

שבע ברכות בבית חתנים

Sheva Berachot in the Chattan's Home (Beit Chattanim)

Table of Contents

4	סיכום – Summary
7	רקע הסוגיא
7	כתובות ז:
7	סוכה כה:
7	תוס' סוכה כה: ד"ה אין שמחה אלא בחופה
7	רא"ש סוכה פרק ב סימן ח
8	טור אבן העזר סימן סב
8	בית יוסף אבן העזר סימן סב סעיף י
8	שלחן ערוך אבן העזר סימן סב סעיף י
9	ט"ז אבן העזר סימן סב ס"ק ח
9	אוצר הפוסקים אבן העזר סימן סב ס"ק נח
9	אחינו האשכנזים
9	שובע שמחות (הרב שריה דבילצקי) פרק א סעיף יז עמ' לא (קישור)
16	שו"ת מנחת שלמה חלק ג סימן קג ס"ק כ (קישור)
17	שלמי שמחה עמ' שמו
17	שו"ת קובץ תשובות חלק א סימן קכד (קישור)
19	שו"ת שבט הלוי חלק י סימן רמז אות ג
19	כת הספרדים המחמירים
19	הרב עובדיה ובניו
19	ילקוט יוסף שובע שמחות חלק א פרק יז אות ו, כב, כג
22	שלחן המערכת חלק א מע' בי"ת סימן קנ עמ' תקעה (קישור)
25	הרב בן ציון אבא שאול
26	רבנו האור לציון חלק ב עמ' יד
26	ברכת ציון כתובות ז: סימן לג
26	ישורון (מאסף תורני) כרך לח עמ' ריא – מרום ציון – מכתבי הלכה בעניינים שונים סימן יג
27	נר ציון (הרב נתן בן סניור) ענייני שיגודין ונישואין פרק ח סעיף קיד-קיו (מהדו' חדשה)
31	הרב מרדכי אליהו
31	קיצור שלחן ערוך עם הערות הרב מרדכי אליהו סימן קמט הערה ח

31.....	שו"ת מאמר מרדכי כרך ב אבן העזר סימן ו
31.....	הלכות שידוכין וחתונה להרב שמואל אליהו (קישור)
32	שו"ת שערי עזרא (בצרי) חלק א סימן קה
32	נהגו העם (הרב דוד עובדיה) מנהגי חופה סעיף כג (קישור)
32	בית חתנים (הרב משה פנירי) חלק ב פרק יד עמ' שעא (קישור)
42.....	החופה והנישואין (הרב אהרן זכאי) חלק א עמ' 156
45	חופת ציון עמ' תסא
45	שו"ת ברכת יצחק אבן העזר חלק ג פרק כא (עמ' תע, תתפג)
52	שו"ת ברכת אפרים (בן פורת) חלק א סימן יז
57.....	שו"ת אבני ישפה חלק ב אבן העזר סימן צד
61.....	שו"ת תולדות יצחק (בן שושן) חלק ב אבן העזר סימן יג (קישור)
65	שו"ת תולדות פרץ (מימון) אבן העזר סימן ה (קישור)
67.....	שו"ת עטרת פז חלק א כרך ג - אבן העזר סימן ח
73.....	שו"ת אלקבץ חלק א אבן העזר סימן א (קישור)
90	שו"ת אשר חנן חלק ג-ד אבן העזר סימן עו (קישור)
96	שו"ת אשר חנן חלק ו-ז אבן העזר סימן קכא אות ה (קישור)
98	ילקוט כהונה אבן העזר הלכות שבע ברכות אות ב
100	בנים חביבים (הרב אליהו ינאי) עמ' שצא
104	משנת יהושע (חילו) אירוסין ונישואין א עמ' רסה
104	משנת יהושע (חילו) אירוסין ונישואין ב עמ' ערה
104	שו"ת ברית עולם (הרב פנחס טולידאנו) חלק ג אבן העזר סימן יא
106	כת הספרדים המקילים
106	אור תורה אדר תשמג סימן מח
106	אור תורה תמוז תשנ סימן קלא (הרב מרדכי מלכה)
122.....	אור תורה אייר תשנג סימן קב (הרב חיים עבאדי)
129.....	אור תורה סיון תשנג סימן קכח (הרב דוד מאדאר)
131	אור תורה אב-אלול תשנג סימן קנה (הרב בנציון כהן)
156.....	אור תורה אב-אלול תשנג סימן קסז
176.....	והשיב משה (מלכה) סימן נד
178.....	שו"ת עשה לך רב חלק ה סימן לח (אור תורה אדר תשמ"ב סימן מח)
179.....	שו"ת עשה לך רב חלק ה סימן לט
181.....	שו"ת עמק יהושע (מאמאן) חלק ג אבן העזר סימן לח
184	שו"ת עמק יהושע (מאמאן) חלק ה אבן העזר סימן ז (קישור)
186.....	שו"ת עמק יהושע (מאמאן) חלק ו אבן העזר סימן א (קישור)
197.....	ברכת ה' חלק ד עמ' שנה (קישור)

208	ברכת ה' חלק ה עמ' סט (קישור).....
214	שו"ת תפלה למשה חלק ז אבן העזר סימן נח-ס.....
214	נפש חיה מע' ח אות י עמ' נה (קישור).....
216	עלי הדס עמ' 770 (קישור).....
216	שו"ת בית נאמן חלק א אבן העזר סימן ג אות לו.....
216	שו"ת נשמע קולם (הרב שמעון ללוש) חלק ב אורח חיים סימן ו.....
218	שו"ת וישב הים חלק ב סימן כא.....
218	שאלה:.....
218	תשובה.....
219	מקור הדין בגמרא ובירורים בדעת רש"י.....
220	בשיטת התוספות שחידשו דאין לברך ברכת חתנים אלא בחופה דוקא. וביאור שיטת הרמב"ם.....
222	בשיטת הרא"ש. וביאור ענין חופת כל שבעה לדעתו שהוא המקום שקבעו לסעודה ולשמחה.....
226	עוד בשיטת הרא"ש שמחלק בין יוצא מחופתו לאכול בסוכה, לבין קובע הסעודה והשמחה בבית אחר. אחר דעות הראשונים החולקים באם מעיקרא צריך חופה לברכת חתנים, או לא, ואם צריך, אם אפשר להעבירו.....
229	בביאור שיטת הטור והש"ע, ושעיקר דעת מרן לפסוק כהר"ן.....
240	בשיטת הרדב"ז, ועדויות אודות מנהג ק"ק הספרדים שנהגו כהר"ן במשך כל הדורות.....
241	סיכום שיטת הט"ז בנידון, וראיות שנתקבלו דבריו להלכה ולמעשה בספרי פוסקי הדורות.....
245	וטרם נסיים פרק זה נביא עוד מדברי אחרוני הפוסקים שהסכימו בפשיטות להט"ז ופסקו כוותיה.....
246	מסיק שאו"ל ויעל.....
249	ותצא דינא.....
250	שו"ת שמש ומגן חלק ב אבן העזר סימן כא אות ד (קישור).....
252	שו"ת שמש ומגן חלק ג' אבן העזר סימנים כד-כו (קישור).....
261	שו"ת שמש ומגן חלק ג אבן העזר סימן סז (קישור).....
263	שו"ת שמש ומגן חלק ד אבן העזר סימן פד (קישור).....
265	שו"ת דברות אליהו (אברז'ל) חלק ז סימן צב (קישור).....
269	עטרת אבות חלק ג' פרק כח סעיף לד.....
276	נחלת אבות - מנהגי יהדות לוב עמ' רה.....
278	נתיבות המערב - מנהגי מרוקו עמ' 132.....
279	משנה שלמה כתובות ז: סימן ב אות ח (הרב דוד שלוש) (קישור).....
283	שו"ת חמדה גנוזה (הרב דוד שלוש) חלק ג סימן כט (קישור).....
287	שו"ת פעולת צדיק חלק ג סימן רנב.....
287	שו"ת ויצבור יוסף בר חלק ד פרק יז (קישור).....
291	שו"ת ויצבור יוסף בר חלק ד פרק כו סימן ז (קישור).....
295	שלחן ערוך המקוצר סימן רז סעיף לב (קישור).....

317	שו"ת דברי בניהו חלק א אבן העזר סימן ד (קישור)
326	שו"ת דברי בניהו חלק יג אבן העזר סימן נט (קישור)
331	שו"ת דברות אליהו (אברז'ל) חלק ז סימן צב
331	אוצר ברכת חתנים (הרב מיכאל פרץ) סימן ו
341	שו"ת ברכת יהודה חלק ד אבן העזר סימן יד (קישור)
349	שו"ת ברכת יהודה חלק ה אבן העזר סימן ט (קישור)
353	שיח יעקב (קצין) אבן העזר סבי (קישור)
356	הרב אברהם יוסף - שבע ברכות (קישור)

סיכום – Summary

After the Chuppah ceremony, the custom for centuries was to take the couple from the synagogue courtyard/hall to their new residence and eat, drink, sing, and rejoice with them there for the seven days. With this fundamental reality in place, the Chachamim instituted that Sheva Berachot should be said in the couple's new home – colloquially referred to as “Chuppah” – or, at least, wherever they primarily reside. In their jargon, “אין שמחה אלא בחופה” – There is no “Simcha” external to the “Chuppah.”¹

In a generation of large restaurants and catering halls and small young couples' apartments in Washington Heights, hosting the many dozens of guests at a Sheva Berachot meal every night for six nights is often unrealistic. Though this was the standard practice in even mid-twentieth century Shiraz,² over the centuries, different communities began allowing the celebration to instead “overflow” into a restaurant or gracious family member or friend's home.

At each stage of this topic's development, from the Gemara, through the Rishonim, until the Shulchan Aruch and the Minhag of each community, there is heated debate regarding how to understand the source at hand. Hundreds of pages have been written, as Poskim from every facet of the Jewish world have weighed in on this issue. This is the beauty of Torah, and we will, therefore, familiarize ourselves with the precious gems of our dear Chachamim.

For Ashkenazim, the Halacha is simple: if there's a Seudah with Panim Chadashot and a noticeable quantity of food, drink, and joy in honor of the new couple, regardless of location, Sheva Berachot are recited, as the venue becomes an extension of their home in an expanded definition of Chuppah.³

However, these Halachot are more complex for Sepharadim. As a rule, they follow the Shulchan Aruch, who seems to rule unequivocally that Sheva Berachot may only be recited in the Chattan and Kallah's home and that if they temporarily go elsewhere, Sheva Berachot may not be recited. Only if they go “completely” to the new venue with the entire entourage does it take on the status of Chuppah and Beit Chattanim. Seemingly, the new location only becomes their “home” if they move there entirely.

Indeed, some authorities take the Shulchan Aruch literally and are stringent to define Beit Chattanim as the couple's new home and limit the recital of Sheva Berachot to only meals that take place there, but many find various avenues of rereading, reapplying, or evading the ruling of the Shulchan Aruch. As such, the final ruling is subject to major debate among contemporary authorities.

¹ Sukkah 25b

² Outcaste, Jewish Life in Southern Iran, by Laurence Loeb, page 204

³ Taz (Even HaEzer 62:8), Sova Semachot (by Rav Sraya Deblitzky page 31), Minchat Shlomo (vol. 3 Siman 103:20), Shalmei Simcha page 347, Kovetz Teshuvot (vol. I Siman 161), Shevet HaLevi (vol. 10 Siman 247:3) Alternatively, the need for Beit Chattanim only persists if the Chuppah was established from the beginning in a permanent manner, such as in their home. Nowadays, that we perform the Chuppah ceremony in a rented/public non-permanent location from the start, there is no need for Beit Chattanim, according to the Aruch HaShulchan (Even HaEzer 62:36). Instead, every gathering in celebration of their marriage is considered as if it's their Chuppah.

Rav Ezra Attiah, venerated Rosh Yeshiva of Porat Yosef, and father to a class of the most marvelous Sepharadic leaders of a generation ago, testified that the custom in Yerushalayim is to be stringent and limit Beit Chattanim to the home of the new couple.⁴ Among those who accept his ruling stand some of his most noteworthy students, Chacham Ovadia Yosef,⁵ Chacham Ben Tzion Abba Shaul,⁶ and Chacham Mordechai Eliyahu.⁷

Nevertheless, if the Seudah does not take place in the couple's home, HaRav Ovadia allows one to at least recite HaGefen and Asher Bara. If there are Ashkenazim present at a Sepharadi Chattan's Sheva Berachot, Rav Ovadia prefers they refrain from reciting Sheva Berachot, unless those reciting are individuals of note, such as the Chattan's rabbi from yeshiva. In such instances, there is no reason to stop them, and one should answer Amen.⁸

Although many great Talmidei Chachamim of various cultural backgrounds bolster this view,⁹ numerous authorities claim the custom in major centers of the Sepharadic world, including Yerushalayim, Teveria, Spain, Morocco, Djerba, Libya, Italy, Turkey, Yemen, perhaps even Baghdad and Iran, is, in fact, to be lenient! Some authorities are outright lenient to allow reciting Sheva Berachot at a meal outside the home of the Chattan and Kallah, while others compromise and allow it only if one does not yet have an established custom on this matter. They comprise HaRav Chaim David HaLevi,¹⁰ HaRav David Shloush,¹¹ HaRav Meir

⁴ Sha'arei Ezra (vol. I Siman 105), Dinei Ishut (vol. I page 183)

⁵ For Rav Ovadia, Beit Chattanim literally means the Chattan and Kallah's new home and nothing else, even to the exclusion of their parents' homes, as he interprets Shulchan Aruch to follow the view of the Rosh and Tosafot that Sheva Berachot may only be recited in their primary residence. (Yalkut Yosef, Sova Semachot 17:6,22-23, Shulchan HaMa'arechet vol. I page 575)

If the couple does not yet have an apartment and is living in either side's parents' home, the home would have a status of Beit Chattanim and grant license to recite Sheva Berachot, as long as they have a private living space. (HaRav Avraham Yosef, Moreshet.co.il)

⁶ Chacham Ben Tzion took the position that Beit Chattanim is only the house of the couple or the Chattan's parents. In fact, he celebrated the Sheva Berachot of his son, Rav Eliyahu Abba Shaul, in his own home for the entire week. SheHaSimcha Bimono and Asher Bara may be recited at other locations, though. (Rabbenu HaOhr LeTzion vol. 2 page 14, Beit Chattanim by R' Moshe Paniri vol. 2 page 371 and 413) See Yeshurun (vol. 38 page 212) and Birkat Tzion (Ketubot Siman 33, by his grandson who bears his name) where he testifies in writing to Rav Ezra Attiah's position to not recite any of the Berachot but not oppose an Ashkenazi reciting them at a Sheva Berachot Seudah of Sepharadim.

Rav Natan Ben Senior, Rosh Yeshivat Binyan Tzion, cites the position of his rebbe, Chacham Ben Tzion, and argues that even those who are lenient would agree that inconveniencing the couple by dragging them somewhere far where they do not want to be does not qualify as Beit Chattanim. He adds that Chacham Ben Tzion felt that renting the catering hall for the Shabbat Chattan by the father or the Chattan himself does qualify. (Ner Tzion, Shidduchin veNissuin 114-117)

⁷ HaRav Mordechai Eliyahu defines Beit Chattanim as either the primary location of Simcha, in which the Chattan is, at least, sleeping or in his parents' house, but nowhere else. If, on the last day, the entire entourage is invited somewhere or on the Shabbat Chattan, he does allow them to recite Sheva Berachot. In dire situations, an Ashkenazi who ate at the meal can recite the Berachot; otherwise, they may not even recite Asher Bara. (Kitzur Shulchan Aruch with addenda of HaRav Mordechai Eliyahu Siman 149 fn. 8, Ma'amar Mordechai vol. 2 Even HaEzer 6, "Hilchot Shidduchin and Chatunah")

⁸ One should note how there are conflicting reports regarding Rav Elyashiv's approval or disapproval of this practice, even if the Kallah's family is Ashkenazi. (Sova Semachot page 34, Mishnat HaGrys page 62)

⁹ Nahagu HaAm (Minhagei Chuppah 23) by Rav David Ovadia, who was a rabbi in Ribat, Fez, and Marakesh and then chief rabbi of Sefrou, and Bayit Vegan; Rav Pinchas Toledano (Berit Olam vol. 3 Even HaEzer 11), Haham of Amsterdam and of the Spanish and Portuguese Jews of the Netherlands; HaChuppah veHaNissuin (vol. I page 156); Chuppah Tzion page 461; . In addition to considering a venue rented for the Shabbat Chattan as Beit Chattanim, Rav Yitzchak Bracha postulates that if they spend most of the week in a certain residence, such as by his in-laws, that would count, as well. (Birkat Yitzchak Even HaEzer 3:20)

¹⁰ Rav Chaim David HaLevi, prolific author whose pen strokes produced the most lucid and eloquent of responsa, modern thinker with his eyes on the advancement of the Jewish Nation, and former Chief Rabbi of Tel Aviv, writes that the Shulchan Aruch prefaces this ruling with "Yesh Omrim" (There are those who say), and perhaps it's an implicit approval of a dissenting view. Rav Yehoshua Maman (Emek Yehoshua vol. 3 Even HaEzer 38) disputes this point, as Maran is merely indicating that it's not a unanimous decision. Even the Ran, who entertains the dissenting view, recommends being stringent for Tosafot. Even the Aruch HaShulchan, whose aforementioned approach Rav Maman prefers, didn't understand Maran like the Taz, so it's improbable that that Maran would agree to that logic.

The former's son in law, Rav Shlomo Levi, Rosh Kollel Halacha in Yeshivat Har Etzion, follows up with a variety of suggestions to allow for leniency and concludes that those who don't have a clear Minhag on the matter have what to rely on, but those who explicitly have a Minhag to be stringent should remain so. (Aseh Lecha Rav vol. 5 Siman 38-39)

Mazuz,¹² HaRav Moshe HaLevi,¹³ HaRav Ya'akov Hillel,¹⁴ HaRav Shalom Meshash,¹⁵ HaRav Yosef Tzubari,¹⁶ HaRav Yitzchak Ratzabi,¹⁷ HaRav Eliyahu Ben Chaim, and HaRav Yehuda Bracha.¹⁸

All this applies only to the Sheva Berachot meals; at the wedding meal, everyone agrees that Sheva Berachot may be recited, as the primary Simcha, the couple, and entourage are all there.¹⁹

Certainly, one should speak with his family Rav to weigh the sides and determine what the proper practice should be and not decide based on these lists. It goes without saying that care must be taken with any sensitive Halachic topic to not cause any friction between the families or the couple.

שלחן ערוך	בית יוסף	טור	רא"ש	תוס	
					הרב עובדיה
					הרב יעקב הלל
					הרב שלום משאש

¹² Rosh Yeshivat Kisse Rachamim and leader of Tunisian Jewry, Rav Meir Mazuz also takes the lenient position. (AleI Hadas page 770, Birkat Hashem vol. 5 page 70, Bayit Ne'eman vol. 1 Even HaEzer 3:36)

¹³ For two primary reasons, HaRav Moshe HaLevi, a former rebbe in Yeshivat Kisse Rachamim and prolific author who died young, takes the lenient position. Firstly, he claims the Shulchan Aruch's position is based on an incomplete understanding of the Rosh's opinion. Given that Rosh's Talmidim, Rabbenu Peretz and Rabbenu Yerucham, are of the lenient persuasion, it's difficult to claim they disagree with their teacher without indicating so explicitly. Also, the reality is that this is the primary Simcha of the week of Sheva Berachot, and, optimally, we must strive to make the Chattan and Kallah as jubilant as possible. One would only refrain in an alternative venue if the Chattan and Kallah would rather be celebrating elsewhere, specifically, in their apartment. (Birkat Hashem vol. 4 page 355, vol. 5 page 69)

Also, he holds even if the Seudah isn't made in the couples' honor, one may at least recite Asher Bara. (Birkat Hashem vol. 4 page 392)

¹⁴ Through a terrifically careful and comprehensive treatment and analysis of the topic, HaRav Ya'akov Hillel, Rosh Yeshiva of Ahavat Shalom institutions and recognized Mekubal, determines that Sheva Berachot may be recited at any meal organized for the Chattan and Kallah, if there's some distinguishing factor of its purpose, such as seating the couple at the head of the table. In his view, Tosafot and the Rosh are of the view that one can only recite Sheva Berachot in a location designated and decorated as the main location of the Simcha, while the Ran holds that one can recite Sheva Berachot in any location yet recommends being stringent for the former view. Regardless of which view the Shulchan Aruch intends to rule like, nowadays, because of the Taz's reasoning, there is no difference between the two opinions, and the Minhag of the Sepharadim has never been otherwise. Some may want to "sell" the venue temporarily to the Chattan and designate a room for their privacy to fulfill all opinions, but it's not necessary. (Vayashov HaYam vol. 2 Siman 21)

¹⁵ Former chief rabbi of Morocco and Yerushalayim, Rav Shalom Meshash writes that there is, in fact, no debate at all and all the Rishonim and the Shulchan Aruch agree that if the couple is invited to celebrate elsewhere, the new venue is considered Beit Chattanim. He disputes Rav Maman's aforementioned view, and unlike Rav Ya'akov Hillel's interpretation, decorations do not need to be transferred. Much of his Teshuvot are spent lambasting Rav Yehoshua Maman's responsa. (Shemesh uMagen vol. 2 Even HaEzer 21:4, vol. 3 Even HaEzer 24-26, vol. 4 Even HaEzer 85, Ateret Avot vol. 3 28:34)

Rav Shlomo Amar challenges this understanding of the Moroccan custom, given the fact that, in Morocco, the only venue of celebration *was* the couple's residence, usually the parents' home. Nonetheless, Rav Meshash and Rav Mazuz contend that the custom was still working under the assumption that had a different venue been sought out, it would have been just as acceptable.

¹⁶ Former leader of the Yemenite community of Tel Aviv, Rav Yosef Tzubari writes to justify the practice by making a Kinyan to transfer ownership of the venue and food to the Chattan, though he does read the basic sources like those who prohibit it and calls attention to the fact that each community in Yemen had different customs and Halachic authorities and that it was simply uncommon to leave the couple's home. In his eyes, there is no way to claim the custom in Yemen was uniform one way or another. (VaYitzbor Yosef Bar vol. 4 chapter 17, 26:7).

¹⁷ Assuredly, Yemenite Halacha is well beyond the scope of this work; it's noteworthy that one of their current leaders, Rav Yitzchak Ratzabi, rules leniently. (Shulchan Aruch HaMekutzar Siman 207:32)

¹⁸ We commonly think Ashkenazim can recite Sheva Berachot outside the couple's home and Sepharadim cannot, but, in fact, Rav Yehuda Bracha, a Rosh Kollel in Yechaveh Da'at, proposes it should be the opposite! Given that the Tosafot and Rosh, the foremost Ashkenazi Rishonim, forbid it and the Ran, one of the greatest Sepharadi Rishonim, testifies the custom was to be lenient, Sepharadim should more readily lenient in practice than Ashkenazim! Therefore, we certainly have what to rely on, since it's logical that the Shulchan Aruch agrees to the Taz's lenient interpretation. The custom has continued from pre-Expulsion Spain throughout the Sepharadic world, the reality has changed, and it's a double Safek. Moreover, even one who is still doubtful may recite the Berachot at a venue filled with those who are lenient. (Birkat Yehuda vol. 4 Even HaEzer 14, vol. 5 Even HaEzer 9)

¹⁹ Yalkut Yosef (Sova Semachot 16:1)

ועוד חזון למועד

רקע הסוגיא

כתובות ז:

סוכה כה:

ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב: חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה, מאי טעמא? משום דבעו למיחדי - וליכלו בסוכה, וליחדו בסוכה! - אינן שמחה אלא בחופה. - וליכלו בסוכה, וליחדו בחופה! - אינן שמחה אלא במקום סעודה. - וליעבדו חופה בסוכה! - אביי אמר: משום ייחוד. ורבא אמר: משום צער חתן. מאי בינייהו? - איכא בינייהו: דשכיחי אינשי דנפקי ועיילי להתם. למאן דאמר משום ייחוד - ליכא, למאן דאמר משום צער חתן - איכא. אמר רבי זירא: אנא אכלי בסוכה וחדוי בחופה, וכל שכן דחדוי ליבאי, דקא עבידנא תרתוי. תנו רבנן: חתן והשושבינין וכל בני חופה פטורין מן התפילה ומן התפילין, וחייבין בקריאת שמע, משום רבי שילא אמרו: חתן פטור, והשושבינין וכל בני החופה חייבין.

תוס' סוכה כה: ד"ה אין שמחה אלא בחופה

משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה ובפ"ק דכתובות (דף ז: ושם) אמרינן נמי מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע דוקא במקום חופה דהוא בית חתנים ומיהו אין ראייה משם דדלמא לאפוקי מדרבי יהודה קא אתי דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה וצריך לדקדק מה היא חופה דאי במקום שברכו תחלה ברכת נישואין קרי ליה חופה פעמים שאפי' ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולין ליכנס בבית אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה.

רא"ש סוכה פרק ב סימן ח

ואמר ר' אבא בר זבדא אמר רב החתנים והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל ז' משום דבעי למיחדי. וליכלו וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה משמע מכאן דאם החתן יוצא מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר (ת) אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה ובפ"ק דכתובות נמי אמרינן אין מברכין ברכת חתנים אלא בבית חתנים ומיהו אין ראייה משם דשמא אתא לאפוקי מדר' יהודה דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה וצ"ע מה היא החופה אי במקום שמברכין ברכת נישואין דהיינו תחילת נישואין ולכך קרי ליה חופה אי אפשר לומר כך דלפעמים שמברכין אותה ברחוב העיר כשהעם מרובין אלא במקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי ליה חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה ונוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר *דה"פ הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו אחריו ועושים אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים וכן היה מעשה באדם אחד (א) שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים וי"א שאם אוכלים בד' או בה' בתים שאין מברכין שהשמחה במעונו וברכת חתנים אינו אלא בבית החופה כדמשמע הכא שאין שמחה אלא בחופה ונראה שאם יש שמש ששימש בכל הבתים השמש מצרפן ומברכין בכולן ז' ברכות כדאמר בפרק

שלשה שאכלו (דף נ ב) גבי שתי חבורות שאוכלים בשני בתים שהשמש מצרפן לזימון וה"ר יחיאל אמר בשם ה"ר יהודה שאפילו אין שם שמש כיון שהתחילו לאכול עם אותם שבחופה כולם חשובים כאחד לשמחה ומברכין ברכת חתנים כיון שאוכלין מסעודה שתקנו בשביל החופה וכן עמא דבר**:

טור אבן העזר סימן סב

ואין מברכין אותם אלא במקום חופה וכתב א"א הרא"ש ז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה אם במקום שמברכין ברכת נישואין דהינו תחילת הנישואין (ט) ולהכי קרי ליה חופה אי אפשר לומר כך (כ) שלפעמים מברכין אותו ברחוב העיר כשהם מרובים אלא מקום עיקר ישיבת חתן והכלה קרי חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל ז' ונוהגין באשכנז שעושים אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ושם מברכין ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין מברך שם שבעה ברכות אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים [וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים

בית יוסף אבן העזר סימן סב סעיף י

ואין מברכין אותה אלא במקום חופה. כן כתבו התוספות והרא"ש והמרדכי בפרק הישן (סוכה כה: תוד"ה אין, רא"ש סי' ה, מרדכי סי' תדשמ) אהא דקאמר התם החתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה משום דבעו למיחדי וליכלו וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה משמע מכאן דאם החתן יוצא מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה. והר"ן (יא: ד"ה וכתבו) כתב וז"ל כתבו בתוספות דמהא שמעינן שאם יוצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים דאין שמחה אלא בחופה ומשמע דאפילו באותה חצר עצמה וכדכתיבנא ובודאי שהשמחה במעונו אומרים אותה אפילו שלא בחופה דהא מכי רמו שערי באסינתא אמרינן ליה דליכא חופה וכיון שכך יש לנו לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה והכא הכי קאמר דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם אבל מכל מקום יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוספות עד כאן לשונו:

וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה אם במקום שמברכין ברכת נישואין וכו' עד וכן עמא דבר. הכל בפרק הנזכר. ועיין במה שכתבתי בסימן ס"א (צג: ד"ה ומ"ש ומה היא) בשם ארחות חיים והעיטור:

ומ"ש וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים. דבר פשוט הוא דהיינו דוקא תוך שבעה וכדתניא (כתובות ז:): מברכין ברכת חתנים כל שבעה אבל אחר שבעה אע"פ שלא בירכו שבע ברכות כי אם בשעת נישואין סגי ואין מברכין לאחר ז' בשום פנים ולפי שראיתי חולקין בזה כתבתי. ומה שכתב רבינו ירוחם (נכ"ב ח"ב קפו ע"ג) מברך ברכת חתנים בעיר אחת והולך לעיר אחרת עם כלתו אע"פ שנשתאה זמן מרובה בדרך עושה חופה בעיר שבא שמה ונוהג שמה שבעת ימי המשתה ונקרא ברכת חתנים בבית חתנים עכ"ל נראה דנשתאה זמן מרובה דקאמר היינו ג' או ד' ימים ומכל מקום תוך ז' הוא דאילו אחר ז' אין מקום לברכת חתנים. וזה שכתב הרא"ש לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך ברכת חתנים אינו סותר מה שכתוב בפסקי התוספות פ"ק דכתובות (אות לא) כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים ע"כ דאיפשר דהתם מיירי כשהולכין לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך ז' ודהרא"ש בהולכין להתיישב ולדור באותה עיר אחרת ואפילו את"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא וכל שכן שאותו פסק לא נמצא בתוספות. ודע שתחלת דברי הרא"ש (סוכה פ"ב סי' ח) שכתב וצריך לדקדק מה נקרא חופה וכו' עד ושם מברכין ברכת חתנים כל ז' כ"כ ג"כ התוספות והמרדכי בפרק הנזכר:

שלחן ערוך אבן העזר סימן סב סעיף י

י"א שאם החתן יוצא מחופתו, אפילו כלתו עמו, והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים; והני מילי כשדעתו לחזור אחר כך לחופתו, אבל אם הלך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו, נעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים. וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת, צריך לברך שם ברכת חתנים, אם הוא תוך שבעה (ואין דעתו לחזור) (ב"י).

ט"ז אבן העזר סימן סב ס"ק ח

ואין דעתו לחזור. בב"י כתב בשם רבינו ירוחם בהולך לעיר אחרת עם כלתו אע"פ שנשתהו זמן מרובה בדרך עושה חופה בעיר שבא שמה ונוהג עמה שבעת ימי משתה ונקרא ברכת חתנים בבית חתנים עכ"ל וכתב ב"י על זה דהך זמן מרובה היינו עכ"פ תוך שבעה דאי לאחר שבעה אין מקום לברכת חתנים והא דכתב הרא"ש לפעמים שהולכין החתן וכלה לעיר אחרת צריך לברך ברכת חתנים אינו סותר מ"ש בפסקי תוס' פרק קמא דכתובות כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין צריך לברך ברכת חתנים ע"כ דאפשר דהתם איירי כשהולכים לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך שבעה ולהרא"ש כשהולכין להתיישב ולדור שם באותו עיר אחרת ואפילו את"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא עכ"ל ועל פי זה נמשכו דברי רמ"א בכאן ובאמת אין נראה נכון לפרש כן ולחלק בין דעתו לחזור או לא דלא הוזכר מזה ותו דרבינו ירוחם כתב בפירושו ואפילו זמן מרובה ואנן נימא דוקא תוך ז' וכי ס"ד לומר דהפוסק יכתוב דבריו בחידות ולא במראה בפירושו ואפילו באמורא תפסינן בגמ' דצריך לפרש דבריו וכל שכן בפוסקים ולענ"ד נראה דהדברים כפשוטן דרבינו ירוחם כתב בפירושו שבמקום שיבואו שם עושה חופה וכו' נמצא דעד הנה לא עשה חופה דהיינו שקובעים שמה לנהוג ימי משתה דאם כבר עשה שם חופה היה לו לומר עושה חופה אחרת אלא ודאי דמיירי שבמקום הראשון לא עשה שם חופה כלל למשתה ולשמחה אלא אחר שקידשה ובדרך ברכת חתנים הלך עמה לעיר אחרת בזה אמרינן שפיר ששם עושה חופה לקבוע סעודה וזה מוכח עוד מדכתב ונוהג ז' ימי משתה ואי ס"ד שכבר היה שם במקום הראשון קביעות למשתה קצת זמן היה לו לומר ומשלים עליהם ז' ימי המשתה אלא ודאי כדפירשתי ומ"ש ב"י דאין מקום לברכת חתנים אחר ז' ודאי כן הוא אם התחילו ז' ימים מה שאין כן כאן שלא היתה התחלה כלל (ודאי נוהג) אפילו אחר ז' וזה דומה למ"ש במת קרוב של חתן או אביו דדינו שנוהג אבילות ברישא ואח"כ ימי משתה כדאיתא ביו"ד סי' שמ"ב וה"נ כן הוא וכן נראה לפרש דברי הרא"ש שמביא ב"י בדרך זה שצריך לברך ברכת חתנים דהיינו שעדיין היה בית חתנים להם בשעת ז' ברכות וכן משמע בדברי הטור שכתב אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים וכן לפעמים שהולכים החתן וכלה לעיר אחרת צריך (לברך שם) ברכת חתנים עכ"ל הרי כאן כתב (ב' בבות) והיה לו לכתוב בתחילה לבית אחר או לעיר אחרת ותו דתחילה כתב וכל החבורה עמו ובבא שנייה לא הוזכרה החבורה ואם סמך עמ"ש ברישא כל החבורה לא היה לכתוב בסופו אלא אם הלכו לעיר אחרת ולא היה לו להזכיר החתן והכלה אלא הדברים כמו שזכרנו דתחילה כתב באם התחילו כבר ימי המשתה והיה שם חופה ובזה אמרינן דאם כל החבורה הולכים עם החתן והכלה נעשה גם המקום השני מקום חופה וכן אם לא היה עדיין בית חופה למשתה כלל והולכים לעיר אחרת ששם יהיה ימי המשתה צריכין לברך ברכת חתנים על המשתה ובזה אין צריך להליכת החבורה עמהם והוא נכון מצד הסברא ובפסקי התוס' מיירי שכבר התחילו ימי משתה במקום הראשון והולכים משם החתן וכלה אין צריך לברך ז' ברכות בעיר אחרת אפילו תוך ז' אפילו בפנים חדשות כי נעקר מהם שמחת חתונה כיון שהולכים ממקום שנעשה החתונה וזה מבואר בלשון שכתב אין לברך ברכת חתנים אלא בבית חתנים הרי מבואר שהיה שם כבר בית חתנים במקום הראשון ומ"מ נראה פשוט דבכל גוונא מברך אשר ברא ושהשמחה במעונו כדינו כל זה נראה לענ"ד ברור להלכה למעשה בס"ד:

אוצר הפוסקים אבן העזר סימן סב ס"ק נח

אחינו האשכנזים

שובע שמחות (הרב שריה דבילצקי) פרק א סעיף יז עמ' לא (קישור)

ברכות להיאמר לפני השקיעה של אותו היום דוקא. אך לאחר השקיעה אין לברכם בלי פנים חדשות ממש (פג). אם התחילו את הברכות לפני השקיעה ושקעה החמה באמצע אין גומרים אותן בלי פנים חדשות ממש (גפ) אך גומרים רק את הברכה שהתחילו בה (פד).

יז. מברכים ז' ברכות בכל הסעודות הנערכות לכבוד החו"כ בכל מקום (פה) שנעשתה שם סעודת שמחה. ובין שהחתן

מקורות והערות

(פב) הטעם כיון דלא אזלינן בז"ב אחר התחלת הסעודה, וכדלעיל סע' ג, ובחול לא מועילה סעודה ללא פ"ח, וגם דרשה בחול אינה מועילה במקום פ"ח, לכן אי אפשר לברך על סמך זה לאחר השקיעה, ובין אם היתה הדרשה לפני השקיעה, דהוי כהלכו הפ"ח, כ"ש אם היתה לאחר השקיעה. וכ"כ עצי ארזים סע' יז, ופעולת צדיק ח"ב סי' פא, ושמלה לצבי יב, ב, ה משם הפתחי עולם ושנות חיים. ושם ג, יא, לענין סעודת פורים שנמשכה לליל טו דאין לברך ללא פ"ח. וצ"ע בלבוש הנ"ל דקצת משמע שם דאזלינן בתר התחלה אף לענין זה.

(פג) דהוי כהלכו הפ"ח, דמבואר לקמן בפרק ד סע' לו שאין גומרין שאר הברכות. ואולי, כיון ששם במו"ה קיח נביא שיש מי שסובר שביצאו הפ"ח גומרים הברכות, ובצירוף הספק של ביהשמ"ש דאולי הוא עוד יום, אפשר להקל באופן זה לגמור כל הברכות, אם התחילו לפני השקיעה.

(פד) כפרטי הדינים לקמן פרק ד סע' לו, ובמו"ה קיט. ולאחריה ברכת אשר ברא, וכדלקמן, בפרק ג.

(פה) בשר"ע סע' י ובלבוש סע' י איתא, דאם יצאו בחופתם למקום אחר אין מברכים. והוא עפ"י דעת הראשונים, התוספות סוכה כה ע' ב ד"ה אין, ופסקי התוספות כתובות לא, שאם הלכו לעיר אחרת לא יברכו, וכ"ה דעת הרשב"א בסוכה וכתובות. וכ"כ תלמיד הרשב"א בצרור החיים ע' קעה. וכ"ה פשטות דעת האו"ז והריב"א והמרדכי בהגהת אשירי פ"ב דסוכה ומרדכי סוכה סי' תשדמ. וכ"ה דעת הריטב"א בכתובות. וכ"כ הר"ן בכתובות בשם הרמב"ן, והר"ן כתב דיש לחוש לדעות אלו. והרמב"ן והרשב"א הובאו גם באורחות חיים הל' ברכהמ"ז סע' סא. וכ"כ שם טוב (כסאר) בפרק ה' מהל' ברכות לפרש כן גם דעת הרמב"ם. וכ"ה לשון הרא"ש בסוכה והטור כאן, שמשם הובא זה במחבר. אך מהרא"ש נראה דלא החליט בזה ממש. אך הטור כתב דאין מברכים אלא בחופה. אך יש בזה שלשה צדדים להתיר לברך בכל מקום, והם. א. דעת הראשונים דלקמן דס"ל דמברכים בכל מקום והם, הרשב"א בסוכה בשם התוספות (היפך מתוספות הג"ל), הרי"ו, הראב"ד

עושה בעצמו או שאחרים עושים לו, בביתם, בית הוריהם, קרוביהם או מכיריהם, או בכל אולם ציבורי כמלון או מסעדה וכו' בין בעיר מגוריהם (פו) או בעיר אחרת (פז), ואף

מקורות והערות

במאירי כתובות ובאורחות חיים הנ"ל, וכן נראה דעת המאירי שם, ובין כשהחתן עושה סעודה בכל מקום או שאחרים עשו סעודה לכבודו, והר"ן בסוכה, והסמ"ק ישן שהובא בב"ח, וכפי גי' התניא בבעהע"ט הרי דגם בעהע"ט ס"ל כן. ב. פרוש הט"ז בס"ק ז וח בדעת השו"ע וממילא גם בדעת הראשונים האוסרים הנ"ל, שממנו יוצא שמברכים גם לדידהו בכל מקום שנערכת סעודת שמחה. יע"ש בט"ז. ומהלבוש סע' זה משמע ג"כ דנקט כפרוש הט"ז, ממ"ש, שאין שם הסעודה בשביל נישואין. ג. חילוק הט"ז שם בין הזמן והמקום שהיו נוהגים להושיב את החו"כ כל שבעה באפיריון ששם היה עיקר שמחתם, ואם יצאו משם אין לברך, לבין הזמן הזה שלא נהוג אפיריון כזה ומפני כך אין חילוק היום בין בית זה לאחר. והראשונים שאסרו מדברים דוקא במקום אפיריון וכמ"ש גם הרא"ש והטור, שנתגו כן באשכנז. וכחילוק הזה מוכח גם בלשון הרא"ש והטור גופא, וא"כ גם הם יודו להתיר בזה"ז. ועל פי הנ"ל פסקו האחרונים דלקמן, שמברכים בכל מקום, יש מהם שפסקו עפ"י שלשת הצדדים הנ"ל, ויש לפי א או ב או ג. והם המהרש"ל ביש"ש סי' כ, הב"ח, הט"ז ס"ק ז, ות, המהר"ל מפראג שם בט"ז, הב"ש ס"ק יג, הבאה"ט ס"ק יד, פעולת צדיק למהר"י צאלח ח"ג סי' רנב, ענף חיים שבסוף תכלאל ע"ח ח"א ע' טז סע' ב, הכנה"ג, חיו"ח דף קיב ע' ב, ערוה"ש סע' לה ולו, ברכת הבית סע' כ, ארחות חיים (כהניו) סע' ח, בי"ע סע' חי, מסגה"ש על קצושו"ע ס"ק ד, שלחן העזר סי' יב סע' ה, וכ"מ דעת העזר מקדש, וכ"מ דעת הגה"ק מטשכנוו בסידור צלותא דאברהם ח"ב ע' תרע. ומה שכתבתי, סעודת שמחה, כן מבואר בט"ז ס"ק ז ובלבוש שם, שאם הלכו לאכול רק כדי לשבוע אין מברכים. ודין זה הוא פשוט גם אם ננקוט שההיתר לברך בכל מקום הוא כפי צדדים א וג, מ"מ סעודת שמחה בעינן. והט"ז בעצמו כתב, גם לפי ההיתר שאין לנו אפיריון בזה"ז, שמברכים בכל מקום ששמחים. ומבואר דבסתם סעודה אין מברכים. וכ"כ גם המאירי אם החתן עושה סעודה במק"א הואיל ומשמח עמו וכו', ויע"ע לקמן במו"ה צג—צה ובפרק ג מו"ה כד.

(פו) כפי שלשת צדדי ההיתר הנ"ל. והגם שבזה כתב הט"ז בס"ק ח, דבעינן שילכו כל בני החבורה עמו, וכ"ה בשו"ע שם, וכפי פרוש הט"ז בס"ק ז הרי מדבר גם הטור והשו"ע גם אם הולכים רק לפי שעה, וצריכים בני החבורה ללכת עמו, נראה דזה מדובר בזמן שהיה נהוג שיהיו בני חבורה מיוחדים וקבועים לכל שבעה, ואז בעינן שילכו עם החתן למקום אחר לשמוח שם, שאל"כ לא יעקר בית חתנים ממקום הראשון מכיון שלא יהיה

שבאו החרי"כ למקום ההוא רק לשעתו (פח) ע"מ לחזור אח"כ

מקורות והערות

מי שישמח את החתן במקום החדש, ולא תהיה לו שם שמחה כי דעתו על מקום שמחתו הראשונה, משא"כ בזמננו דאין לנו בני חבורה מיוחדים, ובכל מקום שהחתן בא מתלקטים אליו משמחים חדשים ולפעמים גם הראשונים באים לשם, וכשהולך ממקום ההוא גם המשמחים אינם נשארים שם, א"כ לדידן הוי תמיד כהלכו בני חבורה עמו. ועוד, דלצדדים א וג לא צריכים כלל שילכו בני חבורה עמו.

(פז) לפי הצדדים א וג ה"ה אם הלכו לעיר אחרת, ולצד ב כתב הט"ז בס"ק ח דבעינן שילכו לפני התחלת ימי המשתה. ובהלכו בתוך ז' יש להסתפק בדבריו שם, אי סבירא ליה דבהלכו עמו חבורתו גם זה טוב כמו לאותה עיר לבית אחר, ולפי"ז לדידן גם בלא הלכו עמו וכמו שכתבתי לעיל, או דילמא לעיר אחרת לא מועיל גם בהלכו עמו. אבל כיון דלצד א וג זה מותר כנ"ל בודאי יש לנקוט כן.

(פח-פט) כן כתבו היש"ש שם. הט"ז שם בלשון השאלה. והמהר"ל מפראג שם. ושלחן העוז שם ועוד. וכ"כ הר"ן דכ"ה המנהג וכ"כ הסמ"ק שהובא בב"ח שכן עמא דבר. וכן הוא המנהג היום בכל מקום. וכ"כ בא"א דף קיא ע' ב שהדבר תלוי במנהג. והנה הדרה"ח וסידור יעב"ץ בסע' ט והקצושן"ע סע' ד כתבו, דאם אחרים מומינים את החו"כ צריכים לייחד להם חדר דאו הוי כמו חופה, ואם לאו אין מברכים. ע"כ. וגם דבר זה לא נוהגים לעשות. כי הם כתבו זה אליבא דהמחמירים, אך למקילים שנוהגים כמותם, גם זה אין צריך. וכ"כ ברכת הבית סע' כ ושמלה לצבי יב, ה, ב דלא נוהגים לייחד חדר. אך עכ"פ המחמיר בזה כדבריהם לייחד להם חדר תע"ב. וצ"ע אם צריכים לייחד להם דוקא אותו החדר שמברכים שם, או גם חדר אחר הסמוך לשם באותה דירה, מדיכולים החו"כ להכנס שם תמיד כרצונם, א"כ נעשית כל הדירה למקום חופה. ודע עוד, דדי ביחוד החדר להם, ואין צריך להקנות להם החדר כמו שעושין בחדר היחוד אחר החופה, דשם זה, משום שצריך להכניסה לרשותו, משא"כ כאן שהוא רק כדי שישמחו החו"כ באין מפריע, ולזה די גם בחופה שאולה, וכן מוכח מדברי השו"ע בסע' י שכתב, ונעשה אותו בית עיקר ונקרא חופה, והרי שם אין זה שייך לחתן. ודע עוד, דאף שמברכים בכל מקום, מ"מ נראה דעכ"פ צריך המקום ההוא להיות באיזה גדר של קביעות, משא"כ אם נוסעים לטיול ואוכלים על פני שדה או במכונית ורכבת, נראה דאין לברך לכו"ע. ונראה דגם אשר ברא אין לברך באופן כזה, דאף שהריטב"א בכתובות כתב, דכשמוליכים הכלה ממקום למקום ואין שם חופה אין מברכים (לשיטתו) שבע ברכות, אלא רק אשר ברא, נראה דבא רק לאפוקי דלא בעינן חופה לאשר ברא, ודלא כאיזה ראשונים המצריכים חופה גם לא"ב. אבל איזה קביעות עכ"פ בעינן. וכיוצא בזה כתב החכמ"א

מיד לביתם. וכן המנהג פשוט בקרב כל האשכנזים (פט). אך בקרב הספרדים יש הנוהגים שלא לברך אחר הסעודה הראשונה (צ), אלא אם נעשתה הסעודה בבית החתן (צ*), ואין הם מברכים באף מקום אחר בין בעיר זו או אחרת, אלא אם כן בדעת החו"כ להישאר שם בבית ההוא מהסעודה עד סוף ימי המשתה (צא). וכן מנהג הספרדים בירושלים (צב).

מקורות והערות

בסעי' ט, דבמלון שרק לגים שם אין מברכים שם ז"ב. ור"ל, דעיקר ביאתו שם הוא רק ללון, הגם שעושה שם או גם סעודת שמחה. משא"כ אם עיקר ביאתו לשם הוא לעשות סעודת שמחה. אך נראה דבאולמי אניות שנוסעים בהם איזה זמן מברכים כן, דזה לא גרע מכל אולם ציבורי, ויע"ע במ"ב סי' קסז ס"ק סב, דבספינה מצטרפים לזימון. ולענין רכבת ואוטו בלאו הכי פסק המ"ב בסי' קצג ס"ק כו לענין נוסעים בעגלה שאין לזמן בשם, וא"כ ה"ה דאין לומר שבע ברכות.

(צ) דבסעודה ראשונה מברכים לכו"ע בכל מקום. הרדב"ז ח"ד סי' רמט. (צ*) כדעת הראשונים במו"ה פה האוסרים, וכפשטות לשון המחבר. והמחבר לא חילק גם בין מקום שהיה להם אפיריון לשאר מקומות. וכן הוא דעת הרדב"ז ח"ד סי' רמט, אלא שכתב, דאם צר המקום להכיל כל הקרואים ויצאו כולם לבית אחר מברכים שם. וכדעת הדרה"ח והקצושו"ע וסידור יעב"ץ במו"ה פט דמשמע מדבריהם דאין מברכים בכל מקום בסתמא. ובקשר למנהג תימן, הנה בפעולת צדיק ח"ג סי' רנב, כתב שם, דהמנהג הוא מנהג קדמון אצלם לברך בכל מקום, וכ"כ בענף חיים שבסוף התכלאל ח"א ע' טז סעי' ב דכן נוהגים. אך מהר"י צאלח גופא בע"ה שם ע' קעא גטה שלא לברך, היפך ממ"ש בעצמו בפעו"צ הנ"ל. וכ"כ שם טוב (כאסר) בפרק ה מהל' ברכות הל' ה וגם משם מהר"י הכהן בתשובותיו שלא לברך. והרה"ג ר' יעקב יוסף צובירי נ"י כתב לי דאין מנהג אחיד בזה בקרב בני תימן ובפרט שעד הזמן האחרון היה נהוג שאין החתן יוצא מבית חתונתו כל שבעה, והיה זה דבר לא שכיח ואין לומר בזה מנהג.

(צא) כן הוא פשטות דעת המחבר כפי הוספת הרמ"א ופירוש הח"מ ס"ק טו, שמזה יוצא, דבין שהלכו לבית אחר או לעיר אחרת אפילו בתוך ימי המשתה מברכים שם אם דעתם להשאר שם עד סוף ימי המשתה, דהמחבר לא כתב שלגבי עיר אחרת בעינן שילכו לפני ימי המשתה, ודלא כט"ז ס"ק ת. וגם לגבי חבורה כתבתי לעיל במו"ה פו שלדידן אין זה נהג. ואם כן באופן כזה שכתבתי בפנים, גם הספרדים ההולכים לדעת המחבר יכולים לברך מדכן דעת המחבר להדיא.

(צב) הגאון ר' עובדיה יוסף שליט"א במכתבו אלי. וכתב שם, דכן מורה

יח. חו"כ שבאו מעצמם (צג) למסעדה, לאכול כרגיל לשובע, אין מברכים שם שבע ברכות אף שאוכלים שם עוד אנשים על אותו שלחן, גם לא בסעודות שאין צריכים בהם פנים חדשות לכבוד החו"כ (צד). גם אם באו או הוזמנו לאיזה סעודה קבועה שלא הוכנה לכבודם באופן מיוחד, ובין סעודת שמחה כל שהיא או סעודת רשות, אין מברכים (צה). אמנם אם

מ ק ו ר ו ת ז ה ע ר ו ת

ובא הגאון ר' עזרא עטייה שליט"א, וכן הוא מורה ובא, ומזקנים יתבונן. וכן העידו עוד מרבני הספרדים בירושלים שמנהגם שלא לברך שלא בבית החתן. וכן העיד גם הרה"ג ר' סלימן חוגי עבודי שליט"א שגם בבבל כבירושלים אין הם מברכים אלא בבית החתן. (כל זה נמסר לי ע"י הרה"ג ר' דוד אברהמי נ"י). וכנראה דגם ע"י העצה של יחוד החדר שהבאתי לעיל במו"ה פט ג"כ נוהגים שלא לברך. ושמעתי שיש ספרדים שנוהגים אז לכבד אשכנזי בברכות, ונראה דזה אפשר רק אם בסעודה ההיא השתתפו ע"י אכילת פת לפחות ששה אשכנזים, אבל בלאו הכי אין להם לכבד גם אשכנזי, כיון שלשיטת המחמירים שהם חוששים לה, לא נתחייבו בשבע ברכות. וכדלעיל פרק א סע' יג ג מו"ה סא, ואם יש שם שני אשכנזים, לפחות, יכול אחד מהם לברך אשר ברא, כי לאשר ברא די ששנים יאכלו פת ואחד יצטרף אתם לזימון, וכדלקמן פרק ג סע' ב.

(צג) ט"ז ס"ק ז, והטעם משום דאין על אכילתם או שם סעודת שבע ברכות, כיון דבאו רק במטרה לאכול. וכמ"ש לעיל במו"ה פה. ויע"ע לקמן מו"ה צה.

(צד) יע' לקמן פרק ג מו"ה כד דדינים האמורים בסעיף זה הם גם לספרדים. (צה) המאירי כתובות לענין אם בא מעצמו לאכול בסעודת אחרים לכבודם שאין מברכים הואיל שאין אותה סעודה שלו כלל. והראב"ד, הו"ד באורחות חיים הל' ברכהמ"ז סע' סא, דאם הזמינהו לסעודת ברי"מ א"א שם ז' ברכות כי ההיא לאו בשביל החתן היא, וכ"כ המכתם בסוכה לגבי שהש"ב, דאף שהחתן קרוא לסעודה שלא בשבילו א"א, וכ"כ המאירי בסוכה. ומ"ש, בין סעודת שמחה וכו' דהראב"ד ומכתם ומאירי סוכה מדברים בהזמן לסעודת ברית, ומאירי כתובות מדבר בבא בעצמו לסתם סעודה. ויכול להיות שאם הזמן לסתם סעודה כארוחת צהרים רגילה הרי נקראת כל הסעודה כאילו היא לכבודו ומברכים. ובדרך כלל אי אפשר לקבוע בזה כללים, שאם חו"כ באים מעצמם למסעדה לאכול הרי זה כפי הענין, אם נראה מהם שאוכלים בגדר ובאופן של סעודת שמחה, מברכים, ואם נראה מהם שהם רק באו לאכול לשובע אין מברכים, דומיא מ"ש הערה"ש בסע' לח, לגבי השמשים, וכה"ג הוא ג"כ בבאו לסעודה של אחרים הכל הוא לפי הענין, אם ג"כ גותנים מקום

בבואם הוסיפו איזה מאכלים לכבודם (צו) אף שהחור"כ לא אכלו בעצמם (צו) מברכים שבע ברכות. וזאת, אם באו אז ג"כ פ"ח לכבוד החור"כ, בזמנים שצריכים לפ"ח. ובזמננו שהדבר שכיח שאם החור"כ שוהים בבית הבראה וכדומה מסדרים שם שבע ברכות, בעת האוכל הרגיל, צריך איפוא להזהר להוסיף מאכל מיוחד באופן ובצורה חגיגית לכבוד החור"כ, ואם לא אין לברך.

יט. החתן והכלה שניהם צריכים להיות נוכחים בסעודה (צח).

מקורות והערות

שם לשמחת החור"כ ע"י הוספת מאכלים וכי' או לא. ודלא כהעור מקדש, שכתב לברך, אף אם באו מעצמם לסעודה שלא הוכנה בשבילם, והוא בעצמו שם, בד"ה עור מצאתי, כתב לברך אם מוסיפים דוקא מאכל עבורם. והדבר מצוי שהחור"כ באים לסעודה שלישית לאיזה בימד"ר, או שלחן של רב ואדמו"ר, והסעודה לא הוכנה בשבילם, אם מוסיפים במאכלים לכבודם יש לברך ו' ברכות ואם לא יש לחוש לברכה לבטלה ולא לברך. וכ"כ מועדים וזמנים ח"ג סי' רמו בהגה ג שבעמוד קיג. וכתב שם דדי גם בשירה וריקוד לכבודם. וצ"ע בזה. ויע"ע לעיל במו"ה ע משש"ב, וכה"ג כתבתי בפנים בסעיף זה לגבי חור"כ השוהים בבית הבראה וכדומה. ויע"ע בכל זה לקמן פרק ג מו"ה כד, ושם נכתוב דגם אם באו אורחים או הפ"ח לכבוד החור"כ דדי בזה.

(צו) עור מקדש.

(צז) יע' לקמן סע' יט.

(צח) יש בזה מחלוקת הראשונים, דלר"ן בסוכה מברכים כל זמן, שאחד מהם שם, והו"ד בב"י כאן, וכ"נ דעת המאירי בכתובות דעת הראב"ד שם ובאורחות חיים הל' ברכהמ"ז סע' סא, ומשמעות המנהיג, דדי עכ"פ בחתן לחוד, וקצת משמע כן ג"כ דעת המחבר בסע' י, שכתב, דבהלכו ואפילו כלתו עמו וכי, ומשמע דבמקומו בבית החתן מברכים אף בנוכחות החתן לחוד. ולפי"ז זוהי ג"כ משמעות דעת התוספות והרא"ש, דהרי סעיף זה בשו"ע הועתק מלשונם. ומצאתי ראייה זו ביש"ש סי' כ. ועוד דלפי הסבר הט"ז בס"ק ט הרי דעה שניה שבשו"ע סע' יב סוברת לברך אף ביצאו שניהם. אמנם דעת הריטב"א בכתובות, והרשב"א בסוכה בשם התוספות, וכ"ד האגודה, שצריך דוקא שיהיו נוכחים החור"כ שניהם ביחד, וא"כ כיון שהדבר הוא מחלוקת הראשונים יש להתמיר בספק ברכות, ולא לברך עד שיהיו שם שניהם. ובאחרונים נמצאו בזה כמה דעות, הברכת הבית סע' כ ושם בשערי בינה ס"ק כד נסתפק בזה אם די בחתן לבד, והדבר משה אעה"ז סי' כט וחזנא

שו"ת מנחת שלמה חלק ג סימן קג ס"ק כ (קישור)

מנחת סימן קג שלמה כז

"שיטות", ובודאי יודע הדר"ג שהספרדים נקטו כרעת המחמירים ואין מברכין אלא במקום קביעותם של החתן והכלה, אך גם בנייהם יש מנהגים שונים ומשונים. אכן מנהגנו בני אשכנז דאין שום הבדל בין אם זה באותה העיר של החוה"כ או בעיר אחרת כל שניכר הדבר בריבוי בשיעורי של הוספת אוכלין ומשקין וגם בריבוי השמחה לכבודם ואיכא נמי פנים חדשות אע"ג שגם בלעדיהם היו עושים סעודה מברכים ז' ברכות וגם אומרים שהשמחה במעונו אפי' בברית מילה ואין חוששין לצערא דינוקא כמו"ש המאירי בסוכה כ"ה ע"ב ד"ה חתן, אבל ברלינא כל אלה אע"ג שחתן וכלה נמצאים שם אין מברכין לא ז' ברכות וגם א"א שהשמחה במעונו.

ויהא רעא שמהרה ישמע קול צהלה ושמחה בביאת גאוצ אמן סלה.

שלמה זלמן אויערבאך

כא. שבע ברכות בלא סעודה

ידוע שיש ראשונים, וגם היו מקומות שנהגו לברך כל הז' ברכות שהתאספו לשם שמחה גם בלי שום סעודה אולם המנהג נקבע להלכה [כדאיתא בשו"ע אבהע"ז סימן ס"ב ס"ה] שזה קשור עם ברהמ"ז ורק זה מחייב את הברכות, וגם יש מחמירים לא לכבד כלל בברכה למי שהוא עצמו לא אכל (למעשה אין חוששין לכך) ולכן כמו שהתנהגת היה טוב.

בכל חותמי טובה וברכה

שלמה זלמן אויערבאך

כב. משכורת חדשית של אשה אם היא לבעלה

אשה שיש לה בעל ואינה ניונית בפני עצמה אלא מתפרנסת יחד עם בעלה כל שלא אמרה בפירוש איני ניונית או איני נוטלת מעה כסף, כל מה שהרויחה לא גרע ממצאיה דשייך לבעל, ואף שהב"ח כתב דהמנהג הוא שאין "מוציאין" מהאשה העדפה שע"י הדחק רק לוקחין קרקע והבעל אוכל פירות, מ"מ משכורת חדשית שאשה מרוחת אין זה חשיב כהעדפה שע"י הדחק, ועכ"פ אם האשה לא עמדה על כך ומסרה הכל לבעל פשוט הדבר והכל שייך לבעל. אולם כל זה דוקא בחיי הבעל משא"כ באלמנה יש לדון דרק טויית צמר וכדומה שייך ליורשים אבל לא משכורת חדשית.

כג. בענין גט מעושה

עברתי על כל האמור במכתבו, ואף שאין כת"ר צריך לדידי ודכותי. עכ"ז מלאתי רצונו הטהור. וגם

מנחת

דבזמננו אין האשה חושבת בכך על מחילה ויכולים שפיר לקרוע את השניה אך הואיל ועכ"פ הזכירו חשש זה אפשר שכדאי לקרוע את הראשונה.

בכל חותמי טובה וברכה

שלמה זלמן אויערבאך

יט. אמירת וידוי לחתן ביום חתונתו בימים שאין מתענים בהם

ביה, כ"א אדר תשנ"ג

למע"כ גאון וצדיק מפורסם מוה"ר יוחנן סופר שליט"א

אחרי תת שלי' טובה וברכה כיאות להדר"ג קבלתי יקרת מכתבו והגני ממלא בזה רצונו הטהור.

כידוע המנהג כאן בעיה"ק ירושלם ת"ו שגם בימים שאין מתענים מ"מ החתנים וגם הכלות מתודין במנחה, ואף שרבים מפקפקים כמוכא באוצה"פ סי' ס"א, מ"מ כך הוא מנהג האשכנזים, ואפי' אם החופה היא רק בלילה וגם כשאנים מתענים, וחושבני דכיון שזה אצלם כמו יוהכ"פ לכן אף אם המחילת עוונות רק בלילה אצלם זה כערב יוהכ"פ ולכן מתודים, כן נלענ"ד.

ומה שהביא הדר"ג מס' המקנה, לכאורה גם מצד הסברא נראה שהמחילה היא כשעלה לגדולה והיא כשהאשה נכנסה לרשותו והיא משועבדת לו ומותרים להיות יחד (אפי' בחופת נדה).

מה שהביא עוד מס' דובב מישרים, בעניי איני יודע מי הם אלה שתירצו כן בטו"ט ואולי דברו רק על מנהגנו אבל לא ליישב את הגמ' דמיירי רק בקידושין שהיה הרבה זמן לפני הנישואין, אבל הסברא נראה כדכתב המקנה.

ביקרא דאורייתא ובתוספת ברכה

מעריכו ומכבודו

שלמה זלמן אויערבאך

כז. ברכת ז' ברכות שלא במקום קביעות החתן וכלה

ישפות ד' שלי' טובה וברכה למע"כ הגאון המפורסם בתורתו ויראתו ובשמו המהולל והטוב מוה"ר יוחנן סופר אב"ד ורי"מ דק"ק ערליא וראש ישיבת "אהל שמעון".

אחדשה"מ וש"ת בכבוד ויקר כיאות להדר"ג שליט"א הגני משיב בזה בקצירת האומר בענין ז' ברכות של חתן וכלה שלא במקום קביעותם. הרי גלוי וידוע לפניו וכמו שכתב בעצמו שיש בזה הרבה

שלמי שמחה עמ' שמז

שו"ת קובץ תשובות חלק א סימן קכד ([קישור](#))

סימן קסא

שקלים בזה"ז, ספק דאורייתא, וברכת שבע ברכות

ב"ה כ"ח אייר תש"ן

למע"כ ידידי הנאון הגדול ציס"ע כש"ת מהור"ר יוחנן סופר שליט"א

אב"ד דק"ק ערלווא וראש ישיבת "אהל שמעון".

יהי נועם ד' עליו ועכא"ל.

בתורה ובברכה קבלתי מתנתא דתורה אשר שדר לן מני"ר ספר חתם סופר עמ"ס תענית מו"ק חגיגה שקלים. יה"ד שיזכה הדר"ג להמשיך בהפצת תורת רבן של ישראל, וזכותו יגן על כח"ה נ"י להתברך בשפע רב ברכות ככל משאלות לבבו לטובה.

דבהאי דינא פליגי אי ספיקא דאורייתא אסור או לא אין אלו אלא דברי תימה".

ובפר"ח בכללי ס"ס כ' דבודאי להרמב"ם צ"ל דבהא פליגי והא בהא תלי".

ובכ"ן מילתא דפשיטא הוא למאן דמחייב אשם תלוי בחתיכה א' דע"כ סובר דספיקא אסור מה"ת וזה א"צ לפנים, וכן מוכח ממ"ש התוס' כריתות י"ז וז"ל ספק אכל מיירי בשעה שאכל הי' סבור שהוא שומן דאי יודע שהוא ספק חלב היכי מייתי קרבן הא לא שב מידיעתו [וכ"כ רש"י שם] ומעתה א"נ דמה"ת ספק שרי' מה"ת שוב לא הו"ל שב מידיעתו (ועי' רפ"ק דהוריות ואכמ"ל).

וכל הדיון הוא רק אליבא דמאן דס"ל דבעינן חתיכה א' משתי חתיכות, אם כדעת הרשב"א דגם לדידי' ספיקא דאורייתא מה"ת אסור אלא שיש דין מיוחד בחיוב אשם תלוי דבעינן מצוות, או כמ"ש הפר"ח דהא בהא תלי".

זאת ועוד, התנא הסובר דעל חלב כוי מייתי אשם תלוי הוא ר' אלעזר כמבואר ביבמות קי"ז, ועי' בשיטמ"ק כריתות יד"ח דהגירסא שם צ"ל ר' אלעזר ואיהו הוא הסובר דעל חתיכה א' חייב אש"ת וכאן יבמות ל"ו הגירסא הוא "תנא משום ר' אליעזר" וא"כ תרי תנאי נינהו.

ג. **ובענין** ברכת חתנים אם רשאים לברך בסעודה שלא הוכנה כלל לכבוד החוה"כ. הנה

בפתחי את הספר ראיתי בשלהי שקלים ואמרתי בחפזי לרשום מהרהורי לבי, וזל"ש "ביטלה ריב"ז מפני התקלה לכאור' הלא בימי גלות בבל ג"כ לא הי' ביהמ"ק קיים ואפ"ה מצינו שהפרישו שקלים, ונראה לחלק דדוקא בזה"ז שאין קצבה לגלותינו — לכן חיישינן לתקלה אבל הם היו בטוחים כו".

הנה תקנת ריב"ז לא דובר בנוגע להפרשת שקלים, הוא קיימי עמ"ש רבנן גר בזה"ז צריך להפריש רובע לקינו ע"ז קאמר ר"ש כבר בטלה ריב"ז מפני התקלה, אולם בענין שקלים שנינו במשנה שם השקלים והביכורים אין נוהגין אלא בפני הבית ומשום דצורך קרבן נינהו וכאן שאין קרבן אין שקלים וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה"ש [ולפימ"ש בירושלמי שם ס"ל לר"ש דאפי' אם הקדיש בדיעבד לא קדשו לפי שמצוה להקריב מתרומה חדשה והיאך היא לה ישנה] ומ"ש מצינו שהפרישו שקלים בימי גלות בבל, ולמטה ציין להגמ' מגילה י"ג לא מובן כלל.

ב. **וע"ש** בהערות והארות בדף קנה ז"ל "ראי' גדולה לדבריהם מש"ס יבמות ל"ו איברא לסברת המאירי א"ש כיון דמבואר דלר"א חייב אשם תלוי גם בחתיכה א' וגם ר"מ סובר הכי א"כ לדידהו מודה אביי דספק דאורייתא מה"ת לחומרא" עכ"ד.

אכן הרשב"א בתוה"ב בדיני תערובות כ' להוכיח דספיקא מה"ת אסור "דאל"כ אשם תלוי למ"ד לא בעינן חתיכה משתי חתיכות היכי משכח"ל והא ספיקא מותר לכתחילה ואשם היכי מחייב ומי נימא

משורת הדין ודאי אין מקום לברך ז"ב בכה"ג כמבואר בדברי הראשונים וכמו"ש הדר"ג נ"י ואמנם כן הוריתי לפני כחדשיים שלא לברך ברכת חתנים על סעודת ברית הואיל והסעודה הוכנה לברית לא לכבוד החוה"כ.

אך בעזר מקודש להגה"ק מבוטשאטש זצ"ל בסי' ס"ב סעי' ח' דהמנהג הוא כן לברך וזל"ש "לברך כשהחתן וכלה שם גם אם אוכלים מהמוכן שלא בשבילים וכן פשט המנהג" וחזר ושנה שם "וכבר פשט המנהג לברך גם כשבאים החתן וכלה באמצע סעודה שלא הוכנה בשבילים". ברם בט"ז סי' ס"ב כ' "ע"כ נראה ברור דיש לברך ב"ח בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החוה"כ" וכדרך החיים כ' אם אדם מזמין את החתן ואת הכלה לאכול שם או מייחדין להם שם חדר שיכולין להיות ביחד לבד ולשמוח שם הרי כמו חופה

ואם לאו אין מברכין". מבואר דעכ"פ בימיהם לא הי' מנהג כזה שכ' בעזר מקודש.

והגאון הגר"ד מקרלין ז"ל ביד דוד ח"ג כ' "וכיון כן נ"ל דאף בהולך לבית אחר לאכול שם ולשמוח כאן שערכ עליו בית אוהבו או קרובו וכל כוונת הילוכם שם רק לשמוח שם ר"ל שקרובו מכבדו ועושה למען שמחתו סעודת נשואין בודאי הוה במקום זה מקום שמחה ויכולים לברך הז"ב כבר נהגו וכן העיקר שהסעודה תהי' סעודת חתנים" עכ"ל.

גם איהו ז"ל לא שמיע ל"י מהמנהג הנ"ל ולפי"ז הדרין לדינא דאין מקום לברך ב"ח אם לא הוכנה הסעודה לכהפ"ח גם עבור החוה"כ.

והנני בה ידידושת

יוסף שלו' אלישיב

שו"ת שבט הלוי חלק י סימן רמז אות ג

דהא לא נתקבל אצלנו לפסוק כתוס' סוכה כ"ה ע"ב דכשהחתן יוצא אפ"ל עם הכלה למק"א שאין מברכים, ואעפ"י שגם החולקים עליהם הזכירו שצריכים ללכת למקום שיהי' קבוע להם, מכ"מ כ"ז הי' שייך אז, שהי' קביעות חופה לאכילה ולשמחה, לא בדין שהחופה עצמה רק לברכות ומצות נשואין לא לשם קביעות שמחה ואכילה, וקדמונינו קבעו והנהיגו הדרך בכ"מ שמוסיפים אכילה או שמחה בסעודה שהחתן וכלה שם, זה לענ"ד למוד הזכות על אלה שכן מברכים גם בבהכ"נ וב"מ ז' ברכות בג' סעודות, וידעתי שרבינו המהרש"ל ביש"ש פ"ק דכתובות צוח על העושים ז' ברכות בסעודה שלישית, ומכ"מ הנח להם לישראל אם עושים כנ"ל.

כת הספרדים המחמירים

הרב עובדיה ובניו

ילקוט יוסף שובע שמחות חלק א פרק יז אות ו, כב, כג

ו. המנהג בארץ ישראל לברך שבע ברכות בסעודה שעושים בבית החתן במשך כל שבעת ימי המשתה, כשיש לפחות שנים שהם פנים חדשות, וכדעת הרמב"ם, וכמו שהעיד בשמו רבינו אברהם בן הרמב"ם בתשובה. [ושלא כמי שרצה לומר שדעת הרמב"ם שכל העשרה יהיו פנים חדשות, דליתא]. ואין מברכים שבע ברכות אלא כשיהיו ג' תנאים הנז': סעודה שעושים בבית החתן עצמו, כשיש שם עשרה אנשים, ושתי פנים חדשות [וראה להלן בדין פנים חדשות בשבת]. אבל שלא בבית חתנים אין לברך אלא ברכת אשר ברא.

אם מברכים שבע ברכות שלא בבית החתן

על פי המבואר בשו"ת חזון עובדיה חלק א' (סימן מח). והנה בגמרא (סוכה כה ב) אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב, חתן והשושבינין וכל בני החופה, פטורים מן הסוכה כל שבעה מאי טעמא, משום דבעי למחדי [שצריכים לשמוח]. ופריך, וליכלו בסוכה. ומשני, אין שמחה אלא בחופה. ופריך, וליכלו בסוכה וליחדו בחופה, ומשני, אין שמחה אלא במקום סעודה. וכתבו התוס' שם, דמשמע מכאן שאם יצא החתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, שאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, כיון שאין שמחה אלא בחופה. ובפ"ק דכתובות (ז ב) אמרינן נמי, מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, משמע דוקא במקום חופה שהוא בית חתנים. ומיהו אין ראייה משם, דדלמא לאפוקי מדרבי יהודה קא אתי, דקאמר אף בבית אירוסין. וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי במקום שבירכו תחלה ברכת נישואין קרי ליה חופה, פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובים, ואין יכולים ליכנס בבית. אלא מקום עיקר

ישיבת החתן והכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא. ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה. ע"כ. ומבואר יוצא מדבריהם, שאין לברך שבע ברכות אלא בבית החתן שזה עיקר דירתו. אבל אם עורכים לו סעודה בבית אחר, אפילו יהיה בית הוריו או הורי הכלה, ואפילו אם הסעודה נערכת במיוחד לכבוד החתן והכלה, כיון שזו סעודת אקראי, ועיקר ישיבתו הוא בביתו, אין לברך שבע ברכות, אפילו יהיו שם פנים חדשות. וכן דעת האור זרוע בחלק ב' (סימן רצט) בשם הריב"א. וכן דעת המרדכי (סוכה שם). וכן כתב המאירי בשם קצת מפרשים, שאם הסעודה נערכת במקום אחר, אין מברכים שם ברכת חתנים, אף על פי שהחתן והכלה אוכלים שם והסעודה נעשית בשבילם. וכן דעת הרשב"א והרמב"ן והריטב"א (כתובות ח א). וכן הביין מרן הבית יוסף בדעת הרא"ש (פרק ב' דסוכה סימן ח'), שכתב שם בזה"ל: ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דהכא הכי פירושו, אין שמחה אלא בחופה, כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה. ואח"כ חוזר לחופתו. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו עמו, ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה, ויכול לברך שם ברכת חתנים. וכן היה מעשה באדם אחד שהולך בלתי לעיר אחרת, והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים. ע"כ. והנה דברי הרא"ש יכולים להתפרש דמסכים בעיקר הדין להתוס', ורק שדחה הראיה מסוגיא דהכא. וכך הביין הב"י, שכתב על דברי הטור שאין מברכים ברכת חתנים שלא במקום חופה: כן כתבו התוס' הרא"ש והמרדכי, דאם החתן יוצא מחופתו ואפי' בלתי עמו, והולכים לאכול בבית אחר, אין מברכין וכו'. ומשמע שהבין בדעת הרא"ש דס"ל כהתוס'. אולם הטור (סי' סב) כתב: ואין מברכים אותם אלא במקום חופה, וכתב א"א הרא"ש, וצריך לדקדק מה נקרא חופה, אם במקום שמברכים ברכת נישואין, דהיינו תחלת הנישואין, ולהכי קרי ליה חופה, א"א לומר כן, שלפעמים מברכים אותם ברחוב העיר כשהם מרובים. אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי חופה, ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא. דשם מברכים ברכת חתנים כל שבעה. ונוהגים באשכנז שעושים אפריון למושב החתן והכלה, והוא נקרא חופה, ושם מברכים. ואם יצא משם לאכול בבית אחר, ודעתו לחזור אח"כ לחופתו, אין מברכים שם שבע ברכות. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר, וכל החבורה עמו, ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכים שם ברכת חתנים. עכ"ל. ומשמע שהמנהג באשכנז לעשות אפריון וכו', ואז אם יצא לאכול בבית אחר אין מברכים. אבל אם לא עושים אפריון, מברכים גם שלא בבית החתנים. אולם המאירי בכתובות (ז ב) כתב בשם גדולי המפרשים [הראב"ה] שהדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבודו, שאין מברכים שם שבע ברכות בשבילו, שאין אותה סעודה שלו כלל. הא אם אחרים מזמינים אותו ועושים לו סעודה בביתם לכבודו, יראה שהדין בזה כאילו הוא מתקין לו סעודה לשם. ע"כ. וכן כתב הר"ן שם, שנהגו עתה לברך ברכת חתנים בכל אחד מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה שם. וראה באוצר הפוסקים (סימן סב ס"ק נח) ובשו"ת חזון עובדיה הנ"ל, שיטות הראשונים בזה.

ומרן בשלחן ערוך (סימן סב ס"ב) פסק, מברכין ברכת חתנים בבית חתנים אחר ברהמ"ז בכל סעודה וסעודה. ובסעיף י' פסק: יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו אפי' בלתי עמו והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים, והני מילי כשדעתו לחזור לחופתו אח"כ, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר, וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכים ברכת חתנים. ומבואר שפסק בדעת התוס' והרא"ש והמרדכי הנ"ל. שאין לברך ברכת חתנים אלא בבית חתנים.

ואמנם הט"ז (סי' סב סק"ז) כתב לחלק בין זמנם לזמנינו [ובפשטות אין זה ביאור דברי מרן, אלא חולק עליו. אלא שראיתי להגר"ש משאש זצ"ל שכתב דרך אחרת בזה, ועוד חזון למועד]. וז"ל: ומלבד כל הנז' נראה דעכשיו יש לברך אפי' בבית אחר, דעיקר בית החופה כתבו התוס' והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת החתן והכלה, וסיימו הרא"ש והטור וז"ל: ונוהגים באשכנז שעושים אפריון לכבוד החתן והכלה, והוא נקרא חופה. ושם מברכים שבע ברכות בכל יום. וברור הוא שגם דעת התוס' כן, במה שכתבו במקום עיקר ישיבת החתן והכלה. דהיינו בחודר שמיידים שם החתן והכלה, ואין זורים אתם רק בעת שמשמחים אותם. ומשום הכי לא הוי שמחה בסוכה, כמו שפירש רש"י ששם בוש לשחק עם בלתי, נמצא שיש שמחה יתירה לחתן ולכלה בבית החתן טפי משאר בתים. על כן חילקו שפיר בין הבתים. אבל עכשיו שאין קוראים חופה אלא למה שמקדשים מתחת לטלית הפרוסה על גבי כלונסאות, אין שום מעלה לבית שעושים בו סעודת הנישואין טפי מבתי אחרים. על כן נראה ברור שיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושים בו סעודה לכבוד החתן והכלה. ע"כ. ובאמת שכן הוא המנהג אצל האשכנזים גם היום, לברך שבע ברכות בכל סעודה שנעשית לכבוד החתן והכלה, אף אם אין הסעודה בביתם.

ואמנם מרן בשלחן ערוך לא חילק כחילוק הנ"ל, ומשמע שגם בזה"ז אין מברכים שבע ברכות שלא בבית החתן. ואין הכרח לומר שהט"ז מפרש דברי מרן, ד"ל דכתב כן לדעתו. ואשר על כן בכה"ג ניזול אחר המנהג באר"י, שאין אנו מברכים שבע ברכות אם עורכים סעודה שלא בבית החתן. ואפי' אם הסעודה נערכת במיוחד לכבוד החתן והכלה, ויש שם עשרה אנשים, וגם יש שם ב' פנים חדשות. ואע"פ שיש ראשונים שחלקו על זה, וכמבואר, וגם בקהלות אשכנזים נוהגים לברך שבע ברכות גם שלא בבית חתנים, מ"מ אין לנו לשנות מהמנהג בדבר שכן נראים בפשטות דברי מרן. וכן אמר לנו מרן אממ"ר שליט"א בשם ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטייה זצוק"ל, שכך היה המנהג בירושלים משנים קדמוניות אצל הספרדים. ובודאי שכן יש לנהוג. ועיין בארץ חיים (סי' סב) שהביא מה שכתב הרב בית עובד (בדיני ברכת חתנים אות כב) שבארץ ישראל נוהגים לברך ברכת אשר ברא כל שבעה, אפי' אין מזמינים אחרים, אלא אוכל עם בני ביתו בלבד. ועוד כתב שם (אות יג) דנוהגים בארץ ישראל שלא לברך ז' ברכות אלא דוקא בדאיכא שנים פנים חדשות. ועיין בשיטה מקובצת כתובות ז: ד"ה והוא שבאו. ובתשובת מהרי"א הלוי אחי הט"ז (סימן לז). ואפילו שאין מרבים בשבילם. ע"ש.

ואף על פי דאיכא הכא ספק ספיקא, דשמא הלכה כהראב"ד והמאירי ודעימייהו, שמברכים ברכת חתנים גם שלא בבית חתנים, ואף אם תמצא לומר כדעת התוס' הרא"ש והמרדכי דבעינן שיהיה בית חתנים, שמא כדעת הט"ז, מכל מקום הוי ספק ספיקא נגד מרן, שהרי מרן פסק להדיא שאין לברך ברכת חתנים אלא בבית חתנים. ואף שהביא זאת בשם יש אומרים, הרי מרן לא הביא דעה חולקת, ודרכו של מרן גם כשמביא דבר בשם יש אומרים, אם לא הביא דעה חולקת הכי נקיט לדינא, כמבואר באחרונים. ומאי דעבדינן ספק ספיקא נגד מרן השלחן ערוך, הוא דוקא היכא שמרן לא גילה דעתו להדיא היאך יהיה הדין בהצטרף ב' הספקות יחד, וגילה דעתו בכל ספק בפני עצמו לבד. אבל בנידון דידן הרי מרן כתב להדיא דלא כדעת הראב"ד והמאירי, וגם סתם דבריו ולא חילק בין זמן הגמרא לזמנינו [כחילוק הט"ז] ונמצא דהוי ספק ספיקא נגד מרן. ועוד בה, דהא לא עבדינן ספק ספיקא בברכות כנודע. ואף שיש חולקים ואומרים דמאני ספק ספיקא כדי לברך, מכל מקום כיון שהוא מחלוקת בפוסקים הדין לכלל דספק ברכות להקל. ועוד בה, דהכא המנהג תנא דמסייע לדברי מרן השלחן ערוך. ומאחר שיש לנו עדות שכך היה המנהג, אין לנו כח לשנות המנהג מכח סברות וחילוקים, ולהסתמך על דברי הט"ז, ובפרט שכך העיד בגודלו מוה"ר עזרא עטייה זצ"ל.

ואמנם היה מי שרצה להוכיח הנ"ל מהרדב"ז בתשו' ח"ד (סימן אלף שכ) שכתב, ומכל מקום אם יצאו מפני שבת החתן קטן מלהכיל את כל הקרואים, מברכים שם שבע ברכות, לפי ששם עיקר השמחה. ע"כ. ולפי זה לכאורה בזמן הזה שהדבר קשה לחתן לערוך את הסעודה בביתו כל שבעה, ואדרבה שמחתו שהסעודה תהיה במקומות אחרים, הוי כבית החתן שקטן מהכיל. אלא שיש לחלק בין הדברים, שדברי הרדב"ז איירי על כמות האנשים שיבואו לשמחה, וברוב עם איכא שמחה יתירה לחתן, ולכן לדעתו מברכים ככהאי גוונא שבע ברכות גם שלא בבית החתן. אבל בימינו שיכולים לבוא אותם אנשים גם לבית החתן, ורק משום מניעת טירחה, מאן לימא לן שיברכו ברכת חתנים. ויש לפלפל עוד בזה. ועל כל פנים הרי מרן לא הזכיר חילוק זה, ומשמע דבכל אופן בעינין בית חתנים, שבוה שהאורחים באים לביתו שם השמחה מרובה. ולמרות שבכל סעודה יש לחתן שמחה, אך בביתו השמחה מרובה, ותיקנו ברכת חתנים רק בביתו. ואם כן היאך נבוא ונסמוך למעשה בעניני ברכות על פי סברות וחילוקים, נגד המבואר בשלחן ערוך ובפרט שהוא נגד המנהג. והרי אפילו נגד מרן אמרינן ספק ברכות להקל, וכל שכן הכא שכן הוא דעת מרן נפש"ע שקבלנו הוראותיו, וכן המנהג, ובודאי שאין להסתמך על סברות וחילוקים לברך שבע ברכות שלא בבית חתנים, וכך דרך הפסק, לחוש לספק ברכות היכא דליכא מנהג לברך.

כב. בית הורי החתן אינו נחשב כבית חתנים, שהרי מיום החתונה בית הוריו הוא בית עראי שלו, ובית הקבע שלו הוא במקום שדר [אפילו אם דר רק בדירה שכורה, ואין לחתן בית משלו], ולכן אם עורכים שם סעודה בשבעת ימי המשחה, אין לברך שם "שבע ברכות", אף אם יש שם ב' פנים חדשות ועשרה, אלא יברכו הגפן ואשר ברא בלבד. [דמה שאנו מצריכים שיהיה בית חתן, היינו משום דשם יש לו שמחה יתירה, אבל בית אבי החתן אפילו אם יקנה לו הבית לאותו ערב, מכל מקום אזיל הטעם שבשבילו מברכים ז' ברכות, ולכן אין בית הורי החתן כדין בית החתן].

בית הורי החתן לא חשיב כבית חתנים

שרק בית החתן עצמו נחשב לבית חתנים, ששם דירתו הקבועה, ובית הוריו מיום החתונה נחשב לבית עראי. וכבר כתבו הראשונים הנ"ל שהכל תלוי בדירתו של החתן. והיינו בדירת קבע, ולא דירת עראי, שאין לחתן שמחה יתירה אלא כשהסעודה נערכת בבית קבע שלו, שבאים אליו אורחים לבית שהוא דר בו, ובית הוריו מיום החתונה נעשה כבר בית עראי בשבילו, ולכן אין לברך שם שבע ברכות. ואף שיש חולקים וסוברים שבית הורי החתן חשיב כבית החתן, מסתמות דברי הראשונים ומרן השלחן ערוך משמע דדוקא בית חתנים, ולו יהי אלא ספק, ספק ברכות להקל. וכן דעת מרן אאמו"ר שליט"א, דכיון שאמרנו שיש שמחה יתירה לחתן בביתו שלו, כשבאים לבקרו והוא בעל בעמיו, ממילא בבית הוריו אף שיש שמחה, לא נפיש שמחה כמו בביתו. והוא סוג שמחה אחר. וכך צריך לומר בביאור החילוק בין בית חתנים שבזמן הזה, לשאר בתים, אף שבזמנם היה חילוק נוסף כמבואר בט"ז, מכל מקום עיקר יסוד הטעם לחלק בין בית חתנים לשאר בתים הוא משום שמחה יתירה, וזה איכא גם בזמן הזה רק בבית החתן עצמו.

כג. אשכנזי המשתתף בסעודת חתן וכלה ספרדיים, שלא בבית החתן, טוב שלא יברך את כל השבע ברכות, ואף על פי שמנהג האשכנזים לברך את כל ז' הברכות אף שלא בבית החתן, כל שיש שם פנים חדשות ועשרה אנשים, מכל מקום כיון שהחתן הוא ספרדי, יש ללכת אחר מנהג החתן. ומיהו המברך אין מוחין בידו, ובפרט אם האשכנזי המברך הוא אחד הרמי"ם שהחתן למד אצלם בשיבה. ואם עברו ובירכו שבע ברכות גם שלא בבית חתנים, יש לענות אמן אחר הברכות, דמאחר ויש כאן ספק ספיקא, מועיל הספק ספיקא לענין עניית אמן, אבל לא לענין לברך

אשכנזי המשתתף בסעודת שבע ברכות

הנה נודעת מחלוקת הפוסקים אם דין פנים חדשות הוא דין בחתן, שהחתן שמח יותר כשיש שם פנים חדשות, או שהוא לכבוד הפנים חדשות השמחים בשמחת החתן. [וראה להלן הערה כה]. ולהסוברים שהברכה היא לכבוד החתן והכלה, ממילא כל שהחתן והכלה הם ספרדים אין לברך ברכת חתנים כל שהוא שלא בבית חתנים. ולכן אפילו אשכנזי אינו יכול לברך. ואף אם יהיו שם המסובים רובן אשכנזים, העיקר תלוי בחתן. וכן דעת מרן אאמו"ר שליט"א. ומכל מקום חזינו מעשה רב שהביאו אשכנזי שיברך את כל השבע ברכות, כשיש שם פנים חדשות, ועשרה, [אך לא בבית החתן] ומרן אאמו"ר הסכים שיברך אחר שקראו לו, דסוף סוף לדידיה אין הברכות ברכות לבטלה. אך אמר דלכתחלה אין נכון לעשות כן. ומיהו מאחר ויש המחלקים בין זמנם לזמנינו, ויש כאן ספק ספיקא כמבואר לעיל, לפיכך לא דמי לברכת הלל בראש חודש. ודו"ק.

לענות אמן אחר אשכנזי המברך ז' ברכות לחתן ספרדי שלא בבית חתנים

ומינה שאם אשכנזי מברך שבע ברכות בסעודת חתן וכלה, גם שלא בבית חתנים, וכפי מנהגם, אף שהחתן ספרדי, מכל מקום יש לו לענות אמן אחר הברכות, דהנה גבי ברכת הלל בראש חודש, שהאשכנזים נוהגים כדעת התוס' והרמ"א לברך לקרוא את ההלל בראש חודש, ספרדי השומע ברכה זו מאשכנזי, אינו עונה אחריו אמן, אחר שסוף סוף לדעת הרמב"ם ומרן השלחן ערוך הויא ברכה לבטלה. ואילו אשכנזי היה שואל את הרמב"ם אם לברך על ההלל בראש חודש או לא, בודאי שהיה משיב לו שלא יברך, הגם שהוא אשכנזי. ואף על גב שהמברך יש לו סימוכין דאורייתא מדברי התוס' והרמ"א, והרי האשכנזים יוצאים ביד רמ"א, מכל מקום כיון שלדעת הרמב"ם ומרן הוי ברכה לבטלה, לפיכך שב ואל תעשה עדיף, שלא לענות אמן אחר ברכה שיש בה ספק שמא היא ברכה לבטלה. וכיוצא בזה כתבנו בכמה דוכתי לענין ברכת להדליק נר של שבת, אם מברכים אותה אחר ההדלקה, שלדעת רוב ככל הראשונים הויא ברכה לבטלה, דגם בזה שב ואל תעשה עדיף, ולא יענה אמן אחר המברכות. ולכאורה הוא הדין בנידון דידן דספרדי השומע שבע ברכות מאשכנזי המברך לחתן ספרדי שלא בבית חתנים, דכיון שיש כאן ספק ברכה לבטלה, שב ואל תעשה עדיף, ולא יענה אמן. אך יש לחלק, דהכא איכא ספק ספיקא, דשמא מברכים שבע ברכות גם ככהאי גוונא, ושמא גם לדעת מרן יש לחלק בין זמנם לזמנינו, וכדעת הט"ז, וכיון דאיכא ספק

ספיקא מהני ספק ספיקא לענין עניית אמון, דדוקא לענין ברכה לבטלה לא עבדינן ספק ספיקא בברכות, מה שאין כן לענין עניית אמון, שאינה חמורה כל כך כמו ברכה לבטלה, שעליה נאמר שהעולם כולו נודעזע בעת שהקב"ה אמר לא תשא שם ה' אלהיך לשוא. והדבר דומה למה שנתבאר ביביע אומר, לגבי ברכת בורא נפשות על תה וקפה, או מרק חם, דהאשכנזים נוהגים לברך נפשות גם בכהאי גוונא, ואילו הספרדים אין מברכים נפשות אלא בשתה רביעית בבת אחת, ואפילו הכי השומע ברכת נפשות מאשכנזי המברך על תה וקפה, עונה אחריו אמון, דאיכא ספק ספיקא, דשמא הלכה כדעת הראב"ד ודעימיה, דגם בשתיה שיעור ההפסק בה כאכילה, ומברכים נפשות אחר תה וקפה, ואף אם תמצא לומר דהלכה כדעת מרן שאין מברכים נפשות על שתיה ששותים קימעא קימעא כמו תה וקפה, שמא הלכה כמאן דאמר שבדבר שרגילים לשתותו קימעא קימעא מרן יודה שמברכים אחריו נפשות. ואף שאין הדין כן, מכל מקום חזי לאיצטרופי לספק ספיקא לענין עניית אמון. והוא הדין לנידון דידן. ודו"ק.

שלחן המערכת חלק א מע' בי"ת סימן קנ עמ' תקעה (קישור)

קנ. "ברכה", מנהיגו שאין מברכים שבע ברכות

בשבעת ימי המשתה, אלא בבית חתנים וכשיש

פנים חדשות, ועשרה. הנה דעת התוס' שאין שבע

ברכות שלא בבית חתנים הנה בגמרא (סוכה כה:) אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב, חתן והשושבינין וכל בני החופה, פטורים מן הסוכה כל שבעה מאי טעמא, משום דבעי למחדי [שצריכים לשמוח]. ופריך, וליכלו בסוכה. ומשני, אין שמחה אלא בחופה. ופריך, וליכלו בסוכה וליחדו בחופה, ומשני, אין שמחה אלא במקום סעודה. וכתבו התוס' שם, דמשמע מכאן שאם יצא החתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, שאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, כיון שאין שמחה אלא בחופה. ובפ"ק דכתובות (י:) אמרינן נמי, מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, משמע דוקא במקום חופה שהוא בית חתנים. ומיהו אין ראיה משם, דדלמא לאפוקי מדרכי יהודה קא אתי, דקאמר אף בבית אירוסין. וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי במקום שבירכו תחלה ברכת נישואין קרי ליה חופה, פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובים, ואין יכולים ליכנס בבית. אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא. ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה. ע"כ. ומבואר יוצא מדבריהם, שאין לברך שבע ברכות אלא בבית החתן שזה עיקר דירתו. אבל אם עורכים לו סעודה בבית אחר, אפילו יהיה בית הוריו או הורי הכלה, ואפילו אם הסעודה נערכת במיוחד לכבוד החתן והכלה, כיון שזו סעודת אקראי, ועיקר ישיבתו הוא בביתו, אין לברך שבע ברכות, אפילו יהיו שם פנים חדשות. וכן דעת האור זרוע בחלק ב' (סימן רצט) בשם הריב"א. וכן דעת המרדכי (סוכה סו). וכן כתב המאירי בשם קצת מפרשים, שאם הסעודה נערכת במקום אחר, אין מברכים שם ברכת חתנים, אף על פי שהחתן והכלה אוכלים שם והסעודה נעשית בשבילם. וכן דעת הרשב"א והרמב"ן והריטב"א (כתובות ח.).

וכן הבין מרן הבית יוסף בדעת הרא"ש (פרק ב' דסוכה סימן ח'), שכתב שם בזה"ל: ונראה דמהכא אין ראיה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דהכא הכי פירושו, אין שמחה אלא בחופה, כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה. ואח"כ חוזר לחופתו. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו עמו, ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה, ויכול לברך שם ברכת חתנים. וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת, והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים. ע"כ. והנה דברי הרא"ש יכולים להתפרש דמסכים בעיקר הדין

להתוס', ורק שדחה הראיה מסוגיא דהכא. וכך הבין הב"י, שכתב על דברי הטור שאין מברכים ברכת חתנים שלא במקום חופה: כן כתבו התוס' הרא"ש והמרדכי, דאם החתן יוצא מחופתו ואפי' כלתו עמו, והולכים לאכול בבית אחר, אין מברכין וכו'. ומשמע שהבין בדעת הרא"ש דס"ל כהתוס'. אולם הטור (סי' סב) כתב: ואין מברכים אותם אלא במקום חופה, וכתב א"א הרא"ש, וצריך לדקדק מה נקרא חופה, אם במקום שמברכים ברכת נישואין, דהיינו תחלת הנישואין, ולהכי קרי ליה חופה, א"א לומר כן, שלפעמים מברכים אותם ברחוב העיר כשהעם מרובים. אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי חופה, ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא. דשם מברכים ברכת חתנים כל שבעה. ונוהגים באשכנז שעושים אפריון למושב החתן והכלה, והוא נקרא חופה, ושם מברכים. ואם יצא משם לאכול בבית אחר, ודעתו לחזור אח"כ לחופתו, אין מברכים שם שבע ברכות. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר, וכל החבורה עמו, ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכים שם ברכת חתנים. עכ"ל. ומשמע שהמנהג באשכנז לעשות אפריון וכו', ואז אם יצא לאכול בבית אחר אין מברכים. אבל אם לא עושים אפריון, מברכים גם שלא בבית החתנים.

אולם המאירי בכתובות (י:) כתב בשם גדולי המפרשים [הראב"ד] שהדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבודם, שאין מברכים שם שבע ברכות בשבילו, שאין אותה סעודה שלו כלל. הא אם אחרים מזמינים אותו ועושים לו סעודה בביתם לכבודו, יראה שהדין בזה כאילו הוא מתקין לו סעודה לשם. ע"כ. וכן כתב הר"ן שם, שנהגו עתה לברך ברכת חתנים בכל אחד מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה שם. וראה באוצר הפוסקים (סימן סב ס"ק נח) ובשו"ת חזון עובדיה הנ"ל, שיטות הראשונים בזה.

ומרן בשלחן ערוך (סימן סב ס"ב) פסק, מברכין ברכת חתנים בבית חתנים אחר ברהמ"ז בכל סעודה וסעודה. ובסעיף י' פסק: יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים, והני מילי כשרעתו לחזור לחופתו אח"כ, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר, וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכים ברכת חתנים. ומבואר שפסק כדעת התוס' והרא"ש והמרדכי הנ"ל. שאין לברך ברכת חתנים אלא בבית חתנים.

ואמנם הט"ז (סי' סב סק"ז) כתב לחלק בין זמנם לזמנינו [ובפשטות אין זה ביאור דברי מרן, אלא חולק עליו. אלא שראיתי להגר"ש משאש זצ"ל שכתב דרך אחרת בזה, ועוד חזון למועד]. וז"ל: ומלבד כל הנד' נראה דעכשיו יש לברך אפי' בבית אחר, דעיקר בית החופה כתבו התוס' והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת החתן והכלה, וסיימו הרא"ש והטור וז"ל: ונוהגים באשכנז שעושים אפריון לכבוד החתן והכלה, והוא נקרא חופה. ושם מברכים שבע ברכות בכל יום. וברור הוא שגם דעת התוס' כן, במה שכתבו במקום עיקר ישיבת החתן והכלה. דהיינו בחדר שמייחדים שם החתן והכלה, ואין לזרים אתם רק בעת שמשמחים אותם. ומשום הכי לא הוי שמחה בסוכה, כמו שפירש רש"י ששם בוש לשחק עם כלתו, נמצא שיש שמחה יתירה לחתן ולכלה בבית החתן טפי משאר בתים. על כן חילקו שפיר בין הבתים. אבל עכשיו שאין קוראים חופה אלא למה שמקדשים מתחת לטלית הפרוסה ע"ג כלונסאות, אין שום מעלה לבית שעושים בו סעודת הנישואין טפי מבתים אחרים. על כן נראה ברור שיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושים בו סעודה לכבוד החתן והכלה. ע"כ. ובאמת שכן הוא המנהג אצל האשכנזים גם היום, לברך שבע ברכות בכל סעודה שנעשית לכבוד החתן והכלה, אף אם אין הסעודה בביתם.

ואמנם מרן בשלחן ערוך לא חילק כחילוק הנ"ל, ומשמע שגם בזמן הזה אין מברכים שבע ברכות שלא בבית החתן. ואין הכרח לומר שהט"ז מפרש דברי מרן, די"ל דכתב כן לדעתו. ואשר על כן בכה"ג ניזל אחר המנהג באר"י, שאין אנו מברכים שבע ברכות אם עורכים סעודה שלא בבית החתן. ואפי' אם הסעודה נערכת במיוחד לכבוד החתן והכלה, ויש שם עשרה אנשים, וגם יש שם ב' פנים חדשות. ואע"פ שיש ראשונים שחלקו על זה, וכמבואר, וגם בקהלות אשכנזים נוהגים לברך שבע ברכות גם שלא בבית חתנים, מ"מ אין לנו לשנות מהמנהג בדבר שכן נראים בפשטות דברי מרן.

ובן אמר לנו מרן אאמו"ר שליט"א בשם ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטייה זצוק"ל, שכן היה המנהג בירושלים משנים קדמוניות אצל הספרדים. ובודאי שכן יש לנהוג. ועיין בארץ חיים (סי' סב) שהביא מה שכתב הרב בית עובד (בדיני ברכת חתנים אות כב) שבארץ ישראל נוהגים לברך ברכת אשר ברא כל שבעה, אפי' אין מזמנים אחרים, אלא אוכל עם בני ביתו בלבד.

ועוד כתב שם (אות יג) דנוהגים בארץ ישראל שלא לברך ז' ברכות אלא דוקא בדאיכא שנים פנים חדשות. ועיין בשיטה מקובצת כתובות ז: ד"ה והוא שבאו. ובתשובת מהרי"א הלוי אחי הט"ז (סימן לז). ואפילו שאין מרבים בשבילם. ע"ש.

ואף על פי דאיכא הכא ספק ספיקא, דשמא הלכה כהראב"ד והמאירי ודעימייהו, שמברכים ברכת חתנים גם שלא בבית חתנים, ואף אם תמצא לומר כדעת התוס' הרא"ש והמרדכי דבעינן שיהיה בית חתנים, שמא כדעת הט"ז, מכל מקום הוי ספק ספיקא נגד מרן, שהרי מרן פסק להדיא שאין לברך ברכת חתנים אלא בבית חתנים. ואף שהביא זאת בשם יש אומרים, הרי מרן לא הביא דעה חולקת, ודרכו של מרן גם כשמביא דבר בשם יש אומרים, אם לא הביא דעה חולקת הכי נקיט לדינא, כמבואר באחרונים. ומאי דעבדינן ספק ספיקא נגד מרן השלחן ערוך, הוא דוקא היכא שמרן לא גילה דעתו להדיא היאך יהיה הדין בהצטרף ב' הספקות יחד, וגילה דעתו בכל ספק בפני עצמו לבד. אבל בנידון דידן הוי מרן כתב להדיא דלא כדעת הראב"ד והמאירי, וגם סתם דבריו ולא חילק בין זמן הגמרא לזמנינו [כחילוק הט"ז] ונמצא דהוי ספק ספיקא נגד מרן.

ועוד בה, דהא לא עבדינן ספק ספיקא בברכות כנודע. ואף שיש חולקים ואומרים דמהני ספק ספיקא כדי לברך, מכל מקום כיון שהוא מחלוקת בפוסקים הדרגין לכללא דספק ברכות להקל. ועוד בה, דהכא המנהג תנא דמסייע לדברי מרן השלחן ערוך. ומאחר שיש לנו עדות שכך היה המנהג, אין לנו כח לשנות המנהג מכח סברות וחילוקים, ולהסתמך על דברי הט"ז, ובפרט שכך העיד בגודלו מוהר"ר עזרא עטייה זצ"ל.

ואמנם היה מי שרצה להוכיח הנ"ל מהרדב"ז בתשרי ח"ד (סימן אלף שכ) שכתב, ומכל מקום אם יצאו מפני שבית החתן קטן מלהכיל את כל הקרואים, מברכים שם שבע ברכות, לפי ששם עיקר השמחה. ע"כ. ולפי זה לכאורה בזמן הזה שהדבר קשה לחתן לערוך את הסעודה בביתו כל שבעה, ואדרבה שמחתו שהסעודה תהיה במקומות אחרים, הוי כבית החתן שקטן מהכיל. אלא שיש לחלק בין הדברים, שדברי הרדב"ז איירי על כמות האנשים שיבואו לשמחה, וברוב עם איכא שמחה יתירה לחתן, ולכן לדעתו מברכים בכהאי גוונא שבע ברכות גם שלא בבית

החתן. אבל בימינו שיכולים לבוא אותם אנשים גם לבית החתן, ורק משום מניעת טירחה, מאן לימא לן שיברכו ברכת חתנים. ויש לפלפל עוד בזה.

ועל כל פנים הרי מרן לא הזכיר חילוק זה, ומשמע דבכל אופן בעינן בית חתנים, שבזה שהאורחים באים לביתו שם השמחה מרובה. ולמרות שבכל סעודה יש לחתן שמחה, אך בביתו השמחה מרובה, ותיקנו ברכת חתנים רק בביתו. ואם כן היאך נבוא ונסמוך למעשה בעניני ברכות על פי סברות וחילוקים, נגד המבואר בשלחן ערוך ובפרט שהוא נגד המנהג. והרי אפילו נגד מרן אמרינן ספק ברכות להקל, וכל שכן הכא שכן הוא דעת מרן הש"ע שקבלנו הוראותיו, וכן המנהג, ובודאי שאין להסתמך על סברות וחילוקים לברך שבע ברכות שלא בבית חתנים, וכך דרך הפסק, לחוש לספק ברכות היכא דליכא מנהג לברך.

ולכן מה שכתב בספר ברכת ה' לחלוק ע"ד מרן אאמרו"ר בדין זה, והורה לברך שבע ברכות גם שלא בבית חתנים, הוא נגד הוראת ראש הישיבה מוהר"ע עטייה וכל רבני הספרדים בדור הקודם. ואי אפשר לבוא ולסמוך למעשה בעניני ברכות על פי חילוקים, נגד המבואר בש"ע ובפרט שהוא נגד המנהג. וא"כ בודאי שיש לחוש לסב"ל, שהרי אפילו נגד מרן אמרינן סב"ל, וכל שכן הכא שכ"ה דעת מרן שקבלנו הוראותיו.

הרב בן ציון אבא שאול

סימן לג

ברכת חתנים בשעת ימי המשתה שלא בבית החתנות

נישואין, והוא שיהיו עשרה, וחתן מן המנין, ויש אומרים שאפילו היו בשעת חופה ושמעו הברכות, אם לא אכלו שם עד עתה מקרי פנים חדשות ומברכים בשבילם ז' ברכות אחר ברת המזון וכן פשט המנהג. ושורש הענין בסוגיא דסוכה דף כ"ה ע"ב דאמרו שם שאין שמחה אלא בחופה, וכמובא בטור ובית יוסף שם.

ובתב מרן אאזמו"ר אור לציון זיע"א במכתב משנת תשל"ג [כת"י אאמו"ר שליט"א]

כתב מרן ז"ל בשו"ע אבעה"ז סי' ס"ב סעיף ה', מברכין ברכת חתנים בבית חתנים אחר ברכת המזון בכל סעודה וסעודה שאוכלין שם וכו', ובסעיף ז' כתב מרן ז"ל, ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונה משבעה ברכות שהיא ברכת אשר ברא, במה דברים אמורים כשהיו האוכלים הם שעמדו בברכת הנישואין ושמעו הברכות, אבל אם היו האוכלים אחרים ולא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכין בשבילם אחר ברכת המזון ז' ברכות כדרך שמברכין בשעת

קמב	ברכת	מסכת כתובות ז' ע"ב	ציון
וז"ל, ולענין אם לברך ז"ב שלא בבית חתנים שרצה לדעת איך מנהגנו בירושת"ו, אספר עובדא שהייתי נוכח בסעודת חתן עם כבוד עט"ר מרן הגאון הצדיק ר' עזרא עטייה זצוק"ל, שלא הסכים שיברכו שום ברכה מז"ב, ומ"מ היה נוכח בסעודה ת"ח אשכנזי ולא התנגד שהת"ח האשכנזי יברך ז"ב כמנהגם למרות שהחתן ורוב הציבור הם ספרדים, עכ"ל.	וז"ל, ולענין ברכת אשר ברא יש כמה עדויות שהניח מרן אאזמו"ר זיע"א לת"ח ספרדים לברך ברכה זו שלא בבית חתנות, ובירכו הגפן ואחריו אשר ברא ותיכף שתו הכוס, ואילו ממכתב זה מבואר דגם ברכת אשר ברא לא הניח לברך, ובאמת שבשו"ע מפורש החילוק של ברכת אשר	ברא משאר ז' ברכות רק לענין פנים חדשות ולא לענין בית חתנות.	ובאמת שאיכא בנידון זה פלוגתא בין רבותינו הראשונים ז"ל, דבדרכי משה ס"ק ד' הביא מהר"ן כתובות [דף ג' ע"א מדפי הרי"ף] דשלא בבית החתנות אין מברכין אפילו אשר ברא, וציינו שם דכן הוא מפורש ברמב"ן כתובות דף ח' סוף ע"א, אך בריטב"א שם כתב דמברכין אשר ברא, ולכאוי בפלוגתא כגון דא ראוי לומר סב"ל, וצ"ע [עוד יש שמועות שונות בענין שבת חתן ששוכרים עבור שמחת חתן, דאפשר שחשיב בית חתנות, והרי יש אופנים של שינוי ממקום למקום דחשיב בית חתנות יעוי' בראשונים בשמעתין ובטור ובית יוסף סי' ס"ב] וצריך תלמוד.

ישראל (מאסף תורני) כרך לח עמ' ריא - מרום ציון - מכתבי הלכה בעניינים שונים סימן יג

נר ציון (הרב נתן בן סניור) ענייני שיגודין ונישואין פרק ח סעיף קיד-קיו (מהדו' חדשה)

בלילה שהוא ליל שמיני, אין לברך ז' ברכות.²⁴⁹ (וכבר נתבאר לעיל סעיף ?²⁵⁰, דז' ימי החופה מתחילין מיד בגמר סיום אמירת הז"ב ברכות בחופה).

קיד. מנהגנו שאין מברכין ז' ברכות אלא בבית חתנות, דהיינו בית החתן עצמו. ודעת מו"ר הגרב"צ זללה"ה דבית הורי החתן חשיב נמי בית חתנות.

קטו. י"א דאם אינו בית חתנות אפשר לברך עכ"פ ברכת אשר ברא,²⁵⁰ אבל דעת מו"ר הגרב"צ זללה"ה כהסוברים שאין לברך כלל כל שאינו בית חתנות.²⁵¹ והנהגים לברך כל הז' ברכות אף שלא בבית חתנות, יש להם על מה שיסמוכו, דכך נהגו כמה ק"ק בארצות ספרד, וכן מנהג בני

249. בא"ח (ש"א סו"פ חוקת) בשם חס"ל (קפ"ט ז'), גינת ורדים, מחב"ר, האלף לך שלמה (אה"ע ק"ז), בית עובד, שער המים. ועי' באול"צ ח"א יו"ד סי' י' דקי"ל כר' יוסי בביה"ש, וא"כ עד ז' רגעים אחר השקיעה הוי יום גמור. (ועי' יבי"א ח"ה אה"ע ז').

250. כ"כ הריטב"א (כתובות ח' ע"א) בשם תוס' דאם א"צ פ"ח גם א"צ חופה, ט"ז סוסק"ח.

251. בחידושי הרמב"ן כתובות ז': שמעתי שאין לברך ברכת חתנים ואשר ברא אלא בחופה, שאף היא מכלל ברכת חתנים היא, וכ"כ הריטב"א בשם רבותיו הובא בשטמ"ק [והריטב"א לא ס"ל כן], וכ"כ הרשב"א, וכ"כ הנמוק"י בסוגין, והר"ן כאן הביא דברי הרמב"ן, והובא דבריהם בד"מ אות יד ובב"ש סי' ס"ב סקי"ג, ובסידור דרך החיים (לנתי"מ), ובסידור בית יעקב ליעב"ץ, ובקצוש"ע סי' קמ"ט סו, ועוד. ומ"מ מידי פלוגתא לא נפק, וסב"ל, ע"כ לא יברכו.

252. מרן בשו"ע סי' ס"ב סי' כתב די"א דאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים, וה"מ כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר ובני חבורתו עמו, נעשה אותו בית עיקר, ומברכין ברכת חתנים. וכן לפעמים שהולכים החתן וכלה לעיר אחרת, צריך לברך שם ברכת חתנים, ע"כ. ובב"י ביאר דהיינו בשאין דעתם לחזור לחופה. ומקור הדין מהטור שכתב שאין מברכין אלא במקום חופה, ובב"י כתב דזה דעת התו' ורא"ש ומרדכי פ"ב דסוכה, וכ"ה בח"י הרשב"א ורמב"ן כתובות ז. וחופה נקרא מקום שעיקר ישיבת החו"כ שם, ולא במקום שעשוי לאקראי בעלמא (טור שם בשם הרא"ש). ובשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' רמ"ט, דאם יצאו חו"כ ממקום חופתם לאכול בבית אחר מפני שביתם קטן מלהכיל את הקרואים, מברכים שם ז"ב, ששם עיקר השמחה, א"כ לדעת מרן יברך או בבית חתנות, או אם עקרו החו"כ למקום אחר ודעתם שלא לחזור למקום חופתם עד סוף ימי ז"ב, דהו"ל מקום חופה ויברכו. ולרדב"ז ה"ה אם עברו מחמת דוחק המקום עם כל בני חופתם יברכו. והרבה ראשונים פליגי על עיקר דינא וס"ל דא"צ דווקא בית חתנים לברך, עי' בר"ן בסוכה שהובא דבריו בב"י, וכתב שכן נוהגים לברך בכ"מ שחו"כ נמצאים, וסיים דיש לחוש לרבותינו הצרפתים (דעת תוס'). ובאורחות חיים הל' ברהמ"ז סי' ס"א כתב בשם הראב"ד שאפשר לברך, וכ"כ במאירי בכתובות שם. ועי' בט"ז סק"ז שפלפל בהבנת דברי הרא"ש וכ' דאף לדבריו יכול לברך אם יוצא לשמוח בבית אחר, אפילו שיחזור לביתו הראשון, דהשתא מיהא זה בית שמחתו וחתנותו, ול"ד ליוצא לסוכה דשם יוצא לזמן לסעודתו להכרח לצאת י"ח וחוזר למקומו. ועוד כתב דבזמן הקדמונים שהיו מייחדים חדר מיוחד לחופה ונמצאים שם כל שבעה קרי מקום חופה בית חתנות, אבל בזה"ז שעושים חופה תחת קונדסין ואין מקום מיוחד לחו"כ כל שבעה, כל מקום שמרבים בשמחה בשבילו די בזה, וכ"פ ביש"ש פ"א דכתובות סעי' כ', וכ"כ בכנה"ג הגה"ט אות כ"ז. ומ"מ מידי פלוגתא לא נפקינן וע"כ סב"ל, אבל הנוהגים לברך, הלא לדעת הט"ז גם עפ"י ד מרן אפשר לברך, וכמ"ש ביש"ש שם, דבזמננו אין מקום קבוע לחופה, א"כ גם

קטז. למנהגנו שאין מברכים אלא בבית חתנות, אי אפשר לחתן ספרדי להביא אשכנזי שיברך ז' ברכות, אם אינו בית חתנות, דהיינו בית החתן או בית אביו. ומ"מ אם מסובין בסעודה גם אנשים שנוהגים לברך ז' ברכות בכל מקום (מבני אשכנז, או מכמה ק"ק ספרדים דכן נהגו), יכולים לכבדם באמירת ז' ברכות לכו"ע.

שבת חתן

קיז. לענין שבת חתן, אם אבי החתן דוקא, וכ"ש החתן עצמו, שוכר מקום הסעודות, חשיב בית חתנות, ויכולים לברך ז' ברכות.²⁵³

קיח. בסעודות שבת מברכים כל ז' ברכות, אפילו בלא פנים חדשות, (כל שהוא בית חתנות וכנ"ל). וה"ה סעודת יו"ט. וסעודת פורים ספק.²⁵⁴ וסעודת חוה"מ נראה שאין לברך

לסברת מרן שרי, והו"ל ספק אי קיי"ל כתוס' או כחולקים, ואפילו תמצא לומר דקי"ל כמ"ש מרן לאסור, שמא בנ"ד בזה"ז גם לדעת מרן אפשר. ועוד דשמא הלכה כרדב"ז דאם דחוק המקום שרי, ע"כ הנוהגים לברך יש להם על מה לסמוך סמיכה של ממש. ועכ"פ גם הם ינהגו רק באופן שבאו החו"כ עם בני השמחה לשמחם, ולא באופן שיטריחו אותם למקום רחוק ורוצים החו"כ לסיים ולחזור לביתם מחמת הטורח והדרך, דאפשר דבזה לכו"ע לא יברכו ז"ב, דאין לומר דזה עתה עיקר מקום שמחתם.

253. כן סבירא ליה למורנו הגרב"צ, דחשיב בית אבי החתן, והוא בית חתנות.

254. עיין בכנה"ג (אה"ע סי' ס"ב) שנסתפק, אבל השו"ג (רצ"ו) ומל"ח (סי' ל"א אות ט"ל) ורו"ח (תרצ"ו סק"ו) כתבו דנחשב פנים חדשות. ויש חולקים, דאין חיוב בזה

הרב מרדכי אליהו

קיצור שלחן ערוך עם הערות הרב מרדכי אליהו סימן קמט הערה ח

שו"ת מאמר מרדכי כרך ב אבן העזר סימן ו

בענין שבע ברכות

ט"ו בשבט תדש"ן

לכבוד הבחור החשוב היקר מתלמידי ישיבת "תורה והוראה", ה"ה י. ע. הי"ו. השלום והברכה,

מתוך השאלות ניכר שיגע אתה בתורה - ואשריך, ויהי רצון שתעלה במעלות התורה מעלה מעלה.

ועתה לשאלה הא' ששאלת והיא, כיצד מותר לברך שבע ברכות אחר הסעודה בליל א' לפני יחוד בפועל, הרי היא כארוסה.

ושאלתך נבעה מפני שחשבת שעיקר הטעם מה שאנו הספרדים לא נוהגים ביחוד מיד אחר החופה, מפני שאנו סומכים על היחוד שנעשה בסוף הערב כשהולכים לביתם, ומדין אנן סהדי, כי הרי אין שם עדים בפועל. וזה אינו רק מטעם זה. אלא הטעם הוא כמו שהביא בשער המפקדא (ח"ב הל' קידושין בנהר פקוד בעמוד ט"ז ע"ב, י"ז, י"ח) שעיקר הטעם הוא שנהגו כסברות אחרות המובאות בשו"ע וברמ"א (אבה"ע סי' נ"ה סעי' א'). ועיין בישכיל עבדי (ח"ז סי' י').

ולפיכך צריכים להקפיד שתהא פרוכת פרוסה מעליהם, וכן לפרוס טלית, ואם אפשר להושיבם תחת חופה כזו לבדם תבוא עליהם ברכה, כי להרבה פוסקים יחוד של בחור ובחורה אין צורך בראוי לביאה, משא"כ ביחוד של אלמנה וגרושה שצריך להיות ראוי לביאה. ועיין שם. ועיין בארץ חיים (אה"ע סי' נ"ה סעי' א') שהאריך בזה, עיי"ש. ולפיכך אפשר לברך שבע ברכות בסעודה ראשונה, ואע"פ שאין שם פנים חדשות, וה"ה לנשואה.

ובענין ברכת שבע ברכות בתוך שבעת ימי חופה, שלצערנו, כיום מטלטלים את החתן והכלה מבית לבית, מחבר לחבר וכו', אולם אם עושים זאת לשמחת חתן וכלה, תבוא עליהם ברכה. אומנם זו שמחה, אך לא שמחת חתן וכלה שקבעו חז"ל וכפסק מר"ן (אבה"ע סי' ס"ב סעי' ה', י'), וגם הרמ"א לא חלק ע"ז, רק הט"ז (ס"ק ז') הביא סברות אחרות ואין לנו להתחכם ולאפשר לברך ברכות לבטלה שלדעת הרמב"ם זה חמור מאוד. וע"כ אין לברך אלא בבית החתן או במקום שקבוע לאכול שם, או לפחות קבוע לשינה שם. וביום האחרון או ביום שבת שכל המשפחה נמצאים ביחד לסעודה ולעליה לתורה, אפשר לברך. וכן אפשר בשעת הדחק להביא אשכנזי שיברך, והוא שאכל שם, ואם לא, אין לברך אפי' ברכת אשר בראד.

ויהי רצון שתזכה להגדיל תורה ולהאדירה, בברכה וכל טוב.

מרדכי אליהו ראשון לציון הרב הראשי לישראל

הלכות שידוכין וחתונה להרב שמואל אליהו (קישור)

שבע ברכות רק בבית חתנים

במסכת כתובות דף ז/ב תנו רבנן מברכין ברכת חתנים בבית חתנים: "תנו רבנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה". וכתוב בשו"ע (אבן העזר סימן ס"ב) יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים והני מילי כשדעתו לחזור אחר כך לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים. וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת - צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך ז' (ואין דעתו לחזור) (ב"י):

לכן אין מברכים שבע ברכות רק כשסועדים באותו מקום שנקבע למגורי החתן והכלה לכל שבעת הימים. וכשאין הסעודה נערכת בבית החתן והכלה - אין לברך שבע ברכות, וכן ראוי לנהוג. ולדעת הט"ז מברכים בכל מקום שיש שבע ברכות אפילו שאינו בית החתנים, וכך נוהגים האשכנזים למרות שהש"ך חולק עליו. ולמרות

שהרמ"א לא חלק על השו"ע בזה, שהוא לשון הגמרא. יש מקילים שאת השבע ברכות יברכו אותם מאחינו
האשכנזים הסומכים על הפוסקים שיש לברך, וכדעת הט"ז שם ס"ק ז'.

אמנם אם בשבת הלכו החתן והכלה לאכול ולישון בבית ההורים. וכן אם ביום האחרון לשבעת הימים הוזמנו
החתן והכלה לבית אחר והלכו אתם משפחתם - זה נקרא "בית חתנים" ויכולים לברך גם שם שבע ברכות [עיין
שו"ע אהע"ז ס"ב י'].

שו"ת שערי עזרא (בצרי) חלק א סימן קה

נהגו העם (הרב דוד עובדיה) מנהגי חופה סעיף כג (קישור)

כג. היו מברכין ברכת חתנים רק בבית
החתן, או במקום החופה וכדעת
מרן באה"ע סי' ס"ב ס"י, והוא מהתוס'
בסוכה כ"ה ב', ובלא"ה החתן לא היה
יוצא כל ז' מהבית וכאותו מנהג שהביא
הבאה"ט שם, בסי' ס"ד סק"ג, משם
הפרישה. ועי' בספר יבי"א ח"ג סי' י"א
אות י"א למרן הראש"ל הגרע"י שליט"א.

בית חתנים (הרב משה פנירי) חלק ב פרק יד עמ' שעא (קישור)

פרק יד

בית חתנים

בית החתן - מקום קביעת דירתו

א. אין מברכין ברכות חתנים אלא במקום עיקר ישיבת החתן והכלה, וזהו הנקרא "בית חתנים", כך שאם קבע החתן את ישיבתו בביתו, יברכו רק שם את כל שבע הברכות; כמו כן, אם קבע ישיבתו כל שבעת ימי המשתה בבית הוריו, הורי אשתו, או בכל בית שהושכר או נמסר לו לדירה, הרי זה נחשב כביתו לענין זה.^א

טור סי' סב ושו"ע שם סי' מ"מ בימינו לא שייך דין זה של כל בני החופה, שהרי השמחה נתמעטה ואין בני חבורה קבועים המשמחים את החתן בכל יום כמ"ש הגאון חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' לה אות ד בנידון אחר, וכפי ששמעתי ממור"ר הגרב"צ אבא שאול זצ"ל, וא"כ אין להקל מטעם זה כלל.

ומ"מ ברור שבית חתנים אינו בדוקא בית השייך לחתן או מושכר לו לתקופה ארוכה, אלא ההתייחסות היא למקום דירתו הקבוע בשבעת ימי המשתה, ולא גרע מאם הלכו החתן וכל בני החבורה לבית אחר באמצע ימי המשתה, שאפשר לברך שם ז' ברכות, והגם שדין זה לא שייך כיום כמש"נ, הכא עדיף טפי שהרי קובע דירתו שם כל ימי המשתה ושם עיקר השמחה.

א. תוס' סוכה כה, וטעמם משום שאין שמחה אלא בחופה, וחופה פירושו עיקר מקום ישיבת החתן והכלה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא. וכ"פ הרא"ש והמרדכי שם, הראב"ד בשו"ת תמים דעים סי' קפט, הריטב"א פ"ק דכתובות, הר"ן שם בשם הרמב"ן, הטור והשו"ע סי' סב סי', והרדב"ז בח"ד סי' רמט, וכ"פ הגאון מהר"א מני בזכרונות אליהו אה"ע מערכת ב אות כז בדעת מרן השו"ע סי' סב סעיף י.

ואף שהרא"ש שם סיים, שה"מ כשדעתם לחזור לאחר הסעודה למקום החופה דהיינו לביתם, אבל אם הולך החתן לבית אחר לגמרי הוא וכל החבורה עמו, נעשה אותו הבית עיקר ומברכים בו ברכות חתנים. וכ"פ ר"י.

סעודה בבית אחר לכבוד החתן

ב. סעודה הנערכת לכבוד החתן והכלה בבית אחר, נחלקו הפוסקים האם לברך שם ברכות חתנים, ובני אשכנז נהגו כסברת המתירים לברך בכל מקום, אבל בני ספרד אינם רשאים לברך אלא במקום ישיבת החתן כל שבעת ימי המשתה וכדעת מרן השולחן ערוך שקבלנו הוראותיו.²

ושלא כתבו דאין לברך בבית אחר אלא בהלך החתן ושושביניו לאכול שם אכילה הכרחית ותמיד חושב לחזור לחופתו, משא"כ בהולך לאכול ולשמוח בבית אחר שבאותה שעה אינו חושב על חופתו כיון שיש לו שמחה בבית זה, ועוד שהרא"ש והטור לשיטתם שכתבו שנהגו באשכנז לעשות אפריון לכבוד החתן והכלה והוא הנקרא חופה ושם מברכים כל שבעה, לכן חילקו וכתבו שאין לברך בבית אחר, משא"כ עכשו שאין קורין חופה רק למה שמקדשין הכלה תחת הטלית הפרוסה על הכלונסאות, אין מעלה לבית שעושין בו הנישואין מלבתיים אחרים, לכן נראה ברור שאפשר לברך בכל בית שעושים בו סעודה לכבוד החתן והכלה. עכת"ד, וכ"כ המהר"ל מפראג כמבואר, המהרש"ל ביש"ש לכתובות ובפרט במדינותינו שאין שם מושב קבוע לחתן וכלה, הב"ח, הבאר היטב סקי"ד, ערוך השולחן, מסגרת השולחן, שולחן העזר, נתיבות השלום ועוד.

ב. דין זה שנוי במחלוקת גדולה, ולדעת כמה מהראשונים כל שהסעודה נעשית לכבוד החתן והכלה ואפילו בבית אחר, יש לברך שם כל ברכות חתנים, כמ"ש הר"ן (סוכה כה), האורחות חיים ח"א הלכות ברהמ"ז סי' סא, המאירי פ"ק דכתובות, הגהות מיימוניות פ"ה הלכה א ובשם מהר"ם, ושבלי הלקט סי' עג, ולשיטתם הא דמתרצים בגמ' (סוכה כה) על הקושיה וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה דאין שמחה אלא בחופה, היינו ביחס לסוכה שא"א לשמוח שם כראוי, אבל אם עושים סעודה לכבוד החתן בבית אחר, בודאי שישנה שם שמחה ומברכים שבע ברכות, וכמ"ש המהר"ל מפראג בחידושיו לפ"ק דכתובות.

מנהג בני אשכנז

הט"ז (סי' סב סק"ז), האריך להוכיח כן גם בדעת הרא"ש והטור,

מנהג חלק מבני ספרד

והנה גם בקהילות ספרד יש שנהגו לברך בכל מקום, אם מחמת שנהגו כדברי הראשונים הנ"ל וכמ"ש הכנסת הגדולה (בהגהות הטור אות כז), שמנהג איזמיר כדברי הר"ן, ואם מחמת סברת הט"ז כמ"ש רבי כדיר צבאן בנפש חיה (מערכת ח אות י), וכ"כ בנשמת חיים משאש (עמ' רכ) ב שכן מנהג מרוקו, הבית עובד (סעיף יח), פחד יצחק (מערכת ברכת חתנים), המהרי"צ בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' רנב) ושכן מנהג צנעא, וכ"כ בספר חן טוב בחידושו (ד' רל).

וישנם מרבני דורינו שרצו לומר שכיום שאין מצוי כלל שסועדים בבית החתן, ובכל יום עורכים סעודה לכבודו בבית אחר, הרי זה כאילו הותנה מראש שכל מקום שישבו החתן והכלה הוא מקום החופה ושאפילו מרן יסכים לכך, שאל"כ ביטלנו לגמרי ברכות חתנים בשבעת ימי המשתה, ע' אור תורה (שנה י"ד חוברת ו סי' מח), ובשו"ת דברי בניהו (חאה"ע סי' ד), ושם הביא דברי שו"ת הרב"ך תלמיד הרמ"ז שכתב ג"כ סברא זו שבימינו שאין עושים אפריון, כל היכא שהחתן נמצא מיקרי חופה.

מסקנת ההלכה

למעשה הגם שסברא זו ברורה, אין די בה כדי לחוקקה בספר כהלכה פסוקה לברך ברכות חתנים בכל מקום,

שהרי ביארו הראשונים שמה שמברכים במקום החופה הוא משום שאין שמחה אלא בחופה, וחופה היינו מקום ישיבת החתן והכלה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, וזה שעושים סעודה כל יום במקום אחר, אין לך אקראי גדול מזה. וכל הנמצא קרוב לדברים יודע שהרבה פעמים מאחרים המוזמנים לסעודה, והחתן והכלה יושבים ומצפים, ובעל הבית דוחק ומנסה להשיג מי שישלים למנין, ופעמים אף מתדפק על פתחי השכנים כדי שסוף סוף ימצאו כמה בנ"א ויוכלו להתחיל בסעודה, ולפעמים החתן והכלה מגיעים באיחור רב ואח"כ כמובן ממהרים כדי שלא להטריח את המוזמנים שטרחו ובאו ממרחקים, ואיך נוכל להגדיר סעודה בבית זה כסעודה במקום חופה ולברך שם ז' ברכות; ועוד שבדרך כלל אין מכירים חלק מהמוזמנים זה את זה ולא את החתן והכלה ואין ריבוי שמחה כל כך, ובפירוש כתב מרן בשולחנו הטהור שדוקא אם הולך החתן לבית אחר הוא וכל החבורה עמו, נעשה אותו הבית עיקר ומברכים שם שבע ברכות, מה שאין כן בהולך לבדו שאין מציאות של ריבוי שמחה ואי אפשר לברך שם ברכות חתנים, וכבר כתב הגאון חיד"א שבימינו לא שייך דין זה של בני החבורה שהרי השמחה נתמעטה ואין בני חבורה קבועים המשמחים את החתן בכל יום, וכל שכן בימינו, כך שלמעשה אין ברור להורות לברך בכל מקום בו נעשתה הסעודה לכבוד החתן.

ג. לענין ברכת "אשר ברא", יש אומרים שאף אותה אין לברך אלא בסעודה הנעשית בבית החתן (כשאין את כל התנאים לברך שבע ברכות), ויש מתירים לברך אותה בכל סעודה הנעשית לכבוד החתן, וכן פשט המנהג.

שאיין בה שם ומלכות ונאמרת כבר מלפני הנישואין מרגע שהתחילו להתעסק בצרכי הנישואין, אינה נאמרת כי אם בבית החופה, כ"ש ברכת אשר ברא שיש בה שו"מ ושאינה נאמרת אלא בשבעת ימי המשתה, שאין לאומרה אלא בבית החופה, וכמ"ש הגאון בית שמואל בסי' סב סקי"ג בדעתם, וכדברי התוס' והרא"ש, כתב ג"כ המהר"ם רקאנטי בסי' רלג בשם הריא"ז, וכ"מ משו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' רמט) שכתב שאפשר לברך ברכת שהשמחה במעונו אף שלא בבית החופה שהרי אומרים אותה קודם החופה, ומשמע שברכת אשר ברא שאינה נאמרת אלא בשבעת ימי החופה אמירתה תלוייה בבית חתנים וכדברי רוב הראשונים.

ומאידך הריטב"א בחידושו לפ"ק דכתובות, הביא דברי אחד מבעלי התוס' שכתב שברכת אשר ברא בפני עצמה נאמרת בכל מקום, וסיים שהעיקר כדבריו. ולכאורה י"ל שמכיון שרוב הראשונים ס"ל שאין לאומרה אלא בבית החופה שיש לחוש לדבריהם בספק ברכות, אולם לדעת הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א בשיעורו הקבוע בהלכה

ומה שטענו שא"כ ביטלנו ז' ברכות בז' ימי המשתה, אין זו טענה דבמפורש כתב בשו"ת רב פעלים (ח"ד אה"ע סי' ו) שאין חיוב לעשות בכל יום סעודה כדי להתחייב באמירת ברכות חתנים בבית החתן, וכך הורו גדולי רבותינו, מו"ר הגר"צ אבא שאול (שליט"א) זצ"ל, ויבלחט"א מו"ר הגר"ע יוסף שליט"א, וידוע שכך נהגו בעצמם בשמחת קרוביהם ותלמידיהם, וע' לקמן הערה ו גדולה מזו. ובעת הכנת המהדורה השניה (תשנ"ח) בהכנסי אל הקודש פנימה, שמעתי ממו"ר הגר"ע יוסף שליט"א שאין סברתם מוכחת כלל ובני ספרד צריכים לנהוג כאן בא"י כדעת מרן ואין לברך ז' ברכות אלא בבית החתן.

ג. כ"כ הר"ן פ"ק דכתובות בשם הרמב"ן, שלדעה זו שאין מברכים ברכת חתנים אלא בבית חתנים, גם ברכת אשר ברא בפני עצמה אין לאומרה אלא בבית החופה, וכ"מ מדברי התוס' והרא"ש והמרדכי לסוכה (כה), שכתבו שאין לברך לא ברכת חתנים ולא ברכת שהשמחה במעונו אלא בבית החופה, ואם ברכת שהשמחה במעונו

חתן המשתתף בסעודת מצוה

ד. באם משתתף החתן בסעודת מילה, בר מצוה, חנוכת הבית ובכל שמחה הנעשית לשמה ולא לכבוד החתן והכלה, אין לברך שם אפילו ברכת אשר בראי.

הרמב"ן כמ"ש הר"ן שם משמו, פסק הרא"ש שאין לאומרה אלא בבית החופה, וא"כ מוכח דס"ל שאין לדמות שני הדינים זה לזה, והסכים עמדי מו"ר הגרב"צ אבא שאול (שליט"א) זצ"ל שע"פ דחיה זו אין מקום להקל בדבר, אך המקילים יש להם ע"מ שיסמוכו, ובפרט שהראש"ל - בשיעורו הנ"ל - העיד שכך המנהג בירושלים להקל בזה, וכן עינינו הרואות מעשים בכל יום ואין פוצה פה ומצפצף.

ועכ"פ היכא שהחתן והכלה היו בדרך ונכנסו לסעוד עראי במסעדה וכיו"ב, כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' רפא שאין לברך שם שבע ברכות (ר"ל, לשיטת הפוסקים שמברכים בכל סעודה הנעשית לכבודם), ולכאורה ה"ה לענין ברכת אשר ברא שאין לאומרה היות ואין זה בגדר חשיבות סעודה הנעשית לכבוד החתן.

ד. **מאירי** פ"ק דכתובות, ואו"ח (הל' בהמ"ז אות סא) לענין סעודת ברית, וכ"מ מהלבוש (סי' סב), שו"ת אמרי דוד (פדר) סי' מא לגבי סעודה שלישית בבית הכנסת. ובזכרי

במוצש"ק פ' "עקב" התשמ"א, יש ללמוד דין זה ממה שנחלקו הראשונים אם ברכת אשר ברא נאמרת רק בעשרה או אפי' בשלשה, שלדעת הרא"ש הר"ן והריטב"א פ"ק דכתובות, והאבודרהם בעמ' שסד אפשר לאומרה בג', והטעם כמ"ש הר"ן משום שברכת אשר ברא בפני עצמה לא חשיבא ברכת חתנים, ואילו לדעת הרמב"ן לכתובות ולדעת הרשב"א בתשובה אין לאומרה אלא בעשרה. ואיכא למימר בדעת הראשונים שאפשר לאומרה בג' משום שאינה נחשבת כברכת חתנים בפני עצמה, שה"ה שאפשר לאומרה בכל מקום שעושים סעודה לכבוד החתן, ומכיון שקי"ל כדבריהם וכמו שיתבאר לקמן פרק טז ס"א, שפיר יש להקל לאומרה בכל מקום.

ולאחר בקשת המחילה יש לכאורה לדחות ולומר שאין לדמות שני הדינים זה לזה, שהרי הרא"ש פסק שברכה זו נאמרת אפי' בג', ואילו מחידושיו לסוכה (כה) משמע שאינה נאמרת אלא בבית החופה, שהרי אפי' לענין ברכת שהשמחה במעונו שלכו"ע לא חשיבא ברכת חתנים ואפי' לשיטת

ה. ישנם מקומות מסויימים הנחשבים גם הם כבית חתנים ואפשר לברך בהם את כל שבע הברכות, ואלו הם:

סעודת החופה

ו. סעודת החופה הנערכת באולם השמחות הגם שהחופה נערכה באולם אחד והסעודה באולם אחר, נחשבת כסעודה הנעשית בבית החתן¹.

אולם מושכר לצורך סעודת חתן

ז. אולם שמחות או חדר אוכל של מוסד שהושכר/ הושאל לצורך עריכת סעודת חתן, י"א שדינו כבית החתן, ויש חולקים².

הכנה"ג בסי' סב בהגה"ט אות כז, וכן שמעתי ממור"ר הגרב"צ אבא שאול (שליט"א) זצ"ל, שמכיון שישנה שם שמחה מרובה נוהגים לברך שבע ברכות וכן המנהג פשוט, וכן הורה הגר"ע יוסף שליט"א, בשיעורו הקבוע בהלכה במוצש"ק פ' "ראה" התשמ"א.

ו. הרדב"ז שם כתב וז"ל: "ומכל מקום אם יצאו מפני שבית

החופה צר מלהכיל הקרואים, מברכין שם שבע ברכות לפי ששם הוא עיקר השמחה". עכ"ל. הביא דבריו הכנה"ג סי' סב בהגהות הטור אות כז. אולם ממור"ר הגרב"צ אבא שאול (שליט"א) זצ"ל שמעתי שדוקא בסעודת החופה יש להקל כמבואר בהערה הקודמת. אבל

כהונה (מערכת ב אות כד) לגבי סעודת סיום מסכתא, ופשוט שאפילו ברכת אשר ברא אין לברך בכה"ג כי מעיקר הדין דינה כשאר הברכות כמ"ש בהערה הקודמת, וגם המקילין שם היינו טעמייהו דנהגו כן, משא"כ בנד"ד דלא נהוג עלמא לברך אלא בסעודה לכבוד החתן, וכ"פ בשובע שמחות (דבליצקי, פ"ג הערה כז).

ה. הרדב"ז (ח"ד סי' רמט) כתב, שאף שאין לברך שבע

ברכות אלא בבית חתנים, מסתבר שאין הדברים אמורים אלא בשאר הסעודות, אבל בסעודה הראשונה כיון שהחתן והכלה והשושבינים שם, שם עיקר השמחה ומברכים שבע ברכות. והב"ד

בית פרק יד - סעיף ה חתנים שעז

בית הורי החתן והכלה

ח. בית הורי החתן (באופן שלא קבע שם החתן את עיקר ישיבתו), י"א שאינו נחשב כבית חתנים, וי"א שדינו כבית חתנים ונוהגים לברך כל שבע הברכות בכל סעודה הנעשית שם, וגם לדבריהם אין בית הורי הכלה נחשב כבית חתנים.

חתן וכלה המתארחים בבית אחר

ט. הלכו החתן והכלה בתוך ימי המשתה לבית אחד מקרוביהם או מכריהם, בין אם גר אותו המכר בעיר שגרים בה החתן והכלה ובין אם מתגורר בעיר אחרת, על דעת להשאיר ללון שם עד סוף ימי המשתה, לא נחשב אותו הבית כבית חתנים.

כבית חתנים ורק בית החתן עצמו נחשב לבית חתנים וכפשט דברי הראשונים ומרן שהובאו לעיל הערה א - ב.

ח. בן היא דעת מו"ר הגרב"צ אבא שאול (שליט"א) זצ"ל שאף דקי"ל שאין לברך אלא בבית חתנים, מ"מ בית הורי החתן נחשב כבית חתנים משום שישנה שם שמחה מרובה, אבל בית הורי הכלה לא נחשב כבית חתנים משום שהשמחה שם אינה כ"כ מרובה כבבית הורי החתן, וסיים שכן המנהג לברך שבע ברכות בסעודה הנעשית בבית הורי החתן.

ט. הרא"ש (סוכה כה) כתב שאם החתן והכלה הולכים לעיר אחרת, צריך לברך שם ברכת

בשאר סעודות ואפילו בשבת חתן אין לברך אלא בבית חתנים ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא כמו אולם ומסעדה, שהרי אין שם שמחה כמו בסעודה הראשונה. עכת"ד. ובהכיני מהדורה זו לדפוס, שאלתי זאת למו"ר הגר"ע יוסף שליט"א, והשיבני שגם בזה צ"ע להקל, ושוב שמעתי שבשבת החתונה של בן זקוניו נערכו הסעודות באולם, והורה שלא לברך אלא ברכת אשר ברא בלבד אע"פ ששבת חשובה פנים חדשות.

ז. בן היא דעת הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א כפי שהורה בשיעורו הקבוע בהלכה במוצש"ק פ' "ראה" התשמ"א, שבית הורי החתן לא נחשב

י. גם בסעודה הנעשית בבית חתנים, אין לברך שבע ברכות אלא בהתמלא כל התנאים הדרושים לכך והמפורטים בפרקים יג, טו.

ספרדי הנושא אשה מבנות אשכנז ולהפך

יא. ספרדי הנושא אשה ממוצא אשכנזי, הולכים אחר הבעל ואין לברך שבע ברכות אלא בבית החתן, ובן אשכנז הנושא אשה מבני עדות המזרח, אפשר לברך להם שבע ברכות בכל סעודה הנעשית לכבודם בכל מקום.

בדין חתן המתארח בעיר אחרת ועשו שם סעודה לכבודו, והעלה שאפשר לברך ז' ברכות, וע"ז כתב הי"א שלתירוצו הראשון של הב"י אין מקום לברך בכה"ג, ומשמע מדבריו שיש לחוש לתירוץ זה של הב"י. ולדעת הפוסקים שאפשר לברך בכל מקום כשהסעודה היא לכבוד החתן והכלה, א"כ פשוט שהוא הדין לנד"ד.

י. על פי מה שכתב בשו"ת אג"מ (חאו"ח סי' קנח) שאשה שנישאת צריכה לנהוג כמנהגי בעלה בין לחומרא ובין לקולא כדין ההולך ממקום למקום ואין דעתו לחזור למקומו הראשון, שהדין נותן שצריך לנהוג כמנהג המקום שהלך לשם בין לחומרא ובין לקולא כמבואר בשו"ע יו"ד סי' ריד ס"ב, ואף שבדעת הרמב"ם ישנה מחלוקת, והש"ך שם סק"ח ס"ל שנותנים לו חומרי מקום שיצא משם,

חתנים, וכ"פ הטור בסי' סב, ורבינו ירוחם. והקשה הב"י מפסקי התוס' לפ"ק דכתובות שאם החתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים, ויישב שאינם חלוקים שהתוס' מיירי בחתן וכלה שכונתם לחזור לביתם בתוך שבעת ימי המשתה, והרא"ש מיירי בהולכים להתיישב ולדור באותה העיר, ואפי' אם חולקים, אנן אדברי הרא"ש סמכינן; והנה לפי התירוץ הראשון של הב"י נמצא שאין להקל אלא באם הולכים להתיישב באותה העיר, ואף שלפי התירוץ השני יש צד להקל, הא קי"ל סב"ל, ובפרט שקי"ל דאפושי פלוגתא לא מפשינן, וכן שמעתי ממו"ר הגרב"צ אבא שאול (שליט"א) זצ"ל, שוב ראיתי שכ"מ מדברי היד אהרן (סי' סב בהגב"י אות ח) שהביא את תירוצו הראשון של הב"י, וכתב שכפי זה אין מקום למ"ש בספר קול שחל סי' יג. עכת"ד. והנה בספר הנ"ל דן המחבר

לברך בסעודת חתן בן עדה אחרת

יב. אף שמנהג בני אשכנז לברך ברכת חתנים בכל מקום שנעשית סעודה לכבוד החתן והכלה, מכל מקום אשכנזי המשתתף בסעודה שנעשתה לכבוד חתן וכלה מבני ספרד, בבית אחר, אינו רשאי לברך שבע ברכות חתנים.^א

יג. בן עדות המזרח המשתתף בסעודת חתן וכלה מבני אשכנז, הנערכת לכבוד החתן שלא בבית החתן, ונתכבד לברך ברכות חתנים, אינו רשאי לברך. אבל אם כווד לברך על כוס ברכת המזון רשאי לברך לכתחלה, וכן אם מחלקים את שש ברכות החתנים לכמה בני אדם, רשאי לברך ברכת אשר ברא.^ב

לברך ואם יברך ברכתו לבטלה ואסור להם לענות אחריו אמן, וסיים שאפי' ישנם בסעודה רוב מנין אשכנזים ג"כ אין לברך ודלא כמ"ש הרב שריה דבליצקי בשובע שמחות (פ"א הערה צב) שאם ישנם ששה אשכנזים בסעודה אפשר לברך, ולפי מה שיתבאר לקמן (פרק יח הערה יט) ביסוד המחלוקת הנ"ל למי מברכים שבע ברכות, שלדעת הרבה ראשונים ומכללם מרן השו"ע, הברכות נתקנו לכבוד החתן והכלה, בודאי שיש לחוש לדבריהם, ובפרט שזו דעת רוב הראשונים כמבואר שם; שוב שמעתי שכן דעת הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א שלא שייך להקל בזה כלל מהטעם האמור, כפי שהורה בשיעורו הקבוע בהלכה במוצש"ק פ' "ראה" התשמ"א.

אשה שנישאת שאני, וכן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א, וא"כ היכא שהחתן מבני ספרד והכלה אשכנזיה אין להם לברך ז' ברכות אא"כ נעשתה הסעודה בבית החתן כמנהג הספרדים, אבל היכא שהחתן אשכנזי והכלה ספרדיה, אזי יש לנהוג כמנהג בני אשכנז שמברכים ז' ברכות בכל סעודה הנעשית לכבוד החתן בכל מקום שהוא.

יא. בן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א, וטעמו משום שישנה מחלוקת אם ברכות חתנים מברכים בשביל הפנים חדשות, או לכבוד החתן והכלה, ולדעה שהברכה היא לכבוד החתן והכלה, מכיון שהחתן והכלה הם ספרדים לשיטתם אין לברך אלא בבית חתנים, לכן אפי' אשכנזי אינו רשאי

יב. שהרי למנהגינו אסור לברך בכהאי גוונא, ולא דמי למה שכתבו האחרונים בדין ספרדי שנזדמן לבית הכנסת של יוצאי אשכנז בתענית ציבור וכובד בעליית שלישי שצריך להפטיר בנביא לפי מנהגם, שרשאי להפטיר בברכות וכמ"ש מו"ר הגר"ע יוסף שליט"א בירחון קול סיני (הלכות תענית ציבור) ובשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו חאו"ח סי' ט), דהתם סמכו על דברי הב"י שכתב שמה שלא נהגו להפטיר בתענית ציבור הוא משום שחששו

לטורח ציבור וא"כ אין זו מחלוקת בעיקר הדין אלא שהמנהגים חלוקים, משא"כ בנידון דידן שישנה מחלוקת בהלכה, אך פשוט שרשאי לברך ברכת בפה"ג על כוס בהמ"ז וה"ה לברכת אשר ברא בלבד לשיטת הפוס' הסוברים שאף לדידן מותר לברך ברכה זו בסעודה שנעשתה לכבוד החתן שלא בבית החתן, וכמבואר לעיל הערה ג, וכל שכן שמצטרף למנין עשרה שיוכלו בעלי השמחה לברך כל הברכות לשיטתם.



[החופה והנישואין](#) (הרב אהרן זכאי) חלק א עמ' 156

בית החתן

ז. אין מברכים שבע ברכות אלא בבית החתן או בבית ששוהים בו החתן והכלה בשבעת ימי המשתה, ולא בבית שמוזמנים אליו החתן

והכלה לסעודה בלבד (ועי' בהערה)¹⁰. אבל מנהג האשכנזים לברך שבע ברכות בכל מקום אפילו שלא בבית החתן, כל שיש שם עשרה ופנים חדשות¹¹. (ולענין ברכת "אשר ברא", ראה לקמן סימן כ"ד).

ח. בית הורי החתן אינו נחשב כבית חתנים, ולכן אם עושים שם סעודה לכבוד החתן והכלה בתוך שבעת ימי המשתה, אין לברך שם שבע ברכות (ועי' בהערה)¹².

10. שו"ע סי' ס"ב סעי' י', וכן הוא משמעות מרן השו"ע בסעי' ה', שכ' מברכין ברכת חתנים **בבית חתנים** אחר ברהמ"ז וכו', וכ"כ בשו"ת שערי עזרא (בצרי) ח"א סי' ק"ה, שהעיקר הוא כדעת מרן השו"ע, שאין מברכים אלא בבית החתן, וכן דעת מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף שליט"א והגר"צ אבא שאול שליט"א, הו"ד בס' בית חתנים פ"ח סעי' א' וסעי' ד', ובירחון "אור תורה, שבט תשנ"ד סי' נ"א, וכ"כ בשו"ת עמק יהושע ח"ג חאהע"ז סי' ל"ח וח"ה סי' ז', ובשו"ת אורחות יושר ח"ב חאהע"ז סי' י'. ואולם בקונטרס ברכת חתנים סעי' ג', כ' שבזמנינו שרוב הזוגות גרים בדירה פרטית ולא בבית הוריהם, וטורח להם לערוך סעודות וכו', לכל הדעות אפשר לברך ז' ברכות. וע"ע בשו"ת שמש ומגן ח"ב חאהע"ז סי' כ"א. שכ' שאפשר לברך ז' ברכות בכל מקום. וכ"כ בשו"ת עשה לך רב ח"ה סי' ל"ח, אלא שכ' שירא להורות כן עד שיסכימו עמו שני בעלי הוראה. וכ"כ להתיר לברך ז' ברכות בכל מקום בשו"ת תולדות פרץ חאהע"ז סימן ה', וכ"כ בשו"ת תולדות יצחק ח"ב חאהע"ז סי' י"ג, ובשו"ת דברי בניהו ח"א חאהע"ז סי' ד', שהנוהגים לברך יש להם ע"מ לסמוך. וע"ע בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סי' רנ"ב, ובירחון "אור תורה" אייר תשנ"ג עמ' תקע"ט ואלול תשנ"ג סי' קס"ז, ובשו"ת מקוה המים ח"ה חאהע"ז סי' ג', ובשו"ת אדני פז סי' פ"ה, ובשו"ת אבני ישפה ח"ב סי' צ"ד.

11. ט"ז סי' ס"ב ס"ק ז', בית שמואל ס"ק י"ג. ועי' בקונטרס כרם שלמה סי' ט"ו.

12. כן דעת מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף שליט"א, הו"ד בס' בית חתנים פ"ח סעי' ד', וכ' שם שלד' הגר"צ אבא שאול שליט"א, בית הורי החתן נחשב כבית חתנים כיון שיש שם שמחה מרובה, ולכן מברכים שם ז' ברכות, אבל בית הורי הכלה לא נחשב כבית חתנים, כיון שהשמחה שם אינה מרובה כל כך.

ט. אולם החתונה נחשב כבית חתנים, ולכן בסעודה שעושים שם לאחר החופה אפשר לברך שבע ברכות, כיון שנמצאים שם החתן והכלה והשושבינים, ושם עיקר השמחה (ועי' בהערה לגבי נסיעת החתן והכלה לקרוביהם ולנים שם)¹³.

י. אף שמנהג האשכנזים לברך שבע ברכות בכל מקום שנעשית סעודה לכבוד החתן והכלה ולא דוקא בבית החתן (וכפי שנתבאר לעיל בסעיף ז'), מכל מקום אשכנזי המשתתף בסעודה שנעשתה לכבוד חתן וכלה מבני ספרד, בבית אחר ולא בבית החתן, אינו יכול לברך שבע ברכות¹⁴.

פנים חדשות

יא. אין מברכים שבע ברכות בבית החתן אלא אם כן היו בסעודה לכל הפחות שתי "פנים חדשות" שלא אכלו עדיין מסעודת

13. שו"ת הרדב"ז ח"ד סי' רמ"ט, וכן דעת מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף שליט"א, והגר"ב"צ אבא שאול שליט"א, הו"ד בס' בית חתנים פ"ח סעי' ג'. ועי' בס' בית חתנים פ"ח סעי' ה', שכ' בשם הגר"ב"צ אבא שאול שליט"א, שגם אם החתן והכלה הלכו באמצע ימי המשתה לבית אחד ממכריהם על דעת ללון שם עד סוף ימי המשתה, לא נחשב אותו בית כבית חתנים, ואין חילוק בין אם הבית בעיר שגרים החתן והכלה, ובין אם הבית בעיר אחרת. ועי' בשו"ת עטרת פז ולהרה"ג רבי פנחס זביחי שליט"א (א) ח"א כרך ג' סי' ח', שדן אודות חתן ששכר מבנה של ישיבה שנמצא במקום קרוב למכריו ומיודעיו ורחוק מביתו, ויש במבנה זה חדרים לשינה וכן חדר אוכל גדול לאכילת הסעודות, אם אפשר לברך שם ז' ברכות, וכ' שאע"פ שיש צדדים נכונים לומר שיש לברך ז' ברכות, מ"מ יש להתיישב בדבר משום סב"ל, וכ' שצ"ע למעשה.

14. בית חתנים פ"ח סעי' ז' בשם מרן הראשל"צ הגר"ע יוסף שליט"א והגרי"ש אלישיב שליט"א, וכ"כ בשו"ת ברכת אפרים ולהרה"ג ר' אפרים בן פורת שליט"א (א) ח"א סי' י"ז. וע"ע בשו"ת אבני ישפה ח"ב סי' צ"ד, ובירחון "אור תורה" אייר התשנ"ג עמ' תקפ"א ד"ה ואשר. ועי' בבית חתנים עמ' קע"א, שדן אודות ספרדי המשתתף בשבע ברכות של אשכנזי שלא בביתו אם רשאי לברך. ובברכת אפרים שם כ' שלכתחילה יתחמק ולא יברך, עיי"ש.

חופת ציון עמ' תסא

שו"ת ברכת יצחק אבן העזר חלק ג פרק כא (עמ' [תע](#), [תתפג](#))

פרק כא

דין שבע ברכות בבית חתנים

א. יש אומרים דאין לברך ברכת חתנים רק בבית חתנים ופירוש בית חתנים היינו מה שנקרא חופה ופירוש חופה היינו מקום שהיו רגילים לקבוע בו כל

מקור הברכה

הוא גם דעת הרמב"ם דכתב בפ"ב דברכות ה"ט דבבית חתנים מברכים ברכת חתנים ועיין בביאור הגר"א בש"ע או"ח סימן ש"ח ס"ה שכתב מרן יש מתירים וכו' וכתב הגר"א שם ועט"ז שהשיג על הש"ע בס"ז ושם יש מחלוקת ראשונים ואעפ"כ כתב הגר"א דהט"ז חולק על הש"ע דמשמע דמבין דדעת הש"ע כמו הי"א ועי"ש במ"ב.

וע"ע בש"ע חו"מ סימן רי"ב ס"ח שמרן הביא דיעה אחת בשם יש אומרים ודיעה שניה בשם יש מי שאומר ובכר"י סימן תקס"ב מה שכתב בזה.

ובשו"ת פעולת צדיק הנ"ל כתב בתחילה דמדכתב מרן דין זה בשם יש אומרים משמע דיש חולקים ומזה אין ראייה דדעתו במרן שלא ס"ל כמו הי"א דלא נחת רק ללמדנו דיש מחלוקת בזה ואמנם שם הביא את דברי שער המים סימן נ"ה סקל"א שכתב על לשון מרן שכתב יש מי שכתב דאין הלכה כדיעה זו כן כתב משם הכנה"ג ואמנם הרב שם בפעולת צדיק דימה לזה הא דכתב מרן י"א ולכאורה יש חילוק בזה דאינו דומה יש אומרים ליש מי שאומר ועוד דשם הכנה"ג קאי על זה שהב"י תמה על דיעה זו אבל הכא לא ראינו שתמה ואדרבא גם את דברי הר"ן שהביא הר"י הר"ן העלה לחוש לתוס'.

א. לפי דעת התוס' והרא"ש בסוכה פ"ב אין לברך ברכת חתנים רק בבית חתנים וגדר בית חתנים בזמן התלמוד היתה החופה מקום ששם היו החתן והכלה כל השבעת ימים ולכן שם היה עיקר מקום השמחה ובמקום אחר אין זה מקום השמחה והתוס' בסוכה כה ב ד"ה אין שמחה אלא בחופה הביאו שתי הוכחות לדין זה חדא מהא דאיתא בסוכה כה ב דאין שמחה אלא בחופה ושנית מהא דאיתא בכתובות דברכת חתנים בבית חתנים והתוס' דחו הוכחה זו השניה דהתם למעט שלא יברך בבית האירוסין וההוכחה הראשונה לכאורה אין זה מוכרח לגמרי דהא נהי דאיתא בגמ' דהשמחה העיקרית בחופה ומש"ה פטרו את החתן מן הסוכה מ"מ אין זה מוכיח דבמקום אחר אין שמחה כלל אלא דאה"נ דיש יותר שמחה בחופה ובאמת דעת כמה ראשונים דלא כתוס' וס"ל דשייך ברכה גם שלא בחופה וע"כ דמחלקים כנ"ל.

והחולקים על התוס' הם הר"ן בסוכה יא ב והריטב"א בסוכה כה ב הביא חולקים ולא הכריע והאו"ח הביא את דברי הראב"ד דחולק על התוס' וכן דעת התניא בשם בעל הדברות וכן המאירי בכתובות הביא הוכחות נגד התוס' אלא שסיים דיש מפקפקים בזה.

ומ"מ דעת מרן בש"ע סימן ס"ב ס"י וסי"א משמע דהיא כשיטת התוס' והרא"ש ויתכן דכן

פרק כא

דין שבע ברכות בבית חתנים

א. יש אומרים דאין לכוך ברכת חתנים רק בבית חתנים ופירוש בית חתנים היינו מה שנקרא חופה ופירוש חופה היינו מקום שהיו רגילים לקבוע בו כל

מקור הברכה

הוא גם דעת הרמב"ם דכתב בפ"ב דברכות ה"ט דבבית חתנים מברכים ברכת חתנים ועיין בביאור הגר"א בש"ע או"ח סימן ש"ח ס"ה שכתב מרן יש מתירים וכו' וכתב הגר"א שם ועט"ז שהשיג על הש"ע בס"ז ושם יש מחלוקת ראשונים ואעפ"כ כותב הגר"א דהט"ז חולק על הש"ע דמשמע דמבין דדעת הש"ע כמו הי"א ועיי"ש במ"ב.

וע"ע בש"ע חו"מ סימן רי"ב ס"ח שמרן הביא דיעה אחת בשם יש אומרים ודיעה שניה בשם יש מי שאומר ובכר"י סימן תקס"ב מה שכתב בזה.

ובשו"ת פעולת צדיק הנ"ל כתב בתחילה דמדכתב מרן דין זה בשם יש אומרים משמע דיש חולקים ומזה אין ראייה דדעתו במרן שלא ס"ל כמו הי"א דלא נחת רק ללמדנו דיש מחלוקת בזה ואמנם שם הביא את דברי שער המים סימן נ"ה סקל"א שכתב על לשון מרן שכתב יש מי שכתב דאין הלכה כדיעה זו כן כתב משם הכנה"ג ואמנם הרב שם בפעולת צדיק דימה לזה הא דכתב מרן י"א ולכאורה יש חילוק בזה דאינו דומה יש אומרים ליש מי שאומר ועוד דשם הכנה"ג קאי על זה שהב"י תמה על דיעה זו אבל הכא לא ראינו שתמה ואדרבא גם את דברי הר"ן שהביא הר"י הר"ן העלה לחוש לתוס'.

א. לפי דעת התוס' והרא"ש בסוכה פ"ב אין לכוך ברכת חתנים רק בבית חתנים וגדר בית חתנים בזמן התלמוד היתה החופה מקום ששם היו החתן והכלה כל השבעת ימים ולכן שם היה עיקר מקום השמחה ובמקום אחר אין זה מקום השמחה והתוס' בסוכה כה ב ד"ה אין שמחה אלא בחופה הביאו שתי הוכחות לדין זה חדא מהא דאיתא בסוכה כה ב דאין שמחה אלא בחופה ושנית מהא דאיתא בכתובות דברכת חתנים בבית חתנים והתוס' דחו הוכחה זו השניה דהתם למעט שלא יכרך בבית האירוסין וההוכחה הראשונה לכאורה אין זה מוכרח לגמרי דהא נהי דאיתא בגמ' דהשמחה העיקרית בחופה ומש"ה פטרו את החתן מן הסוכה מ"מ אין זה מוכיח דבמקום אחר אין שמחה כלל אלא דאה"נ דיש יותר שמחה בחופה ובאמת דעת כמה ראשונים דלא כתוס' וס"ל דשייך ברכה גם שלא בחופה וע"כ דמחלקים כנ"ל.

והחולקים על התוס' הם הר"ן בסוכה יא ב והריטב"א בסוכה כה ב הביא חולקים ולא הכריע והאו"ח הביא את דברי הראב"ד דחולק על התוס' וכן דעת התניא בשם בעל הדברות וכן המאירי בכתובות הביא הוכחות נגד התוס' אלא שסיים דיש מפקפקים בזה.

ומ"מ דעת מרן בש"ע סימן ס"ב ס"י וסי"א משמע דהיא כשיטת התוס' והרא"ש ויתכן דכן

השבעה ימים לשמוח וכו' ואוכלים וישנים שם ויש חולקים בזה דגם שלא במקום החופה אפשר לברך ברכת חתנים והלכה כדיעה ראשונה.

ב. בזה"ז שאין נוהגים בהנ"ל יש אומרים דמ"מ אין לברך רק בבית של החתן ולא בבית אחר ויש אומרים דבזה"ז דאין חופה כעין הדין הנ"ל אפשר לברך בכל מקום ורוב בני ספרד החמירו כדיעה ראשונה.

ג. בבית אבי החתן יש מי שאומר דדינו כמו בית החתן ונראה דאפשר לסמוך ע"ז בצירוף הני סברות הנ"ל דבכל ענין אפשר לברך.

מקור הברכה

הוי המקום הזה בגדר חופה. ואמנם מהב"י לא משמע כסברת הט"ז אלא דכל שדעתו לחזור לא מקרי חופה עיין בספר הארוך מה שביארנו בזה.

וז"ל בית הבחירה למאירי מסכת סוכה דף כה עמוד ב, וממה שאמרו כאן אין שמחה אלא בחופה כתבו רבים שסעודה שהחתן אוכל בה אפי' עשאוה אחרים לכבודו או אף שהוא עצמו עשאה אין מברכין בה ברכת חתנים שאין ברכת חתנים אלא במקום שמחה. עכ"ל. הרי דגם המאירי מביא בזה מחלוקת וגם הוסיף דאפילו אם החתן עצמו עשה את הסעודה שייך במחלוקת הנ"ל ומזה מוכח דלא כהט"ז דהא כתב דהחתן או אחרים עושים לכבודו וגם בזה הביא מחלוקת ואמנם המאירי עצמו הכריע בכתובות ז ב דלא כהתוס' אלא א"כ הולך החתן לסעודת אחרים לכבדם והריטב"א בכתובות ח א כתב לחלק אם עושים במקום השני חופה דבזה הוי שמחה לא כן אם לא עושים חופה ושמה כונתו דהיינו דעושים דרך קבע.

ועוד חידש הט"ז דדוקא בזמן התלמוד דהיה דרך להיות במקום אחד כל השבעה בזה דוקא אם לא עשה שם את הסעודה לא מקרי שמחה לא כן בזה"ז שאין דרך ליחוד מקום לכל השבעה.

ועיין בספר שולחן גבוה בכללי הש"ע סי"ט דכתב דאם מרן כותב במקום אחד יש אומרים ובמקום אחר בסתם הלכה כסתם ומזה משמע דאם רק כתב י"א ולא סתם במקום אחר דבזה הלכה כמו הי"א דאם איתא דגם בענין שמרן מביא י"א לחוד ג"כ דעתו כדיעה השניה א"כ מה צריך ללמדנו דבענין שסתם במק"א דהלכה כמו הסתם ואמנם השו"ג בסימן תר"י ס"ב גבי הא שכתב מרן ד"א שמברך על הדלקת הנר ביוה"כ וכתב השו"ג דאין דעת מרן לפסוק כאותה סברא וציין למה שכתב בכלל י"ט וזה צ"ע דאין זה דומה למה שכתב שם וכנ"ל דהוא חילוק ברור ובפרט אם כותב מרן בשם יש אומרים דחשיב טובא דאין ללמוד מזה דלא ס"ל הכא וכמו שהבאנו בשם הגר"א וכנ"ל.

ובפרט בזה דמרן בב"י כתב משם הר"ן דצריך לחוש לבעלי התוס' ולא יהיה אלא דמרן מסופק הרי נקטינן בזה סב"ל.

ב-ז. הרא"ש בסוכה פ"ב כתב דגם לשיטת התוס' אם הולך למקום אחד ואין דעתו לחזור דשם הוי החופה וקאי הרא"ש בזמנם שמקום החופה היה מקום ששוהים שם כל השבעה ימים.

והט"ז כתב דגם כשהולך לאיזה מקום ודעתו לחזור כל שעיקר הליכתו לשם זה כדי לשמוח

ד. מה שעושים שבע ברכות במקום שעושים את החופה זה אפשר לכל הדיעות
דבסעודה הראשונה רבתה השמחה.

ה. אם שוכרים בית או מקום לשבת חתן נלע"ד דשרי לברך שם שבע ברכות
דהחתן מרגיש שם כמו ביתו וכמו בשוכר בית לחודש או לשבוע ובצירוף כל
הני סברות דלעיל.

מקור הברכה

שהורו רבותינו בני ספרד חכמי ישיבת פורת
יוסף וברור שכך דעתם וגדולה מזו ידוע בשם
הגאון ר' עזרא עטייא ראש ישיבת פורת יוסף
דגם שרצו להביא אשכנזי לא הסכים וכפי
שביררנו גם מנהג החלבים בחלב כך היה וגם
הגרע"י שליט"א כך דעתו וכולם ס"ל
דחוששים לסב"ל.

והנה הכנה"ג כתב דאנו נוהגים כהר"ן ואמנם
ידוע הדבר דכל שהוי מנהג אחרון כוותיה
נקטינן וכמו שמרן בב"י בדין גזרינן שמשא
אטו לא שמשא כתב דכל חומרות אלו לא נהגו
בהם הספרדים וידוע דהרבה עדות נוהגים דלא
כמרן בזה וכל כה"ג שידוע לכמה גדולים
דהמנהג בזה דלא כהט"ז א"כ סב"ל וגם דעת
הרדב"ז ח"ד סימן רמ"ט משמע דלא ס"ל
כהט"ז ורק במקום שאין אפשרות לעשות
במקום החופה כתב דבזה אם עושים במקום
אחר ש"ד.

אך יש סברא דמקום השמחה שלהם זה לאו
דוקא בבית החתן אלא גם בבית אביו יש
שמחה לחתן דהרגשתו שם כמו בביתו ואדרבא
בביתו אינו כ"כ שמח דהוי מקום חדש ולא
מכירים כ"כ את המקום כן הוא דעת מורנו
הגר"ב צ"צ זצ"ל. ובפרט בבית שכור דמסתבר
דיותר שמח בבית אביו.

ועוד יש לדון בזה"ז ששוכרים מקום לשבת
חתן שמסתבר דבזה גם לבני ספרד שייך לברך
שם דהרי מקום זה נועד במיוחד לבית החתן
ולא גרע ממקום שהולכים שם באמצע החופה

ואמנם בדברי היש"ש כתובות פ"א מוכח דגם
בזמנו כבר לא היו מייחדים בית לשבעה ימים
לאכילה ולשינה וע"כ דגם ע"ז פסקו מרן
והרמ"א ודעמיהו דגם בענין כזה חשיב חופה.

ואמנם יש לדון דכ"ז בזמנם דהיו יושבים בבית
אחד ושם עושים את השמחה ולכן אפילו אם
לא היו ישנים שם נחשב חופה ומ"מ היו
עושים את השבע ברכות בביתם אבל בזה"ז
דמעיקרא מחלקים את השבע ברכות ומעיקרא
אין מקום שיושבים בו בשבע ברכות עצמם
בקבע שמא בזה גם הש"ע יודה להט"ז.

ועוד דשייך לומר בזה דאם בטר דברי הש"ע
והרא"ש א"כ גם בעושה בביתו יום אחד לא
יברך דאין מקור שיכול לברך בעושה בביתו
יום אחד וע"כ דאם נקטינן לברך בביתו זה
משום דשם הוא הרגשת השמחה וזה לכאורה
לא שייך בעושה יום כאן ויום כאן.

ומ"מ מנהג בני ספרד לחוש שלא לעשות שבע
ברכות בכה"ג ולא מחלקים בזה בכל ענין
ואע"פ שמרן בסימן ס"ב ס"י כתב דין זה בשם
יש אומרים מ"מ נראה עיקר שכן הוא דעתו
מדלא הביא את דעת החולקים וכן הוא ברדב"ז
ח"ד סימן רמ"ט. ואמנם בשו"ת פעולת צדיק
ח"ג סימן רנ"ב כתב דמנהג בני תימן דלא
כמרן.

ובספר דבר משה ובספר שובע שמחות כתבו
דמנהג הספרדים שלא לברך רק בבית החתן כן
כתבו משמם באוצה"פ סקנ"ח אות א וכן ראינו

תמצית פרק כא הברכה תעג

ו. לפי הנ"ל יתכן דגם אם החתן שוכר מקום לעשות בו שבע ברכות אפילו ששוכר ליום אחד דיכול לברך שבע ברכות ועיין במקור.

ז. חתן שמזמינים אותו לשבע ברכות דלפי הנ"ל בבני ספרד אין יכולים לברך אם רוב הימים עושים לו במקום אחר ומעט ימים בביתו מ"מ יכול לברך בביתו.

ח. ברכת אשר ברא יש מי שנראה מדבריו דגם בזה צריך דוקא מקום החופה אך יש לסמוך בזה להקל גם במכרך בבית אחרים ובפרט דיש הרבה צדדים לצרף וכנ"ל וכ"ש גבי השמחה במעונו שאפשר להקל בזה.

ט. אם החתן הוזמן לסעודה אחרת של בר מצוה וכיוצא בזה אין לברך שם אפילו אשר ברא. וגבי ברית מילה יש מי שאומר דצריך לומר שם שהשמחה במעונו ויש מי שחולק.

י. אם שוהה רוב הימים במקום אחד כגון בבית חמיו מסתבר דיש לו על מה לסמוך לברך שבע ברכות.

מקור הברכה

ודעת מרן לא ברורה בזה דגבי עשרה לא מצריך עשרה אך לגבי חופה לא ביאר אין הדין ומ"מ מסתבר להקל בזה וכ"ש גבי השמחה במעונו שיש להקל בזה.

ט. אם החתן קרוי לסעודת שמחה אחרת כגון שיש ברית אין לעשות שם שבע ברכות ובמאירי הביא בזה מחלוקת דיש סברא דגבי ברית מעיקרא היה ראוי לומר שם שהשמחה במעונו אלא דמשום צערא דינוקא לא אמרינן לה אבל כשיש חתן א"כ הדרא השמחה למעונו אבל יש חולקים ע"ז כמו שהביא שם המאירי ומעשה רב ראינו אצל מורנו הגר"צ דאמר לחתן שלא יבטל שמחה דידך צערא דינוקא והורה שלא לומר אפילו שהשמחה במעונו.

י. הגה גם לפי הש"ע אם נמצאים בביתם יום אחד ושוב הולכים למקום אחר ושוהים שם

ואין דעתם לחזור דהשבת הוי עיקר בתוך השבע ברכות.

ועוד דמסתבר דכל ששכרו מקום הוי כמו המקום שהם עושים שם את השבע ברכות דהרי בשעה ששוכרים הוי כמו ביתו ומ"מ אין להוכיח מזמן החופה שעושים שבע ברכות שבסעודה במקום השכור ששאני לילה הראשון כמו שכתב הרדב"ז ח"ד סימן רמ"ט.

ועוד מובא ברדב"ז הנ"ל דכל היכא שקבעו מקום ולבסוף יצאו משם מחמת חוסר מקום דהוי בזה כמקום החופה ממש.

ח. דמ"מ כל הדיון הנ"ל הוא דוקא לשבע ברכות אבל גבי אשר ברא נחלקו בזה הראשונים אם גם בזה צריך מקום חופה עיין בריטב"א כתובות ח א ובכה"ג י"ל דהוי ס"ס להקל בזה ולצרף סברת הט"ז וכן המנהג בזה

יא. אם החתן ישכור את המקום מהמארחים שלו נלע"ד דלא מועיל ולא יכול לברך שם שבע ברכות.

יב. אם החתן הוא מהנוהגים לא לברך שבע ברכות והציבור הם מהנוהגים לברך יש אומרים דיכולים לברך ויש אומרים דלא יכולים לברך והמיקל בזה יש לו על מה לסמוך. ואם הציבור הם לא נוהגים לברך שבע ברכות והחתן הוא מהנוהגים לברך הדין בזה כנ"ל ויתכן דזה חמור יותר. ואם גם הציבור וגם החתן לא נוהגים לברך שבע ברכות אין להקל שיברך להם מי שנוהג כן.

יג. אם החתן והכלה הם בבית סמוך ושאר המסובים אוכלים במקום אחד סמוך יכולים לברך שם שבע ברכות.

מקור הברכה

בזה יתכן דיש לעשות ס"ס שמא הברכות הם בשביל הציבור ושמא בשביל החתן כשיטת הכלכו וכבר כתבנו מזה בפרק המיוחד לזה אם החיוב על החתן או על הציבור או על שניהם ועוד יש צירוף שמא כהט"ז אך למעשה קשה לברך בזה ויותר נראה דעיקר הברכות הם בשביל הציבור כמו שכתבנו במקומו את תשובת הרמב"ם בזה ולכן אם הציבור הם מהנוהגים לברך והחתן לא מהנוהגים מסתבר דבזה יותר קל לברך ובצירוף כל הנ"ל דיש הרבה שמקילים בזה אבל אם הציבור אינם מהנוהגים לברך והחתן הוא מהנוהגים לברך בזה הוי פחות סברא לברך ואם הציבור והחתן לא נוהגים לברך לא מסתבר להקל.

יג. לפי כל הדיעות כל שהחתן והכלה בבית החתנים אע"פ שחלק מן הציבור אינם בבית החתן יכולים לברך שם כן הוא ברא"ש וש"ע סימן ס"ב והיינו בענין ששמש מצרפם או דהתחילו לאכול ביחד.

כד' ימים ושוב חוזרים לביתם מסתברא דכמקום ששהים ד' ימים הוי חופה ואדרבא שם עיקר החופה אך מסתבר דגם מה שעושים בביתם הוי חופה.

ומי שעושה כל השבעה בבית חמיו מסתברא דחשיב חופה באותו מקום כיון שקובעים שם כל השבעה וכמדומה לן שכן הורו לן רבותי בשבע ברכות דידי דרובם היו בבית חמי וכפי שהיה ידוע בשם הרה"ק המקובל מורנו הרב מרדכי שרעבי ע"ה דכך היה מורה.

יא. ויש לדון אם אפשר שהחתן ישכור את המקום מהמארחים שלו ולענ"ד דהואיל ואין זה באמת רק שעושה כך לצורך לצאת ידי חובת ההלכה א"כ מסתמא אין לו שמחה בכה"ג.

יב. ולענין אם הציבור הם מן העדות שלא מברכים שבע ברכות בכל מקום והחתן הוא מהמברכים כגון שהוא אשכנזי או תימני

שו"ת ברכת אפרים (בן פורת) חלק א סימן יז

1. Ashkenazi for Sepharadim
 - a. Rosh holds Panim Chadashot means they haven't eaten – it's for the Chattan and Kallah, therefore you can't recite Berachot for them if they don't think you can
 - b. Rav Ovadia and Rav Elyashiv disagree though
2. Sepharadi for Ashkenazim
 - a. Yabia Omer 1:29 – Sepharadi Shatz for Ashkenazi Megillot, no Beracha
 - b. Lefi R' David Yungreiss's Yishuv to the Kushya from Pesachimk 106a, tries to say Rav Ovadia should be ok with it, look it's consistent with Yalkut Yosef on Taaniot Mincha
 - c. Not entirely true bedaato and the raayot aren't so parallel – haftarah on a Taanit is only a Machaloket Minhagim, Rav Ovadia doesn't allow women to recite Birkot KS even though they're Shevach. Doesn't hold of Rav Yungreiss too much.
 - d. Yes, Rav Ben Tzion does, but since it's a Machaloket, best to avoid
3. Maskana – can't let an Ashkenazi do it for Sepharadim. Sepharadi should try to get out of it for Ashkenazim but be mazniach one who does

ישראל יצילנו משגיאות והשי"ת יגדור פרצות ישראל. ובלע המות
לנצח. ובא לציון גואל. אמן.

סימן י"ז

שאלה: א. ספרדי המתארח בסעודת שבע ברכות של חתן וכלה אשכנזי וכיבדוהו לברך, האם רשאי לברך את כל השבע ברכות או לא?

ב. וכן אשכנזי הנמצא בסעודת שבע ברכות של חתן וכלה ספרדים, האם רשאי לברך את כל השבע ברכות או לא?

תשובה: תחילה עלינו לבאר שישנה מחלוקת בענין זה בין בני ספרד לבני אשכנז, שבני ספרד סוברים שאין מברכים שבע ברכות אלא בבית החתן בלבד, ובני אשכנז ס"ל שגם בסעודה הנעשית לכבוד החתן בבית אחר, מברכין שבע ברכות וכך מנהגם. ושורש מחלוקתם היא, כי התוס' בסוכה (דף כה ע"ב) ד"ה "אין שמחה אלא בחופה" כתבו, משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, דאין מברכים שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, כיון דאין שמחה אלא בחופה וכו', וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי במקום שברכו תחלה ברכת נשואין קרי ליה חופה, פעמים שאפי' ברח' העיר מברכין אותה כשעם מרובין ואין יכולין ליכנס בבית, אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לארעי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה ע"כ, וכ"פ הרא"ש והמרדכי שם, והראב"ד בשו"ת תמים דעים סי' קפט, והריטב"א פ"ק דכתובות, והר"ן שם בשם הרמב"ן, והטור ושו"ע (סימן סב סעיף י'), והרדב"ז בח"ד סי' רמט.

לעומתם יש החולקים שס"ל שאפשר לברך בכל סעודה הנעשית בכל מקום לכבוד החתן והכלה את כל הברכות והם, א"ח, שה"ל (ח"ב סי' ע"ג), המאירי פ"ק דכתובות, ועוד. מ"מ הספרדים ס"ל סב"ל, ובפרט שהחולקים מרובים יותר וכמותם פסק מרן השו"ע, וכמ"ש הגאון מהר"א מני בזכרונות אליהו (חאה"ע מע' ב' אות כז') בדעת מרן, ע"ש. ואף שהרא"ש שם סיים, שה"מ באם דעתם לחזור לאתר הסעודה למקום

החופה דהיינו לביתם, אבל אם הולך החתן לבית אחר לגמרי הוא וכל החבורה עמו, נעשה אותו הבית עיקר ומברכים בו ברכת חתנים. וכ"פ ר"י, והטור סימן ס"ב והשו"ע ס"י, מ"מ ראיתי שכתב בספר בית חתנים (עמ' עז), שבימינו לא שייך דין זה של כל בני חופה, שהרי השמחה נתמעטה ואין בני החבורה קבועים המשמחים את החתן בכל יום, וא"כ אין להקל מטעם זה כלל, ע"ש.

ועתה נבוא לברר האם יכול אשכנזי לברך את כל הברכות בסעודת שבע ברכות של חתן וכלה ספרדים. ונראה דהדבר תלוי במחלוקת, בעיקר ענין ברכות החתנים, האם הם נאמרות לכבוד החתן והכלה או בשביל הפנים החדשות שישנם בסעודה. שהרי הרמב"ם (בפרק ב' מהלכות ברכות הלכה י'), כתב אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין, מברכין בשבילם אחר ברה"מ שבע ברכות, כדרך שמברכין בשעת נישואין. אולם הבדק הבית הביא דברי הרא"ש והרמ"ק שאפי' שמעו הברכות כל שלא סעדו שם נחשבים כפנים חדשות, וכן פסק הטור, וכתב הב"י וכן הוא המנהג פשוט. וכן בשו"ע סימן ס"ב סעיף ז' הביא תחלה דעת הרמב"ם, ואח"כ דעת הרא"ש וסיעתו, וכתב עליו וכן פשט המנהג. וראיתי בספר בית חתנים עמ' קיב הערה 19 שכתב ששמע מהגר"ב צ' אבא שאול שליט"א, שטעם מחלוקתם היא, שלדעת הרמב"ם ברכות חתנים שבסעודה נתקנו בשביל הפנים החדשות שלא שמעו את ברכות שבירכו בשעת הנישואין, ולכן לדעת הרמב"ם מי ששמע הברכות תחת החופה, אף שלא סעד בסעודת הנישואין לא נחשב ל"פנים חדשות". אבל לדעת הרמ"ק, ומרן בסי' ס"ב בבדק הבית והטור והרא"ש מי ששמע ברכת הנישואין ולא אכל עדין בסעודת החתן, נחשב ל"פנים חדשות", צ"ל שס"ל שהברכות נתקנו מחמת התגברות השמחה, והתגברות השמחה אינה, אא"כ ישנם פנים חדשות בסעודה כמבואר בגמ' כתובות (דף ז'), ולא באו ברכות אלו אלא כשבח להקב"ה וברכה לחתן ולכלה שיצליח זיווגם ולא בשביל הפנים החדשות.

ומעתה לדעת הרא"ש והטור והרמ"ק וכך פסק מרן, יוצא שטעם אמירת ברכות החתנים הם עבור החתן והכלה, ומימלא אם החתן והכלה ספרדים אע"פ שהאשכנזי הוא המברך, אינו יכול לברך את כל שבע

הברכות, ואם יברך ברכתו לבטלה ואסור להם לענות אמן אחריו, ואפי' יש בסעודה רוב מנין אשכנזים ג"כ אין לברך, ודלא כהרב שריה דבילצקי בשובע שמחות פ"א הערה צב', שפסק שאם ישנם ששה אשכנזים בסעודה אפשר לברך, וכן ראיתי שפסק בספר בית חתנים פרק ח' הלכה ז', שכתב שכן שמע ממרן הרשל"צ הגרע"י שליט"א [בשיעורו הקבוע בהלכה במוצש"ק פרשת "ראה" התשמ"א], שהורה שלא שייך להקל בזה כלל מהטעם האמור, וכן שמע מהגר"י ש אלישיב שליט"א.

אלא דעדין פש לן לברורי, האם במקרה הפוך שספרדי מתארח בסעודת שבע ברכות של חתן וכלה אשכנזים וכיבדוהו לברך, האם יוכל לברך או לא. ולכאורה בהשקפה ראשונה נראה שכיון שמשמע שלדעת מרן וסיעתו שהברכות נתקנו עבור החתן והכלה שיוכל לברך להם.

וגם הלום ראיתי למרן הרשל"צ ביביע אומר (חלק א' סימן כט) שכתב, שאין לשליח צבור ספרדי לברך בבית הכנסת של אשכנזים על מגילת רות ושיר השירים ברכת "אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה" והקשה שבגמ' בפסחים דף (קו.) איתא, רב אשי איקלע למחוזא, אמרו ליה לקדיש לן מר קידושא רבה, סבר מאי ניהו קידושא רבה, אמר בפה"ג ואגיד ביה, חזייה לההוא גברא דגחין ושתי, קרי אנפשיה החכם עיניו בראשו. ופי' רשב"ם, ואגיד ביה האריך בו לדעת אם יסרב אחד מהם לשתות, ובכך יבין דבפה"ג היו רגילים לומר ותו לא, שאל"כ היה אומר לו קידוש גדול של לילה כמנהגן. עכ"ל. הנה מבואר שאע"פ שא"צ לקדש ביום אלא ברכת בפה"ג, מ"מ אילו היה מנהגם לומר ברכת הקידוש גם ביום היה אומר להם. וא"כ לכאורה ה"נ לנ"ד י"ל שיכול לברך ברכת מגילת רות להוציאם. וכתב שם חילוק בשם הרב דוד יונגרייז זצ"ל, דשאני הכא שמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו, ולא דמי לקדוש שאינו אומר וצונו רק ברכת שבת. והביא ראיה לזה ממ"ש השבולי הלקט (סי' קעד), וז"ל, ונראה בעיני דהא דמברכינן על הפטרה במנחה דשבת, מפני שאין שם אקב"ו, אבל בערבה היה צריך לברך אקב"ו, וכיון שאינה אלא מנהג בעלמא, היכן צונו, והלא גם במצוה דרבנן פליגי אם מברכינן אקב"ו אי לא ובמנהגא בעלמא היאך מברך. עכ"ל. אלמא דאיכא לפלוגי בין ברכה שאומר בה אקב"ו לברכת שבת

והודאה. עכ"ל. ועיין בס' עמודי אש (סי' ב אות ג) מ"ש באורך בדין ברכת שבח והודאה דלא הוי ברכה לבטלה, ולא דמי לברכה שאמר בה אקב"ו וכו'. ע"ש. וע' בשד"ח מע' ברכות סי' יא אות יח סק"ה).

ולפי זה נראה גם שבע ברכות חתנים הוי שבת, וא"כ כיון שהחתן והכלה אשכנזים, ולדעת מרן וסיעתו משמע דהברכות נתקנו על החתן כנ"ל, ואינו אומר וצונו, יכול לברך להם.

וכן מצאתי שכתב הרב ילקוט יוסף (מועדים הלכות חג השבועות עמ' תמג סעיף יד), שספרדי שנזדמן בבית כנסת של אשכנזים בתענית צבור במנחה, והזמינוהו לעלית שלישי שצריך להפטיר לפי מנהגם, אע"פ שנכון להתחמק מלעלות לס"ת, אם כבר קראוהו בשמו, יעלה ויפטיר בברכה. וכתב (שם בהערה כג), שהואיל ואין זה מחלוקת בהלכה, אלא מנהגים שונים ונהרא נהרא ופשטיה. וכמ"ש בב"י סימן תקע"ה. ומאחר שאינו אומר וצונו, והן רק ברכות השבת. וכן פסק בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ו' חאו"ח ס"ט. ע"ש).

אלא שאין הנדון דומה לראיה ממש, שהרי בברכת הפטרה של מנחה של תעניות, כתב שכיון דהוי רק מחלוקת במנהגים, וגם שכבר קראוהו לעלות לס"ת, משא"כ פה בנידון דידן. ועוד שגם מרן הרשל"צ לא הסתמך על זה ממש ע"ד הרב יונגרייז ז"ל שברכת שבח שלא אמרינן וצונו יכול לברך, שהרי מרן הרשל"צ פסק שאין לאשה לברך ברכות ק"ש ושם אע"פ שאין אומרים וצונו והוי ברכת השבת, ועיין באורך ב"ילקוט יוסף" א' (עמ' קיב בהערה אות ו) וטעמו משום דברכה שאינה צריכה הוי אסור תורה לדעת הרמב"ם והגאונים.

ואע"פ שראיתי שדעת הגרב"צ אבא שאול שליט"א שכן יכולות הנשים לברך ברוך שאמר וישתבח וברכות ק"ש. וכתב הטעם משום דברכות השבח וההודאה יכול לברך אעפ"י שאינו חייב, עיין באורך באור לציון ח"ב (עמ' לט ס"ק א', ועמ' מד ס"ק ג', ועמ' נה אות י'). אלא דכיון שאין הדבר יוצא מידי מחלוקת כדאי שיתחמק, משום שהרי לדעת הרמב"ם שבע ברכות החתנים נתקנו מפני הפנים החדשות, וכיון שהמברך הוא ספרדי לא יוכל לברך, וקיי"ל תמיד סב"ל אפי' נגד מרן,

כ"כ בספר אור לי (סי' לו') בשם רבני האחרונים, וכ"כ השד"ח שם, אלא שכאן הוי ברכות השבח אבל כיון שאין הדבר יצא מידי מחלוקת אם אמרינן סב"ל בברכות השבח, כדאי להתחמק וכמ"ש הילקוט יוסף שם, אלא דהמברך אין מזניחין אותו ובפרט שכך משמע לדעת מרן שהברכה היא בשביל החתן והכלה, וכיון שהחתן והכלה אשכנזים המברך אין מזניחין אותו.

בסיכום: א. אשכנזי המתארח בסעודת חתן וכלה ספרדים, אינו יכול לברך את כל שבע הברכות ואם בדרך לא יענה אמן.

ב. ספרדי המתארח בסעודת חתן וכלה אשכנזים, לכתחילה יתחמק ולא יברך את שבע הברכות, והמברך אין מזניחים אותו.

שו"ת אבני ישפה חלק ב אבן העזר סימן צד

1. Can a Sepharadi recite Sheva Berachot at an Ashkenazi Simcha?
 - Compares to Chayim She'al 1:99 about reciting a Beracha for Hallel on Rosh Chodesh in Chutz LaAretz with a Beracha by Toshav EY, Ra'ayah from Pesachim 106a and Kiddush HaYom according to the Rashbam's Peshat that he wasn't sure what they're minhag was.
 - Mistabra that's only when being motzi the Rabbim, though, but that's fine by Sheva Berachot
 - There are other biurim in the Gemara - Re'em Horowitz - he wasn't sure if they said Kiddush baLaylah
 - Even though one Gaon and Har Tzvi pasken that way, since the and Iggerot Moshe accepts the Rashbam bePashtut, there's definitely what for them to be somech on.
 - Therefore, Sepharadim can recite for Ashkenazim, and they have the status of Bar Chiyuva. All the more so that some say Maran holds it's ok, as well.
 - Or give him Asher Bara
 - Gaon echad says this is only by Tzibbur shel Ashkenazim
2. Sepharadim counting for Minyan of Ashkenazim - of course
3. Sepharadi Chattan and Ashkenazi Minyan
 - Can they say it for him? He holds they can't
 - Depends on whom the Berachot are for
 - I hold it's for the audience, so it's fine
4. Definition of Beit Chattan
 - Heard beshem Gadol Sepharadi - Parents house is
 - Minhag Pashut to have Shabbat Chattan at their home
 - Sevara: just got married - that's still their home

- Therefore, wherever the Chattan lived until now counts – grandparents home or even yeshiva. Tzarich Iyun.

סימן צד

**לכבד ספרדי בברכה אם מנהגו לא לברך חוץ לבית החתן;
אם ספרדי מצטרף למנין אשכנזים לשבע ברכות;
אם החתן ספרדי והקהל אשכנזים; מה נחשב בבית החתן**

י"א אדר א' תשמ"א

ראיתי לברר דין ברכת שבע ברכות בצבור שיש גם אשכנזים וגם ספרדים, כי יש להם מנהגים שונים בענין שבע ברכות ואיך יתנהגו יחד.

**ענף א: אם אפשר לכבד ספרדי לברך
אם מנהגו לא לברך חוץ לבית החתן**

נשאלתי אם ספרדי יכול לברך שבע ברכות להוציא אשכנזי, שהרי לדעתו, הן ברכות לבטלה, ועוד שמא נקרא אינו בר חיובא להוציאם ידי חובה, כיון שהוא סובר שאין עושים השבע ברכות מחוץ לבית החתן.

בענין שבע ברכות בשבעת ימי המשתה, כתבו התוס' סוכה כ"ה ב' ד"ה אין, שאין מברכים רק במקום עיקר ישיבת חתן וכלה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא, וכן פסק השו"ע באה"ע סי' ס"ב סעי' י'. ולפי"ז לא מברכים שבע ברכות כאשר מזמינים את הזוג לסעודה אצל קרובים או מכרים, ורק מברכים בסעודה שנעשית בבית החתן והכלה. וכן מברכים במקום שהם שוהים שם לשבעת ימי המשתה, וכמו שמשמע בשו"ע שם שהיכן ששוהים כל ז' מברכים, וכ"כ שובע שמחות עמ' ל"ד. וראיתי בפוסקים שכן המנהג אצל אחינו בי"י הספרדים, אמנם האשכנזים מברכים גם בבית אחר, וכדעת הגאון מהר"ל מפראג והט"ז הו"ד בב"ש שם ס"ק י"ג.

והנה ראיתי ענין דומה לשאלתינו, שכתב החיד"א בספרו בשו"ת חיים שאל ח"א סי' צ"ט לענין בן ארץ ישראל שנמצא בחו"ל ודעתו לחזור לא"י וירד לפני תיבה, ומנהגו לא לברך על הלל של ר"ח (כדעת השו"ע סי' תכ"ב סעי' ג'), האם יברך

על ההלל להוציא רבים ידי חובתם, כיון שלדעתו היא ברכה לבטלה.

והוכיח שם מן הגמ' פסחים ק"ו א' רב אשי אקלע למחזוא, אמרו ליה ליקדיש לך מר קידושא רבה, הבו ליה, סבר מאי ניהו קידושא רבה, אמר מכדי כל הברכות כולן בפה"ג אמרי ברישא, אמר בפה"ג ואגיד ביה, חזייה לההוא סבא דגחין ושתי, קרי אנפשיה החכם עיניו בראשו ע"כ. ופירש רשב"ם וז"ל: ואגיד ביה, האריך בו לדעת אם יסרהב אחד מהם לשתות וכתוך כך יבין דבורא פרי הגפן רגילים לומר ותו לא שאם לא כן היה אומר להם קידוש גדול של לילה כמנהגם עכ"ל, וכן כתב הר"ן ע"ש. ולמדנו מכאן שאעפ"י שרב אשי לא היה נוהג לומר ביום את הקידוש הארוך של הלילה, ומסתמא כך נהגו במקומו של רב אשי, אפ"ה אם במחזוא היו נוהגים לומר גם ביום קידוש של הלילה, היה אומר להם כמנהגם. ולא סגי שלא היה מבטל להם מנהגם אלא שהיה אומר גם הוא כמנהגם, והיה מוציאם בשם ומלכות ידי קידוש שהם היו נוהגים, ולא היה חושש לברכה לבטלה. ומזה למד בשו"ת חיים שאל לענין אותו בן אדם שירד לפני התיבה בחו"ל שאין מנהגו לברך על ההלל בר"ח, שבכל אופן יכול לברך להוציא הרבים שמנהגם לברך, כיון שלדעת הפוסקים שע"פ מנהגם מברכים על הלל של ר"ח, הרי לדעתם גם הוא מחויב לברך בר"ח, כיון שלסברתם כו"ע צריכים לברך על הלל של ר"ח, עיי"ש.

ומסתבר שדברי השו"ת חיים שאל איירי באופן שהחזן היה מוציא הרבים בברכה על הלל, שאז הדין דומה לגמ' בפסחים שהיה רב אשי עושה קידוש להוציא הרבים. אבל לפי מנהגינו שאין

האשכנזים כדי שהאשכנזים יברכו שבע ברכות מחוץ לבית החתן, נראה ששפיר נקרא הספרדי בר חיובא שהרי לדעת הרבה פוסקים יכול אפילו להוציא את האשכנזי ידי חובה בברכה, וא"כ בודאי שהוא נקרא בר חיובא להצטרף למנין של ברכת חתנים. ועוד כיון שהאשכנזים סוברים שיש חיוב הרי לדעתם גם הוא נחשב בר חיובא, ושפיר י"ל שהם שייכים במצוה זו.

ענף ג: אם החתן ספרדי והקהל אשכנזים

ועוד יש להסתפק אם אזלינן בתר החתן או בתר המברך לענין חיוב שבע ברכות. וכגון שהחתן הוא ספרדי ולכן הוא סובר שאין מקום לברך שבע ברכות מחוץ לבית החתן, א"כ שמא לא יוכל הציבור האשכנזי לברך. או דילמא לא איכפת לן שהחתן הוא ספרדי, אבל כיון שהמברך הוא אשכנזי והוא סובר שיש חיוב לברך מחוץ לבית החתן, שפיר יכול לברך גם על חתן ספרדי.

ומסתבר דתלוי הדבר אם ברכות שבע ברכות נאמרו להוציא את החתן, אין טעם לברך אם לשיטתו פטורים לברך מחוץ לבית החתן, שהרי כל הברכות נאמרו בשבילו והוא סובר שהן ברכות לבטלה. אבל אם הברכות נאמרו לא להוציא רק נאמרו לכבוד החתן, לא איכפת לן מה שהחתן סובר שאין טעם לברך, שהרי החיוב ברכות הוא על המסובין שיש ביניהם חתן. וכבר הארכתי בענין זה בספר זה בחלק אבן העזר בסי' צ', והוכחתי שדוקא בברכת אירוסין מוציאים את החתן אבל לא בשבע ברכות, וכן מוכח בנוב"ת סי' א' שרק הזכיר בברכת אירוסין חיוב להוציא את החתן.

א"כ שפיר יש לאשכנזים לברך אם יש חתן ספרדי מחוץ לבית החתן, כיון שהברכה היא לכבוד החתן, היא תלויה במי שמברך אותה, ואינה תלויה בזה אם החתן סובר שיש חיוב.

ענף ד: מה נחשב בית החתן

ובענין אם בית הורי החתן או הכלה נקרא בית החתן כדי שיוכלו הספרדים לברך שם שבע ברכות, שמעתי בשם רב גדול ספרדי שהוא נקרא בית

הש"ץ מוציא שום אדם בכרכתו על הלל, נראה שאינו רשאי לשנות מנהגו. אמנם שבע ברכות דומה לקידוש כיון שאחד אומר עבור כל הציבור. ובפסחים שם בהגהות הרב אלעזר משה הלוי הורוויץ זצ"ל מפרש שספיקו של רב אשי היה כי חשב שלא קידשו בלילה, והתבייש לשאול מה זה קידוש רבה ע"כ. ופירושו, שכיון שהיו אנשים שלא שמעו קידוש בלילה, שפיר יכול רב אשי לעשות קידוש של לילה, וכדברי הגמ' שם ק"ז א' שמי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו עד מוצאי שבת. וע"ש שחולק בהדיא על דינו של השו"ת חיים שאל, וכן פסק בשו"ת הר צבי אור"ח סי' ל"ח, וכן סובר לדינא מו"ר גאון אחד שליט"א. אמנם כיון שבספר אגרות משה אור"ח ח"ב סי' צ"ד פסק כפשטות הגמ' וכן סתם לדינא בספר כף החיים סי' תכ"ב ס"ק ל"ה, נראה דשפיר יכולים לסמוך על החיד"א שהוא מגדולי האחרונים.

ואף אנחנו נאמר לענין שבע ברכות בבית אחר שאינו בית החתן, ששפיר יכולים לכבד לספרדי לברך אעפ"י שהוא נוהג כדעת מרן שאסור לברך מחוץ לבית החתן, שהרי לפי מנהג האשכנזים מברכים והספרדי יכול לברך להוציא את האשכנזים, וגם שפיר נקרא הספרדי בר חיובא להוציא את הרבים ידי חובתם. (וכעת ראיתי שיש סניף גדול כמה שפוסקים רבים סוברים שגם דעת מרן שאפשר לברך לא בבית החתן. ומה שכתב שאם יוצא מחופתו, כוונתו לחופה שהיה פעם נהוג, אבל בזמנינו אין כזה מקום, וממילא חזר הדין שיש שמחה בכל מקום, ע' אור תורה אלול תשנ"ג סי' קס"ז). ויש עוד עצה לתת לו ברכת אשר ברא שלא צריך לזה עשרה או פנים חדשות, ע' שו"ע אה"ע סי' ס"ב סע' ד'. וגאון אחד שליט"א הוסיף שאפילו לדעת חיים שאל זה רק אם יש כאן ציבור של אשכנזים, אבל אם אין ביניהם צבור של אשכנזים אין מקום לתת לספרדי לברך כיון שהקהל סובר שאין מקום לברך.

ענף ב: אם ספרדי מצטרף למנין אשכנזים לשבע ברכות

לענין השאלה אם הספרדים מצטרפים למנין של

החתן. וכן המנהג פשוט אצל הספרדים ששבת ראשונה אחרי החתונה הוא נקרא שבת חתן ועושים שבע ברכות בבית של הורי החתן.

ונראה הסברא בזה שכיון שהם רק עכשיו נישאו עדיין יש להם שייכות להורים, וזה נקרא אצלם מקום קביעות ולא מקום של ישיבת ארעי.

ולפי האי סברא נראה שכל מקום שהם גרו שם עד כה וכגון שהחתן היה גר אצל הסבא או הדוד לפני החתונה, א"כ גם זה נקרא בית החתן כיון ששם היתה קביעותו, ולכאורה אם היה גר עד כה בישיבה, גם הישיבה נקראת בית החתן כיון שזה היה ביתו עד יום החתונה, וצ"ע.

שו"ת תולדות יצחק (בן שושן) חלק ב אבן העזר סימן יג ([קישור](#))

סימן יג

בענין ז' ברכות (הנשואין) כשמזמינים החתן והכלה לסעודה

שאלה: המזמין החתן והכלה לסעוד אצלו אם יברכו ברכת חתנים כשיש עשרה, ובהם פנים חדשות.

תשובה: איתא בכתובות דף ז' ע"ב, תנו רבנן מברכים ברכת חתנים בבית חתנים, ר' יהודא אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה, אמר אביי וביהודא שנו זכו' ע"כ, ומכאן הוכיחו התוספות בסוכה דף כ"ה ע"ב שאין מברכין ברכת חתנים אלא במקום חופה, והיינו דקאמר בית חתנים, כלומר בית חתנות דשם הוא עיקר השמחה, ושוב דחו זה, דאפשר דלא בא התנא להשמיענו זה אלא בא למעט שאין מברכין אותה בבית האירוסין, ודלא כר' יהודא הנ"ל, אולם הדין דין אמת, והוכיחוהו ממה שאמר הש"ס בסוכה שם, אמר רב חתן וכל שושביניו פטורין מן הסוכה כל שבעה, מ"ט משום דבעי למיחדי, וליכלו בסוכה וליחדי בסוכה, אין שמחה אלא בחופה, ומזה דייקו התוס' שם בד"ה אין שמחה, משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו, אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו, ולא ברכת חתנים, כיון דאין שמחה אלא בחופה, אלא שהוסיפו בזה וז"ל, "וצריך לדקדק, מה היא חופה, דאי במקום שברכו תחלה ברכת הנשואין קרי ליה חופה, פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין, אין יכולים ליכנס בבית, אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה, קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה עכ"ל. ועיין ברא"ש וכו"ה בר"ן ובמרדכי והטור סי' סב ז"ל שדחו ראיית התוספות ופירשו הסוגיא בסוכה כה, אין שמחה אלא בחופה, כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה, ואח"כ חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו, ועושים אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה, ויכול לברך שם ברכת חתנים, וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת, והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים, ע"כ.

ולכאורה כוונת הרא"ש ז"ל לחלוק על התוספות הסוברים דאין מברכים ברכת חתנים רק במקום חופה הקבוע, ואם עקרו מאותו מקום אין להם לברך עוד, וע"ז בא הרא"ש ז"ל לחלוק, שאם עזבו החתן וכלה מקום חופתם והלכו למקום אחר, הרי אותו מקום נקבע למקום חופה, כיון שאין דעתם לחזור רק

רפח תולדות סימן יג יצחק

אחרי הז' ימי המשתה, ולכך יש להם לברך שם ז' ברכות, וכן הבינו בדבריהם פוסקים רבים, ולפי זה יוצא, שאם הלכו החתן וכלה לעיר אחרת ליום או יומיים, וחזרו למקום חופתם לגמור הז' ימי המשתה לכו"ע אין להם לברך.

אולם הט"ז באה"ע סימן ס"ב סק"ז חלק על הבנה זו, והוכיח דכוונת הרא"ש ז"ל דבכל אופן אפשר לו לברך ז' ברכות, כשהוא הולך עם כלתו, הגם שדעתו לחזור למקומו הראשון תוך ז' ימי המשתה, ולא באו למעט הרא"ש וסייעתו ז"ל רק היכא שהולך באקראי לאכול במקום אחר, כמו ההיא דסוכה שיצאו בהכרח מצוה, (או לסיבה אחרת) וחזרו אח"כ למקומו, וזה מש"כ הטור ואם יצא לאכול בבית אחר ודעתו לחזור וכו', מה שאין כן כשעיקר הסעודה היא עבור החתן וכלה לשמחת נשואיהם, ועוד מה שחילקו בין בית חופה לשאר בתים דוקא אז שהיו קורין „חופה" לבית שבו מתייחדים החו"כ, וזו שמחתם, משא"כ בזה"ז שאין קורין חופה, רק למה שמקדשין הכלה תחת טלית פרוסה על כלונסאות כמש"כ ברמ"א אה"ע סי' גה, אין שום מעלה לבית שעושין בו סעודה טפי מבית אחר, ע"כ נראה ברור שיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן והכלה ושמחים שם, כיון דכל מוקם שמיחד להם הו"ל מקום חופה עכ"ד.

ולענ"ד דברי הט"ז נאמנו מאוד בסברת הראש וסייעתו, דכ"מ מפסקי הרא"ש שם שכתב בסתם חתן שהולך כלתו למקום אחר הוי שפיר מקום חופה ומברך ז' ברכות עכ"ל הרא"ש, ומשמע דבכל אופן גם אם דעתו לחזור תוך ז', ג"כ מברך כשהולך עם כלתו, ועל כרחק לומר דכשהלך עם כלתו למקום אחר, הרי הוא קובע בזה אותו מקום למקום חופה, ולא דומה למקום אחר באותה עיר שזה דרך אקראי, וזה מש"כ הטור ... וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים, ולכאורה אם הטור מדבר באינו חוזר לביתו תוך ז', מה השמיענו בזה, הלא פשוט הוא, דכבר אמר לדין זה מקודם, וכי בגלל שהלך לעיר אחרת גרע טפי, לכן נראה דהכי קאמר, דבאותה עיר, לא מקרי עקירה גמורה רק אם הלך עם כל החבורה עמו לגמרי שאין דעתו לחזור רק אחרי ז', (או שלגמרי לא), אבל אם הולך לעיר אחרת, אפילו דעתו לחזור תוך ז', הו"ל אותו מקום חופה, דכיון שעיקר עם כלתו, ומוזמן לשם לצורך זה הו"ל אותו מקום בית חופה, הרי שהטור מפרש בדברי אביו כדברי הט"ז.

שוב ראיתי דיש לדחות, ולעולם אימא לך דבשני הדינים מיירי באינו עתיד

תולדות סימן יג יצחק רפט

לחזור תוך ז', אלא שמקודם מדובר בהולך עם כל החבורה, ובזה הו"ל המקום השני כמקום חופה, ואח"כ השמיענו שאם הולך לעיר אחרת, ואין דעתו לחזור תוך ז', די במה שהולך עם כלתו לבד, הו"ל המקום השני מקום חופה, וראיתי שכן הבין בבית יוסף את דברי הרא"ש במש"כ ולפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת, ודמייני בדעתם שלא לחזור תוך ז', שהרי הדגיש שאין לומר שדברי הרא"ש בזה סותרים למש"כ בפסקי תוספות בפ"ק דכתובות, שכתבו שחתן שהלך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך שם ז' ברכות דהתוס' מדברים בדעתם לחזור תוך ז' למקומם הראשון, והרא"ש מדבר באין דעתו לחזור תוך ז' ושם קבע מקומו בנתיים, ואפילו ת"ל דפליגי [כלומר, והתוס' סוברים שאינו מברך ז' ברכות, גם אם אין דעתם לחזור והולקים על הרא"ש], אגו אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא, וכ"ש שאותו פסק לא נמצא בתוס' [רק בפ"ת] עכ"ל ב"י הרי שמרן הב"י מפרש דברי הרא"ש וסייעתו, דבדעתם לחזור בשום אופן אינו מברך ז' ברכות ודלא כמש"כ הט"ז, וכן הגיה בשו"ע אה"ע סי' ס"ב ס"י כשהביא מרן בשו"ע דברי הטור (שהם דברי הרא"ש) וסיים, וכן לפעמים שהולכים החתן וכלה לעיר אחרת, צריך לברך שם ברכת חתנים, אם הוא תוך ז' עכ"ל והוסיף המגיה ואין דעתו לחזור. (ב"י) וכ"ז דלא כפירוש הט"ז ברא"ש ודו"ק.

אלא דעדיין אני אומר שלענ"ד שבזמן הזה, שעדים אנו שאין אפריזון (קבוע למשך כל ז' ימי המשחה) לחתן וכלה עם השושבינים כימי קדם, וערבה כל שמחה בעוה"ר, א"כ לא שייך החילוק הנז', בין הולך עם חבורתו לגמרי להולך עם הכלה לבד, ויתר על כן המנהג אצל כל החתנים, שיומינו אותם קרובים ומכרים מצד החתן או הכלה, כל אחד פעם אחת או יותר לסעודה עם שיר ושבח והלל וזמרה, אין כאן עקירה ממקום חופה, כי אין להם מקום קבוע, ובזה אפשר שגם מרן ז"ל יודה, שיש להם לברך ברכת חתנים איפוא שנמצאים, ועל כל פנים נראה לענ"ד שהנהגה כן אפילו מהספרדים יש לו על מי לסמוך, ואין מזניחין אותו, ובפרט שכך נהגו בהרבה קהילות קדושות בחו"ל. אמנם שלכתחילה ראוי לחוש ולא לברך ברכת חתנים רק בבית החתן. וכך הסכימו לדברינו כמה חכמים ועמם הרזה"ג המופלג רבי מאיר מאזוז שליט"א ראש ישיבת כסא רחמים.

לסיכום: לכתחילה אין לברך ז' ברכות לחתן וכלה, רק אם עושים סעודה בכיתם הקבוע, ולא כשהם אורחים, אך מי שנהגו לברך ז' ברכות לחתן וכלה כשהם מוזמנים לסעודה אחת אין מוחרים בדם שיש להם על מה שיסמוכו, וכפרט אם ישנים החתן והכלה באותו מקום.

שו"ת תולדות פריץ (מימון) אבן העזר סימן ה (קישור)

סימן ה ,

שאלה: חתן וכלה בז' ימי המשתה שלא מצאו פנים חדשות לברך ז"ב בחול
האם מותר לגסוע לקרובים שימצאו שם פנים חדשות ומקיימים סעודה חגיגית בלחם
וברמה"ז ועל כוס של ברמ"ז מברכים ז"ב האם שפיר עבדי ?

תשובה : ע"י במס' כתובות ד"ו ע"ב שכ' מברכין ברכת חתנים בבי"ח ומכאן הוכיח התוס' והרא"ש והמרדכי במס' סוכה ד' כ"ה ע"ב בד"ה אין דאם יצא החתן מחופתו ואפי' כלתו עמו ואוכלים בבית אחר אין מברכין וכו' ולא ב"ח, יעו"ש ואע"ג שדחה הוכחה זו כבר הוכח מסוכה שם, והגם דהר"ן שם דחה גם הוכחה מסוכה מ"מ כ' שיש לחוש לרבותינו הצרפתים בעלי התוס' וכ"פ הר"מ ז"ל בפ"י מה"א ה"ג וז"ל מברכין ב"ח בב"ח יעו"ש וכ"כ הסוד ז"ל באה"ע סי' ס"ב וז"ל ונוהגים באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נק' חופה וכו' ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין מברך שם ז"ב וכו' והב"י הביא משם התוס' והרא"ש והמרדכי והר"ן הנ"ל ופסקו בשו"ט בסי' הנ"ל ס' י' בשם י"א שאין מברכין ז"ב בבית אחר יעו"ש וא"כ לכאורה בנ"ד אסור ללכת לבית אחר ע"ד לעשות ז"ב. אלא דיש לחלק, דוקא בימיהם דהיו עושים חופה ואפריון לחתו"ך ורק זה מקום שמחתם ולכן כל מקום שהולכי' נק' עראי ולא מברכים ועוד אם הולכים לאכול בבית אחר רק בשביל לעשות ארוחה ותוזרים לאפיריון ולכן ל"מ שם. ל"כ בנ"ד שאין להם אפריון בזמנינו וגם שהלכו בכוונה לעשות ז"ב בבית הקרובים אפי' שמותר לעשות שם ז"ב ושור"ר להערוה"ש ז"ל בסי' הנ"ל אות ל"ו שכ"כ שדוקא בזמנם שהיה להם אפריון למקום קבוע וגם אפי' בזמנם שהיה להם מקום קבוע אם אוכלים במקום אחר דרך הכרת, כמו בסוכה, ואין שמחים שם כלל, אבל אם שמחים שם מברכין אפי' חוזרין לאפריון יעו"ש הרי שלך לפניך כמ"ש לעיל ועוד הנה ה"ס"ז ז"ל בסי' הנ"ל בסעק"ז בסופו כתב משם כתבי מהר"ל במס' כתובות שמברכין אפי' במקום שלא היתה החופה וגם הב"ש סע"ק י"ג הביא דבריו, מש' דמסכים עמו.

וראיתי בס' קהלת צפרו שליט"א לה' דוד עובדיה בכרך ג' בקונט' נהגו העם שכ' שלא יברכו רק בבית החתן וסיים ובלא"א החתן לא יוצא כל ז' מהבית וכאזתו מנהג שהביא הבא"ט בסי' ס"ד סק"ג משם הפרישה וציין למרן הראש"ל ביבי"א ח"ג סי' י"א אוי"א ואח"כ שם בבה"ט מדובר אם אין מי שילך עמו לא יצא אבל אם הולך עם הפמליה שלו לבית קרובים לעשות ז"ב יכול לצאת וכמו שכ' מרן בעצמו שאם הולך עם כל החבורה שלו. וגם מרן ז"ל שם לא כ' שלא יצא לגמרי אלא על היוצאים למרחקים וגכשלים בכל מיני איסורים ולא חפץ בברכת ז"ב אלא נשארים בחוץ יותר מזו' ימי המשתה, אבל אם בזו' ימי המשתה עושים ז"ב כל פעם בבית אחר מהקרובים וימצאו מסתמא פנים חדשות. היום עושים כל בחורי הישיבה כך ולכן מותר לברך כל ז' אפי' בבית אחר וצי"מ.

שו"ת עטרת פז חלק א כרך ג - אבן העזר סימן ח

נשאלתי הלום אודות חתן הגר במקום רחוק, ורוצה לעשות את שמחת "שבת חתן" במקום הנמצא סמוך ליודעיו ומכריו, ובהיות ואין לו מקום להכיל את כל האורחים והמוזמנים, לא בביתו ולא בבית הוריו, לכן שכר בתשלום סמלי מבנה של ישיבה, אשר התלמידים שנמצאים בו במשך ימי השבוע יצאו לחופשה, ויש במבנה זה חדרים לשינה וכן חדר אוכל גדול לאכילת הסעודות, וא"כ עתה כל המבנה הזה עומד לרשותו ולרשות המוזמנים האורחים והקרובים אשר הזמין לשמוח עימו, ונפשו בשאלתו שמאחר והוא שכר את מקום זה לצורך השבת האם יוכל לברך את ז' הברכות בשלימותם לדידן שאנו מחמירים לא לברך ז' ברכות אלא בבית החתן בלבד.

תשובה: כתבו התוס' במס' סוכה (כה ע"ב ד"ה אין שמחה) גבי הא דאיתא בגמ' (שם) א"ר אבא בר זבדא אמר רב חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה מ"ט משום דבעי למחדי, וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה, אין שמחה אלא בחופה וכו', וכתבו תוס', משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עימו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה. ובפ"ק דכתובות (ז ע"א) אמרינן נמי מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, משמע דוקא במקום חופה דהוא בית חתנים וכו'. וצריך לדקדק מה היא חופה דאי במקום שברכו תחילה ברכת נשואין קרי ליה חופה, פעמים שאפי' ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולין להכנס בבית, אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה. עכ"ד. ע"ש. ומבואר עולה מדברי תוס' דאין לברך כל הז' הברכות אלא במקום שהוא עיקר ישיבת חתן וכלה והיינו בביתו. והכי נקטינן נמי לדינא דאין מברכין ברכת חתנים אלא בבית החתן, כיון שכדברי תוס' כתבו טובא מהראשונים ומכללם הרא"ש והמרדכי בסוכה (שם), ובשו"ת תמים דעים (סי' קפט), והר"ן בשם הרמב"ן במס' כתובות (שם), וכ"כ גם באור זרוע (ח"ב סי' רצט), והובאו דברי האו"ז גם בריקאנטי (סי' רלג), וכן מבואר גם בחידושי הרא"ה כתובות (ז ע"ב), ובצרור החיים לתלמיד הרשב"א (עמוד קעה), וראה גם בחי' הריטב"א כתובות (ח ע"א) שמבואר בדבריו נמי כיו"ב, שכתב שם, והוי יודע שאין מברכים ברכת חתנים אלא במקום חופה כדאמרינן במס' סוכה אין שמחה אלא במקום חופה וכו'. וראה גם בחידושי למס' סוכה (שם) שג"כ מבואר בדבריו כיו"ב שכתב שם, דאין מברכים ברכת חתנים אלא בחופה וחוף ממנה לא מברכים ואפילו באותה חצר עצמה אין מברכין. ע"ש. ואע"פ שמדברי שבולי הלקט ח"ב (סי' עג) והמאירי בכתובות (שם) ובאורחות חיים ח"א (הל' ברכת המזון סי' סא) בשם הראב"ד מבואר שבכל סעודה שנעשית לכבוד חתן וכלה בכל מקום שיהיה יש לברך ז' הברכות, מ"מ אנן קיי"ל דספק ברכות להקל, וכמתבאר נמי מדברי מרן בשו"ע אבה"ע (סי' סב ס"י) שפסק כדברי התוס' והרא"ש שרק בבית החתן יש לברך ז' הברכות. ע"ש. ובפרט שדעת הראשונים שאין לברך אלא רק בבית החתן הם רבים וכמ"ש מהר"א מני בס' זכרונות אליהו חאבה"ע (מערכת ב אות כז) והכי נקטינן. ע"ש.

ואולם הנה הרא"ש (שם, פ"ב דסוכה סי' ח) כתב, במקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי ליה חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה, ונוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה, ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא אין שמחה אלא בחופה כיון דאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו ועושים אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים, וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים. עכ"ל. והביא דבריו גם הטור באבה"ע (סו"ס סב). ע"ש. וכ"פ נמי מרן בשו"ע אבה"ע (שם סעיף י) שכתב, י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים, והני מילי כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עימו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים, וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך ז'. הג"ה, ואין דעתו לחזור. ע"ש. וא"כ לכאורה הנה לפי דברי הרא"ש הללו דחזינן דמחד גיסא ס"ל דאין לברך ז' הברכות אלא רק בבית החתן, ובכ"ז ס"ל דכל שהלך החתן לבית אחר הוא וחבריו ועושה את אותו בית עיקר אה"נ דמברך שם ז' ברכות, א"כ לכאורה ה"נ הוי בנידון דידן שלוקח החתן ושוכר את מקום זה לכל השבת ובא לשם הוא וכל קרוביו ומוזמניו דהוי כי דינא דהרא"ש ויכולים לברך שם ז' ברכות כדין בית חופה.

איברא דע' לרב חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב (סי' לה אות ד) שכתב שם, על אודות מה שנהגו באתריה דמר דכי איכא חופה בחג יום יום מז' ימי חופה ומוזמנים מחשובי העיר לסעוד עם החתן וכלה כל יום חדשים

לבקרים ועורכים שלחן בבית החתן, והקרואים עם החתן אוכלים בבית בלי סוכה אי שפיר עבדי. נראה דלא נכון לעשות כן דאפי' לדעת הרמב"ם לא פטר אלא בני חופה, והדבר פשוט וברור דבני החופה הם אותם האוכלים בבית החתונה כל ז' ימי חופה ימים ולילות עם החתן והכלה, ואלו קראו בשמותם בני החופה, אמנם אלה קריא'י קרואי'ם והולכים בסעודה אחת ותו לא ולמחרת קראו שם אחרים לסעודת מחר וכן על זה הדרך, אלו אינם נקראים בני חופה ואלו הקרואים כל אנשים דיין שעתן בסעודה א' ולא בני חופה מיקרו. וכן מוכח מלשון הר"ן שכתב דלא מיקרו עוסקים במצוה והא דפטירי מסוכה משום דמצטערים הם, כל היכא דלא חדו בהדי חתן כל ז' ע"ש באורך, אלמא בני החופה הם השמחים עם החתן כל ז' ומהיכא תיתי לפטור הקרואים בכל יום חדשים לבקרים שאינם עם החתן אלא אותם שעות בלבד ביום ההוא לבד. ומסתיין לפסוק כהרמב"ם במה שמפורש בדבריו דהיינו בבני החופה שהם האוכלים ושמחים עם החתן כל ז'. אבל בקרואים שאינם מבני החופה נימא דיודה הרמב"ם דפטירי. וכבר ראיתי להרב גנת ורדים או"ח (סי' יג כלל ד) שהאריך בזה וצדד צדדים והעלה דהקרואים חייבים בסוכה ע"ש. ומה גם בזמנינו שכל בני החופה קורין ק"ש ומתפללים ומניחין תפילין, וגם החתן עצמו ועיין בכנה"ג סי' לח מצדד בזה. אבל בזמנינו נתפשט המנהג כמ"ש מור"ם בתשו' סי' קלב ומהר"ש הלוי והזכירה הרב כנה"ג ז"ל. וכמדומה לי קרוב לודאי שבעיה"ק ירושלם ת"ו גם החתן ובני חופה קובעים סעודתן בסוכה. ותשובת הרב תה"ד סי' ז לענין תפלה המעיין יראה שדעת הרב תה"ד לחייב בתפלה כדעת הרא"ש. ואע"ג דקצת משמע מתה"ד דהקרואים נמי נקראו בני חופה יש לדחות כאשר יראה המעיין. באופן דיראה לדעתי הקצרה דהקרואים לא פטירי מסוכה וכמ"ש הרב גנת ורדים ז"ל. עכ"ל. ע"ש. וא"כ מבואר עולה מדברי רבינו החיד"א הללו דלא מקרי "בני חופה" אלא דוקא אותם הנמצאים עם החתן והכלה במשך כל ז' הימים והלילות, אבל אלו הנמצאים בסעודה אחת או שתיים ולא כל שבעה לא מקרי "בני חופה". וא"כ הרי הכא קאמר הרא"ש "אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עימו" וכו', ולכאורה י"ל דהיינו דוקא כל כה"ג שהולכים עם החתן לאותו בית אחר "בני חבורה" והיינו "בני חופה" המוזכר בשו"ת חיים שאל (הנ"ל) שהם הנמצאים עימו ז' ימים, ובאמת הרי דבר כזה לא מצוי בינינו היום שיהיו בני חופה שנמצאים עם החתן והכלה במשך כל ז' הימים והלילות. וראה בס' בית חתנים (פרק ח הערה א) שהביא נמי כיו"ב דהרא"ש מיירי בהאי דינא בכה"ג שיש בני חופה הנמצאים עם החתן והכלה במשך ז' ימים והם באים עימו לאותו בית אחר, ועל כן בזמנה"ז דליכא בני חופה ובני חבורה קבועים המשמחים את החתן בכל ז' הימים, לכן אין לסמוך ע"ז. ע"ש.

ברם בקושטא אם לדין יש תשובה, דהנה י"ל דהרא"ש ז"ל דקדק בלשונו ואמר דכל שהולך החתן וכל החבורה" עימו, ודקדק בלשונו ולא אמר "בני חופה" וכלשון המוזכר בגמ' סוכה (שם) לענין לפוטרים מן הסוכה, ולכך באמת י"ל דהרא"ש ורבינו החיד"א בתרי מילי מיירי, דרבינו החיד"א בשו"ת חיים שאל דקפיד מר שיהיו בני החופה למשך כל ז' הימים והלילות עם החתן בענין "בני חופה" מיירי לענין שאין לפוטרים מן הסוכה מדין העוסק במצוה פטור מן המצוה, דהתם להאי דינא הא דומיא דהחתן בעינן, שאז הוא נקרא עוסק במצוה ופטור מן המצוה, ולישנא נמי דייק דקרי ליה "בני חופה", והרי הוא כ"בן" ממש הקשור בטבורו לחופה ולעסקיה, משא"כ הכא נקט הרא"ש "וכל החבורה" חדא דלא קרי ליה "חופה" ועוד דלא קרי ליה "בני" אלא "חבורה" בעלמא, והיינו קרוביו ומיודעיו של החתן שהוא חפץ ביקרם ובקרבתם ובהכי סגי ליה ואע"פ שאינם עימו כל שבעה אלא קוראם לעיתים מזומנות במשך ז' ימים אלה, וא"כ הכי קאמר הרא"ש דכל שהחתן הולך לבית אחר וכל החבורה באה לשם שהם קרוביו וידידיו באים עימו ג"כ לבית זה לשמוח עימו ונעשה אותו בית עיקר נקרא המקום חופה ומברכים בו ז' הברכות, אבל לעולם לא בני חופה בעינן שיהיו נמצאים עימו ז' ימים, דמה לי להאי מילתא דשמחה אם הם עימו ז' ימים בשלימותם או באים לשמוח עימו יום או יומיים. וק"ל.

וראה גם בדברי רבינו ירוחם (נתיב כב ח"ב, דף קפו ע"ג) שכתב נמי כיו"ב דדינא דהרא"ש הנ"ל, וז"ל: אם החתן יוצא מחופתו וכלתו עימו והולכין לאכול בבית אחר מברכים שם ברכת חתנים, כי לעולם במקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה, והא דאמרין וליכלו וליחדו בסוכה א"ל אין שמחה אלא בחופה, הכי פירושו, כיון דאין דעתו להניח החופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו נחא, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וכל חבורתו ועושה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים. ע"ש. ולפי לשונו זה של רבינו ירוחם חזינן דנקיט "ועושה אותו בית עיקר" והיינו דתליא ביה מילתא שכיון שבא לשם על דעת שיהיה מקום זה עיקר לו ולכל בני חבורתו לכן יכול לברך. וק"ל. דאין בו הלשון כדהרא"ש "ונעשה אותו הבית עיקר", שאז עדיין אפשר לבאר שכיון שבא לשם עם חבורתו דבר זה מחשיב שאותו בית נעשה עיקר, ויש להתעקש ולומר שהוא דהרא"ש נקט בלשונו, "אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עימו ונעשה אותו הבית עיקר" וכו', דהיינו שכיון שהלך לשם עם חבורתו שהם הנמצאים עימו בכל העת של ז' ימים, והיינו דנקט נמי "חבורתו עימו", א"כ עתה אותו ביה חדש נקרא בית חופה, אלא הכא נקיט רבינו ירוחם שאם הוא הולך לבית זה ומביא

לשם את חבורתו כיון שהוא עושה בית זה עיקר, והיינו שמביא לשם את בני חבורתו כלומר אפילו יודעו ומכריו שאינם בני חופה הנמצאים עימו בכל העת, אלא שהם מכריו המוזמנים שלו בסתם והוא מביאם ומזמינם לשם, כיון שעתה רצונו לעשות בית זה עיקר מטעם כל שהוא ולא להזמין לבית חופה שהיה בו עד עתה. וק"ל. ודו"ק. ורבינו ירוחם תלמיד רבינו הרא"ש הוי וכל דבריו בנויים ע"פ דברי הרא"ש, ולכן יש לנו לפרש את דברי הרא"ש במקום שאינם מפורשים ע"פ דברי רבינו ירוחם עי' במג"א (סי' תקנט סק"ח) וביד מלאכי (כללי שאר המחברים אות יז) ובדבריו בשו"ת עטרת פז ח"א חיו"ד (סי' ט עמוד רסא). ע"ש. וממילא מאי דעולה לנו מדברי רבינו ירוחם הוא ג"כ דעת הרא"ש כי כאמור תרווייהו בהדי אההדי אגבהוה. וא"כ שוב י"ל כדאמרינן דכל שהחתן רוצה לעשות בית זה עיקר מקום מושבו ממילא יכול לברך שם ז' ברכות.

ומה גם דהנה יש לומר דלכי תידוק תשכח שאת לשון זה "וכל החבורה עימו" נקטו הטור והשולחן ערוך, אבל הרא"ש בדבריו שם במס' סוכה (פ"ב סי' ח) נקט בלשונו "אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וחבריו אחריו ועושין אותו בית עיקר" וכו', וא"כ לפי לשון זה דנקט הרא"ש שפיר י"ל כדבריו בס"ד דהיינו שהוא מזמין לשם את קרוביו ומכריו ולא בבני חבורה דומיא דבני חופה מיירי כלל, שהרי כלל לא נקט לישנא דהטור והשו"ע "וכל החבורה עימו" אלא "וחבריו אחריו" והיינו שכל המוזמנים שלו הוא מזמינם לשם ויבואו אחריו לשמוח עימו כיון שהוא שם. וא"כ אין כאן מקום כלל לדקדק דבעינן להרא"ש שיהיו לו בני חבורה דומיא דבני חופה שהם נמצאים עימו ז' ימים ורק אז יברך. ודו"ק.

[וע"ע בס' אוצר הפוסקים הל' קידושין (סי' סב סעיף י ס"ק נח, דף מז ע"א) שהביאו שם מס' המנהגים למהר"ר יצחק אייזיק טירנא (במנהגי כל השנה) שכתב, ואם יצאו החתן והכלה לסעוד בבית אחר ועושין אותו בית עיקר ולא אקראי מברכין ז' ברכות. עכ"ל. ע"ש. ובאמת משמע לפ"ו שכל שעשו את אותו בית שיצאו אליו עיקר סגי בהכי וא"צ ענין החבורה וכו'. ברם בקושטא הנה ראיתי בס' המנהגים בתוכו ומצאתי דאת העיקר החסירו מן הספר, דשם הלשון הוא "ועושין אותו בית עיקר ולא אקראי, מברכין ז' ברכות יומא קמא או אשר ברא תוך ז'". עכ"ל. יעו"ש. וא"כ מבואר בדבריו אלה דדוקא גבי יומא קמא קאמר הכי דמברך ז' אבל אה"נ בשאר ימים לא, ובס' אוצה"פ הנ"ל כתבו דבריו בסתם שמשמע דבכל ז' הימים יכול לברך ז' ב, ולא היא. ודו"ק].

ובאמת דכל כי האי דנידון דידן בודאי שיש לקוראו למקום זה "בית עיקר" שהרי עמד זה ושכרו בממון, והוא גר בו בחדר המיוחד לו, ואוכל שם ושמח שם יחד עם כל משפחתו וידידיו במשך השבת כולה, ואין לך "עיקר" גדול מזה, שבודאי הוא שמח במקום זה ויתובי מיתבא דעתיה. ועכ"פ בודאי שאינו "מקום העשוי לאקראי בעלמא" שכתבו התוס' דסוכה (הנ"ל) דבכה"ג לא מברכים, ובפרט כל כי האי שעמד ושכר את המקום בממון דאמרינן ביה שכירות ליומיה ממכר הוא, [ועי' בזה היטב להרא"ש גופיה בתשובותיו (כלל א סי' א וסי' ו), ובשו"ת מהרשד"ם חחו"מ (סי' ש), ובשו"ת דברי ריבות (סי' רסא) שכן נקטינן לענין כמה וכמה דברים. יעו"ש. וראה עוד בגמ' בב"מ (נו ע"ב) ובתוס' (שם) ובשו"ת תרומת הדשן (ח"א סי' שיח) שכן הוא בענין אונאה דוקא, וראה בזה גם בשו"ת מהרלב"ח (סי' כח) ובשד"ח כללים (מערכת ש כלל פב). ע"ש. וכתבנו מזה במקום אחר בס"ד. ואכמ"ל]. וע"ע גם בשו"ת הרדב"ז ח"ד (סי' אלף שכ) שכתב שם, ולענין אם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר אין מברכים שם ברכת חתנים דאין שמחה אלא במקום החופה וכו', ומ"מ אם יצאו מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים מברכין שם שבע ברכות לפי ששם הוא עיקר השמחה, ועוד מסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא בשאר סעודות, אבל בסעודה ראשונה שהחתן והכלה והשושבינין שם שם עיקר השמחה ומברכין שבע ברכות. והר"ן ז"ל כתב וכך נוהגים לברך בכל אחד מבתי החתונה וכו' אבל מכל מקום יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס'. עכ"ל. ע"ש. ומבואר עולה מדבריו אלה של הרדב"ז דלעולם ס"ל שאע"ג דנקטינן כדעת תוס' והרא"ש שאין לברך ז' ברכות אלא רק בבית החתן, מ"מ כל היכא שבית החופה קטן מהכיל הקרואים ולכן יצאו משם והלכו למקום גדול אה"נ דיכולין לברך הז' ברכות לפי ששם הוא עיקר השמחה, וא"כ ה"נ בנידון דידן הכי הוי שלהכי עברו למקום זה של מבנה הישיבה כיון שמקומם צר מהכיל, ובפרט שעמדו ושכרו את מקום זה בכסף שכאמור י"ל ביה שכירות ליומיה ממכר הוא ונעשה כביתו שלו אה"נ דיש לסמוך בזה על הרדב"ז לברך ז' ב, ובפרט שהרדב"ז חייש בתשובתו שם לסב"ל וכמבואר בדבריו שם, ובכ"ז כל כה"ג שיצא החתן מבית החופה כיון שצר המקום מהכיל אה"נ דס"ל לברך, שפיר יש לומר שיש לנו לסמוך עם דבריו.

ומה גם דהנה יש להוסיף, גבי הא דהביא הרא"ש (הנ"ל) וכדבריו אלה פסק נמי מרן בשו"ע אבה"ע (שם), שכתב, דכל שהלך החתן לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים, ועי' למרן בב"י (שם) שעמד להעיר על דברי הרא"ש הללו מדברי פסקי התוס' פ"ק דכתובות (אות לא) שכתבו, שכשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא

בבית חתנים, וא"כ חזינן דלא יברך בבית שהולך שם, וכתב הב"י, דאפשר דהתם מיירי שהולכים לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך ז' והרא"ש מיירי בהולכין להתיישב ולדור באותה עיר אחרת. ואפילו את"ל דפליגי אנן אהרא"ש שמכינן דפוסק מובהק הוא וכ"ש שאותו פסק לא נמצא בתוספות. ע"ש. וא"כ מבואר הכא בדברי הב"י דנקיט ב' ישובים בענין זה דהרא"ש ופסקי תוס', לביאור קמא לא פליגי והתוס' מיירי בהולכים לטייל ודעתם לחזור תוך ז' והרא"ש מיירי בהולכין להתיישב ולדור באותה העיר, ועוד דלעולם פליגי, ואפ"ה נקטינן כהרא"ש דכל שהולך לעיר אחרת אפילו דעתו לחזור יכול לברך שם, ועל דברי הרא"ש שמכינן ולא על תוס'. ולדינא נראה דנקטינן כתירוץ קמא דהב"י, דלעולם לא פליגי תוס' והרא"ש ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דאפושוי פלוגתא לא מפשינן, וראה גם ביד אהרן בחאבה"ע (סי' סב בהגב"י אות ח) שאכן הביא שם את תירוץ הראשון של הבית יוסף, וכתב שלפ"ז אין מקום למש"כ בס' קול שחל (סי' יג), והיינו שכתב שם בס' הנז' בענין חתן המתארח בעיר אחרת ועשו שם סעודה לכבודו והעלה שאפשר לברך ז' ברכות, וע"ז כתב היד אהרן שאכן לפי תירוץ הראשון של הב"י אין לברך ככה"ג. ע"ש. ומשמע שאכן נקיט לדינא כתירוץ הראשון של הב"י. ובאמת לכאורה לפ"ז הנה מש"כ הג"ה בסוף דברי השו"ע (הנ"ל, גבי חתן ההולך לעיר אחרת שצריך לברך ברכת חתנים) "ואין דעתו לחזור" האי מילתא לא היא דעת הרמ"א בלבד אלא לדעת מרן הוא דאין לברך ז' ברכות בחתן ההולך לעיר אחרת אלא א"כ אין דעתו לחזור, שכן היא דעת הרא"ש לפי ביאור מרן בבית יוסף.

והן אמת דעדיין יש לחדד את דברי הב"י בביאורו הראשון דתוס' והרא"ש לא פליגי, ולומר, דהדברים מדוקדקים דהתוס' מיירי דוקא בהולך לטייל ודעתו לחזור בתוך ז', והרא"ש מיירי בהולך להתיישב ולדור באותה העיר, ולעולם דכל שהוא הולך להתיישב ולדור באותה העיר דמברך ברכת חתנים היינו אע"פ שדעתו לחזור בתוך ז' ימים, דהא הב"י נקט בלשונו "ודהרא"ש בהולכין להתיישב ולדור באותה עיר אחרת", ולא קאמר והוסיף "ולא יחזור בתוך ז' ימים", ומשמע לכאורה דבהא לא קפיד אלא כל שהולך לדור בעיר אחרת סגי, והוי כיש לו ב' בתים אחד בעיר זו ואחר בעיר אחרת דלא נימא כיון שעשה החופה בבית זה לא יברך בבית שבעיר אחרת קמ"ל דלא הוי הכי אלא אף בעיר האחרת יברך כיון שסו"ס הוא ביתו. וא"כ לכאורה ה"נ בנידון דידן, שחתן זה נמצא בעיר אחרת ועכשיו עמד ושכר את מקום זה למשך השבת ושכירות ליומיה ממכר הוא כנ"ל, א"כ נמצא שהוי כבא לגור בעיר אחרת, וכאמור כל כי הא שבא לגור בעיר אחרת ושם הוא ביתו יברך ז' ברכות אפילו שדעתו לחזור לביתו שמקדם בתוך ז' הימים. וק"ל. וא"כ לפ"ז מה שהוסיף הרמ"א "ודעתו לחזור" לא הוי לדעת מרן, כי לעולם דעת מרן בב"י בביאור דברי הרא"ש כל שהחתן הולך לדור בעיר אחרת ושם ביתו אפילו דעתו לחזור תוך ז' נמי יברך. אבל מ"מ נראה מדברי הרמ"א שאינו מבאר הכי בב"י, אלא ס"ל שכל שהלך לדור בעיר אחרת מיירי שאין דעתו לחזור תוך ז' ימים ורק אז יברך. וע"ז אמר לנו לבאר כן דלא לאפושוי בפלוגתא בביאור דברי הרא"ש בין מרן להרמ"א, וגם שמדברי הפוסקים ז"ל נראה שהם מבארים את דברי הרא"ש אליבא דתירוץ של הב"י כפשוטם דהיינו דוקא בהלך לעיר אחרת ולא יחזור אלא אחר ז' ימים.

ברם הנה בנידון דידן עדין יש להוסיף ולומר, דלעולם אף אם נבאר בדברי הרא"ש דאם הלך לדור בעיר אחרת ודעתו לחזור תוך ז' דלא יברך, שמא מיירי דוקא ככה"ג שבידו לחזור לביתו למקומו הראשון, אבל כל כי האי גוונא שהוא נמצא באותה עיר אחרת בשבת דאין באפשרותו לחזור למקומו הראשון ממילא יכול לברך, דאפשר לומר דכל האי דס"ל להרא"ש שבהלך לדור בעיר אחרת ודעתו לחזור בתוך ז' דלא יברך, היינו כיון דאין לו גמירות דעת ולא סמכא דעתיה להשאר בבית זה וכל רגע יכול לשוב לביתו הראשון, אפילו שקבע ביתו זה מעיקרא להשאר בו כמה ימים כיון דבכל רגע יכול להשתנות הדבר ממילא לית ליה יתובי דעתא ושמחה, משא"כ כל כי הכא שנמצא בבית זה בשבת שאין באפשרותו לחזור למקומו הראשון ומעיקרא נמי בא על דעת כן להשאר כאן במקום זה עד מוצש"ק, וא"כ סמכא דעתיה ויתובי מיתבא דעתיה ומרגיש הזמן והמקום הזה כביתו ממש, ובאמת הוא נמי נחשב כביתו שלו שכאמור שכירות ליומיה ממכר הוא והוי כיש לו ב' בתים, אה"נ דיכול לברך. ודו"ק. וק"ל.

וע"ע בקונטרס אות לטובה בס' רוב דגן למהר"י עטייה (סי' כב ד"ה ועוד יש) שג"כ עמד שם בדברי הרא"ש ופסקי התוס' הנ"ל שהביא הב"י דלכאורה יש בין דבריהם סתירה, ועמד לבאר הדברים, דהנה יש לדקדק בלשון פיסקי התוס' הללו שכתבו, דכשחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים, דמאי קאמרי אין לברך אלא בבית חתנים, הא הול"ל שאין לברך סתם, ותו כיון שהולכים החתן והכלה לאותה עיר מקום שיושבים חשיב ודאי בית חתנים, אלא מזה נראה אפשר, דכוונת דבריהם הוא שבזמן הליכתם כשאוכלין בדרך ובכפרים שעוברים שם אין לברך, אלא בבית חתנים והיינו כשמגיעים לאותה עיר שבאו אליה וקובעים שם בית או מברכים. וכל עצמם של תוס' באו לאפוקי שלא יברכו בדרך בזמן הליכתם, ונראה דגם הרא"ש ודעימיה מודה

בהא, וזה נכנס בכלל דבריו שכתב ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא, ובודאי בהליכת הדרך והעברת הכפרים הוא אקראי וכו' ע"ד. ע"ש. וא"כ לפי ביאור דבריו אלה עולה דלעולם לא פליגי ובין לדעת התוס' ובין לדעת הרא"ש כל שיוצאין לעיר אחרת להיות בבית קבוע שם אכן כשיגיעו לשם יברכו, והיינו אפילו כשדעתם לחזור תוך ז' ימים, אלא רק תוס' באו לאפוקי שבדרך לא יברך, וגם הרא"ש מודה בזה, אבל באותו הבית שהולכים לדור שם יברכו כיון שעתה הוא מקום עיקר מושבם, אפילו שדעתם לחזור תוך ז' ימים, וכך נראה כוונת דבריו שם שהרי בא ליישב בזה את דברי תוס' והרא"ש בביאור אחר שאינו ענין לחזרה תוך ז' ימים. וק"ל. וראה גם בביאור תפארת יעקב על השו"ע אבה"ע (סי' סב ס"ק טו) שכתב נמי כיו"ב, דכוונת התוס' הוא דכל שיצא ממקום למקום אין לברך אלא רק בבית חתנים, והיינו שעושה בית חתנים במקום אחר, ולא יברך בדרך או במקום שאין שם בית חתנים. ע"ש. וא"כ מדבריו מבואר נמי דלעולם כל שיגיע למקום שקבע לו שם עיקר מקום מושבו להיות, דחשיב בית חתנים, יברך שם ז"ב אע"ג שדעתו לחזור תוך ז' ימים, והיינו בין לתוס' ובין לדעת הרא"ש. ודו"ק.

וראה גם בשו"ת קול שחל (סי' יד דף לא ע"ב, והובא באוצה"פ שם ס"ק נח, והוא נמי התשובה שהביא הט"ז בשו"ע אבה"ע סי' סב סק"ז) שהאריך להוכיח שם דאין כוונת הרא"ש כמו שנראה לכאורה מדבריו דדוקא כשהולך לבית אחר ושם יגמור את כל ז' ימי המשטה אז דוקא יברך ברכת חתנים באותו בית אחר וכו', אלא כוונתו היא דדוקא בסוכה שאין בה כלל שמחה אין מברכין כיון שאינו הולך לשם אלא רק לאכילה הכרחית לצאת ידי חובת מצוה, ותמיד חושב לחזור עם כלתו לבית חופתו דשם הוא שמחתו, משא"כ בהולך לשמוח עם כלתו בבית אחר אף שיחזור אח"כ לבית הראשון מ"מ באותה שעה שהוא שמח בבית שני נקרא גם אותו הבית אז חופה, דכיון שהוא שמח עתה בבית זה מה חסר לו אז שלא יברך ברכת חתנים. וכתב דעל דרך זה מתפרשים גם דברי הטור שכתב דאם יצא לאכול בבית אחר ודעתו אח"כ לחזור לחופתו אין מברך וכו', פי' שאינו הולך לשמוח בבית אחר אלא רק לאכול לחוד אכילה הכרחית כדרך כל אדם ולא נעשה בשביל שמחת נישואין אלא דעתו לקיים שמחתו אחר האכילה בשובו אל מקום חופתו, אז לא יברך בבית אחר, וכן נראה לפרש גם את דברי המרדכי והגהות אשרי שכתבו בשם רבינו יצחק ב"ר אברהם במעשה שהיה שהחתן ושושביניו סועדים בבית אחר שלא בבית החופה ולא הניח לברך שם ב"ח, דמיירי ג"כ בדרך זה שלא היו סועדים שם דרך שמחת נישואין, ולא נעשית הסעודה לכבוד חתן וכלה ודעתו היה לחזור ולשמוח בבית החופה, אבל בנידון דידיה שהזכיר שם בשאלה שאחר מקרוביו או אוהביו עושה סעודה לכבוד חתן וכלה לשמח אותם שם מדוע לא יברך הברכות אין לך בית חופה גדול מזה, דמה לי מקום שמשמחין בו ב' או ז' ימים ומה לי מקום שמשמחין בו יום אחד. עב"ד. ע"ש. ומבואר עולה מדבריו אלה של הקול שחל דהוא מבאר בדברי הרא"ש שכל שיוצא החתן והכלה ע"מ לשמוח באותו מקום שמוזמן לשם אע"פ שלא ישהה שם עד אחר ז' ימי החופה שפיר יברך שם ב"ח, והרא"ש בא לאפוקי רק מילתא שהולך ע"מ לאכול אכילה הכרחית בלא לשמוח. איברא דהנה לפי המבואר בדברי הרב יד אהרן (הנ"ל) חזינן דהוא דוחה את דבריו של הקול שחל ע"פ דבריו של מרן בב"י שכתב לחלק בדברי הרא"ש בין אם יוצא לעיר אחרת עד אחר ז' ימים לבין אם יחזור לביתו בתוך ז' ימים, שלפי חילוק זה אין לחלק שום חילוק אחר בדברי הרא"ש, וממילא לפ"ז ה"ה דאין לנו לחלק כדברים אשר ראינו לעיל ע"פ הרב אות לטובה ותפארת יעקב דלפי דבריהם אפילו דעתו לחזור בתוך ז' ימים אמרינן דיברך ב"ח.

וגם עתה ראיתי במאירי כתובות (ז ע"ב סוד"ה זה שאמרו) שכתב שם בסיום דבריו [אחר שהביא שם בריש הדברים את ב' הדעות דעת תוס' ודעימיהו שאין לברך ז"ב אלא רק במקום חופה, ואת דעת הראשונים דפליגי שבכל בית שהחתן הולך לשם יש לברך וכו'], וז"ל: ומכל מקום הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבדם שאין מברכים שם שבע ברכות בשבילו שאין אותה סעודה שלו כלל, הא אם אחרים מזמינים אותו ועושין לו סעודה בביתם לכבודו יראה שהדין בזה כאילו הוא מתקין לו סעודה לשם, אלא שיש מפקפקין בה. עב"ל. ע"ש. וחזינן מהא דאכן המאירי עמד בדבריו ומחלק כחילוק זה שהביא הקול שחל ובתשובה המוזכרת בט"ז (הנ"ל) לחלק בין אם הולך החתן לאכול סתם סעודה הכרחית אצל אחרים שאין לברך שם ז"ב, לבין אם הולך לאכול ולשמוח אצל אחרים שאכן יברך שם. ואולם סיים המאירי וכתב "אלא שיש מפקפקין בה" כלומר בחילוק זה, ובפשטות נראה שכוונתו לשיטת התוס' והרא"ש ודעימיהו שהזכיר בריש דבריו שלשיטתם אין לברך אלא בבית החתן דוקא, ולהכי לדעתם אף בכה"ג שמוזמן אצל אחרים לשמוח ג"כ לא יברך. (וראה גם בדברי הרב המגיה (שם אות ג) שג"כ ביאר כן דנראה שהכוונה היא לשיטת תוס' והרא"ש. ע"ש). וממילא לפ"ז שפיר חזינן כדאמרינן שבאמת לפי הרא"ש נראה עיקר כאשר ביאר בו מרן הב"י דהחילוק הוא דוקא אם הולך ע"מ לחזור תוך ז' ימים או לאחר ז', דכל שהולך לבית אחר ודעתו לחזור בתוך ז' דלא יברך. דהא חזינן דהמאירי מפקפק בחילוק זה שהזכיר אם יש לחלקו אליבא דהרא"ש ודעימיהו. וק"ל. ודו"ק.

ברם בקושטא הנה ראיתי הלום בדברי הריטב"א בחידושו למס' כתובות (ח ע"א סוד"ה והוי יודע) שכתב שם בזה"ל: ואותן שמוליכין את הכלה ממקום למקום, אי איכא חופה בדרך במקום לינה מברכים ז' ברכות בפנים חדשות, ואי לא לא מברכים אלא שהשמחה במעונו ואשר ברא אע"ג דאיכא פנים חדשות, וזה נראה נכון ועיקר. עכ"ל. ע"ש. והרי כאמור לעיל חזינן דהריטב"א ס"ל כדעת התוס' והרא"ש ודעימיהו שאין לברך ברכת חתנים אלא רק במקום חופה וכו', ואפ"ה חזינן הכא דס"ל שכל דאיכא חופה במקום לינה דמברך ז' ברכות, ומשמע דמיירי אפילו בדעתו לחזור משם לביתו, דהא קאמר שהוא "בדרך" והיינו שלא ישאר לשהות שם כל משך הזמן עד אחר ז' ימים, אלא הוא הולך בדרכו, ובכ"ז קאמר דכיון שהוא מקום לינה דמברך שם ז' ברכות. וגם עדין יש מקום להתעורר בדברים שהרי ראינו דמין בב"י בתירוצו השני ס"ל דלעולם פליגי התוס' והרא"ש ואנן נקטינן כדברי הרא"ש, והיינו שיש לברך בכל גוונא אפילו כשדעתו לחזור, ואף אם נגיד דלא פליגי התוס' והרא"ש הרי עדיין יש לבאר את הדברים דלא פליגי כדברי הרב קול שחל והרב אות לטובה והרב תפארת יעקב דלפי חילוקם בין דברי תוס' והרא"ש אכן יוצא דיש לברך לכו"ע בין לתוס' ובין להרא"ש בבית שהולך לגור בו בכל גוונא אפילו שדעתו לחזור לביתו הראשון בתוך ז' ימים, ויהיה סיעתא לזה מדברי הריטב"א שאפילו בדעתו לחזור יש לברך, ואף שלפי הריטב"א חזינן דיש לברך אפילו בדרך ולפי שיטת הפוסקים הללו אין לברך בדרך שהרי כתבו שאת זה באו תוס' לאפוקי, מ"מ הא מיהא חדא נלמוד מדברי הריטב"א דכל שהוא גר ממש בבית דיש לו לברך אע"פ שדעתו לחזור. וגם גבי הא דחזינן דהמאירי נקיט דבכל כי האי גוונא שהולך לבית אחרים אפילו שהולך לשמוח י"ל דאליבא דדעת התוס' והרא"ש לא יוכל לברך שם, חדא י"ל שהמאירי נקט כן בדרך ספק והיינו שכתב דיש מפקפקין בה, וגם עוד י"ל דכל מה שכתב שיש מפקפקין בה היינו גבי ההולך לבית אחרים לאכול ולשמוח, אבל לעולם בהולך לבית שלו שהוא יגור בו ויאכל וישן שם בהא לא קאמר מידי, ולעולם בכה"ג אפילו שדעתו לחזור בתוך ז' שפיר יברך שם. וק"ל.

ובהא שהבאנו לעיל לבאר בדברי הרא"ש דמאי דנקט "וכל החבורה" דלאו דוקא הוא דלעולם לא בעינן הכא שיהיה לו חבורה כבני חופה שהם הנמצאים עימו כל הז' ימים, אלא היינו שמביא לשם את קרוביו ומוזמניו וכו'. הנה ראיתי עוד בט"ז אבה"ע (סי' סב סק"ח) שעמד שם בארוכה לבאר את דברי הרא"ש ועמד לדקדק בדבריו מדוע כתב ב' בבות אלו אם החתן הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עימו וכו', וכן לפעמים כשיוצאים החתן והכלה לעיר אחרת וכו', דבבבא הראשונה הזכיר וכל החבורה עימו ובבא השניה לא הזכיר החבורה, ועמד בעוד כמה דקדוקים בין ב' בבות אלו שכתב הרא"ש, ולכן ביאר שם הט"ז בדברי הרא"ש, דבסיפא מיירי הרא"ש באופן שקידש את הכלה ועשה נישואין בברכת חתנים והלך תיכף ומיד לעיר אחרת ששם הוא מקום החופה ושם יהיו ימי המשתה ועל כן סגי בכך שהחתן והכלה הולכים לשם. אבל ברישא מיירי שכבר עשו חופה במקום הקידושין וכבר התחילו שם בימי המשתה, ובוהא אמרינן דאם עתה כל בני החבורה הולכים עם החתן והכלה נעשה גם המקום השני מקום חופה. יעו"ש בט"ז במה שהאריך ודקדק בזה. ע"ש. וא"כ לפי דבריו אלה של הט"ז אכן חזינן דהוא מבאר שענין זה שכתב הרא"ש שהולכים בני החבורה עם החתן והכלה הוא בדקדוק ובדוקא, כיון שמיירי באופן שעוזב את מקום החופה שהתחיל שם כבר את ימי המשתה אחר הנישואין ושהה שם כמה ימים, והולך למקום אחר. ברם הנה י"ל דהט"ז כתב כן כיון שע"פ חילוק זה אם התחיל בימי המשתה או לא וכו' הוא מיישב את דבריו של הרא"ש עם דברי פסקי התוס' הנ"ל, אבל הא חזינן לדידן דבלאו הכי יש לנו חילוקים אחרים בין דברי התוס' והרא"ש, ומכללם החילוק של מרן ז"ל דנקיט חילוק אחר בדברי הרא"ש, ובאמת לפ"ז י"ל כדאמרינן דהחבורה היינו המוזמנים ולא דוקא בני חופה הנמצאים עימו בכל עת אלא הכוונה על מוזמנים ומכרים, וכאשר עולה כן טפי בבירור מדברי רבינו ירוחם וכנ"ל, וכאשר דקדקנו כן אף מדברי הרא"ש גופיה, ואדרבה י"ל דמהא דחזינן דהרא"ש לא הקפיד בסיפא בענין יוצא לעיר אחרת דבעינן שיצא עם חבורתו, ש"מ דגם ברישא לא קפיד מר אלא הא דקאמר וכל החבורה היינו מיודעו ומוזמניו הנמצאים עמו לעיתים מוזמנות, וברישא דנקיט ענין החבורה אורחא דמילתא הוא כיון דמיירי שעבר רק לבית אחר וא"כ דרך הוא שיבואו אלו הקרובים גם למקום זה כיון שהוא באותו עיר, אבל בסיפא מיירי שעבר לעיר אחרת וכיצד יבואו עימו, ועל כן לא הזכיר החבורה כיון דלאו אורחא דמילתא הוא ואין זה מעכב לדינא. וק"ל.

ומה גם דבכלל מה שעמד הט"ז לדקדק בין ב' הבבות וכו', הנה באמת מאי דדבר זה הוי כב' בבות הוא דוקא בדברי הטור והשו"ע (שם) שהם כתבו ונקטו כלשון הזה, דהטור כתב: ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין מברך שם שבעה ברכות אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים, וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים. וכן בשו"ע כתב מרן: י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו, והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים, והני מילי כשדעתו לחזור אחר כך לחופתו, אבל אם הלך

לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו, נעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים. וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת, צריך לברך שם ברכת חתנים, אם הוא תוך שבעה. ע"ש. וא"כ חזינן מדבריהם אלה דאכן איכא הכא ב' בבות הליכה לבית אחר ויציאה לעיר אחרת. אבל באמת הנה בדברי הרא"ש גופיה לא מבואר כלל שענין זה הוא ב' בבות דהנה הלשון בדברי הרא"ש (שם) הוא: אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו ועושים אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים, וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים. עכ"ל. ע"ש. וחזינן מהא דאין כאן ב' בבות כלל אלא נקט בסתם דינא דכל שהולך לבית אחר ועושה את אותו בית עיקר יש לו לברך שם ז"ב וכו', ועל האי דינא הביא בסתם מעשה שהיה באחד שהולך כלתו וכו', אבל לעולם הכל דין אחד וענין אחד הוא ואין כאן ב' בבות וב' דינים כלל, וא"כ אדרבה דמהא דלא חזינן במעשה שהביא שצריך ללכת עם החתן כל בני החבורה א"כ יוכיח הסיפא על הרישא דהתם נמי לא בעינן ואין זה מעכב שיבואו עימו בני החבורה לבית האחר, אלא כאמור אורחא דמילתא נקט ומיירי במוזמנים שלו סתם וכמו שביארנו בס"ד, וברישא דמיירי שהוא נשאר באותה העיר אלא רק עובר לבית אחר א"כ אורחא דמילתא שיבואו אליו לשם כל אותם מכריו ומיודעיו שהם חבריו הנמצאים עימו באותה העיר, אבל בסיפא בסיפור המעשה שעבר לעיר אחרת הוא הולך לשם לבד ולא אורחא דמילתא שיבואו לשם חבריו ממקום שנמצאים בו ולהכי לא נקט ליה הרא"ש התם, וכאמור שבאמת אין זה מעכב ואדרבה יוכיח סיפא דהרא"ש על רישא דמילתיה. ודו"ק.

ומכל מקום על אף כל האמור שיש כאן צדדים נכונים לומר שיש לברך בכה"ג ז' ברכות עדיין צריך למודעי ויש לעיין ולהתיישב הדק היטב בדברים משום לתא דסב"ל, דשמא י"ל דלעולם אף בכה"ג שעמד זה ושכר את מקום מבנה זה ובא לשמוח שם במשך שבת שלימה בכ"ז אין לו לברך ז"ב, כיון שאינו ממש בית החתן עצמו. וצ"ע למעשה.

שו"ת אלקבץ חלק א אבן העזר סימן א (קישור)

אבן העזר

סימן א'

שאלה: חתן וכלה בשעת שבעת ימי המשתה הוזמנו לברכת חתנים אצל חבירו האם יכול לברך ברכת חתנים?

שמחה אלא רק בחופה, וחופה זהו עיקר מושב החתן והכלה, ורק שם יש לברך ז' ברכות. וכן פסק הראב"ד בשור"ת תמים דעים סימן קפ"ט.

וכן בטור אבן העזר (סימן סב ס"י) פסק דאין מברכין אותה אלא במקום חופה, והביא את דברי הרא"ש דצריך לדקדק מה נקרא חופה אם במקום שמברכין ברכת נשואין דהיינו תחילת הנישואין ולהכי קרי ליה חופה, אי אפשר לומר כך שלפעמים מברכים אותה ברחוב העיר כשהעם מרובים, אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי חופה, ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה, וממשיך הטור וכותב דאם יצא משם (היינו מביתו) לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אחר כך לחופתו אין מברכין שם שבע ברכות, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים, וכן

תשובה: דין זה ארוך ומפורט ובס"ד אקצר וזה החלי בעזר צורי וגואלי: איתא בתוספות (סוכה כה: ד"ה אין) וז"ל: אין שמחה אלא בחופה" משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולך לאכול בבית אחר דאין מברכים שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, כיון דאין שמחה אלא בחופה ופ"ק דכתובות (דף ז: שם) אמרינן נמי מברכין ברכת חתנים בכית חתנים משמע דווקא במקום חופה דהוא בית חתנים ומיהו אין ראייה משם דדלמא לאפוקי מדר"י קא אתי דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה וצריך לדקדק מה היא חופה דאי במקום שברכו תחילה ברכת נישואין קרי ליה חופה פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובים ואין יכולים ליכנס בבית. אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעת ימי המשתה, עכ"ל. ומכאן נמצאנו למדים שאין

לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים, ע"כ. ומרן הב"י (שם) הביא את דברי הר"ן (יא: ד"ה וכתבו) וזת"ד: וכותב דיש לנו לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה והכא הכי קאמר דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל בתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, אבל מכל מקום יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוספות, ע"כ.

ועוד כתב מרן (שם סימן ס"א א) בשם אורחות חיים (הלכות כתובות ס' ד) שכתב בשם בעל העיטור (ח"ב שער הבי ברכת חתנים חלק השני) חופה הוא שמוסרה האב ומכניסה בבית שיש בו חידוש כגון סדינין המצוירין, ויש עושים סוכה מוורדים או מהדס וכה מתיחדים שניהם, והאומר חופה הוא סודר שחופין בו ראשיהם בשעת הברכה לאו מילתא היא מדגרסינן בסוכה (כה:): וליתדו בחופה ירושלמי (כתובות פ"ד ה"ז) עד שיכנס לחופה ש"מ מקום מיוחד כעין כילה שיושבים שניהם עם השושבין היא חופה, ובירושלמי בסוכה אלו הן חופת חתנים סדינים המצוירין, ורבינו ירוחם (חלק חוה נכ"ב ח"ב קפד ע"ב) כתב דחופה רוצה לומר בכל מקום שמכניסה לרשותה (ברשותו), אמנם הב"ח

שם (סימן ס"ב י') הביא את דברי התוס' דמשמע דיתן הורדא מחופתו לבית אחר אפילו עם הכלה אין צריך לברך ברכת חתנים והשמחה במעונו כאשר נאמר אין שמחה אלא בחופה ומדקאמר נמי פ"ק דכתובות מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע בבית אחר אין מברכים, וממשיך וכותב ומיהו י"ל דמברכין אפילו בבית אחר כיון שהחתן והכלה אוכלין שם והא דקאמר ברכת חתנים לא אתא לאפוקי אלא בית אירוסין, וכל מקום שחתן וכלה אוכלים שם עם בני החופה בית חתנים קרינן ליה וכן מברכין שם ברכת חתנים, וכן הביא את הסמ"ק (מצוה ק"פ ע"מ צט בהג"ה שם) וז"ל: וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכו ר"י לברך ברכת חתנים וכן עמא דבר, עכ"ל. ובזה יוצא מחלוקת בפוסקים והביאם הבית חתנים (פרק י"ד ס"ב) שכל זמן שהסעודה נעשית לכבוד החתן והכלה, ואפילו בבית אחר, אפשר לברך שם כל ברכת חתנים. וכן פסק המאירי פ"ק דכתובות, והגהות מיימוניות פ"ה ה"א, וכשם מהר"ם, והשכלי הלקט (סימן ע"ג) ומתרצים בגמ' סוכה על הקושיה וליחדו בסוכה וליתבו בסוכה, דאין שמחה אלא בחופה היינו ביחס לסוכה שא"א שם לשמות כראוי, אבל אם עושים סעודה לכבוד החתן בבית אחר, בודאי ישנה שם שמחה וכמ"ש המהר"ל מפראג בחידושו לפ"ק דכתובות.

ומיהו בקדש חזינן לדברי המרדכי (שם סימן תשד"מ) וז"ל: אין שמחה אלא בחופה מכאן מדקדק בספר או"ז שאם יוצא החתן מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכין לאכול במקום אחר שלא בבית החופה שאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, ובפרק קמא דכתובות גמי אמרינן מברכין ברכת חתנים, בבית חתנים משמע במקום חופה שהוא עיקר ישיבת חתן וכלה כל ז' ימי המשתה, וכבר היה מעשה שיצא וסעד החתן ושושבינו וחבורתו שלא במקום חופתו ולא הגיחם ר"י בר אברהם לברך שהשמחה במעונו ואשר ברא והביא ראייה מדשמעתין בסוכה וכו'. ועוד מסיים ואלא עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעת ימי המשתה, ע"כ. ובחידושי אנשי שם כתב דהאשר"י חילק בזה וכתב דדווקא כשיוצא באקראי ודעתו לחזור לחופה הוא חופתו עיקר אבל עם עושה אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה עכ"ד. ומכאן יוצא לדברי המרדכי שדווקא חתן וכלה בחופתם היינו בית חתנים יכולים לברך, וברכת חתנים זה עיקר ישיבת חת"ו ויוצא לשיטתו כשיטת האשר"י.

ובס"ד חזינן לאוצר הפוסקים (שם ס"ק נח) כאשר הביאו את הפוסקים הנ"ל והוסיפו על דברי האו"ז (ח"ב סימן

רצ"ט) שהובא במרדכי, הובאו גם בתוספות הרא"ש (פ"ב דסוכה סימן ח) ובריקנאטי (סימן רלג) וכ"כ שאין מברכים ברכת חתנים אלא בחופה וכן בחידושי הרשב"א (ירושלים תשל"ג) ובחידושי הרא"ה כתובות (ו: וצרור החיים (לחלמידי הרשב"א עמ" קע"א) ובחידושי הרמב"ן דכתב שמעתי שאין לברך ב"ח אלא בחופה, וכן בחידושי הריטב"א כתובות (שם) וכתב דהיו יודעים דאין מברכים ב"ח אלא במקום חופה כדאמרינן במס' סוכה אין שמחה אלא במקום חופה, וכן בחידושי על סוכה (שם) כתב ג"כ מתחילה דמהא שמעינן שאין אומרים ב"ח אלא בחופה, והוסיף עוד דאפילו באותה חצר עצמה אין מברכין, וכ"כ הר"ן (שם) לדעת התוספות הנ"ל דמשמע דאפילו באותה חצר עצמה אין מברכין, והוכחתם דהרי החתן והשושבין פטורין מן הסוכה אע"פ שהסוכה באותה חצר שדרים בה. עכ"ד. ועיין בשיטה מקובצת (כתובות ז:).

ולכן נראה דיש לסכם ולחלק בדברי הב"י דאם החתן והכלה יוצאים לבית אחר וסועדים שם על מנת לחזור לביתם תוך ז' אין יכולים לברך ז' ברכות, אמנם אם ידוע שהולכים לשם לגמרי לבית אחר עם כל חבורתו אז נעשה אותו הבית שנערך שם הסעודה קבע ועיקר, אז שם נקרא בית חתנים ומברכים שם, וכן נראה מרבינו ירוחם (שם).

ומרן הש"ע זצ"ל פסק (שם ס"ב) מברכין ברכת חתנים בבית חתנים אחר ברכה"מ בכל סעודה וסעודה, ולדידן כתב (שם סעיף י) וז"ל: י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים, וה"מ כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים, וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך ז', וכתב הרמ"א ואין בדעתו לחזור, והביא זאת בשם הב"י שם ע"ש.

ולכן נראה מפורש דדעת מרן הש"ע שיש לברך ברכת חתנים רק בבית חתנים (היינו בבית החתן והכלה) כדעת התוספות והרא"ש והמרדכי שם. וידוע כמ"ש לעיל לדברי מרן דכתב "יש אומרים" צריך מעט לדקדק בכלליו של מרן הש"ע זצ"ל והנה הובא לפני גליונות מהספר החשוב מבא השולחן על כללי מרן הש"ע (של ידי"ן ר"מ משה פרויס שליט"א) וכתב שם דדרך מרן בש"ע ליכתוב הלכה בלשון יש אומרים או בלשון יש מי שאומר ואף על פי שלא מצאנו חולקים והטעם מפני שאין סברת דעה זו בש"ס או בפוסקים המובהקים, ואם כן פשוט הדבר שהלכה כמותה, עכ"ל.

ועוד במקורותיו אסף פוסקים כעמיר גרנה דסוברים כן, כמ"ש הסמ"ע חו"מ (סימן טז סק"ח) והכנה"ג סי' לה (בהגה"ט אות ז) והביאם הרב יד מלאכי בכללי הש"ע (אות יב) וכן כתב הרב החיד"א בברכ"י אור"ח (סימן תרעב סק"א ד"ה אמנם) ובמחב"ר יו"ד (סימן פג ס"ק טז) ובכמה דוכתין וכן כתבו הרבה אחרונים ואספם כעמיר גרנה השד"ח (כללי הפוסקים סי' יג אות כב) וע"ע בס' תעלומות לב ח"ג (דקי"ב סע"ב) גם בשו"ת יבי"א ח"ב (חאר"ח סימן ד אות ג) הביא מין האחרונים הנ"ל את הכלל הנ"ל ומסכים והולך לזה וכן כתב בשו"ת תפילה למשה ח"א מהדורה שניה (עמוד תרצה) והוסיף שאין חילוק בזה בין שכותב יש אומרים או יש מי שאומר בלא וא"ו לבין כשכותב ויש אומרים או ויש מי שאומר עם וא"ו וכמ"ש בברכי יוסף (שם) ובמאמ"ר סימן רע"ג (סק"א) ובמשנ"ב (סימן שו) בשם הא"ר והתור"ש והמאמ"ר עכ"ל וכן עיין עוד ביד מלאכי דזהו לאו כלל גמור הוא ומטעם זה מובא עוד במבוא השלחן שזה הכלל אינו אלא במקום שלא מצאנו חולקים בדבר. עכ"ד.

ועוד שם בסעיף אחר כותב דלפעמים כותב מרן ז"ל בש"ע הלכה בשם יש מי שאומר או יש אומרים או יש מתירים וכיוצ"ב ולא מביא דעת החולקים שהביא בב"י נראה שתפס

כדעה שהביא בש"ע ולא כתבה בסתם משום שרצה לרמוז שאין זו הלכה פסוקה מן הש"ס או הסכמת כל הפוסקים המפורסמים והביא דוגמא לדבריו עיין בש"ע אור"ח (סימן שח ס"ה) בשם יש מתירים לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אפילו מחמה לצל ע"י ככר או תינוק עכ"ל ובב"י שם מתבאר שכן דעת הרא"ש והראב"ן אבל בעל ההשלמה והכלבו סוברים שלא התירו לטלטל ע"י ככר או תינוק אלא למת בלבד עי"ש ודו"ק. וכן עיין לשו"ת שערי יושר (אבן העזר סימן לו ס"ק יד) על הכלל הנ"ל.

ולכן נראה בהדיא דמין סובר דאין לברך ז' ברכות אם הוא נמצא בבית זר לשם סעודת מצווה ובדעתו לחזור לביתו אח"כ. אמנם הבאר היטב השיג עליו וכתב ועכשיו מברכים ז' ברכות אפילו במקום דלא היה חופה, וכן כתב הט"ז ומהר"ל מפרא"ג וכ"כ הר"ן ועיין בכנה"ג (דף צג ע"ב סכ"ז). ולמהרש"ל ביש"ש על כתובות (פ"א סימן כ) וכן נראה מהב"ש וערו"ה (שם ס"ק לו) וכן עיין לברכת הבית (שער סב' דף עח:), ובספר המנהגים (להריא טירנא) במנהגי כל השנה שאם יצאו החתן והכלה לסעוד בבית אחר ועושין אותו בית עיקר ולא אקראי מברכין ז"ב. והאמת שבדברי הט"ז שציין הבאר היטב הנ"ל, הבין ד' בדברי הרא"ש והטור שדווקא בסוכה, אין לברך ששם זוהי אכילה לשם מצוה, יכרך הכרחית. ומיהו בבית שמוזמנים

אליו. יש לו שמחה טפי ולא חושב כלל על חופתו. ועוד חילק שם בענין החופות. שמש"כ הרא"ש חופה זהו אפריון לכבוד החתו"ה וברך אין לברך. מש"כ כיום שחופה זהו באותו מעמד של הקידושין תחת הטלית הפרוסה. ובכך אין שוני בית בית החתן לבית חבירו. ולכן יש לברך בכל מקום וע"ע לחילוקיו.

ושו"ר באוצ"ה שמובא (שם) חילוק בשם שו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן רמ"ט) דהגם שאין מברכים אלא במקום חופה מ"מ אם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים מברכים ז"ב לפי שהוא עיקר השמחה, וכן מובא ביש"ש (פ"א דכתובות סימן כ") שפסק מהר"ם הוא כהרא"ש ואנו נוהגים כדבריהם בפרט במדינתו שאין שם מושב קבוע לחתן וכלה אלא איפה שאוכלים החתן והכלה והשושבינים קרוי מקום חופה, וכן בברכת הבית (שער ס"ב סעיף כ') כתב דכן נוהגים, וכ"כ במסגרת השלחן (על קצוש"ע סימן קמ"ט אוח ד) ושלחן העזר (סימן י"ב סעיף ה) ונתיבות השלום (נטיב י"ט סעיף יח) ופעולת צדיק (ח"ג סימן רנ"ב) ובכנה"ג (שם) וכן עיין בשו"ת הרב"ך (סימן ע"ג) שכתב דצריך להתיישב בדבר ובשובע שמחות (עמוד לב) במקו"ה כתב דהלבוש כאן כתב דאם החתן יוצא מחופתו כו' לאכול בבית אחר "שאין הסעודה בשביל

הנשואים" אין מברכין ומשמע דנקט כהט"ז הנ"ל.

ועוד שם בשם יד דוד (פסקי הלכות ח"ג עמוד יב טור א) כתב דגם הרמב"ם דנקט בפ"ט (דברכות הלכה ט) "בבית חתנים כוונתו העיקר שבסעודה תהיה סעודת חתנים ועושה באיזה מקום שירצה כמו שנוהגים היום ששוכר מקום לעשות שם סעודת נשואין בודאי מברך גם, וכן מובא בירחון אור תורה (שנה י"ד חוברת ו סימן מ"ח) בשם הרב חיים דוד הלוי אב"ד ת"א יפו שכתב דאע"פ שאין אנו רשאים אפילו לגמגם נגד דברי מרן הב"י, נראה שבנ"ד שכתב דין זה בשם "יש אומרים" וכו' ונראה שעדותו של הר"ן שהעתיק דבריו בב"י שהעיד שנוהגים לברך בכל אחד מבתי החתונה היו לו מקור הסתיגות מדברי התוספות כו'. ולכן לא כתב דין זה כדרכו בסתם אלא בשם י"א, ולכן רשות נתונה לנו להתיר ב"ח בכל מקום שמתכנסים שם לסעוד לכבוד החתן והכלה, וכן עיין עוד בעדי ארזים (ס"ק כ) ובסידור דרך חיים ובסידור בית יעקב וכן בקיצור ש"ע (סימן קמט סעיף ו) ובאמרות שלמה (ענף ה אות כז), ע"כ.

ובס"ד חזינן לשובע שמחות (פרק יז סעיף י) שכתב בשם הגר"ש משאש שליט"א שמלבד כל הנזכר נראה דעכשיו יש לברך אפילו בבית אחר דעיקר בית החופה כתבו התוספות והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת

החתן והכלה, וסיימו הרא"ש והטור וז"ל ונוהגים באשכנז שעושים אפריון לכבוד החתן והכלה והוא נקרא תופת חתנים, ושם מברכים שבע ברכות בכל יום וברור הוא שגם דעת התוספות כן במה שכתבו במקום עיקר ישיבת חתן והכלה דהיינו בחדר שמתיחדים שם החתן והכלה ואין לזרים אתם רק בעת שמשמחים אותם ומשום הכי לא הוי שמחה בסוכה כמו שפירש רש"י ששם בוש לשחק עם כלתו נמצא שיש שמחה יתירה לחתן ולכלה בבית החתן טפי משאר בתים, על כן חילקו שפיר בין הבתים אבל עכשיו שאין קוראים חופה אלא למה שמקדשים מתחת לטלית הפרוסה על גבי כלונסאות אין שום מעלה לבית שעושים בו סעודת נישואין טפי מבתים אחרים, על כן נראה ברור שיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושים בו סעודה לכבוד החתן והכלה. ע"כ (דברי הרה"ג שלום משאש שליט"א) וכותב (הרב שובע שמחות שם) דאף שיש חולקים ואומרים דמהני ספק ספיקא כדי לברך מכל מקום כיון שהוא מחלוקת בפוסקים הדרינן לכללא דספק ברכות להקל, ועוד בה דהכא המנהג תנא דמסייע לדברי מרן הש"ע ומאחר שיש לנו עדות שכך היה המנהג ואין לנו כוח לשנות המנהג מכח סברות וחילוקים ולהסתמך על דברי הט"ז (הכוונה שרצה הט"ז להסביר דיש הברל בין זמן הש"ס לזמננו בנידון ב"ח במקום אחר ע"ש) ובפרט שכך העיד בגודלו מוה"ר עזרא עטייה זצ"ל

וכן הורה מרן הראשל"צ שליט"א בשם ראש הישיבה שכך היה המנהג משנים קדמוניות אצל ספרדים ובודאי שכן יש לנהוג. ע"כ.

אמנם ראיתי לברכת חתנים (הערה 15) דכתב דיש לברך ברכת חתנים בבית זר כאשר כותב דבנ"ד אם מסכים ללכת לבית אחר לאכול ולישמות שם ומוותר על משחקים עם כלתו אין בזה שום גריעותא בשמחה, ומלבד כל זה עצם פרש"י בגמרא הנ"ל אינו מוסכם כי המאירי שם פירש משום צער החתן שצער לחתן להתלקט בסוכה אחת עם כל חבורתו, ע"כ. וכ"כ הריא"ז שם בפסקיו ולפ"ז בנדון שלנו שמתאספים בבית מרווח וסועדים ושמחים שם לא שייך טעם זה ואין שום צער לחתן. ועוד מוסיף שמצא להקת פוסקים חבל נביאים שחולקים בפירוש על דברי התוספת וסוברים שגם כשעורכים סעודה לכבוד החתן בבית אחר מברכים שבע ברכות, כמו בספר הבתים (שערי ברכות ש"ה דין ז) כתב וז"ל יש מין הגדולים שכתב שאין מברכים ברכת חתנים אלא בבית חתנים אבל אם זימנו החתן בבית אחר אין מברכים שם ברכת חתנים, והראב"ד כתב כל מקום שהחתן מיסב שם מברכים שבע ברכות ונראים דבריו, עכ"ל. וכן רבינו אשר בר חיים בספר הפרדס (שער תשעי פרק ז דין י"ז) הביא דברי ר' פרץ להלכה שמברכים ברכת חתנים אפילו בבית אחר כיון

שהחתן והכלה שמה. וכן עיין בשו"ת שאגת אריה וקול שחל (דפוס שאלוניקי סימן י"ד) וכן פסק פחד יצחק (מערכת ב דס"ב ע"א) וכ"פ בשו"ת פעולת צדיק ח"ג (סימן רנ"ב), ועוד הביא כמה חילוקים בנידון והזכיר את דברי מרן הש"ע ואת כלליו בש"ע הטהור, ובכל זאת כותב שם שמ"מ לפמ"ש בפנים שבזמנינו שהחתן והכלה דרים בבית פרטי לעצמן ומעדיפים שהסועדים יערכו לכבודם בבית אחרים והם יוזמנו לשם. מברכים שבע ברכות גם כשהסעודה בבית אחר שזוהי השמחה העקרית לחתן ולכלה בזה"ז. א"כ אין בזה נפקא מינה אלא במקרה שהחתן והכלה היו מעדיפים שהסעודה תיערך בביתם שאז אין לברך שבע ברכות בבית אחר.

ועוד מוסיף שם שיוצא איפוא שעיקר השמחה היא בסעודה שנערכת בבית של אחרים לפיכך צריך לברך שם שבע ברכות וכן המנהג פשוט בכל העולם שבליל הנשואים מברכים שבע ברכות אחר הסעודה ובהמ"ז אע"פ שהסעודה אינה נערכת בביתו של החתן אלא במקום אחר והחתן והכלה באים לשם כשאר המוזמנים ולא רפרף בזה אדם מעולם, ולכן נראה דיש שמחה יותר לחתן ולכלה שנערך החופה במקום מרווח יותר וטוב יותר, ומכאן יוצא שהוא הדין בזמנינו שגם בשאר ימי המשתה החתן והכלה מעדיפים שהסעודה לכבודם תיערך בבית אחר

ולא בביתם, א"כ עיקר השמחה היא באותו בית ומברכים שם שבע ברכות, ולכן נראה דהמחבר שליט"א (וצ"ל) סובר דיש לברך שבע ברכות אף לא בבית חתנים וכן עוד הביא פוסקים שסוברים כמוהו כמו הגאון רפאל כדיר צבאן וצ"ל בספר נפש חיה וכן הגאון נאמן שליט"א כתב ששמע מהרה"ג ר' ניסים הכהן שליט"א נכדו של מרן ר' משה כלפון הכהן וצ"ל דבדידה הוה עובדה שבימי חתונתו נתארח אצל קרובים בג'רבא וברכו שבע ברכות בנוכחות מר זקני וצ"ל, וא"כ נמצא שמנהגנו בחו"ל לברך אף דלא בבית החתן וכן שמעתי שבמרוקו נוהגים לברך ברכת חתנים גם אצל קרובים, עכ"ד.

אמנם אין יכלתי לרדת לסוף דעתו הקדושה של הרה"ג המחבר שליט"א (וצ"ל) שדימה ב"ח שבחופה שמשכירים אולם בזמנינו ששם נערכת החופה ממש, היינו הקידושין באותו הלילה כאשר ההוצאות יוצא מתחת ידם כך שזה ניכר כמו ביתם, לעומת זה לשאר ימות השבוע של המשתה שביית זר שנערכת בה הסעודה היא לא שייכת כלל לחתן ולכלה אלא של המזמינים עצמם כאשר ההוצאות של הסעודה יוצאים מתחת ידי המזמינים. ויוצא מכאן שהם משכירים את המקום ושכירות כקניה דמי והרי חשיב שלהם באותם השעות שנקבעו, וכן ידוע

ששכירות ליומה ממכר הוא ומפורש זאת בב"מ (נז:): וכן בטור ש"ע חו"מ (סימן שטו ב) וכן עיין ברא"ש (כלל א סימן ז) והשכירות עצמה נעשית ע"י גביית ממון לפי הסעודה ובכך הסכום מגולגל גם על השכירות מקום. וכן עיין לשו"ת עטרות פז (חלק אבן העזר סימן ח) וכן עיין לשו"ת מהרשד"ם תחומ"מ (סימן ש) ובשו"ת דברי ריבות (סימן רסא) ובשו"ת תרומת הדשן (ח"א סימן שיח) ובלשו"ת מהרלב"ח (סימן כח) ובשד"ח כללים (מערכת ש' כלל פב).

והלום ראיתי חיזוק לדברינו, להגאון ילקו"י בחלק שובע שמחות (שם פרק טז ס"א) וז"ל: דאולם התחונה נחשב כבית חתנים שהרי שכרו אותו לאותו ערב ועוד ששם עיקר השמחה שכל המשפחה והשושבינן נמצאים שם, וכמו שביאר כן הרדב"ז בחלק ד' (סימן רמט) שאף שאין לברך שבע ברכות אלא בבית חתנים מסתבר שאין הדברים אמורים אלא בשאר סעודות אבל בסעודה ראשונה כיון שהחתן והשושבינן שם, שם עיקר השמחה, ומברכים שבע ברכות, והובאו דבריו בכנסת הגדולה (אבה"ז ס"ב הגה"ט אות ז) עיי"ש ודו"ק. עכ"ל.

ובס"ד ראיתי תשובה שנרפסה בספר זכור לאברהם (שנת התשנ"ט) לבעל שו"ת עמק יהושע הרה"ג יהושע מאמן שליט"א שהעיר על דברי הרה"ג

הש"ע וכן הרמ"א והט"ז (לפי הבנת המזוהר שליט"א) אם החתן והכלה הוזמנו ע"י הקרובים לסעוד אצלם בתוך הז' ימי המשתה לא לברך להם ברכת חתנים שם כי אם כתנאי זה שדווקא יחדו להם חדר מיוחד לשמחה ולהתענג בו לברם אז יכולים לברך להם שם ב"ח לא כן אם הם רק סועדים שם ושוכ חוזרים לחופתם לא מברכין להו שם ב"ח. עכ"ד.

ועוד ראיתי בס"ד חיזוק לדברינו שאין נראה לברך כלל בשם שו"ת נצח יוסף (חלק א סימן ס"ד דף רפט) דהמנהג הקדום היה שהציבור מלווה את החתן מבהכ"ס לביתו "של החתן" וכיום רובא דרובא של אלה שממשיכים במנהג זה אינם הולכים לבית החתן ששם ראוי לברך אלא הולכים לבית ההורים של החתן או של הכלה שהרי הם המארגנים להם את כל הכיבוד וההוצאות והשמחה היא בבית ההורים או שעושים את השמחה באולם בית הכנסת וממילא ברור שאין לברך ז' ברכות כלל בכגון דא וכמ"ש המאירי (שם) זה שאמר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ולא רק ביום ראשון אלא אף כל השבעה כל שמברך ברכת חתנים אינו מברכה אלא בבית חתנים ר"ל בבית חופה. אלמא שאם החתן עושה סעודה במקום אחר ולא במקום שנכנסו לחופה (ביתם) אינו מברך שבע ברכות אפילו היו החתן והכלה אוכלים שם ושהסעודה נעשית

משאש שליט"א בתשובתו בירחון (אור תורה שם) שכתב דיש לברך ב"ח אפילו לא בבית חתנים ואחד מהנקודות שכתב זאת הוא בשם הבנת הט"ז בכך וסמך על דברי הט"ז שאכן המנהג כן לברך, וכן העיד שכך היה המנהג במרוקו, והשיב לו המחבר שליט"א: ואני אומר לענ"ד המנהג שנהגו בעירו מקאנס (מרקו) אין לו סימוכין וחברתו בצידו, ועוד המנהג ירושלים שלא נהגו לברך ברכת חתנים בכל מקום כי אם היכא שיחדו להם חדר מיוחד כדת וכהלכה וזה לבד יספיק לסתור, ועוד כותב שם הבנה אחרת בט"ז שדברי הט"ז פשוטים ושווים עם דברי מרן לברך במקום שהלך שם עם שושבינו לא היא, כי צריך להדגיש דדעת רבינו הט"ז ע"ה איירי דווקא היכא שיחדו להם חדר מיוחד וזה עיקר קביעת ברכת חתנים, ועוד שידוע שבמרוקו לא היה ולא נברא חדר יחוד כלל ע"כ. וממשיך שם וכותב ולענ"ד אף גם זאת לא היה בכלל דדווקא במנהג ותיקין שמיוסד ע"פ ההלכה אז לא אמרינן ביה ספק ברכות להקל למרות שיש חילוקין בדבר לא כן מנהג שנהגו בו מרוקו שאינו מנהג ותיקין בכלל ולפי האמת לאמיתו אין לו רגלים לעמוד ורוח מצויה עוקרתו והופכת אותו על פניו. ועיין עוד (שם) לחילוקיו בזה.

ולבסוף סגר את דלתות תשובתו במסקנה שהלכה כדעת מרן

בשבילם וע"ע בשו"ת חיים שאל (חלק ב סי' לה) וכן דעת מרן הגר"ע יוסף כמפורסם למעשה שאין לברך ז' ברכות אם לא בבית החתן עכ"ד. וכן בס"ד חזינן לשו"ת שערי יושר (דף קפ) דאסף עוד פוסקים ההולכים אחר הש"ע כמו הקרבן נתנאל וסידור דרך החיים (לבעל נתיבות) ואמרות שלמה (ענף ה אות כז) והחינא והחיסדא כתובות (ז:) והזכרונות אליהו, וכן נראה מדברי רוח חיים להגר"ח פלאגי' וכן נראה מדעת הבא"ח וכן המנהג בבגוד וכן דעת הגרב"צ שאול זצ"ל וכן הוא דעת הגרי"ש אלישיב שליט"א דכתב ההולכים אחר מרן אין לברך אלא רק בבית החתן, וע"ע בס' בית חתנים (פרק יד סעיף ב'). שדחה את דברי הפוסקים האומרים, שבכך ביטלנו ז' ברכות בז' ימי המשתה, ודו"ק.

ושו"ר בשובע שמחות שכתב דתיקנו ב"ח רק בביתו ואם כן איך נבוא ונסמוך למעשה בעניני ברכות על פי סברות וחילוקים נגד המבואר בש"ע ובפרט שהוא נגד המנהג והרי אפילו נגד מרן אמרינן סב"ל וכל שכן הכא הוא דעת מרן הש"ע שקיבלנו הוראותיו וכן המנהג ובודאי שאין להסתמך על סברות וחילוקים לברך שבע ברכות שלא בבית חתנים וכן דרך הפסק לחוש לספק ברכות היכא דליכא מנהג לברך ע"כ.

ונראה לפי מה שכתבנו שרוב הראשונים סוברים לא לברך כל עוד החתן ראוי לחזור לביתו שאין לברך ב"ח ועוד שמרן זצ"ל גילה דעתו ואפילו שפסק בדרך של "יש אומרים". אמנם נראה שכתב זאת למעשה וכן שהרמ"א שתיק ליה נראה שכך סברתו. ועוד במיוחד שהרבה מפוסקי דורינו שליט"א סוברים דהמנהג בירושלים מוכיח המעשה שאין לברך.

אמנם בכל אופן קשה לומר שאסור לברך שבע ברכות בבית זו, משום שבכל זאת יש מפוסקי דורינו שליט"א שמתירים. ופשוט דיש למתירים על מה לסמוך ועוד שכותבים דכך המנהג היה במקום לידתם ואין לשנות מנהג זה, וכמו שידוע דפעמים מנהג ניתפס כהלכה ואף יותר כמו שכתב בס"ד הרה"ג משאש שליט"א בקונטרס (הילולא סידנא בבא סאלי ז"ע התש"ס). בשם גדולי הפוסקים כמ"ש מהר"ם אלשקר (סו"ס יח) וז"ל: מאן יהיב לן מעפריה דהרמב"ן ונמלא עיינין דקאמר וראוי לנוף ראשנו תחת כפות המנהג ובמקום אחר כתב והמשנה את המנהג ימתח על העמוד, ע"כ. ועוד בתה"ד (סימן לד) וז"ל: בפלוגתא דרבוותא דברכות לא מברכינן אספיקא אא"כ ידענא דנהוג עלמא לברך וכ"כ הרדב"ז והובא בזכו"ל (ח"א מערכת ס") וגם הגאון בעל תבואות שור (סימן כח אות

ה) כתב הואיל ורש"י והרמב"ן דעתם כן ולא מצינו מי שחולק עליהם פשוט דהכי נקטינן שיברך וכ"ש שבמנהגים ישנים העידו כן ואמרינן בירושלמי פאה (פ"ו הלכה ה) כל מקום שהלכה רופפת בידך הלוך אחר המנהג וכ"כ מהרי"ק שורש ט' דמנהג עוקר חשש ברכה לבטלה.

וגם הגאון מוהר"ח פלאג"י במשא חיים (מערכת ב' אות כה) כתב דבמחלוקת הפוסקים בברכות דקי"ל סב"ל היכא דיש מנהג לברך המנהג עיקר ע"כ. ובכף החיים סופר (סימן יז סק"ב) העלה שכן המנהג פשוט אצל כל בעלי הוראה לפסוק דבמקום מנהג לא אמרינן סב"ל וכמ"ש הט"ז (סימן טו) עי"ש וכן עיין בתבואות שמ"ש, ושמ"ש ומגן. ובמהרי"ק (שורש ט') כתב כל הדברים הללו שאין אפילו כוח לגדול הדור לשנות מנהגים ואפילו יהא אותו כהן חכם ושמעון בן עזאי וחבריו מ"מ הפריז על המידה דאין לנו לשנות המנהגים שנהגו אבותינו הקדמונים חסידים ואנשי מעשה ועל כיוצא בזה אמרו אם אינם נביאים בני נביאים הם ושם הביא מתענית (כח:) רב איקלע לבבל חזנהו דקא קרי הלל בר"ח וכו' ואפי"ה כיון דחזא דמנהג אבותיהם בידהם לא רצה לימחות אף שבודאי היו מברכין עליו לפ"ד הגאונים ולדעת רב היה באותו מנהג משום ברכה לבטלה שעובר על לאו דלא תשא מ"מ סמך על

מנהג אבותיהם ולא רצה לבטלם א, דרב גדול כבודו והיה בידו למחות שלא יקראו כלל וכו' וכן עיין ברדב"ז (ח"ג סימן תקלב) ולהרב חיד"א (ספר ככר לאדן וכן עיין בפחד יצחק מערכת א) ובבספר רביד הזהב (סימן מב) ובחת"ס (אור"ח סימן נ"א).

וכן עוד מובא ברב פעלים (ח"ב חיר"ד סימן טו) וז"ל: את עלית על כלנא כח המנהג ואפילו אם יהיו רוב אוסרים אין לפקפק על המנהג ע"כ ועוד במ"א (סימן תנו ס"ק י) כתב דאף שרוב הפוסקים אוסרים אבל חכם אחד מתיר או שניים והעולם נוהג להקל אין למחות בידם כיון שיש מתירין ע"ש וע' טהרת המים (מערכת כ אות ל) וכן בתשובות הרשב"א (ח"ו סימן שמו).

ועוד הביא שם בשם ספר נתיבות המערב הנד"מ וז"ל: שם במבוא הספר ראיתי שהביא עוד ספרים אחרים שדיברו בענין המנהגים והם ספר נחלת אבות למהר"י קורט ז"ל ופקודת אלעזר אור"ח (סימן של"ב) שאפילו יבוא אליהו לבטל מנהג לא שומעים לו ע"ש ומטה יהודה למהר"י עייאש ז"ל (סימן תקפד) ובספר נוהג בחכמה למהר"י בן נאיים ז"ל הביאו בס" מנהגי החיד"א בהקדמתו שאפילו מנהג שאין לו בסיס ואדנים לעמוד עליו אין לזלזל בו וכו' עיי"ש, ומהר"ח אבולעפיא ז"ל הביאו בס' מנהגי החיד"א בהקדמתו שאפילו מנהג שנתוסד אחרי מרן נגד הש"ע אין למחות ביד הנוהגים כך ואפילו במיל'

דברכות שפסק מרן שלא יברך ונהגו לברך אין למחות בידם וכו' עכ"ד. והנה כמו שראינו דמנהג זהו דבר שאין בקלות ניתן לבטלו או לשנות אותו ולכן בנידון דידן קשה לנו לאסור לברך ב"ח בבית זר. ושמח לבי ויגל כבודי בראותי את הספר החשוב ברכת ה' (פרק ב ס"ה) בענין המנהגים וכתב דברכה שנחלקו בה הפוסקים אם צריך לברך אותה ונהגו כדעת הפוסקים הסוברים לברך יש להורות לברך כפי שנהגו ואין אומרים בזה סב"ל, ע"כ.

ובמקור הברכה שם הביא את דברי התה"ד (סימן לד) שכתב יראה בפלוגתא דרבוותא בברכות לא מברכים מספק כלל אא"כ ידענא דנהוג עלמא לברך, עכ"ל. וכתב דמקור כלל זה מובא בברכות (מה). על מה שנחלקו חכמים ורבי טרפון במשנה שם (מד). בענין ברכת המים דחכמים אומרים שמברך לפנייהם שהכל, ורבי טרפון אמר שמברך לפנייהם בורא נפשות ולאחרייהם אינו מברך כלום משום דלא חשיבי זייני, וכמ"ש הרא"ה והריטב"א שם ושאלו בגמרא הלכתא מאי, והשיבו פוק חזי מאי עמא דבר, ופרש"י עמא דבר האין נוהגים, וכבר נהגו לברך לפנייהם שהכל ואחרייהם בורא נפשות, ומכאן יוצא

ומכל האמור עולה:

שאם נהגו לברך ע"פ דעה מסוימת אע"פ שיש חולקים וסוברים שלא לברך אין אומרים בזה ספק ברכות להקל ואפשר לברך כמו שנהגו, וכ"כ הרשב"א בתשובה (ח"ג סימן רפג) וכ"כ בספר הבתים (שערי הברכות) (שער יד דין ח) וכן עיין בריטב"א (ר"ה לד.) וברדב"ז (ח"א סימן רכט) ומהר"ש חיון ז"ל בשו"ת בני שמואל (סימן מב) ומהר"ח פ בספר מועד לכל חי (סימן י אות מח) ושמח נפש (מערכת ס) וכ"כ הגרי"ח בבן איש חי (ש"א לך לך אות טו ופרשת ראה אות ח) וברב פעלים ח"ב (חאור"ח סימן ז) וכן הסכים כה"ח (סימן ז אות ב וסימן יז אות ב) דכתב שכן מנהג פשוט אצל כל בעלי ההוראה לפסוק דבמקום מנהג לא אמרינן סב"ל, ע"ש. וכן מרן שליט"א בספריו (ע"כ קיצור דברי מקור ב"ה במקו"ה) אמנם בכל זאת אנו עומדים בדעה דאין לברך ברכת חתנים בבית חברו כמ"ש רוב הפוסקים הראשונים והאחרונים ובכללם מרן הש"ע ועוד שיש לנו מנהג כאן בארץ הקדש דאין מברכים. וליוצאי מרוקו אין לנו בירור מדויק מהו המנהג בכך משום די"א שהמנהג במרוקו לא היה לברך ומצד שני י"א שכן היה המנהג לברך. ומכאן יוצא דאין לברך כלל ב"ח בבית חבירו. אמנם הנוהגים בכך יש להם על מה לסמוך.

נראה לפי מנהג ארץ ישראל שלכתחילה אין לברך ברכת חתנים אלא בבית חתנים היינו בבית החתן והכלה וכמובן בתוספת של עשרה אנשים ומהם ושתי פנים חדשות

אבל שלא בבית חתנים אין לברך אלא רק ברכת "אשר ברא" והגפן. ויש נוהגים שאף עם סעודת ז' ברכות לא נערכה בבית החתן והכלה אלא בבית שהוזמנו ע"י הקרובים שאכן מברכים ז' ברכות ויש להם על מה לסמוך.

ע"ה חנן אפללו ס"ט



ועוד בענין הנ"ל

ובס"ד קיבלתי תשובתו של מורנו ורבנו הגאון הגדול הרב משה הלוי זצוק"ל שהשיב על דברינו לפני פטירתו וקיבלתי את תשובתו אחר פטירתו ע"י משפחתו הי"ו וז"ל:

לכבוד הרב חנן אפללו הי"ו שלום וברכה: קראתי תשובתך המצ"ב והריני להבהיר כמה נקודות שלצערי כב' לא שת לבו אליהן:

א. הדין דברכת חתנים בבית חתנים אינו דין בלי טעם כמו משמע מדברי כב' בכל מהלך התשובה שלא הזכיר שום טעם לדין. אלא יש בו טעם כעיקר דברכת חתנים משום שמחה נתקנה כמ"ש "משמח חתן וכלה" ואין החתן שמח אלא כשמשמחים אותו בחופתו שהיא עיקר מושבו ולא כשהולך לבית לאכול שם עראי כמ"ש התוס' (סוכה כ"ה.) ולמדו כן ממ"ש בגמרא שם "אין שמחה אלא בחופה" ומעתה בין תבין שכל זה שייך כשהחתן יושב במקום קבוע בשבעת ימי המשתה ואפילו אינו ביתו ולא קנינו אבל שם באים לשמח ולאכל עמו, ובודאי ששמח יותר להשאר שם ושיבואו לשמחו מלהטלטל לבית אחר דרך עראי לסעודה אחרת ולחזור למקומו הקבוע. אבל בזה"ז שאין שום שמחה במקומו הקבוע

של החתן וכל השמחה היא בלכת החתן והשושבינים לבית מישחו שמזמין ומשמח בסעודה ושירים וקהל, בודאי שהחתן ניחא ליה בשמחה זו יותר משיבואו לשמח בביתו וזה מ"ש הרדב"ז שאם יצאו לבית חבר מפני שהמקום הקבוע לחתן הוא צר והחתן בודאי מעדיף לעבור לבית חבר ששם השמחה תהיה גדולה יותר מחמת שהמקום מרווח, מברכים שם שבע ברכות וכ"כ השלחן גבוה ושכן עשו מעשה בירושלים ות"ו לברך בבית החבר בכה"ג וכב' התעלם מכל זה ושאל הרי אין בית חבר קנוי לו? ולא נחשב בית חתנים והסיבה לשאלתו שלא הבין במחכ"ת שטוח דין זה סובב על מיעוט השמחה בבית חבר ביחס לבית חתן. אלא חשב שהוא מלתא בלא טעמא ולכן גם מסיק אחרת.

ב. כל העדיות על מנהג ירושלים אינם סותרים מ"ש הרדב"ז והשלחן גבוה דמנהג ירושלים בסתם מקרה שבית החתן מרווח והחתן מעדיף להשאר שם והרדב"ז והשלחן גבוה מיירי במקרה מיוחד שכאו אורחים רבים ובית החתן צר מלהכיל וכן בזמננו שאין שום שמחה בבית החתן וסתם חתן מעדיף ללכת לבית המזמין מלהשאר בביתו ויבאו לשמח שם וא"כ מהי טענתו שהמנהג לא לברך אתמהה?

ג. מ"ש דבלילה ראשונה החתן שוכר את האולם וכו' הנה אין הדבר תלוי

בקנין ושכירות אלא במקום עיקר ישיבת החתן והכלה ומעולם לא כתבו מרן והראשונים שצריך שיהיה הבית שייך לחתן אלא שיהיה המקום שקובע בו בשבעת ימי המשתה וא"כ חזרה הקושיא וגם נצבה למה מברכים בלילה הראשון באולם שאינו מקום עיקר ישיבת החתן והכלה ועל כרחך כמ"ש הרדב"ז דשאני לילה ראשון שיש הרבה מזמנים וניחא לחתן לצאת מביתו למקום אחר וה"ה בזמנינו בשאר לילות וכל זה מבואר היטב בתשובתי. וברכתי לכת"ר שיעלה במעלות התורה לגאון ולתפארת.

משה לוי ס"ט



ואנכי עפר ואפר תחת כפות רגלי הגאון הגדול החכם מורנו ורבנו ועט"ר הרב משה הלוי זצוק"ל אמנם חייב אני להשיב על שלשה נקודות שהשיב על דבריני וזה אחלי בעזר צורי וגואלי:

א. בתשובתי זו העליתי דפשוט הדין דברכת חתנים בבית חתנים יש לה טעם של שמחת חתן וכלה כמ"ש תוס' סוכה (כה:) אמנם השמחה היא דווקא בחופה, וכן העליתי זאת בריש תשובתי בשם התוס' ומשום הכי אין עמדתי על זאת בהמשך התשובה משום דדין זה פשוט דכל ברכת חתנים הולך אחר שמחת חתן וכלה בחופה ומשום הכי יש מחלוקת גדולה בפוסקים בדין האם השמחה נעשית דווקא בחופה או אפשר

לשמח חתן וכלה אף לא בחופה היינו בבית זר ועל זה עומדת תשובתנו לקמן ולכן הדין פשוט דיש טעם גדול בענין והעלתי כך בתחילת תשובתי וזה פשוט. ואמת הדברים דהרדב"ז כתב אם המקום של החתן והכלה צר מלהכיל הקרואים מברכים ז' ברכות לפי שהוא עיקר השמחה, ומכאן יוצא לנו דעיקר הברכות מובא בשמחת החתן והכלה באירוח בבית גדול יותר ומרווח ובו שמחים עמם חבריהם ומכאן יוצא דהרדב"ז אולי יודה דאם יש לחתן ולכלה בית גדול ומרווח וחבריהם מזמינים אותם לבית קטן וצר הרי אינם יכולים לברך ז' ברכות משום שכבר אין שמחה כל כך לבוא לבית צר ולעזוב את

ביתם שהוא בית גדול ומרווח, על כן נראה דבאמת יש עוד צד לומר דיש שמחה דווקא בביתו הפרטי והמציאות מוכחת דרוב החתנים והכלות רוצים לעשות בביתם הפרטי את ז' הברכות משום דשמחה בשבילהם להזמין את קרוביהם אצלם ביחוד זוג חדש שזה שמחה בשבילו. ועוד יש לציין ולומר דהשמחה לאו דווקא באוכל או שמחה עם השושבינים ומשפחתו אלא השמחה כמ"ש הראשונים בלשחק עם כלתו ולישחוק עמה כי זהו באמת השמחה העיקרית ושאר הדברים שמשמחים הם עוד סניפים ולכן אם החתן והכלה הולכים לבית אחר הרי קשה לומר דהחתן משחק עם כלתו ושחוק עמה.

ועוד דיש לנו את דברי שובע שמחות דכתב אולם חתונה נחשב בית חתנים שהרי שכרו אותו לערב ועוד ששם עיקר השמחה שכל המשפחה והשושבים נמצאים שם, ולכן יוצא לנו מכאן דגם יש צד לומר דבית של חתן וכלה זה עוד צד של שמחת חתן וכלה ולא מספיק לומר דשמחת השושבינים ומשפחתו שמשמחים אותו זה עיקר השמחה. אלא יש לומר דגם בית פרטי של החתו"ה צריך.

ב. אמת ויציב דמנהג זה יש לו עמודים גדולים ורחבים מאוד ואין ח"ו אני הקטן סותר המנהג ומשום הכי כתבתי בסוף דברי על דברי המנהג שאין לנו כח ליסתור אותו כלל ובאמת דדברי

הרדב"ז אינם סותרים כלל את מנהג ירושלים ת"ו ולכן נראה דדיבר בלשון דיעבד כמ"ש למעלה דאם יהא ציור אחר לגבי החתו"ה שביתם הוא מרווח נראה שהרדב"ז יסבור כמנהג ירושלים וזה פשוט. אמנם מכאן יש לומר דהמנהג לא חילק בכלל וכתב רק בבית החתן. אבל שוב יש לומר דלאו דווקא השמחה של השושבינים ומשפחת החתו"ה קרוי שמחה אלא יש לומר דדווקא במקום חופה איפה שיכול החתן לשחק עם הכלה וזה דווקא בביתו אמרינן. ועוד דבענין המנהגים בס"ד חזינן לנתיבות המערב מנהגי מרוקו דכתב נהגו לברך שבע ברכות בכל בית בו מתקימת הסעודה בשבעת ימי המשתה ויש מחמירים שאין מברכים שבע ברכות אלא בבית החתן, וכן האריך שם בדבריו שכן מוכח מהגאון הגדול הרב משאש שליט"א וכן כתב בהקדמתו לסידור עוד אבינו חי וכן נהגו ר' רפאל ברוך טולדיאנו זצ"ל ובספר אוצר פסקי הסידור (עמוד ר"ט) כתב בפשיטות דכן מנהג מרוקו וכן כתב בספר עשה לך רב (ח"ה עמוד ר"ג) אולם בספר נהגו העם כתב שהמנהג רק בבית החתן עי"ש ומכאן יוצא דבאמת מנהג מרוקו אינו ברור וכמ"ש בתשובתי בשם הגאון הגדול הרב יהושע מאמן שליט"א אמנם לגבי מנהג אלג'יר וטוניס לדברי הרב נאמ"ן אכן נהגו לברך בכל בית אבל כמו שכתבנו בתשו' דמנהג ישראל כמנהג ירושלים דאין לברך והרי ידוע

דכל העדות שבאו מחו"ל לא"י צריכים לנהוג כמרן הש"ע וכן האריך בזה מרן מופת הדור הראש"ל ביביע אומר (ח"ה י"ד סימן ג') עיי"ש. וכן עיין לקמן בחלק כללי מרן הש"ע (סימן א) וכן השיב לי מורי ורבי ועט"ר הגאון הרב יוסף פנחסי שליט"א דהמנהג בישראל כך וכך צריך לינהוג.

ג. לגבי האולם ששוכרים אותו דאמת שם מברכים ז' ברכות משום מקום החופה ולא דווקא בגלל היחוד כי הרי לסברת רוב הספרדים אין לינהוג יחוד באולם ומכאן אין רק דין של יחוד החתן והכלה אלא יש לומר גם שמחת המוזמנים וגם שכירות המקום שנהפך לשלו הרי דינו כביתו וגם החופה מתקימת שם היינו הקידושין לכן יש לברך שם וכן העלה שובע שמחות כאשר הזכיר את לשון שכירות האולם בדווקא וכן חזינן לשו"ת עטרות פז (שם) וז"ל: בודאי יש לקרוא למקום זה בית עיקר שהרי עמד ושכרו בממון והוא גר בו בחדר המיוחד לו ואוכל שם ושמח שם יחד עם כל משפחתו, עכ"ל. עיי"ש וכן מוכח מדברי מרן זצ"ל דדווקא בבית שנשאר שם כל הימים אז מיחשיב בית עיקר והנה מהו עיקר היינו כשלו ששכרו בתשלום.

ועוד חזינן לשו"ת שערי יושר (דף קפא) שלא על השמחה זו תיקנו חז"ל לז' ברכות אלא על עיקר הזיווג והחייבור ואנחנו לא נדע מה סודם דדווקא נתקנו לומר בחופה ולכן אין לנו לזוז מדבריהם. ועוד מוסיף שם דברכת חתנים באמת אינה תלויה במה שהכית קנני לו (כמה שעות) אלא תלוי באם הוא מקום דירתם שמתייחדים בו או לא וכמשנ"ל באורך ומה שבאולם החתונה מברכים שבע ברכות אף שאינו בית חתנים היינו משום ריבוי השמחה בשושבינים וכלי שיר עיקר השמחה דבכה"ג לא בעינן בית חתנים כמש"כ הרדב"ז וכו'. עכ"ל

ובאמת דברי שערי יושר עולים בקנה אחד עם דברי הרה"ג זצ"ל דלגבי האולם ששם מברכים לא משום השכירות אלא משום השמחה והיחוד, אבל כמ"ש שובע שמחות ושו"ת עטרות פ"ז דנקטו לשון שכירות לכן נראה דיש קשר גדול זה בזה, היינו בין הברכות לבין הבית חתנים שיהא פרטי שלו או שכור בעבורו. ובכך עולה לו השמחה וכן היחוד שיכול לשחק עם כלתו.

וה' יאיר עיננו בתורתו ויזכנו שלא ניכשל בדבר הלכה. אמן.

על"ה חנן אפללו ס"ט



שו"ת אשר חנן חלק ג-ד אבן העזר סימן עו ([קישור](#))

סימן עו

ז' ברכות לחת"ו גם שלא בביתם.

לכבוד ידידי הרב מ. א נר"ו
בית שאן שלום וכמ"ס.

ע"ד מה ששאלת בנרון ברכת חתנים בבית זר כבר ענינו חלקנו בכמה דוכתי וכעת אשוב ואשנה פרק זה. איתא בתוס' סוכה (כה: ד"ה אין) אין שמחה אלא בחופה משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפילו בליתו עמו, והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכים שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה, ובגמ' כתובות (ז:): אמרין נמי מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, משמע דוקא במקום חופה, דהוא בית חתנים, ומדי חופה דאי במקום שברכו תחילה ברכת נישואין קרי ליה חופה פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולים להיכנס בבית, אלא מקום עיקר ישיבת החתן וכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה ע"ש. וכ"כ הרא"ש (סוכה פ"ב סימן ח) והוסף עלה דנהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דה"פ הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא והבריו אחריו ועושים אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים וכן היה מעשה באדם אחד שהולך בליתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים ע"ש. וכמ"ש נמי בתג"א (שם) בשם הא"ז ח"ב (סימן רצט) וכבר היה מעשה שהיו סועדין החתן ושושביניו במקום א' שלא בבית החופה ולא הניח רבינו יצחק ברבי אברהם לברך ז' ברכות סדך דשמעתין ע"ש. וכ"ה ברמב"ן (כתובות ח.) שכתב בזה"ל, ושמעתי שאין לברך ברכת חתנים ולא אשר ברא אלא בחופה שאין שמחה אלא בחופה כדאמרי במס' סוכה ליתבו בסוכה וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה אלמא ליכא לברוכי ברכת חתנים אלא בו ימי המשחה ובחופה ע"ש. וכ"ה

ברישב"א (כתובות ה. ד"ה והוי) שכתב והוי יודע שאין מברכין ברכת חתנים אלא במקום חופה והגוף ידו שוב בסוכה (שם) והוסף לפרש דאין שמחה אלא בחופה אפילו באותו בית עצמו כי הכא שאע"פ שאפשר לעשות סוכה בבית עצמו מיפמרי מהאי מעמא, ומהא שמעינן שאין אומרים ברכת חתנים ואפילו ברכת אשר ברא אלא בחופה, ואע"פ שהחתן והכלה שם ואפילו באותה חצר עצמה כדכתיבנא וכו' ע"ש. וכ"ה ברשב"א (ירושלים תשל"ג) והרא"ה (כתובות ז:): וצדור החיים (עמ' קעא) והמודכי (סימן תשד"מ) והריקנאטי (סימן רלג) והמאירי (סוכה שם) והגוף ידו ממש נמי בכתובות (שם ד"ה זה) בשם "א בזה"ל, זה שאמרו ברכת חתנים בבית חתנים לא סוף דבר כיום ראשון אלא אף כל שבעה כל שמברך ברכת חתנים אינו מברכה אלא בבית חתנים ר"ל בבית החפה אלמא שאם החתן עושה סעודה במקום אחר שלא במקום שנבנסה עמו לחפה אינו מברך שם ברכת חתנים אפילו היו החת"ו אוכלים שם ושהסעודה נעשית בשבילם וכן כתבוה קצת מפרשים והביאור ממה שאמרו בסוכה (שם) חתן וכל שושביניו פטורין מן הסוכה והקשה וליכלו בסכה וליחדו בסכה אין שמחה אלא בחפה ומכיון שאין שמחת חתנים אלא בבית חופה אף בברכת חתנים כן וכו' ע"ש. ונראה דסב"ל הכי במסקנה. וכ"ה במסקנה אצל הר"ן (סוכה יא: ד"ה וכתבו) אע"פ שבתחילה כתב דיש לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה והכא הכי קאמר דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה וכך נהגים היום לברך ברכת חתנים ככל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס' ע"ש. והגוף ידו שוב בכתובות (ג. ד"ה חתנים) ע"ש.

ומעתה אמור ע"פ מש"כ לעיל דרק במקום חופה בעינן ברכת חתנים וקימ"ל מקום חופה הוא מקום קבוע לחתונה היינו בביתם הפרטי ששם אינו בוש החתן לשחק עם הכלה וכמבואר בגמ' (שם). וקימ"ל

ברמב"ם שחופה היינו ייחוד וכמבואר בפסקיו (אישות פ"י ה"א) שכתב ואפילו אם קדשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שניה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו וייתחד עמה ויפרישנה לו וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום ע"ש. וכוה פסק מרן בש"ע אה"ע (סי' נה ס"א). עוד כ' הרמב"ם (שם ה"ב) כיון שנכנסה הארוסה לחופה הרי זו מותרת לבוא עליה, והרי היא אשתו גמורה לכל דבר, ומשתכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה, והוא שתהא ראויה לבעלה, אבל אם היתה גדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה, לא גמרו הנישואין, והרי היא כארוסה עדיין, ושוב פסק בן מרן בסתם בש"ע (סי' סא ס"א). עוד כ' הרמב"ם (שם ל"ו וה"ט) שלא תנשא גדה עד שתמחר. וכ"כ מרן הש"ע (סי' סא, ס"ב) בזה"ל: כשר הדבר שלא תנשא עד שתמחר. ובשרית תמים דעים (סי' קפח) כ' בזה"ל: כתב רבינו יוסף הלוי אבן מינאש בשם הרב ר' יצחק אבן מרון ז"ל, שהגדה אינה ראויה ליכנס לחופה, ואין מברכים ברכת חתנים עד שתמחר, שאין חופה אלא ייחוד חתן וכלה לשם נישואין. וכ"כ רבינו האי גאון בשו"ת הגאונים (שערי תשובה סי' קס), שאסור לעשות חופה לגדה ולברך עליה? ברכות הואיל ואין לה ייחוד. וכ"כ רבינו יצחק בר ראובן, והובא בארחות חיים ח"ב (עמוד מה). ע"ש. ולמדנו מכל זה שהחופה היא הייחוד שמתייחד עמה בביתו. וכן מוכח להדיא מד' הראב"ד בהשגות (פ"א מה' איסורי ביאה ה"י). ע"ש.

אולם הר"ן (ריש כתובות) כתב הגיע זמן ופירסה גדה אינו מעלה לה מזונות, איכא דיליף מהכא דחופה היינו ייחוד, ולפיכך כשפירסה גדה ולא בעל שאסורה להתייחד עמו, לאו בת חופה היא, ומשי"ה אינו מעלה לה מזונות. וכן דעת הרמב"ם בפ"י מה' אישות. ואחרים אומרים דחופה לאו היינו ייחוד, ושאינה הכא שכיון שאין חופה זו מסורה לביאה לא חייבהו לכונסה וכו'. ולפי שאנו נוהגים עכשיו לעשות חופה כלא ייחוד אין אנו מקפידים אם היא גדה אם לאו. ומ"מ כשר הדבר שלא תכנס לחופה עד שתמחר. ע"כ. ומבואר שד' הר"ן נוטה להאומרים שהחופה אינה ייחוד, אלא הבלה שעושים מעל לחתן והכלה בעת ברכת חתנים. וכבר ראינו מש"כ העיטור (שע"ב ברכת חתנים סג).

חופה היא שמוסר האב ומכניסה לבעלה לבית שיש בה חידוש כגון אלו הסדינין קורטת"ט מביכות הכותלים ויש שעושים סוכה בוודד והדם כפי המנהג ומתיוחדין בה שניהם והיא שקורין מלמ"י בלע"ז והאומר חופה היא הסודר שחופין ראשיהן בשעת הברכה לאו מלתא מדגרסין בסוכה וליחדו בחופה וליכלי בסוכה אין שמחה אלא בחופה גרסי בירושלמי עד שתכנס לחופה לא סוף דבר לחופה אבל לבית שיש בו חופה ש"מ מקום מיוחד כעין כילה שיושבין ביניהם השושבינין והם הנשואין ע"ש. וע"ע בס' אבודרהם (ברכת אירוסין ונישואין שם). וע"ע במש"כ ר"י (חלק חוה נב"ב ח"ב קפר ע"ב) דחופה רוצה לומר בכל מקום שמכניסה ברשותו ע"ש. וע"ע בס' המנהג (דצ"א סע"ב); וחופה נקראת על שם שחופה אותה במליתו, כדאיתא בקידושין (יט) כיון שפירס מליתו עליה לשם נישואין וכו', והמקרא מעיד ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה, וע"כ מנהג צרפת ופרובינצא לחת מטה צבועה על ראש שניהם, זכר לפריסת הכנף שפורש כנף בגרו עליה, ע"כ. ובארחות חיים ח"ב (עמוד סד) וחופה הוא שחופפין אותן במלית או סודר וכיו"ב, וכמ"ש גבי ייעוד כיון שפירס מליתו עליה. ע"כ. וכ"כ הרי"א בפ"ק דכתובות (ז) וכ"כ הרד"א (דצ"ב ע"ג). ע"ש. ובמרדכי (פ"ק דכתובות סי' קלב), שהכנסת חופה עושים קודם לקידושין, כי הכנסת חופה היא שמוסרה לחתן בשחרית קודם הברכה, לפיכך אומרים מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין. ע"ש. וע"ע באורך בשו"ת יבי"א ח"ה (אה"י סימן ז' ס"א). סוף דבר מהי חופה כבר בא הרמ"א לחלק (סימן נה ס"א) ד"א שחופה אינה ייחוד אלא כל שהביאה החתן לביתו לשם נישואין ו"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשה בשעת הברכה ו"א דחופת בתולה משיצאה בהינמא ואלמנה משנתייחדו והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסין יריעה פרוסה על גבי כלונסות ומכניסין תחתיה החתן וברכים ומקדשה שם ומברכין שם ברכת ארוסין ונישואין ואח"כ מוליכין אותם לביתם ואוכלין ביחד במקום צנוע וזה החופה הנהגת עכשיו ע"ש. וע"ע בח"מ (סק"ט) ובגר"א (סק"ט).

א"כ במקום חופה לרמב"ם והש"ע הוא הייחוד וגמי לרא"ש מקום חופה הוא ביתם הפרטי שהוא מקום

מושכם ומקרי בית חתנים הרי מבואר אצל רובא דרובא דו ברכות הוא ברקא בבית חתנים דקימ"ל אין מברכין אותה אלא במקום חופה. הגם דיש חולקים וסב"ל דברכת חתנים אינה נתקנה במקום חופה ברקא אלא במקום סעודה כמ"ש הר"ן (שם) דנהגים היום לברך ב"ח בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם ע"ש. וכמבואר נמי במאורי (שם) ד"א שכל מקום שחתן מתקן בו סעודה מברכין בו ברכת חתנים ולא אמרו כאן בית חתנים אלא למעט בית האירוסין ולא פטרוהו מן הסכה אלא מפני שהוא צריך לשמוח ולשעשע בחברת רעים ובכמה מיני שמחה ושעשוע וסתם סכה אין בה שיעור לכך וכבר ידעת שמצות סכה לא באכילה לכך היא אלא לישב בה כל היום אבל הברכות אינן תלויות במקום השמחה וכל שהוא מתקן סעודתו לשם מברכין ברכת חתנים ואף גדולי המפרשים (הראב"ד) נסמכים בה ומביאים ראיה ממה שאמרו בתלמוד המערב שבמסכת מגלה ברכת חתנים כל שבעה סבר ר' ירמיה מימר מפקין כלתא כל שבעה כלומר שלא יברכום אלא במעמד חתן וכלה על הדרך שעושין ביום ראשון אמר ליה ר' יוסא הא תני ברכת אבלים כל שבעה אית לך מימר מפקין מתא כל שבעה אלא מה כאן מנחם עמו אף כאן משמח עמו מה כאן מזכירין ר"ל עניי האבילות אף כאן מזכירין ר"ל עניי החרטה אלמא כל שהחתן מתקן לו סעודה שם הואיל ושמחין עמו ומזכירין עמו מברכין וכו' ומ"מ הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבדם שאין מברכין שם שבע ברכות בשבילו שאין אותה סעודה שלו כלל הא אם אחרים מזמנים אותו ועושין לו סעודה בביתם לכבודו יראה שהדין כזו כאלו הוא מתקן לו סעודה לשם אלא שיש מפקקין בה ע"ש. ודברי הראב"ד הנ"ל הביאו נמי באור"ח ח"א (ברכת"מ סימן סא) ע"ש. וכ"ה בסמ"ק (מצוה קפ צמ"ו) ובהנה"ה שם כתב וז"ל, וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכו ר"י לברך ברכת חתנים וכן עמא דבר ע"ש.

אפיריון למושב החת"ו והוא נקרא חופה ושם מברכין. ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין מברך שם שבע ברכות אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים וכן לפעמים שהולכים החת"ו לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים ע"ש. והב"י מבאר דברי הרא"ש לפעמים שהולכים החת"ו לעיר אחרת אינו סותר דברי התוס' דאפשר דאיירי כשהולכין לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך ז' ע"ז אין מברכין אבל הרא"ש מיירי בהולכין להתיישב ולדור באותה עיר אחרת ועל דברי הרא"ש שמכניח דפוסק מובהק הוא ע"ש. וכמ"ש נמי למעשה ברי"ז (נב"כ ח"ב) ובס' המהנים (מנהגי השנה) דאם הולך לגמרי לבית אחר הוא וכל חבורתו ועושה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ב"ח ע"ש. וזה כבר פסק בש"ע (שם) בלשון "א דאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים והני מילי כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכו' ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין וכן לפעמים שהולכין החת"ו לעיר אחרת צריך לברך שם ב"ח אם הוא תוך ז' ע"ש. נמצא ברור לש"ע דאם דעתו לחזור תוך ז' ימים אין לברך ב"ח אף אם יצא מן העיר אבל אם אין דעתו לחזור לחופה תוך הז' מברכין בבית אחר וכש"כ ביוצא מן העיר וק"ל.

וקימ"ל דאף שהש"ע משתמש בהלכה זו בלשון "א" בלא חולק כ"ה לדינא חו דרכה של תורה אצל רבינו הש"ע כמבואר בסמ"ע (ח"מ סימן מז סק"ח) שכתב דלא כיון המחבר לומר שיש פלוגתא בזה, אלא כ"מ שמצא דין שאינו נזכר ג"כ בשאר פוסקים כותבו בלשון יש מי שאומר ע"ש. וע"ע בנתיבות (שם סק"ד) בא"ה (סק"ה) כנה"ג (הנה"ט סק"ה) ובספרי באר מרים (ח"מ סימן מז ס"ד). ובכלל כ"כ החיד"א בברכ"ו א"ח (סימן תרע"ב סק"א) ד"ה אמנם, ובמחבר"ד י"ד (סימן פ"ג סק"ז). וכן כתבו הרבה אחרונים ואספם כעמוד גורנה השד"ח בכללי הפוסקים (סימן יג אות כב) ע"ש. וע"ע בספר תעלומות לב ח"ג (דק"ב סע"ב). ועוד נמי בספר יד מלאכי (כללי הש"ע אות יב) מבואר דלאו מילתא פסיקתא היא לכל המקומות אשר נמצא לשון

ולמעשה דברי הרא"ש והתוס' והמרדכי הנ"ל כ"כ הטור (אה"ז סימן סב י"א) דאין מברכין אותה אלא במקום חופה ומקומו הוא עיקר ישיבת החרת"ה הוא מקרי חופה ונהגין באשכנז שעושין

זה, שבכמה מקומות תמצא שכתב מרן ו"ל לשון זה אף שיש חולקים ברבר ולכן הנכון הוא דכוונת הסמ"ע הוא שברוב המקומות יהא כן, לא שהוא כלל גמור בכל המקומות ע"ש. אלא שראיתי במ"ז אר"ח (תרסד) סוף סק"ו) שהעלה בדעת מרן השיע שכותב יש מי שאומר לא דרך הלכה ברורה ופסקה היא ע"ש. והוב"ד ג"כ בשו"ת פעולת צדיק ח"ב (סימן לבי ונמי) ח"א (סימן פ) וכן הכריע להלכה, וצ"ן כן לס' נאמן שמואל (סימן פ) וע"ע בברכ"י יו"ד (סימן ר"א) ובהג"ה נה צדיק (סק"ה) ודו"ק, וע"ע בשו"ת אש"ח ח"א (עמ' סז) ובשו"ת יב"א ח"ב (אר"ח סח"מ ד' אות ג) ובשו"ת תפ"ל"מ ח"א (עמ' תרצ"ה) ובמבא השלחן מהד"ב (פ"א ח-ט), וכבר עין ראתה שוב בשו"ת פעולת צדיק ח"ג (סימן רנב) שנשאל כן על ענין ז' ברכות אם יצא החתן להתארח אצל אחרים בז' ימי המשחה בין כשעיקר הסעודה לכבוד החתן בין בסעודת ברית מילה והחתן בתוך הקרואים, וראה ג' תורות. י"א ז' ברכות, ו"א ברכת אשר ברא ויש שאין מברכים כלל, והשיב דהנה מר"ן הקדוש (אה"ז סי' ס"ב ס"י) כתב י"א שאם יצא החתן מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים וכו'. והנה מדכתב דין זה ב"א משמע ריש חולקים ואף שהשכ"ג וסמ"ע כתבו דכן רכבו של מר"ן לכתוב דין חדש שלא זכרוהו הפ"י בשם י"א, כבר השיבו עליהם האחרונים ס' כרם שלמה וס' דבר משה ואף אם לא נזכרו החולקי בס' הבי"א אפ"ה כל סתום לא עמדהו וסוד ה' ידע וכל שערי הרחיות ובסכרת החולקים וכו' ע"ש.

ועל עיקר הדין שהביא הש"ע וסיעתו כבר עמדו הרבה מהאחרונים וחולקים ע"ז ומצדדים לטובת הראב"ד (ור"ן ומאירי ע"פ ה"א שהביאו), ובכלל כתב הב"ח (שם) לחלוק ע"ז ד"ל דמברכין אפילו בבית אחר כיון שהחתן והכלה אוכלין שם והא דקאמר ברכת חתנים לא ארא לאפוקי אלא בית אירוסין וכל מקום שהחתן והכלה אוכלים שם עם בני החופה בית חתנים קרינן ליה ומברכין שם ברכת חתנים ולגבי סוכה דוקא קאמר כיון שאין דעתו להגיה שם החופה בסוכה אלא כדי לאכול שם לקיים מצות סוכה אין שמחה אלא בתופה ולפיכך פמורים מן הסוכה וכו' וכתב בסמ"ק ישן דכן עמא דבר וכך הם דברי הרא"ש ע"ש. וכ"כ המ"ז

(שם) בדעת הרא"ש דדוקא בסוכה שאין בה כלל שמחה אין מברכין משא"כ בהולך לשמוח עם כלתו בבית אחר אף שיחזור אח"כ לבית הראשון מ"מ באותה שעה שהוא שמח בבית שני נקרא גם אותו הבית או חופה וע"כ לא הזכיר הרא"ש תחילה אלא הולך לאכול בבית ותו לא דר"ל לאכול ולשמוח שם כדרך אכילת נשואין ואז היא עיקר שמחתו שם משא"כ באכילת סוכה דאין שם שמחת נשואין דאינה ראויה לכך וכו' ובנד"ד שאדם אחד עושה סעודה לכבוד חתן והכלה לשמוח עמו שם מדוע לא יברך הברכות אין לך בית החופה גדול מזה דמה לי מקום שמשמחין בו ב' או ג' ימים ומה לי מקום שמשמחין בו יום א' ומלבד כל הנזכר נראה דעכשיו יש לברך אפילו בבית כשהחתן והכלה הולכין ושמוחים שם דעיקר בית החופה שזכרנו שיש שם ביארו התוס' והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת חתן וכלה ושם מברכין כל ז' וסיים הרא"ש והמור ונהגין באשכנז שעושין אפיריון לכבוד החתן והכלה והור נקר חופה ושם מברכים בו עכ"ל, וברור הוא דגם דעת התוס' כן כמה שכתבו במקום עיקר ישיב' חתן והכלה דהיינו בחדר שמיידרין שם החתן וכלה ואין לזרים אתם רק בעת שמשמחין אותן וכו' נראה ברור דיש לברך ב"ח ככל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן והכלה ושמוחים שם וכש"כ לפי מש"כ הר"ן וכו' ואחר זמן ראה שכ"כ מהר"ל מפרגא בפ"ק דכתובות וז"ל, ואנו מברכין אף במקום שלא היתה שם החופה אע"ג דאמרי בסוכה וליחרי בסוכה וליתבי בסוכה וקאמר שם אין שמחה אלא חופה שאני התם דלא יכול לשמוח כראוי אבל לענין הא מילתא איכ' שמחה ומברכין שם עכ"ל, וכ"ה בבאה"ט (סק"ד) ובב"ש (סק"ג) ע"ש, וע"ע בישי"ש (כתובות סימן כ), וגם בער"ה (שם סק"ז) מצדד כן להלכה וסב"ל דהחופה היא ברחוב ואח"כ אין מקום קבוע לשבעת ימי המשתה הדבר פשוט דבכל מקום שמתאספין החת"ו והחבורה ואוכלים ושמוחים שם הוא כמקום החופה כמו בהולך לגמרי לבית אחר ואין דעתו לחזור וכו' ויש מהגדולים שאמרו עוד דאפילו במקום אפריון קבוע והלכו לאקראי למקום אחר אפילו דעתם לחזור למקום האפריון אין הפטור אלא כשהולכים במקום אחר דרך הכרח כמו בסוכה אבל אם שמוחים שם כגון שמבקשים את החתן והכלה והחבורה למשתה לאחד מהאובכים

וקרובים אומרים שם הברכות אפילו העתם לחזור להאפריון וגוי רבוה אין לשון הטור והש"ע מורה מ"מ אצלינו לדינא ודאי הדין כן כיון שאין אצלינו אפריון קבוע לכל שבעת ימי המשתה ע"ש.

אמנם מה נעשה בזה"ו החופה הנקראת היא הייחוד בביתם הפרטי שהוא עיקר מושבם ונמי שאין בוש החתן לשחק ולבעול את כלתו שם ועליו קרי ליה חופה, ומש"כ המ"ז אליבא דהרא"ש דעיקר ישיבת החת"ו ואפריון שעושים להם הוא עיקר ונמי שמתייחד עם כלתו, אפשר שזה היה בזמנם, אבל כיום לא ראינו ולא שמענו שמתייחדים חדר מיוחד לחת"ו בזמן הסעודה שעושים לכבודם שלא בביתם. או בכלל שעושים אפריון לכבודם. א"כ אפשר שהמ"ז וסיעתו לא כיוונו לזה"ו כנהוג אצלנו שאין יחוד בכלל בין הזוג בבית זה. ואפשר לדחות פירוש זה במ"ז אבל נכון להעמיד כן ואין לעשות פלוגתא בין הש"ע למ"ז. ושניהם מודים שבזה"ו אין לכרך זו ברכות בבית זה ששם אין לא אפריון ולא חדר יחוד ולא בית קבוע ולא חופה וק"ל.

ורק ברור מזה שבזמן הקידושין של ממש באולם השמחות כנהוג בזה"ו הוא נמי מקרי חופה כמבואר לעיל בדברינו למגיד החופה היא המלית שפורסים על החת"ו מעל ראשם בעת הקידושין א"כ פשיט"ל דמברכים שם זו ברכות אחר הסעודה אף דלא היה שם יחוד כמנהג ספרד לאסור חדר ייחוד ממעמא דצניעות ופריצות. א"כ אין צריך מעמא דשיבת מקום עיקר לחת"ו ודי לחופה זו. אי נמי ואפשר לצייר כן גם באולמות כנהוג לכרך זו ברכות ממעמא דעיקר ישיבת חת"ו שכן משכירים המה המקום לאותו הערב ושמתים שם על כל חבריהם ומקרי שושבינים וקימ"ל שכירות ליומא ממכר כמבואר בב"מ (נו) ובש"ע (ח"מ סימן שמי"ב) א"כ הוי בביתם עיקר.

האמנם אם נדקדק שוב על זה"ו שמצוי אצל רוב או אפשר לו כל הזוגות (חת"ו) שלערוך סעודה בשבילם היא שמחה יתירה, שכן לערוך סעודה כרוך בעמל רב ואין בדר"כ לחתן או הכלה הזמן והרצון לערוך את זה אלא כל שאיפתם הוא להיות מהמוזמנים ולא מהמוזמנים א"כ הוי שמחה ברורה להם ולכאורה

יש לכרך ב"ח ע"פ זה. ובכלל שע"פ הרדב"ז בתשובה ח"א (סימן רמח) שכתב דמ"מ אם יצאו מפני שבית החופה קמן מהביל הקרואים מברכים שם זו לפי ששם הוא עיקר השמחה ע"ש. נמצא ברור שנכון וטוב אצל הזוגות לקיים סעודה אצל אחרים הן מעמל רב לערוך הסעודה והן שביחם צר וקצר מלהביל או להאכיל אחרים א"כ שעושים הכל בשבילם ובאים על הכל מוכן ומזומן והיא שמחה אמיתית להם ולא דוקא היחוד שיוכל החתן לשחק עם כלתו. ודברים קרובים לכ"ז כבר כתב בברכ"ה ח"ד (פ"ה ס"ג) שבזה"ו יש עדיפות יתירה על החת"ו להיות מוזמנים אצל אחרים והוא עיקר השמחה להם מאשר שהם בביתם הפרטי. והביא סיוע לדבריו ממנהג העולם שבלייל הנשואין מברכים שבע ברכות אחר הסעודה ובה"מ אע"פ שהסעודה אינה נערכת בביתו של החתן אלא במקום אחר, והחת"ו באים לשם כשאר מוזמנים ולא רפרף בזה אדם מעולם ועל כרחק לומר שהכל נעשה משמחה שאין להם מקום מרווח אצלם לערוך את ליל הנישואין ולפיכך היה נמי בשאר הימים דנוח להם לערוך הסעודה בבית אחר ומקרי שמחה להם ומברכים זו ברכות והסתיע נמי מהרדב"ז שהבאנו אנו ומהרב שריג ועוד ע"ש. וכבר השכנו עליו רמ"ה קרב זה אל זה בין ליל הנישואין לשאר הימים שכבר הערנו רפשיט"ל רבלייל הנישואין מברכים זו ברכות משום דקימ"ל א' מן הפירושים החופה מקרי פריסת המלית שעושים בזה"ו תרת הקידושין א"כ ברור לכל השימות דזה מקרי חופה ושם יש לכרך ב"ח ונמי שאם נלך לפירוש הרא"ש והתוס' עיקר מושבם הרי קימ"ל שכירות ליומא ממכר והוי בביתם הקבוע להם ואין מקרי כאחד מהמוזמנים כמ"ש הרמ"ח דסוף סוף עליהם חובת התשלום של כל הערב והוא ברור ועוד מעמים יש בדבר וכמוסים עמי לקצר כאן. א"כ אין לקרב הדברים ואין לדמותם וק"ל. אך על עצם הרעיון שיש שמחה ברורה לחת"ו להיות מהמוזמנים ולא מהמוזמנים כנהוג כיום היה מקום אתי להרהר לטובת הפסק שכן לכרך ב"ח.

אך מה נענה אנו שקבלו הוראות הש"ע ופשיט"ל דלכרך כנגדו זו ברכות אולי הוי עון פלילי מפי שהוא ברכה לבטלה דקימ"ל הרוכ שימות ורוכ סיעות הוי מהתורה. ומה בשביל מענה הגם שיסודו מנדולי

אשר

האה"ע סימן עו – עז

חנן

תמו

הוראה עכ"פ כבר לנו יש המנהג וההלכה שקבלנו
הוראות הש"ע ואפילו אלף פוסקים חולקים עליו. וגם אם
נאמר שהמציאות שונה בעת, אפשר שע"פ כל
הפירושים הידועים שאויל בתר הש"ע דעיקר הברכה
חתנים הוא שמחה לחת"ו בדוקא בדרך היחוד או ביתם
הקבוע או חופה ולא בסתם מתוך עצלות שלא לערוך

בביתם או שביתם צד מלהכיל שכן לא ראינו ולא
שמענו הפירוש הזה אצל הראשונים ובכלל ואם
הדברים היו מילתא במעמא היו מביאים הדברים שכן
ק"ק לומר שרק בזה"ו המציאות כן אבל בזמננו לא כך
היה. ואך שיהא מנהג אר"י ידוע שאין לברך ב"ח בבית
זר וכן עיקר.

שו"ת אשר חנן חלק ו-ז אבן העזר סימן קכא אות ה (קישור)

מקום שסועדים אפילו אינו בביתם וכו' יעו"ש באורך מש"כ בשם אחרונים שלא כדעת הש"ע והרמב"ם ע"כ.

וכבר עמדנו באורך וברוחב מראשונים ואחרונים חדשים גם ישנים בשו"ת אש"ח ח"ג-ד' (אה"ע סימן עו') ושם הסקנו הלכה למעשה היפך דברי מו"ר שליט"א שהוא בא מכח מנהג קדמון אצל חכמי מרוקו, ואם לא היה בא באישור להשיג עליו לפנינו לא הייתי כותב מה שנכתוב, אך מה נענה אנו שקבלנו הוראות הש"ע ומתגוררים בארץ ישראל שהוא והרמב"ם מרא דעתא דישאל, ונראה שלברך כנגדו ז' ברכות אולי זה עוון פלילי שהוא ברכה לבטלה דקימ"ל דרוב שיטות רוב סיעות הוי מהתורה, ומה בשביל מנהג הגם שיסודו מגדולי הוראה עכ"פ כבר לנו יש המנהג וההלכה שקבלנו הוראות הש"ע ואפילו אלף פוסקים חולקים עליו.

א"נ ויש מחכמי מרוקו שכתבו ההיפך שמנהגם כדעת הש"ע שלא לברך אלא בבית החתונה כמפורסם אצל הגר"י מאמן שליט"א בספרו שו"ת עמק יהשוע . ועיין בס' נהגו העם (קהילת צפרו) לרה"ג ד' עובדיה שליט"א (עמ' פא' סק"ז) "לא היו מברכין ברכת חתנים רק בבית החתן במקום החופה וכדעת מרן הש"ע והוא מהתוס' בסוכה וכו' ובלאו הכי החתן לא היה יוצא כל ז' מהבית וכאותו מנהג שהביא הבאה"ט (סימן סד' סק"ג) משם הפרישה וכו' יעו"ש. א"כ גם במנהג עצמו ישנו ספק אזי כדאי הוא ספק ברכות להקל וכש"כ שלמרן לא מברכים.

וגם אם נאמר שהמציאות שונה כעת, אפשר שש"פ כל הפירושים הידועים שאזיל בתר הש"ע דעיקר הברכת חתנים הוא שמחה לחת"ו בדוקא בדרך היחוד או ביתם הקבוע או חופה ולא בסתם מתוך עצלות שלא לערוך בביתם או

(אה"ע סימן עו') אליבא דהרי"ף נמי כדעתם והוא לאפוקי שיטת הרא"ש וסיע' וכפסק מרן הש"ע (סימן עו' ס"ב) עכ"פ לצרף שיטת הרמב"ם כסניף מקבלים דעתו בפרט שהוא נמי כהרי"ף ושכן מפורש נמי ברא"ש (כלל לה סימן ב') וכן דעת הב"י בתשובות ב"י (סימן ב') דכדאי הם המתירים להעישות סניף לכפות הגט באומרת מאיס עלי וע"ע ביבי"א ח"ג (סימן כ') ובצי"א ח"ד (סימן כא') ובדברות אליהו ח"ז (סימן פו' ועב'). א"נ כאשר בזמנינו הכפיה אינה על גוף הבעל אלא ע"י לחץ מוסרי או חברתי או בכלל אמצעי על רכושו כגון חיוב מזונות האשה שע"פ הדין מחוייב ובכדי ליפטר מזה נותן גט אין זה אולי בגד כפיה שהרי הוא נותן גט ליפטר מתשלום זה רצונו וע"ע בפת"ש (קנד' סק"ח) וז"ל: מיהו יכולין לכופו בשוטין ליתן לה גט בדרך ברירה ואין זה נקרא כפיה על הגט רק כדי לקיים שארה כסותה ועונתה עכ"ל.

והכל הוא הארה על מו"ר שליטא שלא זכר כלל האי דין מאיס עלי הגם שבשאלתו האשה מודיע בפני בה"ד שמואסת בבעלה מחולי זה, ואפשר שלא רצה לסמוך אפילו על ב' צירופים אלו מאחר ואין סיוע בכלל לצד השני כי אין פוסק שכתב היפך דברי הבאר שבע, וזה שנקט מהרב מצור דבש מ"מ הוא גופא בסוף דבריו חזר בו, לכך אפילו סיוע מדין מאיס עלי אין כאן, וגם על הפת"ש יש הרבה מחלוקת ולא כו"ע סב"ל הכי אחרת בזמנינו אין כפיה וזה ודאי ליתא, וצריך עוד להתישב בדבר.

ה.

בענין ברכת חתנים בבית זר

הנה כת"ר כתב (בסימן צב') להאריך לטובת מנהג הידוע אצל חכמי מרוקו מימים ימימה ומקדמת דנא לברך שבע ברכות בכל

שביתם צר מלהכיל שכן לא דאינו ולא שמענו
הפירוש הזה אצל הראשונים ובכלל ואם
הדברים היו מילתא בטעמא היו מביאים
הדברים שכן ק"ק לומר שרק בזה"ז המציאות
כן אבל בזמנם לא כך היה. ואיך שיהא מנהג
אר"י ידוע שאין לברך ב"ח בבית זר וכן עיקר.

[ילקוט כהונה](#) אבן העזר הלכות שבע ברכות אות ב

שעשו שם סיום מסכת, ודאי שאפשר לברך שם שבע ברכות.¹

ב. אין לברך שבע ברכות אלא אם כן הסעודה תיערך במקום ישיבת החתן והכלה בשבעת ימי המשתה, דהיינו בבית החתן והכלה או בבית ששוהים בו החתן והכלה בשבעת ימי המשתה. ולא בבית שמוזמנים אליו החתן והכלה לסעודה בלבד. מפני שהחתן והכלה שמחים יותר כשהסעודה נערכת לכבודם במקום עיקר ישיבתם בשבעת ימי המשתה.² [ויש אומרים דמכל מקום בזמננו שרוב הזוגות שנישאים גרים בדירה פרטית ולא בבית הוריהם כפי שנהגו בדורות שלפנינו, וטורח להם לערוך ולהזמין אורחים בדירתם הפרטית, ושמחים יותר כשעורכים סעודה לכבודם בבית אחר, יכולים לברך שבע ברכות במקום הסעודה אף על פי שאינו עיקר ישיבתם. ויש אומרים שאין לחלק בזה].³

וערך הכהן

הסעודה נעשית לשניהם. וכ"כ הגר"ש חירארי נר"ו בשו"ת לב שמחה (חאה"ע סי' י"א) בדעת רבינו. ע"ש.

2) זכר"כ ושמח"כ שם. שכ"כ מרן בשי"ע אה"ע (סי' ס"ב ס"י). ע"ש. וכ"כ מוה"ר הגר"מ הלוי זצ"ל בקונט' ברכת חתנים [שנדפס שוב בס' ברכת ה' ח"ד פ"ה] הערה 20 והבי"ד רבינו אלו. ועיין להגר"ש חירארי נר"ו בשו"ת לב שמחה (שם), שצדיק עתק כל דברי רבינו והוכיח מדבריו שכן המנהג בגירבא, וכתב ששאל את מרן הגרע"י נר"ו אם אפשר להקנות הדירה לחתן ולעשות שבע ברכות, ומיאן גם בזה. ע"ש.

3) בקונט' ברכת חתנים [בס' ברכת ה'] שם הערה 21 כתב שכיון שהטעם של התוס' שאין מברכים שלא בבית החתן הוא משום שהחתן היה מעדיף שיבואו אליו לביתו לשמחו, אי"כ בזמננו שהחתן והכלה דרים בדירה פרטית

1) ס' זכרי כהונה ח"א מעי' ב' אות כ"ד. שו"ת שמח"כ חאה"ע סי' כ"ד (שם נפלו כמה ט"ס). עפ"ד המאירי בסוכה (כ"ה ע"ב) שכי' וז"ל: הא כל שלא נעשית בשבילו כגון סעודת מילה שהחתן קרוי לשם אין אומרים אפילו שהשמחה במעונו ויש נוהגים שמאחר שאף בסעודת מילה היה ראוי לאומרה אי לאו משום צערא דינוקא כל שהחתן שם מחזירין אותו לדינה ע"ש. הרי דל"פ אלא בסעודת המילה ולענין שהשמחה במעונו דוקא, אבל ברכת חתנים דל"ש כלל בסעודת מילה לכ"ע אין לברך. וה"ה בסעודת סיום. ע"ש. וכ"כ מוהר"ם הלוי זצ"ל בקונטרס ברכת חתנים [שוב נדפס בס' ברכת ה' ח"ד פ"ה] הערה 7 והרה"ג רבי יעקב עמאר נר"ו במאמרו שבירחון יתד המאיר (ניסן התשס"ג ס"ס מ"ז), והביאו דברי רבינו זצ"ל אלו. ע"ש. ומ"מ ודאי שאם הסעודה נערכה לכבוד החתן אלא שעשו סיום מסכת, יכולים לברך ז"ב, ואפילו אם

לעצמם ומעדיפים שהסעודות יערכו בבית
אחרים והם יוזמנו לשם, אי"כ זוהי עיקר
שמחתם ויכולים לברך, וכמו שכן המנהג
פשוט בכל העולם בליל הנישואין
שמברכים שבע ברכות אחר הסעודה
וברכת המזון אעי"פ שהסעודה אינה
נערכת בביתו של החתן. ע"ש. וכן כתב
כיו"ב לחלק מוהרכ"ץ זצ"ל בס' נפש חיה
(מע' ח' אות י"ד), ומו"ר ההמ"ג נר"ו ציין
לדברי רבינו בזכר"כ. ע"ש. אולם שמעתי
ממ"ד הרה"ג הדו"מ רבי דוד עידאן נר"ו
לפקפק בדברי מהר"ם הלוי הנ"ל, ושוב
האריך בזה במאמר שנדפס בקובץ ויען
שמואל חלק י"ב (סימן ט"ו), עיין שם
טעמיו ונימוקיו שאין לברך אלא בבית
החתן. ושם (עמוד רנ"ד) הביא גם דברי
רבינו בזכר"כ. ע"ש. והמעין יבחר.

[בנים חביבים](#) (הרב אליהו ינאי) עמ' שצא

בענין ברכת שבע ברכות

הן ובענין אם ספרדי יכול לברך שבע ברכות להוציא יד"ח אשכנזי כמנהגו, נקדים בקצרה אודות חילופי המנהגים בזה אם מברכים את שבע הברכות מחוץ לבית החתן ג"כ. הנה מנהג הספרדים בעיקרו הוא שאין מברכים את שבע הברכות מחוץ לבית חתנים ממש. ומקורם מדברי התו"ס סוכה (כה:), וטעמו משום שאין שמחה אלא בחופה, וחופה פירושו עיקר מקום ישיבת החתן והכלה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא. ובאמת שכן כתבו הרמב"ן, הרא"ה, הרשב"א, הריטב"א, האור זרוע ועוד, וגם הר"ן כתב שיש לחוש לכתחילה לדעה זו. וממילא מסתבר שאין לברך ברכת חתנים אלא בבית החתן בלבד. (ונחלקו הפוסקים לגבי בית הורי החתן וע"ע בספר בית חתנים עמוד עט הערה 5, 6), וכן הוא מנהג הספרדים בעיקרו, שלא מברכים את הדין הברכות מחוץ לבית חתנים וכפסק מרן השו"ע (אבה"ע ס' סב סע'). וכן העידו לנו על המנהג הגר"ע יוסף שליט"א (ע' ספר שובע שמחות), והגאון חכם בן ציון ז"ל, בשמו של מרן ראש הישיבה מוהר"ר עזרא עטייה זצ"ל, ופוק רחוי מאי עמא דבר בזה. (ויש להעיר דאין לשנות את המנהג בין הספרדים ע"י כל מיני פלפולים ודיוקים שונים, מאחר וכן נתפשט המנהג, וכדעת מרן השו"ע).

אולם מאידך גיסא הוא מנהג האשכנזים דנוהגים לברך את כל השבע ברכות גם מחוץ לבית חתנים ממש ובכל מקום שיזמינו את החתן והכלה ויעשו סעודה לכבודם, יברכו בסוף את השבע ברכות. וזה כשיטת הלבוש, הט"ו, המהר"ל מפרג ועוד, וכ"א כמנהגו נוהג. ועתה נשאלת השאלה דמאחר ומנהג האשכנזים לברך את השבע ברכות גם מחוץ לבית חתנים, ובכל מקום שנעשית סעודה לכבודם של החתן והכלה, האם הספרדי יהיה רשאי לברך כשכבדוהו לברך, או שמא יחוש בזה לברכה לבטלה מאחר ולמנהגו אין לברך ברכות אלו.

ומצאתי בשו"ת אבני ישפה שנשאל בזה הציור, והשיב דאע"פ שיש לחלוק על ראיית הרב חיד"א ז"ל מקידוש להלל כדפרשנו לעיל, אמנם נראה שלענין שבע ברכות ראיתו מהגמ' בפסחים (קו). דומה לנידון כיון שבין בקידוש ובין בשבע ברכות אחד אימר את הברכה עבור כל הציבור (משא"כ בהלל שאין הש"ץ מוציא שום אדם בברכתו על ההלל). ולכן יש לדמות ולעשות מעשה, ושאף אנחנו נאמר לענין שבע ברכות בבית אחר שאינו בית החתן, שודאי שיכולים לכבד לספרדי לברך אעפ"י שהוא נוהג כדעת מרן השו"ע שאסור לברך מחוץ לבית החתן. שהרי לפי מנהג האשכנזים

בלבד. ושוב ראיתי שגם בשו"ת מנחת יצחק (ח' ב' ס' מב) כתב דאף שהרשב"א כתב דאין אומרים את ברכת אשר ברא בפחות מעשרה מ"מ בשו"ע (שם) פסק כדברי הרא"ש, הר"ן, והרמב"ם, דאומרים אותו גם בלא עשרה. ולכן עדיף שהספרדי יברך את ברכה זו מאשר יברך אחת משאר הברכות ולא יכניס את עצמו בחשש ברכה לבטלה. ואגב נזכיר דשיטת חכם בן ציון ז"ל היא דגם את ברכת אשר ברא אין לברך אלא ברכת בורא פרי הגפן על כוס ברכת המזון בלבד. וע"ע בספר בית חתנים (עמוד עח הערה 2). ומ"מ נ"ל דעדיף שיברך את ברכת אשר ברא משאר הברכות וכן עיקר מאחר ועינינו רואות מעשים בכל יום שנהגו לברך עכ"פ את ברכת אשר ברא, ולא אמרינן סב"ל נגד המנהג ודו"ק. ודע דיש להסתפק אם הספרדי עולה להצטרף למנין של האשכנזים כזה בכדי לברך את שבע הברכות, מאחר ולא כ"כ פשוט שיוכל לברך את השבע ברכות ממילא אינו נחשב כבר חיובא וצ"ע למעשה.

ועתה ראיתי להזכיר כאן עוד נקודה והיא מש"כ הפוסקים בנידון זה, דאף שמנהג בני אשכנז לברך ברכת חתנים בכל מקום שנעשית סעודה לכבוד החתן והכלה, מ"מ אשכנזי המשתתף בסעודה שנעשתה לכבוד חתן וכלה מבני ספרד בבית אחר, מסתבר לומר

מברכים. ושפיר נחשב הספרדי בר חיובא להוציא את הרבים ידי חובתם, וזה ממש כראיית הרב חיד"א ז"ל, והאגרות משה (שם) מהגמרא בפסחים (קו.) ודו"ק. ועוד מאחר ויש מהספרדים שסוברים שגם דעת מרן היא שאפשר לברך שבע ברכות שלא בבית חתן דוקא, ושיש שמחה בכל מקום בימינו וכו', אז וראי שרשאי הספרדי לסמוך גם ע"ז ולברך עבורם את השבע ברכות עכת"ד. ועיין עוד בשו"ת וישוב הים (ח' ב' ס' כא). וכן אמר לי הרה"ג ר' שלום משאש שליט"א שהוא מורה לברך השבע ברכות גם שלא בבית החתן ממש. ולכן אע"פ שכתבנו לעיל בשם הגאון ר' עזרא עטייה זצ"ל שכן הוא מנהג הספרדים שלא לברך מ"מ בכגון דא כתב בשו"ת אבני ישפה שודאי אפשר לסמוך על החולקים דסברי שרשאים לברך גם מחוץ לבית חתנים, וגם הספרדי עתה יברך עבור חבריו האשכנזי.

ובאמת שאפשר לצאת מהספק הזה לגמרי והוא שיכבדו את הספרדי בכרכת "אשר ברא" כי הרי כבר כתב מרן להדיא בשו"ע (ס' סב סע' ד) דברכת אשר ברא אינה צריכה עשרה, וכן דעת רוב האחרונים, ע' ערוך השולחן, חכמת אדם, ובן איש חי (שופטים אות יד), וכן פשט המנהג לברך את ברכת אשר ברא בשלשה

אחד מהרמ"ם שהחתן למד אצלם בישיבה ע"כ. גם תראה שהרב שריה דבליצקי (בשובע שמחות פ' א הערה צב) פסק שאם ישנם ששה אשכנזים בסעודה אפשר לברך ע"ש. וממילא בצירוף כ"ז יש לו לאשכנזי על מה לסמוך כשמברך את השבע ברכות עבור החתן הספרדי.

העולה מכל האמור כאן לגבי ברכת שבע ברכות הוא שספרדי שכבדוהו לברך אחת משבע הברכות לכבוד חתן אשכנזי עדיף שלכתחילה ימנע מלעשות כן, ואם א"א למנע לגמרי לפחות ישתדל שיברך את ברכת "אשר ברא", וגם אם זה אי אפשר נראה דשפיר יכול לסמוך על דברי החיד"א וראייתו מפסחים (קו). הדומה לנידון דידן. וכן הסכים הכף החיים (ס' תכב לה) לדמות, וכמו שפסק בפשטות בשו"ת אגרות משה (שם). ובאן עדיף מברכת הלל מכמה סיבות כדפרשנו. ומצד שני, דהיינו אשכנזי הרוצה לברך את השבע ברכות עבור חבירו הספרדי (שלא בבית חתן) ישתדל גם הוא להמנע מלעשות זאת כי קרוב להיות ברכתו לבטלה, וכמש"כ הגאון ר"ש אלישיב שליט"א. ואם אי אפשר להתחמק מזה ישתדל שיהיו רוב מנין של אשכנזים כמש"כ בשם הרב דבליצקי שליט"א, ואם גם זה לא יכול לעשות יכול להיות שגם כאן יש על מה להסתמך כשמברך

שאינו יכול לברך שבע ברכות חתנים עבורם. וראיתי שוב בספר בית חתנים (עמוד פ' א הערה ד) שכן פסק הגר"ש אלישיב שליט"א. וטעמו משום שישנה מחלוקת אם ברכות חתנים מברכים בשביל הפנים חדשות או לכבוד החתן והכלה, ולדעה שהברכה היא לכבוד החתן והכלה מכיון שהם ספרדים ולשיטתם אין לברך אלא בבית חתנים דוקא, לכן אפילו אשכנזי לא יכול לברך, שאם יברך ברכתו לבטלה עכת"ד. וחזינן דיש ללכת אחר מנהג החתן. ולאחר זמן ראיתי שכן היא שיטת הגר"ע יוסף שליט"א ג"כ, ומובא בספר שובע שמחות (ח' א עמוד רכט), ובמקורות הוסיף דמ"מ הזינן מעשה רב שהביאו אשכנזי שיברך את כל השבע ברכות, כשיש שם פנים חדשות, ועשרה, אע"פ שלא היו בבית החתן, והגאון ר' עובדיה יוסף שליט"א הסכים שיברך אחר שקראו לו, דסוף סוף אין הברכות ברכות לבטלה אע"פ שלכתחילה אין לעשות כן. ומיהו מאחר ייש המחלקים בין זמנם לזמנינו, ויש כאן ספק ספיקא (ע"ש לעיל מיני) לפיכך לא דמי לברכת הלל בראש חודש (דסבר איהו דלא כהרב חיד"א ז"ל ואסרו מלברך עבור הציבור כדפרשנו במקומו את שיטתו) עכת"ד.

ולכן אם המברך האשכנזי כבר בא לברך אין מוחין בידו, ובפרט אם הוא

כשמנהגו הוא לא לאומרה כלל. וראינו
איך שכל ציור בפני עצמו טעון דרישה
ותקירה נפרדת בפרטים נפרדים, ולא כל
גידון דומה לראיה. ורק באתי בזה להעיר
כמה נקודות ושיטות בין הפוסקים
בשאלותינו הנ"ל. ומזה יהיה קצת יותר
ברור הספק שפתחנו בו מתחילה. ובכל
אופן להלכה ולמעשה נדע ונבין שצריך
לעשות שאלת חכם ונשכון בטח, ואני
תפילה שד' יאיר עינינו בתורתו אמן.

עבורם את השבע ברכות וצ"ע למעשה
ע"כ.

סיכום

ודע שאלו הם כמה דוגמאות שמצאתי
בספרי הפוסקים המדברים בשאלתינו
שפתחנו בה, והוא אם יחיד או ש"ץ
רשאי לברך ברכה עבור הציבור



משנת יהושע (חילו) אירוסין ונישואין א עמ' רסה

משנת יהושע (חילו) אירוסין ונישואין ב עמ' ערה

שו"ת ברית עולם (הרב פנחס טולידאנו) חלק ג אבן העזר סימן יא

סימן יא

חתן וכלה שנכנסו לבית האבל וסעדו עם האבלים ושאר בני
הבית, אם מזמנים שהשמחה במעונו ומברכים שבע ברכות
לאחר בהמ"ז.

שאלה

על דבר החתן והכלה שבשבעת ימי המשתה נכנסו לבית אביו של החתן לנחמו כי נפטרה אמו. ישבו
שם הרבה זמן עד שקמו בני הבית לאכול, וגם החתן והכלה ישבו לאכול עמם, ובתוך הסעודה שאל
שאלו אם חייבים לברך להם שבע ברכות, ולומר בשעת הזמן שהשמחה במעונו.

תשובה

ג. דעת הט"ז מהנחשב בית חתנים

ודברים אלו פשוטים וברורים לענ"ד גם לדעת הט"ז שם סק"ז שחולק על דעת מרן והרמ"א שהביא תחלה דברי התוספות הנ"ל שכתבו דאם יצא מחופתו והלך עם כלתו לבית אחר, שוב אינו יכול לברך ברכת חתנים.

ושוב כתב וז"ל: והרא"ש הביא דבריהם וכתב וזה לשונו ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכין לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא, אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי בבית אחר הוא וחביריו, ועושה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ויוכל לברך שם ברכת חתנים. וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים עכ"ל הרא"ש.

וכתב הט"ז דכוונת הרא"ש היא דדוקא בסוכה שאין בה כלל שמחה אין מברכין, משא"כ בהולך לשמוח עם כלתו בבית אף שיחזור אח"כ לבית הראשון, מ"מ באותה שעה שהוא שמח בבית שני נקרא אותו הבית אז חופה. ודוקא בסוכה שאין לבבו שלם בשמחה שלא הלך שם אלא לקיים מצות סוכה, ובדעתו לחזור לחופתו, אך אם הולך לאכול ולשתות בבית אחר, ובאותה שעה אינו חושב על בית חופתו כיון שיש לו שמחה בבית זה, מדוע לא יברך שהשמחה במעונו וברכת חתנים עכת"ד (בשינוי לשונו) ע"ש.

ד. האם נידון הרא"ש דומה לדינו של הט"ז

ודברים אינם הכרחים כלל לע"ד, שממעשה שהביא הרא"ש באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם, מראה בעליל שדוקא בכהאי גוונא שעקר חופתו הראשונה ואינו יכול לחזור אליה בקלות (ובפרט בזמן

א. שבע ברכות בבית חתנים ומה הוא בית חתנים

אחר העיון יראה לי שאסור לברך שבע ברכות או לומר שהשמחה במעונו, וזה החלי בס"ד.

גרסינן בסוכה (דף כ"ה ע"ב) אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה. מ"ט משום דבעו למיחדי. וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה. אין שמחה אלא בחופה וכו' ע"כ. וכתבו התוספות שם (ד"ה אין) וז"ל משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, כיון דאין שמחה אלא בחופה ע"כ. וכדבריהם פסק מרן באבה"ע סימן ס"ב סעיף י"ד יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים. וה"מ כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים.

וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך שבעה ואין דעתו לחזור ע"כ ע"ש.

ב. בנידון דידן שרק נזדמנו ובבית האבל

ולפי זה, דל מהכא ענין של אבילות, אם החתן וכלה הלכו רק לבקר קרוביהם וכל החבורה אינם איתם ודעתם לחזור לחופתם, אין אומרים ברכת חתנים. ונמצא דה"ה בנ"ד דהחתן לא יצא אלא לנחם את אביו ובדעתו לחזור אחר שקיים מצות נחום אבלים. ולפיכך גם שישב ואכל איתם אין כאן ברכת חתנים. ועוד איך ליכלו וליחדו בבית האבל, ואיזה שמחה יש במעונו בשעה שבני המשפחה מתאבלים על הנפטרת.

ברית

סימן יב

שלום

שצט

הרא"ש) הוא דחייב לברך שם בבית השני כי אז היא חופתו, אבל היכא דהוא סועד בבית אחר ובדעתו לחזור לחופתו אין לברך במקום שהוא סועד כי אין זה חופתו.

ה. מפקפק אם נידון הריב"א כנידון הט"ז

ו המרדכי שהביא הט"ז מעשה שהיה החתן ושושביניו סועדים בבית אחר שלא בבית החופה, ולא הניח הריב"א לברך שם ברכת חתנים ע"כ. ופירש הט"ז וז"ל מעשה זה דר"י בר אברהם מיירי ג"כ בדרך זה שלא היו סועדים שם דרך שמחת נישואין ולא נעשית הסעודה לכבוד חתן וכלה, ודעתו היה לחזור ולשמח בבית החופה. אבל בני"ד שאדם אחר עושה סעודה לכבוד חתן וכלה לשמח אותו מדוע לא יברך הברכות, אין לך בית החופה גדול מזה, דמה לי מקום שמשמחין בו ב' או ג' ימים ומה לי מקום שמשמחין בו יום אחד עכ"ת ע"ש. ולשון הריב"א לא מוכח כדבריו כלל, אלא כל שסועד החתן והכלה בבית אחר שלא בבית חופתו אין לו לברך.

ו. מדברי תלמיד הרשב"א בענין ברכת חתנים שלא במקום חופת החתן

וכן הוא מנהג ארץ המערב ועוד מקומות שאין מברכין ברכת חתנים אם הלך החתן לסעוד בבית אחר. וכן מצאתי בספר "השולחן" לרבינו

חייא ב"ר שלמה מברצלונא תלמיד הרשב"א ז"ל (מהדורא רב משה בלוי, ניו-יורק תשד"ם) וז"ל: (דף שמ"ה) הלף החתן לאכול בבית אחר בתוך שבעת ימי המשתה אין מברכין שם ברכות אלו, לפי שלא נתקנו אלא מחמת השמחה שמשמחין החתן והכלה, ושמחה זו אינה אלא בחופה וכמו שאמרו במסכת סוכה אין שמחה אלא בחופה ע"כ. וכן הוא ברשב"א כתובות דף ח' סוף ד"ה מכאן. וכן כתב הריטב"א כתובות דף ח' בשם רבותיו. וכן הביא ג"כ הרב המגיה שבספר "השולחן". ובאוצר הפוסקים אבה"ע סימן ס"ב סעיף יו"ד סקנ"ח כתבו שכן הוא בספר צרור החיים תלמיד הרשב"א דף קע"ה; וכן הוא להרא"ה כתובות דף ז'. וכן הוא להרמב"ן ז"ל ע"ש. וכן הוא להר"ן שכתב דיש לחוש לדעת התוספות שהבאנו לעיל.

והן אמת דהאשכנזים נוהגים כדעת הט"ז ודעימיה. ואין להאריך בזה כי כבר האריכו הפוסקים בכל זה.

ז. מסקנא רדינא

ועכ"פ לנידון שאלתינו שלא הלכו החתן והכלה רק לנחם אבי החתן, ברור הדבר שגם לדעת הט"ז אין לברך. גם לא שייך בבית האבל לומר שהשמחה במעונו.

והוא ברחמיו יאר עינינו בתורתו הצעיר פנחס טולידאנו

כת הספרדים המקילים

אור תורה אדר תשמג סימן מח

ע' להלן בשו"ת עשה לך רב

[אור תורה](#) תמוז תשנ סימן קלא (הרב מרדכי מלכה)

סימן קלא

הרב מרדכי מלכה

ראש כולל „כתר תורה” – גבעת שמואל

ומח"ס אמרי מרדכי

בענין שבע ברכות וחיוב בסוכה לחתן

שאלה. (א) האם חתן בזה"ז יכול לכרך שבע ברכות כאשר עושה סעודה אצל הוריו קרוביו וידידיו בכל יום במקום אחר. (ב) מה הדין לענין ברכת אשר ברא לבד, האם אפשר לברך. (ג) מה הדין לענין שהשמחה במעונו בברכת הזימון. (ד) האם חתן ושושביניו בזה"ז פטורים מהסוכה.

תשובה. איתא בגמ' סוכה (כה:): ואמר ר' אבא בר זבדא אמר רב, חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורים מהסוכה כל שבעה. מאי טעמא משום דבעו למיחדי. וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה? אין שמחה אלא בחופה.

וליכלו בסוכה וליחדו בחופה? אין שמחה אלא במקום סעודה. וליעבדו חופה בסוכה? אביי אמר משום יחוד, ורבא אמר משום צער חתן. מאי בינייהו איכא בינייהו דשכיחי אינשי דנפקי ועיילי להתם למאן דאמר משום יחוד ליכא למאן דאמר משום צער חתן איכא. ופירש רש"י צער חתן שהמקום צר ופתוח שאין לה אלא שלש דפנות ובוש לשחק עם כלתו עכ"ל. בפסקי הרי"ד נקט רק משום שאינו יכול לשחק עם כלתו, וכן ברבינו ירוחם (דף קפ"ה). אולם באו"ז (סימן רצ"ט) כתב רק משום שהמקום צר בשביל כל האורחים. וכן פירש המאירי. וכן הוא בפסקי הרי"ז סוכה שם. ועיין חידושי הרא"ה סוכה דנקט טעם חדש משום דהסוכה בגג וטרחא לחתן לעלות ולרדת. ולפי זה באין הסוכה על הגג יהיה חייב. ואולי לא פלוג רבנן כי כך היה המנהג בדרך כלל לעשות הסוכה על הגג. ועכ"פ יש שני פירושים מהו צער החתן בסוכה, מפני שהמקום קטן או מפני שבוש לשחק עם כלתו, ורש"י נקט תרוייהו. ולקמן נדבר בזה בעזה"י.

ובתוס' ד"ה אין שמחה וכו' כתבו וז"ל משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים. כיון שאין שמחה אלא בחופה וכו' וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי במקום שבירכו תחילה ברכת נשואין קרי ליה חופה פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהם מרובין ואין יכולים ליכנס בבית, אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה עכ"ל. וכ"כ בפסקי התוס' כתובות (אות ל"א), וכ"כ המרדכי פרק הישן (סימן תשד"מ) וז"ל: אין שמחה אלא בחופה, מכאן מדקדק בספר או"ז שאם יוצא החתן מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכים לאכול במקום אחר שלא בבית החופה שאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, ובפ"ק דכתובות (ז:): נמי אמרינן מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע במקום חופה שהוא עיקר ישיבת חתן וכלה כל שבעת ימי המשתה. (אגב, בתוס' סוכה שם הביאו ג"כ ראיה זו ודחו דשמא נקט בית חתנים לאפוקי מר"י דאפילו בבית אירוסין מברך, וקמ"ל דאינו מברך אלא בבית חתנים. ונראה לבאר דברי האו"ז דאם כוונת הגמ' לאפוקי מר"י מדוע נקט בבית חתנים היה לו לומר בנישואין. אלא ודאי קמ"ל בדרך אגב בית חתנים לעיכובא. אמנם יש לדחות דמאחר ור"י נקט בית אירוסין נקט גם תנא דידן באותו לשון בית חתנים ולעולם עיקר כוונתו לאפוקי מדר"י בלבד. אך עדיין יש לטעון הא גופא בדברי ר"י מדוע נקט בית אירוסין ובהכרח דבית אירוסין לר"י ובית חתנים לתנא דידן הוא לעיכובא. ויש לעיין בתוס' דבכ"ז דחו ראיה זו). וכבר היה מעשה שיצא וסעד החתן והכלה ושושביניו וחבורתו שלא במקום חופתו, ולא הניחם ר"י בר אברהם לכרך שהשמחה במעונו ואשר ברא, והביא ראיה משמעתין דפרק הישן וכו' וצריך לדקדק מאי במקום חופה וכו' אלא עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה, ולא מקום שעשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה עכ"ל. וכן מבואר להדיא

אור תורה

תרפה

כלשון הנ"ל באו"ז הלכות סוכה סימן רצ"ט ע"ש. וכן מפורש במאירי (סוכה כ"ה) וז"ל: וממה שאמרו כאן אין שמחה אלא בחופה, כתבו רבים שסעודה שהחתן אוכל בה אפי' עשאוה אחרים לכבודו, או אף שהוא עצמו עשאוה אין מברכין בה ברכת חתנים, שאין ברכת חתנים אלא במקום שמחה ואין שמחה אלא בחופה, אבל שהשמחה במעונו אומרים כל שהיא נעשית לכבוד החתן וכו' עכ"ל.

וכן כתב הר"ן (כתובות דף ג' מדפי הרי"ף) בד"ה וחתנים וז"ל: וכתב הרמב"ן ז"ל ושמעתי שאין לברך ברכת חתנים ולא אשר ברא אלא בחופה, שאין שמחה אלא בחופה כדאמרינן בסוכה וכו' אלמא ליכא לברוכי ברכת חתנים אלא בשבעת ימי משתה ובחופה ע"כ. מיהו שהשמחה במעונו ודאי לא תלי בחופה כלל, דהא אפילו במקמי הכי ובתר הכי מברכין לה עכ"ל. וכן משמע בספר הפרדס לרש"י סימן רצ"ה שכתב שאין חובה לחתן היות דר בחופה כי אם שבעה ולא יותר וכו' וכ"כ עוד על כן מנהג בנהר ריינוס להוליך הכלה ביום ארבעה לבית אחר שדר החתן וכו' מלשונות אלו מבואר דחובת החתן להיות במקום קבוע למשך כל השבעה. וכן נקט כמה פעמים בלשונו מברכין בבית חתנות ע"ש. וכן פסק המנהיג הלכות חתן (דף תקמ"ג), וכן פסק הרקנטי (סימן רל"ג) דשבע ברכות רק בבית החופה, ורק לענין ברכת שהשמחה במעונו הביא מחלוקת אם אפשר לברך אפילו שלא בבית החופה. וכ"כ האגודה פ"ב (סימן ט"ז) וכן משמע ברוקח (סימן שנ"ב) דאפילו שהשמחה במעונו דוקא אם אוכלים שם ע"ש.

אולם הרא"ש בסוכה (פ"ב סימן ב') כתב דברי התוס' והוסיף: ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא, אין שמחה אלא בחופה, כיון שאין דעתו להניח החופה אלא כדי לאכול בסוכה, ואח"כ חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו, ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים. וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים וכו' עכ"ל. וכלשון הרא"ש כתב גם רבינו ירוחם נתיב כ"ב ח"ב דף קפ"ז ובתוס' ר"פ לסוכה שם ע"ש.

ומפשטות דברי הרא"ש ורי"ז ור"פ משמע דחולקים על התוס' וא"כ יוצא הרא"ש ודעמיה ס"ל דכאשר עוקר מקומו עד סוף השבעה למקום אחר שפיר הופך מקום שני לבית חופתו ויכול לברך, אבל אם אינו עוקר דירתו ודעתו לחזור לחופתו אינו מברך במקום האחר אפילו שהחתן והכלה וכני החבורה נמצאים שם. וממילא התוס' דפליגי יסברו דאפילו היכא דעוקר מקומו לגמרי לא מהני ואינו יכול לברך בשום מקום אלא במקום חופתו. אך יש להקשות לפ"ז במאי פליגי היכא שעקר מקומו לגמרי למקום אחר, מדוע התוס' יסברו דאינו הופך למקום חופה, הניחא אם בית חופה הוא דוקא מקום הנישואין, אך הרי גם התוס' מודו דלא בעינן מקום הנישואין אלא עיקר מקום ישיבתם א"כ מדוע שלא יהפך מקום זה מעכשיו לבית

חופתו? ועוד הרי התוס' סיימו בדבריהם לאפוקי כשזה מקום אקראי בעלמא, משמע דאם אינו אקראי אלא קבוע שפיר הוי בית חופתו. ועוד מאחר וכל הסברא דבעינן בית חופתו משום דשם איכא שמחה יתירה, א"כ הניחא כאשר אינו עובר בקביעות למקום אחר שפיר מובן דעיקר השמחה במקום הקבוע שבו נוח לו יותר, אבל כאשר קובע מקומו במקום אחר מדוע שלא יהיה שמח שם שמחה שלימה? ועוד כיצד הרא"ש והאו"ז מביאים אותו מעשה בשם הר"י והפסק הפוך דלפי הרא"ש פסק להם לברך ולפי האו"ז פסק להם שלא לברך?

ולכן נלע"ד ליישב דאין כוונת הרא"ש לחלוק על התוס' אלא מבאר לנו הדין. דמפשטות ראיית התוס' לכאורה משמע דבכל אופן שאינו בבית חופתו אינו מברך, ולזה הרא"ש כתב דאין ראייה לכל האופנים אלא הדבר תלוי אם עוקר דירתו לגמרי למקום אחר שפיר חשיב בית חופתו ומברך, ואם הולך באקראי אינו מברך והוכיח דכל הראיה מהגמ' היא רק על אופן שהולך באקראי הוא דאין שמחה אלא בחופתו ואינו מברך, ולעולם גם התוס' יסברו כן. וכן מדויק בלשון התוס' כנ"ל בדברינו. ואף הרא"ש לא כתב בלשון שהוא חולק על התוס' ודו"ק.

ומצאתי אח"כ ראייה לדברינו מלשון הב"י (אה"ע סימן ס"ב) שכתב וז"ל: ובזה שכתב הרא"ש לפעמים הולכים החתן והכלה לעיר אחרת לברך ברכת חתנים, אינו סותר מ"ש בפסקי התוס' פ"ק דכתובות כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים דאפשר דהתם מיירי כשהולכים לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך שבעה, ולהרא"ש בהולכים להתיישב ולדור באותה עיר אחרת. ואפי' את"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא, וכ"ש דאותו פסק לא נמצא בתוס' עכ"ל הב"י. וביאור דבריו דלכאורה הרא"ש חולק על התוס', דהרא"ש נקט בהולך החתן לעיר אחרת מברך, ואילו בפסקי התוס' מבואר שאינו מברך. ותירץ שני תירוצים. א) אפשר דהרא"ש מדבר בעוקר מקומו לעיר אחרת לגמרי ובזה גם התוס' מודו דיברך שם ברכת חתנים, ואילו פסקי התוס' איירי בהולך לטייל על מנת לחזור לחופתו ולכן אינו מברך, ולפ"ז לא חולקים התוס' והרא"ש. ב) את"ל דהתוס' חולקים וס"ל דאפילו עוקר דירתו אינו מברך, מ"מ סומכים אנו על דעת הרא"ש שמברך ובפרט שהתוס' לא פסקו להדיא בזה. הרי מבואר להדיא בתירוץ א' שאין מחלוקת בין התוס' להרא"ש, והכי מסתברא וכמו שהוכחנו לעיל בס"ד.

הנה כי כן יוצא לפי דברינו דלפי כל הראשונים הנ"ל היכא שהחתן הולך למקום אחר על מנת לחזור לביתו וחופתו ודאי אינו מברך ברכת חתנים. וברכת שהשמחה במעונו תלויה במחלוקת. אבל אם עוקר דירתו עד סוף השבעה למקום אחר יכול לברך לכולי עלמא. אמנם לפי תירוץ ב' בב"י אפשר דלשיטת התוס' ודעמייהו גם ככה"ג אינו מברך. אולם הר"ן בסוכה שם כתב דברי התוס' והוסיף וז"ל: ומשמע דאפילו באותה חצר עצמה

אור תורה

תרפז

כדכתיבנא, ובודאי שהשמחה במעונו אומרים אותה אפילו שלא בחופה, דהא מכי רמו שערי באסיתא אמרינן לה דליכא חופה, וכיון שכן י"ל דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים, דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה, והכא הכי קאמרינן דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה, וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס' עכ"ל. הרי מפורש דהר"ן חולק על התוס' ושאר ראשונים הנ"ל וס"ל דבכל מקום שהחתן והכלה נמצאים מברכין ואפילו אינו עוקר מקומו לשם. ופי' הגמ' שתירצה אין שמחה אלא בחופה ר"ל שעיקר השמחה בחופה, אבל ודאי שיש שמחה גם בסוכה. ומ"מ פטור מסוכה כיון שממעט משמחתו, אך מיעוט שמחה זה אינו סיבה שלא יוכל לברך שבעה ברכות. ולדבריו בילור המשך הגמ' ולעביד חופה בסוכה, היינו דאפילו דמיעוט שמחה הוא סיבה לפוטרו מסוכה מ"מ מיעוט שמחה זה נובע מתוך שאינה מקום חופה אבל אם יעשה החופה בסוכה שוב לא יהיה אפילו מיעוט שמחה, ולזה תירצה דאיכא צער וכו'. ועיין קרבן נתנאל שם אות ת' שהקשה על דברי מהר"ל מפראג שסובר כהר"ן, ולענ"ד לק"מ כנ"ל בהר"ן.

גם בחידושי הרשב"א סוכה הביא מחלוקת בזה וכתב וז"ל: אין שמחה אלא בחופה פי', דאפילו באותו בית עצמו" כי הכא שאע"פ שאפשר לעשות סוכה בבית עצמו מיפטרי מהאי טעמא. ומהא שמעינן שאין אומרים ברכת חתנים ואפילו ברכת אשר ברא אלא בחופה. ואע"פ שהחתן והכלה שם, ורפי' באותה חצר עצמה" כדכתיבנא, אבל שהשמחה במעונו אומרים וכו' וי"א שאפילו שבע ברכות אומרים במקום שיושבים חתן וכלה אע"פ שאינו מקום חופה, ולא אמרינן אין שמחה אלא בחופה, אלא למעוטי שאין אומרים שבע ברכות באירוסין. תוס' עכ"ל. וסוף דבריו שרוצה לבאר אין שמחה אלא בחופה לאפוקי אירוסין הוא קשה מאד דאין לו כלל שייכות לנדון דסוכה שמדובר שם לפוטרו מסוכה וצ"ע. ושמא יש ט"ס וכוונתו לראיה מלשון הגמ' כתובות כמ"ש התוס' ודחו דנקט בית חתנים לאפוקי אירוסין ודו"ק. וכלשון הרשב"א מבואר גם בחידושי הריטב"א שם. וכן בארחות חיים לר' אהרן מלוניל הלכות ברכת המזון סימן ס"א הביא מחלוקת, דהראב"ד כתב שמברך בכל מקום, ואילו הרמב"ן והרשב"א חולקים וסוברים דאינו מכרך לא ברכת חתנים ולא אשר ברא אלא בחופה. וכן בהגהות הסמ"ק מצוריק (דף צ"ח) הביא מחלוקת.

לסיכום, היוצא מדברינו שיש מחלוקת בין הראשונים אם אפשר לברך ז' ברכות בכל מקום שנמצאים החתן והכלה, או דוקא בבית חופתם או אם קבעו מקום אחר עד סוף השבעה.

שיטה א' התוס', פסקי תוס' כתובות, האו"ז סי' רצ"ט, המרדכי פרק הישן סי' תשד"מ, המאירי סוכה, הרמב"ן, רש"י בפרדס סי' רצ"ה, המנהיג,

האגודה סוכה פ"ב סימן ט', הרקנטי סי' רל"ג, הרא"ש, תוס' ר"פ, רבינו ירוחם ח"ב נתיב כ"ב, הטור אה"ע סימן ס"ב. כל אלה סוברים דאין לברך בכל מקום אלא דוקא בבית חופה או במקום שקבע עיקר דירתו עד סוף השבעה.

שיטה ב' (הר"ן סוכה, והובא דעת החולקים גם כרשב"א סוכה, וכריטב"א סוכה, ובארחות חיים הלכות ברכת המזון סי' ס"א בשם הראב"ד, וכן הובאה דעה זו בהגהות הסמ"ק מצוריך (דף צ"ח), סברי שאפשר לברך בכל מקום שחתן וכלה נמצאים שם.

ולענ"ד ביאור מחלוקתם הוא בביאור הגמ' פליגי כדמשמע בר"ן שם, וכבר ביארנו דלפי הר"ן צריך לכאר מהו אין שמחה אלא בחופה ר"ל דאמנם יש שמחה אבל יש מיעוט שמחה בסוכה מאשר בחופה ולכן פטור מסוכה, אך אין מיעוט שמחה מפקיע את חיוב שבע ברכות, דהרי אשכחן שמברך שהשמחה במעונו (בזימון) גם שלא בבית החופה, וכן יסברו החולקים דסברי כמותו. אולם התוס' ודעמייהו פליגי וס"ל מאחר ומתמעטת השמחה עד שמסיבה זו אנו פוטרים אותו ממצות סוכה, זו גם סיבה להפקיע שבע ברכות, שלא נתקנו אלא על שמחה מלאה. נמצא דלפי הר"ן ודעמייהו מה שהחתן נפטר מחיוב סוכה אינו ראיה לענין שבע ברכות. אולם התוס' ודעמייהו ס"ל דמאותו טעם שפטור מסוכה פטור גם משבע ברכות. ודו"ק היטב כי קיצרתי.

ונ"ל לדייק גם בדעת הרמב"ם דס"ל שאין לברך שבע ברכות אלא בבית החופה. דהנה הרמב"ם (הלכות ברכות פ"ב ה"ט) כתב מברכין ברכת חתנים בבית חתנים. ובפשטות דוקא בית חתנים, ולמרות דמלשון זה אין הכרח וכמ"ש התוס' בכתובות דף ז' ע"ב שם. וכן מלשון הרמב"ם (הלכות אישות פ"י ה"ג) שכתב וצריך לברך כרכת חתנים בבית החתן וכו' ולשון זה יותר משמע דוקא בבית החתן. ועיקר הראיה מהרמב"ם הלכות ברכות פ"ה הלכה ה' שכתב שם הסועד בבית חתנים במשך שלשים יום מברך שהשמחה במעונו בזימון. והרי שם ודאי לא שייך לדחות כדברי התוס' כתובות דמדוע נקט בבית חתנים, וכי שם לאפוקי בית אירוסין, הרי מדובר כל שלשים יום, והתם איירי על ברכת שהשמחה במעונו. משמע מדבריו שאפילו שהשמחה במעונו דוקא בבית חתנים אפשר לברך. ושם בהגהות מיימוני ס"ק ב' הביא דברי התוס' דאין לברך אלא בחופה, והוסיף שרבו צוה עליו לברך שהשמחה במעונו ואשר ברא כשעושין משתה אצל החתן והכלה אע"פ שאין אוכלים במקום שאכלו בסעודת הנישואין אלא בבית החתן והכלה ע"ש. ומשמע שכן הכין בדעת הרמב"ם ודו"ק.

ופסק בש"ע אה"ע (סי' ס"ב סעיף י') וז"ל: יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים. והני מילי כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא

אור תורה

תרפט

חופה ומברכין ברכת חתנים, וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך שבעה. הגה, ואין דעתו לחזור (ב"י). וכבר הכרחנו שהתוס' ודעמייהו סוברים כהרא"ש ונמצא דרוב הראשונים סברי הכי דאין לברך אלא דוקא בבית החופה או כאשר עוקר דירתו למקום אחר. וכן הבין בסידור הגאון מליסא כמובא בפתחי תשובה שם.

אולם היש"ש (כתובות סימן כ') וכן הב"ח שם חולקים ופסקו דמברך בכל מקום ע"ש, וכן הט"ז כאן האריך לדון בזה מה הדין בזה"ז, ותורף דבריו: א) דאפילו הפוסקים שהצריכו בית חופה, אין הכוונה שדוקא כאשר עוקר עד סוף שבעה לאותו מקום, ודקדק שם באריכות בלשון הרא"ש ע"ש. ולענ"ד דחוק מאד לפרש כן בדעת הרא"ש כאשר הדגשנו שהרא"ש כתב דדוקא שדעתו ללכת לגמרי למקום אחר, וגם נקט ועושים אותו בית עיקר. וכן הוא בלשון תוס' ר"פ, ושם בדבריו אין לדקדק כאשר דייק הט"ז בדברי הרא"ש ודו"ק. ולדברינו שגם התוס' ודעמייהו סברי הכי ודאי שקשה לומר כדברי הט"ז. ב) עוד הוסיף הט"ז לטעון דכל מה שהצריכו הראשונים בית חופה, דוקא בזמנם שהיו עושים אפריון ושפיר עיקר השמחה בחופה וכפירש"י דאינו יכול לשחק וכו', וממילא דוקא בחופה מברך ז' ברכות, אבל בזה"ז אשר החופה היא רק הטלית שפרוסה על הכלונסאות אין שום מעלה בבית החתן יותר ממשאר בתים, ולכן פסק לברך בכל מקום שהחתן והכלה נמצאים. וכן הביא בשם מהר"ל מפראג ע"ש.

ויש להקשות על דברי הט"ז א) מדוע הש"ע לא חילק בזה, וכי בזמן הש"ע היה המצב שונה וגם יחדו לו בית אפריון? ועכ"פ יבאר דהנ"מ כאשר מיחדים הוא דאמרינן הכי שאינו מברך אלא בבית חופתו, אבל באינו מייחד לו חופה מברך בכל מקום. ב) צע"ג בדבריו דהרי הט"ז ג"כ מודה דעיקר השמחה דוקא כאשר מיחדים לו בית חופה שיכול לשחק עם כלתו, אלא שבזה"ז אין מיחדים מקום לחופה וא"כ אין נפ"מ בבית אחר, דהרי סו"ס אין השמחה שלמה מאחר ואין בית חופה ומה אכפת לן דבלא"ה אין לו אפשרות לחתן לשמוח בביתו טפי מבית אחר, הרי גם בזמן הגמ' שמיחדים חופה אם אחד לא ייחד חופה וכי יוכל לברך, הרי סו"ס לא תקנו הברכות דוקא בבית חופה שהשמחה שלימה ולכן בזה"ז דבלאו הכי אין לו אפשרות לשמוח לא יוכל לברך הברכות רק ביום הראשון. ג) עצם סברת הט"ז דמאחר ואין חופה אין הבדל בין ביתו לבית אחר, הוא תימה גדולה דהרי גם בזמן התוס' מבואר להדיא דהנישואין היו עושין ברחוב כנראה עם טלית וכלונסאות ואח"כ היה יושב בבית חופתו, וחופה נקטו התוס' והרא"ש הוא עיקר מושבו, וגם בזה"ז כאשר יש לחתן בית וקובע את מקומו לשינה ודאי שהוא מרגיש נוח יותר בביתו ויכול לשחק עם כלתו, מאשר נמצא בבית אצל אחרים שאין לו פרטיות כלל ומרגיש את עצמו מוגבל הרי בודאי שממעיט שמחתו.

ולכן נראה כדסתם מרן דאין לברך שבעה ברכות אלא בבית החופה, והיינו בית החתן דשם קבע מקומו, או עכ"פ אם יקבע מקומו למשך השבעה במקום אחר ג"כ יכול לברך. וכפי שהיה נהוג בחו"ל דמשך כל השבעה עשו הסעודות בבית החתן, אבל בזה"ז שעושים כל יום במקום אחר והחתן חוזר לביתו אין לברך שבעה ברכות אפילו בזמן שעושה בבית הוריו, וגם לא יועיל הקנאת מקום וכדומה דסוף סוף אינו בית החופה.

ועוד יש להקשות הרי כבר ביארנו דיסוד מחלוקת הראשונים הוא האם מיעוט שמחה אשר פוטר מסוכה הוא סיבה גם להפקיע שבע ברכות, או שהם שני ענינים, ולהלכה שנפסק כהרא"ש ודעמיה היינו דדין סוכה קשור בחיוב ז' ברכות והיכא שפטור מסוכה פטור גם משבע ברכות, א"כ לדברי הט"ז דמאחר דבלא"ה בזה"ז אינו יכול לשמוח שמחה גמורה סגי גם בשמחה שיש לו בכדי לברך שבע ברכות, שוב צריך להיות שלא נפטור החתן מסוכה דכל הצער שיש לו בסוכה משום שאינו יכול לשחק ואת זה בלא"ה אין לו היום, וכמו שחייב שבע ברכות יתחייב גם בסוכה. והרי מבואר בש"ע סימן תר"מ ס"ז דחתן פטור מסוכה. וגם הט"ז שם לא חילק בזה"ז. ואע"פ שיש טעם נוסף לפטור החתן מסוכה מפני שצר המקום וכנ"ל בשם כמה ראשונים, ולפ"ז אפשר ליישב דברי הט"ז מדוע פטור החתן בזה"ז מסוכה. אך הרי הפוסקים הביאו כעיקר טעמו של רש"י שאינו יכול לשחק, וכן הט"ז עצמו נקט טעם זה, וכן המ"א שם נקט טעם זה לעיקר ולכן פסק דבסוכה שיש בה ארבע דפנות וסגורה החתן חייב בסוכה. וא"כ לפ"ז כן צריך לחייב החתן בסוכה עכ"פ לדברי הט"ז עצמו, אלא ודאי כמו דק"ל דחתן פטור מסוכה הוא הדין כל שאינו עושה שבע ברכות בבית החתן אינו מברך מאחר ויש מיעוט שמחה וסגי בזה בכדי להפקיע ממנו הברכות וכנ"ל.

והנה בעצם פטור דחתן מסוכה יש בזה מחלוקת הראשונים. כתב בעל העיטור (דף פ"ה ע"ד) דמאחר דר' זירא אמר דאדרבא שהוא יושב בסוכה ויותר שמח שקיים גם מצוה, וכן מבואר בירושלמי, לכן אין החתן פטור מסוכה, וכן הרא"ש בסוכה פ"ב סימן ח' פסק להחמיר שהחתן צריך לישב בסוכה והביא דברי בעל העיטור, וכן בשבלי הלקט (סימן שמ"ב) הביא מחלוקת בזה ומסתבר לו להחמיר כר"ז, ולדבריהם מאחר וחייב בסוכה לכאורה יש מקום לומר דשוב גם שבע ברכות יברך בכל מקום שהחתן וכלה נמצאים, וכמו דבסוכה חייב הגם שזה מקום צער דאמרינן שיכול לשמח עצמו ה"ה בכל מקום.

אך ברור שאינה ראייה כלל וכל מה שפסקו לחייבו בסוכה הוא משום שזה מצוה דאורייתא וצריך לשמח עצמו במה שמקיים עוד מצוה כלשונו דר' זירא, משא"כ מחוץ לחופה במקום אחר לא יוכל לברך שבע ברכות דממעט השמחה. והראיה לזה דאל"כ יקשה על הרא"ש, דלפני כן פסק להדיא דכל שאינו עוקר מקום אינו מברך חוץ לחופה ואח"כ פסק לחייב

אור תורה

תרצא

חתן בסוכה, אלא ודאי כמו שאמרנו דדוקא בסוכה משום מצוה. ועוד אפ"ל באופן שקובע שם מקומו עד סוף שבעה. מיהו בלא"ה רוב הראשונים חולקים ופוטרים החתן מסוכה, ומשום דאין שמחה אלא בחופה וחופה בסוכה אי אפשר. כן פסק הרי"ף לשון הגמ'. וכן מבואר ברמב"ם הלכות סוכה פרק ו' הלכה ג'. ולמרות שלא פירש הטעם, כתב שם ה"ה הטעם כדברי הגמ' דאין שמחה אלא בחופה ע"ש. וכן מבואר בסמ"ג הלכות סוכה (דף י"ט), וכ"כ האגודה (סוכה פ"ב סימן ט"ז), וכ"כ בתניא רבתי (סימן פ"ג דף פ"ט ע"ב), וכ"כ האור זרוע (סימן רצ"ט), וכן פסק הרוקח (סימן רי"ט) מפני צער החתן, וכן מבואר ברבינו ירוחם דבהלכות סוכה גתיב ח' ח"ב כתב שהוא ביאר בנתיב כ"ב ח"ב ושם הביא דברי הגמ' דחתן פטור מסוכה דאין שמחה אלא בחופה.

ואגב קצת תמוה שפסק בזה נגד הרא"ש שהחמיר בחתן. ושוב ראיתי שבדף קפ"ה הביא בשם יש מפרשים כר"ז להחמיר בחיוב סוכה, וכן מבואר בפסקי הרי"ד סוכה (כ"ה, דף תק"י), וכן מבואר בפסקי הרי"א סוכה פ"ב הלכה ג' סימן ב' מטעם הנ"ל. וכן פסקי הסמ"ג סימן צ"ג, הפרדס לרש"י סימן קפ"ז, הכלכו דף ל"ח, והראב"ן סימן תס"ג דף נ"ב. מיהו לא פירשו הטעם, וכ"כ האגור סימן תתקפ"ב דחתן פטור משום עוסק במצוה.

והנה הטור הביא מחלוקת בזה דהרמב"ם פוטר החתן והשושבינין מסוכה. אבל הרא"ש חולק ומחייב החתן בסוכה, וע"ש בב"י על לשון הטור שהוא מוקשה. אולם בש"ע סימן תר"מ סעיף ו' פסק דחתן ושושבינין פטורים מסוכה. וכן הסכימו המ"א והט"ז ושאר נושאי כליו, וכן פסק הרשד"ם יו"ד סימן כ"ב דכך המנהג שחתן פטור מסוכה. ודייק שם גם משו"ת מהרי"ק סי' קע"ט ע"ש. וכ"כ הכנה"ג סימן תר"מ. מיהו כתב המ"א שם ס"ק י"א דהני מילי בסוכה עם ג' דפנות, אבל בסוכה עם ד' דפנות יהיה חייב בסוכה שאינו בוש לשחק עם כלתו ע"ש. ודבריו צ"ע שהרי כבר ביארנו דיש שני טעמים בראשונים מדוע יש צער חתן בסוכה או משום דבוש לשחק עמה במקום פרוץ (כ"כ הסמ"ג סוכה דף י"ט ע"ב, וכ"כ בפסקי רי"ד סוכה שם, וכ"כ רבינו ירוחם דף קפ"ה), אולם האור זרוע סימן רצ"ט והמאירי סוכה ופסקי הרי"א שם, וה"ה הלכות סוכה פ"ז הלכה ג', כתבו דהטעם משום שהמקום צר, ורש"י נקט שני הטעמים הנ"ל, והמ"א תפס בשם רש"י עיקר הטעם דבוש לשחק עמה, ואילו ה"ה בשם רש"י הביא רק משום שצר המקום, וא"כ אפילו דלפי הטעם דבוש לשחק עמה במקום פרוץ ממילא יהיה חייב היכא שאינו פרוץ, הרי עכ"פ לפי הטעם דהמקום צר אפילו תהיה הסוכה סגורה פטור. וראיתי שכבר העיר בזה על המ"א הא"ד שם סקט"ו, דהרי ברש"י מבואר גם מטעם שצר המקום וכן מצא ברי"א ז', וכבר הבאנו עוד ראשונים, ולכן הוא חולק על המ"א.

ומצאתי בפמ"ג שם שכתב הערת הא"ד ומתרץ דאפ"ל שגם המ"א איירי בסוכה רחבה ואפשר לשמוח בה ובכהאי גוונא ליכא שום סברא

לפוטרו לא משום שהמקום צר ולא משום שאינו יכול לשחק מאחר ויש ד' דפנות, אבל אה"נ באופן שחסר אחד התנאים יהיה פטור. ואמנם המ"ב שם (ס"ק ל"ג) כתב יש מחייבים החתן בסוכה (והם הרא"ש ובעל העיטור ושבה"ל כנ"ל) ולכן הסכימו האחרונים שראוי להחמיר וכתב בש"צ ס"ק נ"ב א"ר ודה"ח ועיין שע"ת ובשע"ת הוא דן בתשובת הגינת ורדים (כלל ד' סימן י"ג) ושם דן באריכות בענין הקרואים לסעוד עם החתן האם יפטרו אף הם מסוכה, ומסקנתו דוקא בני החופה אשר יושבים עמו כל ז' הם הפטורים אבל לא סתם מוזמנים לסעודה. וכן דן בשאלה זו גם החיד"א בשו"ת חיים שאל ח"צ סימן ל"ה וג"כ מסיק כדברי הגר"ד הנ"ל דהקרואים אשר אינם יושבים עמו כל משך השבעה בחופתו אינם פטורים מסוכה. ומדבריהם אין ראייה לחייב החתן בסוכה. ולמרות שהחיד"א סיים כמדומה שמנהג ירושלים שהחתן ובני חופה יושבים בסוכה ודאי עיקר דעתו מה שפלפל להלכה הוא לחייב הקרואים ולא החתן.

ואף בענין הקרואים יש לדון הרבה אם יהיו חייבים ואפי' שאינם עמו כל ימי החופה מאחר וסו"ס הפטור נובע משום דהחתן מצטער כאשר אין לו מספיק אורחים המשמחים אותו, ומה לי בני חופה שפשוט לפוטרו מסוכה כמבואר בכל הראשונים ומה לי מוזמנים דהשתא המה המשמחים. וצ"ע. וראיתי בילקוט יוסף מועדים הלכות סוכה דף קמ"ז שהעיר בזה ומסקנתו דאפילו קרואים פטורים.

ועכ"פ אפילו מה שיש מחמירים לחייב בסוכה הוא ע"פ הרא"ש דחייש להא דר"ז, וכבר ביארנו דאינה ראייה לסתור דברינו בענין שבע ברכות, ובפרט שהרא"ש עצמו פסק שני דינים אלו. אולם ראיתי בכף החיים (סימן תר"מ אות נ"ד) בשם השלחן גבוה (ס"א י"א) שכתב בזה"ז דבועלים בעילת מצוה בלילה הראשון ואח"כ פורש מכלתו ליכא כל הני טעמי האמורים בגמ' ואפילו הרי"ף והרא"ש מודו דחייב בסוכה, וכן כתב היפה ללב ח"ב אות ג' ע"ש. ודבריהם צע"ג דהניחא לפי האגור שנקט פטור דחתן משום דעסוקים במצוה שפיר אפ"ל דלאחר שקיים המצוה שוב אין לו סיבה להיפטר, אבל לטעם הגמ' דמשום מיעוט השמחה או צער החתן אפילו שרש"י פירש דבוש לשחק עמה, הרי לא מוכרח שישחק עמה במגע והעיקר שיוכל לשמוח עמה וזאת יכול אפילו לאחר בעילת מצוה. אך בלא"ה כבר הערנו שהרי יש טעם נוסף בדבר והוא מפאת שהמקום צר מלהכיל כל האורחים, וזה אינו שייך כלל לקיים המצוה או לא דסו"ס מצות שמחת חתן היא כל שבעה בכל אופן וממילא כל שהמקום צר אי אפשר לשמוח, וכמו שפסקו הא"ר והפמ"ג. ועוד קשה דא"כ ודאי הש"ע היה צריך לחלק בין קיים המצוה ללא קיים, דהרי אם אינו מקיים בעילת מצוה בלילה ראשון הוא מקיים במשך השבעה, והיה לש"ע לפרש דמזמן שכבר קיים המצוה חייב בסוכה, וכיצד סתמו הש"ע והפוסקים לפטור מסוכה לחלוטין. וצע"ג. וממילא אין להביא גם מדבריו ראייה שבזמננו השתנה הדין ונחייבו בסוכה

אור תורה

תרצג

וגם שבע ברכות, אלא אדרבא הנלע"ד דמעיקר הדין החתן והשושבינין פטורים מסוכה אפילו בזה"ז, וכמ"ש מהרשד"ם והכנה"ג שכך המנהג, והרוצה להחמיר כדברי המ"ב תע"ב.

היוצא מדברינו מאחר והוכחנו דלפי רוב הראשונים וכן דעת הש"ע שכל שיש מיעוט שמחה החתן אינו מברך שבע ברכות, א"כ אין לברך שבע ברכות כאשר עושים הסעודה בבית אחר ורק אם יקבעו בבית החתן במשך כל השבעה לעשות הסעודות אפשר לברך שם שבע ברכות, וכפי שהיה נהוג, וכן גם מבואר בחיד"א שהיה המנהג לעשות הסעודה במשך כל השבעה בבית החתן ע"ש בשו"ת חיים שאל. וכן היה ראוי לנהוג גם בזמננו שבמקום להזמין החתן כל יום למקום אחר, יעשו במשך כל השבעה בביתו וכל מי שרוצה לעשות עבורו יכין זאת בבית החתן דוקא וכזה תרבה שמחת חתן וכלה ויתאפשר לברך כל השבעה ברכות ללא פקפוק, אבל לפי המנהג של היום שעושים כל יום במקום אחר אפילו בבית הוריו ואפילו אם יגור באותו בנין של הוריו כמבואר בר"ן והרשב"א לפי שיטת התוס' אין לברך ז"ב רק אם יהיה ממש בבית החתן. וגם אם יקנו מקום לחתן כל שחזור לביתו ליכא שמחה שלמה ואינו יכול לברך ודו"ק.

ולענ"ד גם מה שיש נוהגים במקום שיש אורח אשכנזי לתת לו לברך, אין לזה שום מקור מאחר וכל הברכות הם עבור החתן וצריך לכיין לצאת בהם, ומאחר ולדידן יש מיעוט שמחה לחתן ואי אפשר לו לברך שוב ליכא שום שייכות שאף אחד יברך עבורו. ופשוט הוא לענ"ד.

ולא רק בענין שאר ברכות, אלא אפילו ברכת אשר ברא פשוט שאין לחלק בינה לשאר הברכות מאחר והיא אחת משבע הברכות ואין כלל שום הבדל, וכל הראשונים לא חילקו בזה ואדרבא יש ראשונים שכתבו להדיא שגם אשר ברא אין לברך ותימה על המנהג שיש כאלה שאין מברכים כל הברכות אבל אשר ברא כן מברכים. ושאלתי את הגר"צ אבא שאול שליט"א והסכים עמי שאין לברך בשום מקום אלא בבית החתן.

שוב ראיתי בספר אהל מועד בשער הברכות (דף ק"י) שכתב וז"ל: ברכת אשר ברא אפילו אין שם פנים חדשות ולא עשרה מברכין אותה בחופה אם החתן אוכל שם וכו' זה הכלל אין מברכין ז' ברכות אלא בארבעה תנאים, כעשרה, בפנים חדשות, בחופה, וכל שבעה. והוא שלא ילך החתן לאכול בבית אחר. ואשר ברא אינה צריכה אלא שני תנאים, והם בחופה מכלל שבעה ברכות, ומברכין אותה חוץ לחופה ואפילו בג' כל ז' ימי חופה ואפילו לא הזמין שם אדם וכו' עכ"ל. ובפשטות משמעות לשונו דאשר ברא מברכין אותה חוץ לחופה, אולם לענ"ד יש איזה טעות דפוס בלשון דהרי התחיל לומר שיש שני תנאים אחד בחופה משמע דוקא חופה והמשך הלשון אח"כ סותר לתחילת דבריו, ותנאי שני כל ז' ימי חופה, ואם נאמר דאפשר חוץ לחופה נמצא דליכא אלא תנאי אחד. ולכן נלע"ד דכוונתו לומר דבעינן דוקא בחופה וביאר הטעם משום דהיא ברכה מכלל ז' ברכות

ולכן אין לברך מחוץ לחופה דמאי שנא מכל הברכות וכמבואר בראשונים בפירוש כסברא זו דאין שום חילוק בין ברכה אחרונה לשאר ברכות, ועוד דרך תוך ז' מברכין והווי שני תנאים מהארבעה שיש בז' ברכות ודו"ק. (*)

מיהו בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' רמ"ט) משמע קצת דאשר ברא מברך אפילו במקום שאינו יכול לברך שאר הברכות ע"ש. אולם נראה דאינה ראייה מפני דהתם איירי במקום החופה ורק עושים סעודה שניה דבזה הוא דאפשר לברך אשר ברא, אבל שלא במקום חופה כלל אין ראייה דאפשר לברך כנלע"ד.

ואמנם מסוף התשובה שם יש לדון קצת בענין מנהגנו היום אם אפשר לברך ז' ברכות. דהנה דבריו קצת סותרים וז"ל: ולענין אם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר אין מברכין שם ברכת חתנים דאין שמחה אלא במקום חופה, אבל שהשמחה במעונו אומרים בכל מקום שהרי אומרים אותם קודם החופה מכי רמו שערי באסיתא, ומ"מ אם יצאו מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים מברכין שם שבע ברכות לפי ששם הוא עיקר השמחה. ועוד מסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא בשאר סעודות אבל בסעודה ראשונה כיון שהחתן והכלה והשושבינין שם עיקר השמחה ומברכין שבע ברכות. והר"ן ז"ל כתב וכך נוהגין היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כלי זמן שהחתן או הכלה הם שם, אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס' והנראה לענ"ד כתבתי עכ"ל. והובאו דבריו בכנה"ג אה"ע אות כ"ז ע"ש. ומפשטות דבריו אפשר ללמוד שאם מפני הדחק עוברים למקום אחר שפיר מברכין דמצב זה הופך לעשות עיקר השמחה במקום החדש וא"כ בזה"ז שכך נהגו הופך כל סעודה לעיקר השמחה ויהיה אפשר לברך כסברת הט"ז.

אולם לאחר העיון ליכא ראייה כלל, דהנה יש להקשות ולדקדק בדבריו דנראים כסותרים. א) לכאורה סתם בתחילת דבריו דאין לברך אלא במקום חופה והיינו בכל גוונא וכיצד מסיים דאם מפני הדחק עוברים כן יברך סו"ס אינו בבית חופה. ואדרבא בגמ' סוכה מוכח הפך סברא זו דהחתן פטר מסוכה מאחר וממעט בשמחתו בזה שאינו יושב בחופה, ואם כסברא הנ"ל אדרבא מאחר ויש מצוה המאלצת אותו לשבת בסוכה שוב נאמר

(*) אך תימה מה יעשה כמה שכתב הרב אהל מועד, ומברכין אותה חוץ לחופה ואפילו בשלשה". אבל הנלע"ד במ"ש, בחופה מכלל ז' ברכות" ר"ל כשמברכין אשר ברא יחד עם כל השבע ברכות צריך לברך רק בחופה, אבל כשמברכין אותה לבדה, אפשר לברכה גם מחוץ לחופה וגם בשלשה. והשתא הרי שלך לפניך ב' תנאים, א) בחופה מכלל ז' ברכות. ב) דקא כל שבעת ימי החופה. וס' אהל מועד אינו מצוי אתי. חעורר.

אור תורה

תרצה

שיהיה עיקר שמחתו בסוכה ויברך? ב) מהו שכתב ועוד סברא דמסתבר לו דוקא בשאר סעודות אבל בסעודה ראשונה לא בעינן בית חופה, הרי זו סברא גרועה מהקודמת, דלפי סברא ראשונה בכל הסעודות יוכל לברך בכל מקום כאשר עושה מפני הדחק ולסברא זו אפשר רק בסעודה ראשונה, והיה לו להקדים סברא זו ולהוסיף. ג) עוד יש להקשות כיצד מביא ראייה משיטת הר"ן לדבריו הרי הר"ן חולק על חכמי הצרפתים אשר הצריכו דוקא בית חופה וס"ל דבכל מקום אפשר לברך וא"כ בודאי דלפי הר"ן אין כלל מקום לדון בזה, ועיקר השאלה היא לפי מה דקי"ל דלא כהר"ן ואפשר לברך רק בבית חופה וכמ"ש הרדב"ז עצמו.

ולכן נלע"ד דכוונת הרדב"ז דאיירי בסעודה ראשונה אחר החופה. ועוד דאיירי לא שהלכו לגמרי מבית החופה אלא איירי שעושים סעודה בבית החופה אלא דמפני שיש הרבה קרואים חלק מהקרואים יושבים במקום אחר. ובזה יובנו דבריו בדקדוק רב. דבאמת אין מברכין מחוץ לבית החופה בשום אופן, ורק היכא שאין בית החופה מכיל את כל הקרואים ויושבים חלק מהם במקום אחר מברכין בכל מקום מפני ששם עיקר השמחה שנמצאים בו החתן והכלה באותו מקום שהוא בית החופה, אבל לא איירי שהלכו לגמרי למקום אחר שאינו בבית החופה. וכל זה בדרך כלל בסעודה ראשונה אשר בה קרואים הרבה יושבים בכמה מקומות בזה הוא דאמרינן הכי. ובזה מדוקדק דבריו שהביא מהר"ן דהנה הר"ן הוכיח שאפשר לברך בכל מקום אבל הרדב"ז השמיט לשון זה והעתיק רק מאמצע דבריו אשר הר"ן הוסיף: וכך נהגין היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה וכו' וסיים הר"ן אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים. ויש לדקדק בדברי הר"ן הרי הוא סובר שאפשר לברך בכל מקום וגם כתב שכך המנהג וא"כ כיצד מסיים ויש לחוש לדברי התוס' הרי שוב צריך לעקור המנהג. אלא ודאי כוונת הר"ן בדבריו לתרתי, א) דנראה שמעיקר הדין אפשר לברך בכל מקום אפילו שלא בבית החופה. ב) נהגו היום שכל הסועדים עם החתן אפילו שאין יושבים כולם בבית החופה אלא בכמה בתי חתונה מברכין. ובזה מוכן שסיים דמ"מ יש לחוש לדברי התוס' והיינו לענין דין א' דאפשר לברך בכל מקום אפילו שלא בבית חופה דעל זה סיים דראוי להחמיר כדברי התוס' לברך דוקא בבית חופה, מיהו אין זה סותר את המנהג דכאשר האורחים יושבים בכמה בתים שמברכין מאחר וסו"ס שם הבית חופה ועיקר השמחה כנלע"ד לבאר בדברי הר"ן. והשתא מובן דזהו כוונת הרדב"ז והכנה"ג להביא ראייה מדברי הר"ן לאופן שהמקום רחוק ויושבים מחוץ לחופה דמברכין, והיינו דמהר"ן מוכח שאין זה סותר לשיטת התוס' משום דשם החופה ומה שיושבים חלק מחוץ לבית החופה הוא מפני ההכרח ושם עיקר השמחה ושפיר אפשר לברך.

ולפי דברינו אפ"ל דמה שהכנה"ג סיים ומנהגנו כדברי הר"ן, אין כוונתו דאפשר לברך אפילו שלא בבית החופה כלל, שהוא דוחק שלא הזכיר כלל מזה דאפשר לברך שלא בבית החופה ובכל זאת מסיים שכך

מנהגנו, ובפרט שהשמיט את תחילת דברי הר"ן ששם כתב דאפשר לברך בכל מקום אלא הביא את החלק השני בר"ן, ולדברינו כוונתו רק על החידוש שחידש הר"ן דאפילו לשיטת התוס' דאין לברך אלא בבית חופה מ"מ היכא שמחמת הדחק יושבים בכמה בתים הפתוחים לבית החתן מברכין בכל הבתים אפילו שאינו ממש בית החופה דעכ"פ הם סועדים יחד עם החתן היושב בבית החופה ויש חיוב ברכה בסעודה זו וזה היה מנהגם אבל אם כלל אינו בבית חופה אפשר דאין לברך.

ומלבד כל הנ"ל אפילו אם לא נצדק בביאור דברי הרדב"ז אין ראייה למנהגנו, מאחר דהתם מפני הדחק עוברים למקום אחר כדי להרכות בשמחה, בזה הוא דאמרינן שם עיקר השמחה משא"כ לצאת לסוכה דאדרבא יש דוחק וממעט השמחה אפילו דמחמת קיום המצוה יושב שם אינו מברך. וה"ה בזה"ז דאפשר לעשות הכל בבית החתן כריוח וביתר נוחיות ופרטיות שיכול לעשות ככל העולה על רוחו, כמוכן בזמן שהאורחים הולכים, נמצא דמקום זה הוא הראוי לשמחה שלמה והולך לבית אחר שהוא מוגבל בו במעשיו ופעמים רבות שצר המקום וכדומה הרי בודאי ממעט שמחתו בזה ואינו יכול לברך. כנלע"ד. ובפרט שדברי הרדב"ז והכנה"ג נגד רוב הפוסקים אשר סתמו שאין לברך אלא בבית חופה בלבד בכל אופן משמע אפילו בשעת הדחק.

היוצא מכל הנ"ל דגם הרדב"ז אינו מיקל אלא א"כ נשארים במקום החופה ורק חלק יושבים בבתים אחרים הפתוחים לשם הוא דיכול לברך, אבל אם עברו למקום אחר לגמרי עם החתן מחוץ לחופה בכל גוונא אינו מברך, ודין זה הובא בטור שם שיש מחלוקת בזה היכא שאוכלים בכמה בתים דיש אומרים שאין לברך והטור כתב דכן לברך ובפרט היכא שיש שמשים, וכן הובא בש"ע שם סעיף י"א ומשמע אפילו כשאין הבתים פתוחים זה לזה מברכין. ופן מבואר בעוד כמה ראשונים וע"ש בב"ח וברקנטי סי' רל"ד, וזהו חידושו של הרדב"ז והכנה"ג דכך נהגו ודו"ק.

שוב הזדמן לידי ספר שלחנו של אברהם (להגאון מהר"א יצחקי ז"ל בעל משמרות כהונה על הש"ס) וראיתי לו שכתב בחא"ח סי' תר"מ על דברי המ"א דכתב היכא שיש לסוכה ד' דפנות חייב בסוכה והעיר כמו שהערנו למעלה על דברי המ"א והוסיף דעכ"פ אין לברך ז' ברכות דלא עדיף מהלכו לבית אחר דאינו מברך מפני שאין שמחה אלא בחופה וכדפסק מרן הש"ע באה"ע וציין לעיין גם בדברי הט"ז שם. ולכאורה אם יסבור כהט"ז א"כ צריך לחייבו בז' ברכות אפי' בסוכה של ד' דפנות מאחר והוא מוכרח לשבת שם מפני המצוה ובפרט דלסברת המ"א כשיש ד' דפנות יש שמחה מדוע שלא יברך. ומוכח דלא ס"ל כסברת הט"ז אלא כסתם מרן בש"ע דכל שאינו בבית חופה אינו מברך ז' ברכות ולכן אפילו לשיטת המ"א אין לברך ודו"ק.

זאת ועוד אפילו שהשמחה במעונו אשר מוסיפים בברכת הזימון יש בזה מחלוקת ראשונים אם לומר בזימון או לא, והובאה מחלוקת זו במכתם

אור תורה

תרצז

סוכה שם, וכן הביא הרקנטי שם, וכאשר תדייק בלשון הראשונים הנ"ל תראה שרוב הראשונים סברי מרנן דאפי' שהשמחה במעונו אין לומר אלא בבית החופה. וכן פסק בדה"ח, וכן הוא בקיצור ש"ע, ודלא כהרדב"ז (ח"ד סי' רמ"ט) ואין להאריך בזה.

ולדברינו לעיל הכי מדוייק בלשון הרמב"ם שפסק בהלכות ברכות (פרק ה' הלכה ה') גבי ברכת שהשמחה במעונו דוקא הסועד בבית חתנים משמע וכלשון הרמב"ם פסק בש"ע אה"ע (סימן ס"ב סעיף י"ג), ומשמע דס"ל דאפילו שהשמחה במעונו אינו מברך אלא בבית החופה ולכן מסתבר שאין לומר בזימון שהשמחה במעונו. ואפשר דסברת הראשונים אלה משום דחסר בשמחה כאשר אינו בבית החופה עד אשר אין ראוי אפילו לומר שהשמחה במעונו, ועכ"פ מאחר ואינה ברכה בשם ומלכות אשר נאמר בה סב"ל, האומרים שהשמחה במעונו בזימון יש להם על מי לסמוך והנח להם לישראל במנהגם. ועיין בשובע שמחות להגר"ש דבליצקי שליט"א (פ"א הלכה י"ז, פ"ג ה"ג, ובפ"ד הי"ד), ועי' שובע שמחות להראש"ל הלכות נישואין, ושם מבואר דעכ"פ אשר ברא יכול לברך, אך לפי הנ"ל מוכח דאין לברך כלל וכנ"ל.

ובענין סוכה נלע"ד לפי מרן הש"ע דגם בזה"ז פטור החתן והשושבינין מסוכה וכנ"ל והמחמיר תע"ב. מיהו לענין ברכה אע"ג שהכה"ח שם (אות ג"ד) כתב על דברי הדה"ח דאין לברך שכתב כן משום שלא ראה דברי השו"ג דלכ"ע בזה"ז צריך לישב בסוכה ולכן צריך לברך, נלע"ד דאין לברך מאחר וכיארנו שדעת רוב הראשונים שחתן והשושבינין פטורים מסוכה, וכן פסק הש"ע. ואפילו המחמירים הוא משום דחיישי לדעת הרא"ש והעיטור שפסקו להחמיר כר"ז משום מצות סוכה, וכן נראה בדעת כל הפוסקים שהחמירו בזה לחייב חתן בסוכה. ואפילו החיד"א שכתב דמנהג ירושלים שהחתן ובני החופה יושבים בסוכה, וכן היפ"ל שהובא בכה"ח להחמיר הוא מסתמא משום ביטול מצות סוכה חיישי לדברי הרא"ש, אבל לענין ברכה כיצד אפשר לברך מאחר ורוב רובם של הראשונים וכפסק הש"ע סברי דפטור החתן מסוכה. ואע"ג דלפי השו"ג מחייב בסוכה מעיקר הדין, הרי דבריו צ"ע כמבואר לעיל ובפרט שכל הפוסקים סתמו ולא חילקו לפטור החתן כיצד אפשר ע"פ דבריו לברך. ולכן נראה דאין לחתן והשושבינין לברך אם יושבים בסוכה.

וה' יאיר עינינו בתורתו ויצילנו משגיאות ונזכה שיקויים בנו עוד ישמע בערי יהודה וכו' ויפרוס עלינו סוכת שלומו ובנין בית המקדש במהרה בימינו אכי"ר.

[אור תורה אייר תשנ"ג סימן קב \(הרב חיים עבאדי\)](#)

סימן קב

הרב חיים עבאדי
ישיבת אמת ליעקב - ירושלים.

בענין ז' ברכות כל שבעה שלא בבית החתן

כתב מרן בש"ע אה"ע סי' ס"ב סעיף ה': מברכין ברכת חתנים בבית חתנים אחר ברכת המזון בכל סעודה וסעודה. ובסעיף י': יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים. וה"מ כשדעתו לחזור אח"כ לחופה אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים. וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך ז' (ואין דעתו לחזור. ב"י). עכ"ל.

והנה מסעיף זה יש מי שדייקו שדעת מרן שאין לברך שבע ברכות אלא בבית החתן ויש שהורו שגם בבית אבי החתן מברכים וביארו דבית החתן נקרא מקום חופתו לפי שמרגיש כבעל הבית בביתו ושמח שמחה שלמה מה שאין כן כשמתארח בבית אחר אף שהכינו כל הסעודה לכבודי מ"מ אין שמחתו שלמה לפי שאינה במקום חופתו. ואילו היו הולכים עמו כל בני החבורה מודים לומר שיברכו ברכת חתנים אע"פ שאינו בבית החתן כמ"ש מרן דאם הולך לגמרי עם כל בני החבורה מיקרי אותו בית מקום חופה וטעמו של דבר שדעתו של אדם מתגברת עליו כשרואה ביתו (רש"י סוטה ז'): וה"ה לרעיו ומיודעיו שדעתו מתחזקת ומתיישבת ונמצאת שמחתו שלמה. אבל רובו ככלו בחתנים שבזמנינו אין להם בני חבורה ההולכים עמם ושמחים עמם כל שבעת ימי המשתה לפיכך אין מברכין ז' ברכות אלא בבית חתנים שהוא מקום החופה וכנ"ל.

אמנם בט"ז שם סק"ז חולק על מרן ומבאר דעת הרא"ש, שממנו מקור דין זה, דדוקא אם אוכל בבית אחר כדי להשביע רעבונו, או בסוכה משום מצות סוכה ואין שמחה לכבודו כלל בבית אחר, הוא דאין מברכין שם ז' ברכות, דאינה סעודה העשויה לכבוד החתן. וכגון שנכנס למסעדה לאכול סובר הט"ז דבכה"ג אין לברך ז' ברכות לכבודו, אמנם אם מרבים בסעודה בשבילו דעת הט"ז שיברכו ז' ברכות אף שלא בבית חתנים. והעיד שכן המנהג, ובאמת כן הוא המנהג אצל האשכנזים גם היום לברך ז' ברכות בכל

סעודה שנעשית לכבוד החתן אף אם אינה בכיתו או בית אביו אלא בבית אחר. אולם בסוף דבריו כתב הט"ז טעם נוסף לחייב לברך ז' ברכות בבית אחר, דדינו של הרא"ש לא נאמר אלא בחתן שקבע לו חופה דהיינו אפריון (הכלונסאות והפרוכת שניהגים להעמיד מסביב לחתן בחופה) דאין סעודתו שסועד מחוץ לאפריון שהוא מקום קביעותו סעודה חשובה. אבל בזמנינו שאין נוהגים להעמיד אפריון אלא בעת הקידושין והנישואין בלילה הראשון ולא יותר, דין החתנים כדין החתן שאין לו חופה שמברכין ז' ברכות בשבילו בכל מקום שמרבים בשמחה לכבודו.

ובאמת נראה דמרן מודה לחילוק זה, שהרי כתב בסוף הסעיף הנ"ל: וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך ז' (ואין דעתו לחזור) ותוספת זו מקורה בב"י. ובפשטות נראה דאין מעמידין אפריון בעיר אחרת ובודאי שלא הלכו עמו בני החבורה, שהרי בתחילת הסעיף כתב "שהלכו עמו בני החבורה" ובסיפא השמיטם משמע שלא הלכו בני חבורה אלא החתן והכלה לבדם, ואף שלא העמידו שם אפריון מברכין ז' ברכות בעיר אחרת. ונראה לבאר הטעם דלפי שנעקר ממקום חופתו הו"ל כחתן שאין לו חופה שכל מקום שמרבים השמחה בשבילו מברכין ז' ברכות. ולפי זה ה"ה בחתן שבזמנינו שאין עושין לו אפריון אלא בלילה הנישואין ואח"כ מבטלים האפריון ואין לו חופה, כל מקום שיבא החתן וירבו בשמחה בשבילו מברכין ז' ברכות אף לדעת מרן. ע"כ בירור ההלכה ועתה נעבור לבירור השמועות.

בשב"ק י"ב בסיון התשמ"ח אמר לי הרה"ג חכם שמעון בעדני שליט"א בשם ראש הישיבה הרה"ג עזרא עטייה זצ"ל בעת שהיה שבע ברכות לכבוד חתן בישיבת פורת יוסף סניף קטמון שאל אותו ראש הישיבה קודם ברכת המזון אם החתן יש לו מקום קבוע לשמחתו כל ז' ימי המשתה, וכשהשיבו חכם שמעון שאין לו והוא כצפור נודדת הורה לברך ז' ברכות בישיבה. והדברים תואמים עם הנ"ל בבירור ההלכה דמרן מודה בחתן שאין לו חופה שמברכים ז' ברכות בכל מקום שמרבים השמחה בשבילו (בין אם נפרש דאפריון מעכב בין אם נאמר דבית מיוחד לשמוח שם כל שבעה חשוב כמו אפריון, מ"מ בחתן שאין לו לא אפריון ולא בית מיוחד, מברכין ז' ברכות בשבילו בכל מקום ששמחים לכבודו. ע' בטור בשם הרא"ש בביאור חופה).

לאחר כמה שבועות הודעתי למו"ר חכם בן ציון אבא שאול שליט"א משמועה זו ואמר לי דבזכרונו מונח שראש הישיבה היה מורה שלא לברך

ז' ברכות אלא בבית חתנים אף בחתנים שבזמנינו, ושאל גם להרב יהודה צדקה (שליט"א) זצ"ל ולחכם יוסף עדס (שליט"א) זצ"ל. שאלתי לחכם יוסף עדס והעיד בבירור שבזמן חופתו של חכם יוסף בן הרב אברהם רפול שליט"א שאל לראש הישיבה ואמר לו שיעמידו חופה כל שבעה במקום אחד ושם יברכו ברכת חתנים ואם לא יעמידו לא יוכלו לברך ז' ברכות רק יביאו אשכנזי שיברך. וכשנשאל הרב אלישיב שליט"א על ענין זה מר' משה פנירי מח"ס "בית חתנים" אמר לו שלדעתו אם אין מנהג הספרדים לברך גם אשכנזי האוכל עמהם אין לו לברך דנגרר אחר מנהג החתן וכיון שלפי מנהג החתן אין מברכים גם אשכנזי האוכל עמהם לא יברך ז' ברכות.

ואשר נראה לענ"ד בענין זה ליישב סתירת השמועות השונות בשם חכם עזרא עטייה זצ"ל וליישב טעמו שאשכנזי יכול לברך לחתן ספרדי, דאמנם דעתו להלכה כמו שסיפר חכם שמעון בעדני שליט"א ומהאי טעמא ספרדי שלא קבע לו מקום חופה מברכין ז' ברכות בשבילו בכל מקום, ואשכנזי הנמצא בשמחת ז' ברכות של ספרדי ג"כ יכול לברך כין שהספרדי בעצמו ג"כ מחוייב לברך. ומה שהעלים דין זה מתלמידיו ולא הורה בפשיטות שיברכו ז' ברכות, לפי שעדיין היה מנהג זה של העמדת חופה קיים קצת (וכמו שהעיד חכם יוסף עדס שפרשו חופה והיו שמחים שם כל שבעת הימים. וכמדומני שהמדובר היה על שנת תשי"ב) ובודאי שיש שמחה יתרה לחתן במקום חופה עד שאמרו שחתן שיש לי חופה וסועד שלא במקומו אף שמרבים בשמחה בשבילו אין מברכין שם ז' ברכות, דהוא כשרגא לגבי טיהרא (כנר לגבי שמש בצהרים). והשתמש באמתלא זו כאילו אי אפשר לברך ז' ברכות שלא במקום חופה, ותלמידיו מעידים שהרבה פעמים כשנזדמן ענין כזה תמיד היה אומר יביאו אשכנזי שיברך, ואילו היה דעתו שפטור מלברך מה טעם לחזר אחר אשכנזי, וכי בברכת ההלל בר"ח אנחנו מחזרים אחר אשכנזי שיוציאנו ידי חובה, בודאי שלא, כיון שנהגנו כסברת הרמב"ם שאין הצבור מברכים על ההלל בר"ח. אלא נראה שרצה להנצל מלגרום ביטול אמירת ז' ברכות כשלא קבעו מקום חופה, ולא רצה לגלות דעתו שבמקרה כזה אף ספרדי יכול לברך כדי שלא יתרגלו בביטול מנהג חופה שהוא חלק חשוב משמחת החתן לכן אמר יביאו אשכנזי שיברך, ובישיבת פורת יוסף (קטמון) לא נזדמן אשכנזי בסעודה שעשו לכבוד החתן ולפיכך הורה כהלכה שאף ספרדי יברך לכבוד החתן ז' ברכות, דכיון שחתן זה לא קבע חופה מברכים ז' ברכות בשבילו בכל מקום שסועדים לכבודו. ע"כ בירור השמועות, ועתה נעבור לבירור המנהג.

המנהג בהרבה קהלות הספרדים¹. לברך ז' ברכות בכל מקום שמתאספים לסעודה לכבוד החתן. ומקצת אנשים שחוששים לדעת חכמי ירושלים תלמידי פורת יוסף נוהגים להקנות לחתן את הבית בחשבם שעל ידי זה הו"ל כבית החתן. ומקצתם אומרים שמנהג עדתם כסברת הט"ז הראשונה הנ"ל דאף שיש מקום חופה ואוכל החתן שלא במקום חופתו אם מרבים בשמחה בשבילו מברכים ז' ברכות. ומקצתם מביאים אשכנזי שיברך עבורם ברכת ז' ברכות. הצד השווה שבהם שרצונם לברך אלא שחוששין מספק ברכה לבטלה, ובפרט שנתרגלו לחשוב שהוא ספק דאורייתא.

והנה מעיון בש"ע שם סי' ס"ב ס"ז וס"ח נראה שבמשך הדורות פשט המנהג בכמה דברים להקל ולברך ז' ברכות אף כסברת י"א נגד הסתם. וז"ל מרן בש"ע: ברכה זו שמוסיפים בבית חתנים היא ברכת אשר ברא. במה דברים אמורים כשהיו האוכלים הם שעמדו בברכת הנישואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלים אחרים ולא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכין בשבילם אחר ברכת המזון ז' ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין. וי"א שאפילו היו בשעת חופה ושמעו הברכות אם לא אכלו שם עד עתה מיקרי פנים חדשות ומברכים בשבילם ז' ברכות אחר המזון. וכן פשט המנהג. ע"כ. דהיינו שאף מי שהיה בחופה בשעת הנישואין ושמע ז' ברכות כיון שלא סעד בסעודת חתונה אם נזדמן לסעודת ז' ברכות מיקרי פנים חדשות. ובסעיף ח' כתב מרן י"א דשבת וי"ט ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה שלישית. וכן פשט המנהג. והרמ"א שם הוסיף קולות יתירות בזה ואף שאין הספרדים נוהגים בזה מ"מ נלמד מדבריו דהבין דאין בזה חשש ברכה לבטלה וכדלקמן, ולפיכך פסק כסברות אלו. וז"ל: וי"א דאם היו שם פנים חדשות אע"פ שאין אוכלים שם מברך בשבילם לילה ויום. ועכשיו נהגו במדינות אלו לברך ז' ברכות בסעודה שלישית ואפשר משום דרגילים לבוא פנים חדשות וי"א מטעם דרגילין לדרוש והדרשה הוי כפנים חדשות. והדבר תמוה לסמוך על סברות אלו במקום חשש ברכה לבטלה אלא ודאי דאין בדבר חשש ברכה לבטלה

1. כן המנהג בקהלות החלבים בדיל שבניו-יורק, ובקהלת מקסיקו. וכן המנהג בצרפת, וכן היה נוהג האדמו"ר בבא סאלי זיע"א בסעודת שבע ברכות לחתנים בביתו, כפי ששמעתי מחתנו הרה"צ ר' דוד יהודיוף זצ"ל, וכן דעת דודי הרה"ג חכם שמעון בעדני שליט"א, והרב אהליאב חיון שליט"א. הכותב.

וכמבואר בטור ובב"י בשם רב האי גאון. והוא זה דעל המנהג שכתב הטור
 יש מקומות שנוהגין שהקהל הולכים עם החתן מבית הכנסת לביתו ביום שבת
 שחרית אחר התפלה ומברכין שם ז' ברכות ויראה שאינו מנהג טוב שאפי'
 אם יש שם מי שלא היה בשעת ברכה לא מיקרי פנים חדשות כיון שאין
 מרבים בשבילו וכ"כ רב האי שאינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר, כתב
 הב"י וז"ל מנהג מקומות הללו ותשובת רב האי כתב הרא"ש בפ"ק דכתובות
 וזה לשון התשובה אינו מנהג יפה אלא שאין איסור בדבר שהרי אמרו
 מברכין ברכת חתנים כל שבעה והוא שבאו פנים חדשות והר"ן ז"ל הרחיב
 ביד המנהג שכתב בפ"ק דכתובות י"א שאין מברכין ברכת חתנים אלא
 בברכת המזון כדאמרינן הכא כי תניא ההיא בברכת המזון ולא כמו שנהגו
 עכשיו לברך ברכת חתנים בששה ובשבעה שלא בשעת סעודה, וליתא שהרי
 שנינו במסכת סופרים ונהגו לומר בבקר ברכת חתנים על הכוס בעשרה
 ובפנים חדשות כל שבעה אלמא קודם סעודה היו מברכין אותה לפי שהיו
 רגילים להתאסף בבית החתן בבקר ובערב לשמח החתן והכלה והיו מברכים
 אע"פ שאין אוכלים ואנו ג"כ בששי ובשבת שהחתן יוצא מבית הכנסת
 ומוציאין כלה מחדרה ונכנסין לחופה זו עיקר השמחה וראוי לברך עליה
 וה"נ מוכח בירושלמי ואע"פ שברכו בששי חוזרין ומברכין בשבת יאין
 חוששין לדעת אם יש שם פנים חדשות לפי שאי אפשר שלא יהיה בשבת
 אחד שלא היה אתמול וי"א שסומכין על מה שאמרו במדרש כיון שבאת
 שבת באו פנים חדשות עכ"ל הר"ן. ומדכתב מרן בב"י דברים אלו בשם רב
 האי גאון והרא"ש והר"ן בשתיקה כהודאה ואף פסק בש"ע דבשבת וי"ט
 ראשון ושני לא בעינן פנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית נראה דעתו
 כסברא זו דתנאי זה דפנים חדשות לא נצרך אלא בשביל השמחה שיהיה
 ניכר שמחה מיוחדת לכבוד החתן ובשבת שהיא עיקר השמחה ששמחין
 הרבה עם החתן לא בעינן פנים חדשות וכדכתב הר"ן הנ"ל. ומזה נלמד לנדון
 דידן בבית חתנים אף שנזכר בברייתא הראשונה בגמ' מ"מ לא נזכר בברייתא
 השניה (כתובות ז:). ואף שהתוס' כתבו שאין מברכין אלא במקום חופה הר"ן
 נחלק עליהם וסובר דמברכין אף שלא במקום חופה ומרן הכריע כסברת
 הרא"ש דכשיש חופה ועתיד לחזור לחופתו אינו מברך ברכת חתנים שלא
 במקום חופה אבל כשנעקר ממקום חופתו לעיר אחרת מברך ברכת חתנים כל
 שבעה ולפ"ז ה"ה בזמנינו שאין נוהגין לעשות חופה כלל מברכין ברכת
 חתנים כל שבעה. ואף אם נאמר דהתוס' פליגי על הרא"ש וס"ל דאין לברך
 אלא במקום חופה מ"מ נוכל לומר דיודו שאם עבר ובירך אין בזה איסור

ברכה לבטלה אלא שאינו מנהג יפה וטוב, שהרי אף בתנאי המבואר בגמ' שצריך פנים חדשות כתב רב האי גאון שאינו לעיכובא, ובודאי דה"ה, ואף כ"ש, על תנאי דמקום חופה שלא נזכר בהדיא בסוגיא דכתובות אלא דדייקו לה התוס' מהגמ' בסוכה. ובפרט שכבר סיים מרן שם דאפשר לומר דהתוס' לא פליגי על הרא"ש ואת"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא וכ"ש שאותו פסק לא נמצא בתוס' עכ"ל.

ומלבד כל הנ"ל יש להוסיף בזה סברא נוספת במה שפשוט המנהג להחמיר להדר ולברך שבע ברכות אף בדבר שאינו מוסכם מכל הפוסקים, משום שיש בהידור לברך מצות שמחת חתן וכלה שהרי כתב רש"י בכתובות (ח.) שמתפללים ומברכין שיהיו שמחים בהצלחה כל ימיהם. ועוד שעל ידי זה ניכר חשיבות עשיית סעודה שהיא סעודת מצוה לכבוד החתן ובהמנעות מלברך פעמים רבות נגרם עגמת נפש לכל אלו שטרחו וסייעו בהכנת הסעודה ונמצאת מכשילין לעתיד לבוא שיתרשלו מלטרונ בהכנות סעודה לכבוד חתן וכלה. וסברא זו מקורה טהור ממשנה (ר"ה כג:) שאמרו שם ושאר כל הזוגות שואלין אותם ראשי דברים לא שהיו צריכים להם אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש בשביל שיהיו רגילין לבוא. ושם (כא:) במשנה אמר ר"ג דמניעת הרבים מלטרונ לבוא לדבר מצוה נקרא מכשול אע"ג דאין צריכין להם. וע' להגאון רבינו יוסף חיים זיע"א בשו"ת רב פעלים ח"ב סי' ל"ח שהביא דברי החת"ס והסכים עמו דטעם זה שההמון מצטערים ודואגים ואנינא דעתייהו על חסרון הברכה מהני דיש להורות לברך ואין לחוש לספק ברכות.

נמצינו למדים שאין לפקפק במנהג שנוהגים לברך ז' ברכות בכל מקום שמתאספים לכבוד החתן. דאי משום שכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות ברכות הלכה ט' "בבית חתנים", אינו מוכח שהוא לעיכובא. ומדהעתיק מרן בסעיף ה' לשון זה מברכים ברכת חתנים בבית חתנים אחר ברכת המזון והוא שבאו פנים חדשות ואעפ"כ פסק כסברת רב האי גאון וכסברת הרא"ש בחתן שהולך לעיר אחרת נראה דג"כ סובר שאין שום גילוי לומר דהרמב"ם פליג ע"ז ואי משום דברי התוס' שכתבו דבעינן חופה אולי בחתנים שאין להם חופה או שנעקרו מחופתם מודו שיכולים לברך. ואולי אף דס"ל דלכתחילה אין לברך מ"מ בדיעבד אינו ברכה לבטלה אלא שאינו מנהג טוב ובפרט שכבר הכריע מרן כדעת הרא"ש דחתן שאין לו חופה מברכים בשבילו ברכת חתנים בכל מקום. ואף דאמרינן ספק ברכות להקל כנגד מרן אין לנו כאן דעה ברורה כנגד דעת מרן. ועוד דכל הטעם שאומרים ספק ברכות להקל נגד מרן הוא משום חומר איסור ברכה לבטלה וכבר נתבאר בשם רב האי גאון דאין

כאן חשש זה ולא נמצא פוסק חולק עליו בפרט זה להדיא. ואף את"ל דמ"ש הרמב"ם ומרן מברכין ברכת חתנים בבית חתנים הוא לעיכובא אף בחתן שאין לו מקום חופה ומ"ש מרן בסעיף י' שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת מברכין שם ז' ברכות מיירי שקבעו שם חופה מ"מ לא נמלטנו מספק ספיקא שמא הלכה כהט"ז, ושמא אף שמרן ס"ל שלא לברך מודה דאם עבר וברך אינו ברכה לבטלה אלא שאינו מנהג טוב גרידא לנהוג כן לכתחילה. וידוע דדעת הרבה פוסקים דבס"ס בברכות אם הספיקות חזקות ובריאיות מורין לברך לכתחילה. ואף מוה"ר פארדו בספרו שו"ת מכתם לדוד סי' ג' דפליג וס"ל דמורין לכתחילה שלא לברך מודה דאין בזה שום חשש איסור דבכל ספיקות של תורה עבדינן מעשה להקל בספק ספיקא אלא דס"ל דחז"ל פטרוהו מלברך משום דברכות דרבנן הם ואין לו להדר ולברך כמי בשאר ספק ספיקא שאם רצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח, כמבואר שם בתשובה ע"ש. ועתה בהגלות נגלות ספר ברכת יעקב להגרי"ח סופר שליט"א בו מבאר דעת הגאונים והראשונים דברכה לבטלה אינה אלא מדרבנן ודהכי קי"ל להלכה ולמעשה ע"ש באורך ורוחב, ודאי דנקטינן דבס"ס בברכות מברכים לכתחילה. ועיין עוד בספרו תפארת יצחק (קונט' בסו"ס הנ"ל הנלוה לספר הזכרון להגר"י טייב זצ"ל) דאין מבטלין מנהג שכנגדו עומד איסור דרבנן. אך כל דברינו כאן משנה שאינה צריכה ובדרך את"ל דלא ס"ל כל מה שנתברר בבירור ההלכה והשמועות, דמ"מ אין למחות בנהגים לברך די"ל ע"מ שיסמוכו. והשי"ת יאיר עינינו בתורתו ולא נכשל בדבר הלכה אמן.

[אור תורה](#) סיון תשנ"ג סימן קכח (הרב דוד מאדאר)

סימן קכח

הרב דוד מאדאר / בני ברק.

בענין ז' ברכות שלא בבית החתן

ראיתי באור תורה גליון אייר תשנ"ג סי' ק"ב, מה שכתב הרב חיים עבאדי בענין זה ומסקנתו שאין לפקפק במנהג שנהגו לברך ז' ברכות בכל מקום שמתאספים לכבוד החתן. ע"ש. והנה מרן בש"ע אה"ע בסי' ס"ב סעיף ה' פסק להדיא דמברכין ברכת חתנים בבית חתנים אחר ברכת המזון בכל סעודה וסעודה. משמע הא שלא בבית החתן אין מברכין. וגם כל העדויות מהגר"ע עטייה זצ"ל מורים דצריך דוקא בבית החתן וכמו שמבואר מתשובת הרב אלישיב שליט"א וכמו שהעידו הרה"ג חכם שמעון בעדני שליט"א וחכם יוסף עדס שליט"א. ומ"ש שיש ספק ספיקא שמא הלכה כהט"ז ושמא גם מרן יודה שאם עבר ובירך אינה ברכה לבטלה, דבריו תמוהים, א) א"כ כל דיני ברכות שחלקו על מרן איכא ס"ס. ב) כיון שמרן פסק בפירוש והרמ"א הודה לו אין לחשוב דעת הט"ז לדידן לספק. ג) גם אם מרן היה מודה שאם עבר ובירך אין ברכתו לבטלה, אבל ודאי שדעת מרן שאסור לברך לכתחילה, וא"כ איזה ספיקות חזקים יש כאן. וכבר פסק ג"כ גאון עוזנו הגרב"צ אבא שאול שליט"א שדבר שנפסק מפורש בדברי מרן בש"ע אין לעשות ספיקות נגדו. א"כ לענ"ד מכל האמור יוצא שאין לדידן הספרדים לברך שבע ברכות רק בבית החתן, ויתכן רק שיועיל לדעת מרן למסירת מפתח הדירה עם קנין סודר שיקרא ביתו. וצ"ע בזה.¹

1. באמתחת המערכת ישנו מאמר ארוך בן כחמשים עמודים, בו מוכיח הה"כ ר' בנציון הכהן הי"ו מח"ס שפת אמת על הדקדוק בראיות רבות בהרחבה כיד ה' הטובה עליו, שדעת מרן היא לברך בכל מקום ודלא כאחרונים שכתבו להפך. המאמר יופיע אי"ה ובל"ן בשני המשכים בחוברות אב ואלול תשנ"ג. העורך.

אור תורה אב-אלול תשנג סימן קנה (הרב בנציון כהן)

סימן קנה

הרב בניציון כהן

מח"ס "שפת אמת - שפתי כהן", ירושלים.

דברי תורה אלה לעילוי נשמת מר אבינו סבנו ובעלי החזה"ש המזכה את הרבים בהחזקת בית הכנסת ע"ש רבי סאסי כהן זצ"ל בצפת, הצדיק העניו אהוב למעלה ונחמד למטה, רבי וצייף יוסף חדאד ז"ל בר מסעוד ושלביה ז"ל שנלב"ע ביום ב' מנחם-אב תשמ"ז והשאיר אחריו זרע קדש הי"ו. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים אמן. המאמר נדפס ע"ח ה"ר מרדכי חדאד הי"ו. ויה"ר שיצליחו ה' בכל מעשה ידיו, וימלא משאלות לבו לטובה אמן.

היכן מברכים ברכת חתנים בז' ימי החופה

עיקר הדברים שנידונו להלן בענין ברכת חתנים

- א. בש"ס וכל הראשונים שקודם התוספות, (כ"ה ראשונים), לא הזכירו רק ג' תנאים ולא נזכר בית החתן ולא מקום קבוע בדבריהם כלל.
- ב. מ"ש בש"ס ובראשונים "בית חתנים", פירושה מקום שעושים שם החופה, וכמ"ש רש"י ואחרים, ולא התכוונו רז"ל בזה לקבוע מקום לברכות אלא זמן. ולכן רבים אמרו "שעת החופה" במקום "בית חתנים". (ט"ו ראשונים).
- ג. כמה ראשונים כתבו שמברכים בבית הכלה או הקרובים. (רש"י, העיטור והגאונים).
- ד. הוכחנו שאותם חכמים שכתבו שלא לברך אלא בחופה כוונתם לאפוקי קודם החופה, או לאפוקי מחוץ לכילת החתנים שהיתה נהוגה בימיהם.
- ה. הבאנו דברי הראשונים שהזכירו דברי התוס' ודחו אותם. (ה' ראשונים).
- ו. הוכחנו דמ"ש אין שמחה אלא בחופה שאינו כפשוטו ולא דוקא הוא.
- ז. הוכחנו בראיות רבות שדעת מרן היא לברך בכל מקום ודלא כאחרונים שכתבו להפך.
- ח. הוכחנו שכן דעת הרב"ז ושיטה מקובצת והכנה"ג. וכן דעת הט"ז ומהר"ל ומטה משה.
- ט. הבאנו דברי האחרונים בימינו הר"מ מלכה והר"מ פנירי יצ"ו ודנו בהם ודחינו מסקנתם.

אור סימן קנה תורה תתיא

- י. דנו בענין סב"ל והוכחנו שאינו שייך כאן כיון שכבר נהגו בימינו וגם בדורות שעברו.
- יא. הבאנו שכן סובר הגר"ד הלוי יצ"ו אלא שהוא מפקפק קצת, וחזקנו דבריו ויישבנו ספקותיו.
- יב. בענין ברכת אשר ברא הבאנו כ"ה ראשונים שכתבו שאינה צריכה פנים חדשות ולא עשרה וכ"ש שלא בית החתן, ודלא כאחרונים הנ"ל.
- יג. בענין עצם ברכת חתנים כל שבעה הוכחנו שהיא רשות, ואין שום חובה או מצוה לעשות סעודה לעשרה בשאר הימים, כדי לברך.

היכן מברכים ברכת חתנים בז' ימי החופה

א. בגמרא (כתובות דף ו' ע"ב) איתא: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה. אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות. ע"כ. מזה שהזכיר שלשה תנאים לברכת חתנים ולא הזכיר ביניהם שצריך בית החתן או מקום קבוע לכל שבעה, משמע שאין צורך כלל למקום קבוע, ולא לבית החתן, אלא שכל מקום שנמצאים שם החתן והכלה מברכים שם, ובלבד שיהיו שם ג' התנאים שהזכיר, דאל"כ היה להם להוסיף והוא שלא יצא החתן לבית אחר, או והוא שיברך בבית החופה וכיו"ב.

דברי הגמרא הנ"ל הובאו להלכה פסוקה אצל כל הראשונים (שלפני התוספות) וכולם הזכירו רק ג' התנאים הנ"ל, ולא אשתמיט חד מנייהו להוסיף שצריך תנאי שלא ילך החתן לבית אחר או שאין לברך רק בבית החתן, ומשמע דפשיטא לכל הראשונים שאין צורך כלל להקפיד על מקום מיוחד לברך שם, אלא אפשר לברך בכל מקום שמתמלאים ג' התנאים הנ"ל. ואלה הראשונים שהזכירו רק ג' התנאים הנ"ל: הרי"ף והרא"ש בפרק קמא דכתובות, ובעל הלכות גדולות ריש הלכות כתובות, ורס"ג בסידורו דף ק"ט, ורב אחאי גאון בשאלתות (פרשת חיי שרה שאילתא ט"ו). ורב עמרם גאון בסידורו (דף קפ"א סימן קמ"ו) כתב: ואלו הן ז' ברכות שמברכין כל ז' ימי חופה וכו' ודוקא שיש שם פנים חדשות וכו'. ולקמן הביא משם רב נטרונאי גאון שמברכים ברכת חתנים כל שבעה אם יש שם עשרה וכו', הרי שהזכירו רק שלשה תנאים בלבד. ועוד הביא לקמן דבר רב שר שלום גאון שאמר ברכת חתנים כל שבעה יום ראשון בשעת כניסתן לחופה מכאן ואילך בשעת סעודה על כוס של ברכה בכל סעודה וסעודה אם יש עשרה וחתנים מן

תתיב אור אב תשנ"ג תורה

המנין, וכן מנהג בשתי ישיבות. עכ"ל. הרי דברים ברורים שצריך רק שלשה תנאים הנ"ל. ושכן המנהג. וכ"כ המנהיג (דף ע"ג אות קי"א קי"ב) ובמחזור ויטרי (סימן תע"ב), ובספר האשכול (אלבק) ח"ב עמ' קצ"ה. וכ"כ המאירי בחידושו לכתובות ז' ע"ב, וכן משמע מדברי הרמב"ם בהלכות ברכות (פ"ב הלכה ט') ובהלכות אישות (פרק י' הלכה ה') שהזכיר כמה תנאים לברכת חתנים, שלא יברכו אותה עבדים וקטנים, ושיהיו שם פנים חדשות ועשרה גדולים וכל שבעה. אבל שלא לברך רק בבית החתן, או שלא לברך בבית של אחרים, או שצריך קביעות מקום כל שבעה, (שלא לברך היום כאן ומחר במקום אחר), זה לא הזכיר ולא רמז, ומשמע שאין צורך כלל להקפיד על המקום שמברכים בו ויש להקפיד רק על התנאים השלשה שהזכיר. וכן הוא בתוס' רי"ד (כתובות ז' ע"ב) שהזכיר רק ג' תנאים הנ"ל, ושקיל וטרי בדין ברכת אשר ברא אם צריך עשרה, והזכיר שיש המברכין ברכת חתנים בבית האירוסין, אך לא הזכיר שאין לברך רק בחופה או בבית החתן. וכן הוא בספר עץ חיים לר' יעקב חזן מלונדרץ (ח"א עמ' קע"א) שכתב אין מברכין ז' ברכות אלא בפנים חדשות. ולא אמר אלא בבית החתן, ומשמע שאין צורך כלל להקפיד על המקום שמברכים בו. ועוד הוסיף לקמן וכתב וז"ל: המשמשין (שאוכלים לבדם אחרי שהחתן והמסובין סיימו סעודתם), כיון שאוכלים מסעודת חתן מברכין שבע ברכות, וכן בני חבורה שהיו בבית (בחדר) אחרת אע"פ שאין החתן ביניהם כיון שאוכלים מסעודת חתן והמשמשין משמשין אותם מברכים שבע עכ"ל. הרי מפורש שאפשר לברך אפילו מחוץ לבית החתן ואפילו החתן לא נמצא עמהם, ודי שיש שמשים שמשרתים אותם ואת החתן ואוכלים מסעודה של החתן. וא"כ כל שכן אם החתן עצמו עושה סעודה בבית אחר שאינו ביתו שיכול לברך, דודאי דלא גרע מבני חבורה שאוכלים בבית אחר בלי החתן, ורק הסעודה והשמשים הם של החתן. וכן פסק הרא"ש בפ"ב דסוכה שאם אוכלים בכמה בתים מברכים בכולם, שהשמש מצרפן, וגם בלי השמש מברכין. וכן מפורש בקיצור פסקי הרא"ש (בפ"ב דסוכה אות ח') שאם אוכלים בד' וה' בתים מברכים בכולם אפילו אם אין השמש מצרפן. וכן פסק הטור (אה"ע סי' ס"ב), ומרן בש"ע (אה"ע סי' ס"ב סעיף י"א). וברור בכל הנ"ל שחלק מן המסובים אוכלים בבית אחר מבלי שיהיה החתן עמהם ואפ"ה פסקו שמברכין, וא"כ כל שכן אם הלך החתן לבית אחר שמברכין שם, דלא גרע הבית שאוכל שם החתן מן הבתים שאוכלים המוזמנים מסעודת החתן. וכן הרב הרוקח סי' שנ"ב הזכיר רק ג'

תנאים כנ"ל. וכן הרב צדה לדרך (מאמר ג' כלל ב') כתב שלא מברכים אלא בעשרה, אם יש פנים חדשות, ומברכים אותה כל שבעה, הרי שמזכיר כל התנאים ולא כלל עמהם בית החופה, ומשמע דס"ל שמברכים בכל מקום. ועוד כתב שם וז"ל: אם המסובים מרובים ואוכלים בשנים ושלשה מקומות ואפילו חוץ מבית החופה כיון שהתחילו לאכול כולן יחד מברכין שהשמחה במעונו וז' ברכות וכו'. הרי מפורש שאין בית החופה מעכב את ז' הברכות כלל, אלא כל שאוכלים מסעודה שהכין החתן בשביל החופה מברכין ואפילו שאין החתן נמצא עמהם באותו חדר. וכ"ש אם נמצאים עמהם החתן והכלה אלא שכולם סועדים בבית אחר מחוץ לבית החתן.

וכן כתב בעל העיטור (ח"ב דף ס"ה שער ב') שהביא ה' תנאים לברכת חתנים, ולא הזכיר ביניהם שצריך דוקא בית חתנים או מקום קבוע, ואדרבא בתחילת דבריו כתב שמברכים ז' ברכות אף בבית הכלה, בסעודת אבי הכלה בין בלילה בין ביום, במקום שמקדשים שנה או שנים קודם החופה. ובמקום שאין מקדשין אלא בשעת הנישואין כשיוצאים מבית הכנסת אין מברכין בלילה אלא לאחר הקידושין בסעודה שניה של אבי הכלה שאין ברכת חתנים אלא לאחר קידושין. עכ"ל. ומכאן ברור שגם במקום שמקדשין בשעת הנישואין מברכין שבע ברכות בבית אבי הכלה, במקום שנהגו שאבי הכלה עושה סעודה בביתו בשעת הקידושין קודם שתכנס לחופה. ומכאן ברור שאין ז' ברכות תלויות כלל בבית החתן, אלא בכל סעודה שעושים לכבוד החתן והכלה מברכים ואפילו בבית הכלה ואפילו קודם החופה. ואף שאין אנו נוהגים לברך קודם החופה מ"מ נקוט מיהא פלגא, שאפשר לברך בכל סעודה בכל מקום שעושים בשביל החתן והכלה, ורק לגבי השעה לא נוהגים לברך קודם החופה. אך מעיקר הדין אפשר לברך גם קודם החופה בבית הכלה במקום שחוששין ליחוד וכמנהג ארץ יהודה.

וכן משמע בתניא רבתי דף צ"ח ע"א שהביא שלשה תנאים לשבע ברכות ולא הזכיר עמהם שצריך בית החופה, אלא כתב: ברכת חתנים אין מברכין עד שעת החופה. משמע שמפרש מה שאמרו בית חתנים היינו שעת החופה, ולא אמרו בית חתנים לקבוע מקום לברכות אלא לקבוע זמן לברכות והוא שעת החופה.

וכן בקיצור פסקי הרא"ש (כתובות פ"א אות י"ב) הביא ג' התנאים, שצריך עשרה ופנים חדשות וכל שבעה, אבל בית החופה לא הזכיר ואדרבא כתב שעת החופה במקום בית חתנים שבתלמוד, ומשמע שמ"ש בית

חתנים לא לאפוקי בית אחר שמחוץ לבית החתנים, אלא לאפוקי שעה אחרת שאינה שעת החופה, דהיינו שלא לברך קודם החופה ולא אחרי שבעת ימי החופה, אך המקום אינו קובע כלל ומברכים בכל מקום שיש שם ג' התנאים הנ"ל.

וכן מפורש בכלבו (הלכות אישות דף מ"ד) שהביא שלשה תנאים הנ"ל ולא הזכיר שצריך בית החתן דוקא, ואדרבא הביא מנהג נרבונא שמברכים ברכת חתנים בבית האירוסין ונתן לו טעם לשבח ע"ש. ומשמע שאין בית החתן מעכב כלל, והעיקר הוא שמברכים בשעת החופה או אחריה בשבעת הימים, ולא זמן רב קודם החופה. וזו היא כוונתם שאמרו מברכין ברכת חתנים בבית חתנים או בחופה וכיו"ב, שכולם לא באו אלא לאפוקי שלא לברך זמן רב קודם החופה, אבל משעת החופה ואילך מברכין בכל מקום שיש שם התנאים שהזכירו.

וכ"כ במחזור ויטרי (עמ' תק"ץ) שמברכין ברכת חתנים כל שבעה והוא שבאו פנים חדשות. ולא הזכיר שצריך דוקא בית החתן ואדרבא הוא פירש לעיל: בית חתנים, בית הנישואין. ומשמע בכל מקום שעושין הנישואין, ולא בעינן מקום מיוחד. וכן ראיתי בתשובות הגאונים (קדמונים סי' ח') שכתבו: וברכת חתנים כל שבעה בפנים חדשות ובעשרה וכו', והיכא דליכא פנים חדשות בשאר יומי לא מברכין אלא שהשמחה במעונו ואשר ברא לחוד וכו' ע"ש.

וכן הובא במס' סופרים (פרק י"ט הלכה י"א) וז"ל: ונהגו רבותינו לומר בבוקר בברכת חתנים ובברכת אבלים על הכוס בעשרה ובפנים חדשות כל שבעה, וכן בערב קודם סעודה. עכ"ל. והובא ברשב"א וברא"ש (כתובות דף ח' ע"א) ומכאן נלמד שאין צורך ואין תנאי אחר לברכת חתנים רק אותם שלשה שהוזכרו. וגדולה מזו יש לומר מדמחתינהו לברכת אבלים וברכת חתנים בחדא מחתא, משמע ששויים הם בתנאים האלה, וכשם שבברכת אבלים אין תנאי מקום, וכל מקום שנמצאים שם האבלים נקרא בית אבלים ומברכים, כן ברכת חתנים מברכים אותה בכל מקום שנמצאים שם החתנים ובלבד שיהיו שם ג' התנאים הנ"ל.

פירוש "בית חתנים"

ב. מכל הנ"ל ראינו שכל הראשונים שלפני התוס' לא הזכירו רק ג'

תנאים, אבל תנאי המקום (שצריך מקום קבוע) לא נזכר ולא נרמז בדבריהם. ולכאורה הוא מפורש בגמ' (כתובות ז' ע"ב) מברכין ברכת חתנים "בבית חתנים" וכו' ודברי הגמ' האלה הובאו להלכה ע"י הראשונים הנ"ל אולם המעיין במפרשים ובדברי הראשונים הנ"ל יראה שלא כן פירוש הדברים, חדא שרש"י פירש כאן בית חתנים, כשנכנסה לחופת הנישואין וכן הביא במחזור ויטרי (עמ' תקפ"ט) משם רש"י וז"ל: פירוש בית חתנים כשנכנסה לחופה בבית הנישואין. הרי מפורש ש"בית חתנים" אינה מקום קבוע ומחייב לברכת החתנים, אלא קביעת זמן והיינו בשעה שנכנסת לחופה, אבל החופה עצמה יכולה להיות בכל מקום שיהיה גם ברחוב העיר וכמ"ש התוס' בסוכה (כ"ה ע"ב) ד"ה אין שמחה, והרא"ש בפ"ב דסוכה, והמרדכי שם, והטור אה"ע סי' ס"ב ועוד רבים, וע"כ דמ"ש "בית חתנים" לא בא אלא לאפוקי שלא לברך קודם החופה בעודה בבית אביה, ולעולם אם יעשו החופה בבית אביה, לכו"ע אין שום מניעה לברך שם. ומ"ש "בית חתנים" אורחא דמילתא נקט. ולא אתא לאפוקי אלא בית האירוסין, דהיינו קודם החופה.

וכן מפורש בתוס' סוכה הנ"ל, וכ"כ הר"ן בפירושו על הרי"ף (פ"ק דכתובות) שפירוש בית חתנים הוא כשנכנסה לחופה בנישואין. והרבה ראשונים כתבו בפירוש שעת הנישואין או שעת החופה במקום "בית חתנים" שבגמרא, ומהם בעל העיטור (ח"ב דף ס"ג ע"ב) משם רב נטרונאי גאון וז"ל: אבל ברכת חתנים אין מברכין עד שעת חופה וכן מנהג בשתי ישיבות. וכ"כ בצדה לדרך (מאמר ג' כלל ב): מברכים ברכת חתנים קודם שתכנס לחופה, וכו' הרי שבמקום "בית חתנים" נקט בלשון "קודם שתכנס לחופה" ומשמע שפירוש בית חתנים אינו לקביעת מקום אלא לקביעת זמן. וכ"כ בקיצור פסקי הרא"ש (כתובות פ"א סע' י"ב): מברכים ברכת חתנים בשעת החופה וברכת אירוסין בשעת אירוסין. הרי דנקט בלשון "בשעת" במקום "בית" שבגמ', ללמד שהשעה היא הקובעת ולא המקום. וכ"כ בתניא רבתי (דף צ"ח ע"א): אבל ברכת חתנים אין מברכין עד שעת החופה ולהלן כתב ביום החופה מברכין כל ז' ברכות וכו' וכנ"ל. וכן משמע מדברי הכל בו (הל' אישות דף מ"ד ע"א): מברכין... וברכת הנישואין בבית הנישואין. מיהא במנהג נרבונא מברכים הכל בבית האירוסין וכו', והמליץ על מנהג נרבונא וכתב דדוקא בימיהם שהיו עושים האירוסין זמן רב קודם החופה לכן אמרו שמברכים ברכת חתנים בבית חתנים, אבל בימינו שעושים הקידושין והחופה ביום אחד מברכין בבית האירוסין וכו' ע"ש. וגם מכאן מפורש כנ"ל

שלא המקום הוא המעכב את ז' הברכות אלא הכניסה לחופה, וכיון שנכנסה לחופה מברכים גם בבית האירוסין. ומכאן ברור דמ"ש "בית" האירוסין ו"בית" חתנים, לא על הבית קאי, אלא על הפעולה שעושים, שאם עושים אירוסין, מברכים ברכת האירוסין בכל מקום שיהיה, גם בבית החתן, וכמו שכן אנו עושים היום שמברכים ברכת אירוסין בבית החתן או באולם. (ולדברי התופסים לשון "בית" כפשוטו א"כ יהיה אסור לברך ברכת אירוסין רק בבית הכלה). ואם עושים חופה ה"ה שמברכים בכל מקום גם בבית הכלה. ונמצא שהמעשה הוא העיקר ולא המקום כלל.

וכיו"ב יש לומר בדעת הטור (אה"ע ריש סי' ס"ב) שכתב: מברכים ברכת חתנים קודם כניסת החופה, עכ"ל. הרי שבמקום "בית חתנים" נקט "קודם כניסת החופה". וכנ"ל. וכן משמע ממ"ש להלן שאם אוכלים בב' או ג' בתים שי"א שאפילו אין השמש מצרפן מברכין בכולם כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו בחופה וכן עמא דבר עכ"ד. והם מדברי אביו הרא"ש (בפ"ב דסוכה), הרי מפורש דלא בעינן בית החתן כלל, ודי שאוכלים מסעודת החופה.

וכן מפורש בשלטי הגבורים משם הרי"א ז' (בפ"א דכתובות) וז"ל: כשם שמברכין ברכת חתנים בשעת הנשואין, כן מברכין ברכת אירוסין בשעת אירוסין, ואין מברכין אלא אחר שקידשה וכו'. הרי דנקט שעה במקום בית וכנ"ל. וכן י"ל בדעת רבינו יונה הובאו דבריו בשטמ"ק לכתובות (ד"ז ע"ב) וז"ל: מברכין ברכת חתנים וכו' אתא לאשמועינן שאין אומרים נמתין לברך ברכת האירוסין עד שעת החופה ונאמר כל הברכות ביחד אלא מברכין ברכת חתנים בשעת החופה ומברכין ברכת אירוסין בבית האירוסין שראוי לומר כל ברכה וברכה בזמנה. עכ"ל. הרי מפורש שאין הברכות תלויות במקום שהוא אלא בזמן הראוי לכל אחת, ולכן לא אמר שמברכים כל ברכה במקומה אלא בזמנה. וכן משמע מדברי השטמ"ק הנ"ל עצמו שכתב שם: ז' ברכות של חתן מברכין מחופה ואילך, וכו' ומפורש בדבריו להלן שלא אכפת לנו באיזה בית מברכין עש"ב ולהלן נביא דבריו כלשונם.

וכן משמע מדברי רש"י בספר האורה (דף קע"ח) והובאו דבריו גם במחזור ויטרי (עמ' תקפ"ז סי' תס"ח) שנשאל אם מברכין ז' ברכות בשעת אירוסין וכו' והשיב משם הגאונים שאין אומרים אותם בשעת אירוסין וכמו שמפורש בגמ' מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית אירוסין. עכ"ל. הרי דנקט שעת אירוסין במקום "בית" אירוסין ומשמע

דפשיטא ליה דמ"ש "בית" לא על המקום קאי אלא על המעשה שעושים, דאל"כ הי"ל לרש"י להשיב דקי"ל שמברכים בבית החתנים ולא בבית האירוסין ומה לו להזכיר "שעת" אירוסין.

מברכין בבית הכלה

ג. וכן מפורש בדבריו בספר הפרדס (הל' ברכת חתנים דף ע"ד) בתשובה לשאלה על מקום שנהגו לעשות שני ימי משתה גדול (אחרי החופה) יום אחד בבית הכלה ויום שני בבית החתן, באיזה יום יברכו ברכת חתנים, אם צריך לברך בבית שניהם. ואם אין פנים חדשות בבית החתן ביום השני (מברכים) או לא. והשיב בבית שעושים סעודה ביום הראשון לשם מברכין היינו בבית הכלה, וכיון שבירך ביום א' בבית הכלה וליכא פנים חדשות בבית החתן לא מברכין ז"ב בבית החתן, לפי שאין מצוה אלא ביום א' היכא דליכא פנים חדשות, אע"ג דאמרו רבנן מברכין ברכת חתנים בבית חתנים עכ"ל. וכמה מילי מעלייתא ילפינן מהכא. א'. שאין המקום קובע את הברכות כלל שהרי מפורש שמברכים בבית הכלה. ב'. משמע שאין מעכב אלא פנים חדשות ולא בית החתן. ג. מ"ש מברכים ב"בית חתנים" הוא לא לעיכובא ואין צורך להקפיד לברך בבית החתן כלל, אלא העיקר שיהיו פנים חדשות, ולכן לא אמר שישנו את הסדר שיברכו ביום א' בבית החתן כדי לקיים מ"ש מברכין בבית חתנים, אלא להפך אמר שאם אין פנים חדשות ביום ב' בבית החתן לא מברכים ויברכו רק ביום א' בבית הכלה. ועוד נשאל רש"י שם על מקום שנהגו לעשות סעודה בלילה שלפני הנישואין אם צריכים לברך ז' ברכות בבית החתן באותו לילה, והשיב מאחר דעדיין לא עשו ברכת נישואין עד שלא נכנסה הכלה לחופה הלכך לא מברכין אלא שהשמחה במעונו ואשר ברא וכו' ע"ש. וגם מכאן משמע שלא בית החתן קובע הברכות אלא הכניסה לחופה, שהרי בבית החתן לא מברכים לילה אחת קודם החופה, ובבית הכלה מברכים אחרי החופה. וכיו"ב כתב העיטור ח"ב דף ס"ה שמברכין ז' ברכות בבית אבי הכלה והבאנו דבריו לעיל באורך ע"ש.

ועוד נשאל רש"י בספר האורה (דף קע"ח) אם מברכין ברכת אירוסין בשעת נישואין והשיב דשנינו מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית אירוסין ולא אמרו ברכת אירוסין בבית חתנים וכו' והמזכירה בשעת נישואין מוציא ש"ש לבטלה עכ"ל. והנה גם כאן נוקט רש"י והשואל

שעת נישואין במקום "בית" חתנים, ומשמע כנ"ל דפשיטא לכלהו רבנן שלא הבית עיקר אלא השעה של הנישואין ופירוש "בית חתנים" היינו שעת הנישואים, ולא קודם לכן.

וכן מפורש במאירי (כתובות ז' ע"ב) שכתב וז"ל: ובית חתנים הוא מקום שנכנסה בו לחופה, ובית האירוסין הוא מקום שנתקדשה בו וכו' ואמר עכשיו שמברכים ברכת חתנים בבית חתנים ר"ל בשעה שנכנסה לחופה אבל בבית האירוסין ר"ל בשעת קידושין אין מברכין שם ז' ברכות. עכ"ל. הרי מפורש שפירוש "בית חתנים" אינו מקום קבוע ולא בית החתן כלל, אלא מקום (איזה שיהיה) שנכנסה בו לחופה, ושעה שנכנסת לחופה, ולאפוקי רק קודם החופה ולא שום מקום אחר.

ועוד כתב המאירי שם דמה שאמרו מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית אירוסין היינו לפי זמנם שהיו מקדשין בזמן אחד ונושאים בזמן אחר, אבל בימינו שמקדשין ועושים חופה בשעה אחת סמוכים זה לזה מברכין ברכת אירוסין וברכת חתנים כאחד וכו' עש"ב. וגם מכאן משמע כנ"ל דמ"ש "בית" לא לקבוע מקום באו, דאם לא כן היו צריכים לברך ברכת אירוסין בבית הכלה גם בימינו ואח"כ הולכים לבית החתן לעשות חופה. וה"ה נמי גם לבית חתנים דלא בעינן "בית" של החתן, אלא כל מקום שעושים שם החופה, וה"ה גם בשאר ז' הימים שמברכים בכל מקום שעושים סעודה. ועוד הביא המאירי שם דעת קצת מפרשים (התוספות) הסוברים שאם עשה החתן סעודה במקום אחר שאינו במקום שנכנסה שם עמו לחופה אינו מברך שם ברכת חתנים, ושוב דחה הסברא הזאת וכתב שי"א שכל מקום שהחתן מתקין בו סעודה מברכין בו ב"ח, ולא אמרו כאן בית חתנים אלא למעט בית האירוסין, ולא פטרוהו מן הסוכה אלא מפני שהוא צריך לשמוח ולהשתעשע בחברת ריעים וכו' וסתם סוכה אין בה שיעור לכך, וכבר ידעת שמצות סוכה לא באכילה בלבד היא אלא לישב בה כל היום אבל הברכות אינן תלויות במקום השמחה, וכל שהוא מתקין סעודתו לשם מברכין ברכת חתנים, ואף גדולי המפרשים נסכמים בה ומביאים ראיה מן הירושלמי וכו' עש"ב.

ועתה ראיתי הדברים מפורשים בדברי הגאונים (בתשובה"ג הרכבי ח"א סי' ס"ה), ששאל השואל על המנהג לברך ז' ברכות בבית הקרובים יום אחד קודם החופה וחוזרים לברך בבית החתן בשעת החופה אם מנהג נכון הוא. והשיבו שהברכות שמברכים קודם הכניסה לחופה אינו להם טעם

וכו' ולא מברכין ז' ברכות אלא אחר כניסתה לחופה ומאן דמברך הני ברכות קודם כניסתה לחופה אמרין אין זה דרך ת"ח וכו' ועד דמקדיש ומסר לה לחופה, לא ליברך ז' ברכות עכ"ל. רואים מכאן שהיה מנהג לברך קודם החופה בבית הקרובים, והגאונים שנשאלו עליו לא הקפידו ולא הזהירו רק על שמברכים קודם החופה, ולא על שמברכים בבית הקרובים. ומשמע שאם היו מברכים בבית הקרובים אחרי הכניסה לחופה לא היה במנהגם שום חשש איסור. והנה אילו היה ידוע לגאונים על האיסור לברך מחוץ לבית החופה הלא היו מזכירים את שני האיסורים שעושים, שמברכים מחוץ לבית החתן, וקודם החופה. אלא ודאי דליכא הכא רק צד איסור אחד והוא שמברכים קודם הכניסה לחופה בלבד.

ואגב נלמד ג"כ שגם מה שהזהירו כמה מהראשונים שלא לברך רק במקום חופה או בבית החופה וכיו"ב, שכוונתם אינה לקבוע מקום לברכות, אלא להזהיר שלא לברך קודם הכניסה לחופה. ולאפוקי מהנוהגים לברך קודם החופה.

וכן יש ללמוד ממ"ש הגאונים שם בהמשך התשובה, שאם השואלים יכולים לדחות מנהגם באותם ברכות שאינם בבית החתן ולעשות כמנהגנו הנה מה טוב וכו'. שלכאורה לא מובן, שהרי בכל דבריהם לעיל לא הזכירו כלל שצריך לברך בבית החתן, רק אחרי החופה, ומה ענין בית החתן שהזכירו כאן, הלא היו צריכים קודם להודיעם שאין לברך בבית הקרובים רק בבית החתן, ואח"כ יאמרו לשואלים שאם אינם יכולים מה יעשו. אלא ודאי דהיינו הך, והזכרת בית החתן היינו הכניסה לחופה, כי סתם חופה היא בבית החתן. ולא לקבוע מקום באו אלא לקבוע זמן, שהוא הכניסה לחופה, ולזה קראו בית החתן. כשם שכמה ראשונים נקטו בלשון שעת החופה במקום בית חתנים שבגמ' וכו"ל.

ד. ואחר כותבי כל הנ"ל האיר ה' את עיני וראיתי שהדברים מפורשים בשיטה מקובצת (כתובות ז' ע"ב) וז"ל: בבית חתנים פירש"י כשנכנסה לחופת נישואין ע"כ. ולא בעי [רש"י] לפרושי דאתא לאשמועינן דדוקא בבית חתנים פירוש בבית שעושים בו החופה מברכין אותה ולא בבית אחרת שלא עשו בו החופה ור' יהודה פליג ואמר דאפילו בבית האירוסין מברכין אותה, פירוש בבית שעשו בו האירוסין וכלומר שאין כוונת רש"י לומר דלת"ק אין לברך רק בבית חתנים ולר"י מברכין גם בבית האירוסין דהא ודאי ליתא דהא מפרש אביי וקאמר דביהודה שנו, אלמא פלוגתייהו לאו בהכי תליא, אלא

אי מברכין בשעת חופה או מברכין בשעת קידושין, ולא אכפת לן באיזה בית שיהיה. והיינו שמסיים רש"י: אף בבית האירוסים, כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים ע"כ. כן נ"ל. והריטב"א כתב וז"ל: בבית חתנים פירש"י כשנכנסה לחופת הנישואין, כלומר דאורחא דמילתא נקט בבית חתנים, ואין הקפידא אלא לברך אותה [במקום חופה, כן מסיים הריטב"א ונשמט מהשטמ"ק] ובפירוש הגאונים כתוב וז"ל בבית חתנים פירוש בית שעושים בו חופה. אף בבית האירוסין מברכין אותה פירוש שמברכין ברכת נישואין עם ברכת אירוסין בבית אביה של הכלה ע"כ. ופירוש רש"י הוא הנכון. ע"כ לשון השטמ"ק (בתוספת ביאור בסוגרים ממני). ודבריו מפורשים שלא אכפת לנו באיזה בית מברכין, העיקר שיהיה בשעת הכניסה לחופה וכדברי כל הראשונים הנ"ל. אלא דמה שסיים שפירוש רש"י הוא הנכון, דמשמע שיש מחלוקת ביניהם, לענ"ד שלושת הפירושים שהזכיר כולם לדעה אחת התכוונו, דהיינו דמ"ש בגמ' בבית חתנים לא התכוונו לקבוע מקום לז' ברכות אלא לקבוע זמן, ולאפוקי רק שלא לברך קודם שעת החופה, והיינו מ"ש רש"י כשנכנסה לחופת הנישואין, והיינו "מקום חופה" שכתב הריטב"א ו"בית שעושים בו חופה", של הגאונים. וכדברי כל הראשונים הנ"ל שכתבו "שעה" במקום "בית" כי לכולם ברור שאין המקום עושה הברכות אלא הכניסה לחופה שתהיה בכל מקום שיהיה. ולפ"ז יוצא שדעת כולם שוה, שמ"ש בית חתנים ובית החופה ומקום החופה אינו לקבוע מקום לברכות, אלא לקבוע שעה שהיא שעת הכניסה לחופה בכל מקום שיהיה. ודוק היטב. וזה מתאים לדברי כל הראשונים שנתנו רק ג' תנאים לז' ברכות ולא אשתמיט חד מנייהו להוסיף שצריך מקום קבוע או בית החתן וכיו"ב. ומ"מ מדברי השטמ"ק הנ"ל משמע כדברינו דלא אכפת לנו באיזה בית מברכין, העיקר שיהיה בשעת החופה. וכן הוא מנהג כל ישראל בליל החופה, וה"ה לשאר הימים. וב"ה שסייעני למצא הדברים מפורשים בדברי אחד מגדולי הפוסקים. וברוך החונן לאדם דעת.

ומעתה נוכל לומר שכל מקום שמצאנו לראשונים שכתבו שאין לברך ברכת חתנים אלא בבית החופה או במקום או בשעת החופה וכיו"ב, ברור שלא התכוונו לקבוע מקום לברכות אלא לקבוע זמן שהוא שעת הכניסה לחופה, ולא קודם החופה, כגון בסעודות שנוהגים לעשות בשבוע שקודם החופה בבית החתן או בבית הכלה וכמו שנשאל רש"י על כגון זה כנ"ל, וכן היה באמת המנהג בחו"ל שעושים סעודות בבית הכלה בשבוע שקודם החופה

ולא מברכין שם ברכת חתנים.

ה. וע"פ הנ"ל נוכל להבין היטב כוונת הראב"ד (תמים דעים סי' קפ"ט) שכתב: ולא מברכין ז' ברכות אלא בחופה ובתוך שבעה לחופה, עכ"ל. שהאחרונים כתבו עליו דמשמע שסובר שאין לברך רק בבית החופה ולא במקום אחר. אולם מאידך הרב אורחות חיים (הל' בהמ"ז סי' ס"ב) כתב להפך שהראב"ד סובר שמברכים ברכת חתנים בכל מקום שנמצאים שם החתן והכלה, ע"ש. וא"כ דבריו סותרים אהדדי, אולם לפי דברינו אתי שפיר דמ"ש כאן "אלא בחופה" לא אתא לאפוקי מקום אחר, אלא לאפוקי שלא לברך קודם החופה. והיינו מה שסיים "ובתוך ז' לחופה" כלומר לא קודם ולא אחרי ימי החופה. וכן משמע מדבריו לעיל (סי' קפ"ח) שכתב שאין חופה אלא יחוד חתן וכלה. הרי מפורש שהחופה אינה דוקא בבית החתן אלא ישיבת החתן והכלה יחד בכל מקום. וכן משמע ממ"ש (בסי' קפ"ט): אבל שהשמחה במעונו מברכין מכי רמו שערי באסינתא ע"כ. כלומר גם קודם הכניסה לחופה. ומשמע דמ"ש לעיל בסמוך שאין מברכין אלא בחופה היינו על הכניסה לחופה. ולא שצריך מקום קבוע לברכות, אלא שצריך שיהיה בשעת הכניסה לחופה שתהיה בכל מקום ודו"ק.

וכיו"ב י"ל בדעת הרמב"ם הל' אישות פ"י ה"ג) שכתב: וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין. עכ"ל. שלכאורה דבריו מפורשים שאין לברך רק בבית החתן, אולם המעיין יראה שאין זו כוונתו, חדא שדבריו לקוחים מן הגמ' שאמרו מברכים "בבית חתנים" וכשם שפירוש בית חתנים בית שעושים החופה דהיינו שעת החופה ולאפוקי רק קודם החופה וכמ"ש כל הראשונים הנ"ל, כן פירוש בית החתן דנקט, ועוד שממקומו הוא מוכרע, דאדרבה שאם כוונתו במ"ש בית החתן לאפוקי שלא לברך מחוץ לבית החתן א"כ איך נהגו ונוהגים כל ישראל לברך בליל החופה בכל מקום, הלא דברי הרמב"ם (וגם מרן ריש סי' ס"ב) מפורשים שצריך לברך בבית החתן קודם הנישואין, אלא ודאי דכולהו רבואתא פשיטא להו דמ"ש צריך לברך בבית החתן לא לאפוקי מקום אחר מחוץ לבית החתן, אלא ללמדנו שצריך לברך קודם החופה, ואורחא דמילתא נקט בית החתן, לפי שדרך העולם לעשות החופה בבית החתן, או לאפוקי שלא לברך קודם הכניסה לחופה, שאז הכלה עדיין לא באה לבית החתן, ולעולם אין שום מניעה לברך ז' ברכות בליל החופה בכל מקום, כי אין מקום קבוע לברכות כלל, וה"ה וכ"ש בשאר הימים, שאם כאן שמפורש שצריך בית החתן ס"ל

לכולהו רבואתא שאין זה לעיכובא ואורחא דמילתא נקט, כ"ש בשאר הימים שלא מוזכר בית החתן בשום מקום שאין לומר שצריך בית החתן לעיכובא, דא"כ היה הרמב"ם מפרש דבריו שבשאר הימים אין לברך רק בבית החתן. והנה ראינו לו בהל' ברכות (פ"ב ה"ט) שהביא כמה תנאים לברכת חתנים שצריך פנים חדשות ועשרה וכל שבעה ולא יברכו אותה קטנים ועבדים, ולא הזכיר שלא לברך אותה מחוץ לחופה או לבית החתן, וע"כ שפשיטא ליה ככל הראשונים הנ"ל שאין המקום מעכב כלל לא בית החתן ולא כילת החתנים ורק הכניסה לחופה מעכבת, והיינו שאמר בית החתן, שהוא לאפוקי קודם שתכנס לחופה שמסתמא היא בבית החתן, אך אם ירצו לעשות החופה בבית אביה מברכים שם, וה"ה בכל מקום, וה"ה בשאר הימים.

ו. ועוד י"ל דמ"ש כמה מרבתינו דבעינן "מקום חופה" וכיו"ב שהכוונה על כילת חתנים (אפריון) שהיתה נהוגה בימיהם. וכן משמע מדברי הריטב"א בחידושי לכתובות (דף ח' ע"א) וז"ל: והוי יודע שאין מברכין ברכת חתנים אלא במקום חופה ושיהיו שם החתן והכלה, כדאמרינן בפרק הישן עכ"ל. ולכאורה משמע דסובר כדעת התוס' (בסוכה כ"ה) וכמו שרמז לדבריהם, אולם בהמשך דבריו משמע להפך, שכתב וז"ל: ואותם שמוליכים הכלה ממקום למקום, אי איכא חופה בדרך במקום לינה מברכים ז' ברכות בפנים חדשות ואי לא, לא מברכין אלא שהשמחה במעונו ואשר ברא, עכ"ל. הרי מפורש בדבריו שמברכים גם בהיותם בדרך במלון ולא בעינן שיהיו במקום החופה ולא בבית החתן וסותר לדבריו דלעיל. אולם ברור הדבר שכוונתו באומרו "מקום חופה" אינו על מקום קבוע, אלא שצריך שישבו שניהם בתוך כילת חתנים המיוחדת והיא הנקראת "חופה". וזה מוכרח דאל"כ מנין תהיה להם חופה בדרך במלון דקאמר: "אי איכא חופה בדרך במקום לינה", אלא ודאי שכוונתו על כילת החתנים שהיא מעין אהל ומטלטלין אותה ממקום למקום או לוקחים אותה בהשאלה מבני המקום שלנים שם, ויושבים החתן והכלה בתוכה ומברכים שם. ונמצא לפ"ז שדעת הריטב"א שאין מברכין אלא באפריון. ובימינו שנתבטל האפריון א"כ כל מקום שיושבים שם החתן והכלה יחד מברכים שם, וכעין מ"ש הראב"ד הנ"ל שאין חופה אלא יחוד חתן וכלה. וכ"כ המאירי שכל מקום שחתן מתקין בו סעודה מברכין בו ברכת חתנים.

וכן י"ל בדעת הרשב"א שכתב בחידושי לכתובות (ח' ע"ב) וז"ל: ושמעתי שאין לברך ברכת חתנים ואשר ברא אלא בחופה כי אין שמחה

אלא בחופה. שכוונתו במ"ש "אלא בחופה", היא על כילת החתנים שהיתה נהוגה בימיהם, וכן משמע ממ"ש לעיל בסמוך ד"ה ויש מי שאומר וז"ל: אבל בששי בשבת ובשבת עצמה שהחתן יוצא מביה"כ ומפקין כלה מחדרה ונכנס לחופה הם מברכים קודם סעודה וכו', מדקאמר שהחתן כשיוצא מביה"כ ביום ו' ושבת משמע שכבר נכנס לחופה ביום הקודם וא"כ מאי קאמר ונכנס לחופה ומברכין, אלא ודאי הכוונה שנכנס לכילת החתנים (שנקראת חופה) עם הכלה ואז מברכין, וע"ז אמר הרשב"א שאין לברך אלא בחופה. וכן מפורש בחידושינו לסוכה (כ"ה ע"ב) ד"ה וליעבדו וז"ל וליעבדו חופה בסוכה פירוש שיפסיקו בטלית בנתיים שאין צורך לעשות שם כילה הפוסלת בסוכה שאין חופה אלא מקום יחוד חתן וכלה עכ"ל. הרי מפורש שסתם חופה היא הכילה אלא שבסוכה אין צורך לכילה לפי שפוסלת בסוכה ודי בטלית שמפרידה בינם לבין שאר המסובים כדי שיהיו יחד. ומשמע דבעלמא פירוש חופה היא הכילה. ועוד משמע מכאן דהיכא דאי אפשר בכילה כגון בסוכה, אינה מעכבת. ודי בפריסת טלית להפריד ביניהם לשאר המסובים. וא"כ בימינו שנתבטלה הכילה די בשיבת החתן והכלה יחד כדי לברך ולא בעינן מקום קבוע. ולא בית החתן דמה לי בית החתן או שאר מקומות בכולם אין כילה ובכולם יש ג' התנאים המעכבים את הברכות.

וכן יש לומר בדעת הרמב"ן הובאו דבריו באורחות חיים (הל' בהמ"ז סי' ס"א) שכתב: שמעתי שאין מברכין ברכת חתנים אלא בחופה, וכ"כ הרשב"א עכ"ל, ולפי הנ"ל י"ל שגם הרמב"ן ס"ל כהרשב"א שאין לברך אלא בתוך כילת החתנים, ודוקא בזמנם שהיו נוהגים לעשות כילה, אבל בימינו שהתבטלה הכילה אין זה מעכב כלל, וחזר הדין גם לפי דעתו למקומו הראשון והוא כדברי הש"ס וכל הראשונים הנ"ל שלא קבעו מקום לברכות כלל רק ג' התנאים. וכל זה אתי שפיר גם אליבא דהתוס' ודעמייהו וכמו שנבאר להלן בע"ה. וכ"ש לפי פשט הראשונים שמפרשים "בית חתנים" שאינו אלא לאפוקי קודם החופה ולא לקבוע מקום כלל.

דעת התוספות והחולקים עליהם

ז. מכל הנ"ל מפורש שאין מי מהראשונים שסובר שאין לברך ו' ברכות אלא בבית החתן או במקום קבוע. כלומר שאין בין התנאים של ו' ברכות תנאי המקום. (מלבד שי"א שצריך שישבו בכילת החתנים ושם לברך). אולם

רבותינו בעלי התוספות (סוכה כ"ה ע"ב) ד"ה אין שמחה כתבו על דברי הגמרא שם שאמרו אין שמחה אלא בחופה שמכאן משמע שאם יצא החתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכים שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה וכו' עש"ב. וכדבריהם כתבו כמה ראשונים והם אור זרוע (ח"ב הל' סוכה סי' רצ"ט) והמרדכי (פ"ב דסוכה) והריקנאטי (סי' רל"ג) והאגודה (פ"ב דסוכה) והגהות מיימוניות (פ"ב מהל' ברכות ה"ה). והנה לעיקר הדברים קרוב הדבר וכמעט מוכרח שכל דברי התוס' ודעמיהו אינם אמורים אלא על כילת החתנים שהיתה נוהגת בימי התלמוד ובימי הראשונים ובימיהם. והיא שנקראת חופה בגמ', ועליה מוסבים כל דברי הגמ' והתוס' ודעמיהו, ולא על בית החתן שלא הוזכר בדבריהם כלל. ולקמן נוכיח הדבר בע"ה. אולם גם עצם דבריהם שתלו ז' הברכות בחופה אינו מוכרח כלל, וכל הראשונים שלפניהם לא העלו על לשונם תנאי השמחה או המקום, ורבים אחרים ראו דבריהם ודחו אותם, וביארו דברי הגמ' "אין שמחה אלא בחופה" באופן אחר, ולפי דבריהם אין מקום לחדש הלכה של קביעת מקום לז' ברכות רק בחופה כדברי התוס', כי באמת סברתם נשענת על פירוש שאינו מוכרח, וכל הראשונים שלפניהם לא הזכירו רק ג' תנאים ולא תלו הברכות בשמחה או במקום חופה כלל. ואלה הראשונים שראו דבריהם ודחו אותם.

הר"ן בפירושו שעל הרי"ף (פ"ב דסוכה) הביא את דברי התוס' הנ"ל ודחה אותם באומרו דמ"ש שאין לומר שהשמחה במעונו אלא בחופה זה ודאי ליתא, שהרי מפורש בגמ' שאומרים שהשמחה במעונו מכי רמו שערי באסינתא, והיינו קודם החופה, [ומשמע מכאן שיש שמחה גם שלא בחופה] וא"כ י"ל שאפילו שלא במקום חופה מברכים ברכת חתנים, דאע"ג דהברכה משום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה, והכא [שאמרו אין שמחה אלא בחופה] הכי פירושו דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה [אך אין עיקר השמחה מעכבת, ולכן] וכך נוהגים היום לברך בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה שם. עכ"ד (בתוספת ביאור בסוגרים ממני). הרי שלעומת הדיוק של התוס' מ"ש אין שמחה אלא בחופה מביא הר"ן מפורש בגמ' שיש שמחה גם קודם החופה וא"כ אין הברכה תלויה בחופה, ויכולים לברך גם מחוץ לחופה, ודי בשמחה שיש בלי החופה. ואין ריבוי השמחה מעכב. ולפי זה נפלה עיקר טענת התוס' שהרי מפורש בגמ' שיש שמחה גם בלי חופה. והרא"ש בפ"ב דסוכה הביא גם הוא דברי התוס' הנ"ל וכתב עליהם

וז"ל: ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא, אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח החופה (ששם נמצאת הכלה) אלא כדי לאכול בסוכה, ואח"כ חוזר לחופתו (ששם נמצאת הכלה), אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו (דהיינו שהולך עם הכלה וחבריו) ועושים אותו בית עיקר (באותה סעודה) גם שם נקראת חופה ומברכים שם ברכת חתנים, עכ"ל. הרי שדחה סברת התוס' באומרו דדוקא שם בסוכה שמניח הכלה בחופה והולך לבדו לאכול בסוכה ודעתו לחזור מיד לכלתו בחופה אמרינן אין שמחה, אבל אם הולך עם הכלה וחבריו שפיר הוי הבית שהלכו אליו כמו בית חופה ומברכים, וכן פסק בקיצור פסקי הרא"ש (פ"ב דסוכה סע' ח'): חתן שהולך כלתו למקום אחר הוי שפיר מקום חופה ומברך ז' ברכות עכ"ל. הרי שהעיקר שהולך עם כלתו ולא לבדו, ואז הוי המקום השני כמו בית חופה. ועוד פסק שם שאם אוכלים הקרואים בד' או ה' בתים אפילו אם אין השמש מצרפן כולם מברכין ז' ברכות. הרי מפורש דלא בעינן בית החופה כדי לברך, דהא החתן לא נמצא אלא באחד מהבתים ואפ"ה כיון שאוכלים מסעודה שעשה החתן לחופתו כולם מברכים בכל הבתים. וא"כ כ"ש אם הלכו החתן והכלה לבית אחר שעושים שם סעודה לכבודו שמברך, דודאי דלא גרע מהבתים שאוכלים שם מסעודת החתן מבלי שיהיה החתן עמהם.

ח. וכן הרשב"א בחידושיו לסוכה (כ"ה ע"ב) הביא דברי התוס' הנ"ל שלמדו ממ"ש אין שמחה אלא בחופה שלא מברכים אלא בחופה, ואפילו שהחתן והכלה שם וכו', וסיים: וי"א שאפילו שבע ברכות מברכים במקום שיושבים החתן והכלה, אע"פ שאינו מקום חופה, ולא אמרינן אין שמחה אלא בחופה אלא למעוטי שאין אומרים ז' ברכות בארוסין עכ"ל. הרי שהביא שתי הסברות ולא הכריע ביניהם. וכיון שראינו שכל הראשונים לא הזכירו רק ג' תנאים לברכת חתנים, ולא אשתמיט חד מינייהו להוסיף דבעינן לברך רק בחופה ולא מחוץ לחופה, וכן ראינו להרבה ראשונים שכתבו שעת החופה במקום בית חתנים או בית החופה, דמשמע דשעת החופה היא הקובעת ולא המקום, א"כ נוכל לומר שגם הרשב"א כוותייהו סבירא ליה דלא אמרו שצריך חופה אלא לאפוקי שלא לברך קודם החופה. וכמו שהביא את סברתם, דלא אתא למעוטי אלא שלא לברך ז' ברכות באירוסין דהיינו קודם החופה.

ועפ"ז נוכל לפרש כוונתו במ"ש בחידושיו לכתובות (ח' ע"א) וז"ל:

ושמעתי שאין לברך ברכת חתנים ואשר ברא אלא בחופה כי אין שמחה אלא בחופה ואין לברך ברכת חתנים אלא בז' ימי המשתה וחופה. ע"כ. שלכאורא משמע שבא לומר שלא לברך במקום אחר חוץ לחופה. אולם אחרי שראינו שכתב בחידושו לסוכה הנ"ל דמ"ש אין שמחה אלא בחופה הכוונה למעוטי שלא לברך ז' ברכות בארוסין, אין ספק שגם כאן לזה התכוון, והיינו מה שאמר שלא לברך אלא בחופה, כלומר לאפוקי שלא לברך קודם החופה בשעת אירוסין, ולא לקבוע מקום לברכות בא אלא לקבוע זמן. דהיינו שאין מברכין אלא משעת הכניסה לחופה ואילך ולא קודם החופה ולא אחרי ז' ימי החופה. וזהו מה שסיים שם: "ואין לברך ברכת חתנים אלא בז' ימי המשתה וחופה" כלומר ולא לפניהם באירוסין ולא לאחריהם. וכמו שהבאנו לעיל דברי כמה ראשונים שכתבו מברכין "בשעת" החופה במקום "בית חתנים", דפשיטא להו שלא המקום גורם הברכות אלא שעת החופה, וא"כ כשם שאין לברך ברכת חתנים גם בבית החתן לפני החופה, או אחרי ז' הימים, כן אפשר לברך בשעת החופה שעושים אותה בכל מקום שיהיה גם ברחוב העיר, ואין המקום מעכב כלל. וכמו שכן נוהגים כל ישראל בכל העולם בלי פוצה פה שמברכים ברכת חתנים בלילה הראשון בכל מקום, וה"ה גם בשאר הימים דלא אשכחן שחילקו הראשונים בין יום א' לשאר ז' הימים.

ועוד יש להוכיח שדעתו היא לאפוקי רק שלא לברך קודם החופה, ממה שכתב שם שלא לברך ב"ח ואשר ברא אלא בחופה. ואם איתא שבא לאפוקי שלא לברך מחוץ לחופה, קשה, שהרי ברכת אשר ברא מברכים אותה גם בלי פנים חדשות ובלי עשרה לדעת רוב ככל הראשונים, ואיך יחמיר בה לענין המקום (בית החופה) שלא הוזכר בש"ס ובראשונים כלל, יותר משני התנאים העיקריים המוזכרים בש"ס בפירוש ואצל כל הראשונים, יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא, אלא ודאי שלא התכוון אלא לאפוקי שלא לברך קודם החופה, וזה החידוש בדבריו דאע"פ שמברכים ברכת אשר ברא בלי עשרה ובלי פנים חדשות ואומרים שהשמחה במעונו קודם החופה, אפ"ה אין לברך אשר ברא באירוסין או בסעודה אחרת קודם החופה אלא בחופה, דהיינו משעה שיכנסת לחופה. ודו"ק.

אי נמי י"ל דמ"ש שאין לברך אלא "בחופה" הכוונה על הכילה המיוחדת שהיו נוהגים לעשות למושב החתן והכלה והיא שנקראת "חופה", והיו נוהגים שיושבים בה החתן והכלה כל ז' ימי המשתה, וע"ז אמרו שלא מברכים מחוץ לחופה, ובימינו שלא עושים החופה הזאת כלל, א"כ כל מקום

אור סימן קנה תורה תתכו

שנמצאים שם החתן והכלה מברכים שם, וכמו שהוכחנו לעיל שכן משמע מדברי הרשב"א עצמו ומדברי הריטב"א ע"ש.

ט. וכן מתבאר מדברי רבינו ירוחם (חלק חוה דף קפ"ז ע"ב) שכתב וז"ל: אם החתן יוצא מחופתו וכלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר מברכים שם באותו בית שאוכלים שם ברכת חתנים, כי לעולם במקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה. והא דאמרינן וליכול ולחדו בסוכה א"ל אין שמחה אלא בחופה, הכי פירושה כיון דאין דעתו להניח החופה (היינו כילת חתנים שבה נמצאת הכלה) אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו נחא, (אמרינן אין שמחה אלא בחופה, כיון שאין הכלה עמו בסוכה) אבל אם הולך לגמרי הוא (והכלה) וכל חבורתו ועושה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים עכ"ל (בתוספת ביאור ממני בסוגרים). הרי שמביא דברי התוס' ומחלק בין הסוכה לשאר בתים, דדוקא בסוכה שהיא מקום קטן וצר והכלה שהיא פטורה מן הסוכה נשאת בחופתה, והחתן דעתו רק לאכול לבדו בסוכה ומיד לחזור לכלתו בחופה, אז אמרינן שאין שמחה בכהאי גוונא, אבל אם הולך הוא וכלתו וחבורתו לבית אחר שפיר הוי שם שמחה ומברכין. ועוד יש ללמוד ממ"ש להלן שאם אוכלים בד' וה' בתים אם שמש אחד לכולם השמש מצרפן ומברכין, וה"ר יחיאל סובר שגם בלי השמש מברכין, כיון שאוכלים כולם באותה שעה שאוכלים בחופה ואוכלים מסעודה שתקנו בשביל החופה, ומסיים וכן נראה עיקר. הרי מפורש דלא בעינן בית החתן ולא מקום החופה בשביל לברך, אלא כל שאוכלים מסעודה של החתן מברכין. וא"כ כ"ש בנד"ד שהחתן והכלה נמצאים באותו חדר ואוכלים מסעודה שתקנו בשביל החתן, שמברכין.

וכן גם המאירי בחידושיו לכתובות (דף ז' ע"ב) הביא את הסברא הנ"ל של התוס' ודחה אותה וכתב: ומ"מ יש אומרינן שכל מקום שחתן מתקין בו סעודה מברכין בו ברכת חתנים, ולא אמרו כאן בית חתנים אלא למעט בית אירוסין ולא פטרוהו מן הסוכה אלא מפני שהוא צריך לשמוח בחברת ריעים וכו' וסתם סוכה אין בה שיעור לכך, וכבר ידעת שמצות סוכה לא באכילה לבד היא, אלא לישב בה כל היום (וכיון שאי אפשר לו לשבת בה כל היום פטרוהו לגמרי) אבל הברכות אינן תלויות במקום השמחה. וכל שהוא מתקין סעודתו לשם מברכין ברכת חתנים. ואף גדולי המפרשים נסכמים בה ומביאים ראיה מהירושלמי וכו', ועוד ראיה אצלי שהרי ביהודה היו מברכין אותם אע"פ שלא היתה שם חופה גמורה אלא כעין חופה וכו' עש"ב. הרי

שמביא סברת התוס' ודוחה אותם ומביא שגדולי המפרשים מסכימים עמו, ומביא שתי ראיות מהירושלמי ומהבבלי ומשמע שכן מוסכם אצלו להלכה. ואע"פ שבחידושו לסוכה (כ"ה) הביא רק סברת התוס' ולא דברי החולקים עליהם י"ל דשם שאינו מקומו לא האריך לברר הדבר להלכה, וכאן שהוא עיקר דין ברכת חתנים בירר הדין לכל צדדיו, ודעתו היא שמברכים בכל מקום. וכמו שהביא עוד ראייה משלו מזה שהיו מברכים ביהודה אפילו בלי חופה. וכ"ש אם היתה חופה רק שאינם נמצאים עכשיו בתוך החופה, שהיא האפריון המיוחד למושב החתן והכלה שהיה נהוג בימיהם. וכ"ש בימינו שאין האפריון הזה נוהג כלל, כי באמת פשט התלמוד וכל הראשונים שאין המקום מעכב כלל, וכל המזכירים חופה או בית חתנים התכוונו רק לאפוקי שלא לברך קודם הכניסה לחופה. רק שיש שדקדקו לומר שגם בשאר הימים צריך לשבת בחופה כדי לברך, ואין זה מוכרח כלל וכמו שנתבאר לעיל באורך.

ביאור מ"ש אין שמחה אלא בחופה

י. נשוב עתה לבאר מה שאמרו (בסוכה כ"ה ע"ב) אין שמחה אלא בחופה, אשר משם למדו התוספות שאם יצא החתן מחופתו לאכול בבית אחר שלא מברך שם ז' ברכות, והחרו החזיקו אחריהם כמה מהראשונים ובהם האור זרוע והמרדכי והריקנאטי (סי' רל"ג) והאגודה (פ"ב דסוכה) והגהות מימוני ועוד. דעצם הלימוד לענ"ד אינו מחוור כלל, דמה ענין של ז' ברכות לשמחה, דאטו אמרו רז"ל אין מברכין אלא במקום שמחה דנימא כיון שאין שמחה אלא בחופה לכן לא מברכין רק בחופה. הלא גם אם נאמר שהדברים כפשוטם שאין שמחה בשום מקום רק בחופה ואפ"ה נוכל לומר שמברכים מחוץ לחופה, כי כל הראשונים וחכמי התלמוד לא נתנו רק ג' תנאים לז' ברכות ומקום השמחה אינו ביניהם. וא"כ אפשר לברך בכל מקום שמתמלאים ג' התנאים שהם עשרה, פנים חדשות וכל שבעה, ולשמחה מה זו עושה. ומה שמצאנו לכמה מהראשונים שהזכירו חופה או בית חתנים הדבר פשוט שלא באו לקבוע מקום לברכות, אלא לומר שאין לברך קודם הכניסה לחופה וכמו שנתבאר לעיל. אבל מקום שמחה לא מצאנו שהוזכר כתנאי. וכי תימא שלמדו כן מ"ש אין שמחה אלא במקום סעודה ואמרו אין שמחה אלא בחופה וסברי רבנו שלא מברכין ז' ברכות אלא אחרי

הסעודה והסעודה צריך שתהיה במקום שמחה וא"כ גם ז' ברכות שבאים אחריה אין לברכם אלא בחופה שהיא מקום שמחה. אולם אין משם ראייה, דלא אשכחן בש"ס שתלו ז' ברכות בסעודה, ואדרבה מצאנו לראשונים שנהגו לברך שלא בשעת סעודה, והסכימו להם כמה גדולים כמ"ש הרשב"א בחידושו לכתובות (ח' ע"א) שנוהגים לברך ברכת חתנים ביום שבת כשבאים מביה"כ (היינו קודם סעודה), ויש מי שאומר שטעות הוא בידם שאין לברך אלא אחר ברכת המזון וכו', ומקצת חכמים מיחו בידם ואין ראוי לעשות כן (לערער על מנהגם), שמנהגם תורה הוא וכן עיקר, שכן מצינו במס' סופרים וכו'. עש"ב. הרי הרשב"א חיזק ידי המנהג הזה ודחה דברי המוחים בו. וכן הריטב"א (בכתובות ז') כתב כדבריו. וכן הרא"ש (בפ"א דכתובות) כתב ששאלו לרב האי גאון על המנהג הזה והשיב שאינו מנהג יפה אך אין איסור בדבר. וכן כתב הטור (אה"ע סי' ס"ב) ככל הנ"ל וכתב עליו הב"ח הטעם שרב האי גאון כתב שאינו מנהג יפה וכו' כלומר שאין לומר דהיא ברכה לבטלה דהא ליתא, שהרי אמרו בסתם מברכין ב"ח כל שבעה והוא שבאו פנים חדשות. ומדלא הזכיר בגמ' שצריך לברך בסעודה אלמא כל שבאו פנים חדשות אפילו שלא בשעת הסעודה וכו' מברכין ז' ברכות ע"ש. וכ"כ הב"י שם שהר"ן חיזק את המנהג הזה מהא דמס' סופרים (פי"ט הי"א) שמברכים בבוקר וכו' ובערב קודם סעודה. עש"ב. ומכל זה משמע שבימי הש"ס והראשונים היו מברכים ב"ח גם בלי סעודה (וכן היה המנהג עד ימינו כמ"ש השומר אמת (סי' ל"ד) במנהג טריפולי וצפת, וכ"כ בספר זה השלחן (דף רנ"ז) שכן מנהג אלג'יר, ובתכלאל עץ חיים (ח"א דף ק"ע) כתב שכן מנהג תימן ע"ש) וא"כ לפי זה אין ללמוד ממ"ש אין שמחה אלא במקום סעודה, שאין לברך ברכת חתנים אלא במקום שמחה, דאדרבה דמשם משמע שאפשר לברך גם בלי סעודה והיינו בלי שמחה, שהרי אין שמחה אלא בסעודה, ואפ"ה מברכין בלי סעודה, ולא ראינו שהקפידו רז"ל רק על פנים חדשות. שלכן היו נוהגים לברך קודם סעודה כנ"ל לפי שאז באים כל הקהל מביה"כ ויש ביניהם בודאי פנים חדשות. וכן ממ"ש אין שמחה אלא בחופה אין מקום ללמוד, דלא אמרו אין ז' ברכות אלא במקום שמחה, ומה שפטרו את החתן מן הסוכה אינו משום שלא יכול לברך בסוכה דיכול לברך בין בסוכה ובין בחופה בין בשעת סעודה ובין שלא בסעודה ולא פטרו אותו אלא מטעמים אחרים שנזכרו בגמ' (סוכה כ"ה) משום יחוד וצער החתן שהסוכה קטנה וצרה ולא יוכל לשבת שם עם כלתו ועוד כמה טעמים אמרו בזה, ולא

כדי שיוכל לברך ב"ח בחופה דאפשר לברך בלי סעודה ובלי שמחה, וא"כ מהיכן למדו התוס' שאין לברך אלא בחופה.

ועוד שאם הדבר תלוי בשמחה א"כ בואו ונאמר שאין לברך אלא אם יש שם זמרים ובדחנים למיניהם ובלי זה אין לברך, ומאידך אם אין פנים חדשות שמשמחים את החתן נביא זמרים שישמחוהו והם ימלאו מקום הפנים חדשות ויברך בלי פנים חדשות. א"נ נאמר שאם אין מי שיודע לשמח החתן לא מברכים אפילו יש פנים חדשות ושאר תנאים, אלא ודאי שרו"ל לא נתנו שום שיעור לשמחה ודי בעצם בואם של הפנים חדשות כדי לברך, ואדרבה מצאנו שלא התיחסו לשמחה כלל כתנאי, שאם היה הדבר תלוי בשמחה א"כ אם יש איזה צער לחתן ואין לו שמחה בחופתו אין לברך ז' ברכות, וכ"ש אם מת לו מת ב"מ שיש לאסור לברך ב"ח. ומצאנו שמרן פסק להפך שכן כתב (יו"ד סי' שמ"ב) שאם מת אבי החתן ב"מ שנוהג ז' ימי החופה, ובשאר הקרובים נכנס לחופה מיד אחרי ז' ימי האבלות ע"ש"ב. ואיזו שמחה יש לחתן שמתו קרוביו, וא"כ היה צריך לאסור לערוך החופה עד שתתישב דעתו ותשוב שמחתו אליו, או שלא יברך ברכת חתנים כל שבעה, ומסתם דבריהם משמע שנוהג בכל דיני ימי החופה, אלא ודאי שאין ז' הברכות תלויות בשמחה כלל וכמ"ש המאירי (כתובות ז'): אבל הברכות אינן תלויות במקום שמחה. ע"ש.

ועוד שאם באנו ללמוד ממ"ש אין שמחה אלא בחופה, א"כ בואו ונלמד גם ממ"ש (פסחים ק"ט) אין שמחה אלא בבשר ויין, ונאמר שאם החתן אוכל מחוץ לחופה ואין לו שמחה אלא בחופה דיו לאכול בשר ולשתות יין בבית האחר ויכול לברך שם, שהרי יש שמחה בבשר ויין. או להפך שאם אין החתן אוכל בשר ושותה יין לא יברכו לו ז' ברכות אפילו בחופה שהרי אין שמחה אלא בבשר ויין. אלא ודאי שאין מקום ללמוד ממ"ש אין שמחה אלא וכו', שאין ז' ברכות תלויות בשמחה ולא בבשר ויין ולא במקום חופה ולא בסעודה אלא בתנאים שקבעו רז"ל. ומ"ש אין שמחה אלא וכו' לאו דוקא הוא, והוא ע"ד אומרם אין מים אלא תורה דלאו דוקא הוא, שכל מים הוא מים ורק באותה פעם נרמזה התורה במים. וגם כאן כל כוונתם היא לומר שיש יותר שמחה בבשר ויין ובמקום חופה (באפריון) ובסעודה, אבל אין כל אלו תנאי לברכת חתנים דאין תנאי אלא עשרה, ופנים חדשות וכל שבעה, ולא שמחה שלא נזכרה בדבריהם כתנאי, ואדרבא נזכר בתלמוד שיש שמחה בלי החופה כמ"ש שאומרים שהשמחה במעונו מכי רמו שערי באסינתא.

אור סימן קנה תורה תתלא

והיינו קודם החופה, וכן אמרו שביהודה היו מברכים קודם החופה.
ועוד שענין השמחה לא מצאנו לו שיעור. והראשונים, העיטור (ח"ב דף ס"ב) ותניא רבתי (דף צ"ח) כתבו משם הירושלמי שכל ענין פנים חדשות הוא לשמח את החתן בעצם בואם עש"ב, וא"כ משמע שאין צורך בשמחה יותר מהשמחה של ביאת הפנים חדשות. וזה באמת תנאי מוסכם, ומנ"ל להוסיף עוד בשיעור השמחה יותר ממה שקבעו בש"ס וכל הראשונים.
י"א. באופן שלענ"ד לא מצאתי בסיס נכון שממנו נוכל ללמוד מה שלמדו התוספות שאין לברך ז' ברכות אלא בחופה ובמקום שמחה. ולכל היותר אפשר לומר רק שיש מכאן מעט סמך וסיוע לסברא הזאת. וכעין שכתבו תלמידי ר' יונה הובאו דבריהם בשטמ"ק (כתובות ז') שיש מכאן סיוע לסברא הזאת, אך עיקר סברתם היא ממ"ש מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ורצו לומר דדוקא בבית חתנים מברכים ב"ח, והביאו סיוע לזה ממ"ש אין שמחה אלא בחופה. אולם התוס' עצמם (בסוכה כ"ה:) דחו את הסברא הזאת וכתבו דמ"ש "בית חתנים" לאפוקי שלא לברך בבית האירוסין. וכן היא האמת, שכל הראשונים לא העלו בדעתם לקבוע מקום לב"ח, וכמו שהארכנו בדבריהם לעיל, וא"כ בנפול הסברא העיקרית שהיא ממ"ש "בית חתנים", יפול גם הסיוע שלה שהוא מ"ש אין שמחה אלא בחופה. וא"כ אין ראוי לבנות יסודות בהלכה על בסיס שאינו מחוור, ודיינו לומר שדברי התוס' אמורים רק בזמנם שהיה נהוג להושיב החתן והכלה בכילת חתנים (אפריון) והיא שנקראת "חופה" וע"ז אמרו שאם יצא מן החופה (האפריון) לא יברך במקום אחר, לפי ששם הוא עיקר שמחתו. ובימינו שנתבטלה הכילה הזאת חוזרים לדברי הראשונים, שאין לנו אלא ג' תנאים כנ"ל. וכעין זה כתב הט"ז באה"ע סי' ס"ב עש"ב. כי באמת הסברא הזאת סברא אמיתית ונכונה מאד, ונזכרה ע"י הטור (אה"ע סי' ס"ב) שנוהגין באשכנז לעשות אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה וכו', וכ"כ הרי"א ז' בפ"א דכתובות, וכ"כ העיטור (ח"ב דף ס"ג) שהחופה היא בית שיש בה חידוש כגון אלו הסדינין וכו' ויש שעושים סוכה בוורד והדס וכו' עש"ב שהביא כמה ראיות מהש"ס בבלי וירושלמי שהחופה היא כמין כילה מקושטת. וכן הביא דבריו בתניא רבתי (דף צ"ח) וכן משמע מדברי הרשב"א (סוכה כ"ה) ד"ה וליעבדו שכתב שאין צורך לעשות כילה הפוסלת בסוכה וכו' ומשמע שאלמלא הסוכה היו עושים כילה. וכן משמע מהריטב"א (כתובות ח') שכתב שאם יש חופה בדרך במקום לינה מברכים ז' ברכות.

ומשמע שהחופה היא כעין אהל שנוטלין אותו עמהם או שואלים אותו מבעל המלון. וכ"כ הב"י (אה"ע סי' ס"א) משם אורחות חיים והעיטור שהחופה היא כעין כילה מקושטת, וכן משמע מדברי רש"י בס' הפרדס (דף ע"ד) שכתב: שאין חובה לחתן להיות דר בחופה כי אם ז' ימי המשתה ולא יותר וכו', וע"כ דקאי על כילת החתנים ולא על בית החתן, דשם ודאי חייב להיות דר כל ימיו ולא רק ז' ימים, וא"כ בודאי שגם התוס' שאמרו שאם יצא "מחופתו" וכו' כוונתם רק על האפריון, ולא על בית החתן דא"כ יאמרו אם יצא "מביתו".

וכי תימא דאין הדבר כן דהא התוס' עצמם כתבו (סוכה כ"ה:): שהחופה היא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה ולא מקום אקראי. ולא אמרו שהחופה היא כילת החתנים, אף אני אשיבך שאם היתה כוונתם לומר שרק בית החתן נקרא חופה היו אומרים שבית החתן הוא שנקרא חופה, ועוד תקשה לדבריהם שאמרו "ולא מקום אקראי", איך הם עצמם הזכירו שלפעמים מברכים ברחוב העיר והרי אין לך מקום אקראי יותר מן הרחוב. ולדברינו אתי שפיר די"ל שהיו מוציאים לרחוב את הכילה ומושיבים שם את החתן והכלה ומברכים שם, ועל החופה (כילה) הזו אמרו שהיא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה, וכמו שהבאנו לעיל כל הראשונים שכתבו שהכילה היא החופה והיתה נוהגת באשכנז בימיהם ורש"י כתב (בפרדס) שהחתן חייב לדור שם ז' ימים, והריטב"א כתב שאם יש להם כילת חתנים בבית המלון מברכים שם, וא"כ מסתבר שגם התוס' לא התכוונו רק על הכילה, ועליה אמרו "מקום עיקר ישיבת החתן והכלה", ולעולם אם היו לוקחים את הכילה לבית אחר ויושבים בה היו יכולים לברך גם אליבא דהתוס', דלא גרע הבית האחר מן הרחוב. וא"כ בימינו שנתבטל כל ענין הכילה שוב לא שייך לומר אין שמחה אלא בחופה, כי אין בימינו חופה כלל, ואם כן על כרחנו נחזור לדברי הראשונים שלא נתנו רק ג' תנאים לברכת חתנים, ואין אנו צריכים לחפש דבר שנקרא לו בשם "חופה" כדי לברך שם, כי אין הישיבה בחופה מכלל התנאים שנתנו הראשונים. ואם נבא לחדש שרק בית החתן נקרא בשם חופה, א"כ אין אלו דברי התוס' אלא דברי האחרונים, וגם אנו נוכל לומר כנגדם שכל מקום שנמצאים החתן והכלה יחד נקרא חופה, וכדברי כמה מהראשונים. אלא שאין אנו צריכים לזה, כי מהש"ס וכל הראשונים מפורש שלא מעכב אלא ג' תנאים. ואותם ראשונים שהזכירו מקום חופה הזכחנו שכוונתם היא רק לאפוקי שלא לברך קודם הכניסה לחופה, ולא לקבוע מקום

אור סימן קנה תורה תתלג

באו אלא לקבוע שעה. וגם התוס' עצמם כתבו שמברכים ברחוב העיר ואם כן אין צריך מקום קבוע. ומה שהזכירו "חופה" כוונתם רק על כילת החתנים שהיתה נהוגה בימיהם ולא על בית החתן.

ומעתה ע"פ הנ"ל נוכל לומר בודאי שגם מ"ש בגמ' אין שמחה אלא בחופה כוונתם על כילת החתנים שהיו נוהגים שיושבים בה החתן והכלה יחד, ולכן שפיר קאמר אין שמחה לחתן אלא בחופה ולכן פטור מן הסוכה, כי רק שם יושב לבדו עם הכלה ושמח עמה. ואיך תהיה לו שמחה אם מניח כלתו בכילה והולך לאכול בסוכה, ולכן פטרוהו מן הסוכה דהוי מצטער, וכמ"ש הראב"ד בהשגותיו על הרי"ף בפ"ב דסוכה, ולעולם לא משום עצם הישיבה בכילה (החופה) קאמרי אין שמחה, אלא משום הכלה שאינה נמצאת עמו בסוכה, דכיון שהכלה פטורה מן הסוכה היא נשארת לבדה בכילה, וע"ז אמרו אין שמחה לחתן אלא בהיותו בחופה עם הכלה. וא"כ בימינו שנתבטל כל מנהג הישיבה בכילה, יש לנו דוגמתה ממש והוא כל מקום שנמצאים החתן והכלה יחד נחשב ממש כמו חופה, ויש שם שמחה גם אליבא דהתוס' ודעמייהו.

וכי תימא הא התוס' עצמם כתבו שאם יצא החתן אפילו כלתו עמו לא מברך, י"ל דזה דוקא בימיהם שהיו נוהגים לשבת תמיד בכילה, ועתה שהולך לבית אחר, אינם יושבים שם בכילת החתנים ולכן לא מברכים. אבל בימינו שלא יושבים בכילה כלל א"כ אין שום הפרש בין בית החתן לבית אחר. ועיין מ"ש הט"ז (אה"ע סי' ס"ב) שהכריח שדברי התוס' הם רק באפריון שהיה נהוג בימיהם עש"ב, ודבריו כדברינו ממש. ואף שיש קצת מקום לערער על הסברא הזאת, מ"מ אין אנו סומכים רק עליה, אלא בעיקר על דברי כל הראשונים שלא הזכירו בית החתן ולא מקום קבוע ולא מקום שמחה כתנאי לברכת חתנים, וכן ריהטא דשמעתתא בש"ס, וכן על הראשונים שהביאו סברת התוס' ודחו אותה. ואנו לא באנו אלא ליישב דברי התוס' שלא יהיו סותרים למסקנא היוצאת מדברי כל הראשונים שלפניהם.

אור תורה אב-אלול תשנ"ג סימן קס"ז

תתק אור אלול תשנ"ג תורה

סימן קסז

הרב בנציון כהן

מח"ס "שפת אמת - שפתי כהן", ירושלים.

דברי תורה אלה לעילוי נשמת החיילים מסעוד בר וצייף ז"ל ושרה תבלח"א לבית חדאד הי"ד שנהרג במלחמת יום הכפורים בי"ג תשרי תשל"ג, ולעי"נ עזר בר אבא ז"ל ויעקותה תבלח"א לבית כהן שנהרג במלחמת יום הכפורים בי"ב תשרי תשל"ג. הי"ד ותנצב"ה. המאמר נדפס ע"ח ה"ר מרדכי חדאד הי"ו. ויה"ר שיצליחוהו ה' בכל מעשה ידיו, וימלא משאלות לבו לטובה אמן.

היכן מברכים ברכת חתנים בז' ימי החופה

(המשך מחוברת מנחם-אב תשנ"ג סי' קנח)

בירור דעת מרן

יב. נשוב עתה לברר דעת מרן שהאחרונים פשיטא להו שדעתו שאין לברך רק בבית החתן ולא בשום מקום אחר, ומביאים מ"ש (אה"ע סי' ס"ב סע' יו"ד) וז"ל: יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו וכו' והולכים לאכול בבית אחר אין מברכים שם ברכת חתנים וכו' (והיא דעת התוס' ודעמייהו). והרי הדברים מפורשים שאין לברך רק בחופה ולא במקום אחר. וכתבו האחרונים שאם כותב מרן הלכה בשם יש אומרים ולא הזכיר מחלוקת דעתו לפסוק כדברי היש אומרים, וא"כ גם כאן דעתו לפסוק כדברי הי"א. אולם אין הדבר כן חדא שמצאנו שיש הרבה חולקים על סברת התוס' הנ"ל ומרן עצמו הזכיר בב"י שם דברי הר"ן דפליג על התוס' הנ"ל, ואנו הבאנו לעיל שגם המאירי ור' ירוחם והרא"ש ועוד דחו סברת התוס', וא"כ כיון שיש חולקים על הי"א אין הלכה כהי"א שאם היה דעת מרן לפסוק כן היה מביא אותה בסתם. ועוד שמצאנו שמרן עצמו הביא שם בסע' ד'ז כמה תנאים לברכת חתנים ולא הזכיר ביניהם שצריך בית החתן או מקום קבוע ומשמע דס"ל כפשט הש"ס והראשונים דלא בעינן אלא ג' תנאים הנ"ל. (ומ"ש ב"בית החתן" יבואר להלן בע"ה). ועוד שכתב בסע' י"א שאם אכלו בכמה בתים אפילו אינם פתוחים למקום שהחתן אוכל כולם מברכין אפילו אין השמש

אור סימן קסז תורה תתקא

מצרפן וכו', וא"כ מפורש שמברכין גם מחוץ לחופה, והיא דעת הר"ן שהזכיר בב"י, וא"כ הוי לן סתם וי"א והלכה כסתם, ולא עוד אלא שמרן מיקל יותר מהר"ן שאפילו אין השמש מצרפן מברכין והיא דעת הרא"ש והטור ורבינו יחיאל. ועוד מדסיים שם "כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה", משמע שהעיקר שאוכלים מסעודת החתן ולא אכפת לנו היכן אוכלים. ועוד כתב שם (בסע' י"ב) על השמשים שאוכלים אחר סעודת הנישואין שדעתו נוטה לסברת האומרים שמברכין ברכת חתנים ע"ש, וגם מכאן משמע דלא בעינן בית החתן שהרי השמשים אוכלים אחרי שכבר אכלו החתן וחבורתו, ומסתמא אוכלים בחדר אחר ולא במקום שנמצא החתן, ואפ"ה קאמר שמברכים, וכ"ש כשאוכלים כולם עם החתן במקום אחד שמברכים. וא"כ הוי לן סתם וי"א והלכה כסתם.

וכי תימא דלא אמרינן סתם וי"א הלכה כסתם אלא היכא שמביא תחילה דברי הסתם ואחריו דברי הי"א, ולא כשמביא דברי הי"א תחילה ואח"כ דברי הסתם, שאפשר שכוונתו לענין אחר, אולם אין הדבר כן חדא שבב"י הביא דבר הר"ן שחולק על התוס' ופסק כמותו בסתם בסע' י"א. ועוד שהרב שולחן גבוה בכללי השו"ע אות י"ט כתב וז"ל: לא מבעיא כשכותב מרן במקום אחד סתם ואח"כ מחלוקת דהלכה כסתם אלא אפילו כתב במקום אחד סברא א' בסתם ובמקום אחר כתב אותה סברא במחלוקת דעתו לפסוק כאותו מקום שכתב בסתם עכ"ל, וע"ש שהביא דוגמא לדבר מהלכה שכתב אותה בסתם בסי' צ"ו, ובסי' ק"ג כתב אותה בלשון מחלוקת עש"ב הרי שאפילו בשני סימנים רחוקים הדין כן וכ"ש בסימן אחד כנידון דידן. וגדולה מזו כתב הגרע"י יצ"ו (בכללי הש"ע אות כ"ז) שאפילו אם מרן כתב יש אומרים ויש דיוק מסתם דבריו דלא כהי"א, גם בזה הלכה כסתם. והנה מדבריו בסע' י"א וי"ב מפורש דלא כהי"א ומדבריו בסע' ד'-ז' שהזכיר כל התנאים ולא אמר שלא מברכים אלא בבית החתן משמע דלא כהי"א וא"כ הוי סתם וי"א והלכה כסתם.

ועוד לעצם הכלל הזה של הזכרת דברי יש אומרים בלי מחלוקת לפני כן דהלכה כמותו אין זה מוסכם כלל, ואדרבה הרב שולחן גבוה (בכללי הפוסקים כלל י"ט) כתב להפך ממש, וז"ל: ודע דהא דאמרינן סתם ואח"כ מחלוקת (היינו יש אומרים) הלכה כסתם לא מבעיא כשמביא שתי הסברות, אלא אפילו כשמביא סברא אחת [בלבד] בלשון מחלוקת דעתו לפסוק כאותה סברא שלא הביא, מדלא הביא סברא זו בסתם עכ"ל. ולפי זה ברור שדעת

מרן היא לפסוק להפך מדעת התוס' שהביאה בשם יש אומרים. ואמנם ידוע מ"ש האחרונים ובהם מוז"ק מוהרמ"ך בהלכה למשה (מע' יו"ד אות ו') והגרע"י יצ"ו (בכללי הפוסקים כללי השו"ע אות ל"ה) שכאשר כותב מרן בלשון י"א או יש מי שאומר ולא הזכיר חולק תחילה הפך זה, דעתו לפסוק כן ע"ש, אולם בנד"ד אין הדבר כן חדא שכבר בב"י הזכיר דעת הר"ן החולק על דעת הי"א (שהיא סברת התוס') וכותיה פסק בסע' י"א וא"כ לכו"ע אין הלכה כהיש אומרים, ועוד דהכלל הזה עצמו אינו ברור, שהרי מקורו הוא מדברי הרב יד מלאכי (בכללי הש"ע אות י"ב) אולם המעיין בדבריו יראה שאינו מחזור כלל, שכן הוא הביאו משם הסמ"ע (ח"מ סי' ט"ז ס"ק י"ח) שכתב שכאשר כותב מרן הלכה בשם יש מי שאומר נראה שאותו הדין לא נזכר בשאר פוסקים ואין שום חולק בו. עכ"ל. אולם לא כתב שדעת מרן לפסוק כן, אלא שהאחרונים למדו כן דמאחר שאין בו שום חולק א"כ ממילא הלכה כמותו בהכרח. ומשמע א"כ שאם אנו רואים שיש מחלוקת בדבר, שאין הלכה כמותו לכו"ע גם אליבא דהסמ"ע, וא"כ בנד"ד שראינו שיש הרבה חולקים על הי"א אין הלכה כמותו לכו"ע.

ועוד שהרב יד מלאכי עצמו הקשה על הכלל הזה של הסמ"ע מכמה דוכתי, והביא דברי הש"ך דלא סבירא ליה האי כללא, וכן שמרן עצמו פסק להפך כמה שכתב במקום אחר בלשון יש מי שאומר. וכן הרב גינת ורדים ועוד כמה אחרונים לא סבירא להו האי כללא דהסמ"ע עש"ב, ובסוף העלה וז"ל: והנכון אצלי דכוונת הסמ"ע היא שברוב המקומות יהיה כן לא שהוא כלל גמור לכל המקומות. ואף גם זאת כשהיא סברת יחיד דוקא, אבל אם ב' או ג' פוסקים סבירא להו הכי לא יתכן לכתבו בשם יש מי שאומר, וכו' עכ"ל. הנך רואה בעיניך שהי"מ גופיה לא סבירא ליה האי כללא דהסמ"ע וגם מה שהסכים הוא רק שאם הוא סברת יחיד דוקא אז אפשר לכותבו בלשון יש מי שאומר, אבל מה הדין ומה דעת מרן כשכותב בלשון י"א או יש מי שאומר לא כתב ולא דן כלל. באופן שמדברי הרב יד מלאכי והסמ"ע לא נוכל ללמוד כלום בנד"ד, שכן יש בו מחלוקת בין התוס' ודעמייהו להר"ן ורי"ו והמאירי ודעמייהו, ומסתבר יותר לומר בזה כדברי השו"ג הנ"ל שאם דעת מרן לפסוק כהי"א היה לו לכותבו בסתם, אלא ודאי שדעתו לפסוק ההפך מסברת הי"א.

יג. ואם הדבר אינו ברור דיו, כתר לי זעיר ואחוך כי עוד לאלוה מלין. שכן כבר הרב שדי חמד (ח"ו בכללי הפוסקים סי' י"ג אות כ"א) הביא דברי

הרב שולחן גבוה הנ"ל וכתב עליו דלכאורה משמע שכל מקום שכותב מרן דבר אחד במחלוקת (יש אומרים או יש מי שאומר) דעתו לפסוק בהפך, וזה לא יתכן כי מצאנו הרבה פעמים שמרן כותב בלשון זה בדבר שאין בו מחלוקת וכו' עש"ב וסיים וז"ל: לכן נ"ל שבמקום שיש מחלוקת וכותב מרן בלשון מחלוקת (י"א) אז הוא דאמרינן שדעתו לפסוק כהסברא האחרת שלא הביא בשו"ע (כדברי השו"ג), אך אם בדבר שאין בו מחלוקת כותב מרן בלשון יש מי שאומר וכיוצא בהא ודאי אמרינן כדברי הסמ"ע, עכ"ד. ובאמת סברתו זו נכונה מאד שכן בין אליבא דהסמ"ע ובין אליבא דהשו"ג אי אפשר לומר כלל מוחלט כדבריהם, שכן יש סתירה לדבריהם ממקום אחר, וכמ"ש הרב יד מלאכי והשדי חמד באורך, ולפי דברי השד"ח הנ"ל אתי שפיר ותשקוט הארש'.

והנה בנד"ד שראינו שמרן עצמו הביא בב"י דברי הר"ן דפליג על התוס' ופסק כמותו בסע' י"א, וראינו שיש עוד הרבה ראשונים שדחו דברי התוס', א"כ על כרחנו נאמר כדברי השו"ג שדעת מרן לפסוק להפך מהי"א, דאל"כ הי"ל להביאה בסתם, וכדברי הש"ס וכל הראשונים שלא הזכירו רק ג' תנאים לברכת חתנים. ולא אשתמיט חד מנייהו לומר שאין לברך אלא במקום פלוני כי אין המקום קובע הברכות, אלא שעת הכניסה לחופה. יד. ועוד יש להוכיח שכן היא דעת מרן שכן הוא עצמו כתב בב"י (אה"ע סי' ס"ב) ד"ה וכתב א"א הרא"ש, בענין החתן והכלה שהלכו לעיר אחרת שדעת הרא"ש שמברכים שם בעיר האחרת ולפי התוס' לא מברכין, וכתב ע"ז הב"י דלא פליגי וכו'. ואפילו אם תמצי לומר דפליגי, אנן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא. עכ"ל. הרי מפורש שדעת מרן לפסוק כהרא"ש כנגד התוס'. והנה הרא"ש בפ"ב דסוכה הביא דברי התוס' ודחה אותם וכמו שהבאנו דבריו לעיל. ובקיצור פסקי הרא"ש (פ"ב דסוכה אות ח') כתב חתן שהולך כלתו לעיר אחרת מברך שם ו' ברכות, וכן אם אוכלים בד' וה' בתים כולם מברכין אפילו אין השמש מצרפן ע"ש. וכמותו פסק מרן בסע' י"א והם כדברי הר"ן, וברור שאותם ד' וה' בתים אינם כולם בית החתן ואפ"ה מברכים בכולם אפילו שאין החתן עמם רק באחד מהם, וא"כ כ"ש כאשר כולם אוכלים במקום אחד עם החתן שמברכין, אפילו שאינו בית החתן. ועוד בקיצור פסקי הרא"ש (כתובות פ"א אות י"ב י"ג) נקט הרא"ש בלשון מברכין ב"ח בשעת החופה במקום בית חתנים, ומשמע שסובר שאין המקום מעכב אלא שעת הכניסה לחופה, וכן הביא שם התנאים לב"ח ולא הזכיר ביניהם

תתקד אור אלול תשנ"ג תורה

המקום (בית החתן) ומשמע דפשיטא ליה שמברכים בכל מקום ואין המקום מעכב כלל, וא"כ בודאי שגם מרן יפסוק כמותו כנגד התוס', וכ"ש בנד"ד שכל הראשונים שקודם התוס' ובהם הרי"ף והרמב"ם לא הזכירו רק ג' התנאים ולא תנאי המקום כלל.

טו. וראיתי להוסיף שיש להוכיח כדברי השד"ח בענין החילוק שעשה במחלוקת שבין הסמ"ע והרב שולחן גבוה, שאם אין מחלוקת בדבר, הלכה כדברי הי"א, ואם יש מחלוקת הלכה להפך מהי"א, והוא מדברי הסמ"ע גופיה. שכן כתב (בחומ"מ סי' ט"ז ס"ק ח') וז"ל: ולא מצאתי מי שחולק על זה רק שהב"י פקפק קצת בזה ולכן כתב "יש מי שאומר". ע"ש. ומשמע שאם היו חולקים בדבר לא היה כותב בלשון יש מי שאומר וכדברי הרב יד מלאכי הנ"ל, ואם כתב כן לא נוכל לומר שדעתו לפסוק כן דא"כ היה כותבו בסתם. ועוד כתב להלן: והיותר נראה דהמחבר לא כוון לכתוב יש מי שאומר משום שיש פלוגתא בזה, אלא כל מקום שמצא דין שלא נזכר בשאר פוסקים כתב עליו "יש מי שאומר" עכ"ל. ומשמע שאם אנו רואים שהדין נזכר בדברי שאר הפוסקים ומרן עצמו בב"י הביא בו מחלוקת והזכירו בשו"ע בלשון י"א לא נוכל לומר שדעת הסמ"ע היא שכן דעת מרן לפסוק, דא"כ היה כותבו בלשון סתם בש"ע, אלא ודאי שגם הסמ"ע יודה בזה שאין כן דעת מרן וכדברי השו"ג וביאור השד"ח הנ"ל, וכמ"ש השד"ח (שם אות כ"ב) דלדעת השו"ג הוי כסתם ואח"כ מחלוקת דהלכה כסתם. וכתב עוד (באות כ"ד) דגם כשכותב בלשון יש אומרים הוי כמו יש מי שאומר, ע"ש. ומעתה מתברר שגם אליבא דהסמ"ע לא נוכל לומר שדעת מרן לפסוק כהי"א, אלא היכא שאין בהם שום מחלוקת, ואם יש בהם מחלוקת דעת מרן היא להפך מהיש אומרים וכדברי השו"ג וביאור השד"ח. וכ"ש בנד"ד שמפורש בדבריו בסעי' י"א ההפך מדבריו בסעי' יו"ד, והוי סתם וי"א והלכה כסתם לכו"ע. וכמו שנתבאר לעיל.

טז. אלא שלכאורה יש לדחות ממ"ש מרן (אה"ע סי' ס"ב סע' א') וז"ל: צריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין וכו'. ומדקאמר בבית החתן ושינה מלשון הגמ' שאמרו "בית חתנים" משמע דלעיכובא נקט "בית החתן". אולם המעיין הישר יראה שאין משם ריח ראייה, חדא שדבריו אלה לקוחים מדברי הרמב"ם (הל' אישות פ"י ה"ג) וכבר ביארנו דעת הרמב"ם לעיל, ומרן לא נקט "בית החתן" לעיכובא אלא שהעתיק לשון הרמב"ם. ב', ועוד שהרי בכותרת שבתחילת הסימן כתב מרן מתי מברכין ולא כתב היכן

מברכין ומשמע שדבריו בסימן הזה אינם לקבוע מקום לברכות אלא לקבוע זמן, ולא בא כאן אלא לומר שקודם החופה צריך לברך ז' ברכות, ונקט "בית החתן" כלשון הרמב"ם לפי שסתם חופה היא בבית החתן. ג', ועוד שהרי כתב כאן קודם הנישואין, ואם מ"ש "בית החתן" הוא לעיכובא א"כ איך נהגו כו"ע לברך בליל החופה קודם הנישואין ז' ברכות בכל מקום, באולם ובביה"כ וברחוב העיר הלא מפורש בדברי הרמב"ם ומרן שצריך בית החתן דוקא, אלא ודאי דפשיטא לכולהו רבואתא דמ"ש "בית החתן" אינו לעיכובא כלל, ואורחא דמילתא נקט שכן סתם החופה נעשית בבית החתן, אבל פשיטא שאם ירצה לעשות החופה בבית הכלה או בכל מקום אחר רשאי ואין בו שום ספק, וכמנהג כל העולם בכל הדורות באין פוצה פה. ד'. ועוד שהרי לקמן בסעיפים ד'-ז' הביא מרן את התנאים לברכת חתנים ולא הזכיר ולא רמז על בית החתן או מקום קבוע אחר וסתמו כפירושו שאין המקום מעכב כלל וכדברי כל הראשונים שהזכרנו לעיל.

וכיו"ב י"ל דמ"ש מרן שם בסע' ה': מברכין ברכת חתנים ב"בית חתנים" בכל סעודה וסעודה וכו' שגם כאן לא הזכיר "בית חתנים" לעיכובא, דא"כ היה אומר בלשון שלילה אין מברכין ב"ח אלא בבית חתנים. אלא ודאי שלא בא מרן לקבוע מקום לברכות, אלא ללמדנו עצם הדין שאפשר לברך בכל סעודה וסעודה, ונקט "בית חתנים" בשגרת הלשון כלשון הגמרא, ופירושה בית הנישואין, ולא שבא לומר שלא לברך מחוץ למקום הזה אלא משום דסתם הסעודות עושה החתן בבית הנישואין, ולמקום הזה קורא בית חתנים, אך אין פירושה שאם עשה הסעודה במקום אחר שלא מברך, דאדרבה מפורש בספר הפרדס לרש"י שמברכים בבית הכלה ביום הראשון. ולמחר אם אין פנים חדשות לא יברכו בבית החתן. ואם היה בית החתן מעכב היה רש"י כותב להפך שיברכו רק בבית החתן לפחות ביום הראשון. ודוק. וכן היא ריהטא דשמעתתא בפי כל הראשונים דרק ג' התנאים מעכבים ולא אשתמיט חד מינייהו לומר שאין לברך ב"ח אלא בבית החתן או במקום פלוני, וכן גם מרן בכל דבריו בסימן הזה שדן בכמה פרטים לא הזכיר שאין לברך אלא בבית החתן, ומ"ש בסע' יו"ד שכתב י"א שאם יצא החתן מחופתו וכו' לא יברך, אדרבה כבר הוכחנו לעיל דמדנקט בלשון י"א משמע דלא סבירא ליה כן, ודעתו להפך מהיש אומרים. ומעתה נוכל לומר שדעת מרן בשו"ע היא שאין המקום מעכב כלל ומברכים בכל מקום שיש שם התנאים שהזכיר, ודלא כהאחרונים שסמכו סמיכה בכל כוחם ע"ד הי"א

שהזכיר מרן וסברי שכן היא דעתו, דלפי כל הנ"ל ברור להפך שאין כן דעת מרן.

דעת האחרונים

יז. והנה ראיתי להרדב"ז (ח"ד סי' רמ"ט) שכתב שאם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר אין מברכין שם ברכת חתנים דאין שמחה אלא במקום החופה עכ"ל. ולכאורה דעתו שאין לברך רק בבית החופה, אולם בהמשך דבריו שם כתב שאם יצאו החתן והכלה מפני שבית חופתם קטן מהכיל את הקרואים מברכין שם ז' ברכות, לפי ששם הוא עיקר השמחה. עכ"ל. ומכאן משמע דלא בעינן בית החופה, וכל מקום שנמצאים שם החתן והכלה מברכין, דמה לי אם יצאו מפני שביתם קטן מהכיל הקרואים, או מפני טורח הכנת הסעודה בביתם, הלא בשניהם אוכלים מחוץ לבית החופה. ועוד כתב שם שאם אוכלים בשני חדרים או בשלוש פעמים (היינו שלוש חבורות זו אחר זו) וכן השמשים שאוכלים אחרי סיום הסעודה כולם מברכים. והרי החתן בודאי אינו נמצא עמהם בשני החדרים או בכל הסעודות, ואפ"ה מברכים. ומכאן דסובר שאין בית החופה מעכב את הברכות כלל, דא"כ היה אוסר לכולם לברך מלבד בסעודה שנמצא בה החתן. ועוד הביא שם דברי הר"ן שכתב שנוהגים לברך בכל אחת מבתי החתונה, והרי שאר הבתים אינם בית החופה ואיך מברכים בהם, אלא ודאי דסובר שאין המקום מעכב הברכות, וכי תימא א"כ באיזה אופן אמר שאם יצאו מבית חופתם שאינם מברכים, יש לומר דהיינו כגון שיצאו לטייל ונזדמנו לבית קרובים ואכלו שם מסעודה שלא הכינו לכבודם שאע"פ שהיו שם עשרה ופנים חדשות לא מברכין, מידי דהוה שאם נזדמנו לסעודת מילה וכיו"ב שלא מברכין שם, לפי שהסעודה לא נעשתה בשביל החופה, וכמ"ש המאירי וכמה מהראשונים. א"נ י"ל דהיינו כגון שיצאו מכילת החתנים והלכו לאכול בבית אחר שאין שם כילת חתנים שלא מברכין, כעין מ"ש הריטב"א שאם יש לחתן בדרך במלון חופה (כילה) מברך שם. וכן יש לדייק ממ"ש שיצאו "מבית חופתם" ולא אמר "מביתם", דמשמע הבית שיש שם החופה היינו הכילה, ובימינו שלא נוהגים לשבת בכילה (היא החופה) שוב לא שייך לומר אם יצאו מחופתם לא מברכים, דאין הפרש בין ביתם לבית אחרים ובכל מקום שעושים סעודה לכבוד החופה מברכים גם להרדב"ז.

וכעין זה כתב הכנה"ג (אה"ע סי' ס"ב הגה"ט ס"ק ט"ז): שאם יצאו החתן והכלה מפני שבית החתן קטן מהכיל הקרואים מברכין שם ז' ברכות ע"ש. והנה בימינו כל בית החתן הוא קטן מהכיל הקרואים וא"כ אפשר לברך בכל מקום אחר, וגם בלאו הכי אין זה ראוי לחתן וכלה להזמין אורחים לביתם ולהכין סעודה בביתם, כי זו טרדה גדולה וטורח גדול להם. והרי גם סעודה לעצמם אינם מכינים ואוכלים אצל אחרים, ואיך יעלה על הדעת להטיל עליהם עול כבד כזה אשר בודאי ישבית מנוחתם וימעיט שמחתם, ואדרבה היה ראוי שבבית החתן הוא שאין לברך, לפי ששם הוא שיש לו טרדה וטורח בהכנת הסעודה ומתמעטת שמחתו, ולכן בודאי שעדיף לעשות הסעודה בבית הקרובים. ועכ"פ בודאי שאם עשה הסעודה בבית אחר מחמת הטרחה לעשות בביתו דזה עדיף על אם יצא מביתו מפני שהוא צר מהכיל הקרואים, וא"כ כ"ש שמברך ז' ברכות בבית האחר. ועוד הביא הכנה"ג שם שהר"ן כתב שנוהגים לברך בכל אחת מבתי החתונה ומנהגינו כדברי הר"ן עכ"ל. ועוד הביא להלן שהשמיים שאוכלים אחר הסעודה מברכין ז' ברכות וכדברי ר' טוביה וכו"פ הרדב"ז ודלא כהחולקים עכ"ד. ומכל זה נלמד שהעיקר הוא שאוכלים מסעודה שהכין החתן אפילו שהוא אינו נמצא עמהם באותו חדר או באותה סעודה, וא"כ כ"ש שמברכים בסעודה שעושים בבית אחר לכבוד החתן ונמצאים החתן והכלה עמהם באותה סעודה. וע' מ"ש הט"ז (אה"ע סי' ס"ב) שהאריך לדון בדבר והעלה לברך בכל מקום ושכן דעת מהר"ל מפראג עש"ב.

וכן כתב הרב מטה משה (דף ק"ח ע"ב) שאם המסובים מרובים ואוכלים בשנים או שלושה מקומות ואפילו חוץ מבית החופה מברכין ז' ברכות ואפילו אין השמש מצרפן, ע"ש. והם כדברי מרן (סי' ס"ב סע' י"א) ממש, ומכאן נלמד שבין אליבא דחכמי אשכנז ובין אליבא דחכמי ספרד מברכין בכל מקום ואין המקום מעכב, ודלא כמנהג האחרונים שחשבו שהיא מחלוקת ביניהם ומחפשים אשכנזי כדי לתת לו לברך, שאין זה נכון כלל וגם הספרדים יכולים לברך בכל מקום וכנ"ל.

דעת האחרונים בימינו

יח. נשוב עתה לאחרונים בימינו. והנה ראיתי להרב משה פנירי יצ"ו בספרו בית חתנים (עמ' ע"ז) שפסק שאין לברך ברכת חתנים ולא אשר ברא

תתקח אור אלול תשנ"ג תורה

אלא בבית החתן בלבד, וכתב שכן היא דעת מרן הגר"ע יוסף יצ"ו מלבד אשר ברא שמתיר לברך בכל מקום. ושם בהערות הביא כמה סימוכין לדבריו והם התוס' (בסוכה כ"ה) והרא"ש והמרדכי (בסוכה שם) והראב"ד בתמים דעים (סי' קפ"ט) והריטב"א (בפ"א דכתובות) ועוד. וכבר הארכנו לעיל לדון בדברי כל הנ"ל ורבים אחרים והוכחנו שרוב ככל הראשונים שהזכיר אדרבה אפכא סבירא להו מלבד התוס' ודעמייהו, והבאנו רבים שדחו סברת התוס', וגם להתוס' קרוב הדבר לומר שכל כוונתם אינה אלא על כילת החתנים שהיא שנקראת "חופה" ועליה התכוונו התוס' ודעמייהו. ובימינו שנתבטלה שוב לא שייך לומר שאין לברך אלא בחופה (כילה) גם אליבא דהתוס', ומנ"ל לאחרונים לתקוע יתד בכל כוחם שרק בית החתן נקרא חופה, הלא גם התוס' עצמם לא הזכירו בית החתן כלל, וסתם חופה של התלמוד והתוס' אינה אלא האפריון, ובימינו שנתבטל שוב לא שייך לומר שאין לברך אלא בחופה, אלא שכל מקום שנמצא החתן עם הכלה נקרא חופה, וכמו שנתבאר לעיל באורך. וגם מ"ש שם שכן דעת מהר"א מני בזכרונות אליהו (אה"ע מע' ב' אות כ"ו) שאין לברך רק בבית החתן, אין הדבר כן כי הוא לא כתב אלא שיש מחלוקת בפוסקים ומרן פסק כהרא"ש. וברור שכוונתו עמ"ש (סי' ס"ב סע' י"ד) שאם הלכו לעיר אחרת שמברכים שם. שע"ז כתב מרן בב"י דאליבא דהתוס' לא מברכין ואנו פוסקים כהרא"ש שהוא פוסק מובהק ע"ש. ואפשר שכוונתו ג"כ עמ"ש בסע' י"א י"ב שאם נתחלקו המטובים לכמה בתים כולם מברכים, וכן השמשים שאוכלים לבדם אחרי סיום הסעודה מברכים שגם זה אליבא דהרא"ש, וע"ז קאמר דמרן פסק כהרא"ש ע"ש. ואדרבה אנו הוכחנו מכאן דלא בעינן בית החתן אליבא דמרן והרא"ש והטור וכל הסוברים כדבריהם. וא"כ גם מהר"א מני סובר כן. ולענ"ד גם הגרי"ח בבא"ח (שנה א' שופטים סע' ט"ו) סובר כן, שכן הביא שם התנאים של ברכת חתנים ולא הזכיר ביניהם מקום קבוע או בית החתן, וסתמו כפירושו שאין זה תנאי בכלל התנאים.

וגם מ"ש עוד שם דאע"ג דאיכא כמה ראשונים הסוברים לברך בכל מקום מ"מ החולקים הם הרבים וקי"ל ספק ברכות להקל. ובפרט שמרן פסק כמותם ע"ש. ולפי מה שהארכנו לעיל ברור שהדבר להפך, שכל הראשונים כמעט לא הזכירו בית החתן ולא מקום קבוע, וגם התוס' ודעמייהו לא אמרו "בית החתן" אלא "חופה", והעמדנו דבריהם בכילת החתנים שהיא שנקראת חופה. ובימינו שנתבטלה שוב לא שייך לקבוע מקום אחר שנקרא לו בשם

"חופה". וגם מרן הוכחנו שדעתו שמברכים בכל מקום, וא"כ לפ"ז אין כאן ספק ברכות כלל. דרוב ככל מנין ובנין הראשונים וביניהם הרי"ף הרא"ש והרמב"ם ומרן לא קבעו מקום לברכת חתנים, וגם התוס' עצמם לא אמרו "בית החתן" וא"כ הסברא הזאת של בית החתן אין לה על מה לסמוך. ועוד י"ל לענין סב"ל שכבר התפשט בימינו המנהג לברך בכל מקום, ובמקום מנהג אין אומרים סב"ל. וגם בחו"ל נראה שכן היה המנהג אצל הספרדים שכן שמעתי מפי חותני הרח"ך הי"ו ששמע מאביו שבימיו היו נוהגים להזמין את החתן לסעודה אצל הקרובים ומברכים שם ז' ברכות, ושוב נתבטל הדבר בימיו, כנראה מחמת מחסור בימי מלחמת העולם, אך נראה שלא נתבטל לגמרי, שכן כתב הרה"ג נאמן יצ"ו בהערה בס' נפש חיה (מע' ח' אות י') ששמע משא"ב הרנ"ך יצ"ו שבחתונתו (שהיתה בימי מלחמת העולם השניה) עשו לו ז' ברכות בסעודה אצל הקרובים בנוכחות מוז"ק מוהרמ"ך ולא אמר כלום. וכתב שם ששמע שכן נהגו במרוקו לברך בבית הקרובים. וכן ראיתי למוז"ק הנ"ל בספרו שואל ונשאל (ח"ג סי' תל"ח) שהתלונן על הנוהגים לעשות ז' ברכות בבית הועד הציוני (כעין מועדון לעוסקים בעליה לא"י) בלי אכילת פת, וכתב לראש הועד הרה"ג ר' וזיפה הכהן זצ"ל שצריכים לאכול פת ואח"כ לברך או שלא לברך כלל עכ"ד. ומשמע דלא קפיד רק על אכילת פת אבל על שמברכים מחוץ לבית החתן אין שום קפידא. ומשמע שבימיו היה עדיין המנהג לברך בבית חברים וקרובים. ועתה ראיתי בירחון אור תורה (אייר תשנ"ג עמ' תקפ"ב) שכתב הר"ח עבאדי יצ"ו שכן נהגו בהרבה קהלות הספרדים לברך בכל מקום, ושכן נהג הצדיק מהר"י אביחצירא זצוק"ל לברך בביתו לחתנים קרוביו עש"ב. וזו עדות רבה שכן המנהג פשוט במרוקו, שאם היה ספק בדבר לא היה עושה מעשה בעצמו.

יט. ועוד ראיתי להגר"ד הלוי יצ"ו במאמרו באור תורה (אדר תשמ"ב סימן מ"ח) שדן בדבר באורך והסכים שאפשר לברך בכל מקום, אבל רק להלכה ולא למעשה עד שיסכימו עמו שני בעלי הוראה, וטעמו הוא משום שסובר שמרן פסק כהתוס' ואין אנו רשאים לפקפק אחרי מרן, ומתבאר דסבר שכן דעת מרן משום שכתב דבריו בשם י"א וכתב השד"ח שאם אין חולק בדבר דעת מרן לפסוק כהי"א. עכ"ד. ובמחכ"ת אין הדבר כן וכמו שנתבאר לעיל באורך שרבים חולקים על התוס'. ועוד הוכחנו שדעת מרן לפסוק דלא כהי"א. וכ"ש לפי הסברא שהעלה (ואנו תמכנו יסודותיה) שדברי מרן הם רק

תתקי אור אלול תשנ"ג תורה

באפריון שהיה נהוג בימיהם, ובימינו שנתבטל גם מרן יודה שמברכים בכל מקום שעושים סעודה. ע"ש. ולפי דברינו מוכח שגם בלאו הכי דעת מרן לפסוק להפך מדעת הי"א וכמו שהארכנו בביאור דעת מרן, וכמו שפסק בסע' י"א שמברכים בכל הבתים שאוכלים בהם מסעודת החתן ואע"פ שהחתן נמצא רק באחד מהם ורק אחד מהם נקרא ביתו והשאר של אחרים. ומפורש א"כ שמברכים שלא בבית החתן, וא"כ הוי סתם וי"א והלכה כסתם. והוא תימה שהתעלמו מדבריו אלה, והחזיקו במ"ש משם הי"א. והם דברים ברורים מאד לענ"ד.

כ. ועוד ראיתי להרב מרדכי מלכה יצ"ו במאמרו באור תורה (תמוז תש"ן סי' קל"א) שגם הוא האריך הרחיב בדבר והעלה שאין לברך ז' ברכות ולא אשר ברא רק בבית החתן. עש"ב. ומדברינו לעיל מתברר סתירת רוב ככל דבריו, שכן הוא מתבסס בכל דבריו על דברי התוס' (בסוכה כ"ה:): ודעמייהו ובמחכ"ת התעלם לגמרי מזה שכל הראשונים שקודם התוס' לא הזכירו רק ג' תנאים, ולא נזכר בית החתן בשום מקום. ועוד שגם התוס' עצמם לא אמרו אלא "חופה" ולא בית החתן, וסתם חופה בימיהם היא כילת חתנים ובימינו שנתבטלה ה"חופה" הזאת לא נוכל לקבוע מקום אחר שנקרא לו בשם "חופה", דאין אלה דברי התוס' אלא דברי האחרונים בימינו, וגם אנו נוכל לומר שכל מקום שנמצאים החתן והכלה נקרא "חופה" וכמ"ש כמה מן הראשונים. וגדולה מזו ראינו להרמב"ם (בפ"י מהל' אישות הל' ג') וכן למרן (ריש סי' ס"ב) שכתבו: שצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין ואפ"ה אנו רואים שמנהג כל ישראל לברך קודם הנישואין בכל מקום גם ברחוב העיר ואין מי שיקפיד על בית החתן דוקא, ומשמע דפשיטא לכולהו רבואתא דמ"ש "בית החתן" לאו לעיכובא הוא אלא לאפוקי שלא לברך בבית אביה שלא בשעת החופה, אבל בשעת הנישואין אפשר לברך בכל מקום, וא"כ ה"ה לאותם שאמרו בית החופה או בחופה וכיו"ב שלא לקבוע מקום באו אלא לאפוקי קודם החופה וכמו שנתבאר כל זה לעיל באורך.

ועוד הביא שם (עמ' תרפ"ז) שהרבה מן הראשונים אוסרים לברך בכל מקום, ולפי שראיתי שרובם כתבו להפך ממש, או שאפשר לפרש כוונתם באופן אחר לכן אמרתי להזכירם, ולבאר מה שנעלם ממנו בדבריהם, הביא שם שכן דעת המאירי בסוכה, ונעלם ממנו מ"ש המאירי בכתובות (ו' ע"ב) שהביא סברת התוס' ודחה אותה וכמש"ל (אות ט'). וכן הביא שכן סובר

רש"י בס' הפרדס וגם זה ליתא שכן שם כתב בפירוש שמברכים בבית הכלה. וכן הביא שכן דעת הרא"ש והטור ורבינו ירוחם ואין הדבר כן, וכמו שהבאנו דבריהם לעיל. ונמצא שלא מצאנו מהראשונים דקיימי בסברת התוס' אלא אור זרוע והמרדכי והריקנטי וגם הם י"ל בדבריהם כמ"ש בדברי התוס' דלא אמרו כן אלא בזמנם שהיו נוהגים לשבת באפריון והוא שנקרא "חופה", ובימינו שנתבטל שוב לא שייך לומר שאין לברך אלא בחופה דאין חופה בימינו כלל. ולומר שבית החתן הוא שנקרא "חופה" אין זה דברי התוס' ודעמייהו כי כולם לא הזכירו בית החתן כלל אלא חופה. ועוד שגם אם נאמר כדברי האחרונים כפי פירושם בדברי התוס' ודעמייהו עדיין יש לנו לעומתם יותר משלושים ראשונים וגאונים שלא הזכירו אלא ג' תנאים ומהם שכתבו בפירוש שמברכים בבית הכלה או בשאר מקומות וכמו שנתבאר בדברינו לעיל באורך.

ועוד ראיתי לו שם (עמ' תרצ"ג) שכתב כיון שלפי רוב הראשונים וכן דעת השו"ע שכל שיש מיעוט שמחה לא מברכים ז' ברכות וכו', ולפי כל מ"ש לעיל ברור הדבר להפך שרוב ככל הראשונים סברי וכן דעת מרן שמברכים בכל מקום ואין צורך בשמחה ולא בבית החתן כלל. ולא נזכר בדברי הראשונים ענין השמחה כתנאי לז"ב כלל. וכמה תמוה לראות שבנה יסוד דבריו על השמחה מקשה ומתריך בונה וסותר ופוסק הלכה ע"פ השמחה אם היא רבה או מעטה בבית ובבית אחרים, כאילו רז"ל קבעו הלכה פסוקה שאין לברך ברכת חתנים אלא במקום ריבוי שמחה, בשעה שאין לשמחה שום שיעור, ולא נזכרה בדברי הראשונים כתנאי לז' ברכות, ורק התוס' מצאו קצת אסמכתא ממ"ש אין שמחה אלא בחופה ואין שמחה אלא בסעודה וע"ז אמרו שאם יצא החתן מן החופה לא מברך וכבר הארכנו לבאר ענין השמחה לעיל. (אות י' י"א).

ועוד נלע"ד לומר שאם היתה השמחה תנאי מעכב בשבעה ברכות, א"כ צריך לאסור לברך ז' ברכות בבית החתן בימינו. והטעם הוא לפי שרוב הבתים בימינו קטנים וצרים, וסתם חתן וכלה אין להם הכלים הצריכים לסעודה לאורחים ואינם יכולים לטרוח בהכנת צרכי הסעודה כל יום. שאפילו סעודה לעצמם עדיין לא מכינים ואוכלים אצל אחרים, ואיך אנו נטיל עליהם עול כבד כזה להכין כל יום סעודה לאורחים בביתם הקטן, בודאי שזה משבית מנוחתם וממעיט שמחתם וזה פשוט מאד. ולכן אם יעשו בביתם תתמעט שמחתם מחמת הטורח והטרדה גוף וממון ולכן אין לברך

תתקיב אור אלול תשנ"ג תורה

בביתם ז' ברכות, אליבא דהסובר שהשמחה היא תנאי מעכב לז' ברכות, כיון שאין שם שמחה כראוי. אלא שבאמת אין השמחה מעכבת כלל.

דין ברכת אשר ברא

כא. נשוב עתה לברר דין ברכת אשר ברא לבדה, אשר לפי כל הנ"ל ברור שאפשר לברך אותה בכל מקום בסעודה שנמצא שם החתן, דודאי דלא עדיפא משאר ז' ברכות, ואדרבה גרועה מהם, שכן לרוב ככל הראשונים אינה צריכה עשרה ולא פנים חדשות. והר"ן בפירושו על הרי"ף (פ"ק דכתובות) כתב שאינה בכלל ברכת חתנים. אך ראיתי להרבנים הנ"ל הרמ"פ בבית חתנים דף ע"ז והרמ"מ במאמרו באור תורה הנ"ל (עמ' תרצ"ג) שכתבו שאין לברך גם אשר ברא אלא בבית החתן בלבד. והגדיל לעשות הרמ"מ שתמה על המנהג לברך אשר ברא בכל מקום כי אין שום הבדל בינה לשאר הברכות, וכל הראשונים לא חילקו ביניהם. עש"ב. ואני עמדתי משתומם כי האמת היא להפך, כי כמעט כל הראשונים חילקו ביניהם וכתבו שאשר ברא מברכים אותה בלי פנים חדשות ובלי עשרה, והר"ן כתב שאינה בכלל ברכת חתנים, והרס"ג כתב שמברכים אותה כל החודש של החופה, ואיך יאמר שאין שום הבדל ביניהם, ואלה הם הראשונים.

א. בגמ' כתובות (ח' ע"א) ואי ליכא פנים חדשות וכו' מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא. ב'. רס"ג בסדורו (דף ק"ט) כתב שכל סעודה שמכין החתן בתוך החודש הראשון ואמר זה משום החתונה מברכים בנוכחותו אשר ברא וכו'. ג'. וכ"כ רע"ג בסידורו (ח"ב סי' קמ"ח) שאם אין פנים חדשות מברכים רק אשר ברא. ד'. וכ"כ הרי"ף (פ"ק דכתובות) ה'. וכ"כ הר"ן בפירושו על הרי"ף שם וכתב שאינה מכלל ברכת חתנים. ו'. וכ"כ הרמב"ם (פ"ב מהל' ברכות ה"י) ז'. וכ"כ רבינו ירוחם (ח"ב דף קפ"ו), ח'. והאשכול (אלבק, ח"ב עמ' קצ"ה). ט. והבה"ג הל' כתובות (דף ס"ז ע"ב). י'. ורב אחאי גאון בשאילתות (פרשת חיי שרה שאילתא ט"ו). י"א ורש"י בספר הפרדס (דף ע"ד וק"ד). י"ב. ומחזור ויטרי (ח"ב עמ' תק"צ אות תע"ב). י"ג. ואבודרהם (הל' ברכות נישואין דף שס"ה). י"ד. והעיטור (ח"ב דף ס"ד ע"ב) ט"ו, והמנהיג (הל' אירוסין אות קי"ב). י"ז. וכ"כ הריטב"א בחידושו (לכתובות ח' ע"א) משם רש"י ור"ח והרי"ף. (ולקמן הביא משם רבותיו דברכת אשר ברא בעיא עשרה וחופה ושוב הביא משם התוס' דלא בעיא

עשרה וחופה, עש"ב. וכאן המקום להעיר שאותם ראשונים שהזכירו דביא חופה, אין בכוונתם לקבוע מקום לברכת אשר ברא, אלא לאפוקי שלא לברך אותה קודם החופה ואחר ז' ימי החופה, ולאפוקי מרס"ג דסבר דכל שלושים יום מברכים אותה. וכן משמע מדברי רש"י בס' הפרדס (דף ע"ה) ע"ש, וכן מפורש שם שמברכים אשר ברא בלילה שקודם החופה ע"ש, וכ"כ הרוקח סי' שנ"ב. וע"ז כתבו כמה מהראשונים שגם אשר ברא בעיא חופה, והיינו לאפוקי קודם הכניסה לחופה ואחרי ז' ימי החופה. אך לא באו לקבוע לה מקום בבית החופה או מחוצה לו, וזה ברור ופשוט בעיני כל המעיין בדברי כל הראשונים הנ"ל. ונעלם מעיני האחרונים. ודוק). י"ח. וכ"כ בתניא רבתי (דף צ"ח ע"א) שאם אין פנים חדשות מברכים אשר ברא וכו'. י"ט. וכ"כ הרוקח עמ' תק"ץ. כ'. וכ"כ בפירוש התפילות לר"י בר יקר (ח"ב עמ' מ"ב). כ"א. וכ"כ ר"י חזן מלונדרץ בסדורו עץ חיים (עמ' קמ"א). כ"ב. וצדה לדרך (מאמר ג' כלל ב') כ"ג. וכ"כ השטמ"ק (כתובות ח') משם שיטה ישנה. כ"ד. וכן ראיתי עתה בתשובות גאונים קדמונים (סי' ח') ואין ספק שגם שאר הראשונים אולי בסברא הזאת, והחולקים הם מעטים ביותר. וכן פסק הטור (אה"ע סי' ס"ב). ומרן בשו"ע שם. ומעתה ברור בלי שום ספק שברכת אשר ברא אינה צריכה בית החתן או בית החופה כלל, דודאי דגריעא משאר הברכות. שלכל הראשונים הנ"ל אינה צריכה פנים חדשות ויש מהם שכתבו שאינה צריכה עשרה ומהם צידה לדרך והשטמ"ק משם התוס' והטור בשם אביו הרא"ש ומרן בשו"ע (סי' ס"ב). ויש שכתבו לברך אותה קודם החופה ואחרי ז' הימים זהם רס"ג ורש"י כנ"ל. ואיך יעלה על הדעת לומר שצריך לברך אותה בבית החתן. הלא התנאי של פנים חדשות ועשרה הוא דין מוסכם על כל הראשונים בלי שום מחלוקת ואפ"ה לא שייך בברכת אשר ברא, ואיך התנאי של בית החתן שלא מוזכר כתנאי בשום מקום אצל כל הראשונים יהיה יותר חמור מהם. יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. וכ"ש לפי מה שביארנו לעיל שגם לז' ברכות לא שייך דין בית החתן כלל. וכ"ש לפי מה שהוכחנו לעיל שסתם חופה שנזכרה בש"ס ובראשונים היא כילת החתנים שהיתה נהוגה בימיהם, ובימינו שנתבטלה לא שייך לומר בית החופה, שבודאי אין מקום לומר שצריך בית החתן כדי לברך ברכת אשר ברא, אלא מברכים אותה בכל סעודה של החתן בכל מקום בלי עשרה ולא פנים חדשות.

אם יש חובה או מצוה לברך ברכת חתנים כל יום משבעת ימי החופה

כב. בגמרא (כתובות ז' ע"ב) אמרו מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה אר"י והוא שבאו פנים חדשות ע"כ. ומשמע שאם אין פנים חדשות או אין עשרה לא מברכין ואילו היה חובה או מצוה לברך היו אומרים וחייב החתן או מצוה על החתן להביא עשרה לביתו ופנים חדשות עמהם. והנה כל הראשונים המביאים הלכה זו לא נזכר בדבריהם שיש איזה מצוה או צורך לעשות סעודה כל יום לעשרה אנשים, ומשמע שזה רשות הוא, אם יש לו פנים חדשות מברך ואם לאו אינו צריך לחזור אחריהן. וכן מפורש בדברי רש"י בספר הפרדס דף ע"ד שכתב וז"ל: ואינו צריך לברך ז' ברכות אלא יום ראשון בלבד. עכ"ל ומשמע שבשאר הימים רשות. וכן להלן נשאל רש"י על מקום שנהגו לעשות שני ימי משתה אחרי החופה יום אחד בבית הכלה ואחד בבית החתן ונשאל אם אין פנים חדשות ביום השני אם יברכו בבית החתן ב"ח, והשיב שאם אין פנים חדשות לא יברכו בבית החתן, לפי שאין מצוה אלא ביום א' היכא דליכא פנים חדשות עכ"ד. ומשמע שאם אין פנים חדשות אין שום מצוה לברך, ואינו חייב לחפש אחריהם.

ולענ"ד נראה שלזה התכוון הרמב"ם (בהל' אישות פ"י ה"ג) שכתב וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין וכו', שהכוונה שקודם הנישואין חייב וצריך לברך, אבל בשאר הימים אין צריך רק אם יש לו התנאים שהזכיר. וכן מרן (באה"ע ריש סי' ס"ב) כתב כלשון הזה וגם הוא נראה שהתכוון לזה שאין חובה לברך רק קודם החופה, אך אחרי כן אין חובה, ואם יש לו התנאים מברך ואם לאו לא מברך ואינו צריך לחפש אחריהם.

וכן ראיתי בשו"ת זבחי צדק החדשות (ח"ג סימן צ"ה) שהעלה ככל הנ"ל שאין החתן חייב לעשות סעודה כל יום ואפילו ביום החופה אם הכלה מסכימה אינו חייב לעשות סעודה עש"ב. אלא שראיתי לו שם שכתב שכל זה הוא מעיקר הדין אבל מ"מ מצוה מן המובחר שיעשה סעודה בכל יום בבוקר ובלילה, ויברך ז' ברכות והביא ראיה ממה שהביא הט"ז (אה"ע סימן ס"ב סק"ג) מ"ש במ"ס סופרים (פי"ט הי"א): רבותינו נהגו לומר בבוקר בברכת חתנים על כוס בהמ"ז כל ז' וכן בערבית וכו'. משמע דכל שבעה מברכין בבוקר ובערב וכו' עכ"ל הט"ז, וסיים הרב זבחי צדק הנ"ל וז"ל: הרי שכו

כתוב במס' סופרים להצריך בבוקר ובערב בכל ז' ימי החופה, וסיים שכן מנהג העשירים לעשות סעודה כל יום בבוקר ובערב, ומי שאין לו יכולת לפחות יעשה כל לילה מז' ימי החופה ואין לשנות. עכ"ד. ולענ"ד לא הבנתי מהיכן למד שיש כאן מצוה מן המובחר עד שמחייב גם את העני שבישראל לעשות סעודה בעשרה כל יום, דמה שהביא מההיא דמס' סופרים לענ"ד אין משם שום ראיה כלל. חדא דשם לא אמרו שצריך רק שנהגו רבותינו כן, ומהיכן נלמד להצריך בבוקר ובערב. ועוד שהמעין במקור הדברים יראה שמפורש שם שהיו מברכים ז' ברכות על הכוס קודם סעודה ודלא כמו שהעתיק כוס ברכת המזון דליתא שם. וכן הביאו כמה ראשונים ראה מכאן שאפשר לברך ז' ברכות בלי סעודה, ודי בכוס של יין כמו שעושים בליל החופה, וא"כ אפשר דדוקא בימיהם שהיו מברכין ז' ברכות על כוס יין בלבד ומקפידים רק על עשרה ופנים חדשות ולא עושים סעודה, לכן נהגו לברך ז' ברכות בבוקר ובערב, כי אין כאן שום טורח לחתן לתת להם כוס יין ואולי איזה מזונות, אבל בימינו שלא מברכים ז' ברכות אלא אחר סעודה, בודאי שאין לדרוש מן החתן שיכין סעודה בפת לעשרה אנשים ופנים חדשות כל יום, שזה טורח גדול. ואפילו מצוה אין כאן, דמה מצוה היא לאדם שאין לו כדי פרנסתו לתת סעודה כל יום לעשרה אנשים ולטרוח בהכנת כל צרכיהם, ואפילו אם יש ביכולת החתן לעשות סעודה כל יום איני יודע איזו מצוה יש כאן, הלא המוזמנים על הרוב אינם זקוקים לסעודה הזו, והם עושים טובה לחתן שבאים לסעוד עמו, ומה מצוה יש במי שנותן לחבירו לסעוד עמו אם אינו עני שמתפרנס מן הסעודה הזאת, וגם אם המוזמנים הם עניים איני יודע איזו מצוה יש, אם החתן עצמו עני ואין לו אפשרות לעשות סעודה כל יום, ורק מפני שאומרים לו שחייב לעשות הוא דוחק את עצמו ולוקח הלואות כדי לעשות סעודה כל יום, הלא יש כאן חשש של סעודה שאינה מספקת לבעליה שאסור להנות ממנה. וגם החתן עצמו לא מתכוון בסעודה זו להנות עניים, אלא מפני שחושב שיש כאן מצוה בעצם הסעודה ושבע הברכות, בשעה שבאמת אין כאן שום מצוה, ואילו ידע את האמת שאינו חייב כלל לעשות סעודות לא היה עושה. ודיו ההוצאות הרבות שהוציא בחתונה שלו.

כג. ואמנם ראיתי להגרע"י יצ"ו בהערותיו שם הערה 5 שהביא שבמס' סופרים הנ"ל יש שתי גרסאות וגרסת הגר"א היא אחר סעודה ולא קודם סעודה כמו שלפנינו. וא"כ משמע דצריך דוקא סעודה. ע"כ. אולם הרבה

תתקטז אור אלול תשנ"ג תורה

ראשונים הביאו את ההלכה הזאת ממס' סופרים וכולם גרסתם קודם סעודה, והם הרא"ש (בפ"א דכתובות) משם רב האי גאון, ומחזור ויטרי (עמ' תשט"ו), והר"ן שם ד"ה וחתנים, ורבינו ירוחם (ח"ב נתיב כ"ב דף קפ"ו ע"א), ואורחות חיים (הל' בהמ"ז אות נ"ט), והרמב"ן בתורת האדם (שער האבל, מהדורת הרב קוק עמ' קנ"ה), והריטב"א בחידושו (לכתובות ז'), והרשב"א שם. והרשב"א והר"ן הוכיחו מכאן שמותר לברך ברכת חתנים קודם סעודה עש"ב. ומשמע שהגרסא העתיקה היא קודם סעודה וכמו שכן היא לפנינו. ומה שהגיה הגר"א נראה שהוא מדעתו ולא ע"פ איזה נוסח קדמון, והוא רק ע"פ מה שנפסקה הלכה שלא מברכין רק אחר סעודה. ומ"מ גם לפי הגרסא החדשה "אחר סעודה" לענ"ד אין מכאן ראייה שהיה החתן עושה סעודה לעשרה אנשים כל יום בבוקר ובערב, אלא הכוונה אחר סעודתו הוא וקרוביו. והראיה היא שהרי אמרו שם שנהגו לומר בבוקר בברכת חתנים ובברכת אבלים על הכוס בעשרה ובפנים חדשות כל שבעה ע"כ. ומדמחתינהו לברכת חתנים וברכת אבלים בחדא מחתא משמע שדין אחד לשניהם בכל הפרטים, וברור שבברכת אבלים לא היו האבלים עושים סעודה כל יום לעשרה אנשים בבוקר ובערב כדי שיברכו ברכת אבלים, וע"כ שהכוונה שאחרי (או קודם) הסעודה של האבלים עצמם היו המבקרים מברכים להם ברכת אבלים, וא"כ הוא הדין גם לברכת חתנים שלא התכוון שאחרי סעודת האורחים היו מברכים, אלא אחרי סעודת החתן והכלה היו האורחים מברכים להם ז' ברכות, וזה גם לפי הגרסא "אחר סעודה" שאינה כתובה לפנינו בשום מקום. וכ"ש לפי גרסתנו וגרסת כל הראשונים הנ"ל "קודם סעודה", שברור שהחתן לא היה עושה שום סעודה למבקרים אותו, אלא שהיו באים קודם שיסעד החתן וקרוביו, והיו מברכים על כוס יין כמו שעושים בליל א' של החופה והולכים לביתם. וכן משמע מדברי כמה מהראשונים הנ"ל שכתבו שביום שבת היו המתפללים באים לבית החתן ומברכים שם קודם סעודה כדי שיהיו שם פנים חדשות, שאי אפשר שלא יהיו בין המתפללים פנים חדשות ע"כ, דמשמע משם שכל המתפללים היו באים לבית החתן ובודאי שהיו שם הרבה עשרות אנשים כדי שיהיה בין כולם פנים חדשות ורחוק לומר שהחתן היה עושה סעודה לכולם, וגם מפורש שהיו מברכין בלי סעודה, והראשונים הנ"ל הביאו סיוע למנהג זה ממס' סופרים הנ"ל, וא"כ מפורש שלא היה החתן עושה שום סעודה בשביל ז' ברכות. וא"כ בודאי שאין מקום ללמוד ממס' סופרים הנ"ל שיש מצוה או

אור סימן קסז תורה תתקיז

מנהג לעשות סעודה כל יום כדי שיברכו ז' ברכות, ואדרבה מכל הנ"ל נוכל ללמוד שהראשונים נהגו לכתחילה לברך ז' ברכות בלי סעודה כלל. ואף שהיום כבר נפסקה הלכה שלא לברך אלא אחרי סעודה בפת וכו', אך נפקא מינה לשעת הדחק או למקום שנהגו לברך בלי סעודה שיש להם על מה שיסמוכו, וכמ"ש לעיל אות י' שכן נהגו בהרבה מקומות עד ימינו. ולא הויה ברכה לבטלה.

היוצא לנו מכל הנ"ל שאין שום חובה ולא מצוה לחתן וכ"ש לקרוביו לעשות סעודה כל יום בז' ימי החופה כדי לברך ז' ברכות, וכיון שכן ראוי אפילו למי שיש בידו יכולת לעשות כל יום, שלא יקפיד לעשות כל יום אלא כפי ההזדמן, שאם נודמנו לו אורחים ופנים חדשות יברך ואם לאו לא יקפיד להשתדל להפרש אחריהם, כדי שלא יגרום לאחרים שאין בידם יכולת שלא יתקנאו ממנו וילחצו עצמם או את הוריהם כדי שיעשו להם ז' ברכות כל יום בשעה שאין בזה שום חובה ולא מצוה. ומי יודע כמה מכשולות יוצאים מזה כאשר החתן או קרוביו אינם יכולים לעשות ומחמת הבושה או מחמת שחושבים שחייבים לעשות לוקחים הלוואות וחובות כדי לעשות ז' ברכות כל יום ונגרם מזה רק צער לחתן ולקרוביו במקום שמחה בז' ימי החופה. ולכן דיו לעשות סעודה בתוך המשפחה כפי יכולתו ולברך רק אשר ברא.

וכן מצינו כעין זה במשנה (תענית כו): שאמרו שהיו בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו. ובגמ' שם (דף ל"א) אמרו שגם בנות המלך הכהן הגדול והסגן וכו' כולן היו שואלות בגדי לבן זו מזו כדי שלא לבייש את מי שאין לו. ועוד אמרו שם שכל אותם בגדים טעונים טבילה, ופירש רש"י כדי שלא לבייש את מי שצריכה טבילה ע"ש. הנך רואה כמה דאגו רז"ל לתקן כדי שלא לבייש את מי שאין לו, אע"פ שמדובר בדבר מועט ושעה קלה, וכ"ש בנדון דידן שמדובר בהוצאות וטרדות רבות במשך שבעה ימים רצופים, שגם מי שיש לו קשה לו לעמוד בהם, וכל שכן לחתן בימי חופתו.

וכעין זה ראינו לאחרונים שכתבו שאין לחתן לברך בעצמו ברכת אירוסין כדי שלא לבייש את מי שלא יודע לברך, אע"פ שהרמב"ם והטור ומרן כתבו שיברך החתן בעצמו. והלא הדברים ק"ו שהרי כאן גם אם החתן לא יודע לברך אין לו שום נזק ממון ואין לו בושה רק רגע אחד שאומר שאינו יודע לברך או שהוא מתבייש לברך, ואפ"ה חשו לו שלא יתבייש כלל, וקבעו שלא יברך בעצמו רק אחר יברך לו, וכ"ש כאן בענין הסעודות

תתקית אור אלול תשנ"ג תורה

בו' ימי החופה שיש כאן תרתי לריעותא, בושה וצער במשך ז' הימים אם אין ביכולתו לעשות סעודות לעשרה אנשים בשפע כמנהג, ועוד שיש כאן נזק ממון שחייב להוציא כל יום ממון רב לסעודה, וזה מלבד הטרחה והטרדה של ההכנות, ואם אין לו ממון הולך ומלוה ומשעבד עצמו במשך השנה הראשונה במקום לשמוח עם אשתו ולהיות נקי לביתו שנה אחת. או שעושה סעודה דלה כדי לצאת ידי חובה, וגורם בושה לעצמו שילעגו עליו המוזמנים, וכמו שראיתי באיזה פעמים שעשו סעודה דלה שלא היתה לכבוד לחתן, ומי יודע אם לא היה לו בזיון מהמסובים שמוטב אם לא היה עושה כלל. ולכן לענ"ד ראוי להמנע מזה גם מי שיש לו, כדי שלא לבייש את מי שאין לו.

ושוב ראיתי להגרי"ח ברב פעלים (ח"ד א"ע סי' ו') שכתב שאם אין ביכולת החתן לעשות סעודה כל יום אינו חייב לדחוק עצמו, ורק אם יש לו יכולת למצוה רבה תחשב לו לשבח לשמו יתברך וכו' עש"ב. ולא זכית להבין מה מצוה גדולה יש בזה, אם משום שמברכים ז' ברכות הרי אפשר לעשות סעודה קלה לג' אנשים במיני מזונות ויין ופירות וכיו"ב ויברכו עליהם ברכה ראשונה ואחרונה יותר משבעה ברכות. ואם במצוה גדולה חשקה נפשו של החתן, יותר טוב אם יתן הממון שמוציא בסעודות בו' הימים להשיא בהם חתן אחר שאין ידו משגת להכנס לחופה, וזו ודאי מצוה גדולה יותר מהברכות שמברכים חבריו בסעודות. כן נלע"ד. ומ"מ יוצא לנו מדבריו שאם אין יד החתן משגת אינו חייב לדחוק עצמו לעשות סעודה כל יום.

מסקנא מכל הנ"ל. א. אפשר לברך שבעה ברכות בכל מקום שעושים סעודה לכבוד החתן ובלבד שיהיו שם עשרה, ופנים חדשות, ותוך ז' ימי החופה. ב. ברכת אשר ברא לבדה אינה צריכה לא עשרה ולא פנים חדשות וכ"ש שלא בית החתן. ג. אין שום חובה ולא מצוה לחתן לעשות סעודה לעשרה בימי החופה כדי לברך ז' ברכות.

יה"ר שיהיו דברינו אלה לע"נ מר אבי ה"ר אברהם בר מישונה, ורודי ה"ר בנימין בר מישונה, ורודי ה"ר מאיר בר מישונה. וה"ר שלום בר מסעודה הכהנים תנצב"ה אמו.

והשיב משה (מלכה) סימן נד

והשיב משה

סימן נד

לכבוד מעלת הה"ג כמנה"ר בנימין הכהן שליט"א

רב נעלה:

קיבלתי את מכתבך מתאריך ז' מנח"א ש"ז, ובו שאלת הלכה, אך לצערי לא הייתי יכול לענות עליו לאלתר מרוב העבודה, ואחר עד עתה ועמו הסליחה. כת"ר שואל שתי שאלות:
א. אם נהגו במרוקו לברך שבע ברכות ביום השבת אחרי הקדוש שעושים בבית הכנסת שחרית שאוכלים שם מזונות ועוגות?
ב. חתן שערך חופה וקדושין בביתו, במנין מצומצם, ורצה לחזור ע"ז באולם, האם יהיה רשאי?

תשובה: על שאלה א', כתב מרן באהע"ז סי' סב' סעי' ה', מברכין ברכת חתנים אחר ברכת המזון בכל סעודה וסעודה שאוכלים שם. הרי מפורש מדבריו שרק אחרי ברכת המזון מברכין ברכת חתנים. וכן ג"כ מדבריו בסעי' ז', לגבי פנים חדשות, שכתב שאם לא אכלו שם עד עתה מקרי פנ"ח ומברכים שם ביום ז"ב אחר ברכת המזון. וסיים שם שכן פשט המנהג. ובאמת כך נהגנו תמיד במרוקו שלא ברכנו ז"ב רק אחרי ברכת המזון.

ואמנם היו אלה שברכו גם אחרי מזונות שאוכלים בבית הכנסת או בבית, וסמכו על דברי הרמ"א שכתב שם בהג"ת בשם י"א שאם היו שם פנים חדשות אע"פ שאי' אוכלים שם מברכים ז"ב בשבילם, לילה ויום. ולס' י"א בתרא בס"ה, גם שבת ויו"ט היו פנים חדשות. ולהיות שלגבי קדוש במקום סעודה, כתבו האחרונים שאפי' אכל רק פת כסנין נקראת סעודה, ראה שערי תשובה. או"ח סי' רע"ג סק"ז, לכן סמכו ע"ז וברכו ז"ב אף אחרי מיני מזונות.

ולענין השאלה ב'. אותם שעורכים חתן בבית חופה וקידושין, ורוצים לחזור על הטקס בתוך האולם, הנה לענין שבע ברכות הרבר פשוט שהם רשאים לחזור עליהם אם יהיו שם פנים חדשות, אבל לא על ברכת אירוסין וכ"ש על סדור הקדושין, דהיינו לקדש שוב את הכלה על ידי נתינת הטבעת, כלל וכלל לא. כי יש חשש שהרואים יחשבו שהקידושין הראשונים היו קדושי טעות או קידושין על תנאי ולא נתקיימו התנאים ויהיו קדושין תופסין באחותה ע"י בסי' נ' חלק"מ סק"ב.

זו מה שנ"ל להשיב על שאלותיך בקצור נמרץ מה שנוגע לפי הדין.
והנני חותם פה פתח-תקוה בברכת שלום עם כתיבה וחתימה טובה ושנה טובה

הצב"י משה מלכה

שו"ת עשה לך רב חלק ה סימן לח (אור תורה אדר תשמ"ב סימן מח)

ברכת חתנים שלא בבית החתן

הנני מאשר קבלת מכתבך מיום כ"ט תשרי דנא, והריני להשיבך על שאלתך כדלהלן:

ב"ה בשיבתנו היו בזמן האחרון מספר חתונות ונשתרש המנהג שהחתן וכלתו באים לכאן באחד משבעת ימי המשתה כדי שנשמחם ואף יסיים את סעודת המצוה בשבע ברכות. ידוע שמנהג הספרדים לברך שבע ברכות בבית החתן. האם הספרדים הלומדים כאן יכולים לברך אחת מהשבע ברכות, או שמא עקב זאת שאין השמחה בבית חתנים יש חשש ברכה לבטלה.

כדי להשיב על שאלה זאת נצטרך לברר ההלכה ממקורותיה: א"ר אבא בר זבדא אמר רב: חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעת הימים. מ"ט משום דבעו למיחד. וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה, אין שמחה אלא בחופה (סוכה כ"ה ב). וכתבו התוס' (שם ד"ה אין) משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכים שהשמחה במעונו, ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה. ובפ"ק דכתובות (ז' ב) אמרינן נמי מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, משמע דוקא במקום חופה דהוא בית חתנים. ומיהו אין ראיה משם דדילמא לאפוקי מדר"י קא אתי דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה. וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי במקום שבירכו תחלה ברכת נישואין קרי ליה חופה, פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכים אותה כשהעם מרובים ואין יכולים ליכנס בבית, אלא מקום ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכים ברכת חתנים כל שבעה ע"כ.

והרא"ש (שם) העתיק דברי התוס' והוסיף: ונוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה (והוסיף) ונראה דמכאן אין ראיה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דה"פ הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים עכ"ל.

וכל הנ"ל העתיק הטור (באה"ע"ז סימן ס"ב), וכתב שם מרן הב"י בשם הר"ן, דמהא שמעינן שאם יוצא החתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין מברכים שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים דאין שמחה אלא בחופה. ומשמע דאפילו באותה חצר עצמה וכדכתיבנא. ובדאי שהשמחה במעונו אומרים אותה אפילו שלא במקום חופה, דהא מכי רמו שערי באסינתא אמרינן ליה דליכא חופה, וכיון שכך יש לנו לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכים ברכת חתנים, דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה אתיא לא תליא בחופה, והכא הכי קאמר דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה. וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן והכלה הם שם, אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס'.

ברוח כל הנ"ל פסק גם מרן בשו"ע (אה"ע"ז סימן ס"ב ב"י) וזו לשונו: יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים. וה"מ בשדעתו לחזור אח"כ לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים עכ"ל.

וידועים דברי גדולי האחרונים ובראשם הטורי - זהב שלא הסכימו לכל הנ"ל. ודעתם ברורה שגם כאשר יוצאים החתן וכלתו לאכול במקום אחר יש לברך ברכת חתנים. וטעמם שלא אמרו בגמרא אין שמחה אלא בחופה משום שאכילה בסוכה אין שם שמחת נישואין דאין המקום ראוי לכך. אבל אם הולך לבית אחר לשמוח שם עם כלתו אף שיחזור אח"כ לבית הראשון מ"מ באותה עשה שהוא שמח בבית שני גם אותו בית הוא חופה, והדברים ארוכים בגדולי האחרונים.

ועל זה סומכים האשכנזים לברך ברכת חתנים בכל בית שהחתן והכלה אוכלים שם, וכך נתפשט המנהג ביניהם.

ולכאורה לספרדים שקבלו הוראות מרן הב"י הלא פשוט ביותר שאין להם לברך ברכת - חתנים אלא במקום החופה בלבד, היינו מקום שנקבע תחלה לישיבת החתן וכלה כל שבעת ימי המשתה. ואעפ"י שאין אנו רשאים אפילו לגמגם נגד דברי מרן הב"י, נראה שבנדון דידן יש למצוא דרך ברשות מרן עצמו. שהנה כתב דין זה בשם "יש אומרים" (עין בשדי - חמד כללי הפוסקים סימן י"ג אות כ"ד) אעפ"י שלמעשה אין חולקים. אבל נראה שעדותו של הר"ן שהעתיק מרן דבריו בב"י, שהעיד "וכך נוהגים היו לברך ברכת חתנים בכל אחד מבתי החתונה

כל זמן שהחתן והכלה הם שם", היו לו מקור הסתייגות מדברי התוס' ועוד שמצאנו להמאירי (בכתובות ז' ב) שהביא שיטת התוס' הנ"ל בסוכה, ואח"כ הביא דעת "יש אומרים שכל מקום שהחתן מתקין בו סעודה מברכין בו ברכת חתנים". ובסוף דבריו כתב וזו לשונו: "ומכל מקום הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבדם שאין מברכין שבע ברכות בשבילו, שאין אותה סעודה שלו כלל. הא אם אחרים מזמנים אותו ועושים לו סעודה בביתם לכבודו יראה שהדין בזה כאילו הוא מתקין לו סעודה לשם עכ"ל.

ואעפ"י שפשוט שעניני קדשו של מרן לא ראו דברי המאירי, אולי מזלו ראה, ולכן לא כתב דין זה כדרכו בסתם, אלא בשם "יש אומרים", ולכן רשות נתונה לנו להתיר ברכת חתנים בכל מקום שמתכנסים שם לסעוד לכבוד החתן והכלה.

וגדולי האחרונים אף הם נראה דעתם כן, וכבר נשאל מרן החבי"ף (בספרו רוח חיים על אהע"ז סימן ס"ב) במעשה בחתן וכלה שעשו נישואין בבית אחד ושם עשו החופה שהוא אפריון שפורסים יריעות האהל לפני הפתח ושם הוא קבוע. ובתוך ימי החופה היה סעודת ברית מילה לאחיו של החתן שהוא דר בדירה אחרת למטה מאותה דירה. ויען הם קרובים ביטלו כל המאכלים בבית החופה ועשו סעודת ברית מילה למטה בדירה אחרת שאין שם החופה ולא הכלה כי אם החתן ושושביניו, ונסתפקו אם אומרים שבע ברכות או לא. ואחרי שהביא דברי הראשונים ודברי רבני האחרונים (עיין בדבריו) סיים וכתב: וכל שכן בנדון דידן דיש לברך שבע ברכות. ובאמת שאחרי המח"ר יש מקום לגמגם בפסק זה, (כפי שמובן בפשיטות למעיין). אלא שאנו נענה אחריו ונאמר, דכ"ש בן בנו של כ"ש בנדון דידן, שהרי בנדונו של הרב החבי"ף לא היתה זו סעודה לכבוד החתן והכלה אלא לכבוד ברית מילה, ואף גם זאת הכלה לא היתה שם כלל, ונטתה דעתו לברך שבע ברכות, וק"ו לנדון דידן. אח"כ הביא הרב שם עוד שני מקרים בשם הפחד - יצחק (מערכת בית דס"ב ע"א) שהסכימו רבני הישיבה לברך ברכת חתנים אפילו שלא בבית החופה ממש עיי"ש באורך.

ועוד לבי אומר לי, שגם מרן שפסק בפשיטות שאין לברך ברכת חתנים אלא בבית החופה בלבד, היינו דוקא בזמנו, שנהגו בודאי כמבואר לעיל, ועיני ראו בימי ילדותי שעדיין כך נהגו בירושלים שקבעו מושב לחתן וכלה ועשו להם אפריון, וכל שבעת ימי המשתה לא זזו ממקומם, וכל בני המשפחה והשושבינין סובבו בשירה ושמחה כל שבעת הימים, על כגון דא אמר מרן הב"י דינה אבל בזמנינו בעוה"ר גם בקרב הצבור שומרי תורה ומצוות אינן יכולים להקפיד על ישיבת חופה כל שבעת הימים במקום מיוחד, ולהזמין אליהם מידי יום מנין ובתוכם פנים חדשות כדי לברך ברכת חתנים, מפאת דוחק השעה שכל זה עולה הוצאות גדולות מאד, וביטול עבודה לבני המשפחה, והחתן והכלה יושבים בביתם ככל האדם, ולכן מוזמנים הם לסעודות בבית בני המשפחה וידידים, וכל אחד מקבל עליו לשמחם בסעודה אחת, והרי זה כאילו הותנה מראש שכל מקום שבו יסבו החתן והכלה לסעודה הוא מקום החופה, ואפילו מרן יסכים לכך, שאל"כ הרי ביטלנו לגמרי ברכת חתנים בשבעת ימי המשתה.

כל זה כתבתי לך דעתי להלכה, אבל למעשה ירא אנכי להורות כן מחשש ברכה לבטלה, אא"כ יסכימו עמי עוד שני בעלי הוראה. וה' יזכנו ליעוד נביא קדשנו: עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה.

שו"ת עשה לך רב חלק ה סימן לט

בנושא הנ"ל

לכבוד וכו' שלום רב וכו' וכו' שמחתי מאד למקרא תשובתו החשובה, כיון שזה מכבר הטרידני ענין זה, שהרי היום אין החתנים נוהגים לישיב בבתיהם שבעת ימי המשתה, וכבר פשט המנהג אצל חלק גדול מהציבור שעושים שבע ברכות בכל מקום שמוזמנים אליו.

דא עקא שאין השמחה שלימה כיון שכפי שכב' כתב יש מקום להרהורים וספקות בענין, שהלא כידוע כאשר מרן פוסק בשם "יש אומרים", דעתו שכך יש לנהוג, ולו רצה שנתחשב בדעת החולקים היה לפחות מביא זאת בשם י"א וי"א כמנהגו בהרבה מקומות, ולכן יש פנים לכאן ולכאן בענין זה. אם כי איני ראוי לענות בתריה כיון שהואיל לשאול לדעתי אכתבנה בקיצור.

מצד עיקר הדין נראה שיש תחילה להבין מדוע פסקו הראשונים שיש לברך רק בבית - חתנות, ואין שמחה אלא במקום חופה, הלא לכאורה גם בזמנם שהיו רגילים לעשות בבית שבעה ימים, אם הכינו סעודה מיוחדת לכבוד החתן והכלה האם שמחתם נפגמה בשל כך. ויתכן שמשום כך פסקו חלק מהראשונים שרק בסוכה לא יברכו כיון ששם כנראה שהשמחה באמת נפגמה, אולם בשאר כל מקום מברכים. אולם התוס' ורוב הראשונים שחולקים וסוברים שבכל מקרה לא יברכו בבית אחר, ומהר"ן נלמד שגם אם עשו סעודה מיוחדת לחתן וכלה, לדעתם אין לברך שהרי כתב הר"ן שמנהגם לברך בסעודות כאלה, ושלפי דעת התוס' אין לעשות זאת, ויש לחשוש לשיטתם. ז"א שהר"ן הבין שלפי התוס' אפילו אם זה המנהג ושעושים בבית אחר במיוחד לחתן וכלה אין מברכים, שאל"כ מדוע לא כתב הוא את החילוקים של האחרונים.

וכנראה שהתוס' הבינו שקשה למדוד בכל מקרה, אם יש יותר שמחה או פחות שמחה, ויתכן שזוג זה שמח יותר פה והשני שם, ובסוכה ביום חם שמחים וביום קר פחות שמחים, ואין לדבר סוף, ולכן תקנו את הברכה דוקא למקום השמחה העיקרי שהוא בית החתן ולא בשום מקום אחר, ז"א שמעתה לא קובעת מדת השמחה אלא המקום (כעין קביעות מקום לענין סעודה שאעפ"י שיעקר הסעודה באכילה, המקום הוא הקובע).

כל זה היה בזמנם, היום המצב השתנה וכמעט שאין לחתן וכלה קביעות מקום, והם נוסעים ממקום למקום בתוך ימי המשחה ובכלל היום אורח החיים שונה. והשאלה היא האם נאמר שיברכו בכל מקום או שאעפ"כ לא יברכו אלא במקומם כיון שאין בידינו כח לתקן ברכה על מצב שהם לא תקנו ברכה, שהרי הם תקנו דוקא בשמחה במקום החופה, ואנו רוצים לתקן שיברכו בכל מקום. וגם לא יצוייר שנגיע למצב שכת"ר כותב שבטלנו ברכת - חתנים, אף כי באמת חבל מאד, אולם בידוע אין זו הברכה הראשונה שמתבטלת כתוצאה משינוי באורח החיים, ומצאנו כמה ברכות בעיקר של שמחה ושהחיינו ועוד, שכתבו האחרונים לא לברך, ולכן אולי צריך לומר שאם לא תיקנו אלא במקום החופה, לנו אין כח לתקן זאת. מה גם שקשה לנו להשוות את השמחה של אז לשמחה של היום, ויתכן שאז היתה שמחה גדולה יותר שהרי היתה חבורה שלימה עם החתן כל הזמן, והיו מנהגים רבים שהחתן היה כמלך כל שבעת הימים, ואילו היום החתן והכלה מטלטלים ממקום למקום עוסקים בענינים רבים במשך כל שבעת הימים וסממני מלכות מהם והלאה. כל הנ"ל מה שנראה לי מעיקר הדין לו היינו חוששים לדברי הר"ן והראשונים, אמנם למעשה מצאנו כבר חבל נביאים עדת אחרונים גם אשכנזים וגם ספרדים שחילקו חילוקים שונים ע"מ שיוכלו לברך בכל מקום ברכת חתנים, ובהם היש"ש, הט"ז, ערוה"ש, בעל הכנה"ג ועוד הרבה, וכיון שהלכה כבתראי היה נראה שיש לסמוך על חילוקים אלו ע"מ לקיים מצות שבע ברכות.

מבחינה עקרונית נראה לי שלא צריך להיות בזה הבדל בין האשכנזים לספרדים שהרי גם האחרונים האשכנזים אינם באים לחלוק על מרן שציטט דברי הרבה ראשונים, אלא רובם מסבירים שגם מרן יודה במקרה כזה, ולכן בזה גם הספרדים יוכלו להעמיד דבריו כמו שהאשכנזים עושים כדי לקיים מנהג הברכות, והרי מדברי הרמ"א בדרכי - משה משמע שמסכים לדברי מרן, וגם האשכנזים לא באו לחלוק עליו בדרך זה.

מכח זה אומר בזהירות רבה שההבדל בין האשכנזים לספרדים אינו נובע מכך שקבלנו פסקי מרן, אלא מכך שאצל הספרדים עד לפני דור או שנים אכן נהגו שישב החתן בביתו כפי שכת"ר מעיד שנהגו בירושלים, וא"כ ממילא לא הוצרכו לשנות דין מרן כפי שהיה אצל האשכנזים, וקשה גם לומר שהיה מנהג שלא לברך במקום אחר שהרי מילתא דלא שכיחא אין לומר בזה מנהג כדברי הש"ך בסימן ק"צ. וכיון שלא נהגו ללכת למקום אחר זה היה מילתא דלא שכיחא. א"כ אפשר לומר לגבי הספרדים, שאנו נמצאים עתה בעצם התהליך של השינוי, כפי שקרה אצלם בימי הט"ז ושאר האחרונים שמקילים, וכמו ששמע בכנה"ג שנהגו אצלם ג"כ כך, ואולי בעוד קהילות ספרדים נהגו כבר כאשכנזים בזה, ורק בירושלים עדיין נשמר המנהג כבימי מרן, וכך ידוע אצל התימנים שזה המנהג. ככל מנהג שמשנתה בתחילה החרדים יותר נמנעים משינוי והשינוי מתחיל מהציבור הרחב ורק אח"כ מוצאים את הסמך ההלכתי לענין, וגם בעניננו ידוע שהרבה מאד ספרדים נוהגים למעשה לברך שבע - ברכות וחלקם גם בני תורה, ולעומת זאת יש המחמירים בזה שלא לברך. ודאי יקומו בעתיד להצדיק המנהג וכמו שכת"ר מצדיקו בתשובתו, ואז יתכן שכולם ינהגו כך.

לגבי השאלה שבעטיה נכתבה התשובה יתכן שיש צדדים נוספים למחשבה בשאלה זו.

א. לכאורה כאן מדובר בחתן וכלה אשכנזים, ומנהגם שלהם ודאי שצריך לברך שבע - ברכות בסוף הסעודה עפ"י דין, וכיון שכך יתכן שגם לספרדי יותר לברך, שהרי המברך שבע ברכות אינו מברך לעצמו אלא לציבור כולו ולחתן וכלה ולכבודם, ולכן יש לדון להתיר לו לברך במקרה כזה, ואין כאן ברכה לבטלה. וכשם שיש מתירים לברך גם למי שלא השתתף בסעודה כיון שהיתה סעודה שחייבה את הברכות אעפ"י שהוא עצמו לא חייב בזה. ונכון שיש מחמירים בזה שלא יברך מי שלא אכל, אולם אפשר לומר שדוקא לגבי אכילה צריך שהמברך יאכל שאל"כ אינו נוטל חלק בשמחה, ואילו אצלנו לגבי הברכה הרי מדובר בספרדי שנוטל חלק מלא בשמחה, והבעיא היא מצד המנהג בלבד, ואולי נאמר שהמנהג בענין זה תלוי ברוב המסובים ולא כפי שנתכבד בברכה ועדיין ענין זה טעון ליבון.

ב. יתכן שכאן יש מקום להחמיר יותר כיון שכאשר דנים על מצב הענין אם לקיים שבע ברכות או לאו, ראוי לחפש דרך ולו גם דחוקה כדי לקיים את המנהג ולברך ולא לבטל לגמרי את שבעה ברכות, ואילו כאן השמחה ישנה וכל הענין של כיבוד בלבד, וא"כ מדוע לו להכניס ראשו בספקות, אם לא יברך הוא, יברך אשכנזי במקומו, והכל על מקומו יבוא בשלום.

לסיכום אומר בזהירות רבה שלענ"ד באותם מקומות שאין מנהג ברור, בזה יכולים גם הספרדים לברך שבע - ברכות כמו שמקובל היום ואין למחות בידם, ואילו אנשים שאצלם המנהג ידוע שלא לברך במקום אחר, נראה שיחמירו בזה ולא יברכו שבע - ברכות אלא במקום חופה כמנהג אבותיהם.

ולגבי השואל הנ"ל, נראה שמעיקר הדין רשאי לברך והמחמיר תבוא עליו הברכה.

ושו"ר בספר "שערי - עזרא" להרה"ג בצרי שליט"א שנשאל בענין זה שהרי כבר נפוץ המנהג לברך בכל מקום, וכתב ששמע מפורשות מהרה"ג עטייא ז"ל שהמנהג להחמיר בזה ולא לברך במקום אחר, וכנראה שזה מנהג ירושלים.

אסיים שוב בברכות מעומקא דלבא וכו', שלמה לוי

[שו"ת עמק יהושע \(מאמאן\) חלק ג אבן העזר סימן לח](#)

סימן לח

שבע ברכות שלא בבית החתן.

ראה ראיתי בעין יפה באור תורה אדר תשמ"ב סימן מ"ח, מאמר ידידנו הרה"ג כמהר"ר חיים ד. הלוי שליט"א רבה הראשי של ת"א יפו, שנשאל אם מותר לברך ברכת חתנים היכא שהחתן והכלה מוזמנים לסעוד בבית קרובי המשפחה או ידידים, והעלה שיש לברך, ובסו"ד חדש וכתב שגם מר"ן ע"ה יסכים לזה, וסעמו אחר שכך נהגו בימים אלה הר"י כאלו התנו מראש שכל מקום שבו ישבו לסעודה הוי מקום החופה ע"ש.

ולחיבת תורתנו הק' והטהורה, אבוא העיר'ה, בקיצור ואומר (א) מה שכתב שם בתחילת דבריו וזל"ה נראה שבניד"ד יש למצוא דרך ברשות מר"ן ע"ה עצמו, שהנה כתב דין זה באהע"ז סימן ס"ב ס"י, בשם י"א, אע"פ שלמעשה אין חולקים, אבל נראה שעדותו של הר"ן שהעתיק מר"ן דבריו בב"י שהעיד, וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחד מבתי החתונה כ"ז שהחתן והכלה הם שם, היו לו מקור הסתייגות מדברי התוספות עכ"ד ע"ש.

אחר המח' מכת"ר לא היא, דלמרות שמר"ן מלכא ע"ה כתב הלכה זו בשם י"א, בכל זאת פשיטא דלהלכה ולמעשה כך היא דעתו דע"ל להחמיר, ומה שאמרה בשם י"א, רק להודיענו שיש חולקים בדבר והוא הר"ן ע"ה וכמ"ש בב"י, שכך דרכו בקדש בכל הש"ע כידוע בכללי הש"ע, חדע עוד שתי' אם כותב י"א וי"א הלכה כבתרא כידוע, וכ"ש כאן שהעלה על שלחנו שלחן מלכים, רק דעת י"א שהם התוס' והרא"ש ע"ה, פשו"ב שכך דעתו, וכ"ש שהר"ן גופיה סיים עלה ואמר וזל"ה אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותי הצרפתים ע"ה בעלי התוס' ע"ש.

ועוד הר"ן גופיה בכתובות ג' ע"א הביא ג"כ הלכה זו משם הרמב"ן ע"ה ולא העיר עליה בכלל, זאת אומרת שכך דעתו דע"ל להחמיר ע"ש, ובכן מ"ש שם ידידנו הרב הכותב הג"ל וזל"ה ולכן רשות נתונה לנו להתיר ברכת חתנים בכל מקום שמתכנסים שם לסעוד החתן והכלה ע"ש, גם זה לע"ד לא היא וכמס"ל, וגם מור"ם ע"ה אזיל ומודה בזה, מכמה טעמי תריצי הל"ה (א) לא תגיה כלום על דברי מר"ן הג"ל, (ב) שם בדרכי משה ע"ה ציין וכתב וזל"ה וכן כתב הר"ן פ"ק דכתובות ה' תע"א וכתב שם דאפי' אשר ברא לחד אין מברכין, אלא במקום החופה ע"ש. ודואלתי לבאר היינו טעמא שמר"ן מלכא ע"ה כתב הלכה זו בלשון י"א, כי באמת העיקר

להלכה היתה דעתו דע"ל להקל כדעת הר"ן ע"ה ובמיוחד שטיים עלה שכך המנהג, אך בכל זאת דעתו נטתה להחמיר להלכה ולמעשה כדעת התוס' הן מטעם חשש ברכה לבטלה, והן מטעם שהר"ן ע"ה גופיה הור"א אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס' ע"ה ע"ש, והן מטעם שהמחמירים רבים המה, הל"ה התוס', הרא"ש, והמרדכי ע"ה, וכמ"ש שב בביי ראה שם. ולכן אמרה בלשון י"א, אך המאירי ע"ה (שהביא שמה ידידנו הרב הכותב גר"ו שם באותו מאמר באור תורה, להסתייע ממנו לנידון זה ראה שם). הוא הפך מזה, דהיינו הוא דעתו גוטה בעיקר ההלכה להחמיר כדעת התוס', ולכן הוא הביא דעת המקילים בשם י"א, ובכל זאת הכריע כוותיהו בלשון וגראה, ובכן אין ראיה משם כי הוא הפך דעת מר"ן ודו"ק.

והאשכנזים נהגו להקל בזה ומברכים ברכת תתנים איפוא שמוזמנים, וסומכים על הט"ו ע"ה וכמ"ש כת"ר שם.

אך אמנה מדברי קדשו של הט"ו שם מוכח שאיננו גופיהו לא הקילו כי אם מטעם שגם שם מייחדים להם חדר, ובוהו יכולים לשמח יחד כמו בביתם, וכמ"ש שם במפורש וול"ה וברור הוא שגם דעת התוס' כן, במ"ש במקום עיקר ישיבת חתן וכלה, דהיינו בחדר שמייחדים שם החתן והכלה ואין לזרים אתם וכו', משא"ך בבית המיוחד לו ולכלתו שיוכל לשחק עמה בעת שבני אדם פונים מאליה, וכן משמע לשון התלמוד וכו' ע"ש, לא כן אם הולך רק לסעוד סעודתו, ולחזור אח"ך לביתו, נראה שגם הם אזלי ומדי דאין לברך שם שום ברכה, וראה עוד מ"ש הב"ח שם בסימן הנ"ל על פרשה זאת ומשם באר"ה.

ודברי הגאון הקדוש המחבר רוח חיים על אהע"ז סימן ס"ב שהביא ידידנו הרב הכותב גר"ו שמה באותו מאמר (באור תורה הנ"ל), נראה שהם נגד דברי מר"ן הנ"ל, ובכן אין להביא ראיה משם, ולא כמ"ש הרב הכותב הנ"ל שיש להביא ראיה ממנו בק"ו ע"ש.

ושוב ב"ה אל ה' ויאיר לנו, וראה ראיתי בסה"ב ערוך השלחן (להגאון הק' כמהר"ר י. מיכל עפשטיין זצ"ל), ושם בחלק אהע"ז סימן ס"ב, בס"ק ל"ה הביא דברי מר"ן ס"י הנ"ל בשלימותם, ונתן טעם לשבח וול"ה והטעם מפני שאמרו רז"ל (סוכה כ"ה) אין שמחה אלא בחופה, משמע דשלא במקום החופה לא שייך שמחה, ולכן אם נעקרו ממקומם למקום אחר באקראי, אין אומרים הברכות ואפי' אשר ברא והשמחה במעונו אין אומרים (תוס' שם) וכו' ע"ש, וזה אומר דסבר לה מר שכך דעת מר"ן ע"ה להלכה ולמעשה, וכמ"ש אנן בעניותין למעלה ב"ה. ושוב שם ס"ק ל"ו כתב וחדש בטובו וול"ה אמנם כל עיקר דין זה גתייסד אלא כשיש מקום חופה קבוע להחתן והכלה עם השושבינין על כל ז' ימי המשתה כמו אפריזן שעושין באשכנז כמ"ש הטור, וזו אחת מן החופות שביארנו בסימן נ"ה, ולכן כשסרים משם באקראי אין שם שמחה, אבל אצלינו שהחופה היא ברחוב ואח"ך אין מקום קבוע לז' ימי

המשתה, הדבר פשוט דבכל מקום שמתאספין החתן והכלה והחבורה ואוכלים ושומחים שם, הוא כמקום החופה כמו בהולך לגמרי לבית אחר או לעיר אחרת באין דעתם לחזור דנעשה שם מקום חופה כמ"ש. כמו כן אצלינו כיון שאין אנחנו רגילים לקבוע מקום קבוע על ז' ימי המשתה, לכן לאיזה מקום שמתאספין שם הוא מקום השמחה וכו', וכו', ראה שם ומשב באר"ה, ואם כן הוא הדין אצלינו כהיום הזה שגוהגין לעשות החופה באולמת כידוע, ושוב אין מקום קבוע להם לז' ימי המשתה, רק קרובי המשפחה והידידים מומינים אותם, נראה לענ"ד דבכל מקום שמתאספין שם הם והחבורה שלהם, שם הוי כמקום השמחה וכמ"ש הגאון הקדוש הגו', ובוהו יכולים לברך כל הברכות שמה.

אך אמנה היכא שהחתן והכלה קבעו מקום חופה בביתם כמו שהיינו נוהגים בהתחלה, ורק באקראי הומינים, או אחר עריכת החופה באולם, קבעו עצמם להמשיך שבעת ימי המשתה בביתם, ורק באקראי הומינים, אז אין לברך כי אם במקום קביעותם כדעת מר"ן מלכא ע"ה וכמש"ל ודו"ק, ומטעם עול הצבור אשר השתרג ועלה על צוארי, לא יכולתי להתאריך יותר כדרכי בקדש ב"ה, כי הוא זה מה שנראה לעניות דעתי, בעזר אלהי ישראל, מחסי ומצדדתי, התו"פ באר שבע עיר האבות זיע"א, עבד האל הגאון.

יהושע מאמאן גר"ו
וזאת תשובת הרה"ג שליט"א הנ"ל.

ב"ה, תל אביב יפו, כ"ג אייר תשד"מ.
למטובדי וידידי גר"ו.

הרב הגאון כמהר"ר יעושע מאמאן שליט"א.
חביה"ד באר שבע.
השלום והברכה.

הנני מאשר קבלת מכתבו מיום ד' אייר דנא, שהגיעני בימים אלה, ושמתי לקרא תשובתו חרימת, דדין ז' ברכות שלא בבית החתן, ומני ומניה דמר תסתיים שמעתתא, להגדיל תורה ולהאדירה.
בברכות נאמנות לכת"ר ומשפחתו.
ברגשי כבוד רב
ע"ה חיים דוד הלוי

סימן טל

התר בישואין.

אוצר שהאשה הנו' לפני הרבה שנים קרה לה אותו המאורע ונשרפו פניה, וחלק גדול מאבריה, רח"ל, ובוהו נמאסה ההסתכלות על פניה לכל אדם, ולזה בעלה עזבה מאו, ומאו והוא יושב גלמוד בלי אשה, לכן אנן ביה"ד התרנו לו לישא אשה אחרת עליה, וכדק"ל להלכה, וכמ"ש בספר התקנות הל"ה בספר תורות אמת דף פ"ב ע"ב או"ג וול"ה זכנ ביה"ד שנראה לו שיש אונס ניכר להם מחמת האשה

שו"ת עמק יהושע (מאמאן) חלק ה' אבן העזר סימן ז' (קישור)

סי' ז'

בענין ברכת חתנים שלא בבית החתן

עוד ראה ראיתי שם בספר שמ"ש ומגן (של ידידנו הרה"ג רבי שלום משאש שליט"א) עמוד ש"א סי' ט', ושם ציין לפסק דין שסדרתי אני ב"ה בהרחבה בספרי עמק יהושע חלק ג' סי' ל"ח, וב"ה לא העיר על זה כלום, רק הוסיף וכתב שם וזל"ה ועיין בהקדמתי לספר הבית היהודי (של ידידנו הרה"ג רבי אהרן זכאי שליט"א) שהבאתי ראיות מדברי הרבה פוס' ועליהם מיוסד מנהגנו במארוקו, והרבה פעמים הוזמנתי לסעודה אצל הקרובים או רעים וכו', והיתה שמחה גדולה יותר מבית החתן, ומברכים כל הז' ברכות וכו', וגם שמה של הסעודה מוכיח עליה סעודת ז' ברכות, ועיין למעלה בחלק אהע"ז סי' כ"א מ"ש בזה עכ"ד שכתב שם, ובכן ראה ראיתי מ"ש בהקדמתו לסה"ב הבית היהודי ח"ג, ושם כתב וז"ל וזה מיוסד ע"פ דברי הר"ן שהביא הב"י, והט"ז, ומהר"ל מפראג, הבי"ד הבאה"ט סקי"ד, וכן היא דעת הסמ"ק ישן הביאו הב"ח, ופי' כן גם דעת הרא"ש עי"ש, ועיין ג"כ להערוך השלחן סי' ס"ב אות ל"ו שהליץ בעד המנהג הזה, ולכן הגוהגים כך אין לשנות המנהג עכ"ד שם, ועוד ראיתי מ"ש בספרו שמ"ש ומגן הגו' בחלק אהע"ז סי' כ"א כמש"ל, ושם ג"כ לא חדש כלום אלא כתב מ"ש בהקדמה הגו' עי"ש.

והנה כל מ"ש שם לא צודק בכלל, כי א' דברי רבנו הר"ן ע"ה מלבד שהם נגד דעת מר"ן מלכא ע"ה שם באהע"ז סי' ס"ב סיו"ד איהו גופיה סיים וכתב וזל"ה אבל מכל מקום יש לחוש לדברי רבותי' הצרפתים בעלי התוספות

ע"ה עיי"ש. הביא דבר"ק מר"ן הבי" שם בסי"ב עיי"ש, ועוד רבנו הרמ"א ע"ה שם ציין על סוף דברי הר"ן ע"ה הגז', וכתב עלה שם בדרכי משה וזל"ה וכן כתב הר"ן בפ"ק דכתובות ה' תע"א, וכתב שם דאפי' אשר ברא לתוד אין מברכין אלא במקום החופה עכ"ל עיי"ש, וזה אומר א' דעתו דע"ל שהר"ן גופיה דעתו נוטה בעיקר להחמיר שלא יברכו בכלל, (ב) רבנו מור"ם ע"ה איהו גופיה דעתו דע"ל להחמיר, ולכן לא הגיה כלום על דברי מר"ן שם סיו"ד עיי"ש ובכן איך אפשר לומר שסמכו עליו לברך נגד מר"ן מלכא ע"ה, ונגד מ"ש איהו גופיה,

ב) עוד מה שציין למ"ש הבאה"ט ע"ה שם באהע"ז סקי"ד שכתב שם וזל"ה ועכשיו מברכין ז' ברכות אפי' במקום דלא היה החופה ט"ז, ומהר"י מפראג ע"ה, וכו' וכמ"ל, גם משם אין שום ראיה לאותו מנהג שאמר שנהגו בעירו כמ"ל, דשניא דא מן דא כרוחוק מורח מן המערב, כי הט"ז ע"ה איהו גופיה לא הקיל כי אם מטעם שגם שם במקום שהם מוזמנים היו מיוחדים להם חדר מיוחד לשמות בו התתן וכלתו יחד כמו בביתם, וכמ"ש שם ס"ק ז' במפורש וזל"ה וברור הוא שגם דעת התוס' כן במ"ש במקום עיקר ישיבת חתן וכלה, דהיינו בחדר שמיוחדים שם להתתן וכלה ואין לדורם אתם, וכו', משא"ך בבית המיוחד לו ולכלתו שיוכל לשחק עמה בעת שבני אדם פונים מאליו, וכן משמע לשון התלמוד וכו' ראה שם מה שהאר"ך למעניתו, בפרשה זאת בתקופה וגבורתו, ומשם באר"ה, לא כן אם הולך רק לסעוד רק הוא וכלתו, ולחזור אח"ך לביתו, פשו"ב דאין לברך שם שום ברכה וכמ"ש שם במפורש בדברי הט"ז ע"ה גופיה עיי"ש, וראה עוד מ"ש שם רבנו ב"ח ע"ה שדבר בקדשו ג"כ בזה, ובסו"ד סיים וכתב וזל"ה אבל כשהולך לגמרי בבית אחר א"כ מניח שם החופה ובית חתנים הוי, וכן בהולך לעיר אחרת, וכתב בסמ"ק ישן דכן עמא דבר, וכך הם דברי הרא"ש ע"ה עכ"ל עיי"ש, ומשם באר"ה ג"כ דדוקא באופן כזה שכתב הט"ז מברכין, לא כן באופן אחר וכמ"ל, אסור לברך שום ברכה, והוי ברכה לבטלה ממש.

ובכן פשו"ב שגם מהר"ל מפראג ע"ה כך דעתו דע"ל כמ"ש הט"ז ע"ה דהא בחודא מתתא אחתינהו הבאה"ט כמ"ל, ושוב ראיתי שם בט"ז גופיה שכך כתב בסו"ד וזל"ה אחר זמן רב ראיתי בכתבי מהר"ל מפראג ע"ה בפ"ק דכתובות שפסק כוותי, וזל"ה ואנו מברכין אף במקום שלא היתה שם החופה, אע"ג דאמרינן בסוכה, וליחדי בסוכה וליתבי בסוכה, וקאמר שם אין שמתה אלא חופה, שאני התם דלא יכול לשמות כראוי, אבל להא מילתא איכא שמתה ומברכין שם עכ"ל עיי"ש, וד"ל דשניא דא מן הסוכה, כי בסוכה אי אפשר להם לשמות כי אין להם לזוג מקום מיוחד, כי הסוכה פתוחה לרבים כל היום והכל רואים אותם, לא כן בבית אחר שהולך לשם ומיוחדים להם חדר מיוחד, אפשר להם לשמות, וכמ"ל במפורש בדברי הט"ז ע"ה, ולזה ההו"א שראיתי מהר"ל מפראג ע"ה שפסק כוותי וכמ"ל, זאת אומרת שמפרש דבריו כמ"ש אגן בעניותין וזה פשו"ב, ובכן אין משם ג"כ שום ראיה בכלל לנידון הרב ש. משאש הי"ז הנ"ל, ודלא כוותיה שציין למה שציין בדריהם הבאה"ט ע"ה וכמ"ל.

ומ"ש עוד הרב ש. משאש הגז' שם וזל"ה וכן היא דעת הסמ"ק ישן הביאו הב"ח ופי' כן גם דעת הרא"ש עיי"ש וכמ"ל, גם זה לא היא בכלל, א' הילך דברי רבנו הרא"ש ע"ה במלואם הביאם רבנו הטור ע"ה ושם וזל"ה וכתב א"א הרא"ש ע"ה צריך לדקדק מה נקרא חופה וכו', אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכים ברכת חתנים כל ז', וכו' עיי"ש, (ב) הילך דברי רבנו הב"ח ע"ה שם וזל"ה ולבני סוכה דוקא קאמר (שאינן מברכין שם), כיון שאין דעת להניח שם החופה בסוכה, אלא כדי לאכול שם לקיים מצות סוכה אין שמחה, אלא בחופה וכו', אבל כשהלך לגמרי בבית אחר, א"כ מניח שם החופה ובית חתנים הוי, וכן בהולך לעיר אחרת, וכתב בסמ"ק ע"ה ישן דכן עמא דבר, וכך הם דברי הרא"ש ע"ה עכ"ל עיי"ש, וא"כ אדרבה מדב"ק משם באר"ה בפשיטות דמ"ש הרב ש. משאש הגז' וכן היא דעת הסמ"ק הביאו הב"ח ופי' כן גם דעת הרא"ש ע"ה וכמ"ל, לא היא בכלל, כי הב"ח לא פירש דברי הרא"ש, אלא אדרבה ההו"א וכך הם דברי הרא"ש, ור"ל שמהם ראיה לדבריו ג"כ שכתב שם, ודברי הרא"ש מפורשים להדיא באותיות גדולות כמ"ל בדברי רבנו הטור ע"ה, ובכן אין שום ראיה מדברי קדשם לנידון דידיה, רק סתם מדבר ומציין לשם, בלי לעיין בדברי קדשם ולהתעמק בהם, וכבר אנתנו מצוים שלא לסמוך על הציונים ובעלי אסופות, ועוד כבר אמרו ע"ה בר"ק המקור הוא המאור הגדול בעולם התורה וההלכה כידוע.

וכן מ"ש בשמ"ש ומגן בחלק אהע"ז סי' כ"א, ובהקדמה הגז', לעיין במ"ש הגאון הקדוש ערוך השלחן (להגאון הק' כקש"ת וכמהר"ר י. מיכל עפשטיין זצ"ל) שהליץ בעד מנהג זה עכ"ל עיי"ש, גם זו לא שמה מתייא בכלל למנהג שאמר שם שמברכין אם היו מוזמנים, כי שם במארוקו דידן ב"ה יש להם בית שלהם קבוע שיושבים כל ז' ימי החתונה, ורק אולי באקראי הזמינו אותם החברים או הקרובים לפי דבריו, לא כן הגאון הקדוש דבר בקדשו באופן אחר לגמרי, דהיינו שעושים החופה ברחוב, ושוב אין להם מקום קבוע לז' ימי המשתה בכלל, רק הקרובים מוזמינים אותם זה היום וזה למחרתו וכו', לך נא ראו דברי קדשו ותראו דלא ראי זה כראי זה בכלל, ועוד אעיקרא דמילתא מ"ש סתם שכך היה נהוג במארוקו, לא היא כי אני ב"ה בעיר מולדתי צפרו, ובערים שכהנתי בהם הל"ה עי"ת אספי, ועובי" ארבאט ועובי" מראקש, לא ראיתי המנהג הלזה בכלל, אלא אדרבה היה נהוג שהחתן והכלה קבועים בביתם או בבית הוריהם כל ז' ימי המשתה, ואדרבה הם שהיו מזימנים הקרובים והידידים לסעוד אצלם ולשמות אתם לילה ויום כידוע.

ואם היה נהוג באיזה עיר כמו שאמר, לא הוי מנהג, כי דוקא מנהג שהוא מנהג ותיקין הוי מנהג, לא כן מנהג שהוא נגד ההלכה לגמרי, ונגד מר"ן מלכא ע"ה שקבלנו דעתו דע"ל אפי' נגד אלף פוסקים כידוע, לא הוי מנהג בכלל, וכ"ש שיש בזה ספק ברכות, וחשש ברכות לבטלה, ראוי לבטלו מעיקרו, כי כלו עלה קמשונים, ופשו"ב שהמוני עם הם שהיו מברכין ז' ברכות הגז' לפי תומם בלי לדעת ההלכה על בוריה. וכן כתב בכללי

עמק שו"ת אבן

התלמוד, וזל"ה המנהג שאמרו מבטל הלכה, דוקא מנהג ותיקין, אבל אין לו ראייה, ולא טעם, מנהג טעות הוא, (מסכת סופרים פרק יד), ומ"ש עוד שם בשמ"ש ומגן סי' ט' הגו' וזל"ה וגם שמה של הסעודה מוכיח עליה סעודת ד' ברכות עכ"ד עי"ש, גם זו לא היא, וכי השם קובע, המקום וחדר היחוד הוא הקובע, וכמ"ל במפורש רבותי' ראשונים ואחרונים ע"ה הנ"ל, שא נא עיניך וראה.

ועוד מ"ש שם בשמ"ש ומגן סי' כ"א הגו' שראה בקונטרס מטה בנימין, להאריך רבי בניהו דין שליט"א שהאריך בזה וציין להרבה פוסקים ראשונים ואחרונים שפסקו לברך עי"ש, הנה מלבד כי זה נגד מר"ן מלכא ע"ה וסייעתא קדישתא דעמיה הנ"ל בשמותם לבית אבותם ע"ה, בר מן דין כעת אני לא יכול להשיב עד שבעה"ז אשיג הקונטרס הגו', ונראה המקורות של הפוסקים ע"ה הגו' שמה, ואו נבין דב"ק על בוריים בעה"ז, כי המקור הוא המאור הגדול בעולם ההלכה, הלא ראית ידידנו הרב ש. משאש שליט"א הגו' ציין שם בשמ"ש ומגן בסימנים הגו', להרבה פוסקים לסיועי לה, וב"ה ראה ראינו במקורות שאין משם שום ראייה לדבריו, דלא ראי זה כראי זה בכלל, וכמ"ל בהרחבה שא נא עיניך וראה, כי תורה היא ולימודה ועיונה אנחנו צריכים, ועל כלנה צריכים סייעתא דשמיא, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

כי הוא זה מה שנראה לעניות דעתי, בעזר צורנו צור ישועתי, מחסי ומצודתי, התר"פ ירושלים עיה"ק תובב"א, היום ח' אלול המרוצה לתשובה, ש"ש התשנ"ה ליצירה, בא סי' "עזי וחמרת יה" וצוי"מ, וימ"ן, עבד האל הנאמן.

יהושע מאמאן נר"ו

שו"ת עמק יהושע (מאמאן) חלק ו אבן העזר סימן א ([קישור](#))

חלק אבן העזר

סי' א'

בענין ברכת חתנים שלא בבית החתן

ראה ראיתי בירחון אור תורה כסלו תשנ"ח חוברת ג' סי' כ"א מה שכתב ירידנו הרה"ג רבי שלום משאש שליט"א, ראב"ד בירושלים, בדין ברכת חתנים שלא בבית החתן.

ושם בתשובתו הגו' הביא בהתחלה דברי התוס' במסכת סוכה כ"ה ע"ב, שאמרו שם בגמרא וליכלו בסוכה וליחדו שם, אין שמחה אלא בחופה. והתוס' ע"ה שם כתבו מכאן משמע שאם יצא חתן מחופתו אפי' כלתו עמו וכו'. דאין מברכין ברכת חתנים, כיון שאין שמחה אלא בחופה, ובפרק קמא דכתובות וכו', אלא עיקר ישיבת החתן והכלה קרי ליה חופה וכו' עכ"ד, ופשט דבריהם האמיתי כמ"ש בסוד דמקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי ליה גמי חופה, ואז מברכין, לא כן אם הלכו למקום אחר באקראי לאכול שם שהזמינום קרוביהם לאכול אצלם ארוחת הצהרים או ארוחת הערב, למרות שתהא שם שמחה רבה לכבודם, בכל זאת אין מברכין ברכת חתנים שם, מטעם שאחר כך חוזרין לביתם שהוא עיקר ישיבתם שם, כך גלע"ד וזה פשו"ב. ולכן גם רבנו הרא"ש ע"ה אחר שהביא דברי התוס' הגו'

במלואם, הוסיף וכתב וזל"ה ונהגין באשכנז שעושים אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה, ונראה דמהכא (שאמרו אין שמחה אלא בחופה), אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכין לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח החופה, אלא כדי לאכול בסוכה ואחר כך חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו, ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים, וכן היה מעשה אדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים עכ"ל, ופשט דברי קדשו הם שהוא דעתו דע"ל כמ"ש התוס' ע"ה דמקום עיקר ישיבתם הוא נקרא חופה ומברכין שם, וזה ממש כמ"ש התוס' ע"ה בדבריהם למעלה, שסכמו ואמרו בזה הלשון "אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה" ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל השבעה, וכמ"ל בדברי קדשם שא נא עינך וראה.

והואלתי לבאר עוד דמ"ש למעלה בדברי קדשו, דהכי פירושו הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח החופה וכו', ר"ל אין דעתו לעזוב מקום ישיבתם הראשון אלא הולכין באקראי לאכול במקום

שהזמינו, ושוב תחזיקו למקום הראשון, בזה אין מברכין ברכת חתנים במקום שהוזמן לשם, ושוב המשך וכתב אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו, ור"ל שעזבו מקום הראשון לגמרי, והולכין לבית אחר ועושין אותו בית עיקר ישיבתם, שם מברכין ברכת חתנים, כי אחר שעושין הבית השני עיקר ישיבתם זה נקרא חופה ג"כ ומברכין, כי העיקר הוא מקום עיקר ישיבתן, ולכן הביא ראה ג"כ מאותו מעשה שהלך הוא וכלתו לעיר אחרת, ושם פשו"ב שמדובר שעקר דירתו הראשון והלך לגור בעיר אחרת לגור שם (ב) או אם ייתרו להם חדר מיוחד לשמותו, או גם זה נקרא מקום קביעתן, וכמ"ש לקמן מילתא בטעמא בעה"ו, וזה פשו"ב.

וכל זה דלא כמ"ש ידידנו הרב שלום משאש שליט"א הג"ל, שכתב דהרא"ש ע"ה בא לחלוק על התוס' ע"ה, ולא היא בכלל, ושא עיניך וראה בדברי קדשם, וראה תראה שכך הוא פשט דברייהם האמתיים ב"ה.

וכבר ידוע בעולם התורה דכל סצדיקי דמצינן למעבד שלא לאפוש פלוגתא עבדינן, וכ"ש כאן שהדברים פשוטן האמיתי הוא כמ"ש"ל, וכבר ידוע ג"כ שרבנו הרא"ש ע"ה תמיד הולך בעקבי רבותי' חכמי התוס' ע"ה, וכמ"ש בסה"ב יד מלאכי בכללי התוס' והרא"ש ע"ה, וזל"ה כל דברי הרא"ש ע"ה אינם רק קיצור מדברי התוס' ע"ה עם קצת תוס' מקצת הפוסקים ע"ה, כגון הרמב"ם והרמ"ה ע"ה לכן נקוט כללל בידך אם תלמודך בדברי הרא"ש קשים עליך ככרזל, לך נא ראה בדברי התוס' ע"ה אולי הם ישלימו חסרוניך ויחזירו ספיקותיך, כי באמת לפעמים קצר הרא"ש יותר מדאי, שו"ת חוות יאיר סי' קנ"ט, וכן מצאתי להרב משפטי שמואל ע"ה בסי' קי"ח שכתב כל דברי הרא"ש הם מיוסדים על הרוב על פי בעלי התוספות ע"ה, ולפעמים מה שחסר בדברי התוס' משלים ומוסיף הרא"ש, ועיין הדרישה חומ"ש סי' קס"ה, ושם סי' ש"ט ס"ב, כתב שבכל מקום שנוכל להשוות ולפרש דברי התוס' בדברי הרא"ש מפרשינן ליה בשוה, כי הרא"ש ביאורו הוסכם לדברי התוס' ברוב המקומות ע"כ וכו' ע"ש.

וא"כ לפי האמור בדברי קדשם חובה לעשות כל סצדיקי להשוות דברי הרא"ש עם דברי בעלי התוס' ע"ה, אפי' אם יהיה איזה דוחק, וכ"ש כאן לענין הדברים פשוטים המה לאמיתותן וכמ"ש"ל, שהם שוים בדעה אחת, וכמפורש יוצא להדיא בדברי קדשם וכמ"ש"ל שא נא עיניך וראה.

וכך יוצא מפורש בדברי רבנו הטור ע"ה שכתב בשם הרב מר אביו הרא"ש ע"ה וזל"ה שאם יצא משם לאכול בבית אחר ולחזור לחופתו, אין מברכין שם שבע ברכות, אבל אם הולכים לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו, נעשה אותו הבית עיקר, וגם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים, וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת, צריך לברך שם ברכת חתנים, עכ"ל ע"ש, ודברי קדשו קריי בחיל דבכל אופן אם יצאו לאכול בבית אחר לפי שעה, ושוב יחזרו למקומן הראשון אין מברכין, ואפי' שתהיה באותה סעודה שמחה וריקודין, בכל זאת אין מברכין שם ברכת חתנים, כי המקום הוא הקובע ואו נקרא ג"כ חופה, ורק אם יצאו משם לגמרי, וכמ"ש בלשונו הקדוש, והלכו לבית אחר הוא וחבריו, ופי' לגמרי, היינו שעזבו מקומם לגמרי, והלכו וקבעו עצמן בבית אחר, או חזר אותו הבית השני עיקר, ואז צריך לברך שם ברכת חתנים, וזה פשו"ב

לכולי עלמא, ודלא כמו שכתב ידידנו הרה"ג רבי שלום משאש שליט"א הג"ל למעלה, וזל"ה זה מוכרח מדברי הרא"ש ע"ה המפורש, רק שהטור ע"ה קיצר במובן ע"ש, ולא היא בכלל אלא דברי התוס' ע"ה ודברי רבנו הרא"ש ע"ה ודברי רבנו הטור ע"ה כלם מפורשים להדיא כמ"ש אנן בענייתין למעלה, ושלושתם ע"ה עולין בקנה אחד כפשטן וכאמיתותן וכמ"ש"ל, לכו נא וראו בדב"ק ודו"ק.

ועל פי האמור למעלה, ראה תראה שמ"ש ידידנו הרה"ג רבי שלום משאש שליט"א שם באור תורה הג"ל עמוד קס"ג ד"ה ומעתה ודאי כן היא דעת מר"ן בש"ע סי' ס"ב סי', וכו', וכו' ע"ש, כל מ"ש שם לא קיים בכלל, אלא מקום קביעתן של החתן והכלה הוא הקובע, ובכך אם דעתם לחזור למקומם למרות שהזמינו אותם קרוביהם לסעוד אצלם לשם סעודת חתן וכלה, בכל זאת אחר שדעתם לחזור למקום הראשון, אין מברכין שם ברכת חתנים, כי השמחה לא קובעת, כי אם מקום קביעתן, וכדמדוקדק יפה יפה מלשונם שכתבו ואם הלכו לגמרי וכו', ופי' לגמרי דנקטו פשו"ב לכו"ע קטון וגדול, היינו שעזבו לגמרי מקומם הראשון, והלכו לבית אחר לקבוע עצמם שם, ואז דוקא בכה"ג מברכין שם ברכת חתנים, וזה פשו"ב.

ולכן רבנו הרמ"א ע"ה הוסיף וסיים עלה באותו סעיף ואין דעתו לחזור, וצייין עלה בית יוסף ע"ש, זאת אומרת שהוא קרי בחיל שכך דעת מר"ן הבי"ג"כ, ודלא כמ"ש שם באותו קטע הרב משאש שליט"א ואמר דמר"ן בכוונה השמיטה דסמך וכו' ע"ש, דלא היא בכלל, אלא מר"ן מלכא ע"ה סמך יפה על מ"ש בדברי קדשו באותו סעיף גופיה שכתב אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו נעשה אותו בית עיקר וגם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים ע"ש, ולכן לא הוצרך להוסיף ואין דעתו לחזור, א) כך לשונו קרי בחיל, (ב) סמך ג"כ על מ"ש בביתו בית יוסף, כי שם ביתו, אך רבנו הרמ"א ע"ה בכל זאת הוסיף בטובו והגיה ואין דעתו לחזור, לתוספת טובה שלא לתת מקום לאחרים לטעות ח"ו, וצייין עלה בית יוסף, שמשם לקחה, זה פשו"ב בעה"ו, רק ידידנו הרב רבי ש. משאש שליט"א הגו' רצה לקיים המנהג שהיה להם בעירם במארוקו כמו שאמר, לכן נכנס בין המצרים לקיים אותו, ולא היא בכלל. וכמ"ש לקמן עוד בעזרת ה' ברוך הוא. ועוד איך יעלה על הדעת, שהרמ"א ע"ה חולק בזה על על מר"ן הבי"ג"כ ע"ה, כי אם הוא חולק, למה לא כתב בדבריו בשם י"א כידוע וכדרכו בקדש, הלא תראה כמה פעמים למרות שאינו חולק כותב דבריו בשם י"א, ורבותי' ע"ה הוכרחו לתת טעם לשבח למה כתב דבריו בשם י"א, ולא בסתם, ועוד כאן הוסיף וצייין עלה בית יוסף שמשם לקח הגהתו זאת וכמ"ש"ל, ודי בזה.

ועוד מה שהוסיף שם הרב ש. משאש שליט"א הגו' לחוק דבריו וכתב דמר"ן הבי"ג"כ סמך על מ"ש בב"י דדברי הרא"ש עיקר וכו' ע"ש, הנה איהו גופיה כתב דדברי הרא"ש עיקר, וגם זה תברא לדבריו, שהרי רבנו הרא"ש ע"ה שהביא רבנו הטור ע"ה נקט בלשונו וכתב אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו, ונעשה אותו בית עיקר, גם שם מברכין ברכת חתנים ע"ש, ודברי קדשו אלה קריי בחיל שעזב המקום הראשון לגמרי, והלכו כלם לבית אחר וקבעו עצמן שם, ואז חזר אותו בית עיקר ונקרא חופה ואז מברכין, ומר"ן מלכא ע"ה [רבנו הבי"ג] נקט בש"ע הג"ל לשונו כלו בדיוק, שא נא עיניך וראה, ובכך איך אפשר לפרש לשונו פי' אחר דלא כפשטן הגלוי והאמיתי, וגם

רבנו הט"ז ע"ה) וסיים אחר זה עוד וכתב, אחר זה ראיתי בכתיבי מהר"ל מפראג ע"ה בפרק קמא דכתובות פסק כמ"ש וול"ה ואנו מברכין אף במקום שלא היתה חופה, ואע"ג דאמרי' בסוכה וכו' ואמר שם אין שמחה אלא בחופה, שאני התם בסוכה שלא יכול לשמות כראוי, אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכין שם ע"ש, עכ"ד ידידנו הרב ש. משאש שליט"א הנז' לך נא ראה שם.

אך אמנה כל מ"ש למעלה ידידנו הרב ש. משאש שליט"א הנז', **העיקר חסר בדבריו הנז'**, כי רבנו הט"ז ע"ה שם כתב וול"ה וברור הוא דגם דעת התוס' כן במ"ש במקום עיקר ישיבת חתן וכלה, **"דהיינו בחדר שמייחדין שם החתן והכלה, ואין לזרים אתם"**, רק בעת שמשמחין אותם, ומשום הכי לא הוי שמחה בסוכה, כמ"ש רש"י וצוק"ל לעיל, ששם בוש החתן מלשחק עם כלתו, לפי שהסוכה פתוחה תמיד כל היום, והכל רואים אותם, משא"כ בבית המיוחד לו ולכלתו שיוכל לשחק עמה בעת שבני אדם פונים מאליו, וכן משמע לשון התלמוד בפ"ק דכתובות י' ע"ב באחד שבעל ולא מצא דם, וראה רבי ע"ה שזה בא מחמת רעבון, והאכילים והשקם והכניסם לחופה ובעל ומצא דם וכו', שמע מנה שהחזיר שהחתן יכול לבעול שם נקרא בית חופה, ואף שיש מי שהגיה שם והכניסם לחדר, אין הדין עמו לשבש כל הספרים הישנים דגורסים לחופה, וכן ראיתי בשם מהר"ל מפראג ע"ה שקיים גירסא דלחופה מטעם זה, נמצא שיש שמחה יתירה להתן וכלתו בבית החופה ספי משאר בתים, על כן חלקו שפיר בין הבתים וכו' ע"ש. וראה שם באוצר הפוסקים חלק אהע"ז סי' ס"ב ס"ק ג"ח עמוד 94 ד"ה ע"כ שם הט"ז, ומשם באר"ה עוד מ"ש רבנו הט"ז ע"ה, וכן שם עמוד מח' ד"ה ויש שכתבו לחלק, הביא הרבה פוסקים שכך ס"ל וול"ה ויש שכתבו לחלק דאם המזמין החתן והכלה לאכול בביתו מייחדין להם חדר בפני עצמה, שיכולים להיות ביחד ולשמוח שם, הוי שם כמו חופה דידהו, ומברכים שם ברכת חתנים, אף אם דעתם לחזור אח"כ לחופות שיש להם בביתם, ואם לאו אין מברכין, כך כתב בסידור דרך החיים, סידור בית יעקב, קיצור ש"ע סי' קמ"ט ס"ו, ואמרות שלמה ענף ה' אות כ"ו עכד"ק ראה שם.

ובכן אין ראיה מדברי הט"ז ע"ה לנידון דידן, דאצלינו במרוקו לא היה דבר כזה, ולא הוזה כאן בכלל. כידוע ומפורסם, אלא החתן וכלתו מוזמנים לאכול הסעודה ויושבים בכלל האנשים כידוע, והלא תראה גם רבותי הראשונים ע"ה שהביאו דברי הט"ז ע"ה הנז', כלם הדגישו ואמרו דטעמו ונימוקו של רבנו הט"ז ע"ה **"הוא משום שמייחדים להם חדר לבדם לשמות בו כדו"ק"**, וכך הסברא רבה נותנת כי הוא זה עיקר השמחה, לא כן השמחה של חברים ושירים אינן שמחה כל כך לגבי היחוד הנז', ולך נא ראה עוד שם באוצר הפוס' באהע"ז סי' ס"ב ס"ק ג"ח עמוד 94. ד"ה עוד כתב שם הט"ז וכו'. ע"ש, ועוד שם עמוד מ"ח הביא גדולים ע"ה שכך ס"ל לחלק בזה, ולך נא ראה שם בד"ה ויש שכתבו לחלק וכו', ומשם באר"ה כמ"ש אגן בעניותין ב"ה. ודי בזה.

ועוד מ"ש שם הרב ש. משאש שליט"א בקטע המתחיל והב"י ע"ה סמוך לזה הביא ג"כ דברי הר"ן וכו', ושם בקטע זה הביא דברי מר"ן הב"י ע"ה דנתיב ליישב דברי הרא"ש ע"ה עם דברי התוס' ע"ה, ואמר דהרא"ש ע"ה מיירי שהלכו לגור באותה עיר אחרת. ולזה פסק שמברכין

הלבוש שהביא שם להסתייע מדבריו, גם הוא נקט בלשונו הקדוש ואמר אבל אם הולך לגמרי וכו' גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים ע"ש, וא"כ מ"ש הלבוש ע"ה בהתחלת דב"ק י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפי' כלתו עמו שהולכין לאכול בבית אחר, אחר שאין הסעודה בשביל הנישואין אין אומרים שם ברכת חתנים וכו' ע"ש, ר"ל אחר שאוכלין שם עראי, לכן אותה הסעודה לא נקראת בשביל הנישואין, ורק אם הולכין לגמרי לבית אחר, או גם שם נקרא חופה ומברכין ע"ש, שא נא עיניך וראה, וזה מוכרח ופשוט שכך פירוש דברי קדשם.

ומה שתמה שם ידידנו הרה"ג רבי שלום משאש שליט"א הנ"ל, על הגאון הקדוש רוח חיים ע"ה שהקיל בנידונו שהורה לברך ברכת חתנים בנידון שהיה שהלך החתן בלי כלתו לאכול בסעודת ברית מילה של אחיו שהכינו האוכל בבית החופה, ועשו הסעודה בבית אבי הבן שלא בבית החופה בהסתמכו על פסק הט"ז ע"ה ע"ש, והרב הנז' תמה עליו וול"ה והוא תמוה דזה ממש דלא כהרא"ש ע"ה שכתב שאם הולך לבית חברו לכבודו אפי' היתה הכלה אצלו וכו', לא יברכו ברכת חתנים, וכ"ש בנידון הנז' שלא היתה הכלה אצלו וכו' ע"ש, גם אני ב"ה תמהתי. כבר על זה וכמ"ש כבר בספרי **עמק יהושע** חלק ג' שם בחלק אהע"ז סי' ל"ח, בתשובתי ששלחתי להרה"ג חיים דוד הלוי שליט"א, (וצ"ל) שהיה רבה של תל אביב, וזה לשוני שם, ודברי הגאון הקדוש רוח חיים חלק אהע"ז סי' ס"ב שהביא ידידנו הרב הכותב (וצ"ל) הנ"ל שמה באותו מאמר (באור התורה הנ"ל) נראה שהם נגד דברי מר"ן מלכא ע"ה הנ"ל, ובכן אין להביא ראיה משם, והואלתי לבאר שהספר רוח חיים הנז' אין לי בספרייתי, רק ראיתי או מה שהביא ממנו הרב הכותב הנז', ועכשיו ב"ה אני רואה שידידנו הרה"ג ש. משאש שליט"א הנז' במאמרו הנז' באור תורה, הוסיף וכתב שהרב רוח חיים הנז' הסתמך על פסק רבנו הט"ז ע"ה ע"ש, והוא תמוה עוד דזה ממש דלא כהרא"ש ע"ה והט"ז ע"ה דרבנו הט"ז ע"ה מעולם לא אמר דבר כזה, כי הוא מקפיד שתהיה השמחה לכבוד החתן והכלה, ותהיה **"ביחוד חדר דוקא"**, ואז יכולין לברך ברכת חתנים שם, והואלתי לבאר עוד ששם בספרי **עמק יהושע חלק ג'** בסי' הנז', השגתי ג"כ על דברי הרב הכותב הנז' שכתב בפרשה זאת, לך נא ראה שם, ומשם באר"ה יפה בהרחבה כי ה' הטובה עלינו ב"ה, ואין צורך לבוא במדת תשלומי כפל.

ובכן פניתי למ"ש שם באור תורה ידידנו הרה"ג רבי שלום משאש שליט"א הנז' ושם כתב וול"ה ולחוק ולאשר דברנו הנ"ל, נביא דברי הט"ז ע"ה בסי' ס"ב סק"ז בתשובתו הארוכה שפלפל הרבה בדברי הרא"ש והעלה שכוונתו כמו שכתבנו, דאע"פ שהניח החופה בביתו והלך למקום אחר לעשות סעודת חתן וכלה שהוזמן ע"י אחד מקרוביו, שגם שם נקרא חופה, וכו' ע"ש, שדבריו ממש הם דברנו וכך פ"י גם דברי רבנו הט"ז ע"ה שכתב ואם יצא לאכול בבית אחר ודעתו לחזור לחופתו וכו' אלא דעתו לקיים שמחתו אחר האכילה בשובו אל מקום חופתו, או לא יברך בבית אחר וכו', והוסיף לפרש כן גם דברי המרדכי בפרק הישן והג"א בשם ר"י בר אברהם וכו', אבל בנידון דידן שאדם אחר עושה סעודה לכבוד החתן והכלה לשמוח אצלו שם, מדוע לא יברך הברכות הא אין לך בית חופה גדול מזה וכו', וסיים וול"ה ולפי מה שכתבתי לעיל נלע"ד שאין פוצה פה עכשיו שלא לברך, נאם דוד הוא הקטן, והנ"ה

שם ברכת חתנים, לא כן התוס' ע"ה איירי שהלכו רק לטייל ושוב לחזור לביתם הראשון, ולזה אמרו אין לברך להם שם ברכת חתנים, ראה שם בב"י ומשם באר"ה, והנה פשוט דמר"ן הב"י ע"ה מפשט פשיטא ליה דהרא"ש ע"ה איירי שהלכו לגור באותה עיר אחרת, דזה פשוט"ב שמברכים להם שם, אחר שעזבו מקומם הראשון, ולגבי דברי התוס' ע"ה דאמרו לא לברך, הו"א אמר דאפשר שהלכו רק לטייל, וכך הסברא רבה נותנת לחלק ביניהם, ומ"ש מר"ן ע"ה שם בהמשך דב"ק וכתב ואפי' את"ל דפליגי הרא"ש והתוס', אגן סמכינן על הרא"ש דפוסק גדול הוא, דעתו דע"ל בדב"ק אלה, דהיינו לפסוק כהרא"ש ע"ה דדוקא אם הלכו לגור בעיר אחרת אז מברכין להם שם מטעם האמור לשבח כמש"ל, ודלא כדברי התוס' הנז' דאפשר לפרש להו לכאן ולכאן, וזה מאשר עוד דמ"ש מר"ן בש"ע סי' ס"ב סעיף י"ד אבל אם הלכו לגמרי לבית אחר וכו' וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת וכו', ר"ל בכל אופן שהלכו לאכול בבית אחר אצל קרוביהם, למרות שתהיה שם שמחה רבה בכל אופן לא מברכין שם, אחר שדעתם לחזור לביתם אחרי האוכל, וכמו שסיים בדב"ק והני מילי כשדעתו לחזור, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכו' ופי' לגמרי היינו שעזבו אותו בית לגמרי והלכו לבית אחר, או אם הלכו לעיר אחרת לגור שם, אז מברכין להו שם, דאז חזר הבית האחרון הוא העיקר וזה פשוט"ב, כי מקום קביעתן של החתן והכלה הוא העיקר והוא הקובע הברכה, וכמש"ל עוד מילתא בסעמא רבה ומוסבר, וכמ"ש רבנו הס"ז ע"ה ודעמיה שאמרו דדוקא "אם מייחדין להם חדר מיוחד לשמות ולהתענג בו אז יכולים לברך להם שם וכמש"ל", ודלא כמו שפי' הרב ש. משאש שליט"א, כי פי' תיבת לגמרי שנקט בלשונם, ר"ל שעזבו ביתם לגמרי ועברו לגור במקום אחר, וזה דעת מר"ן מלכא ע"ה, וכדמשמע מדברי קדשו בב"י כי שם ביתו וכמש"ל, ורבנו הס"ז ע"ה הו"א גם למה שנהגו לברך אצל הקרובים, היינו דוקא שייחדו להם חדר מיוחד מטעם האמור, לא כן בסוכה וכיוצא בזה דאין להם חדר מיוחד וכמש"ל לא מברכין וזה פשוט"ב למודה על האמת.

ועוד מ"ש שם ירידנו הרב שלום משאש שליט"א הנ"ל שם בהמשך דבריו וכתב דאפשר לקרב לדברי הרא"ש והר"ן ע"ה גם דברי התוס' שכתבו וז"ל אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי ליה חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא ע"כ, דכוונתם לאקראי כמו סוכה או ברית מילה או לטייל, אבל אם הלכו בקבע ע"י הזמנת הקרובים לעשות אצלם סעודת חתן וכלה, ודאי דאין זה אקראי אלא קבע, וגם התוס' ע"ה יודו לזה, ע"ש, וכל זה תמוה דכבר למעלה הבאנו דברי רבנו הס"ז ע"ה ודעמיה, שכתבו דדוקא אם ייחדו להם חדר מיוחד להתענג בו, או יכולים לברך להם ברכת חתנים, אחרת אסור לברך להם, כי זה נקרא עראי, וכך כתב אליבא דהתוס' והרא"ש ע"ה וכמש"ל, וזה פשוט"ב למודה על האמת, וכמש"ל בהרחבה ברוך ה', שא נא עיניך וראה, וזה יוכיח לו דדברי מר"ן הב"י ע"ה הם אמת לאמיתותן שחלק בין הרא"ש לתוס', ואמר דהרא"ש ע"ה איירי שהלכו לגור שם בקביעות, לא כן התוס' ע"ה איירי שהלכו רק לטייל, וזה אמת וצדק ומוסבר יפה יפה, ודלא כהרב ש. משאש שליט"א שהשיג על מר"ן מלכא ע"ה, ואמר וז"ל למה פירש דבריהם באופן כזה, במקום שיש בידו תירוץ נכון ופשוט מאד, דהרא"ש ע"ה מיירי בהלך לעשות סעודת חתנים שם עם שושביניו ולא לטייל עכ"ד

ע"ש, דלא היא, ותירוצו הנז' אינו צודק, כי אחר שאין שם חדר מיוחד אצל קרוביו לשמות בו להתענג בו, לא מהני השמחה לחוד בכלל, וכמש"ל מילתא בסעמא, והתוס' והרא"ש ע"ה מודים בזה וכמ"ש רבנו הס"ז ע"ה, הבאנו דב"ק כבר למעלה, אליבא דידהו ג"כ, ומר"ן הב"י פשוט וברור שידע את זה ברוח מבינתו, בתוקפו וגבורתו, וברוח קדשו, לכן הוכרח לתרץ דבריהם באופן הנ"ל, וכך חובתינו להתעמק יפה יפה ליישב דברי קדשו שהם כנתינתם מסיני ע"ה כידוע.

ומ"ש ירידנו הרב שליט"א הנ"ל, עוד שם בקטע המתחיל לפני זה, המתחיל והב"י ע"ה סמוך לזה וכו', שם כתב וז"ל והנה אעפ"י שסיים (הר"ן ע"ה בדב"ק) ואמר לחוש לדברי התוס' ע"ה, אגן בדין כיון דהרא"ש והר"ן ע"ה הם בדעה אחת, והעיד שכך הוא המנהג, ודאי דלא חיישינן לדברי התוס' ע"ה כיון שהם רבים עכ"ד ע"ש, וזה ג"כ תמוה מאד איך מכריע נגד הר"ן, והרי הר"ן ע"ה הוא בעל השמועה הזאת והוא ידע שהרא"ש ע"ה אתו בדעה, והוסיף והעיד שכך הוא המנהג אצלם, ובכל זאת הוא אמר לחוש לדעת התוס' ע"ה, ומר"ן הב"י ע"ה הביא דב"ק כמש"ל, ובכל זאת לא העיר עליו כלום בזה, זאת אומרת דסבר לה מר כוותיה וכך קי"ל שהלכה שהביא מר"ן הב"י בביתו הגדול ולא העיר עליה, ז"א דסבר לה מר כוותיה, למרות שלא העלה אותה על שלחנו הקדוש [וכמ"ש רבנו מהרימ"ט ע"ה הביא דב"ק הגאון הק' המחבר אשר שלמה (אבן דאגן ע"ה) שם בסי' ב' דף ז' עמוד ב' ע"ש, ועוד חזר ושנה כלל זה שם בכמה מקומות צא ולמד, ועוד כך כתב בסד"ב בקש שלמה בכמה מקומות, ושם בסי' א' דף א' עמוד ד' סיים עלה שם וז"ל וכבר קבלו אבותי ורבתי ע"ה את דברי מר"ן אף בב"י שהושמט מהש"ע כמ"ש בפסקי הראשונים ע"ה עכ"ד ראה שם, וכ"ש כאן גם בש"ע חשב לדעת התוס' ע"ה ולכן בש"ע אהע"ז סי' ס"ב סעיף י"ד כתב הלכה זאת בשם יש אומרים שאם החתן יוצא מתופתו אפי' כלתו עמו והולכים בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים וכו' ע"ש, להודיענו שיש חולקים על הלכה זו שהיא מהרא"ש ע"ה, והחולקים הם רבותי חכמי התוס' ע"ה, וירידינו רבי שלום משאש שליט"א הנז' איהו גופיה כך כתב בד"ה, ומעתה אחר שנרכנו דברי הסור ע"ה וכו' ע"ש, וא"כ אחר שמר"ן ע"ה כתב הלכה זו בשם י"א למרות שכך הלכה כידוע, בכל זאת להעיר לבבנו שיש חולקים בדבר שהם רבותי חכמי התוס' ע"ה, אמרה בשם י"א, וזה אומר שיש לחוש להם, וכמ"ש רבנו הר"ן ע"ה, והמחמיר ישא ברכה, ומה שכתב עלה שם וז"ל וכן נראה להדיא שכך הוא דעת הב"י וכו', לא היא בכלל, דמ"ש מר"ן הב"י ע"ה שם אגן אהרא"ש ע"ה סמכינן דפוסק מובהק הוא וכו' ע"ש, רק על גידון שהולכין לעיר אחרת, אמרה, וראיה רבה שהרי אחר שהביא דברי הר"ן הנ"ל לא העיר על זה כלום, וזאת אומרת דסבר לה כוותיה וכמש"ל, וראיה עוד שהרי גם בש"ע אהע"ז סי' ס"ב סעיף י"ד חש לדעת התוס' ע"ה, ולכן הביא דעת הרא"ש ע"ה רק בשם י"א, וכמ"ש למעלה סמוך ונראה ודו"ק.

ועוד מ"ש מר"ן ע"ה שם בב"י ואפי' את"ל דפליגי, אגן כהרא"ש ע"ה סמכינן דפוסק גדול הוא ע"ש, פשוט"ב דדעתו דע"ל לפסוק כהרא"ש דהיכא שהלכו לגור בעיר אחרת אז מברכין להם, וכמו שיישב דברי קדשו עם דברי התוס' ע"ה וכמש"ל וזה פשוט"ב, ופלא שכל פעם הרב ש. משאש שליט"א הנז', חוזר על דבריו לאמר דמ"ש מר"ן

וכו', שגם בקטע זה לא זכר בכלל עיקר הקולא שכתב רבנו הט"ו ע"ה בדב"ק, ושא נא עיניך וראה למעלה מה שהשגתי עליו בזה וק"ל.

ועוד מה שהוסיף שם וכתב וז"ל גם הבי"ש ע"ה סק"ג סיים דבריו להביא דברי הט"ו ע"ה ומהר"ל מפראג ע"ה לברך גם בהלכו למקום אחר, וכן כתב הבי"ח ע"ה וז"ל מיהו י"ל דמברכין אפי' בבית אחר כיון שהחתן והכלה אוכלים שם והא דאמר בית חתנים לא אתא לאפוקי אלא בית אירוסין וכו', ולגבי סוכה דוקא אמר דכיון שאין דעתם להניח החופה בסוכה אלא כדי לאכול שם לקים מצות סוכה, אין שמחה אלא בחופה וכו' ע"ש עכ"ד.

ולא היא בכלל, דאין ראייה משם לגידודי כי שם כתב במפורש וז"ל ובט"ו מאריך בדין זה וכתב עכשיו מברכין ז' ברכות אפי' במקום דלא היה חופה, וכתב בשם הגאון מהר"ל מפראג ע"ה דפסק כן, וכתב הא דאמר בש"ס אין שמחה אלא בחופה, שאני התם דלא היה יכול לשמוח כראוי, אבל בעלמא איכא שמחה ומברכין אפי' שלא במקום החופה עכ"ד ע"ש, ודב"ק מפורשים דהיינו בסוכה אין מברכין מטעם דאין להם חדר מיוחד לבדם לשמוח בו ולהתענג בו וכמ"ש למעלה, שא נא עיניך וראה מ"ש אליבא דרבנו הט"ו ע"ה, וכמ"ש להדיא בדב"ק, לא כן בעלמא מייחדין להם חדר מיוחד לשמוח בו, ובזה איכא שמחה רבה, וכך מוכרח לפרש דב"ק, כי כן הוא מפורש להדיא בדברי הט"ו ע"ה במקורם וכמ"ש"ל, וכבר אמרו רבותי ע"ה המקור הוא המאור הגדול בעולם התורה וההלכה, אלא רבנו הבי"ש ע"ה הביא דבריהם בקיצור, וסמך על המעיין הישר לעיין במקור כידוע, וזה פשו"ב.

ומ"ש עוד שם וכן כתב רבנו הבי"ח ע"ה וכו' וכמ"ש"ל, והנה דבר פשוט דמ"ש שאין דעת להניח החופה וכו', וכן משמע ממה שסיים וכך הם דברי הרא"ש ע"ה והרי דברי הרא"ש ע"ה ברורים כשמש דלא הצריך שום דבר, גם הרב באה"ט הביא הט"ו ומהר"ל מפראג ע"ה עכ"ד של הרב ש. משאש שליט"א הנ"ל.

ולא היא בכלל כי דברי הבי"ח ע"ה הנ"ל קריי בחיל, במ"ש מניח שם חופה, ר"ל אפריון, שכך נוהגים באשכנז וכמ"ש רבנו הרא"ש גופיה וכמ"ש משמו רבנו הט"ו ע"ה וז"ל ונוהגין באשכנז שעושים אפריון למושב החתן והכלה והוא הנקרא חופה ושם מברכין, ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור לחופתו אין מברך שם ז' ברכות וכו' ע"ש,

ובכ"ן פשו"ב דלזה התכוון רבנו הבי"ח ע"ה, והוא שאמר בלשונו הקדוש אבל כשהלך לגמרי בבית אחר א"כ מניח שם החופה וכו' ר"ל מניח שם החופה היינו אפריון וזהו דקדוק לשונו ופשוטו שמניח שם דבר והיינו אפריון או כיוצא בו מיוחד למושב החתן והכלה, אחרת מה כוונתו במ"ש בלשונו מניח שם החופה, וכבר רבותי ע"ה אמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואת אומרת פי' פשט הדברים לאמיתותן הוא העיקר, ולא לפרש דברי חז"ל ע"ה הפך פשט דבריהם ח"ו, כדי לכוונם לדרכו ח"ו, אחרת זה הלבשות כידוע, ובפסקי הלכה אין הלבשות בכלל, ואפי' פלפולים הרבה לא טובים בפסקי הלכות וכמ"ש רבא ע"ה בר"ק לפום חורפא שבשטא (מציעא נו) וכ"ש הלבשות, ובפרט בהלכות אין להם מקום לעמוד בכלל, וזכורני ברוך ה' כי פעם במועצת הרבנים הדיינים במארוקו, התבקשו מהראב"ד הגבוי בעי"ת ארבאט הבירה (מארוקו). בנידון שבא לפניו

"לגמרי" היינו שלא הלכו לאכול בתורת עראי, אלא בתורת קבע, דהיינו לאכול סעודת חתן וכלה, הוא וכל החבורה שלו ע"ש, ולא היא בכלל, דפי' "לגמרי" שכתב מר"ן בב"י ובש"ע, היינו שעזבו ביתם הראשון לגמרי, ועברו לגור בקביעות בבית אחר או באותה העיר או בעיר אחרת, שכך הוא הפי' האמיתי והפשטי של תיבת לגמרי, וזה מתאים ג"כ למ"ש מר"ן הבי"ח ע"ה ביישובו האמיתי שיישב דברי הרא"ש ע"ה עם דברי התוס' ע"ה וזה פשו"ב וכמ"ש"ל, ומה שכתב עוד שם הרב ש. משאש שליט"א הנ"ל, שאם הלכו לאכול שם אצל קרוביהם בחומנה, זה נקרא בקביעות, גם זה לא קיים בכלל, וכבר כתבנו למעלה שאפי' האשכנזים שנוהגים להקל בזה, כבר בא חכם מני"ד הנ"ה רבנו הט"ו ע"ה ודעמיה ע"ה ואמרו דזה דוקא אם מייחדים להם חדר לבדם להתענג בו וכו' וכמ"ש"ל, וזה מילתא בטעמא דמסתבר, וכן כתבו כמה פוסקים גדולים ע"ה כותיה וכטעמיה וכמ"ש"ל, שא נא עיניך וראה.

ובכ"ן פי' דברי מר"ן מלכא ע"ה שם בש"ע סי' ס"ב סעיף יו"ד הגו' פשטן האמיתי הוא דהיינו אם דעתו לחזור אח"ך לביתו אחרי הסעודה, בכל אופן אין מברכים להם שם, אך אם הלכו לגמרי וכו', דהיינו שעזבוהו לגמרי והלכו לגור בעיר אחרת או במקום אחר באותה העיר או מברכין להם שם, כי אז מקום קביעותן הוא שם וכמ"ש בב"י שם, כי שם ביתו כידוע וזה פשו"ב.

וזה ג"כ מתאים למה שציין שם באר הגולה ע"ה טור בשם הרא"ש ע"ה, כי לדעת מר"ן מלכא ע"ה הרא"ש ע"ה איירי רק בהלכו לגור בעיר אחרת (או במקום אחר, גם באותה העיר), וזה שכתב שם בש"ע אבל אם הלך לגמרי וכו', דתיבת לגמרי בולטת ופשוטה לכו"ע קטון וגדול, דהיינו שעזבו לגמרי אותו הבית הראשון והלכו לגור במקום אחר, ודלא כמ"ש הרב ש. משאש שליט"א הנ"ל שפי' דברי מר"ן הנ"ל נגד פשט הדברים האמתיים, ונגד מ"ש בב"י וכמ"ש"ל, ואדרבה פירושונו הפשוט והאמיתי הגו', מתאים טוב ויפה למה שציין שם בכאר הגולה וכמ"ש"ל ודו"ק.

ומה שהוסיף עוד שם וכתב ואף שסיים מור"ם ע"ה על דברי מר"ן ע"ה ואין דעתו לחזור (בית יוסף), נ"ל דמר"ן ע"ה בכוונה השמיטה וכו' ע"ש, גם זה לא היא בכלל, וכבר נתתי לו תשובה שלימה על זה למעלה סמוך ונראה, שא נא עיניך וראה וק"ל.

ומה שהוסיף עוד שם ואמר למה מר"ן מלכא אמר הלכה זו בש"ע בשם י"א וכו' ע"ש, שא נא עיניך וראה מש"ל וראה מה שכתבתי כבר בספרי עמק יהושע חלק ג' בחלק אה"ע"ו סי' ל"ח, ומשם באר"ה יפה יפה, ואין צורך לחזור על זה בפעילה.

ושוב שם חזר הרב ש. משאש שליט"א הנ"ל וכתב וז"ל ולחזק ולאשר את כל דברינו הנ"ל נביא דברי הט"ו ע"ה שם בס"ב סק"ו בתשובתו הארוכה וכו' וכו' ע"ש, ואין צורך לצטט דבריו שכתב שם, כי כבר ב"ה נתתי לו תשובה שלימה, על זה ג"כ למעלה, שאין משם שום ראייה לגידודי דידעו, כי עיקר הקולא שכתב שם רבנו הט"ו ע"ה, דוקא אם יחדו להם חדר מיוחד להם לבדם להתענג בו וכו', כי זאת עיקר השמחה כידוע וכמ"ש"ל מילתא דמסתברא לכל, והוא הרב ש. משאש שליט"א הנ"ל לא שם לב לזה בכלל, לא בקטע הראשון שהביא כמ"ש"ל, ולא בקטע האחרון הוה, שכתב וז"ל ולחזק ולאשר את כל דברנו הנ"ל

ביבמה נטולת אם שנפלה לפני יבם שהולך על ראשי אצבעות רגלו הימנית, דהוי כעין זבורא ועקרבתא (תגיגה ה' ע"א) והראב"ד הגבוה זצ"ל בקש מאתנו לחוות דעתינו בנידון כה קשה, ולשים לב לברר הלכה זו היטב להציל עלובה זו מכבלי עיגונה, לך נא ראה בספרי **עמק יהושע** חלק ב' בחלק אהע"ז סי' כ"ו, וסי' כ"א, מה שכתבתי א"ז בפרשה זאת בהרחבה כיד ה' הטובה עלינו ומשם באר"ה, וזכורני שהראב"ד הגבוה זצ"ל הנו' אמר לנו לא תכניסו פלפולים בפסקים שתסדרו בפרשה זאת, כי פסקי הלכות יאה להם רק דקדוק פשוט דברי רבותינו ע"ה, ובוה נגיע למסקנא ברורה בעה"ז, ודי בהערה זו.

עוד שם הוסיף הרב ש. משאש הג"ל וכתב וז"ל גם בספר עזר מקודש שבש"ע הגדול ס"ח כתב וז"ל ברכת ד' ברכות על ידי, שהיו החתן והכלה בביתו בסעודה שלישית וכו' ע"ש, עכ"ד הרב ש. משאש שליט"א הנו', והואלתי לבאר שיש לדחות ולומר שאין משם שום ראייה לנידוד, כי ראה ראיתי דברי קדשו של הגאון הקדוש עזר מקודש הנו' במילואם, ושם עיקר דבריו כלם הולכים וסובבים רק על שהכלה לא היתה בתחילת הסעודה ורק אחר כך באה, ובוה הרב ע"ה ההו"א שאין זה מעכב, והביא ראיות לדברי קדשו, לך נא ראה, ובכן אחר שכן הוא יש לומר ששם מדובר שייתדו להם חדר מיוחד לשמוח בו, כי זה דבר מוסבר ומושכל מאליו, אחרת איוה שמחה תהיה להם שאוכלים בפני אנשים ואינם יכולים לשמוח בפניהם כי מתביישים וכמש"ל גבי סוכה, שא נא עיניך וראה.

ועוד הגאון הקדוש עזר מקודש הנו' הביא ראייה מדברי הס"ז ע"ה, ורבנו הס"ז ע"ה עומד ואומר בר"ק דלא שייך לברך להם ד' ברכות רק אם מייחדים להם חדר מיוחד לשמוח בו, וזה דבר מוסבר ומושכל מאליו כי הוא זה עיקר השמחה, ולכן רבותי הגדולים עליונים למעלה אמרו בר"ק דהיינו טעמא שאמרו חז"ל ע"ה שבסוכה לא מברכין להו, רק מטעם שאין שם חדר מיוחד, ובוה מתביישים לשמוח ולהתענג שם מפני הרואים וכמש"ל שא נא עיניך וראה, רק הגאון הק' עזר מקודש הנו' לא זכר שר את זה בכלל דבריו, כי שם עיקר הדבריו היו רק על שהכלה לא היתה בתחילת הסעודה וכמש"ל, וסמך על מה שהזכיר ברא"ש אמ"ר על הס"ז ע"ה שהביא ראייה ממנו לאותו ענין ראה שם, והן אמת כי שם כתב בהמשך דבריו ברא"ש אמ"ר וז"ל דמשמע באולי מקצת לשונות של הפוס' ע"ה בזה כי הסעודה שהוכנה בשביל החתן והכלה שפוטס דהיינו חופה ממש כל שהחתן והכלה שם וכו', ע"ש, אך אמנה פשו"ב שהעיקר של השמחה הוא ייחוד החדר להם וכמש"ל וזה פשו"ב.

ועוד שם באותו קטע אחרי שהביא דברי הגאון הק' עזר מקודש הנו' וכמש"ל, והוסיף וכתב וז"ל וכן כתב הרב ערוך השלחן סי' ס"ב ס"ק ל"ו כדעת הס"ז והבי"ש דאי הוזמן החתן והכלה למקום אחר לעשות סעודת חתן וכלה שצריך שם ברכת חתנים ע"ש, והואלתי לבאר ששם הגאון הק' הנו' דבר בקדשו בענין אחר לגמרי דהיינו שהחופה התקיימה ברחובה של עיר וז"ל אמנם כל עיקר דין זה נתייחס אלא כשיש מקום חופה קבוע לחתן וכלה עם השושבין על כל ד' ימי המשחה כמו אפריון שעושין באשכנז, וזו אחת מן החופות שבארנו בס' נ"ה, ולכן כשסרס משם באקראי אין שם שמחה, אבל אצלינו שהחופה היא ברחוב ואחר כך אין מקום קבוע לשבעת ימי המשחה, הדבר פשוט דבכל מקום שמתאספים שם החתן והכלה והחברה ואוכלים ושמים שם הוא כמקום חופה. כמו

בהולך לגמרי לבית אחר או לעיר אחרת באין דעתם לחזור דנעשה שם מקום חופה כמ"ש, כמו כן אצלינו כיון שאין אנתנו רגילין לקבוע על ד' ימי המשחה, לכן לאיוה מקום שמתאספין שם הוא מקום השמחה עכ"ל הראשונים, אתה הראת לדעת כי הגאון הק' הנו' דבר בקדשו בענין אחר לגמרי, ולכן כתב בר"ק ואמר הדבר פשוט דבכל מקום שמתאספין החתן והכלה והחברה ואוכלים ושמים שם הוא מקום החופה, כמו בהולך לגמרי לבית אחר לעיר אחרת דאין דעתם לחזור דנעשה שם מקום חופה כמ"ש, כמו כן אצלינו כיון שאין אנתנו רגילין לקבוע מקום קבוע על ד' ימי המשחה, לכן לאיוה מקום שמתאספים שם הוא מקום השמחה ע"ש וכמש"ל, ופשו"ב שבכל מקום שמתאספין מכינים להם חדר מיוחד לשמוח בו וכו', כי אין להם מקום אחר וק"ל, לא כן בנידוד במארקו בעיר מקנאס או בערים אחרים שהיה הבית קבוע לכל ד' ימי המשחה יומם ולילה, ורק באיוה פעם מזמינים אותם קרוביהם לסעוד אצלם, פשו"ב דבעיני ג"כ ייחוד חדר לבדם, אחרת לא יברכו להם וכמש"ל מילתא בטעמא, וכמ"ש רבנו הס"ז ע"ה, והרי גם הגאון הק' הג"ל אחרי כן בהמשך דבריו ציין וכתב עיין בי"ש סק"ג והס"ז ע"ה וכמ"ש לקמן, ובכן אין ראייה משם לנידוד ודלא כמ"ש ירדנו הרב ש. משאש שליט"א הנו', ואדרבה מדבריו הג"ל נוכח לדעת דפירוש דברי מר"ן ע"ה שם בס' ס"ב סיד' הוא כמ"ש אגן בעניותין, דהיינו מ"ש מר"ן אבל אם הולך לגמרי לבית אחר, ר"ל שעזב אותו הבית הראשון לגמרי ואינו חוזר אליו עוד, אלא הלך לגור בבית אחר, **וזה פשו"ב שכך הוא פי' לגמרי, שכתב מר"ן ע"ה וכמש"ל**, ודלא כמו שפירש הרב ש. משאש שליט"א הנו', שפי' פירוש אחר בדברי מר"ן הנו' דלא כפשטן וכאמיתותן וכמש"ל, שא נא עיניך וראה.

ועוד הגאון הק' הנו' המשך בדברי קדשו וכתב שם וז"ל ויש מהגדולים ע"ה שאמרו עוד דאפי' במקום אפריון קבוע והלכו לאקראי למקום אחר, אפי' דעתם לחזור למקום אפריון, אין הפטור אלא כשאוכלים במקום אחד דרך הכרח כמו בסוכה וכיוצא בזה ואין שמחים שם כלל, אבל אם שמחים שם כגון שמבקשים החתן והכלה והחברה למשחה לאחר מהאזהבים וקרובים, אומרים שם הברכות אפי' דעתם לחזור לאפריון, (עיין בי"ש סק"ג והס"ז ע"ה), ונהי דבזה אין לשון הטור והש"ע ע"ה מורה כן, מ"מ אצלינו לדינא ודאי הדין כן כיון שאין אצלינו אפריון קבוע לכל ד' ימי המשחה ע"ש עכ"ל ראה שם, ובכן אין ראייה משם לנידוד וכמש"ל, והואלתי לבאר עוד דפשוט שהגאון הק' ע"ה שאמר מ"מ אצלינו לדינא ודאי הדין כן וכו' וכמש"ל, פשוט שגם אצלם מדובר שמייחדים להם חדר מיוחד לשמוח בו, שהרי בהמשך דבריו ציין לרבנו הס"ז ע"ה וכמש"ל.

והנה ידידנו הרב ש. משאש שליט"א הנו', העיר על הגאון הק' הנו' ואמר וז"ל ומה שכתב הרב ערוך השלחן שאין לשון הטור ע"ה והש"ע ע"ה מורה כן, כבר פירשתי למעלה דברי הטור והש"ע כדברי הס"ז, רק שצ"ל שהש"ע השמיט תנוס' של הרמ"א בכוננה ע"ש, ע"כ דבריו ע"ש. והנה תיוהא רבה קא חזינא הכא, דבמקום שיווכח לדעת מדברי קדשו הנו', שמה שכתב ופי' בדברי הטור והש"ע לא קיים, אלא הפי' הוא כמ"ש אגן בעניותין שזה יוצא ברוך ה' כמ"ש הגאון הק' הנו' וכמש"ל, בר מן דין. הוא יצא לחלוק עליו, אתמהא!

עוד שם אות א' הביא תשובת הרא"ש ע"ה כלל כו' סי' ב' שנשאל אודות החתן הבא ממקום אחר וכנס אשה, כאן ואחר שעשה החופה וקידושין מוליכה עמו למקומו, מאמתי מונה ז' ימי החופה, והשיב וז"ל: לא ידעתי טעם למה לא יאכלו בעיר או בשדה אחר אחר הברכה (ר"ל אחר החופה), בכל מקום שירצו עכ"ל, והוא ירדנו הרב משאש שליט"א הגו' כתב עלה וז"ל: וזה מתאים עם מה שכתב בפסקיו שאין קביעות למקום החופה כדי לברך ברכת חתנים, ובכל מקום שהולכין החתן והכלה ביתו עמו ויברך שם ז' ברכות ומשמע בלי כילה ואפריון וכמ"ש לעיל עכ"ד ע"ש, ולענין לא היא בכלל, כי הרא"ש ע"ה שם השיב רק על השאלה שנשאל שם והשיב עלה שיאכלו בעיר וכו' וכמ"ש, ועל ידי זה נקרא התחלת ז' ימי המשתה, ולא נשאל אם יברכו ברכת חתנים בכלל, ופשו"ב דבאכילה הלזו לא יברכו לכו"ע, כי זה רק אכילת עראי, אך ההוא להם העיקר הוא שעל ידי אכילה כאן, בכל אופן הוי התחלת ז' ימי המשתה, ואחר שעוזבים והולכים לעירו אז שם פשו"ב שיברכו ברכת חתנים כי עכשיו זהו מקום עיקר ישיבתם, וזה מתאים ממש למ"ש רבנו הטור ע"ה משם רבנו הרא"ש ע"ה שם באהע"ז סי' ס"ב וז"ל: אלא מקום עיקר ישיבת חתן והכלה קרי חופה ושם מברכין, ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"ך לחופתו אין מברכין, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים וכו' ע"ש, וזה מתאים ג"כ למ"ש מר"ן מלכא ע"ה שם בס"י ס"ב סיו"ד, לך נא ראה שם, ובכן מ"ש הרב ש. משאש שליט"א, על דברי רבנו הרא"ש ע"ה הגו' דבכל מקום שהולכין החתן והכלה ביתו עמו יברך שם, לא היא בכלל דאין ראייה משם, ומברכין רק על פי התנאים הגו' בדברי רבנו הטור משם רבנו הרא"ש ע"ה, ובדברי מר"ן מלכא ע"ה הגו' וק"ל.

עוד שם באור תורה סמוך ונראה אות ב', הביא דברי רבנו ירוחם ע"ה נתיב כ"ב ח"ב שכתב וז"ל: אם החתן יוצא מחופתו וכלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר, מברכין שם באותו בית שאוכלין ברכת חתנים, כי לעולם מקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה, וכן אם הולך לעיר אחרת עם כלתו אעפ"י שנשתתה בדרך עושה חופה בעיר הנקרה שמה וכו', ונקרא בית חתנים וכו', כ"כ התוס' עכ"ל, הנה מרישא דדברי ר"י ע"ה הגו' אין ראייה לנידון דידיה בכלל, כי שם פשו"ב שמדובר שמייחדים להם חדר להתענג בו וכו', וכן דייקי דב"ק שכתב כי לעולם מקום עיקר מושב החתן והכלה, נקרא חופה, וזה אומר להדיא כי ייחדו להם שם חדר מיוחד להם להתענג בו, דבזה נקרא מקום עיקר מושב החתן והכלה, אחרת אם רק הלכו לאכול סעודה שמה של קרוביהם ולא ייחדו להם חדר מיוחד, אין כאן בכלל מקום עיקר מושב החתן והכלה אפי' באקראי, וזה פשו"ב, וכן מה שהוסיף שמה וכתב ר"י ע"ה וכן אם הולך לעיר אחרת עם כלתו אעפ"י שנשתתה בדרך עושה חופה בעיר הנקרא שמה וכו' ונקרא בית חתנים ע"ש וכמ"ש, גם זה פשו"ב דאחר שעזב מקום הראשון והלך לעיר אחרת לגור שם, פשו"ב דשם יברכו ברכת חתנים, כי זה נעשה מקום עיקר ישיבתם, דמה לי הכא מהתם, אלא רבנו ר"י בא להודיעני דהגם שנשתתה בדרך כמה ימים, בכל זאת כל זמן שלא נגמרו ז' המשתה מברך שמה בעיר החדשה, ומה שכתב הרב ש. משאש שליט"א שם באור תורה ואמר ורק תמיהה לי לכאורה על מ"ש ר"י ע"ה שכן כתבו התוס'

ע"ה, דזה כנגד מה שהבינו הרא"ש והר"ן והב"י ע"ה וכמ"ש, ונראה שהוא סובר לקרב דברי התוס' להרא"ש ע"ה ממה שכתבו באקראי בעלמא, דמשמע שאם הלכו בקביעות לעשות שמחת חתן וכלה הם יודו להרא"ש ע"ה, עד כאן דבריו שם באותו קטע ע"ש.

והנה מ"ש נראה שהוא סובר לקרב דברי התוס' ע"ה להרא"ש וכו' וכמ"ש, הנה אעיקרא דדינא מ"ש למעלה לקרב וכו' לא קיימים בכלל, וכמ"ש בהרחבה שא נא עיניך וראה, ועוד מה שכתב ורק תמיהה על מה שכתב ר"י ע"ה שכן כתבו התוס' ע"ה, אין כאן שום תמה ח"ו כי מר"ן מלכא הב"י ע"ה שם באהע"ז סי' ס"ב כתב וז"ל: ומ"ש ר"י מברך ברכת חתנים בעיר אחת והולך לעיר אחרת עם כלתו, אעפ"י שנשתתה זמן מרובה בדרך, ועשה חופה בעיר שבא שמה, ונהגו שמה ז' ימי המשתה, ונקרא ברכת חתנים בבית חתנים עכ"ל, נראה דנשתתה זמן מרובה דקאמר, היינו ג' או ד' ימים, ומ"מ תוך ז' הוא, דאילו אחר ז' אין מקום לברכת חתנים עכ"ד ע"ש, וזה כמ"ש אנן בעניותין למעלה ב"ה, וזה שבא לאשמועינן וכמ"ש, כי פשו"ב הוא וכמ"ש ב"ה.

והנה דברי ר"י ע"ה שהביא מר"ן הב"י ע"ה, הם הם הדברים שכתב ר"י ע"ה בדיקוק, שא נא עיניך וראה, וא"כ מ"ש דזה נגד מה שהבינו הרא"ש וכו' והב"י ע"ה לא היא, שהרי מר"ן הב"י איהו גופיה הביא דברי ר"י ע"ה הגו' שהם כדברי ר"י ע"ה וכמ"ש, ולא העיר על זה כלום, ומר"ן הב"י ע"ה אויל לשיטתיה שכתב למעלה ליישב דברי הרא"ש ע"ה עם התוס' ע"ה וכמ"ש, שא נא עיניך וראה, וא"כ גם הר"י ע"ה מדובר שהלכו לגור בעיר אחרת, לכן פשו"ב שיברכו שמה, כי אז הוי שם עיקר מקום ישיבתם, וזה פשו"ב אלא בא לאשמועינן דהגם שנשתתה זמן כמה ימים בדרך, בכל זאת, אם הגיעו לשם תוך ז' ימי המשתה יברכו ברכת חתנים וק"ל.

ועוד מ"ש שם דר"י ע"ה הבין בדברי התוס' נגד מה שהבינו הרא"ש והר"ן והב"י ע"ה, לא היא בכלל, שהרי דברי ר"י ע"ה הגו' הם כדברי רבנו הרא"ש ע"ה שהביא רבנו הטור ע"ה שם בס"י ס"ב וז"ל: אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי חופה, ולא במקום העשוי באקראי בעלמא ע"ש, ופשו"ב דלא נקרא מקום עיקר ישיבת חתן והכלה דלקרי חופה, רק אם ייחדו להם חדר מיוחד להתענג בו, לא כן בלי ייחוד מקום למרות שעשו הסעודה לכבודם והיו פיוטים ושמתה, בכל זאת לא מהני וכמ"ש בהרחבה שא נא עיניך וראה, וזה דבר מוסכם ומובן מאליו, דדלא כמ"ש הרב ש. משאש שליט"א דלא בא לשלול רק סוכה וכיוצא בה וכמ"ש, וידוע דדברי רבנו הרא"ש ע"ה הם קיצור דברי התוס' ע"ה וכמ"ש בסה"ב יד מלאכי ע"ה בכללי התוס' והרא"ש ע"ה שם אות ל', לך נא ראה, וכבר הבאתי דברי קדשו למעלה שא נא עיניך וראה, א"כ הרי התוס' והרא"ש ע"ה סברי מר"ן כוונתיה וכסעמיה של ר"י ע"ה, ובכן פשו"ב כי הוא זה דעת רבנו הר"ן ומר"ן הב"י ע"ה, וממילא יוצא דר"י ע"ה, וכו' כלם בדעה אחת, ודלא כמ"ש הרב ש. משאש הנ"ל ודו"ק, ועוד דברי רבנו הט"ז ע"ה יוכיחו, דקרי בחיל דהעיקר הוא ייחוד חדר להם להתענג בו וכו' וכמ"ש ודי בזה.

ועוד שם באור תורה אות ג' הביא דברי רבנו פרץ ע"ה למסכת סוכה, וז"ל: בית חתנים ר"ל בית ששם החופה החתן והכלה וכל בני החופה, דאין לומר בית

שעושים בו ברכת הנישואין לבד, שהרי לפעמים עושין אותה ברחוב העיר; וא"כ ודאי יש לנו לומר דמברכין בכל מקום, כיון שהחתן והכלה וכל בני החופה הולכים לשם ע"ש, ופשו"ב ג"כ דדעתו דע"ל היא בפשיטות שמדובר שמייחדין להם חדר מיוחד לשמות בו וכו' וק"ל. ובכך אין משם ראיה לנידון דידהו שלא מייחדין להם חדר מיוחד כידוע וכמש"ל.

ועוד שם באות ד' הביא דברי האור זרוע ע"ה הלכות סוכה סי' רצ"ט, שהעתיק דברי התוס' ע"ה והוסיף וז"ל"ה וכבר היה מעשה שהיו סועדים החתן והכלה ושושבין במקום אחר שלא בבית החופה, ולא הניח רבנו יצחק ב"ר אברהם ע"ה לברך ז' ברכות מהך דשמעתין עכ"ל, והרב ש. משאש שליט"א כתב עליו וז"ל"ה וזה לכאורה סותר למה שכתבו הפוסקים ע"ה למעלה בשם ר"י ע"ה במי שהלך עם כלתו לעיר אחרת והצריכו ר"י לברך ז' ברכות ושכן עמא דבר עכ"ל ע"ש.

והנה מלבד דר"י ע"ה וריצב"א ע"ה הנו', נראה דתרי נינהו, ושמותיהם מוכיחות את זה, בר מן דין פשוט דהאור זרוע ע"ה איירי שסעדו החתן והכלה והשושבין בלי יחוד חדר, וזהו שאמר שלא בבית החופה, זאת אומרת שלא היה להם חדר מיוחד לחתן והכלה, שע"י זה יקרא בית חופה, וכמש"ל. אחרת מספיק מה שכתב שסעדו במקום אחר כמ"ש שם, לא כן ר"י ע"ה שהביא מר"ן הב"י ע"ה שם בס"י ס"ב, איירי שעובו מקומם הראשון והלכו לעיר אחרת, וכמש"ל, וא"כ אין שום סתירה ביניהם, ששונים זה מזה, וכך עדיף ליישב, כי כל סדקי דמצנין למיעבד שלא לאפשי פלוגתא עבדינן כידוע, ועוד דברי רבנו הט"ז ע"ה יוכיחו שפירש דברי המדריכי והג"א ע"ה בפרק הישן בשם ריצב"א ע"ה, דמירי שלא סעדו שם דרך שמחת נישואין וכו', וזאת אומרת שלא היה יחוד חדר בכלל, וכבר ראינו דמרה דהאי שמעתא של יחוד חדר, הוא רבנו הט"ז ע"ה וכמש"ל, וכך עדיף ליישב מטעם האמור, ודלא כמ"ש הרב ש. משאש שליט"א הנו' שם, דזה דחוק הרבה, אלא כך עדיף ליישב להשוות הדעות וכמש"ל, וכך מוכח ג"כ מדברי האור זרוע גופיה שהוסיף ואמר במקום אחר שלא בבית החופה, וזה אומר דר"ל במקום אחר, דלא היה שם יחוד חדר שע"י כך יקרא מקום השני בית החופה וכמש"ל וק"ל.

ועוד שם באור תורה אחרי כל מה שכתב וכמש"ל, הוסיף והביא בקיצור דברי כמה פוסקים של רבותי הראשונים ע"ה, הלא המה בעל העיטור, שער ברכת חתנים דף ס"ה ע"ב, וספר מכתם. והסמ"ק (מצוריק) מצוה קק"פ ח"ב עמוד צ"ט, ופרדס הגדול לרש"י זצוק"ל סי' קס"ה, והמאירי כתובות ז' ע"ב, ויס של שלמה פרק א' דכתובות, ופחד יצחק, ויד דוד ושלחן העזר סי' י"ב אות ה', ועוד, ועוד, כלם לקוחים מאוצר הפוסקים באה"ע"ז סי' ס"ב ראו שם, ודעתו שמשם לכאורה סיעתא לדבריו, ואני אומר לענ"ד אין משם שום ראיה לנידון דידן שהיה במארוקו, כי רבותי' האשכנזים ע"ה הנ"ל פשו"ב שמדובר שהיו מייחדים להם חדר מיוחד לשמות בו ולהתענג בו כי הם היו מקפידים הרבה על ענינים קדושים כאלה, והגם שלא אמרוהו בפירוש, כמפורש הוא דסתמו כפירושו, אחר שרבנו הט"ז ע"ה אמרו ברוח קדשו, הלא תראה שם באוצר הפוסקים שם סי' ס"ב עמוד מ"ח טור ב' סוף אות ב', שכתב שכמה פוסקים סברי מר"ן כותיה וכטעמיה של רבנו הט"ז ע"ה, וז"ל"ה ויש שכתבו לחלם. דאם המזמין החתן והכלה לאכול

בביתו, מיוחד להם שם חדר מיוחד בפני עצמם, שיכולים להיות ביחד ולשמות שם, הוי שם כמו חופה דידהו, ומברכים שם ברכת חתנים, אף אם דעתם לחזור אח"כ לחופתם שיש להם בביתם, ואם לאו אין מברכין, כן כתב בסידור דרך החיים, סידור בית יעקב, קיצור שלחן ערוך סי' קמ"ט ס"ו, ואמרות שלמה ענף ה' אות כ"ז ע"ש, ומלבד שהסברא רבה כך נותנת, אחרת המזמין אותם בלי יחוד חדר, אדרבה מונע מהם ימי השמחה ושעות השמחה שהיו יכולים לשמוח בביתם ולהתענג שם כמצות חכמים שצונו על ימי ז' ימי השמחה של חתנים, ולענ"ד אני אומר שמ"ש רבנו הט"ז ע"ה שאין לברך להם ברכת חתנים במקום אחר כי אם בתנאי הנו', כך מפורש יוצא ג"כ מהתוס' ע"ה עצמם, וכך יוצא מפורש מדברי קדשם להדיא, שהרי הם אמרו לאפוקי סוכה וכמש"ל, ולמה הוציאו הסוכה, דבסוכה מתביישין החתן והכלה לשמוח ולהתענג, מתמת העוברין שם ורואין אותם, כי בסוכה אין חדר מיוחד להם כידוע, דוק מינה לא כן היכא שיש להם חדר מיוחד לשמוח בו, פשו"ב שגם הם אולי ומודו דאו יאה ויאה להם לברך שם ברכת חתנים, לא כן בלי חדר מיוחד הוי כסוכה, וזה פשו"ב כך נראה לענ"ד, בעזר אלהי ישועתי, מחסי ומצודתי, ובכך פשוט וברור שכל רבותי' ע"ה הנזכרים למעלה באור תורה אחד לאחד, כך סברי מר"ן ע"ה שצריך חדר מיוחד לחתן והכלה, לכן אמרו ברו"ק לברך שם ברכת חתנים, לא כן אצלינו במארוקו שלא היה חדר מיוחד לחתן והכלה בכלל בכלל, כידוע ומפורסם לכל באי שער מארוקו דידן, פשו"ב שאסור להם לברך ברכת חתנים.

ושוב ברוך ה' אחר שראה ראיתי שהקב"ה האיר את עיני במה שכתבתי למעלה, כי ממנו הכל, חזרתי ושמתי עיני ולבני לדברי קדשו של רבנו הט"ז ע"ה, וברוך ה' שם מצאתי און לי, וראה ראיתי שכוונתי לדעת קדשו ממש, וז"ל"ה וברור הוא דגם דעת התוס' כן במה שכתב במקום עיקר ישיבת חתן וכלה, דהיינו בחדר שמייחדים שם החתן והכלה ואין לזרים אתם רק בעת שמשמחים אותם, ומשום הכי לא הוי שמחה בסוכה, כמ"ש רש"י זצוק"ל לעיל, ששם בוש החתן מלשחק עם כלתו, לפי שהסוכה פתוחה תמיד כל היום, והם רואים אותם, משא"כ בבית המיוחד לו ולכלתו שיוכל לשחק עמה בעת שבני אדם פונים מאליו, וכן משמע לשון התלמוד בפ"ק דכתובות באחד שבעל ולא מצא דם, וראה רבי שמחת רעבון בא הדבר ההוא, והאכילם והשקם וכו', והכניסם לחופה ובעל ומצא דם וכו', ש"מ שהחזר שהחתן יכול לבעול שם נקרא בית חופה, ואף שיש מי שמגיה שם והכניסם לחדר, אין הדין עמו לשבש כל הספרים הישנים דגורסים לחופה, וכן ראיתי בשם הגאון מהר"ל מפראג ע"ה, שקיים הגירסא דלחופה, מטעם זה, נמצא שיש שמחה יתירה להם בבית החופה טפי משאר בתים, על כן חלקו שפיר בין הבתים, משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק למה שמקדשים הכלה תחת הטלית הפרוסה על הכלונסאות, כמו שהביא הרמ"א ע"ה באה"ע"ז סי' נ"ה, אין שום מעלה לבית שעושין בו סעודת נישואין טפי מבתים אחרים וקורא אני על זה שמחה מה זאת עושה בבית זה טפי מבתים אחרים וכו', על כן נראה ברור דיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן והכלה, וכ"ש לפי מ"ש הר"ן וכו' אלא שיש לחוש לדברי התוס' ע"ה עכ"ל, כמו שהביא הב"י באה"ע"ז סי' ס"ב, ולפי מה שכתבתי לעיל, נלע"ד דאין פוצה עכשיו שלא לברך, נאם דוד הוא הקטן, אחר זמן ראיתי בכתבי מהר"ל מפראג ע"ה

שכוונתי בזה למ"ש ברוח קדשו רבנו אור החיים בן עטאר ע"ה וז"ל, לך נא ראה שמה בהמשך דף ק"ט ד"ה ואחרי כותבי וכו' ויערב לך, וכל זה זכיתי לו בזכות הורי ואבותי, אר"ת ע"ה וז"ל, כן יהיה תמיד לכוון לדעת קדושים וטהורים אמן ואמן.

ושורב הרב ש. משאש שליט"א הנ"ל חזר וסכם שם באור תורה וכתב וז"ל כל הפוסקים הנ"ל מאות א' עד אות י"ג לקוחים מאוצר הפוסקים סי' ס"ב ע"ש. אך אמנה שם בכל המשך דבריו אמר שאין צורך לקחת אפריון לבית השני שהוזמנו לאכול שם, אך העיקר שהוא יחוד החדר ולחתן וכלה לא הוכיח בכלל בכל דבריו לא הראשונים ולא האחרונים, ובכל זאת הוא עומד על דעתו שבכל זאת צריכים לברך ברכת חתנים שם בבית השני שהוזמנו לשם, וכבר ב"ה כתבנו שבלי יחוד חדר לחתן וכלתו, אין לברך ברכת חתנים, שכן יוצא מפורש מדברי רבותי חכמי התוס' ע"ה, וכמפורש להדיא בדברי רבנו הס"ו ע"ה, וכמש"ל בהרחבה, מילתא בטעמא רבה, שא נא וראה, ודי בזה למורה על האמת לאמיתו. וכן כל מה שכתב שם בהמשך דבריו לא קיים, וכמפורש בדברי למעלה מראש ועד סוף, שא עיניך וראה.

ובכן אני אומר לענ"ד דהמנהג שאמר שנהגו בעיר מולדתו מקנאס (מארוקו) העדרו טוב היה ממציאאותו, שהוא לא מנהג ותיקין, וכבר ידוע המנהג שאינו של ותיקין לא מתחשבין בו, וכמ"ש בסה"ב יביע אומר ח"א סי' טל אות ט"ו, וכידוע ע"ש, אלא מנהג שנהגו בזמן האחרון, אנשים שהתעשרו וכ"ש בעיר קאזא בלאנקא שאמר שם ג"כ היו נוהגים, כי שם היתה עיר גדולה וחדשה, ומקובצת מכל הערים כידוע, ואין לה יסוד בכלל, ולכן כל אחד עושה כפי מה שנראה לו, וחכמי העיר לא שמו לבם הטהור לבטל אותו, או מטעם שידעו שלא ישמעו להם, או מחו על זה ולא שמעו להם, כי השתיה עושה את שלה כידוע, על כל פנים העבר אין, אבל לקום לנהוג כך בעיר אחרת, וכ"ש כאן בארץ הקדש פשו"ב דאסור, וברוך ה' "מנהג ירושלים" עיר הקדש יוכיח הוכחה רבה שאותו מנהג העדרו טוב ממציאאותו, וכבר נאמר כי מציון תצא ודבר ה' מירושלים, וב"ה אותו מנהג שנהגו שלא לברך עורניו קיים, ופשו"ב דהיינו טעמא שהמה ע"ה הראשונים כמלאכים ראו ברוח מבינתם הרבה, כי זה נגד מר"ן מלכא הב"י ונגד נושאי כליו הקדושים, ורבנו מור"ם ע"ה שהוסיף בטובו ואמר ברוח קדשו ואין דעתו לחזור (בית יוסף) זה להלכה לדעת מר"ן הב"י ג"כ, וכמו שכתבתי בתשובתי הנז' מילתא בטעמא רבה ומוכרחת, וכמש"ל ג"כ שא נא עיניך וראה, ועוד הרי רבנו הס"ו ע"ה שהקיל בזה במקצת, בכל זאת עומד וצועק בקול חוצב להבות אש תורה, דבעינן חדר מיוחד לזוג הצעיר להתענג בו תענוג מצוה, וטעמו ונימוקו עמו כצפחת בדבש. וכמו שכתבתי שם בתשובתי הנז' שהעליתי דלא כמ"ש ידידנו הרב ש. משאש שליט"א הנ"ל, שא נא עיניך וראה ברוח מבינתך ויערב לך.

והלא גם ידידנו מגי"ר מרן הגרע"י שליט"א שיש לו חזק דהיתרא ומילתא בטעמא, בכל זאת אסר איסור ואשר מנהג ירושלים עיה"ק, וכמ"ש בסה"ב בית חתנים עמוד ע"ס ראה שם, וזאת ג"כ הוכחה רבה, וכבר אמרנו פעמים רבות דלא השמחה קובעת הברכה של חתנים, אלא קביעות מקום דהיינו יחוד החדר לשמחה בו ולהתענג בו הוא הקובע, וכמ"ש למעלה בהרחבה בתשובתי זו שסידרתי בעזרתו

בפ"ק דכתובות שפסק כותי, וז"ל ונאחנו מברכין אף במקום שלא היתה שם חופה, אע"ג דאמר' בסוכה וליחדי בסוכה, וקאמר שם אין שמחה אלא חופה, שאני התם דלא יכול לשמח כראוי, אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכים שם עכ"ל ע"ש, ופי' דבריו דאמר דהתם בסוכה אין שמחה, מטעם ששם אין מייחדין להם חדר מיוחד לשמח בו, ומטעם הראוין הם מתביישין וכמ"ל, לא כן עכשיו בבתי שמיחדין להם חדר מיוחד לשמח בו ולהתענג בו מברכין בפה מלא תהלה, וכמ"ש שם למעלה בכל המשך דברי קדשו, וזה פשו"ב דיתוד החדר הוא העיקר, ועל ידי זה נקרא ג"כ קביעות מקום שם, ולא ההומנה שקובעת, אלא יחוד החדר הוא הקובע, ראה שם בעיון בכל דברי קדשו ויערב לך, וראיתי ב"ה שכוונתי לדעתו דעת עליון בחסדי ה' ברוך הוא בכל מה שכתבתי לענ"ד למעלה הן לענין יחוד החדר, הן לענין שאין נקרא קביעות מקום כי אם על ידי יחוד החדר, ולא ההומנה קובעת, אלא החדר הוא הקובע, מטעם רב, וכמש"ל שא נא עיניך וראה, ותמיהה לי על ידידנו הרב שלום משאש שליט"א שראה דברי רבנו הס"ו ע"ה כלם, וכמ"ש בתשובתו שם באור התורה ראו שם, ובכל זאת עוד צועק ואומר שההומנה והשמחה היא הקובעת, למרות שאין שם יחוד חדר בכלל וכמ"ל, כי במארוקו דידן לא היה יחוד חדר בכלל בכלל וכמ"ל, ובכן מכאן יווכח לדעת עוד שאין שום ראייה מדברי הפוסקים הנ"ל שלקח מסה"ב אוצר הפוסקים, כי שם פשוט שמדובר שהיה להם יחוד חדר וכמ"ש רבנו הס"ו ע"ה, וכמו שמדוקדק ג"כ להדיא מדברי רבותי בעלי התוס' ע"ה וכמש"ל בהרחבה ב"ה, ואני מודה להקב"ה ואומר אודה ה' בכל לבב על עזרתו הרבה שעזר לי, שבכמה וכמה ענינים אני מתכוון לדעת גדולים וקדושים ע"ה, וכמ"ש בכמה מקומות בספרי **עמק יהושע** בכל החלקים, וגם מר"ן הגרע"י שליט"א כך כתב עלי בהסכמתו היקרה שכתב על ספרי עמק יהושע חלק א', וז"ל ומ"ש כת"ר בחלק אור"ח סי' כ"ז אות ג' שרבי עקיבא ע"ה ורבי אליעזר ע"ה כלם מודים שענגי כבוד היו מקיפים אותם, ונחלקו רק במשמעות הכתוב, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל וכו', כיוון כת"ר למ"ש בשו"ת ערוגות נושם (חלק אור"ח סי' קפ"ו), ע"ש ביתר ביאור, גם מ"ש כת"ר שם אות ה' בתירוץ הקושיא על שעושים זכר לענגי כבוד ולא לבאר והמן, לפי שהבאר והמן היו להם על ידי שאלה ותרעומת, מה שאין כן בענגי כבוד, גם בזה זכה כת"ר לכוין לתירוץ של הגאון הק"ר רבי ישועה זי"ן ע"ה (המחבר הספר פרש שושן שו"ת), הביאו מר"ן החיד"א בספר ראש דוד פרשת אמור ע"ש עכ"ל, וכל זה זכיתי לו רק בזכות הורי ואבותי הקדושים, אראלים ותרשישים, זיע"א. ברוך ה', ועד בשחך נאמן סלה.

ועוד ברוך ה' תראה בספרי **יד חרוצים** (כולל דרושים וחיידושי תנ"ך וחיידושי גפ"ת), שחיידושי בעזרתו יתברך בימי חורפי בהיותי לומד עוד בישיבת תחכמוני שהיתה תחת ראש"ת מר אבי מוד"ר מגי"ר הרה"ג המופלג בתורה ובחכמה ובחסידות כקש"ת וכמוהר"ר המלאך רפאל עמרם מאמאן זצוק"ל וזיע"א, שם עמוד ק"ח בחידושי בבא מציעא דף פ"ה באימרא הקדושה והטהורה שאמר רבנו רבי יוחנן ע"ה כל שהוא תלמיד חכם ובנו ת"ח וכן בנו תלמיד חכם שוב אין התורה פוסקת מרעו, ושמה פירשתי ברוך ה' המאמר הקדוש הלוה בקשר למה שאמרו רבותי חכמי התוס' ע"ה בכתובות ס"ב ע"ב, וראה ראיתי ברוך ה'

יתברך לעד, שא נא עיניך וראה, ודי בזה למרות שב"ה יש עוד מה לדבר להוכיח ולאשר כל מה שאמרנו למעלה מראש ועד סוף בעזרת ה' ברוך הוא, הנותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה.

ועוד שם באור תורה, ידידנו הרב ש. משאש שליט"א הנ"ל בהמשך דבריו שכתב שם בקטע האחרון המתחיל ונראה דמנהג ירושלים תובב"א יסודו וכו', כתב שם וזל"ה וכן נראה שם בשערי עזרה מ"ש משם הרה"ג עזרה עטייא זצ"ל שאם ג' ימים האחרונים עקרו כלם לבית הכלה וכו', אבל אם הולך ליום אחד ודעתו לחזור לעירו אזי נקרא עראי ואין מברכים שם, ונראה בדעתו ג"כ לפסוק כהרמ"א ע"ה במה שהוסיף על דברי מר"ן ע"ה, והנה הוא הפך הט"ז ומהר"ל מפראג והבי"ש והב"ח והלבוש ע"ה שכלם סוברים שאפי' יחזור לביתו תוך ימי המשתה אותו היום נקרא קביעות ויש שמחה שם, ובודאי שהם סוברים כמו שכתבתי שבכוונה מכוונת השמיט זה מר"ן ע"ה ולא כתב אם דעתו לחזור כמ"ש הרמ"א ע"ה, לומר שבכל אופן יברך וכו' עכ"ל עיי"ש, ולא היא בכלל אלא הרה"ג עזרה עטייא ע"ה דעתו דע"ל היא דמ"ש רבנו הרמ"א ע"ה ואין דעתו לחזור, כך היא ג"כ דעתו דע"ל של מר"ן מלכא ע"ה וכמו שכתבתי למעלה בהרחבה ובמילתא בסעמא שא נא עיניך וראה, ומה שכתב עוד שם וזל"ה והנה זה הפך הט"ז ומהר"ל מפראג וכו' וכמ"ל, גם זאת לא היא בכלל אלא רבנו הט"ז ומהר"ל מפראג והבי"ש והב"ח וכו', הם איירי שמייחדין להם חדר מיוחד לחתן וכלתו לשמו בו וכו', וכמ"ל בהרחבה שא נא עיניך וראה, ולכן בכה"ג אפי' ליום אחד מספיק, ואין הדבר תלוי בשמחה כמו שאומר כל פעם, אלא בקביעות מקום, וקביעות מקום כאן היינו יחוד החדר וכמ"ל במפורש בדברי הט"ז ע"ה גופיה, וזו היא עיקר השמחה וכמ"ל בהרחבה, וכן רבותי חכמי התוס' ורבנו הרא"ש ע"ה הוציאו רק הסוכה, והיינו טעמא דבסוכה אין שם חדר מיוחד, ובהו הם מתביישין מפני העוברין ושבין וכמ"ל בהרחבה ובהוכחות ברורות בעה"ז, שא נא עיניך וראה.

עוד שם המשך וכתב על כל פנים מנהג ירושלים יש לו סימוכין מגדולי הפוסקים הרמב"ן ע"ה וכו', ואני לא באתי אלא לאשר ולחזק מנהגנו לברך ברכת חתנים בכל מקום וכו' ע"ש, עכ"ל, ואני אומר לענ"ד המנהג שנהגו בעירו מקנאס (מארוקו וכו') כמו שכתב למעלה, אין לו סימוכין, ותברתו בצדו, היינו מנהג ירושלים שלא נהגו לברך ברכת חתנים בכל מקום כי אם היכא שיחדו להם חדר מיוחד כדת וכהלכה, וזה לבד יספיק לסתור, כי כבר נאמר כי מציון תצא תורה ודבר ה' גבורות מירושלים עיר הקדש, והיא הקובעת לכל מקום ברחבי הארץ, וכן מה שכתב בסו"ד שם וזל"ה דברי הט"ז פשוטים ושוים עם דברי מר"ן לברך במקום שהלך שם עם שושבינו עיי"ש, לא היא, כי צריך להדגיש דדעת רבנו הט"ז ע"ה איירי דוקא היכא שייחדו להם חדר מיוחד וכמ"ל במפורש בדברי קדשו בעליל לארץ, וזה העיקר הקובע ברכת חתנים וכמ"ל בהרחבה מילתא בסעמא רבה, שא נא עיניך וראה וינח ויערב לך, בעזרת ה' ובישועתו, ואני מבקש מהרבנים היקרים להוסיף, אך די בזה והותר, ואני מבקש מהרבנים היקרים הנמצאים פה יעינו בכל מה שכתבתי אני והוא, וכיריעו ברות מבינתם, כי תורה היא, ושכרם כפול מן השמים.

ועוד מ"ש שמה שמנהג ירושלים יש לו סימוכין מהרמב"ן ע"ה וסייעתא קדישתא ע"ה עיי"ש, לענ"ד לא רק

סימוכין יש לו מרבתי ע"ה הנז', אלא הוא ג"כ מיוסד על אדני פו הם הם מר"ן מלכא ע"ה ורבנו מור"ם ע"ה, וכמו שפסקו בש"ע אה"ע"ו סי' ס"ב סו"ד וכמ"ל בהרחבה, שגם מר"ן מלכא ע"ה אויל ומורה דדוקא אם אינו חוזר לחופתו וכמ"ש רבנו מור"ם ע"ה, ואיהו גופיה מבי" לקח הגהתו היקרה הנז', וכמ"ל בהרחבה שא נא עיניך וראה ב"ה ודר"ק.

ועוד מ"ש שם וזל"ה ואני לא באתי אלא לאשר ולחזק מנהגנו (של עירו מקנאס מארוקו) שיש לו סימוכין ממרן הקדוש כפי מה שהבינו האחרונים ע"ה הט"ז וסייעתיה עיי"ש, ולא היא דרבנו הט"ז ע"ה וסייעתיה בעו תנאי גדול, והוא ייחוד חדר לחתן וכלה וכמפורש בדברי קדשם וכמ"ל בהרחבה, ובמארוקו דידן לא היה ולא נברא ייחוד חדר בכלל בכלל, וכידוע ומפורסם לכל באי שער מארוקו דידן. ודי בזה.

ואני עוד מבקש מהרבנים היקרים הנמצאים פה בארץ הקדש לעיין בזה ולחזות דעתם, כי תורה היא, וקמי שמיא גליא כי ח"ו אני לא באתי ח"ו לקנטר, כי ברוך ה' כבר זכיתי בחסדי ה' ברוך הוא לגבורות, רק מורשי לבבי השיאוני לברר הלכה על בוריה כפי קט שכלי, כי זאת חובתינו ונעשינה בעזרת ה' ב"ה ללמוד וללמד עד מאה ועשרים שנה, בבריאות איתנה, לעבודתו ולתורתו הנאמנה, חיי רוחינו ונשמתינו, בזכות תורתנו הק' והנאמנה, ובזכות הורינו ואבותינו הקדושים, אראלים ותרשישים, אמן ואמן.

ועוד מ"ש שם בסו"ד בד"ה קנצי למילין, וזל"ה אין מקום כלל לספק ברכות להקל נגד המנהג עכ"ל עיי"ש, ולענ"ד אף גם זאת לא היא בכלל, דדוקא במנהג ותיקין שמוסד על פי ההלכה, או לא אמרינן ביה ספק ברכות להקל, למרות שיש חולקין בדבר, לא כן מנהג כזה שנהגו בעירו במארוקו, שאינו מנהג ותיקין בכלל. ולפי האמת לאמיתו אין לו רגלים לעמוד, ורוח מצויה עוקרתו והופכת אותו על פניו, וכמ"ל בהרחבה להשיב על כל דבריו שכתב שם אחת לאחת בעזרת ה' ברוך הוא שא נא עיניך וראה בעיני ובתשומת לב, פשו"ב שהעדירו טוב ממציאותו, ואפי' ח"ו נהפוך פסכתו על האמת, לפחות אמרינן ביה בפה מלא תהלה לא יהי אלא ספק, ספק ברכות להקל, ואין לברך עוד שלא להכנס באיסורי ברכות לבטלה, שהיא לדעת רבנו הרמב"ם ע"ה ומר"ן מלכא ע"ה וכמה גדולים ראשונים כמלאכים ע"ה דסברי מר"ן דאיסור ברכה לבטלה הוא איסור דאורייתא, לך נא ראה בספרי **עמק יהושע** חלק א' עמוד רמ"ב טור ב'. ועמוד רמ"ג טור א', ומשם באר"ה, ולא זו בלבד אלא דהוי כנשבע לשוא וכמ"ש שם ראו שם, ומנהג ירושלים עיה"ק יוכיח וכמ"ל, כי הוא זה מה שנראה לענ"ד, בעזרת צורנו מחסי ומצודתי, לברר ההלכה יפה יפה כפי מה שחננו ה' ב"ה, וזאת חובתינו ונעשינה לצאת ידי חובת השמים, ומי שדן אותנו לכף זכות מן השמים ישא ברכה רבה.

מסקנא להלכה, ההלכה לפי דעת מר"ן מלכא ע"ה ורבנו מור"ם ע"ה והט"ז ע"ה וסייעתא קדישתא ידידה ע"ה, אם החתן והכלה הזמינו אותם הקרובים לסעוד אצלם בתוך ז' ימי המשתה, לא לברך להם ברכת חתנים שם, כי אם בתנאי זה הלא הוא (א) דוקא אם יחדו להם שם חדר מיוחד לשמוח ולהתענג בו לברם, או יכולים לברך להם שם ברכת חתנים, לא כן אם הם רק סועדים שם ושוב חוזרים לחופותם, לא מברכין להו שם ברכת חתנים, הגם שתהיה

שם שמחה ופיוטים, כי העיקר הקובע ברכת חתנים, הוא יחוד החדר וכמש"ל בהרחבה מילתא בטעמא. וזה סברא רבה, ומנהג ירושלים עיה"ק יוכיח הוכחה רבה שאין מברכין ברכת חתנים שם כי אם בתנאי הג"ל, ומקרא מלא דבר הכתוב **כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים**. וצור ישראל יראנו מתורתו נפלאות, ויצילנו משגיאות, החו"פ ירושלים עיה"ק תובב"א, היום יום שלישי שנכפל בו כי טוב, ג' אייר זיו ש"ש התשנ"ח ליצירה, בא סי' **"ותקננו מלכנו"** בעצה טובה מלפניך לפ"ק, עבד האל הנאמן.

יהושע מאמאן נר"ו

בנו ותלמידו של אותו צדיק יסוד עולם, הרב המופלג בתורה בחכמה וביראה, כאחד הראשונים ע"ה, כקש"ת וכמוהר"ר המלאך רפאל עמרם מאמאן זצוק"ל וזיע"א

ברכת ה' חלק ד עמ' שנה (קישור)

ברכת פרק ה' ה' שנט

והוא, שהסעודה תיערך במקום עיקר ישיבת החתן והכלה בשבעת ימי המשתה. דהיינו, בבית החתן והכלה או בבית ששניהם בו החתן והכלה בשבעת ימי המשתה, ולא בבית שמוזמנים אליו החתן והכלה לסעודה בלבד. מפני שהחתן והכלה שמחים יותר כשהסעודה נערכת לכבודם במקום עיקר ישיבתם בשבעת ימי המשתה.¹⁵ ויש חולקים וסוברים שבכל

מ ק ו ר ה כ ה

משמע מכאן שאם יצא חתן מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, דאין מברכים שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, כיון דאין שמחה אלא בחופה וכו'. וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי במקום שברכו תחילה ברכת נשואין קרי ליה חופה, פעמים שאפי' ברחוב העיר מברכים אותה כשהעם מרובים ואין יכולים להכנס לבית. אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכים ברכת חתנים כל שבעה. עכ"ל. וכ"כ האור זרוע ח"ב (סימן רצט), וסיים: וכבר היה מעשה שהיו סועדים החתן ושושביניו במקום אחר שלא בבית החופה ולא הניח להם ריב"א לברך שבע ברכות, מהן דשמעתין. עכ"ל. וכן כתב בפסקי רקאנטי (סימן רלג), ובמרדכי (פ"ב דסוכה סימן תשד"ם), ובהגהת אשר"י (סוכה כה:), ובהגהות מימוני (פ"ב מהלי ברכות ה"ה). ונראה ברור לדעת התוס' וסיעתם שאפי' אם עורכים סעודה לכבוד החתן והכלה ומזמינים אורחים שישמחו אותם, אין מברכים שבע ברכות, כיון שהסעודה בבית אחר ולא בבית החתן. וכן מוכח ממ"ש האור זרוע ודעימיה מעשה שהיו סועדים החתן ושושביניו וכו' ומוכח שהסעודה היתה לכבוד החתן והכלה והוזמנו גם השושבינים והמשמחים, ואעפ"כ לא הניחם ריב"א לברך. וכן ראיתי במאירי (כתובות ח.) שכתב בשם קצת מפרשים שאם הסעודה נערכת במקום אחר, אין מברכים שם ברכת חתנים אע"פ שהחתן והכלה

העיד ההיפך על מנהג ירושלים וכמ"ש לעיל, לפיכך, ספק ברכות להקל.

אכ"ן נלע"ד שאם אחד מהפנים חדשות הוא אדם חשוב שהחתן שמח בו אפשר לברך שבע ברכות אפי' אם השני הוא אדם פשוט ואפי' הוא אדם זר מהשוק, שהרי לדעת רוב הראשונים מספיק אדם אחד פנים חדשות וכמ"ש בהערה 12. ע"ש. וכיון שאחד מהם שמחים בביאתו, הרי אפשר לברך לדעת רוב הראשונים. ואע"פ שלמעשה אנו מחמירים כדעת הרמב"ם שיהיו שני בני אדם פנים חדשות וכמ"ש שם, מ"מ מספיק שאחד מהם הוא אדם ששמחים בבואו, כדי לצאת ידי חובת רוב הפוסקים שסוברים שצריך שיהיה אדם ששמחים בו, שלא מצאנו בראשונים מי שסובר שצריך שיהיו "שנים" פנים חדשות שמרבים בשבילם השמחה. לפיכך, נראה שמספיק שאחד מהפנים החדשות יהיה אדם ששמחים בבואו, אע"פ שאנו נוהגים להחמיר שיהיו שנים פנים חדשות.

15 בגמ' סוכה (כה:) א"ר אבא בר זבדא אמר רב חתן והשושבינים וכל בני החופה, פטורים מן הסוכה כל שבעה. מאי טעמא, משום דבעו למיחדי (פירוש, שצריכים לשמוח). ופריך, וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה? ומשני, אין שמחה אלא בחופה. ופריך, וליכלו בסוכה וליחדו בחופה? ומשני, אין שמחה אלא במקום סעודה. וכתבו התוס' שם וז"ל: אין שמחה אלא בחופה,

אוכלים שם ושהסעודה נעשית בשבילם. ע"ש. וכן מתבאר ממ"ש הר"ן (סוכה כה:) וז"ל: וכן נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחד מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם. אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס' [שלא לברך אלא בחופה]. עכ"ל. ומבואר שלדעת התוס' אפי"א אם הסעודה נערכת בבתי החתונה דהיינו בבית אחד מקרובי החתן לכבוד החתן, אין לברך שם שבע ברכות. ואע"פ שכשהסעודה נערכת לכבוד החתן והכלה ובאים לשמוח עמהם, יש שמחה, ואינו דומה לחתן וכלה שיוצאים מחופתם לסעוד בסוכה שעושים כן רק מחמת מצות סוכה, אבל לא מחמת שמחת החתונה, ומשום הכי לא הוי שמחה אלא בחופה. מ"מ כיון שאם היו נשארים בחופתם והסעודה היתה נערכת שם היתה השמחה גדולה יותר בשבילם, שמעדיפים שיבואו בני אדם לשמחם בחופתם מלהטלטל וללכת לבית אחר לשמוח בו. לפיכך, אין לברך שבע ברכות שם, שאין מברכים אלא במקום שבו עיקר השמחה לחתן ולכלה. ומצאתי בחפשיה להרבה ראשונים שהסכימו לדברי התוס' הנ"ל, הלא המה, הרמב"ן והרשב"א והריטב"א (כתובות ח.), וכן הובאו דברי הרמב"ן והרשב"א בארחות חיים (הלי בהמ"ז אות סא). וכ"כ השטה מקובצת (כתובות ז:) בשם תלמידי רבנו יונה. וכ"פ בספר אהל מועד (דרך ט נתיב ה). וכן דעת הר"ן (סוכה כה: וכתובות ח.), וכן פסק תלמיד הרשב"א בספר צרור החיים (עמוד קעה).

והנה בגמ' סוכה (כה:) הנ"ל הקשו עוד "וליעבדו חופה בסוכה"? אביי אמר, משום ייחוד, ורבא אמר משום צער חתן. מאי בינייהו? איכא בינייהו דשכיחי אינשי דנפקי ועיילי להתם. למאן דאמר משום ייחוד, ליכא. למאן דאמר משום צער חתן, איכא. ופרש"י, משום

ייחוד, דסתם סוכה היו עושים בגנותיהן ואין דרך ביאה ויציאה שם לרבים תמיד מפני הטורח, ושמא ירד החתן לעשות צרכיו ויתייחד אחר עם הכלה. צער חתן, שהמקום צר ופתוח שאין לה אלא שלש דפנות ובוש לשחק עם כלתו. עכ"ל. והנה לטעמו של רבא שהחתן מצטער לשבת בסוכה מפני שהמקום פתוח ובוש לשחק עם כלתו, יש לומר שגם כשהחתן מוזמן לבית אחר לסעודה שעושים לכבודו הוא מצטער קצת בזה שאינו יכול לשמוח שם כראוי עם כלתו שאין לו שם חדר מיוחד שיוכל להיות עם כלתו לבד כמו בביתו. ולכאורה גם מטעם זה אין לברך שבע ברכות אלא בסעודה שנערכת בבית החתן. וכן ראיתי להגאון יעב"ץ בסידורו (הלי בהמ"ז בבית החתן) ולהגאון מליסא בסדור דרך החיים (הלי בהמ"ז בבית החתן אות ט) שכתבו, אם אדם מוזמן את החתן והכלה לאכול, אם מיוחד להם שם חדר בפני עצמן שיכולים להיות ביחד לבד ולשמוח שם, הוי שם כמו חופה, ומברכים שם שבע ברכות אף אם דעתם לחזור אח"כ לחופתם אשר בביתם. ואם לאו, אין מברכים אפי"א אשר ברא ושהשמחה במעונו. עכ"ל. וכנראה שכתבו כן ע"פ הגמ' ופרש"י הנ"ל. אולם אחר העיון בס"ד נראה שאין ללמוד מהגמ' ופרש"י הנ"ל לנדון שלנו, דשאני התם דפרכינן שיעשה חופתו בסוכה וישב שם כל היום, ועל זה משני "משום צער חתן", ופרש"י, שמתוך שהמקום פתוח בוש לשחק עם כלתו. אבל בנדון שלנו שהולכים "לאכול" בלבד בבית אחר ואח"כ חוזרים לביתם ולחופתם, אין לחתן צער כ"כ במה שאינו יכול לשחק עם כלתו בזמן ששוהה שם, שהרי לא ישאר שם כל היום רק כמה שעות. תדע שהרי על מה שהקשו בגמ' סוכה הנ"ל "וליכלו בסוכה וליחדו בחופה" תירצו בגמ' שאין שמחה אלא במקום סעודה, ולא תירצו משום צער חתן. ועל כרחק שכשיוצא

ברכת פרק ה' ה' שמא

בית שעורכים מעודה לכבוד החתן והכלה ומשמחים אותם, מברכים שבע ברכות אחר הסעודה אם התקיימו התנאים הנזכרים בסעיף הקודם.¹⁶ וכן

מ ק ו ר ה כ ר ה

ראיה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר. דהכא הכי פירוש, אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים. וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים. עכ"ל. וכ"כ בתוספות הרא"ש (סוכה כה:). ונראה ברור שכוונת הרא"ש לחלוק על דעת התוס' וסובר דשאני חתן שיוצא לסוכה לאכול שנחשב מצטער, כיון שמניח חופתו מחמת חיוב אכילה בסוכה ולא כדי לשמוח שם. אבל כשהולך לבית אחר כדי לשמוח שם בסעודה שעורכים לכבודו, א"כ גם שם נחשב כאילו יושב בחופתו שהרי משמחים אותו כמו משמחים אותו בחופתו. וכן מצאתי בתוספות רבנו פרץ (סוכה שם) שאחר שהביא דברי התוס' (סוכה שם) שאין לברך ברכת חתנים בבית אחר כתב וז"ל: ומיהו ודאי יש לנו לומר דמברכים וכו', ואפי' בבית אחר כיון שהחתן והכלה הלכו לאכול בתוכו וכו'. ומהכא ליכא ראיה, דהכי קאמר אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח החופה אלא כדי לאכול בסוכה. אבל אם הולך לגמרי בבית אחר הוא וכל החבורה אחריו, כיון דנוהג החופה שם יכול לברך ברכת חתנים. וכן היה מעשה באדם שהולך כלתו לעיר אחרת. והצריכו ר"י לברך ברכת חתנים. וכן עמא דבר. עכ"ל. ומבואר להדיא שחולק על דעת התוס'. וכן הוא הפירוש בדברי הרא"ש שהם ממש כדברי רבנו פרץ. וכן מתבאר בדברי רבנו ירוחם (נתיב כב חלק ב)

לאכול בלבד ואח"כ חוזר לחופתו אין לחוש במה שאינו יכול לשחק עם כלתו באותו זמן, כיון שסופו לחזור לחופתו ולשחק עמה. ועוד יש לומר דשאני הכא שיוצא מרצונו לבית אחר לאכול שם, ועל כרחך שלא איכפת לו מה שאינו יכול לשחק עם כלתו באותו זמן. ודומה למ"ש בגמ' סוכה שם א"ר זירא אנא אכלי בסוכה וחדתי בחופה, וכל שכן דחדאי לבאי טפי דקא עבידנא תרתי. ע"ש. הא קמץ שתלוי בדעת החתן. וה"ה בנ"ד אם מסכים ללכת לבית אחר לאכול ולשמוח שם ומוותר על שחוק עם כלתו, אין בזה שום גריעותא בשמחה. ומלבד כל זה עצם פרש"י בגמ' הנ"ל אינו מוסכם, כי המאירי (סוכה כה:) פירש משום צער חתן, שצער לחתן להתלקט בסוכה אחת עם כל חבורתו. ע"כ. וכ"כ הריא"ז בפסקיו שם. ולפ"ז בנדון שלנו שמתאספים בבית מרווח וסועדים ושמחים שם לא שייך טעם זה ואין שום צער לחתן. וכ"כ המאירי (שם) וז"ל: ומ"מ יש אומרים שכל מקום שחתן מתקין בו סעודה מברכים בו ברכת חתנים וכו' ולא פטרוהו מן הסוכה אלא מפני שהוא צריך לשמוח ולשעשע בחברת ריעים ובכמה מיני שמחה ושעשוע, וסתם סוכה אין בה שעור לכך. וכו'. עכ"ל. ומ"מ דעת התוס' ועוד ראשונים שאין לברך אלא כשהסעודה בבית החתן לפי שאז שמחתו של החתן גדולה יותר שבודאי מעדיף להשאר בביתו ושיבואו וישמחוהו שם, וכנ"ל.

16 הרא"ש בפסקיו (פרק ב' דסוכה סימן ח) אחר שהביא לשון התוס' (סוכה כה:) שהבאתי בהערה הקודמת כתב וז"ל: ונראה דמהכא אין

שכתב וז"ל: אם החתן יוצא מחופתו וכלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר מברכים שם באותו בית שאוכלים שם ברכת חתנים, כי לעולם במקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה. והא דאמרינן וליכלו וליחדו בסוכה אמר ליה אין שמחה אלא בחופה, הכי פירושו, כיון דאין דעתו להניח החופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וכל חבורתו ועושה אותה בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכים ברכת חתנים. עכ"ל. ומסתמא כן הבין בדעת הרא"ש שכידוע אין דרכו לחלוק על הרא"ש מבלי לכתוב בפירוש שחולק.

אמנם ראיתי בטור אה"ע (סימן סב) שכתב וז"ל: ואין מברכים אותם אלא במקום חופה, וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה, אם במקום שמברכים ברכת נשואין דהיינו תחילת הנשואין ולהכי קרי ליה חופה. אי אפשר לומר כן, שלפעמים מברכים אותן ברוב העיר כשהעם מרובין. אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכים ברכת חתנים כל שבעה. ונוהגים באשכנז שעושים אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ושם מברכים. ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין מברך שם שבע ברכות. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכים שם ברכת חתנים. עכ"ל. ומשמע שמבין שהרא"ש מסכים לדברי התוס' שאם החתן יצא מחופתו לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין מברכים שם שבע ברכות. ורק אם הולך לגמרי לבית אחר ולא יחזור לחופתו נעשה אותו הבית עיקר ומברכים שם ברכת חתנים. ולפי"ז מ"ש הרא"ש ונראה

דמהכא אין ראיה וכו' כוונתו להוסיף על דברי התוס' שאין ראיה שלא לברך גם כשהולך לבית אחר לגמרי ולא יחזור לחופתו, אבל אין כוונתו לחלוק על התוס'. וכן ראיתי למרן הב"י (שם) שהבין כן בדעת הטור והרא"ש, שעל מ"ש הטור שאין מברכים אותו שלא במקום חופה, כתב מרן וז"ל: כן כתבו התוס' "והרא"ש" והמרדכי בפרק הישן וכו' דאם החתן יוצא מחופתו ואפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין מברכים וכו'. עכ"ל. ומבואר שמבין שהרא"ש סובר בזה כדעת התוס' והמרדכי שאין לברך ברכת חתנים בבית אחר. ועל מ"ש הטור שלפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת שמברכים שם שבע ברכות כתב מרן בב"י וז"ל: אינו סותר מ"ש בפסקי התוס' בפ"ק דכתובות כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך, אלא בבית חתנים. ע"כ. דאפשר דהתם מיירי כשהולכים לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך שבעה. ודהרא"ש בהולכים להתיישב ולדור באותה עיר אחרת. עכ"ל. ומבואר דס"ל דדוקא אם הולכים לבית אחר לגמרי שלא על מנת לחזור תוך שבעה לחופתם, אז מברכים שם ברכת חתנים. וצריך לומר שמפרש מ"ש הטור (שהבאתי לעיל) אבל אם הולך "לגמרי" לבית אחר וכו' דהיינו שהולך לגמרי שלא על מנת לחזור תוך שבעה לחופתו, אבל אם דעתו לחזור תוך שבעה לחופתו, אינו מברך בבית אחר. אולם אע"פ שלכאורה מלשון הטור משמע כן וכמ"ש לעיל בס"ד, מ"מ בהגלות נגלות דברי רבנו פרץ שהם ממש כדברי הרא"ש ומפורש בהם שחולק על דעת תוס', בודאי שגם כוונת הרא"ש כן, וכמ"ש גם רבנו ירוחם. וגם דברי הטור יש לפרשם על דרך זו, והכי קאמר ואם יצא משם "לאכול" בבית אחר, כלומר, לאכול סעודה רגילה ואין עורכים שם שמחה לכבודו ואין מזמינים את כל חבורתו עמו, אלא

ברכת פרק ה' שם

נוהגים האשכנזים,¹⁷ ובכמה קהלות של הספרדים.¹⁸ אבל דעת מרן הש"ע

מ ק ו ר ה ב ר כ ה

כלל. הא אם אחרים מזמנים אותו ועושים לו סעודה בביתם לכבודו, יראה שהדין בזה כאילו הוא מתקין לו סעודה לשם. עכ"ל. גם רבנו אשר בר חיים בספר הפרדס (שער תשיעי, פרק ז דין יז) הביא דברי רבנו פרץ הנ"ל להלכה שמברכים ברכת חתנים אפי' בבית אחר כיון שהחתן והכלה שמה. ע"ש. והר"ן בהלכות (כתובות ח.) כתב שנהגו עתה לברך ברכת חתנים בכל אחד מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה שם. ע"ש.

17 הב"ח (סימן סב) הביא סברת התוס' שאין לברך שבע ברכות אלא במקום עיקר ישיבת החתן והכלה, דהיינו בבית החתן. וכתב, מיהו יש לומר דמברכים אפי' בבית אחר כיון שהחתן והכלה אוכלים שם, והא דקאמר בית חתנים לא אתא לאפוקי אלא בית אירוסין. וכל מקום שהחתן והכלה אוכלים שם עם בני החופה, בית חתנים קרינן ליה, ומברכים שם ברכת חתנים וכו'. וכתב בסמ"ק ישן שכן עמא דבר. עכ"ל. וכן פסק הט"ז (שם ס"ק ז) ובתשובה שהובאה בשו"ת שאגת אריה וקול שחל (דפוס שאלוניקי, סימן יד), וסיים: וכ"כ מהר"ל מפראג וז"ל: ואנו מברכים אף שלא היתה שם החופה, דמ"מ איכא שמחה. ע"ש. וכן הביאו להלכה הבית שמואל (סימן סב ס"ק יג). וכ"כ מהרש"ל בספר ים של שלמה (פ"ק דכתובות סימן כ) שנהגו במדינתו לברך בכל מקום שאוכלים החתן ושושביניו. ע"ש. וכ"כ עוד אחרונים מגאוני אשכנז ושכן מנהגם. (עיין באוצר הפוסקים סימן סב ס"ק נח אות א).

18 כ"כ הכנה"ג אה"ע (סימן סב בהגה"ט אות כז) שמנהגם באיזמיר לברך שבע ברכות בכל

אחי"כ חוזר לחופה ושם משמחים אותו, אין מברכים שם שבע ברכות שהרי אין שם שום שמחה. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו, כלומר, שהולך לאכול ולשמוח שם עם כל חבורתו במקום בחופתו, גם שם נקרא חופה ומברכים שבע ברכות. וכן מצאתי להרב ט"ז (סימן סב ס"ק ז) שפירש דברי הרא"ש כמ"ש בס"ד שחולק על התוס', והוסיף: ועל דרך זה מתפרשים גם כן דברי הטור שכתב, ואם יצא לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אחי"כ לחופתו וכו' פירוש שלא הוצרך לשמוח בבית אחר רק לאכול לחוד אכילה הכרחית כדרך כל אדם, ולא נעשה בשביל שמחת הנשואין, ודעתו לקיים שמחתו אחר האכילה בשבבו אל נהוה מקום חופתו, אז לא יברך בבית אחר. ע"כ. גם הבי"ח (שם) פירש דברי הרא"ש כמ"ש. ע"ש. וכנראה שיפרש דברי הטור כמ"ש הט"ז הנ"ל. וכן נראה לי עיקר בדעת הטור.

ואיך שיהיה, הנה מצאתי להקת פוסקים חבל נביאים שחולקים בפירוש על דברי התוס' (סוכה כה): וסוברים שגם כשעורכים סעודה לכבוד החתן בבית אחר מברכים שבע ברכות. זה יצא ראשונה, בספר הבתים (שערי ברכות, שער ה דין ז) כתב וז"ל: יש מן הגדולים שכתב שאין מברכים ברכת חתנים אלא בבית חתנים אבל אם זימנו החתן בבית אחר אין מברכים שם ברכת חתנים. והראב"ד כתב, כל מקום שהחתן מיסב שם מברכים שבע ברכות. ונראים דבריו. עכ"ל. וכ"כ המאירי (כתובות ח:) בשם גדולי המפרשים [הראב"ד] וסיים: ומ"מ הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבודם, שאין מברכים שם שבע ברכות בשבילו, שאין אותה סעודה שלו

כדעה ראשונה,¹⁹ וכן יש להורות לספרדים.²⁰ ומכל מקום בזמננו שרוב הזוגות שנישאים גרים בדירה פרטית לעצמם ולא בבית הוריהם כפי שנהגו בדורות שלפנינו, וטורח להם לערוך פעודות ולהזמין אורחים בדירתם הפרטית, ושמחים יותר כשעורכים פעודה לכבודם בבית אחר, לכל הדעות יש לברך שבע ברכות אחר ברכת המזון בסעודה שעורכים לכבודם בבית

מ ק ו ר ה ב ר ה

נעשה הבית האחר עיקר ישיבת החתן והכלה ומברכים שם. וכיון שמרן העתיק בש"ע דעת התוס' בלבד, בודאי שפוסק כן אע"פ שכתב בלשון יש אומרים. וכמ"ש כיו"ב הסמ"ע חו"מ (סימן טז ס"ק ח) ושאר אחרונים. וכבר כתבנו לעיל בהערה 15 שכן דעת הרבה ראשונים, ומהם מגדולי הראשונים הספרדים. ע"ש. וכן פסק הרדב"ז ח"ד (סימן אלף ושכ).

20 הואיל וזוהי דעת מרן, והספרדים קיבלו עליהם הוראות מרן כידוע. ובפרט שנוגע לספק ברכות לבטלה, שאפי' כנגד מרן אנו נוהגים לפסוק שלא לברך וכמ"ש מרן החיד"א בברכ"י ובמחב"ר או"ח (סימן ז). וכל שכן בני"ד שלדעת מרן אין לברך, שיש להורות שלא לברך ולא להכנס לספק ברכות לבטלה. לפיכך, במקום שאין מנהג ברור לברך, צריכים לחוש ולא לברך. וכן מעידים בשם הגר"ע עטייה זצ"ל שאמר שהמנהג בירושלים כדעת מרן שלא לברך שבע ברכות אלא בבית החתן. וכן פסק מהרח"ך ז"ל בספר זכרי כהונה (מערכת ב אות כד) ושכן דעת מרן. וכ"כ בספר שובע שמחות (פרק א סעיף יז) שכן מנהג הספרדים בירושלים. ומ"מ לפי מ"ש בפנים שבזמננו שהחתן והכלה דרים בבית פרטי לעצמן ומעדיפים שהסעודות יערכו לכבודם בבית אחרים והם יוזמנו לשם, מברכים שבע ברכות גם כשהסעודה בבית אחר, שזוהי השמחה העיקרית לחתן ולכלה בזה"ז. א"כ אין

אחד מבתי החתונה כמנהג שהזכיר הר"ן (בסוכה כה:). ע"ש. וכ"כ בספר פחד יצחק (מערכת ב, דס"ב ע"א) שהסכימו חכמי הישיבה לברך שבע ברכות באחד מן הבתים אשר שם החתונה אפי' לא יהיה בית החופה ממש, כמנהג פירארא יע"א, וכן נעשה מעשה. ע"ש. וכן ראיתי בסדור בית עובד (הלי ברכת חתנים אות יח) שכתב שעכשיו מברכים שבע ברכות אפי' שלא במקום חופה. ע"ש. וכ"פ בשו"ת פעולת צדיק ח"ג (סימן רנב) ושכן המנהג בצנעא מזמן קדום. ע"ש. וע"ע להלן בסוף הערה 21.

19 כ"כ בש"ע אה"ע (סימן סב סעיף י) וז"ל: יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים. והני מילי כשדעתו לחזור לחופתו אחר כך, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכים ברכת חתנים. עכ"ל. ולפמ"ש בב"י שם והבאתי לשונו לעיל בהערה 16 יוצא שמ"ש בתחילה שאם החתן יוצא מחופתו וכו' והולכים לאכול בבית אחר וכו' מיירי אפי' כשהולכים לאכול ולשמוח שם בסעודה שנערכת לכבודם, ומ"מ כיון שדעתם לחזור לחופתם אח"כ אין מברכים שם שבע ברכות, כדעת התוס' וסיעתם. ומ"ש בסוף אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכו', רצונו לומר, שלא יחזור לחופתו תוך שבעה, דבכה"ג לכו"ע

ברכת פרק ה' ה' שמה

אחר אע"פ שאינו מקום עיקר ישיבתם, ובלבד שהתקיימו התנאים הנזכרים במעיף הקודם.²¹

מ ק ו ר ה כ ר ה

בשאר ימי המשתה החתן והכלה מעדיפים שהסעודה לכבודם תיערך בבית אחר ולא בביתם, א"כ עיקר השמחה היא באותו בית, ומברכים שם שבע ברכות. וכן בקדש חזיתיה להרדב"ז חלק ד (סימן אלף ושכ) שהביא מ"ש התוס' שאם יצאו החתן והכלה לאכול ולשמוח בבית אחרים אין מברכים שם שבע ברכות. וכתב, ומ"מ אם יצאו מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים, מברכים שם שבע ברכות לפי ששם הוא עיקר השמחה. עכ"ל. והוא כדברינו, תל"ת שזכיתי לכיין לדעתו הרחבה. וכן מתבאר מדברי הרב שלחן גבוה שהעתיקתי לעיל בהערה 8 שמברכים שבע ברכות אפי' בחצר של שכן שסעדו שם מפני שבית החתן צר מהכיל את כל הקרואים. ע"ש. וע"ע להרדב"ז בתשובה שם שהוסיף וז"ל: ועוד מסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא בשאר סעודות, אבל בסעודה הראשונה כיון שהחתן והכלה והשושבינים שם, שם עיקר השמחה ומברכים שבע ברכות. עכ"ל. וכן הובאו כל דברי הרדב"ז הנ"ל בכנה"ג אה"ע (סימן סב בהגה"ט אות כז). ודון מינה לזמננו שגם בשאר הסעודות עיקר השמחה היא בסעודות שעורכים לכבודם בבית אחרים, וא"כ יש לברך שם שבע ברכות.

ג יש לצרף לסניף מ"ש הטי"ז (אה"ע סימן סב ס"ק ז) ובתשובה שהובאה בשו"ת שאגת אריה וקול שחל (דפוס נייא וייט סימן ח) שאחר שביאר שהרא"ש חולק על התוס' וסובר שיש לברך שבע ברכות אפי' כשהסעודה נערכת בבית אחר, כיון ששמחים שם החתן והכלה ובאים

בזה נפקא מינה אלא במקרה שהחתן והכלה היו מעדיפים שהסעודה תיערך בביתם, שאז אין לברך שבע ברכות בבית אחר.

21 ע"פ מ"ש בהערה 15 שהטעם שהתוס' וסיעתם מדמים חתן שיוצא לאכול בבית אחר אפי' בסעודה שעורכים לכבודו לחתן שיוצא לאכול בסוכה משום מצות אכילה בסוכה, הוא, מפני שבשני המקרים החתן היה מעדיף להשאר בחופתו ושיבואו אליו לשמוח, לפיכך, אע"פ שגם כשעורכים סעודה לכבודו בבית אחר, הוא שמח בודאי, מ"מ כדי לברך שבע ברכות צריך שתהיה השמחה הגדולה ביותר שאפשר לשמוח. ע"ש. לפ"ז בזמננו שהחתן והכלה דרים בדירה פרטית לעצמם, ומן הסתם מעדיפים שהסעודות יערכו בבית אחרים והם יוזמנו לשם, יוצא איפוא שעיקר השמחה היא בסעודה שנערכת בבית אחרים, לפיכך צריך לברך שם שבע ברכות. וכן המנהג פשוט בכל העולם שבליל הנשואין מברכים שבע ברכות אחר הסעודה ובה"מ"ז אע"פ שהסעודה אינה נערכת בביתו של החתן אלא במקום אחר, והחתן והכלה באים לשם כשאר המוזמנים, ולא רפרף בזה אדם מעולם. ועל כרחך לומר דשאני סעודת ליל הנשואין שאי אפשר לעורכה בבית החתן מפני ריבוי המוזמנים ובודאי שהחתן והכלה מעדיפים לעורכה במקום אחר מרווח, ואי אפשר לומר שהיו שמחים יותר אילו נערכה בביתם, שבודאי עכשיו הם שמחים יותר בריבוי המוזמנים. לפיכך, שם עיקר השמחה, ולכן פשט המנהג לברך שם שבע ברכות. והוא הדין בזמננו שגם

לשם מרצונם לאכול ולשמות, ושכן נראה עיקר. הוסיף וז"ל: ומלבד כל הנזכר, נראה דעכשיו יש לברך אפי' בבית אחר, דעיקר בית החופה כתבו התוס' והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת חתן וכלה, וסיימו הרא"ש והטור וז"ל: ונוהגים באשכנז שעושים אפריון לכבוד החתן והכלה והוא הנקרא חופה ושם מברכים שבע ברכות בכל יום. וברור הוא שגם דעת התוס' כן במה שכתבו במקום עיקר ישיבת חתן וכלה, דהיינו בחדר שמייחדים שם החתן והכלה ואין לזרים איתם רק בעת שמשמחים אותם, ומשום הכי לא הוי שמחה בסוכה כמו שפרש"י ששם בוש לשחק עם כלתו. נמצא שיש שמחה יתירה לחתן וכלה בבית חופה טפי משאר בתים, על כן חילקו שפיר בין הבתים. משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק למה שמקדשין הכלה תחת מטלית הפרוסה על כלונסאות, אין שום מעלה לבית שעושים בו סעודת הנשואין טפי מבתים אחרים. על כן נראה ברור שיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושים בו סעודה לכבוד החתן. עכ"ד. והובא להלכה בבית שמואל (סימן סב ס"ק יג) בזה"ל: ובט"ז האריך בדין זה וכתב, "שעכשיו" מברכים אפי' במקום שלא היה חופה. ע"כ. וכן הובא להלכה בספר פחד יצחק (מערכת ב דס"ב ע"א), ובסדור בית עובד (הלי ברכת חתנים אות יח). וכ"כ בספר ערוך השלחן (סימן סב סעיף לו) וז"ל: אמנם כל עיקר דין זה [שאין לברך אלא בחופה ולא בבית אחר] נתייחד כשיש מקום חופה קבוע לחתן ולכלה עם השושבינים כל שבעת ימי המשתה כמו אפריון שעושים באשכנז כמ"ש הטור, ולכן כשסרים משם באקראי אין שם שמחה, אבל אצלנו שהחופה היא ברוב ואח"כ אין מקום קבוע לשבעת ימי המשתה, הדבר פשוט דבכל מקום שמתאספים החתן והכלה והחבורה ואוכלים ושמחים שם, הוא כמקום החופה וכו', כיון

שאינו רגילים לקבוע מקום קבוע על שבעת ימי המשתה, לכן איזה מקום שמתאספים שם הוא מקום השמחה. עכ"ל. ויש סיוע לחילוק זה ממ"ש בשטה מקובצת (כתובות ח.) אהא דאמרינן דאומרים שהשמחה במעונו מכי רמו שערי באסינתא וז"ל: מכי רמו שערי באסינתא, דוקא שיאכלו בבית שיעשו בו החופה, דקי"ל אין שמחה אלא במקום חופה וכו'. "ואית דאמרי דכי אמרינן דאין שמחה אלא במקום חופה, דוקא אחר שנעשית החופה, אבל קודם שנעשית, בכל מקום מחמת הלולא הוי, ומברך שהשמחה במעונו". עכ"ל. וסברת האית דאמרי צריך לומר שהיא כמ"ש הט"ז וסיעתו הנ"ל. אבל הריטב"א והמאירי והר"ן (כתובות שם) הוכיחו באמת ממה שמברכים שהשמחה במעונו מכי רמו שערי באסינתא שאין צריך חופה כדי לומר שהשמחה במעונו. ע"ש. ומשמע לכאורה שאינם מסכימים לחילוק הט"ז. ויש לדחות. ומ"מ לפי סברת הט"ז ודעימיה יוצא שבזמננו שאין עושים אפריון לחתן ולכלה בבית החתן, אין כבר מעלה בבית החתן על שאר בתים ויש לברך בכל בית שבע ברכות. וכן ראיתי להגר"ד הלוי זצ"ל רבה של תל אביב יפו בתשובה שנדפסה בירחון אור תורה (גליון אדר תשמ"ב סימן מח) שצידד לברך שבע ברכות בכל בית ע"פ הסברא הנ"ל ושגם מרן יסכים לזה. ע"ש. וכן פסק הגאון רבי רפאל כדיר צבאן זצ"ל בספר נפש חיה (מערכת ח אות י) ע"פ הסברא הנ"ל. ומו"ר ועט"ר הגאון הנאמ"ן שליט"א הוסיף שם בחצאי לבינה ששמע מהרה"ג ר' נסים הכהן שליט"א נכדו של מרן ר' משה כלפון הכהן זצ"ל דבדידיה הוה עובדא שבימי חתונתו נתארח אצל קרובים בגירבא וברכו שבע ברכות בנוכחות מר זקנו זצ"ל. וא"כ נמצא שמנהגנו בחו"ל לברך אף שלא בבית החתן. וכן שמעתי שבמרוקו נוהגים לברך ברכת חתנים גם אצל קרובים. עכ"ד נר"ו.

ברכת פרק ה' ד' שמו

ד. אע"פ שאין מברכים שבע ברכות בסעודת חתן וכלה אא"כ החתן והכלה שניהם היו נוכחים בסעודה וכנזכר לעיל בסעיף ב' תנאי ב', מ"מ אינם צריכים לשבת יחד בחדר אחד,²² וגם אינם חייבים להיות נוכחים בשעת אמירת שבע הברכות.²³ ומ"מ ראוי שיהיו נוכחים בשעת אמירת

מ ק ו ר ה ב ר ה

כולם כאחד. וה"ה אם החתן והכלה אוכלים בחדרים שונים, לא איכפת לן, וכל שהסעודה נעשית לכבודם והם משתתפים בה, יש שמחה ומברכים שבע ברכות. וכן כתב בספר עורה שחר (מערכת ב' אות כד) והובא באוצר הפוסקים (סימן סב ס"ק נח אות ה). וכן העלה בשו"ת יביע אומר ח"ו (חאה"ע, סימן ט אות א). וכן עיקר, שבדאי דרך החתן לאכול עם חבריו, והכלה עם חברותיה לבלתי היות שם ערוב. וש"ו"ר שכן כתב במפורש בשו"ת גנת ורדים חאו"ח (כלל א סימן כה) שאחר שבע ברכות שבחופה החתן נפרד מהכלה לחדר אחד והכלה לחדר אחר, והחתן שמח עם חבריו והכלה עם חברותיה. ע"ש. ואעפ"כ תיקנו חכמים לברך שבע ברכות אחר הסעודה, והיינו משום שעכ"פ הסעודה אחת היא ומשתתפים בה החתן והכלה.

23 כן מוכח מדברי הש"ע אה"ע (סימן סב סעיף יא) שהעיקר בהערה הקודמת, שמברכים שבע ברכות אפי' שלא בנוכחות החתן והכלה. וכל שכן שאם החתן נוכח רק הכלה אינה נוכחת, שמברכים. וכ"כ בספר אמרי דוד (סימן מא) ובשו"ת התעוררות תשובה ח"ב (סימן פא), והובאו באוצר הפוסקים (סימן סב ס"ק נח אות ד). וכ"כ בספר ערוך השלחן (סימן סב סעיף לו), ובשו"ת יביע אומר ח"ו (חאה"ע סימן ט אות ב). וגדולה מזאת כתב מהר"י מולכו בהשמטות שבסוף שו"ת אהל יוסף והבאתי דבריו לעיל בהערה 8. אלא שי"ל ע"ד כמ"ש שם.

ואע"פ שלפע"ד יש להשיב על סברת הט"ז וסיעתו הנ"ל, בהבנת דברי התוס' וסיעתם, ומסתברא לי שענין האפריון אינו מעלה ואינו מוריד כלום אלא הכל תלוי בחתן וכלה אם הם שמחים יותר כשנערכות בביתם סעודות מכשהולכים לבית אחר לסעוד ולשמוח שם, או אם הם שמחים יותר כשהולכים לבית אחר וכמ"ל בס"ד ושכן מתבאר מדברי הרדב"ז. מ"מ חזי לאיצטרופי סברת הט"ז לסברא שכתבנו בס"ד שבזמננו שסתם חתן וכלה שמחים יותר כשהסעודות נערכות בבית אחר או באולם שמחות, יש לברך שם. ומ"מ גם בזמננו, אם הם מעדיפים שיערכו סעודה בביתם ושיבואו לביתם לשמחם, אין לברך שבע ברכות אלא בביתם.

22 כן מוכח מ"ש בש"ע אה"ע (סימן סב סעיף יא) וז"ל: בני החופה שנתחלקו לחבורות אפי' אם אכלו בבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל, כולם מברכים ברכת חתנים. לא מיבעיא אם השמש מצרפן אלא אפי' אם אין השמש מצרפן, כיון שהתחילו לאכול אותם שבשאר בתים כשהתחילו לאכול אותם של בני החופה, כולם חשובים כאחד לברך ברכת חתנים, כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה. עכ"ל. ומוכח שהכל תלוי בסעודה ולא בצורת ישיבת האנשים, וכל שהיא סעודת חתן אפי' שהמוזמנים יושבים בחדרים שונים, נחשבים

ברכת ה' חלק ה עמ' סט (קישור)

סימן ה

[שייך לברכת ה' חלק ד פרק ה סעיף ג ובהערות שם]

המכתב שלפנינו נשלח לה"ה חנן אפללו הי"ו אודות שאלה ותשובה ששלח למוה"ר
וצ"ל ובה הוא מזכיר את דבריו בספר ברכת ה' ח"ד פרק ה ס"ג, ומעיר עליהם כמה

הערות (והדפים דבריו בספרו שו"ת אלקבץ ח"א חאה"ע סימן א). ולא ראינו צורך להדפיס דבריו כאן. ומכל מקום מתוך תשובת מוה"ר מתבאר מה היו הערות הח"כ יצ"ו. וגם מה שהשיב אחר כך על דברי מוה"ר בספרו שם, המעיין ישר יראה שלא השיב כלום. ואכמ"ל].

בס"ד

לכבוד הרב חנן אפללו הי"ו שלום וברכה.

קראתי תשובתך המצ"ב והריני להבהיר כמה נקודות שלצערי כבודו לא שת לבו אליהן.

א. הדין דברכת חתנים בבית חתנים אינו דין בלי טעם כמו ששמע מדברי כבודו בכל מהלך התשובה שלא הזכיר שום טעם לדין. אלא יש בו טעם כעיקר דברכת חתנים משום שמחה נתקנה כמ"ש "משמח חתן וכלה", ואין החתן שמח אלא כשמשמחים אותו בחופתו שהיא עיקר מושבו ולא כשהולך לבית לאכול שם עראי כמ"ש התוס' (סוכה כה:): ולמדו כן ממ"ש בגמרא שם "אין שמחה אלא בחופה", ומעתה בין תבין שכל זה שייך כשהחתן יושב במקום קבוע בשבעת ימי המשתה ואפילו אינו ביתו ולא קנינו אבל שם באים לשמח ולאכול עמו, ובודאי ששמח יותר להשאר שם ושיבואו לשמחו מלהטלטל לבית אחר דרך עראי לסעודה אחרת ולחזור למקומו הקבוע. אבל בזמן הזה שאין שום שמחה במקומו הקבוע של החתן, וכל השמחה היא בלכת החתן והשושבינים לבית של מישהו שמזמין ומשמח אותם בסעודה ושירים וקהל, בודאי שהחתן ניחא ליה בשמחה זו יותר משיבואו לשמחו בביתו. וזה מה שכתב הרדב"ז שאם יצאו לבית חבר מפני שהמקום הקבוע לחתן הוא צר והחתן בודאי מעדיף לעבור לבית חבר ששם השמחה תהיה גדולה יותר מחמת שהמקום מרווח, מברכים שם שבע ברכות, וכ"כ השלחן גבוה ושכן עשו מעשה בירושלים ת"ו לברך בבית החבר בכה"ג. וכבודו התעלם מכל זה, ושאל הרי אין בית החבר קנוי לו? ולא נחשב בית חתנים? ! והסיבה לשאלתו שלא הבין במחכ"ת שטעם דין זה טובב על מיעוט השמחה בבית חבר ביחס לבית החתן, אלא חשב שהוא מלתא בלא טעמא ולכן גם מסיק אחרת.

ב. כל העדויות על מנהג ירושלים, אינם סותרים מ"ש הרדב"ז והשלחן גבוה. דמנהג ירושלים בסתם שקרה שבית החתן מרווח והחתן מעדיף להשאר שם, והרדב"ז והשלחן גבוה מיירי במקרה מיוחד שבאו אורחים רבים ובית החתן צר מלהכיל. וכן בזמננו שאין שום

שמתה בבית החתן, וסתם חתן מעדיף ללכת לבית המזמין מלהשאר בביתו ויבאו לשמחו שם. וא"כ מהי טענתו שהמנהג¹ לא לברך, אתמהה???

ג. מה שכתב דבלילה הראשון החתן שוכר את האולם וכו', הנה אין הדבר תלוי בקנין ושכירות אלא במקום עיקר ישיבת החתן והכלה, ומעולם לא כתבו מרן והראשונים שצריך שיהיה הבית שייך לחתן, אלא שיהיה המקום שקובע בו בשבעת ימי המשתה. וא"כ חזרה הקושיא וגם נצבה למה מברכים בלילה הראשון באולם שאינו מקום עיקר ישיבת החתן והכלה, ועל כרחק כמ"ש הרדב"ז דשאני לילה ראשון שיש הרבה מוזמנים וניתא ליה לחתן לצאת מביתו למקום אחר, והוא הדין בזמננו בשאר לילות, וכל זה מבואר היטב בתשובתי².

וברכתי לכת"ר שיעלה במעלות התורה לגאון ולתפארת.
משה לוי ס"ט

סימן ו

[שייך לברכת ה' חלק ד פרק ה סעיף ג ובהערות שם]

ואמרו העורכים: מכתב זה נכתב ע"י בחור אחד שאינו מגיע לקרסוליו של הרב הגאון זצ"ל, ובמכתבו יש קצת מסימני עקבתא דמשיחא. ואעפ"כ לרוב ענוותו של מרן

¹. ראיתי לצרף כאן מה שכתב מו"ר ועט"ר הגאון ר' מאיר מאזוז שליט"א בשולי גליון ספרו של הרב המעיר נ"י (שם) שכתב דמנהג ישראל כמנהג ירושלים דאין לברך. ע"ש. ועל זה כתב מו"ר שליט"א שם בזה"ל: מנהג ירושלים זה כנראה נתחדש בדור האחרון, ואולי חכמי חלב הביאוהו אתם מחלב. ומדברי הרב שלחן גבוה בשו"ת יוסף אהל מולכו בסופו, מוכח שמנהג ירושלים בימיו (שנת התקט"ז) היה לברך גם שלא בבית חתן. ע"ש באורך. ונפל פיתא בבירא. ולתוספת נופך ישכור את החדר בכמה שקלים ליום אחד, שייחשב כביתו (דשכירות ליומא ממכר הוא כידוע) ויברך ז' ברכות בשופי. עכ"ל. הראל זנזורי הי"ו.

². כוונתו למה שכתב בספרו. המו"ל.

המחבר זצ"ל ולמרות שהיה סובל אז יסורים רבים בעוה"ר טרח וענה לו (כארבעה ימים לפני פטירתו!), והננו מביאים המכתב ותשובתו הרמתה במלואם. וזהו המכתב האחרון שענה בחייו. תנצב"ה וזיע"א.

ב"ה יום ד' תשרי תשס"א

לכבוד הרה"ג משה לוי שליט"א,
שלום רב.

היה למראה עינינו הקונטרס ברכת חתנים¹ (אף שנדפס בשנת תשנ"ז, היום היה למראה עינינו).

ובדף כו² אחר שהביא דעת מרן שאין לברך שבע ברכות אלא בבית חתנים, וספק ברכות להקל וכו'.

מנין יצא לכבודו [לכתוב] "ומכל מקום בזמנינו" [וכו'], האם כך נפסק בסברות. שכיון שהחתן נוח לו שלא יעשו ז' ברכות בביתו, משום כך נפסק נגד מרן ובספק ברכות.

וכל מה שכבודו רצה להביא מהט"ז לדמות דבר בספק ברכות ובנגד מרן, וכן מה ענין גרבא ומרוקו לענין ארץ ישראל אתרא דמרן.

ועוד כידוע לנו אף האומרים בשם הגאון הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל שכירך שבע ברכות לבנו בביתו של מרן [הגר"ע יוסף שליט"א], מרן הגרב"צ הקפיד לעשות את כל ז' הימים בביתו, וגם עשה חופה בבית. ולא נתן לאף אחד לעשות שבע ברכות במקום אחר. ואף בבית חמיו של בנו דהיינו הגאון ר' יהודה מועלם לא עשו שבע ברכות בכדי שיוכל לברך רק אם נעשו במקום אחד. וכידוע לנו כן דעתו של מרן הגר"ע יוסף שליט"א. וכן נוהגים כל בני התורה בירושלים עיה"ק (בני התורה היודעים ספר).

על כן יחשוב כבודו שוב בנדון, והדר הוא לכל חסידיו. וכדאי לפרסם הדברים.

בברכה רבה

מ.י.

ירושלים

¹. וכעת נדפס בספרו ברכת ה' ח"ד פ"ה. המו"ל.

². בברכת ה' שם הוא בסעיף ג. המו"ל.

תשובת מוה"ר זצ"ל

ב"ה ז' חשון תשס"א

לכבוד

הרב מ. י. שליט"א

ירושלים

מכתבו מיום ד' בתשרי תשס"א ובו הערות על מ"ש בקונטרס ברכת חתנים לברך שבע ברכות בכל בית שעורכים בו שמחה לכבוד החתן והכלה, כיון שהחתן והכלה שמחים יותר לילך שם משיבואו לשמחם בביתם, קבלתי לנכון. והנני להשיב.

א. מה שהעיר איך נפסוק ע"פ סברא בעלמא בענין של ברכה ונגד דעת מרן. הנה כנראה כבודו חשב שמה שצריך לברך בבית חתנים היא גמ' מפורשת ומטעם שלא תיקנו שבע ברכות אלא בבית החתן ולא בכל בית, ואם כך היה באמת אי אפשר לחלק מסברא לברך כשהחתן ניהא ליה יותר לשמוח בבית אחר. אבל באמת זה אינו, שדין זה למדוהו התוס' סוכה (כה:): ועוד ראשונים ממ"ש בגמ' שם "אין שמחה אלא בחופה", וכיון שכן אין לברך שבע ברכות אלא בחופה שנתקנה לכבוד השמחה. ועל פי זה הוצרכו התוס' לפרש דאין כוונת הגמ' לחופה שאחר קידושין שהרי פעמים רבות נערכת ברחוב, אלא "מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי חופה" על שם שהיו עושים שם אפריון ויושבים בו החתן והכלה, ועל כרחק לומר לפי סברתם שהטעם ששם היא השמחה ולא במקום אחר שמוזמנים לאכול שם, לפי שמעדיפים לישב במקומם ושיבואו לשמחם, שהרי התוס' חיפשו טעם למה בחופה יש שמחה, והשיבו מפני ששם מקום ישיבת החתן והכלה. ולפי זה יוצא מפורש שבזמננו שערבה כל שמחה במקום עיקר ישיבתו בדירה צנועה ועיקר השמחה היא בשמחות שעורכים לכבודם, דשפיר דמי לברך שם שכל בית נעשה כמקום השמחה באותו לילה. וכ"כ במפורש הרדב"ז והשלחן גבוה וכמ"ש בהערה 21, וכבודו הסתיר פניו מהם, איני יודע למה? וכי הם אינם יודעים כללי ספק ברכות להקל? רק כבודו וחביריו "בני התורה היודעים ספר" כלשון כבודו יודעים כללי ספק ברכות להקל. ואדרבה במקום שמרן לא גילה דעתו בפירוש וגדולי האחרונים גילו דעתם נקטינן כוותיהו שיש לומר שגם מרן יודה לחילוקם,

ברכת מכתבי תורה - סימן ו ה' עג

ואין אומרים ספק ברכות להקל א"כ ברור שיש מי שחולק עליהם ואומר שגם בזה אין לברך³.

ב. אשר קצף כבודו על שהסתייעתי מהט"ז, הנה כן דרך הפוסקים לצרף צירופים לחזק הפסק אבל זה רק לסיוע בעלמא.

ג. ומה שהתלונן מה לנו ולמנהג מרוקו וג'רבא אנן באתרא קדישא אתרא דמרן עסקינן. דע לך כי גם בני מרוקו וג'רבא קיבלו הוראות מרן וחוששים לו בספק ברכות.

בברכה רבה
משה לוי ס"ט

³. וע"ע בסה"ב ברכת ה' חלק א פרק ב סעיף יא ובהערה שם באורך. המו"ל.

שו"ת תפלה למשה חלק 2 אבן העזר סימן נח-ס

נפש חיה מע' ח אות י עמ' נה (קישור)

יו"ד) **חתן**. בענין אם מברכין ז' ברכות שלא בבית החתן, דבר זה נפתח בגדולים ראשונים ואחרונים, ועיין בתוברת "אור תורה" חדש אדר התשמ"ב (סי' מ"ח) מהרה"ג ר' חיים דוד הלוי (שליט"א) [זצ"ל]. עש"ב. [א"ה ועיין עוד בספרו עשה לך רב (חלק חמישי סימן ל"ח וט"ל) נאמ"ן ס"ט]. ונראה לי שבזמננו שאין שום חופה בבית החתן ועיקר החופה היא באולם, לא נשאר לנו מקום החופה לגמרי, ואם נלך אחרי מקום החופה, אז ביטלנו לגמרי ברכת חתנים בשבעת ימי המשתה. ואפשר לומר דדוקא בזמננו שהיו עושים חופה בבית החתן ונעשה שם מקום קבוע, אבל בזמננו אין לך זוג שקובע סעודה עם חברים בביתו, שאין בבתיים מקום מתאים להזמין שם אנשים, ועל הרוב גם בשבת "ואברהם זקן" שנוהגים להזמין אנשים עושים באיזה שטח רחב ידים, מסדרים ספסלים ושלחנות, ובשאר סעודות, אוכל אצל ההורים או באיזה מקום עראי, ואין שם שום חופה. ומקום החופה הוא המקום שמוזמנים שם אנשים לכבוד החתן והכלה. ואם כן גם כשיזמינו החתן והכלה אצל קרובים או ידידים ומזמינים אנשים

לכבודם, זה נקרא מקום חופה. ואין לדמות למה שנהגנו בחוץ לארץ שהחתן והכלה גרים עם ההורים שלהם בחצר גדולה ורחבה, ושם קובעים סעודות של ליל החופה או של שבת, שבאמת זה נקרא מקום החופה. ואם כן מה שמברכים עכשיו במקום שמוזמן החתן והכלה וידידים וקרובים, יש להם על מה שיסמוכו לברך. [א"ה. ושמעתי מידידנו הרה"ג ר' נסים הכהן שליט"א נכדו של מרן מוהרמ"ך זצ"ל דבדידה הוה עובדא בימי חתונתו שנתארח אצל קרובים בג'רבא ובירכו ז' ברכות בנוכחות מר זקנו זצ"ל, וכן מוכח מדבריו בשואל ונשאל (ח"ג סי' תל"ח) ע"ש. ואם כן נמצא שמנהגנו בחוץ לארץ לברך אף שלא בבית החתן. ומדברי מרן בש"ע אין הכרע, וכמ"ש אצלי במקום אחר. ואף שבירושלים נהגו שלא לברך אין מנהגם מחייב לכל ערי הארץ, ואם כן שפיר דמי לדין לברך וכדברי הרב המחבר שליט"א ובפרט שגם בירושלים עצמה לא היה המנהג כן כדמוכח מתשובת הרב שלחן גבוה שנדפסה בסוף ספרו [שו"ת] אהל יוסף (שאלוניקי תקט"ז) ועיין עוד בקונטרס ברכת חתנים להרה"ג ר"מ לוי (נ"י) [זצ"ל] (עמוד ז"ך והלאה). ועיין במשנה כתובות (נב:) ובמאירי (ביצה דף ה' ע"א) בד"ה ולענין ביאור וכו', אלא שהם אומרים שכל הארץ נגררת אחרי ירושלים, ועיקר הדברים כדעת הראשון ע"ש. ויש ליישב. ומכל מקום מה שכתבתי שמנהג ג'רבא לברך שבע ברכות אף שלא בבית החתן, ושכן שמעתי מידידנו מוה"ר הרה"ג רבי נסים כהן שליט"א, כן זכור אצלי ג"כ לפני כעשרים ושבע שנים בשנת התשכ"ה, אבל אין נראה כן מדברי מוה"ר רבי חויתה כהן זצ"ל בספרו זכרי כהונה (מערכת הבי"ת אות כ"ד). וצריך עיון. וראה עוד באור תורה (התשמ"ח סימן קמ"ו) באורך. ואחרי שנים ראיתי בספר שובע שמחות להרב יצחק יוסף גר"ו בדיני מילה (עמוד כ"ג) לענין ברכת להכניסו במקום שאבי הבן נפטר, שאין לסגוד לברך ברכה זו חוץ מירושלים שנהגו לברך ואין מנהג ירושלים מחייב שאר מקומות וכמ"ש ביביע אומר (ח"א חיד"ד ס"ס כ"ה) והדריגן לכלל דסב"ל ע"ש. וכעת לא מצאתי ביביע אומר. ושוב ראיתי שהוא ט"ס וצ"ל בח"ד חיו"ד סוס"י כ"ה. וכעין זה בילקוט יוסף קמא הלכות מזוזה (אות ה' עמוד קכ"ז) ע"ש. ובחדש אייר התשנ"ו קבלתי מידי"ן רבי בן ציון כהן נ"י (מחבר ספר שפת אמת) צילום מתשובת הרב שלחן גבוה ז"ל בסוף ס' אהל יוסף (שאלוניקי תקט"ז) ומשם בארה שגם בירושלים בזמנו ז"ל היו מברכים ז' ברכות שלא בבית החתן כל שהסעודה נעשית לכבודו עש"ב. ואם כן מנהג ירושלים עצמו אינו ברור כלל, (וכן שמעתי מהרה"ג ר' מאיר יששכר מאזוז נר"ו), וכל שכן לשאר ערי הארץ. ובעוה"ר באותו חדש נלב"ע הרב בן ציון כהן ז"ל בששה באייר התשנ"ו. תנצב"ה. ועיין בספר זכרי כהונה (מערכת בי"ת אות כ"ד) ועיין עוד באור תורה (התשמ"ח סי' קמ"ו) באורך. ובספר שובע שמחות להרה"ג ר' שריה דבליצקי שליט"א (פ"א הערה פ"ו צ' וצ"ב) ע"ש ואכמ"ל. והלום ראיתי בספר נשמת חיים משאש (דפוס מכנאס התש"ט, והוא מר אביו של הרה"ג ר' יוסף משאש ז"ל אב"ד חיפה עמוד רכ"ב) שכתב שמנהג מרוקו לברך שבע ברכות בבית הכלה, ובדור שלפניו רצו לבטל המנהג ממ"ש בכתובות (ו:): מברכים ברכת חתנים בבית החתן וכ"פ בש"ע (אה"ע ר"ס ס"ב), אך שלא להוציא לעז על הראשונים הניחו המנהג כמות שהוא. ושוב ראיתי בנימוקי הרה"ג ר"ב (רפאל בירדוג) שכבר ביטל הוא המנהג עד שהראוהו בספר כתם פז שמנהג המגורשים (מקסטיליה) לברך בבית אבי הכלה וכו'. וההמ"ח כתב ליישב המנהג דפי' בית חתנים היינו במקום שיהיה מצוי החתן ולא תספיק הכלה לחוד, או שדיבר בהוה ע"פ מנהגם בזמן הגמרא. ובטור כתב מברכין ברכת

חתנים ולא זכר בבית חתנים. עכת"ד. וכן שמעתי שבמרוקו נוהגים לברך ברכת חתנים גם אצל קרובים. נאמ"ן ס"ט].

עלי הדס עמ' 770 (קישור)

770 עלי פרק ב הדס

כו. האם נהגו לברך שבע ברכות כשהחתן והכלה מוזמנים אצל קרובים וידידים בשבעת ימי המשתה? מצד אורח חייהם, אין שאלה זאת מציאותית כל כך, כי המנהג היה שאין החתן והכלה יוצאים מבתם, וקרוביהם מביאים להם את ארוחותיהם כל השבוע. אולם מצד ההלכה רוב חכמי ורבני תוניסיה קבעו שמותר לברך אף שלא בבית החתן.

הנני מעתיק כאן מה שכתב לי בזה החה"ש רבי שמעיה צרפתי זצ"ל, וז"ל: בתונס המנהג שהחתנים מתארחים אצל קרוביהם בשבעת ימי המשתה לא היה קיים כלל, וכל שבעת ימי המשתה החתן והכלה היו בביתם והקרובים היו מביאים להם את ארוחותיהם. עכ"ל. ונראה שכן היה המנהג בירושלים לפני 150 שנה כמ"ש הרה"ג רבי יוסף שווארץ זצ"ל במאמר הנדפס בזכור לאברהם (תשנ"ז עמ' תקפז), וז"ל: במשך ז' ימי המשתה החתן אינו עוזב הבית. עכ"ל.

אולם אין לכחד שכל רבני תוניסיה שעמדו על דין זה העלו להתיר אמירת שבע ברכות מחוץ לבית החתן, ובפרט בימינו שאין קובעים מקום לחופה כל שבעה. וכן פסק מוה"ר רפאל כדיר צבאן בספרו נפש חיה (מע' ח אות י עמ' נה), וכתב בסיום דבריו: ואין לדמות למה שנהגו בחו"ל, שהחתן והכלה גרים עם הוריהם בחצר גדולה ורחבה ושם קובעים סעודות של ליל החופה או של שבת, שבאמת זה נקרא מקום חופה. עכ"ל. והסכים עמו לדינא הגאון רבי מאיר מאוז שליט"א בהערה שם, ועוד הביא הגר"מ מאוז עדות שכן נהג למעשה מוה"ר משה כ"לפון הכהן בעל ברית כהונה. ועיין עוד בשו"ת שואל ונשאל (ח"ג חאה"ע סי' תלח). וכן כתב באורך בספר תרחם ציון (סי' יב). וכן דעת כמה מגדולי האחרונים, כגון: הרדב"ז (ח"ד סי' אלף שכ), הכנסת הגדולה (אה"ע סי' סב הגה"ט אות כו), הגאון רבי חיים פאלאגי בספרו רוח חיים (אה"ע סי' סב אות יא), הגאון רבי יהודה שמואל אשכנזי בסידור בית עובד (דיני ברכת חתנים אות ח, דף ר ע"ב), ועוד. וכן הסכימו בשו"ת שמש ומגן (ח"ג סי' כד) ובשלחן ערוך המקוצר (עמ' תסב) עש"ב. (וכל זה דלא כמהרח"ך בזכרי כהונה ח"א ערך ברכת חתנים שפסק כמשמעות דברי מרן סי' סב ס"י שאין לברך ז' ברכות אלא בבית החתן).

שו"ת בית נאמן חלק א אבן העזר סימן ג אות לו

שו"ת נשמע קולם (הרב שמעון ללוש) חלק ב אורח חיים סימן ו

סימן ו

מתי מברכים במסעודה את כל השבע ברכות (והדין ב"שבת התן" ועוד אופנים מיוחדים)

יום חמישי, ז"ך שבט, ה'תשע"ג

שאלה: סעודת "שבע ברכות" בזמנינו, מתי ניתן לברך בה כל השבע ברכות, ומתי רק ברכת הנפץ וברכה אחרונה אשר ברא ששון ושמחה וכו'. (ובו ידון כמי ששבר החדר אוכל עם הפנימיה לשבת התן, יעוד מקרים שונים.)

תשובה:

כ כידוע ענין זה הוא רחב מאד. הרוצה לעיין בו עם כל המו"מ כראוי יעיין יפה בספרי השו"ת (זנוכרים בדברינו) שהרחיבו בענין וזכה לרב טוב הצפון. אולם כיון שבס"ד נתחדש אצלנו בזה מעט בלימודנו אחר שזיכנו ה"ת לעיין בהרחבה כמעט בכל מה שכתבו בזה הפוסקים, אמרנו נציע לפני הלומדים מה שנתחדש בס"ד, וכן איזה פרטי דינים שיבוארו ממילא כפי עניות דעתנו, שהם מצויים ולא נתבררו די הצורך. נכתוב הדברים 'קצרה'. וה' אלקים ינחנו בדרך אמת, לג"ר לפניו ית' אמן.

(א) במסכת סוכה (בה:): איתא, חתן והשושבינים וכל בני חופה פטורים מן הסוכה כל שבעה, משום שצריכים לשמחה, ואין שמחה אלא בחופה. יכתבו התוספות שם, וכן הרא"ש והמרדכי על אתר, והביאם מרן בבית יוסף (אה"ע ס"ה סב) בהדא מחתא, "משמע מכאן, דאם יצא חתן מחופתו אפי' כלתו עמו, יהלכים לאכול בבית אחר, דאין מברכין ברכת חתנים, כיון דאין שמחה אלא בחופה. וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי במקום שברכו תחלה ברכת נישואין קרי ליה חופה, עעמי' שאפי' ברחוב העיר מברכין אותה. אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה 'כל ז' ימי המשתה (מרדכי)', קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה. "נוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא הנקרא חופה (רא"ש). ע"כ. והר"ן שם (דף יא: מדפי הר"ף) הביא דברי התוספות, וכתב עליהם, שיש לנו לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים, דהא ברכה אף על גב דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה, דהכא הכי קאמר, דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה. וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה, כל זמן שהחתן או הכלה הם שם. אבל מכל מקום יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוספות, עכ"ל. עוד כתב הרא"ש שם, דהא דאין שמחה אלא בחופה, היינו כיון שאין דעתו להניח החופה אלא כדי לאכול בסוכה וחוזר לחופתו. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר, הוא וחבריו אחריו, "עושים אותו בית עיקר", גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם. ומרן בב"י (שם) אחר שהביא כל זה, הוסיף לציין עוד לדברי האורחות חיים בשם העיטור, "חופה היינו שמכניסה בבית שיש בו חידוש כגון סדינין המצויירין, ויש עושים סוכה מוורדים או מהדרם ובה מתייחדים שניהם, היינו מקום מיוחד כעין כילה שיושבים שניהם עם השושבינין היא חופה, 'בירושלמי' אלו הן חופות חתנים סדינים המצויירים וכו'. ע"כ.

שו"ת וישב הים חלק ב סימן כא

סעודת חתן וכלה שעשאה בבית ידידים שהזמינום, אם מברכין שם שבע ברכות

שאלה:

נפשי בשאלתי אודות השבע ברכות שמברכין בשבעת ימי הנשואין לאחר ברכת המזון, כאשר סועדים ושמחים עם החתן והכלה, אם יכולים לברכם בכל מקום שקובעים הסעודה והשמחה לכבודן, פעם בבית זה ופעם בבית אחר, וכאשר נהוג שמזמינים אותם הקרובים והידידים לביתם, ובאים לשם החתן והכלה ובני חבורתם והמשפחות למשך זמן הסעודה בלבד, ושוב הולך כל אחד לביתו, וגם החתן והכלה הולכים לביתם. או שאין לברכן אלא בבית החתן שיחדו וקבעו אותו לחופה ולשמחה לכל שבעת ימי המשתה. ואם יש חילוק בזה בזמנינו שאין נוהגין לעשות הסעודות והשמחה במקום חופה המיוחד וקבוע.

ושאלתי בזה לחכם אחד ואמר לי שאין זה צריך לפנים, כי היא גמרא ערוכה (בסוכה דף כ"ה ע"ב) דאין שמחה אלא בחופה, וכמו שכתבו שם התוספות (ד"ה אין שמחה אלא בחופה), דלענין שבע ברכות איתמר. וכן נפסק בש"ע (אבן העזר סימן ס"ב סעיף ה' וי') בפשיטות, וכדעת הרמב"ם והתוספות והרא"ש דאין לברך ברכת חתנים אלא בבית חתנות, וכדאיתא להדיא בכתובות (דף ז' ע"ב), וכן הוא מנהג ק"ק הספרדים כדעת מרן, וכמפורסם מנהג זה בעיה"ק ירושלם ת"ו כהיום. באופן דרך אם יעברו החתן והכלה לבית אחר ששם יגורו עד סוף שבעת ימי החופה, אז יוכלו לברך שם ברכת חתנים. ע"כ דברי החכם הנ"ל. וכיון שראיתי בכמה הזדמנויות בסעודות חתן וכלה, ששם ישבו תלמידי חכמים מובהקים, וברכו שם שבע ברכות באין פוצה פה ומצפצף, וכאשר שאלתי פיהם על מה נוהגים היפך פסק מרן בש"ע, והיפך המנהג, אמרו לי שסומכים על הט"ז (שם), שכתב בזמן הזה שאין קובעים מקום אחד לחופה למשך כל שבעת ימי המשתה, יכולים לברך ברכת חתנים בכל מקום שסועדים ושמחים עם החתן והכלה. ולעומתם השיב לי אותו ת"ח שאין ראוי לנו ק"ק הספרדים לסמוך בזה על הט"ז נגד פסק מרן מלכא שקבלנו הוראותיו. ואנחנו לא נדע מה נעשה ואיך ראוי לנהוג. ואבקש מכת"ר שילבן סוגיא זו יורה לנו באיזה דרך ישכון אור, ושכמ"ה .

תשובה

הנה טרם נבוא לדון ולהשיב בשאלתכם, אמרתי להודיע, דמאי דפשיטא ליה לאותו חכם שאין שאלה זו צריכה לפנים, ושהדברים פשוטים ומבוארים בש"ס ובש"ע בדין ובמנהג, שגה בזה שגיאה גדולה. והוא דהגם דכמה הלכות נאמרו בש"ס להדיא לענין מתי מברכין שבע ברכות, כגון הא דמברכין אותן כל שבעה, ודצריכין עשרה, וגם שיהיו עמהם פנים חדשות, ושמברכין אותן דוקא בנשואין ולא באירוסין, ועוד, ורוב דינים אלו נתבארו בסוגיא שבדוכתא, בכתובות (דף ז' ע"ב וח' ע"א), ונפסקו להלכה בש"ע אבן העזר (סימן ס"ב) עי"ש. מכל מקום הא דנידון דידן שאין לברך ברכת חתנים אלא במקום חופה, לא נזכר שם בכתובות בהדי אותם הלכות פסוקות, רק המקור לזה הוא בתוספות במסכת סוכה שם, שדייקו דין זה דאין ברכת חתנים אלא בחופה, מסוגיית הגמרא שם, העוסקת בענין עוסק במצוה פטור מן המצוה, ובדרך אגב דייקו כן התוספות מלשון הגמרא הנ"ל. ואכן הגם שישנה מערכה של גדולי הראשונים המסכימים עם חידוש התוספות, על כל פנים יש זה לעומת זה מערכה מול מערכה הרבה מגדולי הראשונים הסוברים דאין מקום לדיוק זה כלל, ושאין ענין מקום החופה תנאי הכרחי כלל כדי לברך ברכת חתנים בסעודה. ולפי שיטתם אתי שפיר שלא הזכירה הגמרא בכתובות שם מאומה מזה. ועוד דאפילו הסוברים כנ"ל דאין מברכין ברכת חתנים אלא בחופה, בכל זאת הם מודים דאפשר להעביר ולהעתיק החופה מבית לבית, אפילו לא יגורו החתן והכלה באותו בית שני וכמו שנבאר.

ומ"ש מרן בש"ע (אה"ע סימן ס"ב ס"ה): מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, שמקורו בגמרא דכתובות הנ"ל, אינו ענין לזה כלל, וכאשר נבאר בהמשך. והגם שבש"ע (בסעיף י' שם) העתיק מרן ז"ל דברי הרא"ש שהביאם הטור, שלכאורה אזלי כשיטת התוספות הנ"ל, הרי כתב מרן דין זה בשם יש אומרים, ולא כתבו בסתם, דמוכח שלא כיוון לפסוק בהחלט כדעת התוספות והרא"ש. באופן שכל הסוגיא הזו במקורותיה וענפיה היא אינה בכלל משנה ברורה והלכה פסוקה, והדברים צריכין עיון וליבון וברור כדי לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. וגם

לגבי מנהג ק"ק הספרדים בזה, אין ראייה מאיזה יחידים הנוהגים היום כמורה הוראה פלוני או אלמוני, וצריכין לברר ענין המנהגים על פי הכתוב בספרי הפוסקים המעידים על זה.

והנה אמרתי בתחילה לערוך את הסוגיא דסוכה הנ"ל לאור דעות גדולי הראשונים החולקים בה, ולצדד ולפלפל בהבנת הדברים בכמה אופנים העולים על הדעת שיש בהם נפקותא לדינא. והגם שיש מצדדים ואופנים אלו שכבר דנו בהם גדולי הפוסקים האחרונים המה בספרתן, בכל זאת לפי שעה אמרתי אתנהלה לעט"י לפרוס הסוגיא כשמלה במקורותיה, בלי להזדקק לדברי האחרונים בתחילה, ואח"כ אי"ה נביא גם דעות הפוסקים האחרונים בזה, ונעלה דבריהם ונייחסם למקורותיהם שבצדדים שהעלינו בדברינו בביאור הסוגיא בשורשה.

ומודע לבניה שעלתה בהסכמה לבוא בדרך ארוכה בתשובתי זאת, ולהעתיק לשונות הפוסקים (על הרוב וכפי הצורך) בשלימותם, ולבאר בפירוש כוונתם, ומה שיש לדקדק ולפלפל בדבריהם, כדי שיובנו הדברים היטב ולא יהיה מקום לבעל דין לחלוק ולגמגם בדברים המפורשים. וזה החלי בס"ד .

מקור הדין בגמרא ובירורים בדעת רש"י

א. והנה בתחילה נבאר שיטת התוספות והרא"ש בסוגיין, כיון שלולי דיוקן וחידושן להצריך ברכת חתנים במקום חופה דוקא, לא היו הראשונים החולקים עליהם נכנסין לבית הספק בזה כלל לדון ולהורות בו, מאחר שהגמרא בכתובות שם לא הזכירה כלל בין תנאי ברכת חתנים ענין מקום חופה, ועוד שריהטת הסוגיא בסוכה שם אינה עוסקת בדיני שבע ברכות כלל, אלא בדיני פיטור החתן והשושבינין מן הסוכה, ותול"מ .

ואכן כל הראשונים הקדומים שלפני התוספות לא הביאו בדבריהם כתנאי לברכת חתנים אלא מה שזכר להדיא בגמרא דכתובות (דף ז' ע"ב) וז"ל: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה. אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות, ע"כ. והרי הם שלשה תנאים בלבד, בעשרה, ובכל שבעה, ובפנים חדשות, ואותם הזכירו הראשונים הקדומים המה בספרתם, ותו לא. והם הגאונים בסידוריהם, רס"ג (דף ק"ט), ורב עמרם (ח"א דף נ"ג), ובהלכות גדולות (ריש הלכות כתובות), ובתשובות הגאונים (קדמונים סימן ח'), ובשאלתות (פרשת חיי שרה שאילתא ט"ו), והרי"ף (בכתובות שם), ומחזור ויטרי (סימן תע"ב), ובספר האשכול (אלבק, ח"ב עמוד קצ"ה), והרוקח (סימן שנ"ב), ובתוספות רי"ד (בכתובות שם). וכן יש להבין בדעת הרמב"ם, וכאשר נזכר בע"ה בהמשך. ומוכח מזה שדיוקן של התוספות דאין לברך ברכת חתנים אלא בחופת שמחה אינו ריהטת סוגיאין, ודין זה חדשוהו התוספות מדיוקן שבגמרא דסוכה, ולכן נבוא לבאר דבריהם בזה .

איתא בגמרא (סוכה דף כ"ה ע"ב) וז"ל: אמר רב אבא בר זבדא אמר רב, חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורים מן הסוכה כל שבעה. מאי טעמא משום דבעו למחדי. וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה, אין שמחה אלא בחופה. וליכלו בסוכה וליחדו בחופה, אין שמחה אלא במקום סעודה. וליעבדו חופה בסוכה, אביי אמר משום יחוד, ורבא אמר משום צער חתן. מאי בינייהו, איכא בינייהו דשכיחי אינשי דנפקי ועיילי להתם. למ"ד משום יחוד, ליכא. למ"ד משום צער חתן, איכא. אמר רב זירא אנא אכלי בסוכה וחדוי בחופה, וכל שכן דחדוי ליבאי דקא עבידנא תרתי, עכ"ל. ופירש שם רש"י: למחדי, לשמח. משום יחוד, דסתם סוכה היו עושין בגגותיהם, ואין דרך ביאה ויציאה שם לרבים תמיד מפני הטורח, ושמא ירד החתן לעשות צרכיו, ויתייחד אחר עם הכלה. צער חתן, שהמקום צר ופתוח שאין לה אלא שלש דפנות ובוש לשחק עם כלתו. תרתי, שתי מצוות סוכה ומצות [שמחת] נשואין וכו', עכ"ל .

והנה מתבאר מהגמרא הנ"ל שחז"ל פטרו את החתן ובני לווייתו ממצות סוכה כיון שהם עסוקים במצות שמחת החתן. ומבואר ששמחה זו מותנית בשני תנאים, מקום הראוי לשמחה הנקרא "חופה", וגם שתהיה שם סעודה לכבודן. ודעת רב זירא נבאר בהמשך אי"ה (בסוף אות ד) .

והנה מפירוש רש"י בסוגיין אין גילוי מפורש לשאלה דנידונינו, שפירש למחדי, לשמח, ולא קישר כלל בין חיוב שמחה זו לענין ברכת חתנים, דנראה מזה דאין נפקותא בכל זה אלא לענין פיטור החתן ושושביניו ממצוות סוכה כיון שעסוקין במצות שמחת חתן וכלה. וגם מהו גדר "חופה" לא ביאר רש"י להדיא, כי מ"ש לפרש דצער החתן הוא מה שאינו יכול לשחק עם כלתו, עיקרו בא לפרש את החסרון שיש בקביעת החופה בסוכה מצד צער

החתן, אבל לא כיוון לקבוע שגדר החופה הוא מקום שיכול החתן להתייחד עם כלתו בדוקא, דאפשר דעיקר החופה הצריכה כדי לברך שבעה ברכות (אם בכלל סובר רש"י כתוספות דיש ללמוד חיוב ברכות חתנים בחופה דוקא מהגמרא דסוכה), הוא מקום הנקבע לשמחתן. ורק פירש למה יש צער לחתן אם קובעים החופה בסוכה, דאינו יכול להתייחד עם כלתו, אעפ"י שאין זה תנאי לעיכובא לקביעת מקום חופה בעלמא. אלא דאפשר לדחות דלעולם מאחר דבהכי יש צער לחתן, מוכרח שמקום שקובעים בו החופה צריך שיהיה בו גם האפשרות על כל פנים להתייחד שם, וצ"י .

בשיטת התוספות שחידשו דאין לברך ברכת חתנים אלא בחופה דוקא. וביאור שיטת הרמב"ם

ב. והנה התוספות שם (בד"ה אין שמחה אלא בחופה) דייקו מזה לגבי דין שבע ברכות, הגם שפשטות הגמרא לא איירי בהכי, וז"ל: משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו, אפילו כלתו עמו, והולכים לאכול בבית אחר, דאין מברכין [שם] שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה. ובפרק קמא דכתובות (דף ז' ע"ב) אמרינן נמי: מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, משמע דוקא במקום חופה, דהוא בית חתנים. ומיהו אין ראייה משם, דדילמא לאפוקי מדרבי יהודה קאתי דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה. וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי במקום שברכו תחילה ברכת נשואין קרו ליה חופה, פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולין ליכנס בבית. אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה, עכ"ל .

הרי נמצינו למדים מדברי התוספות כמה יסודות. חדא, שהגמרא דכתובות (דף ז' ע"ב) שאמרה מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, אין הכוונה למקום שקבעו לחופה כל שבעה, דהוא הנקרא "בית חתנים", אלא הכוונה בזמן הנשואין, ולאפוקי "בית אירוסין", דהיינו בזמן האירוסין, שלדעת רבי יהודה מברכין שבע ברכות גם בזמן האירוסין, ואילו לדעת חכמים אין מברכין אלא בזמן הנשואין. ומה שכתבו התוספות: דדילמא לאפוקי מדרבי יהודה קאתי, דמשמע דעל כל פנים יש משם קצת ראייה שאין מברכין ברכת חתנים אלא במקום הקבוע לחופה, היינו מפני דסוף סוף נקטה הברייתא בלשונה "בית חתנים" ולא כתבה בעת הנשואין, ובהמשך יתבאר .

ואכן כן פירשו כל הראשונים בסוגיין דכתובות ד"בית חתנים" דנקטה הברייתא, הכוונה לשעת הנשואין, ולאפוקי מדרבי יהודה דאמר דגם בשעת האירוסין מברכין ברכת חתנים, ואין הכוונה למקום מיוחד וקבוע לחופה. שרש"י פירש שם בבית חתנים, כשנכנסה לחופת נישואין, ע"כ. ודרבי התוספות בזה כבר הזכרנו לעיל. ובשלטי הגבורים משם הריא"ז (בפרק א' דכתובות) כתב וז"ל: כשם שמברכין ברכת חתנים בשעת הנשואין, כך מברכין ברכת אירוסין בשעת אירוסין. הרי דנקט "שעה" במקום "בית". וכ"כ המאירי (בכתובות על דף ז' ע"ב) וז"ל: בבית חתנים ר"ל בשעה שנכנסה לחופה, אבל בבית האירוסין, ר"ל בשעת קדושין אין מברכין שם ז' ברכות, עכ"ל. וכ"כ בתניא רבתי (דף צ"ח ע"א): ברכת חתנים אין מברכין עד שעת החופה, עכ"ל. וכן פירש להדיא שיחתן וכוונתן של הראשונים הנ"ל בזה בשיטה מקובצת (כתובות שם) וז"ל: בבית חתנים, פירש רש"י כשנכנסה לחופת נשואין, ע"כ. ולא בעי לפרושי דאתא לאשמועינן דדוקא בבית חתנים, פירוש בבית שעושין בו החופה מברכין אותה, ולא בבית אחרת שלא עשו בו החופה, ורבי יהודה פליג ואמר דאפילו בבית האירוסין מברכין אותה, פירוש, בבית שעשו בו האירוסין, דהא ודאי ליתא, דהא מפרש אביי וקאמר דביהודה שנו, אלמא דפלוגתייהו לאו בהכי תליא, אלא אי מברכין בשעת חופה או מברכין בשעת קדושין, ולא איכפת לן באיזה בית שיהיה, והיינו שמסיים רש"י: אף בבית האירוסין כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים, ע"כ כן נראה לי עכ"ל, עיש"ב. הרי לן להדיא מזה שמה שדחו בתוספות הראיה מכתובות שאמרו ברכת חתנים בבית חתנים שר"ל בשעת הנשואין, הכי פירשו כל הראשונים .

עוד נמצינו למדים מדברי התוספות שהבינו שהשמחה דחתן וכלה שהזכירה הגמרא בסוכה הנ"ל, היא הקובעת גם לענין שבע ברכות. וכיון שאין שמחה בסוכה, פטורין החתן ושושביניו מן הסוכה. וממילא דאם יוצאים החתן והכלה מהמקום הקבוע ומיוחד לשמחתן, כדי לאכול בסוכה, או בבית אחר הדומה לסוכה כפי שיתבאר, אין מברכין שם ברכת חתנים .

עוד נמצינו למדים מהתוספות דגדר "חופה", הוא המקום הקבוע לשיבת החתן והכלה ולשמחתן, ולא מקום ארעי. ופירשו דעל זה אמרו בגמרא שם: אין שמחה, (וממילא ברכת חתנים), אלא בחופה .

עוד נמצינו למדים מדברי התוספות שדעתן לפסוק כרב אבא בר זבדא ולא כרב זירא. ולפנינו נזכיר דברי הרא"ש שפסק כרב זירא .

והנה דברי התוספות באו בקיצור גדול, ואין דבריהם מבוארים ככל הצורך. ויש לעורר כמה ספיקות בכוונתם במ"ש דחופה היא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה. והם, אם נאמר שהכוונה לבית מגוריהם ששם מתייחדים החתן והכלה, או כוונתם אל המקום שנקבע לשמחתן כל שבעה. וזה כיון שלא כתבו התוספות בפירוש דחופה הוא המקום שבו מתייחדים חו"כ, או שהוא בית החתן. ועוד יש להסתפק אם ניתן לקבוע החופה בכל יום במקום אחר, וספק זה הוא לפי שני הפירושים הנ"ל. גם צריך לדעת איך ובמה קובעין אותו אם אינו בית מגוריהם. ועוד יש להסתפק לפי דברי התוספות לגבי הא דאין שמחה בסוכה, והבינו התוספות דהוא הדין בית אחר, אם הוא דוקא בלא קבע אותו למקום השמחה, דומיא דסוכה שהוא לעולם מקום ארעי, או לא, דאם קבעו לשמחה מברכין שם ברכת חתנים. ואכן ישנם מספיקות אלו שמתבארים ונכרעים בדברי הרא"ש שנביאים בסמוך אי"ה .

והנה רבינו הרמב"ם בהלכות אישות (פרק י' הלכה ג') כתב וז"ל: וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנשואין וכו' ע"כ. משמע דרק בבית החתן יש לברך ברכת חתנים. אולם הדבר פשוט דשם איירי הרמב"ם בשבע ברכות שמברכין בשעת הנשואין, ולא במשך שבעת ימי המשתה. ומקורו מהברייתא הראשונה שבכתובות שם (דף ז' ע"ב) וז"ל: ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, רבי יהודה אומר אף בבית הארוסין מברכין אותה, וכמו שציין למקורו המגיד משנה שם. וא"כ בפשטות יש לומר דלכן כתב הרמב"ם "בבית החתן" לפסוק כחכמים דמברכין ברכת חתנים רק בשעת הנשואין ולא בשעת הארוסין, ולאפוקי מדרבי יהודה, וככל הראשונים הנזכרים. אלא דעדיין צריך להבין למה שינה וכתב בבית החתן, ולא נקט כלשון שאמרו חז"ל בבית חתנים. ועיין לפנינו .

אולם בהלכות ברכות (פרק ב' הלכה ט') הביא הרמב"ם דין ברכת חתנים שמברכין בסעודות שאוכלין עם החתן וכלה כל שבעה, וכתב וז"ל: בבית חתנים מברכין ברכת חתנים וכו' כל שבעת ימי המשתה, ע"כ. ומקורו מהברייתא השניה שבכתובות שם וז"ל: מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה וכו', ע"כ. והנה יש לעורר דמאחר שבברייתא זו לא גריס "בבית חתנים"א, למה רבינו הרמב"ם דייק והוסיף כן דגם במשך שבעת ימי המשתה אין מברכין אלא בבית חתנים. והיה נראה להבין לכאורה דס"ל כהתוספות הנ"ל דאין מברכין ברכת חתנים אלא במקום הקבוע להסעודות והשמחה הנקרא חופה, שהוא הוא בית חתנים, וכמו שהבינו בפשיטות התוספות .

אלא יותר נראה להבין בכוונת הרמב"ם, דמאחר דעסיק התם בהלכות ברכות המזון, והסמיך וסיפח לשם דין ברכת המזון של סעודות אבלים, וברכת המזון של סעודות חתן וכלה, הוכרח לפרש שיחתו ולכתוב להדיא כן לדעת אהיכא קאי, וכמו שכתב שם בהלכה ח' וז"ל: וכשמברכין [ברכת המזון] בבית האבל אומר וכו'. וכעין זה כתב גם בהלכה ט' וז"ל: בבית חתנים מברכין ברכת חתנים אחר ארבע ברכות אלו [של ברכת המזון] בכל סעודה וסעודה שאוכלים שם, ע"כ. דהרי אם לא היה מפרש שיחתו וכוונתו שם דאיירי ברכת המזון שבבית האבל או שבבית חתנים, לא היו דבריו מובנים על מה קאי, דאין שם עיקר הסוגיא העוסקת בדיני אבילות או ברכות חתנים. באופן שאין מקום לדייק מזה כנ"ל דהרמב"ם ס"ל כהתוספות. וגדולה מזו, דהרי הראשונים הסוברים דאין לברך ברכת חתנים אלא בחופה, כותבין כן במפורש בלשון שלילה דאין לברך אלא בחופה וכדומה, ואם כך היה טובר הרמב"ם היה לו לכתוב כן להדיא וכנ"ל, ודו"ק .

Beit Chatanim for Rashi and Tosafot and others means Zeman Nissuin, just like Beit Erusin means Zeman Erusin. No Ra'ayah from the Rambam's leshonot. He's usig a consistent structure and telling us the metziut – yichud beveit hahattan.

אלא דפש גבן להבין דלמה בהלכות אישות שם שינה בלשונו מלשון הברייתא וכתב "בבית החתן", ולא "בבית חתנים". אלא ברור הדבר ופשוט דאזיל התם הרמב"ם לשיטתיה דס"ל דהנשואין בעינן שתהיה בבית החתן דוקא, ושם מתייחד עם הכלה, ובזה קונה אותה בקנין חופה, וכמ"ש שם להדיא (בהלכה א') וז"ל: עד שיביא אותה לתוך ביתו וייתחד עמה ויפרישנה לו, ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה, והוא הנקרא נשואין בכל מקום, עכ"ל .

ומזה גם הוכחה למ"ש לעיל, דהרי בכאן ביאר בפירושו רבינו הרמב"ם מהי מציאות חופת הנשואין, ואם כוונתו בהלכות ברכות היתה לחדש דין חופת שמחה לכל שבעה במ"ש "בבית חתנים", היה צריך לפרש מה היא מציאות חופה זו, דודאי אינה "בית החתן" כמ"ש גבי חופת נשואין, מדלא כתב גם שם בהלכות ברכות "בית החתן", וכלשונו בהלכות אישות. אלא מוכרח כדארמון, שלא כתב בהלכות ברכות שם "בית חתנים", אלא כדי לפרש דבריו דקאי בברכת המזון שאומרים בסעודות שעושין לשמחת חתן וכלה, ותול"מ. באופן דעולה לן בדעת הרמב"ם דס"ל דבשעת הנשואין בעינן חופה ממש שהיא יחוד חתן וכלה בבית החתן. אבל בסעודות דשבעת ימי המשתה לא הצריך רבינו הרמב"ם שום חופה לענין חיוב ברכות חתנים, וס"ל כשאר קדמוני הראשונים בזה, וכפשוט לשון הברייתא השניה שלא הוזכר בה בית חתנים, הגם דבברייתא קמייאת הוזכר בית חתנים, דמוכח מזה דבשעת הנשואין על כל פנים בעינן שום חופה לעיכובא, ובשבעת ימי המשתה אין חופה לעיכובא לענין ברכת חתנים, והדברים ברורים בס"ד. ומבואר לפי זה דמרן בש"ע (אבן העזר סימן ס"ב סעיף א' וה') שהעתיק לשונות הרמב"ם הנ"ל, הן לגבי ברכת חתנים בשעת נשואין, והן לגבי ברכת חתנים שמברכין בסעודות כל שבעה, על דעת וכוונה והבנה זו העתיקם ותול"מ .

בשיטת הרא"ש. וביאור ענין חופת כל שבעה לדעתו שהוא המקום שקבעו לסעודה ולשמחה

ג. והרא"ש שם (פרק ב' דסוכה סימן ח'), אחר שהעתיק דברי התוספות הנזכרים, שוב כתב וז"ל: ונוהגים באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה. ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא: אין שמחה אלא בחופה, כיון שאין דעתו להניח החופה אלא כדי לאכול בסוכה, ואח"כ חוזר לחופתו. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו אחריו, ועושין אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה, ויכול לברך שם ברכת חתנים. כן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים. וי"א שאם אוכלים בארבע או בחמש בתים [פירוש כמו בבית אחד שיש שם כמה חדרים, ובכולם אוכלים המשתתפים בשמחת חתן וכלה, ובאחד מן החדרים יושבים שם החתן והכלה], שאין מברכין שהשמחה במעונו וברכת חתנים (אינו) אלא בבית החופה, [פירוש בחדר שיושבים שם חתן וכלה], כדמשמע הכא שאין שמחה אלא בחופה. ונראה שאם יש שמש ששימש בכל הבתים, השמש מצרפן, ומברכין בכולן שבע ברכות, כדאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות דף נ' ע"ב) גבי שתי חבורות שאוכלים בשני בתים, שהשמש מצרפן לזימון. וה"ר יחיאל אמר בשם ה"ר יהודה שאפילו אין שם שמש, כיון שהתחילו לאכול עם אותם שבחופה, כולם חשובים כאחד לשמחה, ומברכין ברכת חתנים, כיון שאוכלין מסעודה שתיקנו בשביל החופה, וכן עמא דבר. וליעבדו חופה בסוכה, אביי אמר משום יחוד, רבא אמר משום צער חתן. רבי זירא אכל בסוכה וחדו בסוכה, אמר כל שכן דחדי ליבאי טפי דעבדינן תרתי. יש פוסקין כרבי זירא, ומביאין ראייה מן הירושלמי (בסוגיין): רבי יצחק בר מוריין הוה שושביניה דחד בר נש, אתא שייל לר"א, אמר ליה דמוך בגו מטללתך. רבי מונא הוה שושביניה דרבי יעקב, ואתא שייל לרבי, א"ל דמוך במטללתך. אבל הרב אלפסי ז"ל לא הביא אלא דברי רבי אבא [שבבבלי דחתן ושושביניו פטורין מן הסוכה]. ונראה שיש לעשות כעובדין דירושלמי, וכן כתב בעל העיטור ז"ל, עכ"ל הרא"ש ז"ל. ונבוא לפרש דברי הרא"ש דבר דבור על אופנו, שדבריו הם דברי יסוד ומפתח להבנת כל הסוגיא .

ותחילה צריכין אנו לדעת מה היתה כוונת הרא"ש במ"ש: ונוהגים באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה, והוא נקרא חופה, ע"כ. דהרי הביא כן ביחס למה ששאלו בתוספות מה היא חופה, וכתבו שהיא מקום עיקר ישיבת החתן וכלה, וכנ"ל. ונתקשה הרא"ש אם כן למה נקרא מקום זה חופה, ומה תלויה החופה במקום ישיבת החתן והכלה. (דהרי בשיטות המפרשים החולקים בגדרי החופה של נישואין, לא מצאנו למי שיכתוב גדר מחודש זה, ועיין לפנינו). ונראה להבין בכוונתו דבא לפרש וליישב דברי התוספות הנ"ל. שהרי שללו בתוספות האפשרות שנפרש דהכוונה היא להחופה שעמדו תחתיה החתן וכלה בשעת הנשואין, ולפי פירושם הרי אינו

מובן למה נקרא מקום עיקר ישיבת החתן וכלה חופה. ולזה כתב הרא"ש דנוהגים באשכנז שעושים אפריון למושב החתן וכלה. ובא לחדש דכמו שיש חופה מיוחדת לקנין הנשואין, שעומדין תחתיה החו"כ בשעת הנשואין, וכמו שנבאר עניינה לפנינו אי"ה, **כן יש חופה מיוחדת לשמחה לשבעת ימי המשתה, שבה יושבין החו"כ, והיינו לקביעות מקום השמחה בתוכה, ולדעת ולהכיר שאותו מקום הוא עיקר מקום ישיבת החו"כ. ולכן נקרא מקום הקבוע לשמחה "חופה", על שם אותו אפריון.** כן נלע"ד להבין בכוונת הרא"ש בזה, ושמפרש כן בדעת התוספות. וכן ראיתי להרש"ל בים של שלמה (בפרק א' דכתובות סימן כ') שכתב בפירושו דברי הרא"ש הנזכרים וז"ל: ונראה שלא בא למעט דחופה שאנו עושין אפילו ברחוב העיר דלא מקרי חופה, שודאי היא חופה לשם נשואין וכו', רק שאינו קרוי עיקר חופה לשמחה, אלא [מקום] מושב החתן והכלה, ושם מברכין כל שבעה, אבל להיות תחילת הנשואין, לעולם חופה שלנו אתחלתא דנשואין היא, ובחופה זו היא נקנית, ושם חופה עליה וכו' עכ"ל. ושמחתי שכוונתי לדעת גדול. שוב הגיע לידי ספר הסמ"ק מצוריך וראיתי שם (במצוה ק"ף ח"ב עמוד צ"ט) שכתב להדיא חילוק הנ"ל וז"ל: וחופה הוא שקרוי ישיבת חו"כ, והיא בבית חתנים שבה מברכין ז' ברכות. וחופה שנזכרת אצל קדושין זו פריסת הבגד כדכתיב בבגדו בה, כיון שפירס טליתו וכו', עכ"ל. הרי להדיא שחילק בין חופת הנשואין לחופת השמחה לכל שבעה. ועיין לפנינו (באות ו') שחילוק זה מבואר גם בהפרישה, יע"ש.

ועדיין יש להסתפק בכל זה בכמה ספיקות וכו"ל. חדא אם חופת השמחה דכל שבעה היא מקום מגוריהם דחתן וכלה, שהוא נקרא עיקר מקום ישיבתם, או אם הוא מקום שיחדו עבורם לשמוח בו משך שבעת ימי המשתה בסעודות ושאר מיני שמחות, אבל אינו מקום מגוריהם, דהרי לשון התוספות הנ"ל יש לפרשו לכאן או לכאן. אבל על כל פנים ברור הדבר שהצריכו קביעות מקום, מדנקטו מקום עיקר ישיבת החתן והכלה נקרא חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא. ויש להסתפק בכוונת הרא"ש אם קביעות המקום הוא על ידי העמדת האפריון, או שהוא רק לסימנא ולקישוט בעלמא ולא לעיכובא, הגם שקביעות השם חופה הוא מחמת האפריון. והנפקא מינה תהיה כפי מה שנבאר בהמשך דברינו, דלדעת הרא"ש דיכולים להעתיק מקום החופה מבית זה לבית אחר, אם די להעתיק ולהעביר את האפריון לבד, כסימן לקביעת המקום השני לחופה, או דבעינן להעתיק ולהעביר גם עיקר מקום דירום של החו"כ לבית השני כדי שיקרא חופה. ועיין לפנינו בע"ה.

והנה לענין גדר חופה הקונה לשם נשואין, נתבארו בשלחן ערוך בדברי מרן ומור"ם (באה"ע סימן נ"ה סעיף א') כמה שיטות. דיש אומרים דחופה הוא מה שמביא חתן את הכלה לביתו ומתייחד עמה (רמב"ם). וי"א דלא בעינן יחוד ממש, רק שיכניסנה לביתו לשם נשואין (ר"ן בשם י"א). [ובדרישה (בסימן ס"א אות א') כתב בדעת הטור דלאו דוקא ביתו של החתן, אלא כל מקום מיוחד שהוכן לכך, ואפילו ברשות אחרים עי"ש, וכ"כ להדיא הארחות חיים בשם העיטור שהביא דבריו הב"י בסימן ס"א]. וי"א שחופה הוא ענין כיסוי פני הכלה (דרכי משה סימן ס"א בשם התוספות יומא דף י"ג ע"ב ד"ה לחדא). וי"א דפריסת סודר על ראשה בשעת הברכה היא חופה (א"ח בהלכות קדושין). וכתב עוד הרמ"א דהיום נוהגים לפרוס יריעה על גבי כלונסאות ועומדים תחתיה החתן והכלה בשעת ברכות האירוסין והנשואין, ושוב הולכים לביתם ואוכלים ביחד במקום צנוע עי"ש.

והנה לענין מהו הגדר דחופת כל שבעה אנו דנין בכאן, שהוא המקום המיוחד לשמחתן של החתן והכלה, וכבר הזכרנו דברי התוספות והרא"ש בזה, ומה שעדיין אנו מסופקים בו.

ועל כל פנים נראה שדברי הרא"ש הם כפי דברי הארחות חיים (בהלכות כתובות אות ד') שהביאם הבית יוסף (בסימן ס"א) וז"ל: כתב בא"ח בשם העיטור חופה שמוסרה האב ומכניסה בבית שיש בו חידוש, כגון סדינים המצויירין שקורין קורטינ"ש, ויש עושין סוכה מוורדים או מהדס [לפי המנהג], ובה מתייחדים שניהם שקורין טאלמ"ו בלע"ו. והאומר חופה הוא סודר שחופין בו ראשיהם בשעת ברכה, לאו מילתא היא, מדגרסינן בסוכה (דף כ"ה ע"ב) וליחדו בחופה. (ירושלמי) [ובבלי כתובות]: עד שיכנס וכו' לחופה, ש"מ מקום מיוחד כעין כילה שיושבין שניהם עם השושבינין היא חופה. ובירושלמי (בסוכה) [בסוטה]: אלו הן חופות חתנים סדינים המצויירים וכו'. והמנהג הזה בבתולה [שיש שם שמחה], אבל באלמנה כיון שנכנסה לשם נשואין, ויש שם מקום מיוחד והצעת המטה להתייחד שם, והרי הוא כבית שיש בו חופה, עכ"ל.

והגם דעיקר דברי הארחות חיים הם לגבי סוג החופה הקונה לנשואין, על כל פנים מדבריו יש ללמוד גם כן לגבי מהו הנקרא חופה של שמחת כל שבעה, שהביא מקור המנהג שהזכיר הרא"ש הנ"ל שנוהגים באשכנז לעשות אפריון וכו', מהירושלמי, והזכיר שבו יושבין החתן והכלה עם השושבינין, ומסתמא דזה איירי במשך שבעת ימי המשתה, ולא בשעת נשואין, דאז אינם יושבים אלא עומדים תחתיו. ועל כל פנים מן הסתם היו נוהגים לקבוע החופה בבית החתן, ושם עשו הנשואין, ושם שמחו כל שבעה. אלא שמהתוספות אנו לומדים דאין הכרח להעמיד "החופה" דכל שבעה באותו מקום שעשו הנשואין. ועל כל פנים צריכין לדעתן לקבוע מקום לשמחת שבעת הימים, כמ"ש בתוספות שיהיה מקום קבוע ולא עראי, וככל הנ"ל.

והנה מדברי הארחות חיים אנו לומדים שתחת הכילה היו יושבין שניהם חתן וכלה עם השושבינין, וזה בודאי בעת הסעודות והשמחה כל שבעה. ולפי הצד שפירשנו בכוונת התוספות דבעינן גם כן שיהיה המקום ראוי להתייחד בו, בודאי היינו רק לאחר גמר הסעודות והשמחה, שהשושבינין עוזבים מקום הכילה. באופן שברור הדבר על כל פנים שבשעת הסעודות והשמחה אין הכילה מקום ראוי ליחוד, רק כשיפנו משם האורחים בגמר הסעודה. והרי לן על כל פנים דעיקר ענין חופת כל שבעה הוא מקום המיוחד לשמחת חו"כ.

והנה נראה דיש ללמוד מדין חופה הקונה לשם נשואין, לדין חופה הנוהגת לשמחת כל שבעה. דהרי הבאנו לעיל מחלוקת הראשונים, דלדעת הרמב"ם (הלכות אישות פרק י' הלכה א'), בעינן שיתייחד החתן עם הכלה בביתו במקום סתר, באופן שחופה הוא מקום יחוד ממש כפשוטו. אולם הר"ן, והארחות חיים בשם העיטור הנ"ל, ורבינו ירוחם (נתיב כ"ב חלק ב'), סוברים דחופה לאו היינו יחוד ממש, אלא הבאת הכלה לבית החתן, או למקום אחר המיוחד לכך לשם נשואין, קונה, ונקרא חופה. ומשמע מלשון הארחות חיים דאופן קביעת המקום הוא ע"י קישוט האפריון.

והנה הגם דבש"ע (סימן נ"ה סעיף א') העתיק מרן בסתם לדברי הרמב"ם לגבי דין חופה הקונה שהוא יחוד ממש, הרי לגבי חופת נדה (בסימן ס"א סעיף א'), פסק בפשיטות כהר"ן דקונה, היפך דעת הרמב"ם (שם הלכה ב'), כיון דאין צריכין יחוד ממש. וכבר הקשה אהרדי שני סעיפים אלו בשו"ת בית יהודה עייאש (חלק אה"ע סימן ג'), ונשאר בצ"ע. ונראה פשר הדבר, **שלכתחילה חשש מרן לדעת הרמב"ם להצריך יחוד ממש, אבל אינו לעיכובא, ומעיקר הדין נוקט כדעת הר"ן דכל שהכניסה לביתו, או מקום אחר המוכן לכך, נקרא חופה וקונה. וידוע שמנהג הספרדים משך הדורות שאין מצריכין יחוד ממש בשעת הנשואין, מוכרח שכן הבינו בדעת מרן שפוסק להלכה ולמעשה כדעת הר"ן דוד"ק.**

והנה כיון דעיקר החופה שהוא בשעת הנשואין הגורם לקנין, קיי"ל דלא בעינן יחוד ממש וכדעת הר"ן, מסתמא דהוא הדין בחופה הנוהגת כל שבעה לשם שמחת הנשואין, לא בעינן שתהיה מקום יחוד ממש, דהרי כל עיקרו של החופה דכל שבעה הוא לשם שמחה ביחד עם השושבינין ובני החבורה וכו"ל, שרוב ככל היום אוכלים ושמחים עמהם, ולא לשם קנין הנשואין שעניינו יחוד למ"ד.

ומעתה נחזור לביאור כוונת הרא"ש, שבודאי אינו מצריך מקום יחוד, ומסתמא שכן הוא כוונת התוספות ג"כ, וכצד השני שצידדנו בדבריהם. וכן כתב הדרישה (בסימן ס"א אות א') דדעת הטור לגבי עיקר חופת נשואין היא כהרא"ש דסימן ס"ב [דאיירי בחופת כל שבעה, וכו"ל], שלא צריך יחוד ממש, וגם לא צריך שיכניסנה לביתו ממש, אלא בכל מקום שיחדו לכך עי"ש. מוכרח שהבין הדרישה בכוונת הרא"ש דנידונינו דסימן ס"ב, שחופת כל שבעה אינו מקום יחוד ממש, ואינו דוקא בבית החתן. וז"ל הדרישה שם: ודעת רבינו [הטור] נראה שהוא סובר סברא רביעית, דחופה היינו שמביאים את החתן והכלה למקום מיוחד שהוכן לכך באיזה מקום שיהיה, ברשותו או ברשות אחרים. וכן משמע במ"ש בסימן ס"ב לקמן בשם הרא"ש. ואין צריך שיתייחד עמה בסתר כלשון יחוד בכל מקום, אלא אפילו בפני כל, דאין לומר דצריך להתייחד עמה בסתר, דהא כתב בסוף סימן זה בשם הרא"ש: אבל אינה נכנסת עמו בסתר וכו', ולכן סבר נמי שחופת נדה הוי חופה גמורה אעפ"י שאינה ראויה לביאה, שאין צריך שיתייחד עמה בסתר כמ"ש הרמב"ם וסברא הראשונה שהביא הר"ן. וכ"כ בית יוסף בשם ארחות חיים בסימן זה, שחופה היינו מקום מיוחד לכך עי"ש. וכן משמע בהגהות אשר"י שאביא בסמוך בפרישה, שחופה היא אע"ג שלא נסתרו ביחד, עכ"ל. הרי להדיא שהשוה דין חופה הקונה לנשואין, לדין חופה דכל שבעה שהיא לשמחה וכו"ל, ופירש להדיא בדעת הטור והרא"ש בהדיא דסימן ס"ב גופא, דלא בעינן מקום

יחוד ממש, ומשם למד לגבי חופת הנשואין דההליכה למקום מיוחד לשם הנשואין הוא החופה, דמחופת כל שבעה למד גדר חופת הנשואין. וכן ראיתי בשו"ת בית יהודה עייאש (חלק אה"ע סימן ג') שפירש בדעת הרא"ש דחופה לאו היינו יחוד, אלא ר"ל המקום המוכן ומקושט לכבוד שמחתן, וכמ"ש הטור בשמו בסימן ס"ב. וכן כתב להדיא בספר שער המלך בסוף קונטרס חופת חתנים, דמוכח ממ"ש הטור בשם הרא"ש דמושב החתן והכלה באפריון נקרא חופה, מבואר הוא דס"ל דלא בעינן יחוד, עכ"ל.

וכן כתב להדיא בספר משפט וצדקה ביעקב להרב יעקב אבן צור ז"ל (ח"ב סימן קפ"ז) בדעת התוספות והרא"ש דס"ל דמקום ישיבת החתן והכלה קרי ליה חופה אעפ"י שאינו מקום יחוד ממש, וז"ל: מה שנראה לענין דינא הוא, שעם היות שלדעת הרמב"ם (פרק עשירי מאישות) צריך יחוד בסתר, ומרן ז"ל הכריע כמותו (באה"ע סימן נ"ה), **אית לן למימר דקדמונינו חלקם בחיים לא הוה קים להו כוונתיהו בהא**. שהרי רוב החופות הנהוגות הן בערב שבת, ולעולם אין החתן מתייחד עם הכלה בסתר ובהגפת דלתות וכדומה עד הלילה, ואם איתא דלא מיקרי חופה אלא יחוד בסתר, הרי כתבו הרמב"ם והרא"ש, ופסק כוונתיהו מרן (בסימן ס"ד סעיף ה') וז"ל: אין כונסין בתולה לחופה בשבת וכו', והוה ליה כקונה בשבת עכ"ל. והיאך קדמונינו ז"ל וכל חכמי הדורות הנמשכים אחריהם לא חששו להם לזה. אלא ודאי הוה קים להו כתוספות שכתבו בסוכה (דף כ"ה ע"ב), והרא"ש שם (דף ס"ג ע"ג), והביאו הטור באבן העזר (סימן ס"ב), דמקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי חופה. אם כן לדידן המטה מלוחות ארז [פירוש כעין ספה שלנו היום] הקבועה בביתם, שעולה לה החתן עם הכלה, ושם עיקר ישיבתם כל שבעת הימים, זוהי חופה. וכתב מרן בבית יוסף (סימן ס"א) בשם ארחות חיים שכתב בשם העיטור וז"ל: חופה הוא שמוסרה האב ומכניסה בבית שיש בו חידוש, כגון סדינים וכו', עד ש"מ מקום מיוחד כעין כילה שיושבים שניהם עם השושבינין היא חופה. ובירושלמי דסוטה: אלו הן חופות חתנים סדינין המצויירים וכו' עכ"ל. אם כן אית לן למימר דמשום דקים להו לקדמונינו ז"ל שהמטה ההיא היא החופה, לכך הנהיגו לקבוע בה סדינים מלמעלה ומהצדדין כנודע, וכיון שיעלה שם החתן עם הכלה אפילו בפני רבים, הויה חופה וכו'. ואם כן לפי זה יש ליזהר כשהחופה בערב שבת שיעלה החתן עם הכלה למטה [ההיא] ביום, ואפילו שלא בדרך יחוד כנזכר לעיל וכו', ונמצא שקנאה קודם שבת, עכ"ל.

נמצינו למדים מדבריו שהבין בכוונת התוספות והרא"ש, דחופה הקונה לשם נשואין וחופת כל שבעה אינה מקום יחוד, אלא קביעות מקום מושב החשוב והמקושט לשם חופה שאינו עשוי לשינה וליחוד, ואפילו יושבים שם בפני רבים, נקרא חופה וקונה. ואכן יש להבין מזה בפשיטות שבזמנינו שלא נהגו להעמיד אפריון או קשוטין אחרים ליחד את המקום כבית חופה, מעתה גדר חופה לדעת התוספות והרא"ש יהיה מקום מושב מכובד שמיחידים להם לחו"כ במקום שעושין שם הסעודות והשמחה כפי מנהגי המקומות, ובמקום עמידת אותו מושב יקרא חופה הקבוע להם לשמחתן כל שבעה. ונראה דלפי זה שאין קישוט האפריון לעיכובא, אלא גם עצם המושב המיוחד הוא הקישוט והסימן, והוא הגורם להקרא בשם חופה. ובכל מקום כפי מנהגי קביעות סדר הישיבה שלהם במקום הסעודה והשמחה, כך תהיה קביעת מקום החופה, כל שניכר באופן ישיבתן של חו"כ, שסיבת המסיבה היא לכבוד נישואיהן, וכעין שאמרנו (במועד קטן דף כ"ח ע"ב) מנין לחתן שמיסב בראש וכו', כן נלע"ד ברור בס"ד.

ולאור כל האמור יוצא לנו בבירור גדר החופה הקונה לנשואין, והמיוחד לשמחת כל שבעה בדעת התוספות והרא"ש, המצריכין קביעת חופה כדי לברך שבע ברכות, דמה שאמרנו דמקום עיקר ישיבת החו"כ נקרא חופה, דאינו מקום מגוריהם דחתן וכלה, דלא במקום יחודם תליא מילתא, אלא בכל מקום שקובעים להם מקום חשוב ומיוחד לעמוד תחתיו או לישיב שם בשעת הנשואין ובעת שמחת הנשואין, נקרא חופה, וקונה לנשואין, וקובע למקום שמחת כל שבעה לענין שבעה ברכות, וככל הנ"ל. ואכן שוב מצאנו במפורש שיטה זו בהסמ"ק מצורף (מצוה ק"ף ח"ב עמוד צ"ט) וז"ל בהגהה השניה: יש לברך ברכת חתנים וכו' בכל מקום שהחתן וכלה ונוי חופה הולכים וכו', עכ"ל. ושם בהגהה הראשונה להדיא שלל האפשרות לומר דבית החתן הוא מצד עצמו מקום חופה אפילו בלי סימן האפריון, שכתב בביאור ענין החופה וז"ל: שעשו שם הכילה, אבל במקום אחר לא. ואפילו החתן והכלה עמהם. ואפילו ברשות החתן אין מברכין חוץ מן החופה, עכ"ל. הרי במפורש דבית החתן הגם שהוא מקום יחודם דחו"כ, לא חשיבא חופה אלא ע"י קביעת אפריון, והויה א"כ ככל מקום אחר, שמועיל תיקון זה

לעשותו מקום חופה, אבל אין לו לבית החתן שום מעליותא בפני עצמו להחשב חופה. ודו"ק היטב מאד. וכן פירשנו לפנינו (אות ה') בדעת רבינו פרץ. וכן פירש להדיא הב"ח (בסימן ס"ב) בדעת הרא"ש.

עוד בשיטת הרא"ש שמחלק בין יוצא מחופתו לאכול בסוכה, לבין קובע הסעודה והשמחה בבית אחר

ד. ועתה נשוב לבאר המשך דברי הרא"ש. הנה נראה לכאורה מדבריו שכוונתו לחלוק על ראיית התוספות מהגמרא דסוכה, והוא שכתב: ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר וכו', (והרי שדבריו הם היפך מ"ש התוספות דאם יוצאים לאכול בבית אחר אין לברך שם ברכת חתנים). ותיבת "דמהכא" דנקט, כוונתו להגמרא דסוכה הנ"ל. ואין להקשות דאם כוונת הרא"ש לחלוק על התוספות למה העתיק בתחילה את כל דברי התוספות כמות שהם. חדא דכן דרכו תמיד. ועוד שהוא גם כן מסכים ליסוד התוספות, דעל כל פנים בעינן מקום קבוע לחופה עם הסעודה והשמחה כדי לברך שבע ברכות באותו בית, וכמו שנבאר בכוונתו בהמשך, שלא בא לחדש אלא דיכולים לשנות ולהעביר קביעות מקום החופה והשמחה ממקום למקום.

ועתה נבוא לפרש דחיותו של הרא"ש לראיית התוספות מהגמרא דסוכה הנ"ל. הנה התוספות הבינו, דכמו שאמרו שם לגבי סוכה, דאי אפשר לשמוח בסוכה כיון שאין שמחה אלא בחופה, שהוא המקום הקבוע למושב החתן והכלה וכו"ל, כן הוא לגבי כל בית אחר שילכו שם החתן והכלה לסעוד שם, שאין לברך שם ברכת חתנים. ועל זה כתב הרא"ש דאין מזה ראייה מסוכה לבית אחר. **והוא דכל טעם הליכתם אל הסוכה הוא לא כדי לשמוח שם, אלא הוא רק כדי לאכול שם כדי לצאת ידי חובת מצות סוכה, אבל לא כיוונו להעתיק לשם עיקר מקום השמחה, שלזה קבעו כבר לה מקום בחופה. נמצא שכשיצא מן החופה, לא כיוון להניח אותו לגמרי, שהרי עדיין מצות השמחה רובצת עליו, אלא חושב שמיד שיסיים לאכול בסוכה כמצוותו, יחזור למקום החופה שהוא עיקר מקום שמחתו, ודעתו עליו כל הזמן לחזור לשם תיכף שיסיים לאכול סעודתו כדי להמשיך בשמחתו.** נמצא שלא העתיק מקום השמחה העיקרי ממקום החופה, ולא כיוון כלל להעבירו אל הסוכה, שלא היתה כוונת הליכתו לשם אלא כדי לאכול שם מפני מצות סוכה וכו"ל. אבל אין מזה ראייה כלל להיכא שירצו החתן והכלה ובני החבורה להעביר ולהעתיק מקום עיקר החופה והשמחה לבית אחר, אם באותו חצר, אם באותו עיר, אם בעיר אחרת. והוא שכתב הרא"ש וז"ל: אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו, ועושין אותו בית עיקר [מקום קביעות לשמחה] גם שם נקראת חופה, ויכול לברך שם ברכת חתנים, ע"כ. והרי שחילק הרא"ש בין ההליכה לסוכה, לבין ההליכה לבית אחר. דבסוכה, אפילו אם כולם יוצאים לשם ביחד, אין כוונתן להעתיק עיקר מקום השמחה לשם, אלא לאכול שם בלבד כמצוותו, ועדיין דעתן לחזור ולשמוח במקום החופה, שהוא המקום הקבוע מראש לכך. אבל כאשר הולכין החתן והכלה עם המלווים אותן לבית אחר לשמוח שם, הרי ברור שכוונתם לקבוע אותו בית עתה לעיקר מקום החופה והשמחה, ואין דעתן כלל נגררת בתר הבית הראשון ששם היה החופה מתחילה. כי מאחר שקבעו השמחה במקום החדש, כבר נתקו עצמן מהמקום הראשון, ואין להם קשר אליו עוד, כי במקום החדש יש כל מה שהם צריכין לענין קביעות השמחה. וזה שכתב שם הרא"ש: אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכו', ועושין אותו עיקר וכו', גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים ע"כ. דתיבת "לגמרי" דנקט הרא"ש היינו לומר שאין דעתו כלל על המקום הראשון, כי כבר העיקר אצלו הוא המקום החדש, וניתק דעתו לגמרי מלחשוב על המקום הראשון. וההוכחה לכך שהרי הלך לשם עם בני חבורתו, דזהו העושה מעתה בית השני לעיקר קביעות החופה. ומ"ש: גם שם נקרא חופה, ר"ל דשפיר יכולין להעתיק מקום החופה לבית אחר.

אבל אין נראה לפרש דר"ל שלגמרי הולך לבית האחר על מנת לקבוע עיקר דירתו שם עד לסוף שבעת ימי הנשואין, דאין זה במשמעות הדברים, וכמו שהוכחנו באות הקודם שאין קביעות החופה תלויה בהיותה במקום מגוריהם של החו"כ, דלא בעינן אלא קביעות מקום ועשייתו לעיקר מקום החופה והשמחה, וכל שעושה כן יכול לשנות ולהחליף המקום כמה וכמה פעמים, דלא בעינן אלא שאותו מקום יחשב כעיקר מקום השמחה באותו עת וזמן שהוא שם, הגם שאח"כ ישנה אותו ויעבור למקום חדש, כל שאין דעתו נגררת עדיין לחשוב על מקום הראשון כעיקר מקום קביעות החופה. דהרי ענין הצורך למקום קבוע אנו למדים ממה שאמרו גבי סוכה, שהוא דוגמא למקום ארעי, וממילא כל מקום שאין בו חסרון הסוכה לענין זה, שהוא שההליכה לשם אינו לשם קביעות

מקום לשמחה אלא לשם דבר אחר, שפיר הוי מקום הראוי להקרא חופה כאשר הולכין לשם על מנת לשמוח שם עם החו"כ. ואפילו להעביר לשם השמחה לאחר שקבעו אותה מתחילה במקום אחר יועיל. וההכרח לזה הוא דאם היתה כוונת הרא"ש דבעינן העברת מקום הדיור עצמו לאותו מקום השני כדי שיחשב חופה, אם כן היה לו לומר: ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לגור שם עד סוף שבעת ימי המשתה וכו'. ומדכתב רק שהולכים לאכול שם, משמע להדיא דכל שקובעים שם באותו מקום השני הסעודה והשמחה, נקרא חופה, ומברכין שם ברכת חתנים. והאמת שזאת ראייה והכרח אלימתא, דהרי התוספות כתבו ג"כ כלשון זו, שהולכין לאכול בבית השני, ואם היתה כוונת הרא"ש לעשות עיקר החילוק בין אם הולכין שם רק לאכול בלבד, לבין אם הולכין שם לגור, היה צריך לשנות הלשון ולכתוב כן להדיא, ומדכתב סתם כהתוספות דהולכין שם לאכול בלבד, מוכח בדעתו דקביעות המקום לאכילה ולשמחה עושה אותו לחופה, ולא בעינן שיגור באותו מקום לכל משך שבעת ימי המשתה. והדברים ברורים בס"ד. ועיין עוד בזה לפנינו (באותו ו').

והשתא דאתינן להכי, אפשר דכוונת הרא"ש היתה לפרש כל זה בדעת התוספות גופא, ולא לחלוק עליהם. והוא דהיה פשיטא לו להרא"ש, דכיון שהביאו התוספות ראייה מהגמרא דסוכה הנ"ל, והלא שם איירי דוקא באופן שכאשר יוצאים ממקום החופה דמעיקרא, להסוכה, הרי דעתן עדיין על המקום הראשון, שנשאר אצלם כעיקר מקום מושבם הקבוע לשמחה, ורק הלכו למקום השני מפני איזו סיבה צדדית, ולא על מנת להעביר לשם מקום עיקר השמחה, ולעקור ולנתק דעתן מלחשוב עוד על המקום הראשון, ולכן כתבו שאין מברכים שם ברכת חתנים. וכן מדוקדק בדברי התוספות שכתבו וז"ל: דאם יצא החתן מחופתו, אפילו כלתו עמו, והולכים לאכול בבית אחר, דאין מברכין וכו', ע"כ. הרי שלא הזכירו כלל שיוצאים ביחד עם כל בני החבורה ובני המשפחות, ועל מנת לשמוח במקום השני החדש, והוא כיון דאיירי התוספות דוקא באופן שכל מגמת הליכתם לשם אינו אלא רק כדי לאכול שם בלבד, ודעתן לענין השמחה עדיין קשורה במקום הראשון, לכן אין לברך במקום השני ברכת חתנים, דהוי כסוכה ממש, שכל ההליכה לשם היא בדרך ארעי לאכול שם בלבד, ולא לשם המשך שמחת הנשואין שתקבע לשם כעיקר, וככל הנ"ל.

באופן דלפי כל האמור יוצא דאפשר שכוונת הרא"ש היא לומר שכל מה שכתבו התוספות דאם יוצא למקום אחר אין מברכין שם ב"ח, הוא בכגון ההיא דסוכה, אבל בכגון הא שמעביר ומעתיק מקום השמחה למקום אחר הראוי לקביעת מקום חופה שם, שפיר דמי לברך שם ברכת חתנים, דשם נעשה מעתה מקום החופה, וכדוגמא שנקט הרא"ש דאם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו אחריו, ועושין אותו בית עיקר מקום קביעות השמחה, גם שם נקרא חופה ויכול לברך שם ב"ח. והרי בהמשך דברי הגמרא שם פירשה עוד להדיא שאי אפשר להעביר אל הסוכה עיקר מקום החופה והשמחה, אי משום חשש איסור יחוד, ואי משום צער החתן שאינו יכול להתייחד עם הכלה, דהוא מקום פרוץ וצר, ואינו מתאים כלל לקבוע בו מקום חופה. ולא מסתבר אם כן שנאמר שעלתה על דעת התוספות ללמוד מזה שאין לקבוע מקום החופה בבית אחר שאין בו חסרונות אלו של הסוכה, ולכן בודאי שיועיל להעביר אליו מקום החופה והשמחה, דרק בהסוכה אי אפשר לקבוע מקום החופה כמבואר בגמרא שם, אבל לבית אחר מוכח מהגמרא דתועיל ההעברה, כיון שאין בו אותן החסרונות שהזכירו לגבי סוכה. דאם לא כן היתה צריכה הגמרא לומר דאין מועיל שום העברה כלל, לא לסוכה ולא למקום אחר, ושדוקא במקום החופה הראשונה מברכין ב"ח, או אם עובר לדור במקום השני לכל המשך ימי המשתה, ומדתלתה סיבת הדבר בחסרונות הסוכה בלבד, מוכח דלהעביר החופה למקום שראוי לקבוע בו חופה שפיר דמי, ומועילה ההעברה גם לברך שם ב"ח, אפילו כאשר עוברין לשם רק כדי לאכול ולשמוח שם עם החו"כ לפי שעה, וכמבואר בדברי הרא"ש. ושפיר מוכח מזה שכוונת הרא"ש היתה לפרש כל הנוכח בדעת התוספות גופא, שבודאי שידודו בכגון הא, ולא כפי שצידדנו מעיקרא לומר שבא הרא"ש לחלוק על התוספות.

ולפי זה אתי שפיר בשופי מה שהעתיק הרא"ש כל לשון התוספות בפתח דבריו, כיון שכוונתו היתה להסביר בדברי התוספות גופא כל החילוק והחידוש הנ"ל, ועל פי יסוד סברת התוספות גופא שחילקו בין סוכה לשאר דוכתי, דיוצא ממילא דאם מעבירים ומעתיקים מקום החופה והשמחה לבית אחר שאין בו חסרונות הסוכה שהוא מקום ארעי, שפיר דמי לברך שם ב"ח, כל שנעתק קשר דעתו מהבית הראשון לגמרי, ודו"ק היטב מאד.

ונראה לפי כל האמור מילתא בטעמו ובנימוקו, שאין שום הגבלה בדבר זה, ויכולין להעתיק קביעות השמחה ממקום למקום כמה פעמים, כל שהמקום החדש הוא מעתה עיקר מקום קביעות החופה וככל הנ"ל .

וגדולה מזאת יש ללמוד ממה שכתב הרא"ש שם וז"ל: כן היה מעשה באדם אחד שהולין כלתו לעיר אחרת והצריכה לברך שם ברכת חתנים ע"כ, דאפילו אם ילכו רק החתן והכלה בלבד למקום הקביעות החדש, ושם יאכלו וישמחו עם אנשים אחרים שלא היו במקום הקביעות הראשון, גם כן שפיר דמי לברך עמם ברכת חתנים. והוא דהרי סתם וכתב שהלכו לאותה עיר אחרת רק החתן והכלה בלבד, ובכל זאת הצריכו להם לברך ברכת חתנים שם, מוכרח שיכולים לקבוע מקום חופה חדש לשם עם אנשים אחרים. אלא דיש קצת מקום לדחות זה, דלהעביר החופה ממקום למקום באותו עיר, ששם גם מקום החופה הראשון, לא יועיל אלא אם כל בני החבורה יוצאין עמהם, שאם ישארו בני החבורה במקום הקביעות הראשון, יחשב עדיין שדעתן עליו, כיון ששם נמצאים כל בני החבורה ביחד, ורק החתן והכלה יצאו למקום השני, דאפילו אם יקבעו להם שם מקום חופה ושמחה עם אחרים, אפשר שדעתן עדיין נגררת בתר המקום הראשון. ואין ראייה מכשיוצאין והולכין לעיר אחרת, שאז ודאי כיוונו לנתק עצמן ממקום הקביעות הראשון, אפילו שהניחו שם כל בני החבורה. אבל יותר נראה שתועיל קביעות חדשה אפילו באותה העיר, אפילו אם הניחו מבני החבורה במקום הראשון, כל שבאותה שעה קבעו שם במקום השני מקום השמחה עם אחרים, והעתיקו דעתן ממקום הראשון, שפיר דמי. דאין הא דהולכים אתם בני החופה לאותו מקום השני רק לסימן והוכחה בעלמא שכוונתם לקבוע מעתה השמחה באותו מקום השני. אבל אין הכי נמי דאם הלכו לשם לבדן רק החתן והכלה, ורצו לקבוע עתה השמחה לשם עם אחרים מבני המשפחה, שלא נעשה הדבר בהודמן, אלא בכוונה ורצון, ודאי שתועיל העברת החופה למקום השני, וזה ברור. כן נלע"ד .

ועיין בשו"ת הרא"ש (כלל כ"ו סימן ב') שנשאל אודות חתן הבא ממקום אחר וכאן כנס אשה, ואחר שברך ז"ב [פי' בשעת החופה והנשואין] מוליכה עמו למקומו, מאימתי מונים שבעת ימי החופה. והשיב בפשיטות שמונים ז' ימי החופה תיכף מעת הנשואין, ולא בסעודה ראשונה שאחרי החופה תליא מילתא. וכתב שאין טעם לדחות הסעודה הראשונה עד שיגיע למקומו, אלא או בעיר שכנס, או בדרך בעיר אחרת, או בשדה יעשה סעודה בכל מקום שירצו. וז"ל: לא ידעתי טעם למה לא יאכלו בעיר או בשדה אחר הברכה [פי' ברכת הנשואין] בכל מקום שירצו, עכ"ל. ופשוט וברור שכוונתו במ"ש "יאכלו", הכוונה שיאכלו, ושיחשבו כסעודות כל שבעה, ויברכו ברכת חתנים, דאכילה סתם ודאי שיאכלו בדרך, ומה בכך. ומכאן דדעת הרא"ש היא כפי שביארנו לעיל, וביתר שאת ועוז, שאפשר לקבוע חופה בכל מקום שירצו, כל שבאותו המקום נמצאים החתן והכלה, ודעתן עליו באותו זמן לשמוח שם, ואין דעתן על מקום אחר. ור"ל שגם בדרך הליכתן ונסיעתן יעשו בכל יום ובכל מקום שירצו סעודה לשמחתם ויברכו ב"ח .

והנה כל זה כתבנו לבאר בכוונת שיטת הרא"ש בדעת רב אבא בר זבדא, ואליבא דאבאי ורבא. אבל בסיום דבריו הרי הביא הרא"ש לדעת רב זירא, ופסק כוותיה על פי ראייה מהירושלמי דסוגיין, וכנ"ל. וביאור הראיה כמ"ש בקרבן נתנאל שם (אות ב'), דמוכח ממה שהורו שם לשושבינין לישן בסוכה, דגם החתן ישן בסוכה, דאם לא כן היו מצטערין שנפרדין ממנו, והמצטער פטור מן הסוכה, אלא מוכח דגם החתן חייב בסוכה, עי"ש. והרי שדעת רב זירא היא שיכול החתן לקיים בסוכה גם מצות שמחת הנשואין. והיינו דס"ל שאין החופה תנאי הכרחי לשמחה זו. והגם דגירסת הגמרא לפנינו היא: אנה אכלי בסוכה וחדוי בחופה ע"כ, הנה גירסת רבנו הרא"ש היתה: וחדוי בסוכה. והגם שבהגהות הב"ח הגיה ברא"ש כגירסת הגמרא הנ"ל, הנה מוכח מלשון הטור דהעיקר בדעת אביו הרא"ש כגירסת דקמן ברא"ש, דז"ל הטור (באו"ח סימן תר"מ): וא"א הרא"ש ז"ל כתב וכו' וחתן אעפ"י שפטור מכל המצות, חייב בסוכה, שאפשר לו לשמוח בסוכה, עכ"ל. הרי דאין החופה תנאי הכרחי לשמחה לדעת רב זירא לשיטת הרא"ש. ועיין בדרישה שם שהאריך להוכיח דעיקר הגירסת בגמרא היא כגירסת שברא"ש, וסיים וז"ל: ונראה דהרא"ש ורבנו [הטור] לא גרסו בגמרא הכא, ואינהו הוו בקיאי בגירסת טפי מינן, עכ"ל. ועיין במאירי בסוכה שם שהביא שתי הגירסאות, ונראה דפסק כוותיה דרב זירא עי"ש. והגם שהפוסקים לא העתיקו דעת רב זירא לגבי דין שבע ברכות, רק לגבי חיוב סוכה וכנ"ל, (עיין ש"ע או"ח סימן תר"מ סעיף ו', שפסק מרן כרב אבא בר זבדא שהחתן ושושביניו פטורים ממצות סוכה. ועיין שם במשנה ברורה אות ל"ג) שהביא בשם הרא"ש לחייב את החתן בסוכה, וסיים בשם האחרונים דראוי לחתן להחמיר על עצמו, וכרב זירא, על כל פנים נראה שלדעתו של רב זירא דס"ל דאפשר לשמוח בסוכה בלי חופה, יש לברך ברכת חתנים בסוכה

במקום הסעודה, וה"ה בכל מקום אחר שהולכים לשם. אולם יש לדחות, דבאמת ס"ל לרב זירא בעלמא דאין שמחה אלא בחופה כמו רב אבא בר זבדא. ולא יצא לחלוק רק מפני שיכול לקיים שניהם, מצות שמחת נשואין, ומצות אכילה בסוכה, ומשום זה התיר לחתן לצאת מחופתו ולאכול בסוכה ולשמוח שם ולברך שם ברכת חתנים. אבל בעלמא דליבא מצות סוכה, יודה שאין לצאת מהחופה הראשון לאכול במקום אחר כל שאינו קובע שם החופה. אבל גירסת הבית יוסף בגמרא היא כגירסת דקמן ע"ש (בד"ה וחתן). ואכן לגורסין כן נראה דיפרשו בדעת רב זירא דס"ל דהגם שבעלמא אין שמחה אלא במקום סעודה, בכל זאת כדי שיוכל לקיים שתייהן, מצות שמחת הנשואין ומצות סוכה, סבר דאפשר לעשות הסעודה בסוכה, ולהמשיך עיקר השמחה בחופה שבבית בלא סעודה. ואין שיהיה כבר כתבנו שבש"ע לא העתיק הסיפא של דברי הרא"ש לגבי ענין שבע ברכות, ולכן אין נפקותא לדינא בזה .

דעות הראשונים החולקים באם מעיקרא צריך חופה לברכת חתנים, או לא, ואם צריך, אם אפשר להעבירו

ה. ועתה שביירנו בס"ד דעת התוספות והרא"ש דסבירא להו דעל כל פנים בעינן לייחד מקום לחופה ולשמחה, ודוקא במקום שיחדו וקבעו החופה, שם מברכים ברכת חתנים כל שבעה, אלא שקביעות זו יכולים כל אימת שירצו להעבירו מבית זה לבית אחר, ולא דוקא בית החתן ומקום יחודם של החתן והכלה הוא הנקרא חופה, אלא בכל מקום שירצו לקבוע שם השמחה נקרא חופה. נעלה ונבוא להביא דברי הראשונים הסוברים כוותיהו בזה, ושוב נביא דעות הראשונים החולקים עליהם. וזה החלי בס"ד .

ובתחילה נזכיר הראשונים שכתבו כשיטת התוספות בסתמות. כתב הרמב"ן בחידושו לכתובות (הנדפסים בחידושי הרשב"א, על דף ח' ע"א) וז"ל: ושמעתי שאין לברך ברכת חתנים ואשר ברא אלא בחופה, כי אין שמחה אלא בחופה, ע"כ. והביאו הר"ן שם. וכן כתב בשו"ת תמים דעים (סימן קפ"ט), והרא"ה בחידושו לכתובות שם (על דף ז' ע"ב), והרשב"א שם (בהנד"מ, על דף ח' ע"א), והריטב"א (בסוכה שם) בדיעה ראשונה ע"ש, ובספר המנהיג (בהלכות אירוסין ונשואין סוף אות קי"ב), ובאגודה (פ"ב דסוכה אות ט"ז), ובצרור החיים (עמוד קע"ה). וכן באור זרוע (בהלכות סוכה סימן רצ"ט דף ס"א ע"ד), לאחר שהעתיק כל דברי התוספות הנ"ל, הוסיף וכתב וז"ל: וכבר היה מעשה שהיו סועדים החתן ושושביניו במקום אחר שלא בבית החופה, ולא הניח רבינו יצחק ב"ר אברהם לברך שבע ברכות מהך דשמעתין, עכ"ל. והעתיקו דבריו המרדכי (בסוכה סימן תשד"ם), וההגהות אשר"י (בסוכה שם), והריקנטי (בסימן רל"ג). וכן הביא דברי התוספות בהגהות מיימוניות (בפ"ב דהלכות ברכות הלכה י'). הרי שכל הראשונים הנוכרים כתבו דין קביעת חופה לצורך חיוב ברכת חתנים, ולא הזכירו אפשרות של העברת החופה ממקום למקום, והיינו כדברי התוספות ממש .

אבל לעומתם מצאנו כמה מגדולי הראשונים שהביאו דעת הרא"ש ונקטו כוותיה. עיין ברבינו ירוחם (נתיב כ"ב ח"ב דף קפ"ו ע"ג) שסתם כהרא"ש רבו להלכה, וז"ל: אם החתן יוצא מחופתו וכלתו עמו, והולכין לאכול בבית אחר, מברכין שם באותו בית שאוכלים שם ברכת חתנים, כי לעולם במקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה וכו', עיש"ב שנימק זה על פי החילוק של הרא"ש בין סוכה לבית אחר שקובעים לעיקר מקום השמחה. עוד כתב שם וז"ל: מברך ברכת חתנים עם כלתו בעיר אחת, והולך לעיר אחרת עם כלתו, אף על פי שנשתתה זמן מרובה בדרך [והוא עדיין בתוך שבעה ימי המשתה, ב"ל], עושה חופה בעיר שבא שמה, ונוהג שם שבעה ימי המשתה [פי' דין שבעה ימי המשתה], ונקרא ברכת חתנים בבית חתנים, כ"כ התוספות עכ"ל. והרי מבואר בלשונו, דבכל מקום שהולכין החתן והכלה וקובעים שם מקום חופה לשמוח שם בשמחת הנשואין מברכין שם ברכת חתנים. והרי שייחס הדברים אל התוספות עצמן .

גם בתוספות רבינו פרץ למסכת סוכה שם, כתב כדברי הרא"ש, אלא שהוסיף לבאר ולהגדיר מהו חופה, וז"ל: ובית חתנים ר"ל בית ששם החופה החתן והכלה וכל בני חופה. דאין לומר ר"ל בבית שעושין שם ברכת נשואין לבד, שהרי לפעמים עושין אותה ברחוב העיר, ואם כן ודאי יש לנו לומר דמברכין בכל מקום כיון שהחתן והכלה וכל בני החופה הולכין לשם, עכ"ל. ומשמע מדבריו שהבין דחופה היינו חפצא ודבר מסויים, וכמו החתן והכלה ובני החופה, דנראה מזה דס"ל דחופה היינו האפריזן, (או כל היכר אחר שעושין כדי להורות שהשמחה לכבוד חתן וכלה), ואותו צריכין להוליק ג"כ עם החתן והכלה למקום הקביעות החדש. וסיים שם וז"ל: וכן היה מעשה

באדם שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכו ר"י לברך ברכת חתנים, וכן עמא דבר, עכ"ל. וכדבריו ממש כתב הסמ"ק מצוריק (מצוה ק"ף ח"ב עמוד צ"ט) וכן"ל (בסוף אות ג').

ומה שיש להרגיש דבאור זרוע הנ"ל כתב שהורה ר"י שלא לברך כשיוצאים מהחופה לאכול במקום אחר, ואילו בתוספות רבינו פרץ הנ"ל כתב שהורה ר"י לברך בהולכין לעיר אחרת. ואף אם אחד הם, נראה ליישב דשני הוראות היו, פעם שקבעו החופה במקום השני והורה לברך, ופעם שאכלו שם באופן ארעי בלי קביעת החופה שם, והורה שלא לברך. וכהחילוק שעשה הרא"ש בדברי התוספות גופא. וכן נראה מלשונות השמועות דתרי עובדא הוו, שבאור זרוע כתב שהלכו לסעוד במקום אחר, ואילו רבינו פרץ כתב שהולך כלתו לעיר אחרת.

ואפשר דזהו בעצם החילוק, שבאותו עיר ודאי דעתו על המקום הראשון, אם לא שקבע החופה בפירוש במקום השני. אבל כשהולכין לעיר אחרת, מן הסתם דעתו לקבוע החופה שם, ומעתיק עצמו ממקום הראשון, ודו"ק. וגם הרא"ש הביא השמועה שהזכירה רבינו פרץ, אבל בלי לייחס ההוראה לר"י. ואפשר דר"י וריצב"א תרין נינהו. ועיין בספר המנהגים להרי"א טירנא (במנהגי כל השנה) שג"כ פסק כהרא"ש.

והנה בהגהות מימוניות (בפרק ה' דהלכות ברכות בהלכה ה') לאחר שהעתיק דברי התוספות, כתב וז"ל: והנה מורי רבינו [מהר"מ מרוטנבורג] זצ"ל היה מנהיג לברך שהשמחה במעונו וברכת חתנים דהיינו אשר ברא בליל מוצאי שבת יום א' שלאחר הנשואין כשעושים משתה אצל החתן והכלה, אעפ"י שאין אוכלים במקום שאכלו בסעודת הנשואין, אלא בבית החתן והכלה, וכן עשה מעשה בעצמו, וכן הורה לי, וצויה לעשות כשסעדתי אצלו בסעודת הלילה, עכ"ל. וכן הביא בקיצור בהגהות אשר"י, אלא שהוסיף בסיום הלשון וז"ל: שלא אכלו במקום שאכלו סעודת נשואין, אבל אם אכלו במקום סעודת נשואין, משמע שם שמברך אשר ברא כל שבעה, עכ"ל.

והנה נראה דסבירא ליה דאין לברך ברכת חתנים כל שבעה אלא במקום שעשו מעיקרא הסעודה הראשונה שלאחר הנשואין, אבל אם אוכלין וסועדין עם החו"כ במקום אחר אין מברכין שם ברכת חתנים כל שבעה. ובכל זאת בסעודה שעושין למחרת הנשואין התיר לברך ברכת חתנים שלא במקום החופה העיקרי, שהוא במקום שעשו הסעודה הראשונה. ומ"ש בבית החתן והכלה, כוונתו הגם שאין זה מקום החופה העיקרי, והוי ככל מקום אחר, בכל זאת התיר לברך שם ברכת חתנים. ויש להסתפק בדעתו אם יועיל העברת החופה או העמדת אפריזין במקום אחר כדי לברך שם ב"ח כל שבעה, וכשיטת הרא"ש, או שצריכין לקבוע הסעודות דוקא במקום שעמדה החופה בשעת סעודת הנשואין, ולא מועיל להעבירה וכסתמות דברי התוספות, ורק בסעודה הראשונה שעושין לאחר סעודת הנשואין התיר אפילו שלא בבית החופה. ולא ידענו טעמו ונימוקו בחילוק זה. ואפשר דיש לדחוק קצת ולפרש בכוננתו דלאו דוקא סעודה ראשונה קאמר, אלא כוונתו כהרא"ש דכל שהעבירו החופה למקום אחר שפיר דמי לברך בכל שבעת ימי המשתה, וסעודה ראשונה דנקט, בהוה באותה עובדא איירי. ועל כל פנים מבואר מדבריו דס"ל דבית החתן והכלה אין בו שום מעליותא מצד עצמו, והוי ככל בית אחר לענין זה, ואין הדבר תלוי אלא בקביעת החופה שם באותה שעה, וכהרא"ש. (וכעין זה כתבנו לעיל בסוף אות ג', משם הסמ"ק מצוריק בהגהה הראשונה שם. ועיין להלן אות ו' בביאור דברי הפרישה). ושו"ר להרש"ל ביים של שלמה (בכתובות פ"א סימן כ') שכתב דדעת מהר"מ כהרא"ש עי"ש. ועיין בדרכי משה הארוך (בסימן ס"ב אות י"ג) שהביאו.

הרי לן חבל נביאים ראשונים, כולם מתנבאים בסגנון אחד כשיטת התוספות, דכדי לברך שבעה ברכות צריך מקום קבוע לחופה ולשמחה. וגם מהם הסוברים להדיא כהרא"ש, דמקום החופה אפשר להעתיקו ולקבעו במקום אחר. ואכן בדברי הרבינו ירוחם ובתוספות רבינו פרץ מבוארת שיטת הרא"ש ביתר שאת ועוז ובבהירות רבה, דכל שהולכין חו"כ לשמוח ולסעוד בבית אחר וקובעים שם החופה באותה שעה, מברכין שם ב"ח. ואין בדבריהם שום צד וצל של ספק בדבר זה, ושום מקום דוחק וקושי כלל. ויתכן דגם שאר הראשונים הסוברים כהתוספות, הגם שלא הזכירו חילוק זה, יודו בו, או שעל כל פנים יפרש הרא"ש בדעתן כן, וכפי שפירש בדעת התוספות.

אולם לעומתם מצאנו שיטה החולקת לגמרי על יסוד התוספות והרא"ש המצריכין על כל פנים מקום קבוע לחופה, וסוברת דאין מהגמרא דסוכה הנ"ל שום הכרח להצריך מקום קבוע לחופה כדי לברך שם שבע ברכות, אלא בכל מקום שאוכלים ושמים שם עם החתן והכלה, מברכין שם שבע ברכות .

הנה הר"ן בסוכה (שם) כתב וז"ל: וכתבו בתוספות דמהא שמעינן שאם יוצא חתן מחופתו, אפילו כלתו עמו, והולכים לאכול בבית אחר, אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, דאין שמחה אלא בחופה. ומשמע דאפילו באותה חצר עצמה, וכדכתיבנא. ובודאי שהשמחה במעונו אומרים אותה אפילו שלא בחופה, דהא מבי רמו שערי באסינתא אמרינן ליה [כתובות דף ח' ע"א], דליכא חופה. וכיון שכן יש לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים. דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא, לא תליא בחופה. והכא הכי קאמרינן, דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה. וכך נוהגין היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה, כל זמן שהחתן או הכלה הם שם. אבל מכל מקום יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוספות, עכ"ל .

וביאור דבריו, שהגמרא בסוכה שאמרה: אין שמחה אלא בחופה, איירי בעיקר מצות שמחת חתן וכלה, שהעוסק בה פטור ממצות סוכה, ואותה שמחה אי אפשר לקיימה אלא בחופה. אבל שמחה כזו אינה ענין ותנאי לחיוב ברכת חתנים, דאותן קבעו חז"ל על כל סעודה שאוכלים ושמים בה עם החתן והכלה ובני חבורתם, אע"פ שאינה בחופה. דהרי השמחה במעונו שדינה שוה לדין ב"ח לזה, וכמ"ש התוספות הנ"ל, אומרים אותה אפילו לפני הנשואין בעוד שאין חופה. מוכח מזה דאין מקום החופה קובע לברכת חתנים. באופן דהסוגיא בסוכה אינה נוגעת כלל לענין ברכת חתנים, אלא עוסקת בעיקר מצות שמחת חתן וכלה שהיא דוחה מצות סוכה, כיון שאי אפשר לקיימה אלא בחופה. אבל ברכת חתנים לא בעי חופה, ולא בעי גם כן מקום קבוע וראוי לחופה, דאפילו אם עשו סעודה לשמחת חו"כ בסוכה או במקום אחר שהוא ארעי, ג"כ מברכין שם ב"ח. וכל זה כתב הר"ן כדי לנמק ולבסס המנהג שנהגו במקומו ובזמנו לברך ברכת חתנים בכל מקום שסועדים ושמים עם החתן והכלה, הנקראים "בתי החתונה", שר"ל בתים של המשפחות והידידים שבהם עושין הסעודה והשמחה כל שבעה לכבוד החו"כ, בלי הצטרפות מקום קבוע לחופה. ועל כל פנים סיים הר"ן דראוי לחוש לדעת התוספות, ולהצריך מקום חופה קבוע לברכת חתנים. ובודאי היינו שמעיקר הדין פוסק הר"ן שמוותר לברך ברכת חתנים בכל מקום בלי קביעות מקום חופה, וכהמנהג, ושאינן שום קושיא על מנהג זה מהש"ס, וכמו שיישב דברי הש"ס לפי שיטה זו, אלא דלכתחילה חשש לצאת ידי שיטת התוספות, ולהצריך מקום חופה קבוע. והגם שבפירושו לכתובות (דף ג' בדפי הר"ף בד"ה וחתנים) הביא בענין זה רק דעת הרמב"ן הסובר כהתוספות, ולא הזכיר לא פרכא ולא מנהג, נראה דסמך עצמו על מ"ש במסכת סוכה, שלפרט זה הוא עיקר הסוגיא בדוכתא .

וכן כתב בארחות חיים בשם הראב"ד (ח"א הלכות ברכת המזון סימן ס"א), וז"ל: כתב הראב"ד שאם זמנו החתן בבית אחר, שאומרים שם שבע ברכות וכו'. (עי"ש ששוב הביא גם שיטת הרמב"ן והרשב"א הנ"ל). וכן בספר הבתים (חלק בית תפלה, שערי ברכות, שער ה' סוף אות ז', עמוד קי"ז) הביא באחרונה דעת הראב"ד ופסק כוותיה, וז"ל: והראב"ד כתב כל מקום שהחתן מסב שם, מברכין שבע ברכות, וסיים ונראין דבריו, ע"כ. וכ"ה בריטב"א בשם יש אומרים בסוכה שם וז"ל: וי"א שאפילו שבע ברכות אומרים במקום שיושבים חתן וכלה, אעפ"י שאינו מקום חופה, ולא אמרינן אין שמחה אלא בחופה, אלא למעוטי שאין אומרים שבעה ברכות באירוסין, תוספות, עכ"ל. וכ"כ הרב בעל העיטור (בשער ברכת חתנים, דף ס"ה ע"ב), וז"ל: ומסתברא כל שעתא דאיכא סעודתא ואית בה עשרה, משמחין ומזכירין ומברכין, עכ"ל. וכ"כ בספר תניא רבתי (בהלכות אירוסין ונשואין דף צ"ח ע"ד) בשם בעל העיטור, דמברכין כל שבעה כל היכא דאיכא סעודתא ואיכא משמחים. ובספר המכתם בסוכה שם הביא בתחילה דעת התוספות, ושוב הביא כסברת הר"ן, עי"ש. וכן הזכיר שיטה זו הסמ"ק מצורריך (מצוה ק"ף ח"ב עמוד צ"ט) וז"ל: בית חתנים נקרא במקום שהחתן אוכל ואפילו חוץ לחופה, ואם קראו לו ועשו לו סעודה בשבילו מברכין שם ב"ח וכו', עכ"ל. ועיין בספר פרדס הגדול לרש"י (סימן רצ"ה), דנראה משם דס"ל דאין עדיפות לבית החתן יותר ממקום אחר, שכתב נהגו לעשות סעודה ביום הראשון בבית הכלה וביום שני בבית החתן, וכתב בפירושו לברך בבית הכלה שבע ברכות, עי"ש .

והנה המאירי בכתובות (דף ז' ע"ב) לאחר שהביא שיטת התוספות, כתב וז"ל: ומכל מקום יש אומרים שכל מקום שחתן מתקין בו סעודה, מברכין בו ברכת חתנים, ולא אמרו כאן [בכתובות] בית חתנים, אלא למעט בית

האירוסין. ולא פטרוהו מן הסוכה, אלא מפני שהוא צריך לשמוח ולשעשע בחברת רעים ובכמה מיני שמחה ושעשועט, וסתם סוכה אין בה שיעור לכך, וכבר ידעת שמצות סוכה לא באכילה לבד היא, אלא לישוב בה כל היום. אבל הברכות [פי' ברכת חתנים] אינן תלויות במקום [עיקר] השמחה, וכל שהוא מתקין סעודתו לשם, מברכין ברכת חתנים. ואף גדולי המפרשים [הראב"ד שהביאו הא"ח] נסמכים בה, ומביאים ראיה ממה שאמרו בתלמוד המערב שבמסכת מגילה (פרק ד' הלכה ד' דף ל' ע"ב): ברכת חתנים כל שבעה, סבר רב ירמיה מימר מפקין כלתא כל שבעה, כלומר שלא יברכום אלא במעמד חתן וכלה, על דרך שעושין ביום ראשון. אמר ליה רב יוסא הא תני ברכת אבלים כל שבעה, אית לך מימר מפקין מיתא כל שבעה, אלא מה כאן מנחם עמו, אף כאן משמח עמו. מה כאן מזכירין, ר"ל ענייני האבילות, אף כאן מזכירין, ר"ל ענייני החתונה. אלמא כל שהחתן מתקן לו סעודה שם, הואיל ומשמח עמו, ומזכירין עמו, מברכין. ועוד ראיה אצלי שהרי ביהודה היו מברכין אותן אעפ"י שלא היתה שם חופה גמורה, אלא כעין חופה כמו שביארנו. מכל מקום הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבדם, שאין מברכין שם שבע ברכות בשבילו, שאין אותה סעודה שלו כלל. הא אם אחרים מזמינים אותו, ועושין לו סעודה בביתם לכבודו, יראה שהדין בזה כאילו הוא מתקין לו סעודה לשם. אלא שיש מפקקין בזה, עכ"ל .

הרי קמן דעת המאירי כמבואר, שנוטה לפסוק כעיקר יסוד המנהג שהביא הר"ן, וכטעם וחילוק שכתב הר"ן, דאין סוג השמחה הגורם לשבע ברכות, כסוג השמחה יתירה שהזכירו גבי פיטור החתן והשושבינין מהסוכה, שהוא עיקר מצות שמחת חתן וכלה, שאינה אלא בחופה. ולעולם מברכים ב"ח בכל סעודה שמתקין לו החתן בכל מקום שהוא, ובלי יחוד מקום של חופה. אולם כתב בזה שלש דרגות, דאם החתן בעצמו מתקין לו הסעודה באותו מקום, שהוא בעצמו רצה והזמין הסעודה שם, אין ספק שצריכין לברך שם ברכת חתנים. והוא הדין כשאחרים מזמינים אותו לביתם לסעודה שעשו לכבודו, אלא דיש מפקקין בזה, כיון שסוף סוף לא החתן בעצמו מתקין לו הסעודה לשם. אבל אם החתן והכלה הולכין לסעודת אחרים כדי לכבד אותם, כיון שאין אותה הסעודה לכבודן, אלא לכבוד המארחין, בודאי אין לברך שם ברכת חתנים. (ונראה לענ"ד דמה שהמשפחה והידידים נוהגין בזמנינו לקבוע כל אחד באיזה יום סעודה בביתם לכבוד החתן, ועושין כך בהתייעצות עם החתן ובהסכמתו, נקרא שהחתן מתקין אותה, כיון שהקרובים כוונתם רק לסייע לחתן ולכלה, ובשליחותם ועל דעתן עושין הסעודות בביתם, ואין זה דומה למה שאחרים מזמינים אותו לביתם. ואפשר שלזה גופא כיוון המאירי). ועיין להמאירי בסוכה שם שהביא בפירושו רק את שיטת התוספות. ונראה שסמך על מ"ש בפירושו לכתובות ששם קבע עצמו לדון בנושא זה לאורכו ולרחבו. ובסיום דבריו שם פסק כרב זירא, ועיין מ"ש לעיל בזה בדעת הרא"ש .

עוד יש לנו כאן מקום לעיין ולדקדק מדברי המאירי במ"ש: ולא פטרוהו מן הסוכה אלא מפני שהוא צריך לשמוח ולשעשע בחברת רעים, ובכמה מיני שמחה ושעשועט, וסתם סוכה אין בה שיעור לכך, ע"כ. דמזה יש ללמוד לענין פירוש הגמרא בסוכה שם, לענין צער החתן, שרש"י פירש שכיון שהוא מקום צר ופתוח, לכן הוא בוש לשחק שם עם כלתו. (והרי דייקנו לעיל מזה שיש קצת מקום להבין מכך, שהחופה צריכה להיות גם כן מקום שראוי על כל פנים שיוכל החתן להתייחד בה עם כלתו). אולם באור זרוע (שם ע"ג) פירש וז"ל: ורבא אמר גזרה משום צער חתן, דסוכה אינה מרווחת, וחתן בעי מקום מרווח דליכנסו [ביה] כל בני חופה, ע"כ. והרי שדברי המאירי מורים לכך שכן הבין בגדר צער חתן, וכדעת האור זרוע. ושו"ר שכן פירש להדיא בסוכה שם. והרי לך מהא דכששאלה הגמרא בסוכה שם: וליעבדו חופה בסוכה, ותירצו אבבי רבא דזה אי אפשר, או משום יחוד, או משום צער חתן, יוצא לנו מזה דקביעת מקום החופה בעינן במקום מרווח דוקא. ולכן פסקו דבסוכה א"א לעשות חופה, וכנ"ל. וגם רש"י רמז לזה במ"ש צר ופתוח, דתיבת "צר" באה להורות כפירוש זה ג"כ .

ועיין שם במאירי שסיים דכל זה איירי בשכנס בערב הרגל, וכ"כ רש"י בסוכה שם (בד"ה תרתי), וא"כ איירי באופן שכבר עשה סעודה אחת לפחות לפני החג. וא"כ יוצא שדיון הגמרא הוא להעביר את החופה מהבית שעשו בו הסעודה הראשונה אל הסוכה, ופסקו כנ"ל דזה אי אפשר משום צער החתן, וכרבא, והיינו כיון שסתם סוכה הוא מקום צר ואינו מתאים לקבוע שם חופה. מוכח מזה בדעת האור זרוע הנ"ל דהגם שסובר כהתוספות וכנ"ל, בכל זאת מודה שאם רוצה החתן להעביר הסוכה למקום אחר מרווח, שפיר דמי, ובאופן זה אין שום פקפוק. ומכאן ראיה והכרח מדברי הגמרא עצמה לשיטת הרא"ש, ודמועילה העברת החופה לכל מקום שאין בו

החסרונות שישנם בסוכה. ועיין לפנינו (באות ז') מ"ש עוד בזה בס"ד. אלא דיד הדוחה עדיין נטויה לומר שעשו רק החופה והנשואין בערב הרגל סמוך לכניסת החג, והסעודה הראשונה של הנשואין רוצים לעשותה בסוכה. ולפי זה הגמרא נתנה טעם זה דצער החתן על תחילת קביעת המקום שאין לקובעו במקום צר, ולא על העברתו, וא"כ אין ראייה דלעולם מועיל להעביר החופה למקום מרווח, וצ"י .

נמצא בסיכום לפי כל האמור שישנם שתי שיטות עיקריות בדברי הראשונים החולקות בדין זה: א) שיטת התוספות והרא"ש ודעימייהו הסוברים דאין שמחה אלא בחופה, וכי אותה שמחה העיקרית שאינה אלא בחופה דוקא, רק היא הקובעת ומחייבת לברך שבע ברכות. וצריכין לקבוע החופה במקום מיוחד שבו ישנם התנאים הצריכין לקביעת חופה, שיהיה מקום מרווח וצנוע, ושיהיה מקום קבוע ולא ארעי. ושעל כל פנים אם רוצים להעביר ולקבוע החופה והשמחה בבית אחר שגם בו ישנם התנאים הצריכין להיותו ראוי למקום קביעת חופה, שפיר דמי להעביר לשם החופה והקביעות, ואפילו לפי שעה, ובתנאי שהליכתן לשם תהיה לשם שמחת הנשואין ולא לשום סיבה אחרת, ובאופן שאין דעתן עוד באותה שעה על המקום החופה הראשון, שמורה שאין במקום זה השני כל התנאים הצריכין להשלמת שמחתן, ושחושבים עוד לחזור למקום הראשון כדי להמשיך ולהשלים שמחתן, וכמו כאשר הולכין לאכול בסוכה. ועל כל פנים צריך שתהיה קביעת החופה הן בראשונה, והן בשניה ובשלישית, באופן שיעשו הקביעות או העברתה על פי יחוד המקום לשם אתר שמחת הנשואין, ע"י הנחת איזה קישוט ככילה או סוג מושב מיוחד המורה שנקבע המקום לשם חופה לשמחת החתן והכלה. ב) שיטת הראב"ד והר"ן ודעימייהו הסוברים דמעיקרא אין צריך יחוד מקום כלל ע"י חופה לענין חיוב ב"ח. דמה שאמרו בסוכה שם דאין שמחה אלא בחופה, הכוונה לענין עיקר חיוב השמחה של הנשואין כל שבעה, אבל החיוב לברך שבע ברכות בסעודות שעורכין לכבוד החו"כ, אינו תלוי בשמחה שכזו. אלא שבכל מקום שרצון החתן לסעוד עם מריעיו, פעם בבית זה, פעם בבית אחר, ושהסעודה נעשית לשם ולכבוד החתן והכלה, ולא לשום סיבה אחרת, מברכין שם ב"ח, ואפילו אם עשו הסעודה במקום ארעי כסוכה וכדומה, ולא ייחדו המקום לשם חופה ע"י אפריון או שום קישוט אחר, ואפילו אם בדעתן לחזור אחר הסעודה למקום הקבוע להם לעיקר שמחתן, ולהמשיך שם השמחה, שפיר דמי לברך שם ב"ח, כל שסועדין יחד עם החו"כ לכבודן באותה שעה, מברכין שם ב"ח .

הרי דהן לדעת הרא"ש והן לדעת הר"ן מברכין ב"ח בכל מקום שסועדים ושמחים עם החו"כ. אלא שההבדל ביניהם הוא, שלדעת הרא"ש צריך לקבוע המקום ע"י חופה כקישוט אפריון וכדומה, ושיהיה המקום קבוע וראוי ולא ארעי, ושיש בו כל הצריך ונחוץ לשמחתו באופן שאין דעתו עוד על המקום הראשון. ולדעת הר"ן אין צורך למקום קבוע ומתאים, ולא ליחוד המקום ע"י קישוט, ולא לעיקר השמחה שאינה אלא בחופה, אלא שתהיה הסעודה בהסכמת ורצון החתן ולכבודו ולא לסיבה או מטרה אחרת ותול"מ, והדברים פשוטים וברורים בס"ד .

בביאור שיטת הטור והש"ע, ושעיקר דעת מרן לפסוק כהר"ן

ו. ועתה נפנה עיונינו אל פסק מרן בשלחן ערוך. ובתחילה נביא מקורותיו מהטור והב"י. הנה כתב הטור (בסימן ס"ב) וז"ל: ואין מברכין אותה אלא במקום חופה. וכתב א"א הרא"ש ז"ל: וצריך לדקדק מה נקרא חופה, אם במקום שמברכין ברכת נישואין, דהיינו תחילת הנשואין, ולהכי קרי ליה חופה, אי אפשר לומר כך, שלפעמים מברכין אותו ברחוב העיר כשהם מרובין, אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי חופה, ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה. ונוהגים באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה, והוא נקרא חופה ושם מברכין. ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו, אין מברך שם שבעה ברכות. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו, ונעשה אותו הבית עיקר, גם שם נקרא חופה, ומברכין שם ברכת חתנים. וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת, צריך לברך שם ברכת חתנים וכו', עב"ל .

והנה המדקדק בסגנון דברי הטור יראה שקיצר בהבאת דברי התוספות, וכלל עיקר דבריהם במשפט אחד, והוא במ"ש: ואין מברכין אותה אלא במקום חופה, ע"כ, והטעם כנ"ל (באות ד') בביאור שיטת הרא"ש, כי ליסוד זה שבדברי התוספות מסכים גם הרא"ש. גם הקדים המאוחר בדבריהם בראש דבריו, לגבי גדר החופה מהו,

וכתב בזה דברי התוספות, ומה שהוסיף עליהם הרא"ש. ושוב הביא פסק התוספות ופסק אביו הרא"ש כשני צדדין שבנידון, וכפי שחילק ויישב הרא"ש, דהיינו שאם יצאו החתן והכלה מהחופה לאכול בבית אחר לא על מנת לקבוע אותו בית כעיקר החופה, ודעתן עדיין לחזור למקום הראשון, אין מברכין שם שבעה ברכות, וכמו כשיוצא מחופתו כדי לאכול בסוכה, (וכתוספות), ואם קבעו אותו בית שני לעיקר מקום החופה, והסיחו דעתן מהמקום הראשון, אז מברכין ברכת חתנים במקום השני (כהרא"ש).

והרי שפסק כחילוק ויישוב אביו הרא"ש בזה, דמועיל העתקת מקום החופה ממקום אחד למקום אחר, כל שהולך למקום השני לגמרי, שאין דעתו עוד על המקום הראשון. והנה לאור כל מה שביארנו לעיל (באות ד') בדעת הרא"ש, מבואר הדבר דמ"ש הטור דאם יצא מהחופה כדי לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו, כוונתו שלא חשב כלל לקבוע השמחה באותו בית השני, אלא רק לאכול שם, ודעתו עדיין על החופה לחזור אליה ולשמוח בה, ולכן אינו מברך בבית השני ברכת חתנים. אבל אם הולך לגמרי לבית השני, דר"ל שהולך שם על מנת לשמוח שם בשמחת חתן וכלה, ובזמן השמחה שעושה שם אינו חושב על המקום הראשון, כיון שיש לו כל צרכי הסעודה והשמחה במקום השני, אז נקרא גם מקום השני חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים. והרי על כל פנים שהביא דברי התוספות והרא"ש מעורים וקשורים זה בזה כשיטה ודרך אחת.

ואכן ביאור דברי הטור על נכון כתב הב"ח שם וז"ל: בפרק הישן האריכו שם התוספות דמשמע דחתן היורצא מחופתו לבית אחר אפילו לוקח הכלה עמו לא צריכי לברוכי ברכת חתנים והשמחה במעונו, כדאמר התם אין שמחה אלא בחופה. ומדקאמר נמי פ"ק דכתובות מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, משמע בבית אחר אין מברכין. [ע"כ דעת התוספות]. מיהו י"ל דמברכין אפילו בבית אחר כיון שהחתן והכלה אוכלים שם. והא דקאמר בית חתנים, לא אתא לאפוקי אלא בית אירוסין. וכל מקום שהחתן והכלה אוכלים שם עם בני החופה בית חתנים קרינן ליה, ומברכין שם ברכת חתנים. ולגבי סוכה דוקא קאמר כיון שאין דעתו להניח שם החופה בסוכה, אלא כדי לאכול שם לקיים מצות סוכה, אין שמחה אלא בחופה, ולפיכך פטורים מן הסוכה. אבל כשהלך לגמרי בבית אחר, א"כ מניח שם החופה ובית חתנים הוי. וכן בהולך לעיר אחרת. וכתב סמ"ק ישן דכן עמא דבריא. וכן הם דברי הרא"ש, עכ"ל.

הרי קמן דברים מפורשים שהבין ופירש הב"ח בכוונת הרא"ש והטור, ממש כפי שכתבנו לעיל. דקביעות החופה באיזה מקום שתהיה אינה תלויה אלא במציאות מה שהחתן והכלה אוכלים שם עם בני החופה, או עם אחרים באשר הם שם, וכגון שהלכו לעיר אחרת, שגם אותם אחרים נקראים עתה בני החופה. וזוהי מציאות בית חתנים שהזכירו חז"ל, שהוא מקום המוכן ומיועד לצורך קביעות הסעודות והשמחה שם. וזה יכול להיות בכל מקום" שירצו, הן ברשותם, הן ברשותם של אחרים, כל ששם יושבין החתן והכלה ובני החבורה לאכול ולשמוח שם. ובתנאי שאין דעתן על מקום אחר שהוא עיקר המקום שקבעו למקום שמחתן, באופן שמקום זה הוא עראי אצלם, וכעין סוכה שכל הליכתן לאכול שם הוא רק כדי לקיים המצוה בלבד וכנ"ל. ומ"ש שכשהולכין לגמרי למקום אחר א"כ מניח שם החופה ובית חתנים הוי ע"כ, כוונתו כמפורש בהסמ"ק מצורף הנ"ל דצריך להעביר למקום השני גם את נוי החופה כדי לקבועו כמקום חופה. וכפי שהוכחנו לעיל בדעת הרא"ש, אין ר"ל אפריון ממש, אלא כל דבר מיוחד שעושים להיכר באופן ובמקום ישיבת החו"כ המוכיח שלכבודן השמחה, זהו הנקרא חופה. ועל כל פנים גם מדברי הב"ח מוכח שהבין שהרא"ש בא לבאר שיטת התוספות, וששניהם הולכים בדרך אחת.

וכן כתב בספר ים של שלמה (על פרק א' דכתובות סימן כ'), וז"ל שם לאחר שהביא דעת הרא"ש (וכתב דכוותיה ס"ל למהר"מ), כתב: ואנו נוהגים כדבריהם, בפרט במדינתו שאין שם מושב קבוע לחתן וכלה, אלא היבא שאוכלים החתן עם הכלה והשושבינין קרוי מקום חופה, עכ"ל. והרי לן שהבין בדעת הרא"ש דכל שאוכלים עם החו"כ בבית אחר, מברכין שם ב"ח, דשם נקרא חופה, ולא בעינן קביעות ממש ע"י העברת דיוורם לשם לכל משך שבעת ימי המשתה.

ועיין בפרישה שם (אות כ'). ודבריו צריכין ביאור. ונלע"ד בכוונת דבריו, שהקשה דלמה הביא הטור דברי אביו הרא"ש בענין מה נקרא חופה בסימן ס"ב, היה לו להביא דבריו בסימן ס"א ששם עיקר דיני חופה, ושם הביא שאר הדעות והשיטות בזה. ויישב בתירוץ השני שהטעם הוא שכיון ששללו התוספות והרא"ש מלפרש דחופה

שאמרו לגבי שמחת כל שבעה, דהכוונה היא להחופה של מקום הנשואין, ופירשו שזה לא יתכן, מכיון שלפעמים עושין אותה החופה ברחובה של עיר שזהו מקום עראי, ובודאי דלא שייך שיאכלו וישמחו שם כל שבעה, ולזה הוכיחו שחופה שאמרו לשמחת כל שבעה, הוא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה, שיש בו קביעות, ושם סועדים ושמים. מה שאין כן החופה של הנשואין שאין בו קביעות כנ"ל, ואין אוכלים שם. ומה שמברכים שם שבע ברכות בשעת הנשואין, היינו באקראי בעלמא, [פירוש שהתירו לעשות כן רק בפעם הראשונה בשעת הנשואין], אבל לברך שם כל שבעה בקביעות אסור. ולכן הסיקו בתוספות והרא"ש דברכת חתנים כל שבעה אין מברכין אלא במקום שיש קביעות שהוא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה, עיש"ב. באופן שכוונתו של הפרישה לחלק וליישב, דעיקר גדר "חופה" הוא מקום קבוע לשמחת החו"כ, ומכיון שבשעת הנשואין נהגו לא להקפיד על חופה קבועה, לכן לא כתב הטור את דברי אביו הרא"ש בסימן ס"א, אלא בסימן ס"ב דעוסק בחופת כל שבעה שנהגו בה כדין לעשותה מקום קבוע.

והנה בנו של הפרישה הגיה והוסיף בדבריו שם לגבי מ"ש: ואיך אמר שאין מברכין אלא במקום חופה, דמשמע מקום החופה דמעיקרא שהיתה בשעת הנשואין, והלא לא אכלו שם ע"כ. וע"ז כתב בנו בהגהות כתונת פסים וז"ל: שאין זה [שנקרא חופה] כי אם במקום סעודה, דאי אפשר לפרש במקום שמתייחדין שם חתן וכלה, וכמו שכתב בסימן ס"א [בסעיף א' וז"ל: ומה היא החופה שתתייחד עמו וכו', והוא לדעת הרמב"ם וכו"ל], דהא שם אין רגילים לאכול ולברך ברכת חתנים, אלא במקום סעודה, עכ"ל. הרי להדיא שכתב שמקום החופה דכל שבעה אינו במקום שמתייחדין חתן וכלה לשם קנין חופה, כבשעת הנשואין, אלא הוא המקום הקבוע לסעודות הנשואין ולהשמחה כל שבעה. וכתב בפירוש שאין דרך לקבוע הסעודות במקום שמתייחדין החתן והכלה. וכוונתו לפרש דברי אביו הפרישה, שכתב דהעיקר בחופת כל שבעה הוא היותו מקום קבוע לסעודה, ולא במקום ארעי ברחוב העיר, ששם אין דרך לאכול. ועל זה הוסיף בנו, דגם מקום היחוד של חתן וכלה דבעינן על כל פנים בשעת הנשואין [לדעת הרמב"ם], ג"כ אינו מתאים למקום חופת כל שבעה, מאחר שאין דרך לקבוע הסעודות במקום היחוד. וכבר הבאנו לעיל (סוף אות ג') דברי הסמ"ק מצוריך שכתב להדיא שאין בית החתן ומקום יחודם דחו"כ חשיב חופה בלי שמיחידים אותו לשם חופה ע"י כילה וכדומה, וככל מקום אחר שאינו ארעי שצריך לקבועו בחופה, וככל הנ"ל. והרי לנו מכל האמור שגדר קביעות מקום חופה לכל שבעה הוא במה שאוכלים שם החו"כ לשם שמחת נשואין עם ידידיהם ע"י הכנת וקישוט המקום לשם זה, ותול"מ.

והנה מרן בבית יוסף ציין והעתיק בתחילה מקורות הטור מהתוספות שהביאו דבריהם הרא"ש והמרדכי בפרק הישן, דסבירא להו דבעינן חופה קבועה. ושוב הביא דברי הר"ן שהמנהג דלא כהתוספות להצריך מקום קבוע לחופה, אלא בכל מקום שסועדים עם החתן והכלה מברכין שם שבע ברכות, ושאינן קושיא על זה מהסוגיא בסוכה, דשם איירי בעיקר השמחה וכו"ל, ושעל כל פנים יש לחוש להצריך לכתחילה מקום חופה קבוע כשיטת התוספות, וכנעתק דבריו לעיל. ושוב ציין למקורו של דברי הרא"ש שהביאם הטור. עוד הביא שם בב"י הפלוגתא שבין הרא"ש הנ"ל לפסקי התוספות בפ"ק דכתובות. שברא"ש כתב דכשהולכים חו"כ לעיר אחרת, שצריך לברך שם ב"ח, ובפסקי התוספות כתבו שאין לברך בעיר אחרת אלא בבית חתנים שבעירו. וכתב הב"י ליישב דאפשר דבפסקי התוספות איירי כשהולכין שם לטייל ולא לגור שם, ודעתן לחזור לביתם תוך שבעה. ואילו הרא"ש איירי בהולכין להתיישב ולדור באותה עיר אחרת. עוד תירץ הב"י, דאפילו אם תמצא לומר דפליגי, פירוש דפליגי בהולכין לעיר אחרת ורוצין לקבוע שם מקום חופה, אם מועיל הקביעות לענין ב"ח או לא, דלדעת פסקי התוספות אין מועילה הקביעות, ואין לברך שם ב"ח. ולהרא"ש מועילה הקביעות. והיינו שחולקים דקאמר. וסיים הבית יוסף: אנן על הרא"ש שמכנין דפוסק מובהק הוא, וכל שכן דאותו פסק הכתוב בפסקי התוספות, לא נמצא בתוספות לפנינו, את"ד של הב"י. ופשוט הדבר דבתירוצו השני חזר בו הבית יוסף מהאוקימתא דבתירוצו הראשון, שהעמיד את דברי פסקי התוספות דמיירי בהולך לטייל ודעתו לחזור תוך שבעה, ואת דברי הרא"ש בהולך לדור ולהתיישב.

והנה ביאור דבריו של הב"י בתירוצו הראשון שחילק בין הולך לטייל לבין הולך לדור, אין ר"ל שזהו לעיכובא שילך לדור שם כיון דבעינן חופה שר"ל מקום שיתייחדו שם חו"כ, דהרי אפילו אם הולכים שם רק לטייל יום או יומיים, גם יצטרכו לישן שם באותה עיר, ובכל זאת לא יברכו שם, כיון שמטרת הליכתם הוא לטייל. אלא מוכח דאין הדבר תלוי כלל במקום שינה ויחוד, אלא הכל תלוי בדעתן ביחס לקביעות מקום שמחתן, דמדהניחו עיקר

החופה בעירם, לכן אם דעתן עדיין לחזור אליה, אי אפשר להם לברך בעיר השניה, מאחר דאין להם שם קביעות, וכמו בסוכה. והיינו דלטייל דנקט הב"י שפירושו באקראי. דכמו כשאנו מחלקים באותה עיר בין מקום קבוע לארעי, הוי סוכה דוגמא לארעי, כעין זה מעיר לעיר אחרת, הוי ההליכה למטרת טיול דוגמת אופן הארעי. ואם הסיחו דעתן מהחופה שבעירם, ורצונם לקבוע חופה במקום החדש, אז שפיר דמי לברך שם ב"ח, דהוי כהולך לגמרי למקום השני, ותו לא דמי לסוכה. באופן שהכל תלוי בדעתן ביחס להחופה הראשונה והשניה ותול"מ. ולזה כתב ליישב מרן הב"י, דאם הלכו רק כדי לטייל, ובדעתן לחזור תוך שבעה לעירם, מסתמא דלא הסיחו דעתן ממקום חופה הראשון, ואי אפשר להם לברך במקום השני דמעמדן בו ארעית, וכבסוכה וכן"ל. ובאופן זה איירי הפסקי התוספות. אבל אם הלכו לדור שם באותה עיר, בודאי שהסיחו דעתן מהחופה הראשונה, וצריכין לברך בעיר השניה, דחשיבא הקביעות החדשה, ובהכי איירי הרא"ש. וכל זה אליבא דכולי עלמא לפי התירוץ הראשון של הב"י שבאה להשוות בין הדעות .

באופן דהא דנקט מרן הבית יוסף בדעת הפסקי תוספות והרא"ש, כדי לחלק ולהשוות ביניהם, דמר איירי בהלכו לטייל, ומר איירי בהלכו לדור, לדוגמא בעלמא נקט לשונות אלו. והוא כי ההולכים לטייל, מן הסתם לא הסיחו דעתן ממקום החופה הראשון כבסוכה, וההולכים לדור בודאי הסיחו דעתן ממקום החופה הראשון. וכדי ליישב הסתירה הנ"ל שבין הפסקים, תפס הבית יוסף בלשונו שני הקצוות היותר ברורים ומוגדרים, כדי להבהיר את החילוק שביניהם. אבל לעולם אין הדבר תלוי בהולכין לטיול או לדיוור ממש, אלא בגמר דעתן ביחס לקביעות מקום החופה שבעיר החדשה, והסיח דעתן מהחופה הראשונה שבעירם. וכן נראה ברור שהבין הרמ"א בכוונת הב"י בדרכי משה הארוך (סוף אות י'), שסיכם דברי הב"י וכתב: דהא דמברכין שם [בעיר אחרת] ב"ח, היינו כשאין דעתו לחזור, הא כשדעתו לחזור אין מברכין שם. וכ"כ בפסקי התוספות, ע"כ. הרי להדיא שלא כתב לשונות הב"י לדור ולהתיישב ולטייל וכדומה, דמוכח דס"ל שאינם אלא לדוגמא בעלמא וכדכתביבנא, והעיקר הקובע לדינא הוא באם הסיחו דעתן או קבעו דעתן, ותול"מ .

ומ"ש הבית יוסף בדעת הפסקי תוספות וז"ל: דאפשר דהתם מיירי כשהולכין לעיר אחרת לטייל, ודעתן לחזור לביתם תוך שבעה, ודהרא"ש בהולכין להתיישב ולדור באותה עיר אחרת, ע"כ. אין כוונתו לומר שלדעת הרא"ש בעינן שילכו לעיר החדשה לדור שם, ועל מנת שלא לחזור לתוך שבעה למקום החופה הראשון, ושאו דוקא ס"ל להרא"ש שצריכין לברך ב"ח בעיר האחרת. שהרי לא כתב מרן הב"י תנאי זה בדעת הרא"ש. ועוד דאפילו בדעת הפסקי תוספות לא כתב כן בדעתן כתנאי, אלא כהוכחה וסימן, דמדהלכו רק לטיול מסתמא דעתן לחזור למקום החופה הראשון תוך שבעה, וכדמצינו בסוכה, וכן"ל בדברינו. ושלכן חשיבא הקביעות בעיר החדשה כארעית. והא דנקט תוך שבעה, היינו כיון שכל הדיון לענין קביעות מקום לברכת חתנים הוא תוך שבעה דוקא. ולכן מדהלכו לטיול, זהו הוכחה שדעתן לחזור לחופתן הראשונה תוך שבעה, ושלכן לא חשיבא הקביעות בעיר החדשה להיותה ארעית וכן"ל. וכל זה כתב הבית יוסף רק בביאור דברי הפסקי תוספות דקאי בדהלכו לטייל, אבל בדעת הרא"ש שלא הלכו לטיול אלא לדור שם, אין הדבר תלוי באם דעתן לחזור תוך שבעה או לא, אלא בקביעות החופה במקום החדש ותול"מ. ופשוט דהא דנקט הבית יוסף בדהלכו לעיר אחרת לטייל דאיירי כשדעתן לחזור לעירם, היינו ממש כמו שחילק הרא"ש בין סוכה לבית אחר שבאותה עיר, דכיון שדעתו על חופתו הוי הליכתו לסוכה כלמקום ארעי. כן בנידונינו דכאן, הא דנקט דעתו לחזור, ר"ל שבודאי דעתו על חופתו שבעירו מאחר שיציאתו משם היתה רק ארעית כדי לטייל, ולא נאמרו הדברים בדרך תנאי כלל .

וההכרח לפרש כן בכוונת הבית יוסף בפירוש דעת הרא"ש, הוא דאי אפשר בשום אופן לפרש בכוונת הרא"ש שר"ל דדוקא אם הולך למקום השני על מנת לדור שם, ובמפורש באופן שלא יחזור למקום הראשון תוך שבעה, שדוקא אז יברכו שם ברכת חתנים, דהרי כל כוונת הרא"ש היתה מעיקרא לחלוק על הנראה לכאורה בכוונת התוספות בסוכה שם, דאין מועיל להעביר החופה כלל ממקום הראשון למקום אחר. וכתב הרא"ש וז"ל: דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכין לאכול בבית אחר וכו', ע"כ. דנראה להדיא מלשונו שבא להתיר לברך ברכת חתנים בכל מקום שהולכים לשם כדי לאכול שם עם החתן והכלה, וקובעים השמחה שם בחופה, ובתנאי שאין דעתן בעת שהותם שם על מקום החופה הראשון, וכמו שהוא כן בהולכין לאכול בסוכה. דאם היה דעת הרא"ש כן"ל, היה צריך לומר אין מכאן ראייה דאם הולכין לדור ולהתיישב בבית אחר לכל משך שבעת ימי המשתה שאין מברכין שם, ומדכתב סתם: במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול

בבית אחר, ולא הזכיר לא דיור, ולא התיישבות, ולא זמן שהותם שם שיהיה עד גמר כל שבעת ימי המשתה, אלא כתב סתם: לאכול שם, הרי דבאכילה גרידא תליא מילתא לענין קביעת החופה במקום השני, ולא בדיור קבוע כלל, ושלא יהיה בדעתן לחזור כל שבעה. ואי אפשר בשום אופן להעלות על הדעת שכן יפרש מרן בדעת הרא"ש. והגם שנקט הרא"ש בלישניה דבעינן שילכו לגמרי לבית האחר, ברור ופשוט שכוונתו כנ"ל, שלא יהיה דומיא להליכתם לסוכה, דדעתן גם אז על החופה העיקרי, אלא בעינן שינתקו או דעתן ממקום החופה הראשון לגמרי, כדי שיקבע החופה במקום החדש. ואין כוונתו בתיבת לגמרי דנקט שר"ל שהלכו לגור ולהתיישב באותו מקום, כמ"ש כל זה כבר בביאור דעת הרא"ש גופא לעיל (באות ד'). והיינו שסיים הרא"ש: ועושין אותו בית עיקר, דר"ל, דרק בהא תליא מילתא שקובעין מקום החופה והשמחה בבית השני באופן בלעדי באותה שעה, ותול"מ. והדברים ברורים בס"ד.

ולענייננו יוצא דעת הרא"ש כמבואר גם לאור הבנתו של הבית יוסף, דכל שידוע לנו שדעתן לקבוע חופה במקום שני די, ומברכים שמה ב"ח, אפילו אם רק הולכין לשם לכמה שעות, ולא יישנו שמה, ג"כ צריכין לברך, כיון שעיקר הדבר תלוי בגמר דעתן לקבוע השמחה באותו מקום החדש, ובזמן שהותם שם אינם חושבים אז כלל על מקום החופה הראשון, והיינו כמ"ש הבית יוסף שהלכו לדור שם, שהוא דוגמא ואופן בעלמא להורות שאין דעתן על מקום חופה הראשון, ותול"מ.

וכל זה כתבנו לפי היישוב הראשון שכתב מרן בב". אבל לפי התירוץ השני שכתב שם, והוא דאפילו אם חולקים הפסקי תוספות על הרא"ש בדהלכו לעיר אחרת, דסבירא להו דלא מברכין, קיי"ל כהרא"ש. הרי שלהדיא הכריע והסכים מרן לפסוק כהרא"ש להצריך לברך ברכת חתנים באותו עיר האחרת, ובודאי היינו באופן שידוע לן דכוונתו ורצונו לקבוע שם עתה מקום החופה והשמחה העיקרי, ואין דעתו אז על המקום הראשון. דעיקר יסוד הענין לדעת מרן בביאור שיטת הרא"ש, דהגורם לחיוב שבע ברכות, הוא שבזמן היותו שם אין דעתו לחזור לחופתו הראשונה. כן מוכח שפיר מכל הלשונות שהבאנו לעיל המבארים כוונת הרא"ש על נכון, וברור שכך היתה כוונתו של מרן בבית יוסף.

ונראה עוד לומר דכל זה דפליגי הפסקי תוספות והרא"ש היינו כדנראה מהלשון של המעשה שהלכו החו"כ לעיר אחרת לבדן בלי לזוי בני החבורה, ולכן יש חשש טפי שדעתן עדיין על המקום הראשון וכמ"ש לעיל, אבל אם הולכין עם כל בני החבורה או מקצתן, או שידוע לן שרצונם לשמוח גם עם בני המשפחה שבעיר האחרת, פשיטא שכוונתן לקבוע השמחה שם במקום השני, וכולי עלמא יודו דצריכין לברך שם ב"ח, וכמו שכתב טעם וחילוק זה בפירוש הרא"ש, וכמובא לעיל.

ולאחר שביארנו על נכון כוונת הרא"ש והטור, ממילא מובנים דברי מרן בש"ע (סימן ס"ב סעיף י'), שהעתיק דבריהם כלשונם וז"ל: יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו, אפילו כלתו עמו, והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים. והני מילי שדעתו לחזור אח"כ לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר, וכל החבורה עמו, ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה, ומברכים שם ברכת חתנים. וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת, צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך שבעה. והוסיף שם הרמ"א וז"ל: ואין דעתו לחזור, ב"י, עכ"ל. והרי לנו שמרן העתיק בש"ע כדברי הרא"ש והטור וכחילוקם, דהגם דבעינן מקום חופה קבוע, שהוא המקום שקבע לסעודה ולשמחה בשבעת ימי המשתה, בכל זאת אפשר להעבירו מבית זה לבית אחר וככל הנ"ל, כל שניתק עצמו ודעתו ממקום החופה הראשון, וקבע עצמו במקום החופה החדש, באופן שאין דעתו עוד לחזור למקום הראשון בעת שהוא סועד ושמה במקום השני. וזהו כוונת הרמ"א שכתב: ואין דעתו לחזור, היינו לפרש הדברים עפ"י יישובו של הבית יוסף הנ"ל, שבזמן שקובע הסעודה והשמחה במקום השני, צריך שלא יהיה בדעתו כלל לחזור למקום הראשון, שאם דעתו לחזור, אז אכילתו במקום השני הוי כיציאתו מחופתו כדי לאכול בסוכה, והיינו כמו לטייל דנקט הב"י, ובאופן זה אין לברך ב"ח במקום החדש. כן מוכח מדברי הרמ"א בספרו דרכי משה הארוך וכנ"ל שהבין דהעיקר הקובע הוא רק באם דעתו לחזור או לא, ותול"מ.

והרי לן על כל פנים דכאשר בא מרן לפסוק את הדין בשלחנו הטהור, לא נזקק לכל אותן לשונות שכתב בדרך פלפולא בב"י ליישב בין סתירת הפסקים כגון לדור ולהתיישב או לטייל, והעתיק דברי הטור כהויתן ממש בלי

תוספת נימוקים והסברים. מוכח מזה כמו שכתבנו לעיל שלא כיוון בכל אותן לשונות שהזכיר בב"י לומר שהם כתנאי ובדוקא, אלא שהם כדוגמא בעלמא להורות האם דעתו לחזור או אין דעתו לחזור, באופן שדין עיר אחרת כדין סוכה או בית אחר באותה עיר לכל הפרטים. ועוד יש להבין בכוונת מרן בש"ע שהעתיק דברי הטור כהויתן, דסמך עיקר על יישובו השני שהוא עיקר מסקנתו, דסומכים על הרא"ש אפילו אם הפסקי תוספות חולקים, ולכן לא נזקק לפרש ולהעמיס בדברי הטור שהעתיקן בש"ע ככל אותן לשונות שכתב בב"י בביאור דעת הפסקי תוספות, דחזר בו מזה לפרש הדברים כפשטן, וככל הנ"ל בדברינו לעיל (באות ד'), ודו"ק .

והנה בחלקת מחוקק (שם ס"ק ט"ז) על תחילת דברי מרן באותו סעיף שכתב: והני מילי כשדעתו לחזור וכו', דר"ל שאז אין יכול לברך ב"ח במקום השני, כתב וז"ל: כלומר בתוך שבעת ימי המשתה דעתו לחזור עכ"ל. ונראה שדבריו הם על פי החילוק שכתב מרן הב"י כדי ליישב בין הפסקי תוספות להרא"ש בדין קביעת החופה כשהלכו חתן וכלה לעיר אחרת וכדלעיל. אולם המעיין הישר יראה בעליל שחילוק זה אינו שייך בכאן ברישא דאיירי בהעברת החופה מבית לבית שבאותה העיר, דלהדיא תלו הדבר הרא"ש והטור בקביעת החופה במקום השני לפי שעה לסעודה ולשמחה עם החו"כ, כל שנעשה הסעודה במקום הראוי שהוא קבוע ולא ארעי ותול"מ, וכמ"ש לעיל, ואעפ"י שאחר כך יחזרו לחופתם ואפילו באותו יום מברכין שם ב"ח .

אלא דהב"י, בבואו ליישב בין הפסקי תוספות להרא"ש שחולקים בדהלכו חו"כ לעיר אחרת, ופירש בכוונת הפסקי תוספות דאיירו בדהלכו לטייל ודעתן לחזור תוך שבעה, וככל הנ"ל, נזקק להשתמש בלשון זו המחודשת שאינה נוכרת לא בדברי הרא"ש ולא בטור, כי בהוה דיבר ובהתאם למציאות, דמסתמא שבדהלכו לעיר אחרת, מתעכבים בדרך הליכתם יום או יומיים, וכן בחזרתן, וממילא כשדנים אם יכולים לברך ב"ח בעיר האחרת, כתב לפי סגנון מציאות הנידון דהדבר תלוי באם דעתן לחזור תוך שבעה לחופה הראשונה שבעיר אחרת או לא, ולפסקי התוספות דס"ל דאיירי בדהלכו לטייל, נקרא שדעתן לחזור תוך שבעה. ולהרא"ש דאיירי בהלכו לדור שם, הכוונה לומר לקבוע שם חופה. אבל לא עלתה על לבו של מרן הב"י לפרש דאין מועיל קביעת מקום החופה בעיר השניה אלא א"כ נוסע לשם ע"מ לדור ולהתיישב, ובמפורש כשאין דעתו לחזור תוך שבעה, דלדוגמא בעלמא נקט לשונות אלו, כיון שהמדובר הוא בנסיעה מעיר לעיר, דשייכי לשונות אלו וכנ"ל. וממילא כאשר הנידון הוא מבית לבית באותה עיר, פשיטא דאין צריך כלל שיקבעו דירתן בבית השני למשך כל שבעת ימי המשתה. דהרי אי אפשר שנאמר דס"ל למרן ז"ל דאין מועיל קביעות חופה בבית שני שבאותה העיר אלא אם כן יעבור לדור שם עד סוף שבעת ימי המשתה, שהרי פירוש זה מנגד לכוונת הרא"ש והטור בביאור הסוגיא שכוותיהו פסק בש"ע וככל הנ"ל, שלא הצריכו אלא שהליכתן לבית השני תהיה על מנת לסעוד ולשמוח שם, ובאותה שעה בלבד, ותול"מ. באופן שדברי הח"מ שגבו ממני, ולא זכיתי להבינם כלל. ואכן כל האחרונים התעלמו מדבריו ולא הזכירו כלל משיטתו שצריכין תנאי זה, ולהדיא פירשו בכוונת הרא"ש והטור כמ"ש לעיל אנו בעניותן. וכן מוכח מגדולי הראשונים ההולכים בשיטתו זו, ה"ה רבינו ירוחם ותוספות רבינו פרץ וכנ"ל. וכן העלו לדינא כל פוסקי האחרונים, וכאשר נביא בהמשך דברינו .

ולפי חומר הקושיא, דמצוה ליישב דברי הח"מ, יש לפרש שכוונתו להודיע דמאחר שברישא לא כתב מרן שיעור זמן דשבעת ימים, וכתב סתם שאין דעתו לחזור, לכן כדי שלא נטעה לחשוב דבעינן שלא יהיה דעתו לחזור גם מעבר לשבעת ימי המשתה, דרק אז יקרא חופה, לכן ביאר הדברים הח"מ וכתב דכל מה שאנו דנים בזה, ומחלקים בין אם דעתו לחזור לבין אין דעתו לחזור, הוא דוקא תוך שבעת ימי המשתה, שהם הימים שקבעו חז"ל למשתה ולשמחה, אבל אין צורך לקביעות מעבר לזה, ודי בקביעות אותן הימים בעצמן דשבעת ימי המשתה. ולעולם כל שקבע, ואפילו לפי שעה בלבד, חשיבא הקביעות. והוצרך לפרש כן ברישא דוקא שלא הזכיר מרן בלשונו שיעור כלל, אבל בסיפא שכתב שיעור דתוך שבעה, לא הוצרך לפרש, דפשיטא דדברי הרמ"א שכתב ואין דעתו לחזור, קאי אמ"ש מרן "תוך שבעה". ועיין היטב בלשון הש"ע, ותבין .

והשתא דאתינא להכי נראה להבין בכוונת הגר"א שציין על דברי הרמ"א שבסוף הסעיף שכתב וז"ל: ואין דעתו לחזור, ע"כ, כתב הגר"א וז"ל: כנ"ל, ע"כ. ור"ל דכמו ברישא דכתב מרן גבי מעביר החופה מבית לבית שבאותה העיר דבעינן אין דעתו לחזור, כך באותו משקל מעיר לעיר אחרת בעינן הכי, ולאפוקי מהמציין בהגהת הרמ"א שמקורו מהב"י, דכאילו כוונת הרמ"א להעמיס בלשון הש"ע את הצדדים שכתב בב"י ביישוב סתירת הפוסקים, ולהצריך העברת מקום המגורין כדי לקבוע מקום חופה, ולזה כתב הגר"א, דאינו, אלא כוונתו להשלים בלשון

הסיפא, כאותה לשון המפורשת ברישא, וכפי המובן בסתימות הדברים, וככל הנ"ל. והגם שבדרכי משה הארוך נראה שאכן מביא כן מהב"י, בכל זאת כוונת הגר"א נראה שבא לאפוקי שלא נבין שהרמ"א רוצה לפרש גם בש"ע כאן כצדדים ההם שכתב בב"י, אלא כוונתו להודיע שגם הסיפא איירי ממש כהרישא דבעינן אין דעתו לחזור ותול"מ, ודו"ק. ועיין בט"ז (שם ס"ק ח') מ"ש בדעת הרמ"א .

ועיין ב**בלבוש** (סימן ס"א סעיף י') שכתב וז"ל: י"א שאם החתן יוצא מחופתו לבית אחר אפילו כלתו עמו שהולכים לאכול בבית אחר שאין הסעודה בשביל הנשואין, אין אומרים שם ברכת חתנים וכו', אבל אם הולך לגמרי וכו', גם שם נקרא חופה ומברכין ב"ח, עכ"ל. ומדהוסיף בלשון הש"ע שהעתיק תיבות "שאיין הסעודה בשביל הנשואין", הרי מוכח דס"ל דדוקא בכי האי גוונא אין מברכין, ושם הסעודה לכבוד הנשואין אז נקרא שהלכו לשם לגמרי, ונקרא שם ג"כ חופה, והדברים ברורים .

והנה לאור כל הנזכר נראין הדברים לכאורה שבא מרן לפסוק כדעת התוספות דבעינן על כל פנים מקום קבוע לחופה, וגם כהרא"ש והטור, וכחילוקם, דאם יש סילוק גמור ממקום החופה הראשון, אפשר להעביר הקביעות למקום אחר, וככל הנ"ל ליב, ולא כדעת הר"ן שהביאו בבית יוסף הסובר שאין צריך מעיקרא קביעות לחופה, ובכל מקום שיושבים החתן והכלה ובני החופה ואוכלים שם, מברכין ב"ח, אפילו במקום ארעי כסוכה. אולם אין זה מוכרח, דהרי בעלמא כשדעת מרן להכריע ולפסוק כדעת פוסק אחר, לעומת דעה החולקת שהביאם ביתה יוסף, הרי דרכו לסתום כוותיה, שאז חותך וקובע כאותה שיטה, ודוחה מהלכה השיטה האחרת. אולם כאן בנידונינו שינה דרכו בקודש נהדר, והביא דעת הרא"ש בשם יש אומרים, ולא בסתם. מוכח מזה שיש דברים בגו, ואין הענין כפשוטו, והדבר אומר דורשני. ואכן כאשר יצאתי לחפשי מצאתי ראיתי דיש ויש מקום להבין בכוונת מרן בתר איפכא ממש, שלא בא לפסוק כהרא"ש, אלא בא להורות דמעיקר הדין קיי"ל כהר"ן, אלא דיש מקום לחוש לדעת הרא"ש להצריך קביעות חופה .

והוא על פי הכלל שכתב הרב שלחן גבוה בקונטרס הכללים שבראש ספרו (חלק או"ח, בכללי הש"ע אות י"ט) וז"ל: ודע וכו' כשמביא [בש"ע] הסברה אחת בלשון מחלוקת, דעתו לפסוק כאותה סברה אחרת שלא הביאה, מדלא הביא סברה זו בסתם, וכמו שכתבתי בהלכות רבית (יו"ד סימן ק"ס ס"ק ל"ב) יע"ש, עכ"ל. וכ"כ בספרו הנ"ל (חלק או"ח סימן תר"י ס"ק ה'). והביאו בשדי חמד בכללי הפוסקים (כללי הש"ע סימן י"ג אות כ"א), והקשה עליו וז"ל: ובאמת נראה דזה לא יתכן כלל, דהרי עינינו הרואות במקומות רבו מספר שמשמש מרן בלשון זה [דיש מי שאומר וכדומה] בדבר שהוא בלי חולק, [ופוסק כוותיה]. וכתבו הפוסקים בשם הרב הסמ"ע (חו"מ סימן ט"ז ס"ק ח'), דכן הוא דרך מרן, וכן קבעו להלכה הרב שו"ג גופיה לכלל זה בכלליו (אות קס"ב). ויישב הרב שדי חמד שם וז"ל: לכן נלע"ד דכוונתו לומר, דבמקום שיש מחלוקת, וכותב מרן בשלחנו הטהור [דעה אחת מהן בלבד] בלשון מחלוקת [יש אומרים או יש מי שאומר], אז הוא דאמרינן דדעתו לפסוק כהסברה האחרת שלא הביאה בש"ע. אך אם בדבר שאין בו מחלוקת [ר"ל שהיא דעה יחידאה] כותב מרן בלשון זה יש מי שאומר וכיוצא, בהא ודאי אמרינן ככלליה דרב הסמ"ע ודעימיה, [שכוונתו לפסוק כאותה דעה], עכ"ל השדי חמד. ואכן כן פירש חילוק זה להדיא הרב שו"ג בספרו (חלק יו"ד סימן ק"ב ס"ק ד'), ולא היה חלק זה מספר שו"ג לפני הרב שד"ח כמ"ש שם. ועיין בשדי חמד שם מה שפלפל עוד וצידד בזה, וכתב ומ"מ אין בכחי לחלוק על הרב שו"ג בסברא בעלמא עכ"ל .

והרי בהא דקמן מרן הביא בבית יוסף שתי דעות, דעת התוספות והרא"ש מחד גיסא, ודעת הר"ן מאידך גיסא, ובש"ע כתב רק דעת התוספות והרא"ש בשם יש אומרים שהוא לשון מחלוקת, ולא סתם כדעתן. ולפי דברי הרב שו"ג הנ"ל יוצא שבא מרן לפסוק להלכה כהר"ן שמברכין ברכת חתנים בכל מקום שאוכלים שם החתן והכלה בלי קביעת מקום חופה .

ומה שתמה בשדי חמד שם על הכלל הזה, דתמוה לומר שהדעה שפוסק כמותה אינו מזכירה, ומביא דוקא הדעה שאינה מוסכמת. יש ליישב בכאן ולהסביר ולהטעים הדברים, שבזמן מרן המנהג הנפוץ והמקובל היה כדעת הר"ן, וכמו שהיה כן בזמנו של הר"ן גופא, וכמו שהיה גם לאחר זמן מרן, וכדלהלן (באות ז'), ואם כן הא דמברכין ברכת חתנים בכל מקום שאוכלים החתן והכלה גם בלי חופה, היה זה דבר ידוע ומפורסם לכל, וממושכלות ראשונות כיון שכן עושין כולם, ולא היה מן הצורך להזכירו, מאחר שמפורסם הדבר שנוהגים

כהר"ן. והסיבה שראה מרן להעתיק דעת התוספות והרא"ש על כל פנים בלשון י"א הגם שאינו מסכים אתם מעיקר הדין כיון שהמנהג הקבוע היה כדעת הר"ן, היא להראות מקום לסברתם שיש מקום לחוש לה, כיון שאפילו הר"ן כתב לחוש לדבריהם. והגם שההלכה והמנהג אינו כן, בכל זאת לרווחא דמילתא ולחומרא, המליץ מרן לחוש לדעת התוספות והרא"ש להצריך מקום קבוע לחופה, ולכן רק את דבריהם העתיק בש"ע בשם יש אומרים להורות על זה.

ולפי זה נתיישבה הקושיא הנזכרת, דעיקר הדין אין צורך לכותבו כיון שכך המנהג, והוא ממושכלות ראשונות שכך נוהגים כולי עלמא, ורק החומרא הזכירה מרן להורות שיש לה מקום ג"כ, וכתבה בשם י"א להורות שאינה הלכה פסוקה. וצריך לעיין לעת הפנאי בשאר דוכתי שכ"כ מרן, לראות איזה טעם יש בדבר זה שהביא רק הדעת החולקת בשם י"א, ולא כתב כלל הדעה שסובר כמותה לדינא, ואכמ"ל בזה עתה.

ולאחר ההתבוננות נראה דעדיף מינה יש לפרש כאן בכוננת מרן שהביא בסעיף י' רק את דעת הרא"ש בשם יש אומרים, ולא הזכיר לדעת הר"ן, דנראה תמוה לכאורה, והוא דהרי בסעיף א' העתיק מרן ז"ל לשון הרמב"ם בהלכות אישות לגבי דין חופת נשואין דבעינן שיתייחדו החתן והכלה בביתו של החתן. ושוב בסעיף ה' העתיק מלשון הרמב"ם בהלכות ברכות, דין חיוב ב"ח כל שבעה, וכתב וז"ל: מברכין ב"ח בבית חתנים. והרי כבר ביארנו לעיל (באות ב') בדעת רבינו הרמב"ם דס"ל כהראשונים הקדמונים שלפני התוספות, וכהראב"ד והר"ן, דלא בעינן חופה כל עיקר לענין חיוב ב"ח דכל שבעה, ודבית חתנים דנקט היינו כל מקום ששמחים שם עם החו"כ בסעודות כל שבעה, ושהוצרך לפרש זה בדבריו שם להיות דעוסק שם בהלכות ברכת המזון. ושלכן לא כתב בלשון שלילה דאין מברכין ברכת חתנים אלא בחופה וכדומה, וככל הנ"ל. נמצא א"כ שבסעיף ה' כבר סתם ופירש מרן דעתו, דס"ל להלכה כשיטת הראב"ד והר"ן, שהרי לשון הרמב"ם שהעתיק שם קרי בחיל שאינו מצריך חופה לב"ח דכל שבעה, מדלא כתב כן בלשון שלילה וכו"ל. ומהשתא מובן בשופי וברווח מה שהביא בסעיף י' את דעת הרא"ש בשם יש אומרים, דסמך על מה שכבר בסעיף ה' גילה דעתו בסתם לפסוק כדעת הרמב"ם, דאזיל בשיטת הראב"ד והר"ן. ומהשתא הוו סידור דבריו על פי הכלל דסתם ויש הלכה כסתם, דאין בזה פלוגתא.

ועל כל פנים יוצא לנו מבירור דעת מרן בהכא, דס"ל דהעיקר לדינא הוא כדעת הר"ן וכהמנהג שהזכיר, שמברכין ב"ח בכל מקום שאוכלים שם החתן והכלה, ולא בעינן מקום חופה קבוע כלל. דכן נאה ויאה לנו להבין ולפרש דברי הש"ע על פי כללי הפוסקים. ועיין לפנינו שנביא דברי שו"ת פעולת צדיק שגם הבין בכוננת מרן כדעת הרב שלחן גבוהיג.

בשיטת הרדב"ז, ועדויות אודות מנהג ק"ק הספרדים שנהגו כהר"ן במשך כל הדורות

ז. וטרם שנבוא לעיין בדברי האחרונים מפרשי הש"ע ונושאי כליו, אמרתי להביא בתחילה דברי הרדב"ז בתשובותיו (ח"ד סימן רמ"ט) שעמד בכמה ספיקות בענין סעודה הראשונה שבעת הנשואין, ובכלל דבריו כתב וז"ל: ולענין אם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר, אין מברכין שם ברכת חתנים, דאין שמחה אלא במקום החופה וכו'. ומכל מקום אם יצאו מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים, מברכין שם שבע ברכות, לפי ששם הוא עיקר השמחה. ומסתברא לי שאין הדברים אמורים [דאין שמחה אלא בחופה], אלא בשאר סעודות, אבל בסעודה ראשונה, כיון שהחתן והכלה והשושבינין שם, שם עיקר השמחה, ומברכין שבע ברכות. והר"ן ז"ל כתב דכך נוהגין היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה, כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוספות. והנלע"ד כתבתי, עכ"ל.

ונראה ביאור דבריו. דמעיקרא סבירא ליה שדברי התוספות דאין מברכין ברכת חתנים אלא במקום חופה הקבוע, קאי הן על סעודה הראשונה שבעת הנשואין, והן שאר סעודות. אלא שהוסיף דאפילו התוספות יודו דאם יצאו לאכול במקום אחר מרווח, מפני שבית החופה צר, וכגון שבאו אורחים רבים לסעוד ולשמוח עמם, דמברכין שם ב"ח כיון דשם עיקר השמחה. אלא דשוב כתב דנראה דדברי התוספות הנ"ל לא נאמרו אלא בשאר סעודות, אבל בסעודה הראשונה לא קפדינן אמקום חופה, וכגון שעשו החופה ברחוב וסעדו בבית, כי שם במקום הסעודה היא עיקר השמחה, וחו"כ ובני החופה כולם שם. ושוב הביא דעת הר"ן דלא בעינן קביעות מקום חופה לברך ב"ח אפילו בשאר ימים. וסיים במ"ש והנלע"ד כתבתי, דדעתו מעיקר הדין כהתוספות דבעינן

מקום קבוע לחופה, אלא דעל כל פנים גם התוספות יודו שאם יוצאים מהחופה למקום מרווח יותר שפיר דמי לברך. והיינו כעין דברי הרא"ש בדעת התוספות דמועילה העברת החופה ממקום למקום, כל שניחא להו לאפושי בו שמחה מכל סיבה וטעם שיש. והגם שהרדב"ז לא הזכיר להדיא שזו דעת התוספות, הרי הם דברי התוספות, וסמך על המעיין.

ולאור דברים אלו של הרדב"ז נראה ברור דיש להבין דמה שנוהגים לקבוע הסעודות והשמחה שלכבוד החתן והכלה בכל יום בבית אחר מבתי החתונה של המשפחות והידידים, היינו כי בדעתן אינם תולים השמחה במקום שעשו החופה דוקא, אלא דעתן להרבות בשמחה בכל מקום שמתאים לכך, אם בבית זה או באחר, וכגון שאותו מקום הוא מקום מרווח וטוב לשמוח בו, או שנוח לבוא לשם אורחים אחרים הבאים לשמחם, או מפני כל סיבה אחרת הגורמת לאפושי שמחה, וניחא להו בהכי לקבוע שם השמחה, וכסברת הרדב"ז לשיטת התוספות. וכנ"ל.

והנה הכנה"ג (בהגהות הטור שם אות כ"ז) לאחר שהעתיק דברי הרדב"ז הנ"ל סיים וז"ל: ומנהגינו כדברי הר"ן עכ"ל. ור"ל ודלא כהרדב"ז שצידד ונטה לפסוק כהתוספות וכנ"ל. ועיין בספר חינוך וחסדא על מסכת כתובות (דף ז' ע"ב) שכתב בנידונינו וז"ל: ולענין הלכה עיין בהריב"ה [בהרב יעקב בעל הטורים] והש"ע ז"ל שם, דתפסו כדברי הרא"ש. וכתב הכנה"ג בסוף דבריו דמנהגינו כדברי הר"ן ע"ש, דהיינו דמברכין שבע ברכות והשמחה במעונו אפילו הלכו למקום אחר [בלי לקבוע שם חופה]. ומשמע מדבריו [של הכנה"ג] שם [שהסיק דהמנהג כהר"ן] לאחר העתקת לשון הרדב"ז הנ"ל, דהיינו אפילו בסעודה שניה ואילך, [כי לדעת הרדב"ז בסעודה ראשונה ודאי לכולי עלמא יכולים לברך ב"ח בכל מקום שיאכלו שם, וכנ"ל], וכן אפילו דהבית שהחופה שם היא מרווחת, והלכו למקום אחר לאפושי שמחה טפי על שום סיבה כמובן, [פירוש כגון ששם נמצאים בני משפחה וידידים אחרים שאינם נמצאים במקום החופה הראשון, וכיוצא], עכ"ל. וציין לדבריו בספר זכרונות אליהו להגר"א מני ז"ל (חלק אבן העזר מערכת ב' אות כ"ז).

הרי מבואר מדברי הכנה"ג והרב חינוך וחסדא דס"ל דקיי"ל להלכה כשיטת הר"ן דפליג על התוספות והרא"ש. וקצת משמע דר"ל דלא קיי"ל בזה כפסק מר"ן בש"ע שפסק כהרא"ש. אולם אפשר דכוונתם לומר דמנהגינו כהר"ן, ור"ל שכן יש להבין גם בכוונת מרן בש"ע, וכמו שביארנו לעיל על פי יסוד הכלל שהביא הרב שלחן גבוה. אלא דיותר נראה שכוונתם לומר דהמנהג כהר"ן ודלא כהש"ע. ועל כל פנים כיון שהמנהג ברור כן, הכי נקטינן ואין כאן חשש ברכה לבטלה.

ומכל זה הוכחה ברורה למנהג ק"ק הספרדים משך הדורות. כי הר"ן שהיה מגדולי הראשונים כבר העיד שהמנהג בזמנו בספרד היה לברך ברכת חתנים בכל מקום שאוכלים ושמחים עם החתן וכלה, ואין צריך מקום קבוע לחופה כלל. והרי כבר לעיל ביארנו בדעת מרן ז"ל שפסק כהר"ן והמנהג, ושלכן לא הוצרך להזכיר דבר זה, שהוא ממושכלות ראשונות שכן נוהגים כולי עלמא, אלא לכתוב דעת התוספות והרא"ש בשם יש אומרים להורות שיש מקום לחוש לדבריהם. וכל זה על פי יסוד המנהג שהיה נפוץ בזמנו לנהוג כהר"ן, וככל הנ"ל. והרי רואים אנו שגם בזמן הכנה"ג, שהיה בדור שלאחריו, נהגו כהר"ן. וכן מוכח בשו"ת הרב"ך (סוף סימן ע"ג) שהיה מנהגן לברך ב"ח בכל מקום שסועדים לכבוד החתן, עיין שם. וכן היה מנהג עיר פירארא כמ"ש בפחד יצחק (ערך ברכת חתנים כל שבעה דף ס"ב). וכן נתייחד המנהג בתימן ע"י גדולי רבניה על סמך מנהג קדום, כמ"ש בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סימן רנ"ב). וכן מוכח מדברי הרב חינוך וחסדא הנ"ל שהיה מהאחרונים ממש כלפני מאה שנה, שפסק כהמנהג הזה, ולא הראה שום מקום לפקפק בדבר. מוכח מכל זה שק"ק הספרדים משך כל הדורות נהגו כהר"ן. ועיין לפנינו עוד בזה.

סיכום שיטת הט"ז בנידון, וראיות שנתקבלו דבריו להלכה ולמעשה בספרי פוסקי הדורות

ח. והנה רבינו הט"ז בהגהותיו על הש"ע (בסימן ס"ב ס"ק ז') הביא תשובה שהשיב להלכה בנידון זה ממש, ונדפסה גם בספר קול שחל שעם שאגת אריה (סימן י"ד דף ל"א טור ב'), וז"ל השאלה: אדם שעושה נשואין לבתו, ודרך שאחד מקרוביו או אוהביו מסייע לו בהוצאות הנשואין, או שעשה לכבודו ועושה סעודה לחתן

וכלה, ומזמין שם קצת מאוהביו ביום אחד מימי הנשואין, אם יש לברך שם ברכת הנשואין או לא וכו', כי ראיתי הרבה פעמים שמברכין אפילו בבית אחר, אם עבדי שפיר או לא .

והנה הט"ז לאחר שהעתיק דברי הגמרא בסוכה שם, ודברי הרא"ש הנ"ל, כתב דבהשקפה ראשונה היה מקום להבין בכוונת הרא"ש שרצונו לפרש, דאם עוקרים עצמן החתן והכלה והשושבינין לגמרי ממקום החופה הראשון, והולכים למקום אחר, וקובעים שם החופה על מנת לגמור שבעת ימי הנשואין שם, אז ס"ל להרא"ש דיכולין לברך שם ב"ח, דאז נעקר קביעות החופה מהבית הראשון. אבל אם הולך לשמוח בבית אחר למקצתו של יום או כולו, על מנת לחזור אח"כ לבית חופתו, כיון שלא עקר לגמרי ממקום החופה הראשון עד לסוף ימי הנשואין, אין לברך בבית השני .

אולם שוב דחה הט"ז פירוש זה מכמה טעמים. חדא דמדכתב הרא"ש וז"ל: אין מכאן ראייה שאין לברך במקום שהחו"כ הולכים לאכול בבית אחר וכו', ור"ל דבאופן זה הוא בא להתיר לברך ב"ח, ודלא כסתמות התוספות. ומדלא כתב דאין מכאן ראייה שאין לברך ב"ח כאשר הולכין החו"כ לבית אחר וקובעים שם דירתם עד סוף ימי המשתה, באופן שלגמרי עקרו עצמן מהחופה הראשונה, מוכח דאין מצריך הרא"ש כולי האי, וכל שהעבירו השמחה למקום אחר אפילו לפי שעה נקרא שם חופה ומברכין .

עוד הביא ראייה ממ"ש הרא"ש בסיום דבריו: גם שם נקרא חופה, דמשמע שכאשר עושה השמחה בבית האחר, גם אותו בית נקרא חופה, גם דייקא, שר"ל שהקביעות הראשונה לא נעקרה ממקומה, כיון שעדיין דעתו לחזור לשם אחר גמר השמחה במקום השני. אבל כיון שעכשיו שמחים במקום השני, לכן גם שם נקרא חופה, ומברכין שם ב"ח .

עוד הביא ראייה שמברכין ב"ח על שמחה שקובעין בבית אחר אפילו לפי שעה, ממה שלמדו התוספות דין זה מסוכה, והוא דכיון דאין שמחה בסוכה כלל, לכן לא מברכין שם ב"ח, מוכח מהא דאם יוצא לפי שעה לאכול ולשמוח בבית אחר, שיש שם שמחה עכ"פ לפי שעה, כיון שאין בו החסרונות שיש בסוכה, שפיר מברכין. דבאותה שעה שעסוק בשמחה במקום השני, אין דעתו אז על המקום הראשון, הגם שיחזור לשם אח"כ. ועל קביעת שמחה זו דלפי שעה שפיר מברכין. דמנין לנו לדייק מהא דאין שמחה בסוכה, דאפילו כשמעביר הסעודה והשמחה מבית זה לבית אחר צריך עקירה מהמקום הראשון, וקביעות חדשה מוחלטת במקום השני, הלא כל הטעם דאין מברכין בסוכה הוא מכיון שאין שם שמחה כלל, הא בבית אחר כל שיש שמחה לפי שעה וקובעים גם שם החופה, מוכח דמברכין, אעפ"י שלא עקר קביעותו מהבית הראשון לגמרי, וחושב לחזור לשם אחר גמר השמחה בבית זה .

וז"ל הט"ז בסיומו שיטתו: אלא נ"ל פשוט דדעת הרא"ש באמת הוא כן, ואין כאן אלא חילוק אחד, דדוקא בסוכה שאין בה כלל שמחה, אין מברכין, מה שאין כן בהולך לשמוח עם כלתו בבית אחר, אף שיחזור אחר כך לבית הראשון, מ"מ באותה שעה שהוא שמח בבית שני נקרא גם אותו הבית אז חופה, ועל כן לא הזכיר הרא"ש תחילה אלא הולך לאכול בבית [אחר] ותו לא. ור"ל לאכול ולשמוח שם כדרך אכילת נשואין. ואז יהיה עיקר שמחתו שם. מה שאין כן באכילת סוכה דאין שם שמחת נשואין, דאינה ראויה לכך. ועל זה שפיר מסיים, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכו', לאפוקי מסוכה, שאין לבבו שלם בשמחה, ואין הולך שם רק לאכילה הכרחית לצאת ידי חובת מצוה, ותמיד חושב לחזור עם כלתו לבית חופתו, דשם הוא שמחתו. מה שאין כן בהולך לאכול ולשתות בבית אחר, דבאותו שעה אינו חושב על בית חופתו כיון שיש לו שמחה בבית זה, מה חסר לו אז שלא יברך שהשמחה במעונו וברכת חתנים. ועל דרך זה מתפרשים ג"כ דברי הטור אה"ע דלעיל וכו'. וכן נראה לפרש גם בדברי המרדכי וכו', וההגהות אשר"י וכו'. אבל בנידון דידן שאדם אחד עושה סעודה לכבוד חו"כ לשמח אותו שם, מדוע לא יברך הברכות, אין לך בית חופה גדול מזה. דמה לי מקום שמשמחים בו שנים או שלשה ימים, או מה לי מקום שמשמחים בו יום אחד, עכ"ל .

והנה כל זה כתב הט"ז מעיקר הדין, כאשר ביאר הסוגיא בסוכה לאור פירושי הראשונים הנ"ל, וכפי המציאות שהיתה נהוגה בזמנם לקבוע בית חתנות לכל שבעה. אולם שוב כתב לחלק דבזמנינו נשתנתה המציאות וממילא נשתנה גם הדין. וביאר באופן מוחלט שעיקר המובן של חופה שדיברו אודותיה התוספות והרא"ש בביאור

הגמרא דסוכה, היא מקום מיוחד וקבוע ששם מתייחדים החתן והכלה בשבעת ימי המשתה, ומקשטים אותו מקום באפריון וכילה לסימנא טבא, ושם גם שמחים אתם בני החופה. והביא ראייה לזה מהגמרא דכתובות (דף י' ע"ב) באחד שבעל ולא מצא דם, וראה רבי שמחמת רעבון בא הדבר ההוא, והאכילם והשקם וכו', והכניסם לחופה, ובעל ומצא דם וכו'. דמוכח מזה דהחדר שיכול החתן לבעול שם נקרא בית חופה, ולכן שם דוקא יש להם שמחה יתירה, ודעתן עליו להיות המקום מיוחד קבוע ומקושט ליחודם ולשמחתן, יותר מבתיים אחרים. ולכן מאחר שבזמנינו נתבטל המנהג הזה לקבוע בית חופה מיוחד לחו"כ, להתייחד שם ולקבוע שם אפריון ולשמוח בו, לא נקרא חופה אלא בשעת הנשואין שאז מברכין ב"ח תחת המטלית הפרוסה על כלונסאות, ונתבטל לגמרי שם חופה בשבעת ימי המשתה, שאין קובעים מקום אחד ליחוד ולשמחה מקושט ומוכן לכך לכל ז' ימי המשתה, ולכן אין הבדל בין הבתים, ובכל מקום שאוכלים ושמחים עם החו"כ, מברכים שם ב"ח, את"ד. ועל זה סיים ופסק וז"ל: על כן נראה ברור דיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן והכלה ושמחים שם, וכל שכן לפי מה שאמר הר"ן וכו', נלע"ד דאין פוצה פה עכשיו שלא לברך, עכ"ל .

ונראה לפרש בדעת הט"ז שבסיפא, דס"ל דענין השמחה של חתן וכלה בשבעת ימי המשתה היא מצוה וחובה בפני עצמה, על החו"כ לשמוח, ועל בני החבורה לשמחם, ועיקרה של המצוה אינה תלויה במקום מסוים. ומה שאמרה הגמרא בסוכה שם: אין שמחה אלא בחופה, ר"ל שדבר זה תלוי בדעת בני אדם, וכיון שהיו נוהגים לקבוע מקום מיוחד לשמחתן וליחודם, ממילא רק באותו מקום היו שמחים, אבל בזמנינו שנתבטל מנהג זה, ואין קובעים מקום מיוחד לשמחתן, לא מחמת זה תבטל מעתה מצוות שמחת חו"כ ולא יברכו עוד ב"ח כל שבעה, אלא ישמחו בכל מקום שסועדים עמהם ושמחים, ושם יברכו, כיון שדעתן לקבוע השמחה בכך. ובוזה לא יתקשה על הט"ז דמאחר שבזמנינו אין מקום חופה קבוע לכל שבעה, היה ראוי שלא יברכו כלל ב"ח עוד בסעודות שאוכלים שם חו"כ, כיון שאין שם חופה. והטעם כנ"ל, כי הברכות תוקנו על השמחה עצמה, והיא תלויה בדעתן. ובזמנינו דעתן לשמוח בסעודות בכל מקום שהם, ואין סומכים עוד על מקום מסוים מיוחד וקבוע דוקא .

והנה בסוף תשובתו הנ"ל כתב הט"ז וז"ל: אחר זמן ראיתי בכתבי מהר"ל מפראג ז"ל (בפ"ק דכתובות) שפסק כוותי וז"ל: ואנו מברכין אף במקום שלא היתה שם החופה, אע"ג דאמרין בסוכה וליחדי בסוכה וליחדי בסוכה, וקאמר שם אין שמחה אלא בחופה, שאני התם דלא יכול לשמוח כראוי. אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכין שם, עכ"ל. הרי שחילק המהר"ל כחילוקו של הט"ז בביאור דברי הרא"ש, דרק בסוכה אמרו דאין מברכין, כיון דאין המקום ראוי לשמחה, אבל בבית אחר שפיר מברכין, שעל כל פנים יש שמחה שם באותה שעה, ואז אין דעתו על החופה הראשונה. אלא דיותר נראה להבין בדבריו דס"ל כהר"ן, דלא בעינן חופה כל עיקר. והט"ז מביא ממנו ראייה רק לענין דינא, דהרי גם הט"ז צירף בסוף את דעת הר"ן, וק"ל .

ובבית שמואל (שם ס"ק י"ג) הביא דעות התוספות והרא"ש והר"ן, ושהמרדכי כתב כתוספות, ושכן משמע מסקנת הדרכי משה. ושוב הביא דעת הט"ז ושכן פסק המהר"ל, עי"ש, דברור שכוונתו לפסוק כהט"ז והמהר"ל שהביא דעתן באחרונה, שהכריעו ופסקו להלכה כנ"ל, ובפרט שהם אחרוני הפוסקים, ואם היה דעתו לחלוק עליהם ולהחמיר כנגדם היה מגלה דעתו, ולא היה מביא דעתן בסתם. וכן הבינו כל האחרונים בפשיטות שדעת הב"ש לפסוק כהט"ז, וכאשר נביא דבריהם בהמשך אי"ה. וכן כתב בפשיטות הבאר היטב (ס"ק י"ד) דעכשיו מברכין ז"ב אפילו במקום דלא היה החופה, ט"ז מהר"ל, וכ"כ הר"ן ועיין בכנה"ג עכ"ל .

וכן ראיתי בשו"ת הרב"ך (בסימן ע"ג) שצייד שם הרב השואל ממש כמ"ש הט"ז, דבזמנינו שאין עושין חופה מיוחדת לכל שבעת ימי המשתה, מברכין בכל מקום ששמחים עם החו"כ. והרב"ך שם נטה להסכים לזה כדי לקיים המנהג שכן נהגו, ושכן מורה הסברא. אלא שסיים דלמעשה צריך להתיישב עי"ש .

ובספר פחד יצחק (באות ב', ערך ברכת חתנים כל שבעה, דף ס"ב ע"א וריש ע"ב), העתיק בתחילה כל דברי הר"ן, ושוב הביא דברי הב"ש שבסיום דבריו הזכיר שיטת הט"ז והמהר"ל. ושוב הזכיר מעשה שהיה בפירארא בשנת התפ"ה שהוכרח החתן לצאת מחופתו, ועשו לו סעודה בבית אחר, והורו רבני הישיבה הכללית לברך ב"ח באחד מן הבתים אשר שם החתונה ושם תהיה גם הכלה, אפילו לא יהיה בית החופה, ולא בית החתן. ונראה להבין בכוונתו שבא לומר דלא אזלינן בתר חופה או בית החתן, אלא בתר היכן שנמצאים חו"כ, עי"ש ודו"ק. ושוב הביא עוד מעשה שכאשר הוצרך החתן לצאת מן החופה, ברכו ז' ברכות בבית אחר, והסכימו

להוראה זו המורים רבני בית הדין ע"ש. ונראה שמה שהעתיק מתחילה רק דברי הר"ן, והב"ש שפסק כהט"ז והמהר"ל, ולא הביא גם דעת התוספות והרא"ש, הוא כדי להורות מקום להוראות הנ"ל שהורו רבני פירארא ובית דינם דיש לברך ב"ח בכל מקום שאוכלים שם החתן והכלה, ולא בעינן במקום חופה דוקא. ומשמע מדבריו שם שכן הוא מנהג פירארא, עי"ש ב .

וראיתי לאחד המיוחד מגאוני פוסקי תימן ה"ה הר"ר יחיא צאלח ז"ל בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סימן רנ"ב) שנשאל בזה, והשיב דמדכתב מרן דעת הרא"ש בשם יש אומרים, ולא סתם להדיא כוותיה, כוונתו בזה להורות מקום לפסוק כדעת החולקים, והביא סמוכים לכלל זה מהפוסקים עי"ש. (והיינו כעין שהבאנו לעיל בדעת מרן, בשם הרב שלחן גבוה והשדי חמד). והזכיר בדבריו לשיטת הר"ן והארחות חיים בשם הראב"ד שכתבו לברך בכל מקום שאוכלים ושמים עם החו"כ. גם הביא דעת ספר התניא בשם בעל העיטור שכ"כ. וכתב עוד שלחיות שכתב מרן בש"ע דעת הרא"ש בשם יש אומרים, לכן מצאו פתח הט"ז והבית שמואל והבאר היטב לחלוק על שיטה זו. [פירוש אפילו אם נאמר שכיוון מרן לפסוק כהרא"ש]. וסיים שעל פי הדברים הנזכרים נתייחד המנהג אצל גדולי המורים מחכמי תימן לברך ב"ח בכל מקום שסועדים ושמים יחד עם החתן. והביא שם סמוכין להוכיח שהוא מנהג קדמון אצלם, עי"ש. וסיים וז"ל: ואל תרף ידיך בראותך מחלוקת הפוסקים בזה לומר דספק ברכות להקל, דזה לא נאמר אלא במקום שאין מנהג קבוע, אבל במקום דאיכא מנהג, מוכרע ועומד הוא, ומינה לא תזוז וכו', ואין צריך להאריך בדבר הפשוט כזה, ומי שהוא אוהב האמת בלתי פניה יכיר ויודה בפה מלא בכל הנזכר, עכ"ל. ודבריו ברורים, הן בהבנת הסוגיא לדעת הר"ן ודעימיה, והן בפסיקא כהט"ז ודעימיה, וכן לענין קיום המנהג לברך בכל מקום, (ומשמע שם דהוא אפילו אם עיקר הסעודה הוא לשמחת מילה עי"ש), וככל הנזכר, ודו"ק .

וכן נראה שפוסק בזה הגאון רבי שמואל אשכנזי ז"ל בספרו ישא ברכה על רבינו ירוחם (עי"ש בדף קי"ז ע"א), שהביא שם עיקרי הדעות החולקות בשיטות הראשונים, ושוב הביא להב"ש שפסק כהט"ז והמהר"ל, וכתב שכ"כ גם הרב ב"ח. ושוב הביא תמיהת הקרבן נתנאל על המהר"ל, ודחה תמיהתו בשתי ידיו. דמבואר שכוונתו לפסוק כהט"ז ודעימיה, עי"ש .

והנה שוב ראיתי שכן פסק להדיא כהט"ז והמהר"ל והב"ש בספרו סידור בית עובד (בדיני ברכת חתנים אחר ברכת המזון, אות י"ח). וידוע שנהגו ק"ק הספרדים די בכל אתר ואתר לפסוק כהרב בית עובד ולסמוך עליו בכל הלכותיו. זולתי זעיר שם זעיר שם שגדולי האחרונים שנתפשטו ונתקבלו הוראותיהם ברבים כמרן הבן איש חי ודכוותיה פסקו אחרת. והנה בבן איש חי (שנה א' פרשת שופטים אות ט"ו) הביא מרן הרי"ח טוב ז"ל דיני שבע ברכות כל שבעה, והזכיר רוב ככל הפרטים שבדין זה, אבל לא כתב דין כשיוצא חתן מחופתו אם מברך או לא, עי"ש .

וכן הגר"ח פאלאג'י ז"ל בספרו רוח חיים (אה"ע סימן ס"ב אות י"א) הורה לברך ב"ח במעשה שהלך החתן בלי הכלה לאכול בסעודת ברית מילה של אחיו, שהכינו האוכל בבית החופה, ועשו הסעודה בבית אבי הבן, שלא בבית החופה, בהסתמכו על פסק הט"ז הנ"ל כיעו"ש .

ואכן דעת הט"ז בזה נתקבלה בלי שום חולק ופוצה פה ומצפצף בכל תפוצות ישראל אשכנזים וספרדים, שכולם מעתיקים דבריו להלכה, ועל פיו יחנו ועל פיו יסעו כל בית ישראל בענין זה .

ומכאן דמה שדימה אותו חכם הנזכר בשאלה שכאילו הט"ז חולק על פסק מרן בש"ע, וקבלנו הוראות מרן ולא זולתו. הרי דברים אלו אין להם מקום כלל. דהט"ז אינו חולק כלל על דעת מרן, אלא פירש כוונתו על נכון לאור מקורותיו בתוספות וברא"ש, דהגם דבעינן חופה קבועה לשמחה, מכל מקום ניתן להעבירו ממקום למקום, ותול"מ. ואדרבא אנו פירשנו דדעת מרן לפסוק כהר"ן ולא כהרא"ש, דמעיקרא לא בעינן חופה כלל. וגם הט"ז הרי עשה דעת הר"ן סניף עיקרי לפסקו, וכמ"ש בסיום דבריו. נמצא דלמעשה אין שום חידוש בדברי הט"ז כלל, שהרי אפילו אם היתה כוונת מרן לפסוק כהרא"ש, הרי פירש הט"ז על נכון מה היא כוונת הרא"ש. ועוד עשה חילוק מסתבר מדעתו לגבי המציאות הנהוגה כהיום שאין עושין חופה קבועה כלל, שלפי זה בכל מקום שאוכלים ושמים עם החו"כ מברכין שם ב"ח, והיינו לומר שבזמנינו גם התוספות והרא"ש יודו להר"ן דאין

צריכין חופה קבועה כדי לברך ב"ח. ומן הסתם שגם מרן יודה לזה. ולמעשה דבריו בחילוק זה הם ברורים, והרי דבריו נתקבלו על כל הבאים אחריו, שלא נמצא לשום פוסק שחולק בזה להדיא על הט"ז, ואדרבא כולם מביאים דבריו בסתימות בספריהם, וככל הנ"ל. באופן שאין מקום כלל לטעון בדין זה דאנו ק"ק הספרדים קבלנו עלינו פסקי מרן ולא זולתו. ומה גם בהא דהוא מנהג קדום במשך כל הדורות שנהגו ק"ק הספרדים לברך ב"ח בכל מקום שאוכלין ושמחים עם החתן והכלה וככל הנ"ל, אם כן הגם שבעלמא קיי"ל דספק ברכות להקל, בנידונינו לא שייך חשש זה, כיון שהסכימו כל הפוסקים שנגד המנהג לא אומרים סב"ל .

וטרם נסיים פרק זה נביא עוד מדברי אחרוני הפוסקים שהסכימו בפשיטות להט"ז ופסקו כוותיה .

הנה בספר ערוך השלחן (שם אות ל"ו) לאחר שהביא עיקרי הדעות החולקות בזה, פסק וסתם ברוב פשיטות כדעת הט"ז והב"ש וז"ל: אמנם כל עיקר דין זה [לא] נתייסד אלא כשיש מקום חופה קבוע לחתן ולהכלה עם השושבינין על כל שבעת ימי המשתה, כמו אפריון שעושיין באשכנז, כמו שכתב הטור. וזו אחת מן החופות שביארנו בסימן נ"ה. ולכן כשסרים משם באקראי אין שם שמחה. אבל אצלנו שהחופה היא ברחוב, ואח"כ אין מקום קבוע לשבעת ימי המשתה, הדבר פשוט דבכל מקום שמתאספים החתן והכלה והחבורה, ואוכלים ושמחים שם, הוא כמקום החופה, כמו בהולך לגמרי לבית אחר או לעיר אחרת באין דעתו לחזור, דנעשה שם מקום חופה כמ"ש. כמו כן אצלנו כיון שאין אנו רגילים לקבוע מקום קבוע על שבעת ימי המשתה, לכן לאיזה מקום שמתאספין שם הוא מקום השמחה. ויש מהגדולים [נ"ל דכוונתו להלבוש והט"ז בפירוש עיקר הדין] שאמרו עוד דאפילו במקום אפריון קבוע, והלכו לאקראי למקום אחר, אפילו דעתן לחזור למקום אפריון, אין הפטור אלא כשאוכלים במקום אחר דרך הכרח, כמו בסוכה וכיוצא בזה, ואין שמחים שם כלל, אבל אם שמחים שם, כגון שמבקשים [פירוש מזמינים] את החתן והכלה והחבורה למשתה לאחד מאוהבים וקרובים, אומרים שם הברכות אפילו דעתן לחזור להאפריון (ט"ז ב"ש). ונהי דבזה [פירוש בביאור הט"ז בכוונת הטור וש"ע] אין לשון הטור והש"ע מורה כן, מכל מקום אצלנו לדינא ודאי הדין כן, כיון שאין אצלנו אפריון קבוע לכל שבעת ימי המשתה [פירוש כחילוקו של הט"ז שבין המציאות בזמנינו להמציאות דעיקר הדין] עכ"ל. ומ"ש דאין לשון הטור והש"ע מורה כהבנת הט"ז בהם, כבר הוכחנו שפשט לשונם מוכיח להדיא כן, ושכן הביאור הנכון בדעת הרא"ש, ואין בדברי הט"ז שום דוחק וגמגום כלל בזה .

וכן הורה למעשה בספר עזר מקודש (שם על סעיף ח') וז"ל: ברכתני שבע ברכות ע"י מה שהיו החו"כ בביתו בסעודה שלישית וכו', כי בסעודה שהוכנה בשביל החו"כ פשיטא דהיינו חופה ממש כל שהחו"כ שם, ומפורש [ברא"ש ובטוש"ע] שאם הולכים ממקום למקום, מקום שהם שם, הוא כמקום חופה לזה, עכ"ל .

וכן פסק הרב שלחן העזר (סימן י"ב אות ה') וז"ל: המנהג, שבכל מקום שהחתן והכלה באו לאכול סעודתן, אפילו אינו בבית החופה, או הזמינם אחר לביתו לסעוד אצלו, מברכין שם שבע ברכות עכ"ל, עי"ש בביאורו .

אולם בסידור דרך החיים (בדיני ברכת המזון בבית החתן וכו' אות ט') כתב וז"ל: אם אדם מזמין את החתן ואת הכלה לאכול שם, אם מיחדים להם שם חדר בפני עצמו שיכולין להיות ביחד לבר ולשמוח שם, הוי שם כמו חופה דידהו, ומברכין שם שבע ברכות, אף אם דעתן לחזור אחר כך לחופתן אם יש להם בביתם. ואם לאו אין מברכין אפילו אשר ברא וכו' והשמחה במעונו וכו', עכ"ל. וכ"כ בקיצור ש"ע (סימן קמ"ט) .

. ונראה שהבינו כן בדעת התוספות והרא"ש, שקביעות חופה היינו דוקא מקום יחוד, ולא מקום סעודה בלבד, וכהבנת הט"ז בפרט זה. ולענין העתקת החופה לבית אחר, סוברים שמועיל לזה כל שיש להם חדר פרטי לעצמן באותו בית אפילו לפי שעה, ולא בעיני העברת דירה באופן קבוע על מנת לגור במקום השני. ונלע"ד שדבריהם חידוש גדול שנקטו היפך דברי רוב הפוסקים. ואנן בדידן הרי כבר צידדנו בזה לעיל והכרענו דהעיקר בדעת הרא"ש לענין חופת כל שבעה הוא דלא בעינין חופה ליחוד, אלא חופה לסעודה ולשמחה, וכן סוברים רוב ככל הפוסקים עליונים למעלה. ואפילו אם לא נסבור כן בדעת הרא"ש, אלא כמו שהבין הרב דרך החיים, על כל פנים כל זה הוא מעיקר הדין, אבל לאור חילוקו של הט"ז שבזמנינו דאין בית חופה קבוע מברכין בכל מקום, אין צורך ליחד לחו"כ חדר. אלא דנראה שהדרך החיים חולק על הט"ז גם בזה. ועל כל פנים ריהטת הפוסקים האחרונים

והמנהג מוכיחים כהט"ז. ואולי שדברי הרב דרך החיים נאמרו על צד הלכתחילה ולחומרא ולעצה טובה נקט בן לצאת ידי כל הדעות. ועל כל פנים ריהטת הפוסקים והמנהג אינן מוריין בן, וככל הנ"ל.

ועיין במסגרת השלחן שם (באות ד') שלאחר שציין לדברי הט"ז והב"ש כתב וז"ל: ועיין שם שיש להקל בזה אף אם אין מיחדים להם חדר להיות ביחד לבד, עכ"ל. ופשוט שכיוון למ"ש אנו בעניותין לדחות דברי הדרך החיים והקיצור שלחן ערוך, ולהוכיח דהבנת הט"ז והב"ש בשיטת הרא"ש והש"ע היא הצודקת לדינא, וכהסכמת כל הפוסקים.

וכן בספר ברכת הבית (שער ס"ב דף ע"ח ע"ב) כתב בזה להכריע דלא כדעת הדרך החיים וז"ל (שם בשערי ברכה אות כ'): אם אדם אחר מזמין החתן והכלה לסעודה בבית אחר, יכולים לברך שם ז' ברכות. ט"ז וב"ש. ובדרך החיים כתב דאין מברכין אלא אם כן יחדו בית להחתן והכלה. אמנם בט"ז וב"ש מבואר דאפילו לא יחדו מברכין, וכן נוהגין. ועיין שם (בשערי בינה אות כ"ג) שכתב דמאחר שכן נוהגים, כל שיש למנהג על מה לסמוך אין מבטלין אותו. ובפרט שכתבו הט"ז והב"ש טעם נכון דלא דמי בית לסוכה, דבהסוכה לעולם אינם יכולים להתייחד שם, שאין בו אלא שלשה דפנות. אבל בבית, הרי כאשר פונים מעליהם המשמחים שייך שיתייחדו שם אם ירצו, ולכן שפיר מברכין בכל בית שיקבעו שם החופה אעפ"י שאין שם אלא חדר אחד, דהרי בסוכה ג"כ אין שם אלא חדר אחד, ואפילו הכי אם לאו משום דאין בה אלא שלשה דפנות היו מברכין, עכת"ד עי"ש. הרי מבואר מדבריו דאפילו אם נסבור דבעינן מקום הראוי ליחוד, כל בית מקום הראוי ליחוד הוי, אפילו אם יושבים שם החו"כ יחד עם המשמחים אותם בחדר אחד, כיון שישנו אפשרות שיתפנו משם, ויתייחדו שם, והוא מקום הראוי ליחוד מצד עצמו.

וכן בשמלה לצבי שסביב לשלחן העזר (שם ס"ק ב') לאחר שהביא דעת הדרך החיים הנ"ל כתב וז"ל: אבל למנהגינו שאין אפריון קבוע לחו"כ לשבעת ימי המשתה, מברכין בהזמין לביתו בכל מקום ע"כ. והרי שהאחרונים דוחין דברי הדרך החיים וכמ"ש.

מסיק שאו"ל ויעל

ט. ועתה נבוא לסכם כל האמור בנידון בס"ד.

א) הנה דעת הר"ן להלכה היא דמברכין ברכת חתנים בכל מקום שאוכלין ושמחין עם החתן וכלה, ולא בעינן מקום חופה קבוע לזה, והעיד שכן המנהג. והביא דעה זו באחרונה בספר המכתם, וכן כתב בארחות חיים בשם הראב"ד, והביאו בספר הבתים ופסק כוותיה. וכן כתב גם המאירי בשם גדולי המפרשים, שהוא הראב"ד, ושראייתו מהירושלמי במסכת מגילה. וכן כתב הריטב"א בשם י"א. וכן כתב בעל העיטור ובספר תנאי בשמו. וכעין זה כתב המאירי להלכה דבכל מקום שהחתן מתקין לו סעודה מברכין, ושהוא הדין כשמזמינן אותו אחרים לביתם, כל שהסעודה לכבודו. וכן משמע מספר פרדס הגדול לרש"י. הרי כל אלו הראשונים כתבו להדיא כדעת הר"ן, ומהם שקדם להם ידיעה מדיוקן של התוספות, ובכל זאת העלו דלא בעינן חופה כתנאי לז' ברכות. וכבר הזכרנו לעיל חבל נביאים ראשונים כולם מתנבאים בסגנון אחד, והם הקודמים אל התוספות, שסתמו ולא הזכירו כלל תנאי זה לב"ח שהוא במקום חופה דוקא, והוכחנו דהכי סבירא ליה להרמב"ם. ופשיטא שלמדו הסוגיא כהר"ן. ולשיטה זו מברכים ב"ח גם בסוכה או בהלכו חו"כ לטייל, כל שאוכלים שם בשמחת חתן וכלה.

ב) ולעומתם מצינו להתוספות שכתבו דאין שמחה אלא בחופה, ולכן אם יוצאים החתן וכלה לבית אחר לאכול שם אין מברכין שם ברכת חתנים. וכן כתבו הרמב"ן, ובשו"ת תמים דעים, והרא"ה, והרשב"א, והריטב"א בדיעה ראשונה, והמנהיג, והאגודה, ובצרור החיים, ובאור זרוע, והביא שכן פסק הריצב"א. והעתיקו דבריו המרדכי וההגהות אשר"י והריקנטי, וגם בהגהות מיימוניות הביא דעת התוספות הנ"ל. וגם הר"ן כתב שיש לחוש לכתחילה לדעה זו. אולם כבר פירש הרא"ש ככוונת התוספות דלא איירי אלא ביוצאים לאכול למקום ארעי, וכבסמוך.

ג) אולם בכלל רבותינו הראשונים הסוברים בעיקר הדין כהתוספות דאין שמחה והוא הדין ברכת חתנים אלא בחופה, מצאנו ראינו מהם שדעתן היא שבכל מקום שאוכלים ושמחים עם החתן וכלה באיזה בית שיהיה נקרא

זה מקום חופה, ומברכין שם ברכת חתנים, מאחר שכן רצו וקבעו בבית זה את השמחה, וראוי הוא המקום לקבוע בו שמחה, וייחדו שם מקום מושב מיוחד לכבוד החתן והכלה המורה שהסעודה היא לכבודן כפי מנהגי המקומות, וכשהם אוכלים ושמים שם אין דעתן נמשך אחר מקום אחר עבור השמחה, שאז נקרא מקום זה חופה. ושדוקא אם הלכו לאכול באופן ארעי בבית אחר, אז דומה לסוכה, שלגבי שמחת חתן וכלה הוא מקום ארעי שאינו מקום הראוי לקבוע בו שמחה, ולכן אין מברכין שם ברכת חתנים, דלא מיקרי חופה. ובהכי איירי התוספות. באופן דלדעה זו יכולין לקבוע השמחה והסעודה ולברך ב"ח פעם בבית זה ופעם בבית אחר, כל שבאותה שעה שם עיקר הקביעות ולא בדרך ארעי. והסוברין כן להדיא הם הרא"ש, וכוותיה פסק גם הטור, ורבינו ירוחם, וכן כתב רבינו פרץ, ובהסמ"ק מצוריר, וההגהות מימוניות בשם מהר"מ וכמ"ש הים של שלמה, וכן כתב בספר המנהגים להרי"א טירנא.

והנה מדהוכחנו לעיל שכיוון הרא"ש לפרש כפירושו גם בדעת התוספות, בודאי שכן יפרש גם בדעת שאר הראשונים הנ"ל שכתבו כשיטת התוספות בסתמות, ואין שום הכרח בדבריהם למנוע פירוש זה בכוונתן, ובשו"ת יש לומר שכולם יודו לחילוק הרא"ש הגם שלא כתבו בפירוש כמותו.

(ד) הרי לן לפי זה שישנם שתי שיטות עיקריות בנידון זה, והם שיטת הר"ן ודעימיה הסוברת דלא בעינן חופה כל עיקר, ובכל מקום שאוכלין ושמים עם החתן וכלה מברכין ברכת חתנים, ואפילו במקום ארעי כגון סוכה וכדומה. ושיטת הרא"ש דבעינן מקום חופה, אלא דגדר החופה הוא שכל מקום שקובעים בו שמחת חתן וכלה, והוא מקום הראוי לקבוע שם השמחה, שאינו מקום ארעי, ועושין סימן ליחוד המקום ע"י אפריזין וכדומה, נקרא חופה, ומברכין שם ברכת חתנים. הרי לן שכל הראשונים הנ"ל מודים דיכולים לברך ב"ח כל שבעה בסעודות שעושין לכבוד החו"כ בכל מקום הראוי, ובאופן הראוי, פעם בבית זה ופעם באחר.

(ה) והנה כדעת הרא"ש והטור ודעימייהו, כן פסקו הב"ח, והפרישה, ובנו בכתונת פסים, והרדב"ז, והים של שלמה, והלבוש, והט"ז, והמהר"ל מפראג (כצד אחד שכתבנו), וכן צידד הרב"ך בשו"ת שלו.

(ו) ועוד כתב לחלק הט"ז בדעת הרא"ש, דבזמנינו שלא נהגו כלל בקביעת מקום לחופה לשמחת כל שבעה, ממילא אין צריכין קביעות מקום כדי לברך שם ברכת חתנים, ולא שום עשיית היכר לייחד המקום לכבוד שמחת חו"כ, אלא בכל מקום שאוכלין ושמים עם החתן וכלה מברכין ברכת חתנים. ושבזמנינו כולי עלמא יודו לזה, דאפילו מי שיסבור בדעת הרא"ש דמעיקר הדין בעינן שתהיה מקום החופה גם מקום הראוי ליחוד, בזמנינו יודו דשרי לברוכי כל שהוא מקום שמחה. באופן דבזמנינו שוה דעת התוספות והרא"ש לדעתן של הראב"ד והר"ן לענין דינא.

(ז) ולגבי דעת מרן בש"ע, הנה העתיק דעת הרא"ש והטור בשם י"א, ולא סתם כוותייהו. ולפי זה שני אפשרויות יש לנו להבין בכוונתו. או שדעתו לפסוק כהרא"ש והטור שבכל מקום שקובעין שמחת החתן וכלה מברכין שם ברכת חתנים, דנקרא חופה, אלא דבעינן שיהיה מקום הראוי לקבוע בו השמחה, ולא מקום ארעי, ושייעשה איזה היכר להורות שהשמחה לכבודן של החו"כ. או שדעתו לפסוק כהר"ן מעיקר הדין דלא בעינן חופה כלל לברכת חתנים, אלא שבכל מקום שאוכלים ושמים עם החתן וכלה מברכין שם, וכמ"ש הרב שלחן גבוה והרב שדי חמד, שכשמביא מרן שתי דעות בב"י, וכהכא, שהזכיר להרא"ש ולהר"ן, ושוב הביא בש"ע דעה אחת מהם בלבד, ולא סתם כוותיה, אלא הביאה בלשון י"א שהוא לשון מחלוקת, כוונתו לפסוק כהדעה השניה שלא הביאה. או כמ"ש אנו בעניותין בדעת מרן, שמאחר שכבר סתם בסעיף ה' כהרמב"ם דאזיל בשיטת הר"ן, ממילא מ"ש שוב בסעיף י' לסתום כהרא"ש, הוי בגדר סתם ואח"כ מחלוקת, באופן שלהדיא פסק כהר"ן. וכן העיקר בדעת מרן ז"ל, שראוי שנפרש כוונתו לאור הכללים שהציבו הפוסקים להבנת פסקיו, ולא ככל העולה בדעתינו ובדמיונינו.

אלא דיש לצדד שאפילו אם מעיקר הדין דעתו של מרן לפסוק כהרא"ש, יודה מרן לחילוק הט"ז שכתב דבזמנינו מאחר שאין קובעים שום מקום לחופת שמחה כל שבעה, מברכין ברכת חתנים בכל מקום שאוכלים שם עם החתן וכלה, דהוא חילוק פשוט ומסתבר, ולא מצאנו בו חולק ומפקפק בדבריו בכל ספרי רבותינו האחרונים ז"ל.

ועל כל פנים אין נראה בשום אופן לפרש בדעת מרן שכוונתו לפסוק כהרא"ש, וכפירושו וחילוקו שבבית יוסף דאין לברך ב"ח בבית אחר אלא אם כן עובר לדור שם עד סוף שבעת ימי המשתה, חדא שיש לפרש דאין בכוונתו לחדש מהלך חדש בדעת הרא"ש כלל, ושאינ דבריו אמורים בדוקא. ועוד דמכל מקום לבסוף הסיק דאפילו אם חולקים, קי"ל כהרא"ש, ולפי זה אין צורך ליישובו הנ"ל עוד. ועוד דבש"ע העתיק דברי הטור ללא הוספות ביאורים להתאים פסקו שם עם הבנתו שבב"י. והרי בכל זאת לא סתם כהרא"ש אלא הביא דבריו בשם י"א. ולפי זה אינו ברור שפוסק כוותיה כלל, דאולי פוסק כהר"ן וכנ"ל. והרי כל זה שייך רק עד שנשתנה המציאות, ומאז בלאו הכי י"ל דנוקטין כהט"ו, וכנ"ל. והדברים ברורים ומוכרחים לכל מעיין ישר המבקש האמת.

ח) והנה כדעת הט"ו להלכה ולמעשה, כן פסקו הבית שמואל, והבאר היטב, והפחד יצחק, (בצירוף דעת הר"ן). גם הסכים עם הוראת הט"ו בעל שו"ת פעולת צדיק (וגם הביא לדעת הר"ן בצירוף). וכן פסקו כוותיה בסידור בית עובד, והגר"ח פאלאג'י ז"ל בספרו רוח חיים. וכן פסקו בספר ערוך השלחן, ובספר עזר מקודש, ובספר שלחן העזר, ובספר ברכת הבית.

ט) גם העלינו בדעת כל הראשונים כולם הנ"ל המצריכין קביעות מקום חופה לשבע ברכות מעיקר הדין, שאין שום דעה מהם הסוברת דחופת שמחה לכל שבעה בעינין שתהיה גם מקום הראוי ליחוד חתן וכלה, אלא מקום קבוע לסעודה ולשמחתן גרידא, והזכרנו בזה להדרישה ולהפרישה ולבנו הכתונת פסים, ולשו"ת בית יהודה עייאש, ולשער המלך, ולשו"ת משפט וצדקה ביעקב, שכולם פירשו כן בדעת הרא"ש והטור, דחופה לאו היינו יחוד אלא מקום המוכן ומקושט לשמחתן. ורק הט"ו הוא הסובר דחופה שאמרו היינו בעיקר מקום הקבוע ליחודם. שהרי אפילו לגבי חופת הנשואין, רק הרמב"ם סובר דבעינין חופה עם יחוד, אבל לא קיימא לן כוותיה, אלא כדעת הר"ן ושאר פוסקים דעימיה, אם כן רחוק הדבר שבחופת שמחה לכל שבעה נצטרך מקום הראוי ליחוד, שדבר זה לא הזכירו שום אחד מהראשונים וככל הנ"ל ט"ז, ואדרבא הזכירו בתר איפכא, דעיקר מקום מושב החתן והכלה לקבוע שם הסעודות והשמחה כל שבעה נקרא חופה.

אולם מצאנו שגם בסידור דרך החיים פסק כהרא"ש מעיקר הדין, דמועיל להעביר החופה מבית לבית, אלא דס"ל כדעת הט"ו דחופת כל שבעה היינו מקום יחוד, ושלכן בעינין שבבית השני גם כן ימסרו ליד החתן וכלה חדר שיוכלו להתייחד בו. (ולמעשה אפילו הט"ו בדעת הרא"ש לא כתב להצריך כולי האי, אלא כל שקבעו במקום השני לאכילה ולשמחת חו"כ מספיק וככל הנ"ל), וכן פסק בקיצור ש"ע. וכבר כתבנו לעיל שדבריהם דחוקים מאד וחסרי מקור, וכבר דחו דבריהם במסגרת השלחן ובספר שלחן העזר בשמלה לצבי, ובספר ברכת הבית וככל הנ"ל. באופן דהעיקר בדעת רבותינו הראשונים כולם הסוברים כהרא"ש, ובדעת מרן (אם נאמר דס"ל כהרא"ש), ושאר פוסקים, הוא דקביעת מקום חופה לכל שבעה תלויה בעשיית הסעודה והשמחה שם לכבודן של חו"כ ע"י היכר וקישוט מיוחד המסמן לכך, כגון כילה או מושב מיוחד ומקושט, בכל מקום שראוי לקבוע בו קבע ולא ארעי, וככל הנ"ל, ולא בעינין שתהיה מקום הראוי ליחוד.

י) והנה מלבד כל האמור שהוא לענין דינא להלכה ולמעשה, הרי המנהג בק"ק הספרדים משך הדורות היה לברך ברכת חתנים בכל מקום שאוכלין ושמחים עם החתן וכלה בסעודה שקבעוה לכבודן כנ"ל, וכמו שהעיד הר"ן, וכמו שביארנו בדעת מרן ובכוונתו בש"ע, וכן כתב להדיא הכנה"ג שמנהגינו כהר"ן. וכן כתבו בשו"ת הרב"ך, ובפחד יצחק, ובשו"ת פעולת צדיק שכן נהגו במקומן. וכן מוכח מספר חינא וחיסדא, שהביא בסתמות דברי הכנה"ג שהעיד כנ"ל. וכן מוכח מדברי הגר"ח פאלאג'י ז"ל בספרו רוח חיים, ובסידור בית עובד, שפסקו כהט"ו, ולא הזכירו שיש מנהג בתר איפכא. וכן ידוע ומפורסם על הרבה קהלות של הספרדים במקומות מושבותיהם, כאשר העידו לפנינו חכמים יודעי דבר שנהגו כנ"ל. וכן נוהגים כיום בהרבה קהלות בני ספרד בעולם, וגם בארץ ישראל, ובירושלים עיה"ק ת"ו. וכן נוהגין בכל קהלות האשכנזים שבעולם כולו, בלי שום פקפוק ופוצה פה ומצפצף. וידוע שהגם דקיימא לן בכל מקום ספק ברכות להקל, כנגד המנהג לא אמרינן ספק ברכות להקל. והדברים פשוטים ומבוארים.

וכבר מלתי אמורה שמה שמפיצים שמועות בזמנינו דמנהג הספרדים בירושלים הוא שאין מברכין ברכת חתנים כאשר סועדים מחוץ לבית החתן, דאין בשמועה זו ממש, דלא מפני שהורה חכם אחד לשומעי לקחו

כן, יקרא שזהו מנהג ירושלים. ואנו לא ראינו בחיפושינו שום ספר שיאמר שנוהגים בירושלים שכאשר סועדים מחוץ לבית החתן אין מברכין שם שבע ברכותיו.

יא) באופן שהעולה לדינא להלכה ולמעשה לאור כל הנ"ל הוא, דמאחר שקיימא לן כדעת מרן בש"ע, ונראה העיקר בדעתו שפוסק כהר"ן מעיקר הדין, דמעיקרא לא בעינן חופה לחיוב ברכת חתנים. ואפילו אם יסבור כהרא"ש לדינא, הרי ס"ל בדעת הרא"ש שבכל מקום שאוכלין ושמים שם ביחד עם החתן וכלה ולכבודן, נקרא חופה, אע"פ שאינו מקום יחוד כלל, ואפילו אם בדעתו לחזור אח"כ לחופתו הראשונה, מכל מקום כיון שעכשיו שמחים במקום השני נקרא חופה. והנה בזמנינו זה שנתבטל מנהג הקדום, ואין קובעים שום מקום מיוחד לחופה ולשמחת חתן וכלה כל שבעה, הרי מסתמא יודו כל הפוסקים וגם מרן עמהם, שבכל מקום שאוכלים ושמים עם החתן וכלה מברכין שם ברכת חתנים, אפילו לא עושין היכר כדי לקבוע שהשמחה לכבודן, וכדעת הט"ז וחילוקו, שרוב ככל רבני האחרונים הסכימו לפסקו, וכהוראת הרב בית עובד להלכה ולמעשה. ומאחר שבמשך כל הדורות נהגו ק"ק הספרדים כדעת הר"ן, וכמ"ש הכנה"ג והרב"ך והפחד יצחק והפעולת צדיק והחינא וחיסדא וכנ"ל, הרי מסכמת ההלכה עם המנהג, באופן שאין בדבר כל חשש. ואפילו דבעלמא קיימא לן דספק ברכות להקל, בנידונינו יש לברך ברכת חתנים בשופי, דאין אומרים ספק ברכות להקל נגד המנהג, ובפרט שכן נראה דעת מרן דקיימא לן כוותיה, לברך, והדברים ברורים בס"ד. עד כאן סיכום וקיצור כל השיטות .

ותצא דינא

י. היוצא מן האמור להלכה ולמעשה הוא, דהמזמינים חתן וכלה לביתם לסעודה שעושין לכבודן, יש לברך שם ברכת חתנים לכל הדעות בלי שום חשש ופקפוק כלל, דקיימא לן כהר"ן דלא בעינן חופה כל עיקר. וכן המנהג, וכן נראה בכוננת מרן בש"ע. ואפילו אם נפרש בדעת מרן שכוונתו לפסוק כהרא"ש, הרי קבעו השמחה באותו בית שמוזמנים שם, ולכן נקרא חופה ומברכין שם, ולא בעינן שיחשבו שם כל השבוע, או שיישנו שם בלילה, דקביעת חופה לשמחת חו"כ, הוא בקובע המקום לשם סעודה ושמחה ע"י אפריון או מושב חשוב וכדומה, ולא לשם מקום יחוד. ובזמנינו נראה דאם קובעים מושבות מיוחדות להחו"כ בראש השולחן, מספיק זה כדי להורות שהשמחה היא לכבודן. ואפילו אם נתעקש לפרש דמעיקר הדין בעינן מקום הראוי גם ליחוד, הרי קיימא לן כהט"ז דבזמנינו שנתבטל מעיקרא המנהג לקבוע שום חופה, אין החופה מעכבת, ומברכין ב"ח בכל מקום שאוכלין ושמים עם החו"כ, ואפילו מושבות וקישוטיין לא בעינן מעתה. ואפילו המתעקש ביותר, והרוצה לצאת ידי כל הדעות שבעולם בזה, אם מוסר לרשות החתן וכלה באותו בית, חדר אחד מיוחד לצורכם באופן פרטי למשך זמן שהותם שם, וכדעת הדרך החיים והקיצור ש"ע, בזה יוכל לברך שם ברכת חתנים גם לדעתם. (הגם שלמעשה אין צורך לזה, וכמ"ש בברכת הבית הנ"ל הוכחה דיכול להיות אותו חדר ששמחים בו בית יחוד להם אם ירצו, כאשר פונים משם המשמחים, ואין צורך לחדר נוסף). ואפילו אם נחוש אל הנמנע ונעמיס בכוננת הב"י דס"ל בדעת הרא"ש דבעינן שיעבור לדור באותו בית שני להמשך שבעת ימי המשתה, היפך הבנתן של הרבה ראשונים וגדולי האחרונים בדעת הרא"ש, ודהכי ס"ל להלכה כהרא"ש ולא כהר"ן, שאין כל זה מסתבר כלל וככל הנ"ל, הרי מאחר שנשתנה המציאות בזמנינו ואין קובעין שום חופה, ופסק הט"ז דמעתה מברכין ב"ח בכל מקום שאוכלין ושמים עם החו"כ גם בלי שום חופה, וכוותיה ס"ל רוב ככל האחרונים, דהוא חילוק דמסתבר, מסתמא דכן יסבור ויודה גם מרן. ובלאו הכי הלכה כבתראי, וכבר הסכימו כל הפוסקים האחרונים לסברת הט"ז. והגם שהט"ז סיים בתשובתו שבספר שאגת אריה וקול שחל דהתירו הוא בתנאי שיסכימו עמו שני מורי הוראה אחרים, הרי כל גדולי האחרונים אשכנזים וספרדים סמכו ידיהם על פסקו, ולכן אין להרהר אחריו בזה כלל. והנה לפי כל מה שנתבאר לעיל כל זה איירי הן באותו עיר הן בעיר אחרת, וכסתמות הפוסקים שלא חילקו, ואפילו ממדינה למדינה, כל שמטרת הסעודה היא לכבוד ולשמחת חו"כ מברכין שם ב"ח, הן באותן המשמחים (ובתוספת פנים חדשות), הן עם משמחים אחרים. ולכן כמו צער בנפשי בראותי מבני עמי שפוגמים את שמחת הנשואין שלהם בהפקד מהם הברכות שתיקנו חז"ל על שמחתן של חתן וכלה, והוא חסרון גדול בשלמות השמחה, וזה ללא שום טעם והכרח בעולם כלל.

ודע והבן שדבר גדול הוא לברך שבע ברכות בסעודות שעושין לכבוד החתן וכלה משך שבעת ימי המשתה, והמה הודאה להשם יתברך, ועיקר אופן הבעת השמחה שתיקנו חז"ל, ומעוררין מקורות השפעה להמשיך על ידן קדושה וטהרה ברכה והצלחה לכל אורך ימי חייהן של הזוג יחד. ומפי השמועה אמרו בשם הגר"ח

סולובייצ'יק ז"ל שהיה מפרש מ"ש חז"ל (בברכות דף ו' ע"ב) דכל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות וכו', דמשמחו שאמרו ר"ל ע"י שמיעת השבע ברכות שבסוף הסעודה, ושאינו יוצא ידי חובה בריקוד ושירה בלבד. ועל פי זה נהג הגר"ח ז"ל למעשה שאם התחיל לאכול בסעודת החתונה, היה ממתין שם עד גמר ברכת המזון כדי לשמוע השבע ברכות. ולענ"ד דלפי דבריו מובן שפיר למה תלו הדבר בדנהגה מסעודת חתן, דב"ח בסעודה תלויים. ועל כל פנים מוכח מזה דס"ל כנ"ל דעיקר השמחה של חו"כ תיקנו חז"ל דהוא ע"י ברכות חתנים. ומזה נבין החשיבות הגדולה שיש לדקדק לברכן בכל יום משך שבעת ימי המשתה. וכמו שכתב הגאון הרי"ח טוב ז"ל בספר שו"ת רב פעלים (ח"ד חלק אהע"ז סוף סימן ו') דהגם שאינו חובה גמורה מעיקר הדין, בכל זאת למצוה גדולה תחשב לו לחתן לעשות סעודת מרעות בכל שבעת ימי המשתה בהזמנת עשרה, כדי לברך ולשבח לשמו יתברך בשבעה ברכות של חתנים. וכ"כ רבו הגאון כמוהר"ר עבדאללה סומך ז"ל בספרו שו"ת זבחי צדק (ח"ג סימן צ"ה) דהיא מצוה מן המובחר לעשות בכל יום ויום משבעת ימי החופה, בבוקר ובלילה וכו', סעודה לכבוד חו"כ כדי לברך שבע ברכות, עיש"ב, וכתב שכן המנהג בבג'דאד. וחבל להפסיד מהם ברכות יקרות אלו, בלי שום טעם מספיק. והמברכים יתברכו מפי עליון.

תם ונשלם, שבח לאל בורא עולם

שו"ת שמש ומגן חלק ב אבן העזר סימן כא אות ד ([קישור](#))

חתונתו וביום זיווגו שיעשה הכל בטהרה, במקום גילה שם תהי רעדה, וזפרט דיש כמה פוס' המחזקים דברי מור"ם ז"ל דצריך להתענות, ולכן מי שנוהגים כך אין לשנות מנהגם וי"ל ע"מ שיסמוכו. וגם מי שאינו נוהג כן ורוצה להתענות תבא עליו ברכה בזיווגו, כנלע"ד.

ד) **בסי' ד'** סעיף ו', מצריך ב' כוסות לז' ברכות שבסוף הסעודה, ואין מברכין כ"א ר' ברכות, וברכת פה"ג על כוס הב' לבהמ"ז ע"ש. ומנהגינו במרוקו לעשות רק כוס א' ומברכין כל הז' ברכות. וכדעת מר"ן ז"ל שפסק כן ביש בהרא, וגם כתב שכן פשט המנהג. וכן אני הולך ועושה גם כאן אצל אחינו המרוקאים. ועוד נ"ל דאפי' לסברת פוס' המצריכים ב' כוסות, היינו דוקא בשביל שהיו רגילין תמיד לברך בהמ"ז על הכוס בכל סעודה, אזי יש מקום לספק שאין עושין מצות חבילות, אבל אם אין רגילים תמיד לברך בהמ"ז על הכוס בכל סעודה, א"כ מוכחא מילתא שבבית חתנים אין עושין בשביל בהמ"ז כלל, כ"א הכוס נעשה בשביל ברכת חתנים לבד, ואין כאן מצות חבילות. וא"כ למה צריך לעשות כוס אחר שאין רגילין בו. וסגי באחד, ויתחיל לברך בפה"ג כרגיל. ועי' לערוך השלחן שהבי' שהיה בספרד פסק כן דא"צ רק כוס א' ע"ש.

ג אנו נוהגים לברך כל הז' ברכות כולם, גם בהזמן החתן והכלה וקרוביו אצל קרוב או חבר והיו יוד' ב"א עם פנים חדשות, ואפי' הוזמנו לעיר אחרת אצל קרובים, נוהגים לברך כל הז' ברכות ובפה"ג בתחילה כשעת החופה, והוא מיוסד ע"פ דברי הר"ן שהביא הב"י והט"ז ומהר"ל מפראג הבי"ד הבאה"ט סק"ד. וכן היא דעת הסמ"ק ישן הביאו הב"ח ופי' כן גם דעת הרא"ש ע"ש. ועי' ג"כ להערה"ש סי' ס"ב אות ל"ו שהליץ בעד מנהג זה. ובאמת הרבה פעמים הוזמנתי וראיתי שהיתה יותר שמחה מבית החתן עצמו בכל מיני זמרה ודרשות וכו' עם אנשים נכבדים הבאים לכבוד המוזמנים, ולכן לנוהגים כן אין לשנות המנהג.

ושוב אח"ז ראיתי בקוני' מטה בנימין שבט תשמ"ח תשובה להאברך ר' בניהו דין י"ץ שהאריך בזה ואסף איש טהור להקת הפוס' א' ואחרונים שכולם פסקו כך, ואביא קצת מהם. והם הרשב"א בחידושו סוכה כ"ה שכתב כן לדעת תוס'. וכן דעת המאירי. וכן דעת האו"ח הלכות בהמ"ז ח"א סי' ס"א. וכ"כ רבי ירוחם חלק חז"ב ויניציאה עמוד קפ"ז צד ג'. וכ"כ בס' הבתים על הרמב"ם בשם הראב"ד והסכים עמו. וכ"כ בס' הפרדס לרש"י סי' רצ"ה, ורדב"ז סי' רמ"ט, ושה"ל ח"ב ע"ג יחכמת אדם אות ג'. ובס' חזן טוב בחידושו אות כ"ז דף ר"ל. ופחד יצחק מערכת בית חתנים ועשו מעשה כן בישיבה. וכ"כ בס' בית עובד סי' ח' ע"ש. גם הביא דברי תשו' הרב"ך סי' ע"ג, שחילק בדברי מר"ן ז"ל, דלא דיבר אלא בזמנו שהיו קובעים בית חתנים כל שבעה במקום א' עם אפריון וכו'. אך לדידן דאין חופה קבועה רק בשעת ברכת הנישואין אזי כל היכא דחתנו וכלתו עמו נמצאים שם

נקרא חופה ומברכים שם ע"ש. ויש ללמוד מזה בכ"ש לדידן דאין עושין חופה כ"א בבהכ"ג או באולם. והאשכנזים עושין בשוק תחת אויר השמים, ואח"כ הולכים לבתיהם, דודאי אין מקום קבוע לחופה. ובכל מקום שהוזמנו לשם החתן והכלה נקרא חופה ומברכים שם שבע ברכות, ובוה גם מר"ן ז"ל יודה. ועי' עוד שם מה שהאריך בזה יישר חיליה ע"ש. וכל זה מחוק את מנהגינו יתד בל תמוט. ולפקוד"ד גם בירושלים ת"ו ראוי לנהוג כן, כיון שאין מקום חופה קבוע לשבעת הימים, רק בשעת חופה לבד, כנ"ל.

ה) **בסי' יוד'** סי"א, באבל תוך ז' שכיבדוהו בסנדק פסק כדברי הברכ"י שלא ינעול מנעליו, אף שראה אמבואה דספרי שמתירין בזה דיו"ט שלו הוא, אף שראו לדברי הברכ"י. וכמ"ש בספרי שמ"ש ומגן ח"א חיו"ד סי' ט"ז. וציין אותו המחבר במראה מקום שלו, והוא תמוה. דזה כנגד הכלל הגדול דקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל. וכמ"ש כל אותם פוס' שהבאתי שם, ה"ה הלקט, ולקט הקמח, ועיקרי הד"ט ופה"א והו"א דברי יוסף בירדוגו ועדות ביעקב בירדוגו. וגם החיד"א זיע"א גופיה הביא בס' טוב עין דברי בשמים ראש שפסק להקל כנגד י"ד פוסקים המחמירים, מטעם הלכה כדברי המיקל באבל עש"ב ולכן בדאי שלמעשה ראוי להקל בזה.

ו) **בסי' יא'** ס"ז, הביא מנהג ירושלים שאבי הבן מברך להכניסו קודם המילה, ואך במרוקו ובהרבה מקומות פוס' כדעת מר"ן לברך ב' הברכות בין מילה לפריעה. אמנם קשה לי למנהג ירושלים כיון שטעמם משום עובר לעשייתו. א"כ הי"ל לברך גם שהחינו יחד עם להכניסו קודם המילה כדי שתהיה גם היא עובר לעשייה. וכמו שנוהגים בחגים בקידוש. ובשופר, ובאכ"י פירות חדשים, ומגילה, ותנוכה לברך כל הברכות קודם עשיית המצוה. ושור"ר המהמבר במקור שציין לנהר מצרים הל' מילה את י"ח שיישב את זה. ועיינתי שם וראיתי לו שכתב דליתא לקי' זו, דברכת להכניסו אין לה שום קשר עם המילה שנעשית עתה. רק היא שבה והודאה לה' שצוינו לעשות מצוה זו כשתבא לידו ונתנו לה מקום קודם המילה להודיע שהוא מל לשם ה', ולא לשם הר גריוס וכו' והם דברי הרא"ש סי' רס"ה שכתב משם התוס' פ"ק דפסחים דף ז'. וכך הם דברי הר"ן בפר"א דמילה ע"ש עכ"ד. ותמיהה לי טובא, דאדרבה טעם זה בא בתוס' שם בשם ר"ת כדי שלא יהא צריך לאומרה קודם המילה עובר לעשייתה אלא אח"כ. אבל למי שמקפיד לז' אותה קודם המילה דוקא, טעמו משום עובר לעשייתה, והוא דעת רשב"ם שהוא הא' שחידש דבר זה ע"ש. ורק הרא"ש עשה פשרה בין ר"ת לרשב"ם לאומרה בין מילה לפריעה דגם זה הוי קודם לעשייתה. וא"כ הדרא קי' לדוכתה, למנהג ירושלים שמקפידים לאומרה קודם המילה כס' רשב"ם, ולא רוצים לאומרה אחר המילה ואפי' קודם פריעה. מוכח שהוא משום עובר לעשייתו וכטעם רשב"ם. וא"כ גם שהחינו היה צריך לאומרה

שו"ת שמש ומגן חלק ג' אבן העזר סימנים כד-כו (קישור)

רמז

שמש

חאה"ע סימן כג כד

ומגן

להגאון הצדיק הרה"ג ר' יעקב אביחצירא זצ"ל, בס"ל"ב. שהארץ בזה הרבה להוכיח בראיות מדברי הש"ס, לאסור לבעול ב' וכמו שכתבתי. ושוב הביא ראיה ברורה מגמרא דסוטה דף כ"ו וז"ל, ע"י כל העריות מקנין. פשיטא, מהו דתימא, נטמאה ונטמאה שני פעמים, אחד לבעול ואחד לבעול. היכא דקא מיתסרא בהא זנות, אבל הא הואיל ואסורה וקיימא, אימא לא קמ"ל. וסיים הרב ח"ל, הרי מבואר דאע"ג דסלקא דעתין, ולא אמרי' אחד לבעול ואחד לבעול, רק היכא דמתסרא בהא זנות, אבל אסירא וקיימא אימא לא. אפי"ה בא תלמודא לאשמועי' דאין חילוק, ובכל נהג בה דין סוטה. ומינה נשמע דאין אסורא גבי בעול שני, דאע"ג דאסירא כבר לבעול, מ"מ אסורה לבעול שני. עכ"ל הרב זצ"ל. ע"ש שהארץ לתת טעם נכון לדבר עש"ב. ודבריו זצ"ל יוסיפו תת כח למה שפסקנו תל"ת. וכן הראה לי תשו' מהר"א ששון ז"ל בספר תורת אמת סי' קצ"ו, שגם הוא סובר כן ע"ש. ועי' ג"כ להרב מנחת יצחק חלק ד' סי' ק"י, שהעלה ג"כ לאסור בזה. אף שהביא סברות לצדד להתיר. ונר' שאלו ראה תשו' הרא"ש שהביא הב"י שהבאתי בפנים. ובפרט אלו ראה ספר יודו משפטי' הנ"ל, עם הראיה גמורה שהביא מגמ' דסוטה הנ"ל. בודאי שהיה אוסר בפשיטות. גם הביא בסוף דבריו טעם נכון ומוסבר. ח"ל חוששני שלא יצא ממשול לשאר עבריינים. דאם נאמר להם, דשאני הכא, דהוי לבעול שני, יהיה בעיני ההמון כחוטא נשכר. דמשום שנבעלה עוד לאחר, תשתי יותר, מנבעלה רק לאחר. עכ"ל. ולרח"פ בסיון תשנ"ט לפ"ק.

ע"ה שלום משאש ס"ט.

סימן כ"ד

בדין ברכת חתנים שלא בבית החתן

ראיתי ונתן אל לבי לעמוד על מנהגנו בעי"ת [בעיר תהלה] מקנאם ובקובלנקה ועוד בהרבה מקומות, שמברכין שבע ברכות בכל מקום שמזמינים החתן והכלה, הן בבית אביה הן בבית קרוביה, ואפילו בעיר אחרת. ועל פי רוב יש שמחה רבה כמו בית החתן ויותר, כי על הרוב כל אחד מהמזמינים מביא יודעיו ומכיריו פנים חדשות הרבה ויש שמחה גדולה, ומברכין שבע ברכות. אם יש למנהגנו סימוכין דרבנן ממרן הקדוש או פוסקים אחרים. ואף שכתבתי בספרי שמש ומגן ח"ב סי' כ"א [אות ד'] מדברי האחרונים, ראיתי כאן להרחיב הדברים ולעמוד על שרשן ממקורות נאמנים. וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

הנה הפוסק הראשון שדיבר בזה הוא התוס' במס' סוכה דף כ"ה ע"ב על דברי הגמ' וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה כתבו: משמע מכאן שאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה, ובפרק קמא דכתובות דף ד' ע"ב אמרינן נמי מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע דוקא במקום חופה דהוא בית חתנים ומיהו אין ראיה משם דדילמא לאפוקי מד' יהודה קאתי דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה. וצריך לדקדק מה היא חופה דאי במקום שבירכו תחילה ברכת נישואין

קרי ליה חופה, פעמים שאפילו ברוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולים ליכנס בבית, אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה עכ"ל התוס' מלה במלה. והרא"ש ז"ל הביא כל דברי התוס' בסתם בלי להזכיר את שמם, וסיים ונהגים באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה, והוא נקרא חופה. ונראה דמהכא [דאין שמחה אלא בחופה] אין ראיה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכין לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחרי עושין אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים. וכן היה מעשה אדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים עכ"ל. והמובן ממשש דבריו שהוא חולק על התוס' בזה שהבינו שאין שמחה אלא בחופה היינו שהמקום שקבעו עיקר ישיבתם בתחילה הוא הנקרא חופה ואין שמחה אלא באותו מקום ולא במקום אחר וזלתי יהיה איך שיהיה, ולזה בא הרא"ש לחלוק ולומר דמ"ש אין שמחה אלא בחופה לא בא להוציא כל המקומות שכולם אין נקראים חופה, אלא בא להוציא סוכה ודכוותה דוקא, שאינו נכנס שם בתוך שמחת חתן וכלה אלא לקיים מצות ישיבת סוכה ולחזור לחופתו לשמחה בכלתו, אבל אם הלך עם חבריו למקום אחר לשמחה עם כלתו שם, אפילו הגיע מקום הראשון שקבעו בתחילה, ואפילו יש שם אפריון, ואפילו יחזור אח"כ לביתו בלילה או מתר, גם שם נקרא חופה, דהיינו ישיבת חתן וכלה לשם שמחה ולא עראי בסוכה. ואפילו לעיר אחרת, אותו מקום שיושבים החתן וכלתו ושושביניו נקרא חופה, והוא בכלל מה שאמרו אין שמחה אלא בחופה, שגם זה נקרא חופה. זוהי דעת הרא"ש.

ובזה יובנו היטב דברי הטור שכתב בסתם בשם אביו הרא"ש שאם יצא משם לאכול בבית אחר ולחזור לחופתו אין מברך שבע ברכות, דמוכרח לומר שכוונתו שהלך לבית אחר עראי, דומיא דסוכה שאין בה שמחת חתן וכלה, או הלך לברית מילה לכבוד חבירו וכיוצא דאין בהם שמחת חתן וכלה כלל, אבל אם הלך לבית אחר בהומנה אדעתא לעשות שמחת חתן וכלה בזה אפילו יצא מחופתו הו"ל כאילו יש לו שתי חופות או יותר ויברך שם ברכת חתנים. וזהו שסיים הטור בשם אביו זצ"ל: אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו וכו' גם שם נקרא חופה, הכונה שהלך לגמרי בקביעות לעשות שמחת חתן וכלה ולא בעראי כסוכה ודכוותה, גם שם נקרא חופה ויברך ברכת חתנים, ואפילו בעיר אחרת. וזהו מוכרח מדברי הרא"ש המפורשים, רק שהטור קיצר במובן.

והב"י ז"ל סמוך לזה הביא ג"כ דברי הר"ן דאילו בשיטה זו, ח"ל: וכיון שכך יש לנו לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים וכו' וכך נהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחד מבתי התנועה כל זמן שהחתן או הכלה [נראה דצ"ל והכלה] הם שם, אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס' עכ"ל. והנה אע"פ שסיים לחוש לדברי התוס', אגן בדין כיון

חתנים ע"כ. והו' ממש כמו שפירשתי דברי מרן ז"ל. וכן נראה מדברי המאירי שכתב חילוק זה להדיא ואביא דבריו להלן.

וזה דלא כהגר"ח פלאגי ז"ל בספרו רוח חיים חאה"ע סי' ס"ב אות י"א, והביאו אוצר הפוסקים סי' ס"ב סקנ"ח אות א' ד"ה ובתשובת וכו', שהורה לברך ברכת חתנים במעשה שהלך החתן בלי הכלה לאכול בסעודת ברית מילה של אחיו שהכינו האוכל בבית החופה ועשו הסעודה בבית אבי הבן שלא בבית החופה, בהסתמכו על פסק הט"ו ע"ש, והביא דבריו גם **הרב יעקב הלל שליט"א** במקבצאל גליון כ"ה ע"ש, והוא תמוה דוה ממש דלא כהרא"ש שכתבנו שאם הולך לבית חבירו לכבודו אפילו הלך עם הכלה כיון שאין הסעודה בשבילו אין שם שמחת חתן וכלה ולא יברכו ברכת חתנים כלל, וכל שכן בנדון דידיה שגם הכלה לא הלכה עמו דודאי אין מברכין ברכת חתנים. ואף שהכינו האוכל בבית החופה מאי הוי, הלא ההכנה בשביל סעודת ברית מילה של אחיו. ועוד שההכנה של הסעודה לבד ודאי לא תספיק ליקרא סעודת חתן וכלה כל זמן שלא הזמינו החתן והכלה והשושבינן לכבודם אלא לכבוד בעל הברית, והט"ו מעולם לא אמר דבר כזה וגם הוא מקפיד שתהיה השמחה לכבוד החתן וכלה דוקא. ולקמן נעמוד על דברי הט"ו.

ולקוצ"ד אפשר לקרב לדברי הרא"ש והר"ן גם דברי התוס' שכתבו ח"ל: אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא ע"כ. דכוונתם לאקראי כמו סוכה או ברית מילה או לטייל, אבל אם הלכו בקבע ע"י הזמנת הקרובים לעשות להם אצלם סעודת חתן וכלה, ודאי דאין זה אקראי אלא קבע, וגם התוס' י"ל דידודו בזה. וזה נ"ל נכון לפי פשט דברי הרא"ש שלא הזכיר כלל שום מחלוקת עם בעלי התוס' והביא דבריהם בסתם בלי להזכיר את שמם, וסיים לפרש את הדברים דכוונתו אין שמחה אלא בחופה היינו לאפוקי סוכה ודכוונתה שהם עראי, ויש לומר דדבריו קאי לפרש גם דברי התוס' כן והכל דעה אחת. וכן מדברי הגר"א ז"ל שעל תחילת דברי מרן ציין תוספות, ועל סוף דבריו ציין הרא"ש. ע"ש. מוכח דהכל דעה אחת, ושגם התוס' יודו לדברי הרא"ש.

ומזה אני תמיה על הבי"ז ז"ל שכתב שאין זה סותר לדברי התוס' דאפשר דהתם איירי כשהולכים לטייל וכו' והרא"ש בהולכין להתיישב ולדור באותה עיר אחת (והבאתי דבריו למעלה), דמי הכריתו לפרש דברי הרא"ש בהולכין לדור ולהתיישב שם, במקום שיש בידו תירוץ נכון ופשוט מאד כמו שאמרנו, דהרא"ש מיירי בהלך לעשות סעודת חתנים שם עם שושביניו ולא לטייל, והיה הכל על נכון, וכמו שכן הוא האמת דבזה איירי הרא"ש וצ"ע. עכ"פ דעת הבי"ז נראית שהם חולקים ודברי הרא"ש עיקר וכמו שהבין גם הר"ן שהתוס' הם הפך מדבריו וכתב שיש לחוש לדבריהם ע"ש, והבי"ז פסק כהרא"ש וכמ"ש לעיל.

ומעתה אתר שבידנו דברי הטור והרא"ש והבי"ז ז"ל, יבא על נכון מה שכתב מרן בס' ס"ב סעיף י"ד בשם ר"ש אומרים" ולא כתב הלכה פסוקה, דודאי כיון למה שכתבנו להודיע

שהרא"ש והר"ן שוים בדעה אחת והעיר שכך הוא המנהג, ודאי דלא חיישינן לדברי התוס', כיון שהם רבים. וכן נראה להדיא שכן היא דעת הבי"ז לקמיה שרוצה לפסוק כדעת הרא"ש נגד דברי התוס' הנ"ל, וז"ל: ובוה שכתב הרא"ש לפעמים הולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך ברכת חתנים אינו סותר למ"ש התוס' פרק קמא דכתובות כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים, דאפשר דהתם מיירי כשהולכין לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך שבעה, ודברי הרא"ש בהולכים להתיישב ולדור באותה עיר אחרת. ואפילו את"ל דפליגי, אגן אהרא"ש סמכינו דפוסק מובהק הוא, וכל שכן שאותו פסק לא נמצא בתוס' עכ"ל.

ומעתה ודאי כן היא דעת מרן בש"ע סי' ס"ב סעיף י"ד ח"ל: י"א שאם החתן יוצא מתופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים. והגו מילי כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו אבל אם הלך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים, וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך שבעה עכ"ל. ובבאר הגולה אות ר' ויש ציין טור בשם אביו הרא"ש ע"ש. ולפמ"ש הבי"ז והרחבנו דבריו, מוכרח לפרש דברי הש"ע כן; התחיל לומר יש אומרים שאם החתן יוצא מתופתו וכו', ר"ל שהלכו לבית אחר לאכול שם במקום שאין שמחת חתן וכלה כגון שהלכו לסוכה או לברית מילה, אין לברך ברכת חתנים. וזהו שסיים והגו מילי כשדעתו לחזור ר"ל שהלכו עראי לשם לקיים מצות ישיבת סוכה או לכבוד חבירו אדעתא שיחזרו למקומם הקבוע לחופה לאכול בקבע ובשמחה, או אפילו שלא לאכול, העיקר הוא שלא הלכו לעשות סעודת חתן וכלה שם, דבזה ודאי לא יברך שם ברכת חתנים וכמ"ש הרא"ש להדיא. וזהו שסיים מרן אבל אם הלך לגמרי לבית אחר, ר"ל לגמרי שלא הלך בתורת עראי אלא הלך בקבע לעשות סעודת חתן וכלה הוא וכל החבורה עמו, נעשה אותו בית עיקר, ר"ל לא עראי, וגם שם נקרא חופה, כי לא בית החתן עיקר החופה אלא כל מקום שיש חתן וכלה ושושבינן לעשות סעודה נקרא חופה, ויש לומר עליו אין שמחה אלא בחופה, שגם שם נקרא חופה. והוא ממש כדברי הרא"ש וכדבריו בבי"ז שמוכח מהם שפסק כהרא"ש וכדברי הרב באר הגולה.

ואף שסיים מור"ם על דברי מרן ואין דעתו לחזור. בי"ז נ"ל דמרן ז"ל בכוונה השמיטה דסמך על התירוץ בבי"ז דאף את"ל חולקין דברי הרא"ש עיקר, ובפרט שתמיד תירוץ אחרון עיקר. ובפרט דאותו פסק לא נמצא בתוס'. וגם אני הצעיר עיינתי היטב בפ"ק דכתובות דף ז' ע"ב באותה ברייתא דמברכין ברכת חתנים בבית חתנים ולא דברו שם כלל. ואני הצעיר מוסקי דאדרבה מצינו לתוס' במס' סוכה דף כ"ה והבאתי דבריהם לעיל, שכתבו להדיא דאין ראייה משם, ודילמא לאפוקי מדר' יהודה קאתי דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה, וא"כ אעיקרא דמילתא אין כאן לא קדושיא ולא תירוץ. וכן כתב הלבש סי' ס"א סעיף י"ד ח"ל: י"א שאם החתן יוצא מתופתו אפילו כלתו עמו שהולכים לאכול בבית אחר שאין הסעודה בשביל הנישואין אין אומרים שם ברכת חתנים וכו', אבל אם הולך לגמרי וכו' גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת

י"ל דמברכין אפילו בבית אחר כיון שהחתן והכלה אוכלים שם והא דקאמר "בית חתנים" לא אתא לאפוקי אלא "בית אירוסין" וכל מקום שהחתן והכלה אוכלים שם עם בני החופה בית חתנים קרינן ליה ומברכין שם ברכת חתנים, ולגבי סוכה דוקא קאמר דכיון שאין דעת להניח החופה בסוכה אלא כדי לאכול שם לקיים מצות סוכה אין שמחה אלא בחופה ולפיכך פטורים הם מן הסוכה, אבל כשהלך לגמרי בבית אחר א"כ מניח שם החופה ובית חתנים הוי, וכן בהולך לעיר אחרת. וכתב בסמ"ק ישן שכן עמא דבר וכך הם דברי הרא"ש. עכ"ל הב"ח.

והנה הרבר פשוט דמ"ש שאין דעת להניח החופה בסוכה, אין ר"ל שמניח איזה דבר דהיינו כילה או אפריון, שהרי כבר סתם דבריו בתחילה דמקום שאוכלים עם בני החופה בית חתנים מיקרי ולא הצריך שום דבר אלא עצם אכילת החתן עם הכלה עם בני החופה בית חתנים מיקרי, אלא כוונתו במ"ש אין דעת להניח החופה בסוכה ר"ל לעשות שמחת חתנים בסוכה, אלא הולך לקיים מצות סוכה לבר ולא חופה לכן אין מברכין בסוכה ברכת חתנים, אבל כשהולך לגמרי בבית אחר א"כ מניח שם החופה ר"ל ע"י הליכתו עם חבריו בקביעות למקום אחר א"כ הו"ל מקום חופה ומניח שם חופה מיקרי, ולא שיש תנאי להניח חופה. וזה פשוט. וכן משמע ממה שסיים וכך הם דברי הרא"ש, והרי דברי הרא"ש ברורים כמשל דלא הצריך שום דבר. וזה פשוט. גם הרב באר היטב הביא דברי הט"ז ומהר"ל מפראג ז"ל. גם בספר עוז מקודש שבש"ע הגדול סעיף ח' כתב וז"ל: ברכתי שבע ברכות על ידי מה שהיו החתן והכלה בביתו בסעודה שלישית וכו' ע"ש. וכן כתב הרב ערוך השלחן סי' ס"ב אות ל"ו כדעת הט"ז והב"ש דאם הוזמנו החתן והכלה למקום אחר לעשות סעודת חתן וכלה שצריך לברך שם ברכת חתנים עש"ב. וכן כתב הרב"ך הבאתי דבריו בספר שמש"ש ומגן ח"ב סימן כ"א שהיה מנהגם לברך ברכת חתנים בכל מקום שסועדים לכבוד החתן ע"ש. וע' באוצר הפוסקים שם שהביא דבריו ע"ש. ומ"ש הרב ערוך השלחן שאין לשון הטור והש"ע מורה כן, כבר פירשתי למעלה דברי הטור והש"ע כדברי הט"ז, רק שצ"ל שהש"ע השמיט התוספת של הרמ"א בכוונה ע"ש.

ישוּב בו בזמן שאני עוסק בענין זה קבלתי מאת הרה"ג יעקב הלל שליט"א תשובה שכתב בענין זה ששלח אלי להסכים עליה, ומצאתי שהביא מגדולי הפוסקים שאינם במחיצתי שכולם מסכימים לכל מה שכתבתי. גם פתחתי ספר אוצר הפוסקים סי' ס"ב סעיף י"ד וראיתי שהביא את כולם ויותר מהם, ואמרת להעלות קצת מהם על ספר להוסיף חיזוק למנהגנו הנ"ל. והם:

א. תשובת הרא"ש כלל כ"ו סי' ב' שנשאל אודות החתן הבא ממקום אחר וכנס אשה כאן, ואחר שעשה חופה וקידושין מוליכה עמו למקומו, מאימתי מונה שבעת ימי החופה. והשיב ח"ל: לא ידעתי טעם למה לא יאכלו בעיר או בשדה אחר הברכה (ר"ל אחר החופה) בכל מקום שירצו עכ"ל. וזה מתאים עם מה שכתב בספקיו שאין קביעות למקום החופה כדי לברך ברכת חתנים, ובכל מקום שהולכים החתן והכלה ביתו עמו ויברך שם שבע ברכות, ומשמע בלא כילה ואפריון וכמ"ש לעיל.

שיש מחלוקת בזה, ורמז בזה לדעת התוס' התולקת, ובשביל כבודו כתב בלשון י"א, אבל עם כל זה אף שכתב בלשון י"א כך היא דעתו להלכה. וע' להרב יד מלאכי בכללי הש"ע בשם כמה פוסקים שכאשר הביא רק סברא אחת בשם יש מי שאומר כך הוא דעתו להלכה. ואף שכתב הרב יד מלאכי שם דלאו מילתא פסיקתא היא לכל המקומות ע"ש, היינו בדבר שהוא מוסכם להלכה מכל הפוסקים והביאו בשם יש מי שאומר, בשביל זה תמהו והלא הכל מודים בזה ולמה כתב בשם יש מי שאומר או יש אומרים, אבל בכגון נדון דידן שכפי האמת יש דעת התוס' התולקת, בשביל זה כתב בשם י"א ולא כתב בסתם לרמזו לנו שיש מחלוקת בזה וכ"ע ידו בזה, ובפרט שבב"י גילה דעתו להלכה כהרא"ש שפוסק מובהק הוא, וא"כ אין שום ספק שהלכה כ"א שהוא הרא"ש, והטעם שכתב "יש אומרים" בלשון רבים ולא בלשון יחיד "יש מי שאומר" שהוא הרא"ש, לרמז ג"כ על הר"ן שסובר כדעת הרא"ש, רק שהוא חש לדברי התוס' ומרן לא חש להם וכמ"ש בב"י להדיא.

ולחזוק ולאשר את כל דברינו הנ"ל, נביא את דברי הט"ז בס"י ס"ב סק"ז בתשובתו הארוכה שהם באמת קילורין לעין לכל מה שכתבנו, שפלפל הרבה בדברי הרא"ש והעלה דכוונתו כמו שכתבנו, דאע"פ שהניח החופה בביתו והלך למקום אחר לעשות סעודת חתן וכלה שהוזמן ע"י אחד מקרוביו, שגם שם נקרא חופה, ורקדק לשון "גם" דר"ל שאע"פ שהניח החופה בביתו ולא עקר אותה ודעתו לחזור אח"כ לביתו, עכ"ז גם אותו מקום החדש שיש בו השמחה נקרא חופה עש"ב, שדבריו ממש הם דבריו. וכך פירש גם דברי הטור שכתב ואם יצא לאכול בבית אחר ודעתו לחזור לחופתו, ר"ל שלא הלך לשמחה במקום אחר רק לאכול לחור אכילה הכרחית כדרך כל אדם, ולא נעשה בשביל שמחת נישואין, אלא דעתו לקיים שמחתו אחר האכילה בשוכו אל נהו מקום חופתו, אז לא יברך בבית אחר, והוסיף לפרש כן גם דברי המרדכי בפרק הישן והג"א פרק הישן בשם ר"י בר אברהם שהיה מעשה שהיה החתן ושושביניו סועדים בבית אחר שלא בבית החופה ולא הגיח לברך ברכת חתנים, דמיידי ג"כ בדרך זו שלא סעדו שם דרך שמחת נישואין ולא נעשית הסעודה לכבוד חתן וכלה, ודעתו היתה לחזור ולשמחה בבית החופה, אבל בנדון דידן שאדם אחר עושה סעודה לכבוד חתן וכלה לשמחה אחר שם, מדוע לא יברך הברכות, הא אין לך בית חופה גדול מזה, דמה לי מקום שמשמחין בו ב' או ג' ימים ומה לי מקום שמשמחין בו יום אחד. עש"ב. וסיים ח"ל: ולפי מה שכתבתי לעיל נלע"ד שאין פוצה פה עכשיו שלא לברך. נאם דוד הוא הקטן. ועוד סיים: אחר זה ראיתי בכתבי מהר"ל מפראג בפ"ק דכתובות שפסק כותי ח"ל: ואנו מברכין אף במקום שלא היתה חופה אע"ג דאמרינן בסוכה וכו' וקאמר שם אין שמחה אלא בחופה, שאני התם [בסוכה] שלא יכול לשמחה כראוי, אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכין שם עכ"ל. ע"ש באורך דברים מאירים ומוהרים כנתינתן מסיני, וכיוצא לדעתו ממש. ועד בשחק.

גם הב"ש סקי"ג סיים דבריו להביא דברי הט"ז ומהר"ל מפראג לברך גם בהלכו למקום אחר ע"ש. וכן כתב הב"ח ח"ל: מיהו

שהרי גם באור זרוע כתוב היו סועדים החתן והכלה והשושבינין במקום אחר, ומסתמא כשהיו השושבינין עמהם ודאי שהלכו בקביעות ולא באופן עראי. גם מה שהביא זה האור זרוע אחר שהעתיק דברי התוס' וסיים וכבר היה מעשה וכו' מוכח דריצב"א [רבינו יצחק ב"ד אברהם] ס"ל כדברי התוס' דאין מברכין במקום אחר. אלא האמת הוא דר"י וריצב"א תרי נינהו, וזה מוכרח ממה שביאר לתראי רבינו יצחק בן אברהם ולא כתב ר"י סתם, דוראי אחר הוא ואינו ר"י הידוע, וכן כתב הרב הלל בסוף דבריו דאפשר דר"י וריצב"א תרי נינהו. וכן האמת.

ה. הארתות חיים משם הראב"ד (ת"א הלכות ברכת המזון ס"א) וז"ל: כתב הראב"ד שאם זימנו החתן בבית אחר אומרים שבע ברכות, וכן בספר הבתים חלק בית תפלה (שערי ברכות שער ה' סוף אות ז' עמוד ק"י) וז"ל: והראב"ד כתב בכל מקום שהחתן מיסב שם מברכין ז' ברכות ונראין דבריו. ע"כ. וכן הוא בריטב"א בסוכה שם בשם י"א שאף ז' ברכות אומרים במקום שיושבין החתן והכלה אע"פ שאינו מקום תופה, ולא אמרינן אין שמתה אלא בחופה אלא למעוטי שאין אומרים שבע ברכות באירוסין. תוספות. עכ"ל.

ו. בעל העיטור שער ברכת חתנים (דף ס"ה ע"ב) וז"ל: ומסתברא כל שעתא דאיכא סעודתא ואית בה עשרה משמחין ומכירין ומברכין עכ"ל. וכן כתב בס' תניא רבתי הלכות אירוסין ונישואין (דף צ"ח ע"ד) בשם בעל העיטור דמברכין כל שבעה היכא דאיכא סעודתא ואיכא משמחין ע"ש.

ז. גם בספר מכתם בסוכה שם הביא תחילה דברי התוס' ושוב הביא דברי הר"ן ע"ש.

ח. גם הסמ"ק מצוריק (מצוה ק"ף ת"ב עמוד צ"ט) הביא שיטה זו וז"ל: בית חתנים נקרא במקום שהחתן אוכל ואפילו חוץ לחופה, דאם קראו לו ועשו סעודה בשבילו מברכין שם ברכת חתנים עכ"ל.

ט. גם בפרדס הגדול לרש"י (סימן רס"ה) כתב: נהגו לעשות סעודה ביום א' בבית הכלה, וביום ב' בבית החתן. וכתב בפירושו לברך בבית הכלה שבע ברכות ע"ש. וכן כתב בס' המנהגים להר"י טירנא הביאו אוצר הפוסקים שם.

י. ובמאירי כתובות דף ז' ע"ב כתב משם י"א שלא אמרו בית חתנים אלא למעט בית האירוסין, ושגם הראב"ד סובר כן, אלמא כל שהחתן מתקין לו סעודה שם הואיל ומשמחין עמו ומזכירין עמו מברכין וכו'. והדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבדם שאין מברכין ז' ברכות בשבילו שאין אותה סעודה שלו כלל, הא אם אחרים מזמינים אותו ועושים לו סעודה בביתם לכבודו, יראה שהזין בזה כאילו התקין לו סעודה לשם. אלא שיש מפקפקין בזה עכ"ל. ולקוצ"ד שהפקפוק הזה אינו קיים, שהרי בימי קדם היו נושאים נשים בגיל צעיר והחתן לית ליה מנרמיה כלום רק סומך על שלחן הוריו והם המזמינים בביתם או הקרובים מזמינים אצלם, והעיקר הוא כל שהסעודה נעשית בשבילו הו"ל כאילו התקין לו סעודה שם, ובכל מקום שהזמן צריך לברך ברכת חתנים.

ב. רבנו ירוחם נתיב כ"ב ח"ב דף קכ"ו ע"ב וז"ל: אם החתן יוצא מחופתו וכלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר מברכין שם באותו בית שאוכלין ברכת חתנים, כי לעולם מקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה וכו', וכן אם הולך לעיר אחרת עם כלתו אע"פ שנשתתה בדרך עושה חופה בעיר הנקרה שמה וכו' ונקרא בית חתנים וכו' כ"כ התוס' עכ"ל. וכוננתו ודאי שאמר עושה חופה בעיר הנקרה שמה היינו שיקבע מקום לשבת הוא וכלתו וזהו החופה שאמר וכמו שהתחיל. וזה דלא כמ"ש הרב יעקב הלל הי"ו שם למטה בהערה הדכונה לאפריון או כילה כמו שנהגו באשכנז ע"ש, דליתא. וכבר ביארתי דברי הרא"ש דא"צ אפריון, וכן פירש להדיא הש"י כמ"ש לעיל והערוך השלחן ס"ב ע"ש. ורק תמיהה לי לכאורה על מה שכתב ר"י שכן כתבו התוס', דזה כנגד מה שהבינו הרא"ש והר"ן והב"י וכמ"ש לעיל. ונראה שהוא סובר כמו שכתבתי למעלה לקרב דברי התוס' להרא"ש ממה שכתבו באקראי בעלמא דמשמע שאם הלכו בקביעות לעשות שמחת חתן וכלה גם הם יודו להרא"ש ע"ש.

ג. רבנו פרץ למסכת סוכה שם, וז"ל: בית חתנים ר"ל בית ששם החופה החתן והכלה וכל בני החופה. דאין לומר בית שעושים שם ברכת הנישואין לבד, שהרי לפעמים עושין אותה ברחוב העיר, וא"כ ודאי יש לנו לומר דמברכין בכל מקום כיון שהחתן והכלה וכל בני החופה הולכים לשם עכ"ל. והנה אין לפרש דבריו בבית ששם החופה דר"ל אפריון וכיוצא, שהרי סיים בדבריו שמברכין בכל מקום שהחתן והכלה והשושבינין הולכים לשם, ולא הצריך תופה, אלא הכוונה דתני והדר מפרש, בבית ששם החופה דהיינו שהחתן והכלה וכל בני החופה הולכים לשם זה נקרא בית ששם החופה. וכן משמע מסיום דבריו שכתב "וכן היה מעשה באדם שהולך כלתו וכו' והצריכו ר"י לברך ברכת חתנים" וכו'. הרי דלא הזכיר בדבריו כלל שיעשה חופה, וזה ג"כ דלא כמו שהבין הרב הלל שליט"א שם ע"ש.

ד. דברי האור זרוע הלכות סוכה ס"ב רצ"ט דף ס"א ע"ד שהעתיק כל דברי התוס' ותוסף וז"ל: וכבר היה מעשה שהיו סועדים החתן והכלה ושושבינין במקום אחר שלא בבית החופה ולא הניח רבינו יצחק בר' אברהם לברך שבע ברכות מהך דשמעתין. עכ"ל. וזה לכאורה סותר למה שכתבו הפוסקים למעלה בשם ר"י במי שהלך עם כלתו לעיר אחרת והצריכו ר"י לברך שבע ברכות ושכן עמא דבר ע"ש. וגם הרא"ש הזכיר המעשה בלשון נסתר והצריכוהו לברך ברכת חתנים ע"ש. וראיתי להרב הלל הי"ו שם שרצה ליישב דשתי הוראות היו, פעם קבעו החופה במקום השני והורה לברך, ופעם אכלו שם באופן עראי בלי קביעות סעודת חתן וכלה והורה שלא לברך, והביא ראייה מלשונות השמועות דתרי עובדי הוה, שבאור זרוע כתוב שהלכו לסעוד במקום אחר ואילו רבינו פרץ כתב שהולך כלתו למקום אחר ע"ש. והנה אע"פ שהט"ו מסייעו שכן פירש דברי המרדכי והג"א בפרק הישן בשם רבינו יצחק ב"ד אברהם דמיידי ג"כ דרך זה שלא עשו שם דרך שמחת נישואין ולא נעשית הסעודה לכבוד חתן וכלה (והבאתי דבריו למעלה ע"ש), אמנם לקוצ"ד זה דחוק הרבה,

יא. בספר ים של שלמה (על פרק א' דכתובות) אחר שהביא דברי הרא"ש וכתב דכוותיה ס"ל למהר"ם, כתב וז"ל: ואנו נוהגים כדבריהם, שבמדינתו אין מושב קבוע לחתן וכלה אלא היכא שאיכלים החתן וכלה והשושבינן קרוי מקום חופה עכ"ל. הרי דלא הצריך שום מושב קבוע, וע"ז כתב שאנו נוהגים כדבריהם דהרא"ש ומהר"ם, ממשע שגם הרא"ש לא קפיד אאפריון, דה"ה אם יצא ממקום אפריון למקום אחר שאין שם אפריון הוא וכלתו והשושבינן לאכול שם מיקרי חופה ומברך ברכת חתנים. **זה סיוע גדול למנהגנו. ובלאו הכי גם אנהנו לא נהגנו לעשות שום אפריון או כילה לשבעת הימים.**

יב. הרב פחד יצחק ערך ברכת חתנים כל שבעה (דף ס"ב) כתב שכן היה מנהג עיר, פירארא ומנהג תימן ע"י גדולי רבניה על סמך מנהג קדום. וכן מדברי הרב חינא חסדא שהיו מהאחרונים לפני כמאה שנה שפסק כמנהג הזה ע"ש. גם בס' יד דוד הביאו אוצר הפוסקים שם כתב שגם הרמב"ם שכתב "בבית חתנים" כוונתו סעודת חתנים בכל מקום שהיא ע"ש.

יג. הרב שלחן העוז סי' י"ב (אות ה') שהעיד על המנהג שבכל מקום לברך ברכת חתנים אפילו אינו בבית החופה ע"ש. והלא כסידור דרך החיים דיני ברכת המזון אות ט', והלא כקיצור ש"ע סי' קמ"ט שצריך לסדר להם חדר בפני עצמם ע"ש. וכן היא דעת שמלה לצבי שסביב שלחן העוז סק"ב שהמנהג שלא כסידור דרך החיים. גם בספר ברכת הבית דחה דבריו. גם בספר בית עובד דיני ברכת חתנים פסק להדיא כהט"ו ומהר"ל מפראג וב"ש ע"ש.

כל הפוסקים הנ"ל [באת א' עד אות י"ג] לקוחים מספר אוצר הפוסקים סי' ס"ב ומתשובת הרב יעקב הלל שליט"א ששלח אלי ונדפסה אה"כ בקובץ "מקבציאל" גליון כ"ה מדף צ"ו עד דף קל"ה. רק בזה אינו מסכים עם הרב הלל שליט"א במה שהכניס פירוד בין הרא"ש להר"ן, ולדעת הרא"ש צריך להוליך האפריון והכילה למקום שהולך החתן עם הכלה והשושבינן לאכול שם ואז יכול לברך ברכת חתנים, ולהר"ן אינו צריך להוליך אפריון, ומה העלה ג"כ שמה שבין הרא"ש לבין התוס' הוא דוקא שיכולין להעביר הסעודה למקום אחר עם אפריון, הפך התוס', וכל זה ליתא. ודברי הרא"ש מבוארים להפך, דמ"ש אין שמחה אלא בחופה הכוונה לאפוקי סוכה או ברית מילה וכיוצא דוקא, שאין בזה שמחת חתן וכלה כלל אלא הולך לקיים מצות סוכה או ברית מילה ויחזור לחופתו, אבל אם הלך למקום אחר לעשות השמחה שם ודאי גם זה נקרא חופה. ולשון "גם" מורה על זה, ר"ל שאף בלא אפריון מיקרי חופה, וכמו שדקדק ג"כ הט"ו מלשון "גם" ע"ש. וכן מוכח ממשעה שהביא בתוך שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך ברכת חתנים, ולא הזכיר שהולך אפריון או כילה, והאפריון הוא מנהג אשכנז שעושין בבית החתן, אבל אין זה מעכב, וכל מקום שיש חתן וכלה ושושבינן שיש שם שמחה גם זה נקרא חופה. וכן מוכח להדיא גם מדברי הטור בשם אביו הרא"ש שהבאתי לעיל. וכבר דקדקתי לעיל מדברי הטור הרבה פוסקים שאין מקום לחילוק זה בין הרא"ש להר"ן, וכן משמע מדברי מרן בש"ע סי' ס"ב סעיף י"ד שלא הזכיר בדבריו שום חילוק מהנ"ל. ובוה הרווחנו למעט

מחלוקת בין הרא"ש להר"ן. וגם הבי"ד דבריו סתומים ולא נרמו בדבריו שום חילוק בין הרא"ש להר"ן רק החילוק שהר"ן חש לדברי בעלי התוס' והרא"ש לא חש ופסק הבי"ד בזה כוותיה וכמ"ש לעיל. וכן מוכח להדיא מדברי הט"ו שהבאתי למעלה. ואני הצעיר רציתי לקרב גם דברי התוס' לדעת הרא"ש רק שהבי"ד הר"ן לא רצו בזה. ויש עוד מה להוציא מדברי אוצר הפוסקים קצת פוסקים אחרים המסכימים לדברינו, רק לא רציתי להטריח יותר על הקורא. וראיתי בעצי ארוזים הביאו באוצר הפוסקים שם שכתב שהט"ו חולק על דין התוס' והרא"ש, ואמר המח"ד זה אינו, והרואה בדברי הט"ו יראה שכל פסקו הולך על דברי התוס' והרא"ש והכל הוא לשיטתם ע"ש.

קנצני למלין דמנהגנו יש לו בסיס חזק לסמוך עליו מדברי גדולי הפוסקים והאחרונים הנ"ל, ומרן ז"ל דקיימא לן כוותיה גם הוא מסכים למנהג שיכולים החתן וכלה והשושבינן לצאת מחופתם ולעשות השמחה במקום אחר או אפילו בעיר אחרת ויברכו שם שבע ברכות בלי היסוס כלל, ואין מקום כלל לספק ברכת להקל נגד המנהג.

מנהג ירושלים ת"ו

ובהיותי עוסק בזה רציתי לעמוד גם על מנהג ירושלים ת"ו מה הוא ועל איזה פוסקים סומך. והנה הרבה פעמים הייתי מוזמן אצל הראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א בסעודת חתן וכלה ושושבינן שעשה לבניו ונכדיו בישיבת חזון עובדיה וכיוצא ברוב עם וברוב פאר, ברבנים מוזמנים, והשמחה היתה גדולה ועצומה בחדושי תורה ובשיירי קודש לכבוד חתן וכלה, ועם כל זה לא בירך הראש"ל ברכת חתנים כולה רק בורא פרי הגפן ואשר ברא לבד. ולפי מה שכתבתי למעלה תמתי לכאורה איך יהיה מנהג ירושלים ת"ו נגד הטור והרא"ש ומרן הקדוש שהיה מקום מושבו בארץ ישראל. והפשתי בכל ספרי הראש"ל שליט"א ולא מצאתי שדובר על זה בשום אחד מספריו, רק מצאתי בספר שובע שמחות לבנו היקר דה"ג יצחק יוסף שליט"א בהלכות שבע ברכות (דף רנ"ו סעיף ת') כתב וז"ל: ואם מברכין ברכת אשר ברא בלבד, כגון שעורכין סעודת החתן שלא בבית החתן, מברכין ברכת בפה"ג ואח"כ אשר ברא. וציין חזון עובדיה ח"א סי' מ"ח. גם שם בהנהגת ימי המשתה סעיף א' כתב כן וציין ליביע אומר ת"ו חאה"ע סי' מ"ג. גם בסעיף ה' כתב כן וציין ליביע אומר חלק ה' סימן ז' סק"ב. והפשתי בס' חזון עובדיה שם ולא מצאתי שכתב רק שאין עשרה ופנים חדשות. גם בס' יביע אומר ח"ה סי' ז' לא מצאתי זכר לזה כלל [וביביע אומר ח"ו חאה"ע אין סימן מ"ג כלל והוא ט"ס וצ"ל ס' ט']. אך בהנהגת ימי המשתה סעיף ז' [בס' שובע שמחות הנ"ל] כתב: בית הורי החתן אינו נחשב כבית חתנים ואין מברכין שם ז' ברכות אף אם יש עשרה ופנים חדשות אלא יברכו ברכת בפה"ג ואשר ברא בלבד, וציין פסיקת הראש"ל בספר "בית חתנים" עמוד ע"ט. ופתחתי שם וראיתי שכן הוא. והוסיף והרה"ג בן ציון אבא שאול שליט"א אמר דבבית הורי החתן יש שמחה אבל בבית הורי הכלה אין שמחה. וכפי מה שנראה משם שלא באו שטעם מנהג, דא"כ אין שייך מחלוקת במנהג דניחוי אגן. וא"כ אם באמת חולקים

בנקודה אחת שעשו חופה עם שבע ברכות לבד ושוב נסעו ונשארו ז' ימים בדרך ואז הגיעו, דלדעת הב"י כיון שעברו ז' ימים מיום התופה אין לו לברך ברכת חתנים, ולדעת הט"ז עדיין לא התחילו ז' ימי המשתה כלל ויוכלו לעשות ימי המשתה במקום שהגיעו לו, אבל בעיקר דברי מרן שהלכו בתוך ימי המשתה, דברי הט"ז פשוטים ושוים עם דברי מרן לברך במקום שהולך שם לעשות שמחת חתן וכלה עם שושביניו. ודברי הט"ז ברורים בזה. וצווי"מ ויראנו מתורתו נפלאות אמן. החו"פ בעיה"ק ירושלים ת"ל, שלהי אב הרתמן, ש' אביג'ה לאחריה"ם תשנ"ז לפ"ק.

ע"ה שלום משאש ס"ט.

סימן כ"ה עוד בענין הנ"ל

בספרי הקטן שמש"ש ומגן ח"ב חאה"ע סי' כ"א אות ד'. דברתי בענין זה בקיצור נמרץ על מנהגינו לברך ברכת חתנים בכל מקום שמזמינים חתן וכלה ואפ"ל בעיר אחרת. וכתבתי שהוא מיוסד ע"פ דברי הר"ן הביאו הב"י, ועל דברי הט"ז ומהר"ל מפראג הביא דבריהם הבאה"ט סק"ד, ושכן היא דעת הסמ"ק ישן הביא הב"ח ופ"י כן גם דעת הרא"ש. וציינתי ג"כ להערוך השלחן סי' ס"ב אות ל"ג, שהליץ בעד המנהג הזה וכו' ע"כ.

הן היום יצא לאור ספר עמק יהושע חלק ה', ושם בחאה"ע סי' ז' הביא את דברי הנ"ל. וכתב שכל מה שכתבתי לא צודק כלל. א'. דברי הר"ן מלבד שהם נגד מר"ן אה"י סי' ס"ב סיו"ד, אהו גופיה סיים וכתב אבל מ"מ ראוי לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס' ע"כ, הבי"ד הב"י סי' ס"ב ע"ש.

ב' מה שציין להבאה"ט משם ט"ז ומהר"ל מפראג, גם משם אין ראייה לאותו מנהג שנהגו בעירו. דשניא דא מן דא כרחוק מורת ממערב, כי הט"ז לא הקיל כ"א מטעם שכתב שם שבמקום שמזמינים היו מיוחדים להם חדר מיוחד לשמות בו החו"כ כמו בביתם וכמ"ש שם סק"ז במפורש וז"ל וברור הוא שגם דעת התוס' כן במ"ש במקום עיקר ישיבת חו"כ. והיינו בחדר שמיוחדים שם לחו"כ ואין לזרים אתם וכו' שיוכל לשחק עמה בעת שבני אדם פונים מאליה וכו'. ראה שם מה שהאריך למעניתי, בפרשה זו בתקפו וגבורתו, ומשם בארה. וכמ"ש שם במפורש בדברי הט"ז ע"ש. וגם מהר"ל מפראג ז"ל כך דעתו. שכ"כ הט"ז ז"ל אחר זמן ראיתי בכתבי מהר"ל מפראג בפ"ק דכתו' שפסק כותי ז"ל ואנו מברכין אף במקום שלא היתה שם החופה. אע"ג דאמר' בסוכה, וליחדי בסוכה וליתבי בסוכה, וקאמר שם אין שמחה אלא בחופה, שאני התם שלא יכול לשמות כראוי, אבל להא מילתא איכא שמחה ומברכין שם עכ"ל. ונ"ל דשניא דא מן דא מן הסוכה, כי בסוכה א"א להם לשמות, כי אין להם מקום מיוחד, כי הסוכה פתוחה לרבים כל היום, לא כן בבית אחר שהולך לשם ומיוחדים להם חדר מיוחד אפשר להם לשמות וכמ"ש"ל במפורש בדברי הט"ז, ולזה החו"א שראיתי במהר"ל מפראג שפסק כותי וכמ"ש"ל ז"א שמפרש דבריו כמ"ש אנן בעניותין. וזה פשו"ב, ובכן אין משם ג"כ שום ראייה בכלל לנדון הרב ש' משאש הנ"ל. ודלא כותיה שציין למה

הם בהלכה, הלא שני המאורות הגדולים שליט"א הם נגד הרא"ש והטור ומרן ז"ל שפסקו שאפילו הלך לעיר אחרת מברכין ברכת חתנים שזה נקרא חופה ג"כ כמ"ש הרא"ש, ולא הוציאו כי אם סוכה ודכותה, וכמ"ש ג"כ להרי"א הט"ז שפירש כן דברי הש"ע ונסתייע ג"כ מדברי מהר"ל מפראג ע"ש, וכן כתב הב"ש בשמם וכמ"ש לעיל, והרב באר היטב ג"כ משמם ומשם הר"ן, וכן הבאתי למעלה בשם פרדס הגדול לרש"י דגם בבית הכלה יברך שבע ברכות.

ונראה דמנהג ירושלים ת"ז יסודו מדברי התוס' כפי מה שהבינו בהם הרא"ש והר"ן דחוי' מבית החתן לא יברך ברכת חתנים במקום אחר, ומפרשים אין שמחה אלא בחופה היינו בבית החתן ששם נעשית החופה בקבע, וכדברי המרדכי והג"א בשם אור זרוע שהבאתי דבריהם למעלה, והביאו משם רבינו יצחק ב"ר אברהם שלא הניח לעשות חופה בעיר אחרת. וכן הביא הריקנטי בשמו כמ"ש באוצר הפוסקים סי' ס"ב סק"ח אות א'. גם הביא עוד פוסקים אחרים הסוברים כן, והם הרמב"ן בחידושי ובחידושי הרא"ה כתובות דף ז', וצורר החיים לתלמיד הרשב"א, והרישב"א כתובות דף ז'. גם ראיתי שם באוצר הפוסקים בשם שובע שמחות (לא ספר שובע שמחות הרה"ג יצחק יוסף שליט"א שהזכרתי למעלה) פרק א' סי' י"ז שכתב דמנהג הספרדים בעיר הקודש ירושלים שלא לברך רק בבית החתן, אלא אם כן בדעת החתן והכלה להשאר שם עד סוף ימי המשתה, וכפשטות דעת המחבר כפי תוספת הרמ"א, וכן פסק בשערי עזרא ח"א סימן ק"ה עכ"ל. ואם כן **הוא הרי יש לומר שמנהג ירושלים מיוסד גם על פי דברי מרן כפי מה שהבינו בו הרמ"א ז"ל והוסף ודעתו לחזור**. וכן נראה שם בשערי עזרא משם **הרה"ג עזרא עטייה** זצ"ל שאם שלשה ימים האחרונים עקרו כולם לבית הכלה ולא יחזרו עד אחר ז' הימים אוי מברכין שם, אבל אם הולך על יום אחד ודעתו לחזור לעירו אוי נקרא עראי ואין מברכין שם. ונראה דעתו ג"כ לפסוק כדברי הרמ"א במה שהוסיף על דברי מרן ז"ל. והנה זה הוא הפך הט"ז ומהר"ל מפראג והב"ש והב"ח והלב"ש שכולם סוברים שאפילו יחזור לביתו תוך ימי המשתה אותו היום נקרא קביעות ויש שמחה שם. ובודאי שהם סוברים כמו שכתבתי שבכונה מכוונת השמיט זה מרן ז"ל ולא כתב אם דעתו לחזור, כתוספת הרמ"א, לומר שבכל אופן יברך, וכפשטות דברי הרא"ש שלא הוציא אלא סוכה ודכותה ולא שייך בהם שמחת חתן וכלה, ואינם בכלל מה שאמרו אין שמחה אלא בחופה, אבל בשאר מקומות שיש בהם שמחה כבית החתן, ואפשר יותר השמחה על פי הקרואים החדשים שבאים, דודאי יש לברך ברכת חתנים. וכן הדעת נוטה. **עכ"פ אין שיהיה מנהג ירושלים יש לו סימוכין מכל גדולי הפוסקים הנ"ל הרמב"ן וסיעתיה, ואני לא באתי אלא לאשר ולחוק מנהגנו לברך ברכת חתנים בכל מקום, ושיש לו סימוכין מגדולי הפוסקים וממרן הקדוש כפי מה שהבינו האחרונים ז"ל הט"ז וסיעתיה ז"ל, ועוד כמה פוסקים הסוברים כהרא"ש ז"ל כפשטיה דמברכין בכל מקום ותו לא מדי. רק זאת אעיר על מ"ש הרב שערי עזרא שם שהביא דברי מרן וסיים וע' בבאר היטב ופתחי תשובה מ"ש האחרונים שהט"ז תולק וכו' ע"ש. עכ"ד. והרואה יראה דהט"ז לא חלק על הב"י אלא**

הדור אתם ראו, אדם כזה שלא ראה ולא הבין לא מקורות ולא מאורות. שש ומתפאר בגונוני ומדבר עזות ותוצפה כזו שאני רק סתם מדבר ומציין לשם בלי לראות ולעין בדברי קדשם ולהתעמק בהם וכו' ועשה אותי למשל לאמת דבריו, ח"ל. הלא ראייתם הרב ש' משאש, ציין שם בשמ"ש ומגן שם בסימנים הנו' להרבה פוסקים לסיועי ליה. וב"ה ראה ראינו במקורות שאין משם שום ראייה לדבריו, דלא ראי זה כראי זה בכלל. שא נא עיניך וראה, כי תורה היא, ולימודה ועיונה אנו צריכים עכ"ל.

וברוך ה'. דשקליה למטרפסיסה תיכף ומיד. והגך רואה עין בעין דלא ראה לא מקור ולא מאור, לא לימוד ולא עיון. ואם ראה יותר גרוע, שלא הבין גם דברים פשוטים אצל ע"ה, דברים מבוארים היטב היטב בדברי הט"ז.

ולא הספיק לו זה. עד שהמשיך מהר"ל מפראג לסברה זו. וטובר שהט"ז הביאו לסייע לו דצריך חדר מיוחד, דבר שלא נזכר בדבריו כלל. ואלו העמיק בדברי הט"ז, לא היה מדבר כזה. ח"ל הט"ז. ולפי מה שכתבתי [דגם התוס' יודו היום] נלע"ד דאין פוצה פה עכשיו שלא לברך. נאם דוד הקטן. וסיים ח"ל אח"כ ראייתו בכתב מהר"ל מפראג שפסק כותי. ח"ל, ואנו מברכים אף במקום שלא היתה תופה, אע"ג דאמרי' בסוכה, אין שמחה אלא בחופה, שאני התם בסוכה שלא יכול לשמוח וכו'. אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכין שם עכ"ל. המובן בפשיטות שאחר שסיים פסקו שהיום אין פו"פ שלא לברך, וגם התוס' יודו, הביא סייעתא לדבריו מדברי מהר"ל מפראג שפסק כותיה שיכול לברך בכל מקום ע"ש. והלא תראה שהבאה"ט שקרא אותו בעלי אסופות. הבין האמת יותר טוב ממנו בדברי הט"ז ומהר"ל מפראג וצדק בדבריו. והבאה"ט ידוע ומפורסם שאינו רק מבעלי אסופות. והרבה פעמים מפלפל בדברי הפוס'. והכל הולכים אחריו.

הרי אתה רואה שאלו ראה המקור והתבונן בו. אולי היה מאיר את עיניו. והיה מבין לכל הפחות דברים פשוטים שאינם צריכים עומק כלל. היפך ממה שאמר עלי ועשני למשל, שאני רק סתם מדבר ומציין בלי לעיין בדברי קדשם ולהתעמק בהם. וכל הפוסל בנומו הוא פוסל, והרי הוא מכריז על עצמו שלא ראה וגם ולא העמיק, לא מקור ולא מאור, לא עיון ולא לימוד, וכך היא דרכו ברוב ספרו הנו', בכל משאו ומתנו עמי, ה' יפקח עיניו לדעת את האמת. ושור' שהטעות הו' ישנה היא אצלו בח"ג ס' ל"ח, וכאן נמשך אחר דבריו שם.

גם על הראיה שהבאתי מדברי סמ"ק שהביא הב"ח. וסיים שכך הם דברי הרא"ש ע"כ. על זה תמה. הלא כתוב שם ח"ל ולגבי סוכה דוקא קאמר וכו' אבל כשהלך לגמרי בבית אחר, א"כ מניח שם החופה ובית תננים הוי. והב"ח לא פירש דברי הרא"ש, אלא אודיבה שהוא אמר וכך הם דברי הרא"ש, ח"ל שמתם ראייה לדבריו שכתב שם, ודברי הרא"ש מפורשים להדיא בדברי רבי' הטור עכ"ל.

והנה גם כאן לא הבין דברי, וכבר ביארתי בתשובתי הקודמת דאין כוונת הב"ח במ"ש להניח חופה בסוכה או בבית, לומר

שצ"ח דבריהם הבאה"ט וכמ"ל. רק סתם מדבר ומציין לשם בלי לעיין בדברי קדשם ולהתעמק בהם. וכבר אנו מצווים שלא לסמוך על הציונים ובעלי אסופות. ועוד כבר אמרו רז"ל, המקור הוא המאור הגדול שבעולם התורה וההלכה. עכ"ל.

והנה הרואה יראה. שאין בידו לא מקור ולא מאור. ואע"פ שכתב ע"ש שהאר"ך למענינו בתקפו וגבורתו כאלו ראה כל אורך דברי הט"ז, נראה לי ודאי שלא ראה רק אורך הדף של הט"ז, אבל לא הביט אל מה שבתוכו, והמביט רק בהשקפה בעלמא בדברי הט"ז, ואפי' עמי הארצות יבינו היטב דברי הט"ז. שאחרי הניתוח הגדול בדברי הטור והרא"ש והש"ע. העלה לדעתם דדוקא סוכה שאינו הולך ע"מ לשמות, אלא לקיים מצות ישיבת סוכה ויחזור לביתו. אבל אם הלך למקום אחר עם כלתו לשם שמחת תתן וכלה. גם זה נקרא חופה, וראת לו' גם על זה אין שמחה אלא בחופה. ועי' בתשובתי הקודמת מבוארים היטב הדברים בדברי הרא"ש והט"ז. וכל זה לא ראה אותו המשגיג. וגם מה שראה וחסף במהירות מדברי הט"ז וחשב שזה לשיטתו, נראה שלא הבין אותו לגמרי, כי אהבת הניצוח לא מניחה להמתין ולהבין. דקודם כל. מה שאמר **הבין** מט"ז שהמומנים היו עושין להם תדיר מיוחד. לשמוח בו יחד עם הכלה. הם כי לא להוכיח. ולא נאמר ולא נזכר בדברי הט"ז כלל. ואדרבה מובן היטב מדבריו. והקורבים המומנים אין להם מקום מיוחד לחתן וכלה, וגם אין דרך ארץ לחתן וכלה המומנים רק לאכול ולחזור לבתיהם, להזמין להם מקום יחד לפני המומנים הרואים אותם, והתו"כ יתביישו לעשות כן בפני הרואים. ולא בא רק לעשות סעודה ולשמוח עם המומנים והמומנים, שבאו לשמח אותו, ואח"כ יחזור לביתו הפרטית וישחק עם אשתו בצנעה. וזה מבואר להדיא בדברי הט"ז, שאחר שגמר פסק דינו הנאור שיכולים לברך בכל מקום, וגם שם נקרא חופה. עוד הוסיף הט"ז, דגם התוס' יודו היום לברך בכל מקום, דדוקא בזמנם שהחוד שלהם שבו עושים החופה, בו ג"כ מומנים אנשים לסעודת חתן וכלה. ועל שזה נעשה בביתו הפרטי, יכול לשחק עם אשתו בזמן שהאנשים פונים מאליו. ולכן בביתם אחרים שאין יכול לעשות כן, שהרי אין מצוי להם לעשות כן לפני האנשים, לכן כיון שאין זה נמצא אצל המומנים, כ"א בביתם הפרטי, לכן סוברים התוס' דבמקום המומנים בביתם אחרים, אין השמחה שלימה, ולא יברך שם. ולזה סיים הט"ז ח"ל, משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק למה שמקדשין הכלה תחת מטלית הפרוסה על הכלונסאות, אין שום מעלה לבית שעושין בו סעודת נישואין טפי מביתם אחרים, וקורא אני שמחה מה זו עושה בבית זה טפי מביתם אחרים, דמה לי כותלי בית זה או אחר. על כן נר' ברור [דגם התוס' יודו] דיש לברך ברכת חתנים בכל מקום שעושין בו סעודה לכבוד חתן וכלה ושמתים שם עכ"ל. עש"ב. וכל זה כתב הט"ז להמשיך גם דעת התוס' שגם הם יודו היום שהחופה תחת כלונסאות. אבל בכל אופן שיהיה. הרא"ש כבר גילה דעתו, ופירש אותו הט"ז. וכוותיה פסקו הטור והש"ע. וכדברי הר"ן ג"כ שהביא הב"ח, רק שהוא חש לדברי התוס', והרא"ש לא חש. וגם הב"ח פסק כותיה, כי הוא רב מובהק לסמוך עליו. וכמ"ש הב"ח להדיא.

מ"ש ספק ברכות להקל, הלא דבר ידוע שכנגד המנהג אין אומרים ספק ברכות להקל, וכל זה פשוט. וממילא שאין בדברי המשיג ממש לבטל מנהג ותיקין של עיר ואם בישראל שיש לו יסוד גדול בפוס'. וגם כבר אמרתי שהשמחה אצל המומינים, גדולה הרבה יותר מבית חתנים.

ובלא"ה היום הגענו למ"ש הפוס' שאין מקום חופה קבוע, כיון שעושין החופה בשוק. וגם אנו הספרדים אע"פ שאין עושין אותה בשוק, עושין אותה בבתי כנסיות, ובבתי מלון. מה קרוב לששים שנה, בהיות שם לרב ראשי, כל יום ראשון בשבוע, הייתי מבלה בבית"כ של אלגיריאן. שבו עושין ד' ה' חופות ביום זה אחר זה, שעה לכל א' מהן. והמנהג נמשך והולך עד היום. ובירושלים ג"כ לא נשאר זכר כלל לעשות חופה בבית, מרוב עם שאין הבתים מספיקין לה, ועושין אותה בבתי מלון. ובאנו לדברי הפוס' שהיום שאין מקום בבית חתנים, קבוע לעשות חופה לנישואין, אי אין מקום קבוע לשמחה. ובכל מקום שהולכים חו"כ לעשות סעודה נק' חופה, ומברכין שם ברכת חתנים, וגם התוס' יודו לזה. וכמ"ש הט"ז בפירושו.

העולה מזה שמנהגינו במקנאס וקובלנאק, חזק כראי מוצק. ויש לו יסוד גדול מדברי גדולי עולם, ראשונים ואחרונים, ומר"ן הקדוש זצ"ל, ולית מאן דיועזעיניה. וזה יהיה לו ללקח טוב להמשיג, לשמור פיו ולשונו מלדבר גבוהה נגד הגדולים ממנו ונגד הפוס'. וצווי"מ וימן.

הח"פ בירושלים עיה"ק בר"ח אלול הרחמים תשנ"ז לפ"ק.
ע"ה שלום משאש ס"ט

סימן כ"ו

עוד בענין הנ"ל

כל זה כתבתי בשנת תשנ"ז שלא ראה אותה המשיג, ושוב בשנת תשנ"ט יצא לאור ספר זכור לאברהם, קובץ תורני. ושם בנה קל"ג, ראיתי תשובה ארוכה מהרב המשיג בעל עמק יהושע. שבה מאריך לחזק דבריו ולסתור דבריני. ובכל דבריו שכתב הם סברות הפוכות ממש. ועדיין הוא בטעותו. ואיני צריך לחזור שנית לכתוב על דבריו. כי כמה שכתבתי בקיצור בתשובתי בשנת תשנ"ז. יספיק די והותר לסתור כל דבריו. ולא הבין דברי הט"ז הפשוטים. וכבר כתבתי לעיין באוה"פ דף 94 ד"ה ועי' עוד בבאה"ט שהביא דברי הט"ז הנ"ל ופירש אותם להדיא כמ"ש. וז"ל. אבל בנר"ד שאחד מקרוביו או אהביו עושה סעודה לכבוד חתן וכלה לשמח אותם שם, מדוע לא יברך הברכות, אין לך בית חופה גדול מזה, דמה לי מקום שמשמחין בו שנים או שלשה ימים, למקום שמשמחין בו יום אחד.

גם בהמשך הדברים שם ד"ה עוד כתב הט"ז וכו'. שממנו הביא ראה הרב המשיג לחזק דבריו. הרואה יראה שהמשיג לא הבין דבריו. שהרי סיים במסקנתו וז"ל, משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק כמה שמקדשים הכלה תחת מטלית הפרוסה על כלונסאות כמו שהביא הרמ"א בס' נ"ה, אין שום מעלה בבית

שצריך חופה ממש בכליה או אפריון. שהרי בתנח" דבריו כתב סתם, דמקום שאוכלים שם עם בני חופה, בית חתנים מיקרי. אלא כוונתו דבטובה אין מקום לשמחת חו"כ, ואין לזה שם חופה, אבל כשהולך עם כלתו למקום אחר לעשות שמחת חו"כ כראוי, על ידי זה נקרא מניח חופה, ור"ל שעצם קביעות מקום לאכול עם בני החופה, בית חתנים מיקרי, ונקרא מקום חופה, ומסיים וכך הם דברי הרא"ש. ר"ל שכתב להדיא דמקום שאוכלים בו חו"כ מיקרי חופה ג"כ. וכן מדוקדק לשון "א"כ" מניח חופה, ר"ל דבהליכתו למ"א לשמח שם, א"כ עי"ז מניח שם את החופה ובית חתנים איקרי, וזה פשוט. ועי' באוצר הפוס' ס' ס"ב סקנ"ח אות א' ד"ה גם בב"ח וכו', שהביא דברי הב"ח הנ"ל בצורתו עם שורת הפוס' הסוברים לברך בכל מקום. גם הביאו תשו' הט"ז ופענחו אותה כמו שכתבתי ממש. גם הביא שם שהלבוש כב"ח ע"ש.

ומ"ש עוד המשיג. שאצלם בעירם, החתן והכלה קבועים בביתם כל ז' ימי המשתה, והם המומינים הקרובים לסעוד אצלם. ומנהגינו במקנאס וקובלנאק, הוא נגד ההלכה לגמרי, ונגד מר"ן שקבלנו הוראותיו אפי' נגד אלף פוס', ולא הוי מנהג כלל, וכ"ש בה שיש ספק ברכות וחשש ברכות לבטלה, וראוי לבטלו מעיקרו, כי כולו עלה קמשונים, ופשוט וברור שהמוני עם הם שהיו מברכין ז' ברכות לפי תומם בלי לדעת ההלכה על בורים. וכ"כ בכללי התלמוד, המנהג שאמרו מבטל הלכה, הוא מנהג ותיקין. אבל אם אין לו ראייה, מנהג טעות הוא וכו' עכ"ד.

על זה אני אומר. שזה מוסף לחזק ולאמת דברי למעלה, שלא ראה דברי הט"ז, ואם ראה, לא הבין אותם. שהעלה לדעת הרא"ש והטור והש"ע, דאם הלך למ"א לעשות סעודת חו"כ עם שושביניו שיברך ב"ח, ולא הוציאו כ"א סוכה, דאין בה שמחת חו"כ, רק לקיים מצות ישיבת סוכה, אבל זולת זה כל מקום שהולך החתן עם כלתו לסעוד שם, גם זה נקרא חופה. וזה מדוקדק גם בדברי הרא"ש. וכמ"ש בתשובתי הקודמת. גם לא ידע ונעלם ממנו כל גדולי הפוס' שהבאתי בתשובתי הנז'. שאפי' היה באמת דעת מר"ן בהיפך. וכמ"ש למעלה בתשו', לענין מנהג ירושלים. עכ"ז מנהגינו יש לו בסיס ויסוד חזק מדברי גדולי הפוס' הנז', שהביא דבריהם גם אוצה"פ ס' ס"ב.

גם ידועה היא ומפורסמת עי"ת מקנאס יע"א. ברבניה וחכמיה ותקנותיה. מימות הא' המשב"ר והמלאך ר"ב זיע"א, ועד עתה. ועם כל זה הויד לומר, על המנהג שלה, שעלה כולו קמשונים ושראי לבטלו, ולא זע ולא ירא משאתם. גם דיבר ככל העולה על רוחו, שהמוני עם הם המברכים, שלא ידעו ההלכה. ולא ראה ולא ידע, שאין לך סעודה שלא היו נוכחים חכמים רבנים ודיינים. ומעולם לא הויד שום אחד מהמוני לברך ז' ברכות, רק הרה"ג דייין הוא שהיה מברך כל ה' ברכות, וכל הגדול מחבירו הוא המברך ז' ברכות. הרי אתה רואה שבלי ידיעה בפוס', ובלי ידיעה מכל המתרחש, הולך ומדבר ככל העולה על רוחו. ומה ג"כ יצא לו לומר שמנהגינו אין לו ראייה והוא מנהג טעות, במקום שבאמת הוא מיוסד על גדולי הפוס' ראשונים ואחרונים, ועל הטור והרא"ש והש"ע. וכמ"ש הט"ז ומהר"ל מפראג שלא הבין דבריהם כלל. וגם

הראב"ד, והריטב"א, וספר הבתים, ובעל העיטור, וכו' תניא רבתי, וסמ"ק מצוריק, ובפרדס הגדול לרש"י, והמאירי, וים של שלמה משם מהר"ם והרא"ש, פתח יצחק, יד דוד, שלחן העזר, בית עובד, שמלה לצבי, ועזר מקודש, וערה"ש, והרב"ך, ומסגרת השלחן סי' קמ"ט אות ד', ונתיבות השלום נתיב י"ב, ופעולת צדיק ח"ג סי' רנ"ב, וכנה"ג הגה"ט אות כ"ו, הבי"ד הרב ערה"ש ע"ש.

והרב המשיג, בטעותו בדברי הט"ז, הולך ומפרש בשבעה ועשרים הפוסקים הנ"ל שדבריהם סתומים. דאידי ביהו לו חזר הוא ואשתו להתענג בו, דברים שאין להם שום רמז בדבריהם כלל, ושגם בושה וכלימה ליהודי לו חזר להתענג עם כלתו. והוא הזמן לעשות סעודה עם חבירי, ויחזור לביתו ביום אתר הסעודה, ואין יקום בתוך הסעודה, יניח המזומנים שבאו לכבודו ויכנס להתענג, וזו מיעוט דרך ארץ שאין כמותה, שדברים הנעשים בצנעה בביתו של האדם, ילך לדרוש אותם שיעשו אותם לו, בבתים של אחרים בעוד היום גדול. דברים שלא עלו על לב הט"ז חלילה. ולא דיבר רק לחלק בין ביתו של התנן שיכול להתענג לעת שיהיה לבדו, ולא במקום אחר, שא"א להיות זה בעולם, דזה בושה וכלימה. ושוב סיים הט"ז שהיום שאין עושין תופה בבית התנן. רק עושין אותה בשוק, אזי כל המקומות שוין ע"ש. המשיג לא הבין דברי הט"ז. וחזר ואומר, המקור הוא המאור. והנה אתה רואה שאין בידו לא מקור ולא מאור. ולא עיין כל הצורך. ולא עוד אלא שמכניס טעות זו בדברי כל הפוסקים הסתומים, וכן לא יעשה.

וכל זה ראה המשיג בתשובתי באור תורה כסלו תשנ"ח סי' כ"א. והיא תשובתי הקודמת, ועם כל זה העלים עינו מכל זה. והאר"ן לבנות את מנהגינו בעיר מקנאס, ושואה בטעות. ואנשים עמי הארצות הם המברכים וכו' וכו'. כאלו מעולם לא הלך לעיר מקנאס, ולא ידע מרבניה ותכמיה המפורסמים. וכבר כתבתי הצורך בתשובה הקודמת. אלא שהוצרכתי להודיע שראיתי תשובתו הארוכה בס' זמור לאברהם, ואין בה אלא דברים הדברים, ונייף אתנופי לשבח את עצמו שהוא תמיד מכרין אל האמת, אף שהגיע לגבורות. מה שהכל בהיפך, שהגיע לגבורות ולא כיון יפה בדברי הפוס'. וגם דברים שכתבתי לא נתן לב לעיין בהם ולהבין, מאהבת הניצוח הנראית מונח תשובתו הנ"ל, והלשונות שבה המראים על כך. וכבר אמרו רז"ל אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך. וכבר התפללתי עליו שה' יפקח עינו ויתן לו דעת נכונה לחשוב בדבריו קודם שיציאם לפועל, וזאת תהיה תהלתו ותפארתו. וה' יתנו בדרך אמת. וידריכנו בדרך הנכונה. אמן.

ועי' לקמן בתשובת הוכח תוכית שבסוף חלק אה"ע בדברי המשיג בענין אחר.

התו"פ בירושלים עיה"ק ביום טוב' סיון המוכתר בכ"ת ש' תשנ"ט לפ"ק

ע"ה שלום משאש ס"ט.

שעושין בו סעודת הנישואין, טפי מבתים אחרים. דמה לי כותלי בית זה או זה. על כן נר' ברור דיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן וכלה ושמתים שם. וכ"ש לפי מ"ש הר"ן, דלפי הנראה לו יש לברך בכל גזוני בבתים אחרים, ושכן נוהגים היום לברך בכל אחת מהבתים אפילו שלא במקום תופה. אלא שיש לחוש לדברי התוס'. ע"כ. ולפי מה שכתבתי נר' לענ"ד, דאין פ"פ עכשיו שלא לברך. ושוב סיים [הט"ז] שכן מצאתי למהר"ל מפראג בפ"ק דכתובות שפסק כוותי וז"ל ואנו מברכין אף במקום שלא היה שם התופה, אע"ג דאמר' בסוכה, וליתודי בסוכה וליתודי בסוכה, וקאמר אין שמחה אלא בחופה. שאני התם דלא יכול לשמחה כראוי. אבל לענין הא מילתא, איכא שמחה ומברכין שם עכ"ל. והביא דברי הט"ז בב"ש סק"ג. עכ"ל אוה"פ שם. והרי אתה רואה הדברים פשוטים. והמשיג עקם ובלבל אותם, ואומר שהט"ז הצריך חזר יתוד, מה שלא נזכר במסקנת דברי הט"ז ומהר"ל מפראג.

וכן היא דעת ים שלמה, שהביא שם באוה"פ לסייע לדברי הט"ז ע"ש, גם הביא דברי הב"ח לסייע להט"ז, והבאתי גם אני בתשובתי, והלא כמו שפירש בו הרב המשיג ע"ש. ועי' לערה"ש הובא באוה"פ, שהבין בדברי הט"ז כמו שכתבתי ממש, והביא הרבה פוס' הסוברים כן.

וצריך לדעת דאף דקי"ל כדברי מר"ן ז"ל הן בשו"ע הן בביתו הנאמן ב"י, היינו היכא דהשמיט מר"ן דין שלם מהש"ע, והוא כתוב בב"י. בזה אנו פוסקים כדברי הב"י ג"כ. אבל היכא שהעלה דבריו שבב"י, ופסק אותם בש"ע, והשמיט מהם דברים כנ"ד, שהשמיט "ואין דעתו לחזור", לזה דאי, ככונה מכוונת השמיט אותה, לומר דאפילו דעתו לחזור. והעיקר בזה כדברי הש"ע. ועי' בספרי שמש ומגן ח"ב חיו"ד סי' מ"ב דף קצ"ה. הבאתי דברי המחזיק ברכה יו"ד סי' מ"ו אות ד'. וז"ל דאפשר כי מר"ן בעשותו הש"ע רוח על פניו יתלוף ברוח משפט ובריות באר, והדר משמעתיא אשר השמיענו בב"י, ולבסוף סבר לה בפנים אחרות וכו' ולפייהן ישיב מ"ש וכו' עכ"ל. ובספרו יוסף אומץ סי' ס"ט וז"ל וכמה מילי מתוקנים בש"ע, וכתבנו כמה זימני דאח"כ מר"ן חזר בו בהיותו מחבר הש"ע. ואח"כ רב ראיתי שכ"כ הגאון שבות יעקב כמ"ש במ"א. וא"כ אם בש"ע הוא היפך הב"י, על הרוב העיקר הוא מ"ש בש"ע וכו' עכ"ל. וכן הוא בנ"ד. רק דמור"ם הוסיף ואין דעתו לחזור. והרבה פעמים מביא דבריו בסתם על דברי מר"ן, והוא חולק, והאשכנזים אולי יסברו כמותו, וגם מנהג ירושלים כן הוא וכמ"ש למעלה בתשובתי. וכ"כ להדיא באוה"פ סי' ס"ב סקנ"ח אות א', ד"ה ועי' בפתח יצחק וכו', משם הרב שובע שמחות, דמנהג הספרדים בירושלים שלא לברך רק בבית החתן וכו' וכפשטות דעת המחבר כפי הוספת הרמ"א וכ"כ בשערי עזרא בצרי סי' ק"ה עכ"ל. אבל אנו נוהגין כדברי מר"ן בלי תוספת הרמ"א.

וכבר מילתי אמורה. דאפילו היתה דעת מר"ן ברורה להיפך. מנהגינו יש לו הרבה פוסקים אידים על מה לסמוך. והבאתי אותם בתשובתי למעלה, והם תשו' הרא"ש כלל כ"ו, ורבי' ירוחם נתיב כ"ב, ורבינו פרץ, וארחות חיים משם

אינו מסוגל להקים משפחה, ויש לו בן ממנה, ולא רוצה לעבוד. גם הוא סובל מבעיות נפשיות שהיו לו מלפני הנישואין. והאריך למעניתו בראיות נכוחות, ובבידוד דברי הפוסקים ראשונים ואחרונים, ואסקי הלכתא, והקדושין בטלים, מהרבה טעמים, וודש ממני לחוות דעתי.

ועל זה אני אומר, דפסק דינו אינו צריך הסכמה. כי עדין בחיתומיו זכין לו. אמנם לעשות רצונו, אגלה דעתי בקצרה, כי רוב הטעמים שכתב, הם קמחא שחינא בדברי הפוסקים.

הנה טעם הראשון. שהיה עד א' מעדי הקדושין והכתובה, בעל אחותה של אשתו, ונמצא שקידש בעד אחד כשר ועד אחד פסול, וההלכה ידועה בשו"ע סי' מ"ב ס"ב, המקדש שלא בעדים ואפי' בעד אחד אינם קדושין וכו' ע"ש. וגם רמ"א שהחמיר בהסמ"ג, סיים דבמקום עיגון יש לסמוך אדברי המקלין ע"ש. וכבר כתבתי באורך בספרי הקטן שם"ש ומגן ח"ב חאה"ע סי' י"ד, והביא ממנו גם הרב הפוסק שליט"א. ושם נגעיני כמעט בכל הנקודות שכתב בהם הרב הפוסק הי' עש"ב.

שנית. מטעם שכין שיש כאן עד א' פסול. עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, וגם בזה הארכתי שם. ואדכר לן הרב הפוסק. והראש"ל הגר"ע יוסף שליט"א הסכים לדברינו ע"ש.

שלישית. גם מטעם שיחד אותם לעדות, אין לחוש לדברי הח"ס וסיעתיה דסוברים להשלים העדות ע"י אנשים שבאו לחופה, דכיון דיחד אלו הרי הוציא כל הולת שלא יעידו. והענין ארוך ע"ש בספרי הנו' בתשובתי הנו'. ובוה לא אדכר לן הרב הפוסק. גם העלתי שם דאין חילוק בין הזמין התתן העדים וייהודם לעדות, לבין אם הרב הזמין. בכלם אם עד אחד פסול, בטלה מקצתה בטלה כולה, ובוה לא אדכר לן.

אמנם ראיתי בפסקו דבר חדש שלא דברתי בו. והוא הפרט שהביא, שהעד הקרוב שהעיד, הוא קורבה של אישות. שהיה בעל אחותה של הכלה. ודן בזה אם פיסול העדות הוא מדאורייתא, וממילא בטלה העדות לגמרי, או נימא דהפיסול הוא רק מדרבנן, ומדאורייתא מקודשת, לדעת הרמב"ם, וממילא צריכה גט, ואם ירצה לקיימה צריך קידושין אחרים בעדים כשרים. ונשא ונתן בזה, והעלה להקל. ובשבילי זה דבר חדש שלא כתבתי בו בשום א' מטפרי. כי כל פיסול העדים שדנתי בהם היה פיסול דאורייתא, מחללי שבת באיסורים דאורייתא ע"ש. ולא הוצרכתי לזה, ולכן אמרתי לכתוב בזה מה שנלע"ד.

ודל הרמב"ם פי"ג מהל' עדות הלכה א', אין פסולים מדין תורה אלא קרובים ממשפחת אב בלבד, והם האב עם הבן ועם בן הבן. והאחים מן האב זה עם זה ובניהם זה עם זה ואין צריך לומר הדודים עם בן אחיו. אבל שאר הקרובים מן האם או מדרך האישות כולן פסולים מדרבנן עכ"ל. וממילא דכל מ"ש הרמב"ם שם בהלכה י"ג, לפסול כל קורבה מחמת אישות. ושהאיש עם אשתו בראשון, וכו', כל זה אינו אלא מדרבנן ע"ש.

שוב בעת ההדפסה אינה ה' ליד. ושלוה לי במתנה ספר "תרחם ציון" להרה"ג בנציון הכהן זצ"ל. וראיתי שם שדיבר בענין זה באריכות מדף רכ"ה עד דף רצ"ו. ואחר שהביא כל הדיעות. והעלה להלכה כמו שכתבתי בתשובתי הנו' [אף שיש חילוקים בינינו בפי' דברי מר"ן ז"ל] ושהמנהג הוא כך. שוב כתב בדף רס"ד, שבמקום מנהג אין לומר ספק ברכות להקל, וסיים ח"ל וגם בתוצה לארץ נר' שכן היה המנהג אצל הספרדים. שכן שמעתי מפי חותני הרח"ך הי"ו, ששמע מאביו. שבימיו היו נוהגים להזמין את התתן לשמות אצל הקרובים ומברכים שם שבע ברכות. ושוב נתבטל המנהג בימיו כנראה מחמת מחסור בימי מלחמת העולם. אך נר' שלא נתבטל לגמרי. שכן כתב הרה"ג הנאמ"ן יצ"ו, בהערה בס' גפש חיה (מערכת ח' אות י"ד), ששמע משאר בשרו הרנ"ך יצ"ו, שבחנותו עשו לו שבע ברכות בסעודה אצל הקרובים, בנוכחות מו"ז הקדוש מוהרמ"ך ולא אמר כלום. וכתב שם שכן נהגו במרוקו לברך בבית הקרובים. וכן ראיתי למו"ז הקדוש בספר שואל ונשאל (ח"ג סי' תל"ח) וכו' ע"ש. וסיים וז"ל ועתה ראיתי בירחון אור תורה (אייר תשנ"ג דף תקפ"ב) שכתב הר"ח עבאדי הי"ו, שכן נהגו בהרבה קהלות ספרדיות לברך בכל מקום. ושכן נהג הצדיק מוהר"ר יעקב אביחצירא זצוק"ל, לברך בביתו לתתנים קרוביו עש"ב. וזו עדות גדולה שכן המנהג פשוט במרוקו, שאם היה ספק בדבר לא היה עושה מעשה בעצמו עכ"ל.

הרי כמה רבנים גדולים שהעידו על המנהג שכן הוא כמו שהיה בעיר מולדתי. ושהצדיקים המחמירים בכל ענין עושים כן. ועוד אני מוסיף דבר שלא כתבתי אותו בכל תשובתי הנו'. והוא שבעיר מולדתי מנאס יע"א, כל החופות של העיר נעשים בבית הכלה. שכיום ד' בבקר הולכים להתפלל תפילה חגיגית עם התתן בבהכ"נ שלו. ומשמם הולכים ישר, כל הצבור עם התתן לבית הכלה. שהיא כבר מקושטת ויושבת על כסא מיוחד. והתתן עומד על גבה. ושם מקדש אותה ומברכין שבע ברכות, בנוכחות רבני העיר. ואו יוצאת בהיונמא לבית הבעל, עם כל הצבור בניגונים בכנור ועוגב, ושם עושים סעודות ומברכין ז' ברכות. וגם אצל קרובים המזמינים התתן וכלתו, והרבה מזומנים, ועושים ז' ברכות. וזה ראיתי בעיני כל ימי חורפי. עד שנתחדש הענין, שיש קהל רב, והמקום צר מהכיל, וחזרו לעשותה בבהכ"נ. ובכל אופן היום בכל הערים במרוקו עושים חופות בבתי כנסיות או באולם, ונמצא שאין כאן בית חתנים. ובכל מקום שמוזמן התתן לסעוד עם שאר המזומנים, שם ביתו, ושם היא בית חתנים, ומברכין ז' ברכות. וזה מה שנתחדש אצלי.

הח"פ ירושלים עיה"ק ביום ששה כסלו תש"ס לפ"ק ע"ה שלום משאש ס"ט.

סימן כ"ז

בקשת אשה עגונה להיתר נישואין

הגיש לפני הרה"ג אב"ד מקודש. חריף ובקי, מוהר"ר אליהו עצור שליט"א. את פסק דינו הארוך והמנומק אשר כוננו ידי קרשו. להתיר אשה עגונה, אשר תיכף לחתונה גילתה שבעלה

שו"ת שמש ומגן חלק ג אבן העזר סימן סז (קישור)

וכאלו שתקה ולא דברה כלל. עיי' ב"ש סי' ד' סק ט"ל. אבל דבריה השניים להכשיר הבת היא נאמנת. ואף שלפי דבריה היתה ג"כ עם הבעל והיא תחת בעלה, עכ"ז תלין רוב אתר הבעל, והבת היא מבעלה הא'.

ולחשש שמא יבא אח"כ הבעל ויאמר שלא היה ד' חדשים ויותר קודם הגירושין, והוא נאמן כפי הדין, כיון שהיא אשתו בחו"ק, ויש לו דין יכיר. עכ"ז אינו ודאי ממזר, דשמא זינתה עם גוי, וממנו נתעברה, דכיון דדיימא מישראל שהוא איסור כרת, כ"ש דדיימא מאיסור קל, שהוא הגוי. והוא ספק ממזר שמוחר מן התורה. ואפי' יהיו רוב פסולים. כבר הוכחנו בתשובות אחרות. דהתורה אמרה לא יבא ממזר, ממזר ודאי הוא דלא יבא. הא ספק ממזר יבא, ואפי' ברוב פסולים. עכ"פ נשאר ספק אפי' קטן, והתורה חשבה אותו כאלו אינו ממזר כלל. וא"כ עם הספק שנתחדש, דשמא נתעברה אחר הגירושין מבעלה, וילדה לשבעה למקוטעין. ולהוסיף שבעת שבאו לירשם אחרי הגירושין, לא ניכר בה ריח הדין, שהרי אם ילדה לט'. בשעת גירושין היה לה כבר בעיבור קרוב לארבעה חדשים שהיא יותר משליש עיבור, והיה צריך להיות ניכר, ולא ראינו שהעלו חששה זו על לבם, ומסתמא לא היתה מעוברת כלל, ונמצא שהוא בן ז' לאחרון, וכמ"ש הרב דוב הלוי שליט"א ישר חיליה.

וא"כ לפי כל הנ"ל, יש בנוד"ד תלת ספיקי. ספק ראשון, שמא הוא מבעלה הא', כטענת האשה באחרונה, שהיא נאמנת להכשיר. ואת"ל שאינו מבעלה, והוא שמא יבא בעלה ויאמר שלא היה עמה קודם גירושין, יש ספק שני שהוא מגוי. ואת"ל שאינו מגוי, וגם לא מבעלה, שמא הוא בן ז' לאחרון, וכשרה לבא לקהל. והווי תלת ספיקי.

העולה מזה. שהבת אריאן מועטי, בתה של זהבה מועטי. היא מותרת לבא בקהל בשופי. ותוכל לפתות תיק לנישואין, עם בן זוגה. ותול"מ. ואפריין נמטייה להרב הראשי לישראל שליט"א, שטרם להביא את התיק לפאריז. ועל ידו באה המצוה הזאת להתיר עגונה, הגה שכרו אתו ופעולתו לפניו. ולראיה עד"א ח"פ ע"ת פאריז, בהיותי בחופש. ונשלח בפאקס להרב הראשי שליט"א, וזה היה ביום כ"ו לעומר תשנ"ט לפ"ק.

ע"ה שלום משאש ס"ט

סימן ס"ז

דין גדר חופה, ודין ז' ברכות חוץ לבית החתן.
גדרשתי מאת הרב הפוסק, הרה"ג יעקב משה הלל שליט"א. להשקיף על תשובתו הנ"ל, שרוצה להרפס בספרו וישב הים ח"ב סי' ז'. ולחוות דעתי לענין דינא. וראיתי לו שהאריך למעניתו להביא כל הנאמר בדברי הפוס'. בענין דין חופה. כיצד היא לענין דינא, כדי שיהיה לו קנין באשתו. לא הניח זווית ופנה שלא העלה על ספר. יישר חיליה ותוקפיה לאורייתא. והביא ב' דיעות הידועים. אחת, דעת הרמב"ם, דצריך יחוד הראוי לביאה, ובה קונה אותה, ב'. דעת שאר פוס' הדין והארתות חיים בשם

העישור ורבי' ירוחם, הסוברים דאין צריך יחוד הראוי לביאה. אלא סגי בכלונסאות, ואפי' חופת גדה קונה. ושוב הקשה דברי מר"ן השו"ע אהר"י, דבס"י ג"ה וברס"י ס"א העתיק דברי הרמב"ם בסתם, ואלו בס"י ס"א ס"ב, פסק דחופת גדה קונה כדברי הרי"ן. וראיתי לו שעשה פשר דבר, דלכתחילה פסק מר"ן כהרמב"ם להצריך יחוד הראוי לביאה, ובדיעבד פסק בסעיף ב' כהרי"ן ז' וסיעתיה דחופת גדה קונה. ע"ש.

ולדעתי תירוץ זה אינו נראה כלל, שהרי מר"ן ברס"י ס"א, כתב להדיא דאם היתה גדה וכנסה לחופה ונתיחד עמה, אינה כאשתו לכל דבר, ומשמע דאפי' שכבר עשה בדיעבד וכנסה לחופה, אינה כאשתו. אמנם ענין זה, כתוב באורך בספרי שמ"ש ומגן ח"א חאה"ע סי' ד'. ושם עמדתי על קושיא זו. וכתבתי שכבר נתעורר בזה, הרה"ג מור"י עייאש ז"ל, בבית יהודה ח"א סי' ב', והניח בצ"ע. וכמו שגם הרב הפוסק הביא דבריו. ואני הצעיר יישבתי שם על נכון. שדברי השו"ע בב' המקומות הם לדעת הרמב"ם. ודברי מר"ן בסעיף ב', כוונתו דאין לעשות חופה גדה על מנת שלא יקנה אותה עתה, ונברך ברכת הקידושין ושבע ברכות, ותשאר כארוסה עד שתטהר ותהיה ראויה לביאה, לזה אמר דאין כשר וראוי לעשות כן, כיון דאסור להתיחד עמה. וגם הוסיף הרמב"ם, דאם נעשה הכל בדיעבד שעשו חופה וברכו ברכת חתנים, ונתייחדו או לא נתייחדו, אף שעדיין היא כארוסה לכל העניינים, עכ"ז אין לברך עוד פעם ב' בזמן שתטהר. ואותה ברכה ראשונה, מועילה להתירה לבעלה, לזמן שתהיה ראויה לביאה. ועיין שם שהעלתי שמנהגינו הספרדים שלא להצריך יחוד לגמרי. אלא סגי במה שעושים סדינים או חופה מן כלונסאות, זה הוי חופה וקונה אותה על ידי זה לכל הדברים. וכתבתי שהוא מיוסד ע"פ דברי קדמונינו הא', מוהריב"ע ומוהריב"ן ומוהר"ש הצרפתי ומוהר"א אבן דגאן זלה"ה. ותשובתם נדפסה בספר משפט וצדקה ביעקב ח"ב סי' קפז. והביאה גם הרב הפוסק. וגם הרה"ג נופת צופים חאה"ע סי' יא' כתב כן. ושכן מצא בתשו' חכמי פאס הקדמונים נ"ן. ובודאי שהיא התשובה הנ"ל. ועוד הבאתי פוס' אחרים הסוברים כן ע"ש"ב. וגם הרב הפוסק העלה כן להלכה. וכן המנהג פשוט.

גם מה שתלה הרב הפוסק, דין חופה הנהגת כל שבעה, בחופה של שעת נישואין. לא כל הפוס' סוברים כן. דלדעת הרמב"ם דחופה דשעת נישואין, בעי יחוד הראוי לביאה. עכ"ז חופה של ז' ברכות של ז' הימים, אינה צריכה יחוד הראוי לביאה. דלמה יהיה צריך זה. אם בשביל הקנין, הרי כבר קנאה ביחוד הא' ולמה צריך עוד יתורים אחרים. וכל עיקר הו' ברכות בכל הו' הוא לשמחת חתן וכלה, לשמחת עמהם ממש, וא"א שיהיה מקום יחוד הראוי לביאה, דא"כ לא יראה שום אדם, ואיזה שמחה לחתן תהיה כאן. ומסכת עירובין שנו כאן, והספק שבשבע ברכות הוא, אם צריך דוקא בית חתנים, דהיינו בית החתן ממש. או כל מקום שהולך שם נקרא בית חתנים. ויש פוס' הביאם הרב הפוסק, המצריכים גם בתלכו למקום אחר, שצריך שיהיו החתן והכלה, יושבים במקום הנוד ומובדל בהדרגה, יותר משאר מוזמנים. אבל ההלכה והמנהג הפשוט הוא, דכל מקום שהולכים החתן והכלה להיות מוזמנים שם, אפי' בעיר

כיון שהגט לוקח זמן רב, וגם זה מעייף, אולי במעשה נתינת הגט עצמו. הוא לא יהיה בצלילות הדעת מספיק, כיון שהרופאים שלו אמרו שקשה לו להתרכז זמן רב.

עוד נסתפק הרב שליט"א, ח"ל, ראוי לציין שכששואלים אם הוא רוצה לתת גט, הוא עונה בהרכנת הראש שכן, וגם הוא רוצה לקבל את כסף שהבטיחו לו עשרים אלף דולר. גם כשמדברים אתו הגיל, רואים אותו שפוי בדעתו כמעט כאדם נורמלי. במקרה דנן, אנו רואים שמצד אחד הוא מבין הדברים, ומצד הב' מתבלבל בשאלות. ויתכן שהוא מבין מעשה הגט ונתינתו, אבל מתבלבל הוא בבדיקות, עכ"ד הרב שליט"א.

תשובה. הנה עיינית בש"ע ובב"י סי' קכ"א סעיף ד' ח"ל שכיב מרע שמצוה לכתוב גט, צריך לדקדק בו שיהיה שפוי בשעת כתיבה ובשעת נתינה ע"כ. מוכח להדיא דלא סגי שיהיה שפוי בשעת כתיבה לבד. ובודאי כוונתו דאפי' אמר בפירוש כתבו ותנו גט לאשתי בשעה שהיה שפוי, עכ"ז בעינן שיהא שפוי בשעת נתינה. דאם איירי מר"ן בלא אמר כתבו ותנו, אלא כתבו לבד. פשיטא דצריך עוד שיהיה שפוי בשעת נתינה, ומה אתא לאשמעי'. אלא כוונתו ברורה. דאף שצויה כתבו ותנו בשעה שהיה שפוי, צריך לדקדק גם על שעת הנתינה שיהיה שפוי. אלא שיש להסתפק. אם היה שפוי בשעת כתיבה וגם בשעת נתינה, אלא שבנתיים בין כתיבה לנתינה נתבלבל, ושוב חזר להיות שפוי בשעת נתינה. אם העיקר הוא שבשעת כתיבה נתינה יהיה שפוי, ואין חוששים למה שבנתיים, או נימא דצריך שיהיה שפוי משעת כתיבה עד שעת נתינה.

ובב"י הביא דעת הרא"ש בזה שמשמע ממנו שאם תטרף דעתו בנתיים אע"פ שתחזור דעתו עליו הגט פסול עכ"ל. ושוב הכריע גם בדעת הרא"ש והתוס' דטעות היתה בגירסא וצריך להגיה כתיבתו במקום נתינתו, ושכן דעת רבינו ירוחם. והאריך בזה דודאי בין כתיבה לנתינה, אע"פ שיתקלקל לית לן בה לכ"ע, דאפי' על שעת נתינה דנין אי בעי שיהיה שפוי וכו'. והעלה דודאי מקפידין על שעת נתינה, אבל הבו דלא לוסף עלה להקפיד בין שעת כתיבה לנתינה עש"ב. וכן מדוקדק מדבריו בש"ע שכתב, צריך לדקדק שיהיה שפוי בדעתו בשעת כתיבה ובשעת נתינה. וממה שלא כתב צריך לדקדק שיהיה שפוי משעת כתיבה עד שעת נתינה, מוכח דלא קפיד על הבנתיים. וכמו שכן העלה בב"י. ומזה יש לדון לנד"ד, דבעי' שיהיה שפוי רק בשעת כתיבה ובשעת נתינה לבד.

ולכן בנדון זה אם בדקו אותו בשעת כתיבה והיה טוב. וגם יהיה מקפיד על הכסף. מוכח שהוא מבין מה שאומר. ואע"ג שנתבלבל בענינים אחרים, הנה אנו רואים דקפיד על זה שיכתב הגט ויקח את כספו המיועד. ואם באנו לשעת נתינה ורואין שנתבלבל, אזי נעכב את הנתינה עד שיחזור לאיתנו ויהיה שפוי ואז יתן הגט. ולספק שמא כל היום יהיה מבלבל עד למחר, ואז יכול להיות שפוי, ובנתיים יכול הגט ליפסל כיון שלא ניתן בומן הכתוב בגט, אזי טוב לעשות הגט ע"י שליח. דא אפי' יום או יותר ואז יהיה שפוי, אין צער. כיון דהשליח יכול להוליכו מאחר, ככל

אחרת נקרא בית חתנים, כסברת הפוס' כן. והביאם הרב הפוסק. וכן מוכח מתשו' הרא"ש המובא שם, שכתב אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו אחריו, ועושין אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים עכ"ל. הרי דלא הצריך לא אפיריון ולא כילה וכו' דכל זה הוא שייך לשעת החופה כדי שיקנה אותה. אבל אחר שקנה אותה, אין צורך יותר לשום דבר. רק מקום שנמצא שם החתן וחביריו לסעוד ולשמח שם סגי בזה לברך ז' ברכות. וזה ברור.

ומ"ש בתשו' מוצב"י הנ"ל ח"ל, ושם עיקר ישיבתם כל ז' הימים, והיה חופה. דבר פשוט הוא. דמ"ש ושם עיקר ישיבתם כל ז' הימים, לאו דוקא. אלא שכן היה המעשה אצלם. אבל עיקר הקנין הוא, שבשעת ז' ברכות הראשונים של שעת הנישואין יהיה דבר זה, וזאת נקראת חופה, ובוה קונה אותה. אבל אחר שקנה אותה כבר, מה צריך כל ז'. שהרי אפי' לדעת הרמב"ם המחמיר, לא דיבר אלא על שעת החופה לבד. וגם הרב מוצב"י לא דיבר בדיון ברכת חתנים כל ז', אפי' תהיה, וזה נזכר בפוס' אחרים, שהביא הרב הפוסק. ועי' ספרי שמש"ש ומגן ח"ב תאה"ע סי' כ"א את ד', שהבאתי הרבה פוס' דא"ץ שום כילה. והבאתי תשובת הרב"ך סי' ע"ג, שחילק בדברי מר"ן דלא דיבר אלא בזמנו שהיו קובעים בית חתנים כל שבעה במקום אחד עם אפיריון וכו'. אך לדידן דאין חופה קבועה רק בשעת הנישואין, אזי כל היכא דחתן וכלתו עמו נמצאים שם נקרא חופה ומברכין שם ע"ש. ויש ללמוד מזה בק"ו לדידן שאין עושין חופה כ"א בבהכ"נ או באולם, והאשכנזים עושין בשוק תחת אויר השמים, ואח"כ הולכים לבתיהם. דודאי אין מקום קבוע לחופה, ובכל מקום שהולכים שם חתן וכלה נקרא חופה ומברכין ז' ברכות. וכל זה מחזק מנהגינו יתד בל תמוט עי' בספרי שם באורך. וכתבתי שם שגם בירושלים ת"י, ראוי לנהוג כן, כיון שאין מקום חופה קבוע לו' הימים ע"ש אם תרצה לרווח צמאונך. וגם הרב הפוסק שליט"א, העלה כן במסקנתו, בשני הדברים. הן ביחוד הראוי לביאה שאינו צריך לפי המנהג וכמו שהעידו קדמונינו ג"ן. הן שיכולים להעתיק קביעות השמחה של חתן וכלה, ממקום למקום, כמה פעמים, ושכן הוא המנהג.

באופן שאני הצעיר, מסכים עמו להלכה, בב' הדברים הנ"ל. ותול"מ. התו"פ בעיה"ק ירושלים ת"ו. היום ה' אדר ראשון תשנ"ז לפ"ק. [ועי' לעיל סי' כ"ד כ"ה כ"ו הארכתי בזה ע"ש.]

ע"ה שלום משאש ס"ט.

סימן ס"ח

דין משותק לענין גט

ראיתי את השאלה מהרה"ג יוסף ח' שחיבר שליט"א, הרב הראשי למילאנו, ששלח להרה"ג ר' עובדיה יוסף שליט"א, שמסר לי להשיב עליה, להיותו עסוק הרבה בימים הללו.

השאלה היתה, בענין אחד שנשתתק, ויש לו עתים שהוא מיושב. ונסתפק הרב, שאפי' יענה נכון על השאלות,

שו"ת שמש ומגן חלק ד אבן העזר סימן פד (קישור)

קידושין בלא עדים, ואנו נכנסים לספק נמצא קרוב או פסול וכ'.

ולקוצ"ד קשה לומר כן על הרבנים הממונים שיעשו כן ולא ידעו שצריך עדים לקידושין, ולפי"ז יש לעז על כל החופות שנעשים בפאריז, וראוי להתריע על זה על ידי כבודכם ולתקן המעוות. ועוד שלהדיא, באחת מן העדויות שקבלתי בלשון צרפת, מעיד על הרב המקדש שקודם שהחתן מקדש הרב מראה הטבעת לעדים, ודורש מהעדים להביט בה, גם אמר להדיא העד שהרב לוקח עדים מיוחדים שיעידו על הקידושין ועל הכתובה.

אשר מכל זה, אני מצהיר שדעתי שלימה שהקידושין של א. כ. הם בטלים ומבוטלים מכל הנאמר ונזכר לעיל, והאשה הנ"ל היא משוחררת מעיגונה, ותוכל להנשא כדת משה וישראל בשופי, לכל גבר דתצביין, ואין צריך ליכנס בנמצא קרוב או פסול.

אמנם כיון שהאשה הנ"ל קובעת דירתה בפאריז, לכן אני מתנה תנאי מפורש שהרב הגדול יסכים על פסק זה, ואם הוא מסכים, גם אני מצטרף למצוה רבה כזו להתיר, ותול"מ.

החופ"פ בירושלים עיה"ק בשלהי אדר א' תש"ס לפ"ק.

ע"ה שלום משאש ס"ט

סימן פד

ענייני אהע"ז, מתוך הערות על ספר "משנת שלמה".

א. אם מברכין ז' ברכות שלא בבית החתן בזה"ז. ב. אם קבלנו דברי מרן בשאר ספרים הוין מבית יוסף וש"ע. ג. אם אפשר לברך ז' ברכות על כוס של ברכת המזון. ד. בדיני סמך סמיקא, אי בעינן ס"ם המתהפך. ה. האם צריך לכתוב בכתובה "דחזו ליכי מודאורייתא"

באור שמש כי יהל, כן העיר וזרח לנגד עיני ספר "משנת שלמה" ב' חלקים (על מסכת כתובות ומסכת גיטין), מעשה ידיו להתפאר של הרב הגדול המופלא וכבוד ה' מלא וכתר ש"ט עולה, חריף ובקי, שוקד על דלתות התורה ומזכה את הרבים, הגאון מוהר"ר שלמה שלוש שליט"א הרב הראשי וראב"ד בחיפה היפה.

מדי עוברי על חלק הראשון נראו לי קצת הערות דלהלן.

א'. בענין אם הזמינו החתן והכלה ואפילו בעיר אחרת, ראיתי לו שהביא דברינו בשמ"ש ומגן ח"ג חאהע"ז ס' כ"ד כ"ה כ"ו, לקיים מנהגינו בעיר מקנאס דאפילו הזמינו למקום אחר מברכין ז' ברכות, והוא מיוסד ע"פ דברי מר"ן (ש"ע אהע"ז ס')

ס"ב סעיף י'), וע"פ דברי הרא"ש (סוכה פ"ב ס"י ח'), והר"ן (על הריף שם יא, ב ד"ה וכתבו), שהביא הבית יוסף (אהע"ז ס"י ס"ב), וכמו שהאר"ך הט"ז (שם ס"ק ז'), והביא לעזרתו מדברי מהר"ל מפראג זצ"ל בתשובה, וסיים שבזמנינו שעושים החופות בשוק [או בביהכ"נ לספרדים] גם התוס' (סוכה כה, ב ד"ה אין), יודו, שאין שום מעלה לבית החתן טפי מבתיים אחרים, דמה לי כותלי בית זה או אחר, וזה ברור. והכוונה דזה אפילו לדעת מר"ן והתוס' והרא"ש והטור, יודו דיש לברך ברכת חתנים בכל מקום.

ישוב הבאתי מנהג ירושלים, וכתבתי שהוא מיוסד ע"פ דברי התוס' (הג"ל), כפי מה שהבינו בהם הרא"ש והר"ן (הג"ל), דחוץ מבית החתן לא יברך ברכת חתנים במקום אחר. והבאתי דברי אוצר הפוסקים (ס"י ס"ב ס"ק ג"ח), בשם שובע שמחות (פרק א' סעיף י"ז), שכתב דמנהג הספרדים בעיה"ק ירושלים שלא לברך רק בבית החתן, וכפשוטו דעת המחבר כפי הוספת הרמ"א, וכן פסק בשו"ת בשערי עזרא ח"א ס' ק"ה, עכ"ל. וכתבתי שזה היפך הט"ז ומהר"ל מפראג (הג"ל), והב"ש (ס"י ס"ב ס"ק י"ג), והב"ח (שם אות י'), והלבוש (ס"י ס"ב סעיף י'), שכולם הבינו בדברי הרא"ש והר"ן דאפילו יחזור לביתו אותו היום נקרא קביעות, ובודאי שהם סוברים שבכוונה מכוונת השמיט זה מר"ן, ולא כתב "ואין דעתו לחזור", שלא ישר ספק בדעתו כלל, דאפילו דעתו לחזור העיקר לברך במקום אחר.

והנה ראיתי להמחבר בפנים שאחר שהביא דברי הנ"ל, ואמר שצדק ר"ש משאש דדברי הט"ז ברור מללו, דאם החתן מוזמן ע"י קרוביו גם שם נקרא חופה, ואחר שהעריך את דברי, חזר ואמר שלפי דעתו, מר"ן סובר דדוקא שהלכו לגור שם, אבל אם דעתו לחזור לביתו לא יברך ז' ברכות, ע"ש. ורק במקנאס הוא מטעם מנהג, ובמקום שאין מנהג צריכין לעשות כמר"ן, עכ"ל.

והנה נראה מדבריו שהביאו לזה מהתוספת על דברי מר"ן שהוסיף בהג"ה "ואין דעתו לחזור", וכמ"ש אוצה"פ הנ"ל שעל זה מיוסד מנהג ירושלים, אבל לדעת מר"ן שהשמיט לשון זה מוכח דאפילו דעתו לחזור מברך.

וכבר הארכתי בספרי שם ס' כ"ו, דאף למאי דקי"ל לפסוק כדברי מר"ן הן בש"ע הן בבית יוסף, ששניהם נגלו לפני אבותינו נ"ן וקבלו אותם כאלף פוסקים, היינו היכא דהשמיט מר"ן דין שלם מש"ע והוא כתוב בבית יוסף, בזה אנו פוסקים כדבריו בבית יוסף אף שלא העלה אותם בש"ע. אבל היכא שהעלה דבריו שבבית יוסף ופסק אותם בש"ע והשמיט מהם דברים, כנדו"ד שהשמיט "ואין דעתו לחזור", לזה ודאי דבכוונה מכוונת השמיט אותם לומר דאפילו דעתו לחזור, והעיקר כדברי הש"ע. והבאתי דברי המחזיק ברכה יו"ד ס' מ"ז אות ד', וז"ל, דאפשר כי מר"ן בעשותו הש"ע, רוח על פניו יחלוף, ברוח משפט וברוח באר, והדר ממשמעויה אשר

השמיענו בבית יוסף, ולבסוף סבר לה בפנים אחרות, ולפיהן ישיב מ"ש וכו', עכל"ה. ובספרו יוסף אומץ סי' ס"ט, וז"ל, וכמה מילי מתוקנים בש"ע, וכתבנו כמה זימני דאח"כ מר"ן חזר בו בש"ע בהיותו מחבר אותו, וסיים ואח"ז רב ראיתי שכן כתב הגאון שבות יעקב כמ"ש במ"א, וא"כ אם בש"ע הוא היפך הבית יוסף, על הרוב העיקר הוא מ"ש בש"ע וכו', עכל"ה. וכן הוא בנדר"ד, רק דמור"ם הוסיף ואין דעתו לחזור, והאשכנזים אולי יסברו כמותו וגם ירושלים נמשכו אחר דבריו, וכמ"ש באוצה"פ הנ"ל סי' ס"ב ס"ק נ"ח הנ"ל דמנהג ירושלים הוא ע"פ התוס' של הרמ"א, אבל לא מפני זה נאמר שדעת מר"ן כן היא, וכמו שהכריע הט"ז ומהר"ל מפראג כנז"ל.

ובפרט היום שאין לנו חופת חתנים קבוע, אלא או בשוק או בביהכ"נ, דודאי גם מר"ן יודה דכל המקומות שוין, ושם יברך במקום שהלכו שם החתן והכלה להיות מוזמנים שם.

שו"ת דברות אליהו (אברז'ל) חלק ז סימן צב ([קישור](#))

סימן צ"ב

בדין: ברכת חתנים

ראיה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר דה"פ אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו ועושין אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים וכן פסק האור זרוע הובא בהגהות אשר"י עיין שם.

וכן פסק מרן השו"ע אהע"ז סימן ס"ב סעיף י' וז"ל י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים והני מילי כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו אבל אם הלך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עימו נעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך שבעה, ע"כ.

והנהגה בכנסת הגדולה שם סימן ס"ב כתב ומנהגינו כדברי הר"ן (סוכה כ.) לברך בכל מקום שאוכלים שם החתן והכלה והיינו אף שלא במקום שעשו שם את החופה והמשתה אלא כל שבאים החתן והכלה לאיזה מקום ועושים לצרכם סעודה יש לברך ברכת חתנים ע"כ.

ומפורשים הדברים כן במאירי סוכה שם, אחר שמבאר שם מהו בית חתנים ומהו חופה. מסיים וז"ל מ"מ יש אומרים שכל מקום שחתן מתקין בו סעודה מברכים שם ברכת חתנים ולא אמרו בית חתנים אלא לאפוקי בית אירוסין ולא פטרוהו מן הסוכה אלא מפני שהוא צריך לשמוח וסתם סוכה א"א לשמוח וכו' ומ"מ הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודה של אחרים לכבדם שאין מברכים שם שבע ברכות מאחר ואין הסעודה בשבילו הא אם אחרים מזמינים אותו ועושין לו סעודה בביתם לכבודו יראה שהדין לברך שם ברכת חתנים ע"כ.

שאלה: מנהגינו במרוקו מימים ימימה ומקדמת דנא זה מאות בשנים לברך כל השבע ברכות לחתן ולכלה כל השבעת ימים בכל מקום שסועדים אפילו אינו ביחס וזה נעשה בפני גדולי ישראל ופוסקים עצומים ואין צריך למנותם הגם ידועים ומפורסמים ואין צריך הדבר ראיה ועתה בא"י קם איזה מערער ומטיל דופי במנהג זה שלא לברך שבע ברכות אלא בבית של החתן וכלה בלבד ופעמים רבות נשאלתי על פתגמא דא אם יש לחוש לאותו מערער ולבטל מנהג זה? **תשובה:** אין לבטל וחייבים להמשיך במנהג הטוב הזה דהוא מיוסד על אדני ההלכה והפוסקים ויסודתו בהררי קודש ואין לשמוע למערער שהוא ולבטל ח"ו מנהג קדום וקדוש זה אשר יסדוהו ראשונים כמלאכים ועתה נבוא לבאר מקורו בהלכה בס"ד.

הנהגה בגמ' מסכת סוכה כ"ה ע"ב אמר רב חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה מ"ט משום דבעי למיחדי וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה וליכלו בסוכה וליחדו בחופה אין שמחה אלא במקום סעודה ע"כ.

וכתבו התוס' שם ד"ה אין שמחה אלא בחופה וז"ל משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה ובפ"ק דכתובות דף ז ע"ב אמרינן נמי מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע דוקא במקום חופה דהוא בית חתנים וכו' וצריך לדיקדק מה היא חופה, וכו' אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה ע"כ.

הרי מבואר שבית חתנים נקרא מקום שקבעו שם החתן והכלה שבעת ימי המשתה.

אולם הרא"ש פרק ב' שם סימן ת. כתב ונהגין שעושין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ונראה מהכא אין

וכן כתב באורחות חיים הלכות ברכת המזון ח"א סימן ס"א שאם הזמין החתן והכלה בבית אחר שאומרים שם ז' ברכות שאם יש פנים חדשות חוץ מברית מילה דההיא לא בשביל חתן הוא, ע"כ.

וכן כתב רבינו ירוחם בחלק חוה ח"כ עמוד קפו צד ג' וז"ל שאם יוצא החתן מחופתו וכלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר מברכין שם באותו בית שאוכלים שם ברכת חתנים כי לעולם במקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה והיינו שבכל מקום שאוכלין שם החתן והכלה ונעשית הסעודה בשבילם חשוב כמו בית החופה ויברכו שם ז' ברכות ואפילו אם לא קבעו את עצמם שם, ע"כ.

וכן דעת הראב"ד הובא בספר הבתים וז"ל והראב"ד כתב כל מקום שהחתן מיסב שם מברכין ז' ברכות ונראין דבריו עכ"ל.

הרי מבואר מכל הנהו רבוותא שאם הולכים החתן והכלה למקום אחר שהכינו סעודה עבורם לכבוד החתן והכלה הרי זה בית חתנים ומברכין שם ז' ברכות והוי בית חתנים ודו"ק.

והיינו דלא כמרן השו"ע דאיהו סב"ל דדוקא כשאין דעתו לחזור לחופתו הוא דיכולים לברך שם ז' ברכות אבל אם דעתו לחזור לשם אינם מברכים ז' ברכות שם אבל כל הראשונים הנ"ל סב"ל שאם הוכנה סעודה בשביל החתן והכלה והזמינוס הוי זה בית חתנים ומברכים שם ז' ברכות, עיין שם.

והנה שאלה זו עלתה גם על שלחן הגאון הט"ז סימן ס"ב ס"ז וז"ל שאלה אדם שעושה נשואין לביתו ודרך שאחד מקרוביו או אוהביו מסייע לו בהוצאות הנישואין, או שעושה לכבודו ועושה סעודה לחתן ולכלה ומזמין שם קצת מאוהביו ביום אחד מימי המשחה אם יש לברך שם ברכת חתנים כי ראיתי הרבה פעמים שמברכין אפילו בבית אחר אי עבדי שפיר או לא, ונראה שעכשיו יש לברך אפילו בבית שהחתן והכלה הולכים ושמחים שם דעיקר בית החופה ביארו התוס' והרא"ש היינו מקום עיקר ישיבת חתן וכלה ושם מברכין ז' ימים ונוהגין שעושין אפריין לכבוד החתן והכלה והוא הנקרא החופה ושם מברכין והיינו שם יש שמחה יתירה לחתן

ולכלה בבית חופתם יותר משאר בתים משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק למה שמקדשים תחת מטלית הפרוסה על כלונסאות כמו שהביא הרמ"א בסימן נ"ה אין שום מעלה לבית שעושין בו סעודת הנישואין טפי משאר בתים אחרים וקורא אני על זה שמחה מה זה עושה בבית זה טפי מבתיים אחרים דמה לי כותלי בית זה מבית זה וע"כ נראה ברור דישי לברך ז' ברכות בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן והכלה ושמחים שם וכו' ושכן נוהגים היום לברך בכל אחת מהבתים אפילו שלא במקום חופה ולפי מה שכתבתי נלענ"ד דאין פוצה פה עכשיו שלא לברך ואח"כ ראיתי בכתבי מהר"ל מפראג בפ"ק דכתובות שפסק כוותיה וז"ל ואנו מברכים אף במקום שלא היה שם החופה אע"ג דאמרינן בסוכה וליחדו בסוכה וליחבי בסוכה וקאמר דאין שמחה אלא בחופה שאני התם דלא יכול לשמוח כראוי אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכין שם עכ"ל.

הרי מבואר דסב"ל להט"ז דכל מקום שהוכן עבור החתן והכלה סעודה לכבודם זה הוא בית חתנים ושם מברכין ז' ברכות.

והנה כדברי הט"ז הנ"ל פסקו בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סימן רנ"ב שמנהג יהדות תימן לברך שבע ברכות בכל מקום שעושין שם סעודה לכבוד חתן וכלה וכן הוא בסידור בית עובד סעיף ח"י וכתב שעכשיו מברכין ז' ברכות אפילו במקום שלא היה שם החופה אם יש שם שמחה ולאפוקי סוכה דאין שם שמחה עיין שם.

ועוד עיין בשו"ת הרב"ך (תלמיד הרמ"ז) סימן ע"ג וז"ל מעשה בחתן וכלתו שהלכו למשחה בתוך ז' ימי החופה חוץ מהבית שעשו שם הנישואין ונסתפקתי אם יש לברך ז' ברכות בשביל מה שפסק השו"ע סימן ס"ב סעיף י' שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו שאין לברך ועלה בדעתי לחלק דזה דוקא בימיהם שהיו נוהגים לעשות אפריין למושכ החתן והכלה כל ז' ימי המשחה וכמו שנוהגין אבל לדין דאין חופה קבועה רק בשעת ברכת הנישואין כל היכא שהחתן וכלתו עימו נמצאים שם הוא נקרא חופה ומברכין שם. לכך נראה דלא שנא שכל מקום שהולכין

החתן והכלה שם איכא אפושי שמחה, ורק שיכואו פנים חדשות כשביל החתן והכלה ואז יברכו ז' ברכות כן נראה לי ע"כ [ומובא בשו"ת דברי בניהו ח"א אהע"ז סימן ד.].

ופסק כן הגאון ערוך השלחן סימן ס"ב סעיף ל"ו וז"ל אמנם כל עיקר דין זה שאם החתן יוצא מחופתו כל זה התייסד שהיה מקום קבוע לחתן וכלה עם השושבינים על כל שבעת ימי המשחה ולכן כשסרין משם באקראי אין שם שמחה אבל אצלנו שהחופה ברחוב ואח"כ אין מקום קבוע לז' ימי המשחה הדבר פשוט שבכל מקום שמתאספין החתן והכלה ואוכלין שם ושמתים שם הוא כמקום חופה כמו בהולך לגמרי לבית אחר או לעיד אחרת שאין דעתם לחזור דנעשה שם מקום החופה כן אצלנו ויש מהגדולים שאמרו עוד שאפילו במקום אפריון קבוע אם הלכו באקראי למקום אחר אפילו דעתם לחזור לאפריון אין הפיטור אלא אם אוכלים שם דרך הכרח כמו בסוכה שאין שם שמחה אבל אם שמתים שם אפילו אם דעתם לחזור יברכו להם שם ז' ברכות ע"כ.

וכדבר זה פסק הגאון הרב כדיר צבאן זצ"ל בספרו בנפש חיה מערכה ח' אות י' וז"ל בזמנינו שאין שום חופה בבית החתן ועיקר החופה הוא באולם לא נשאר לנו מקום חופה לגמרי ואם נלך אחר מקום החופה לגמרי בטלנו לגמרי ברכת חתנים בז' ימי המשחה. ואפשר לומר שדוקא בזמנם שהיו קובעים את עצמם ז' ימים כמקום אחד אבל לא בזמנינו ובזמנינו מקום החופה הוא המקום שמוזמנים שם אנשים לכבוד החתן וכלה וא"כ גם שזמנינו החתן והכלה אצל הקרובים והידידים ומוזמנים אנשים לכבודם זה נקרא מקום חופה ולכן נוהגים לברך שם ז' ברכות ויש להם על מה שיסמוכו. וא"כ מנהגנו בחו"ל לברך אף שלא בבית החתן ומדברי מרן השו"ע אהע"ז אין הכרע וכמ"ש אצלי במקום אחר עיין שם. ובשו"ת עשה לך רב חלק ה. סימן ל"ח נשאל בנדון זה כאשר החתן והכלה מוזמנים לאיזה בית והסעודה נעשתה לכבודם במיוחד אם יברכו ז' ברכות ואחרי משא ומתן כדרכה של תורה ודעת מרן השו"ע בנדון כתב וז"ל ועוד לבי אומר לי שגם מרן שפסק

בפשיטות שאין לברך ברכת חתנים אלא בבית החופה בלבד היינו דוקא בזמנו שנהגו בודאי כמבואר למעלה ועיני ראו בימי ילדותי שעדיין כך נהגו בירושלים שקבעו מושב לחתן וכלה, ועשו להם אפריון וכל שבעת ימי המשחה לא זזו ממקומם וכל בני המשפחה והשושבינים סובבים בשירה ושמחה כל שבעת הימים על כגון דא אמר מרן הב"י דינו אבל בזמנינו בעוה"ר גם בקרב הצבור שומרי תורה ומצות אינן יכולים להקפיד על ישיבת חופה כל שבעת הימים במקום מיוחד ולהזמין אליהם מידי יום מנין ובתוכם פנים חדשות כדי לברך ברכה חתנים מפאת דוחק השעה שכל זה עולה הוצאות גדולות מאד וביטול עבודה והחתן והכלה יושבים בביתם ככל אדם ולכן מוזמנים הם לסעודות בבית בני המשפחה וידידים וכל אחד משמחם בסעודה אחת והרי זה כאלו הותנה מראש שכל מקום שבו יסבו החתן והכלה לסעודה הוא מקום החופה ואפילו מרן יסכים לכך שאל"כ הרי בטלנו לגמרי ברכת חתנים בשבעת ימי המשחה עכ"ל ומסיים שם אם יסכימו עמו עוד שני בעלי הוראה, ע"כ עיין שם.

ועיין עוד לגאון הרב חיים משאש זצ"ל בספרו נשמת חיים עמוד קע"ה שכתב ברכת חתנים בדור שלפנינו רצו לטל המנהג שמברכים ז' ברכות בבית הכלה משום מאי דאמרו כתובות דף ז' ע"ב מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וכ"פ בשו"ע סימן ס"ב ואך שלא להוציא לעז על הראשונים הניחו המנהג כמות שהוא ושכן כתב בספר כתם פז לגאון המקובל הרב שמעון לביא שמנהג המגורשים לברך בבית אבי הכלה והביא ראיה שם וז"ל ואני בריה קלה נראה לי להביא ראיה למנהגנו מדכתיב ויקח בועז עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו ופירוש פ"ה בשער העיר דכתיב לעיל מיניה ובוועז עלה השער וכו' ואמרו בכתובות דף ז' ע"ב מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים מזקני משמע ששם בשער במקום מושב הדיינים ברכו שבע ברכות ואח"כ לקחה והולכה לביתו כמו"ש ויקח בועז את רות ותהי לו לאשה וא"כ למה יגרע בית הכלה בזה ממקום מושב בית דין וא"כ

נוכל לומר בפשיטות דפירוש בית התנים שאמרו היינו במקום שיהיה מצוי החתן ולא תספיק הכלה ליחוד או דיבר בהווה ע"פ מנהגם בזמן הגמרא והטור כתב מברכין ברכת חתנים ולא זכר בית חתנים עכ"ל הרי מפורש שמנהג מרוקו לברך ברכות חתנים בכל מקום שמוזמנים שם החתן והכלה וכן הובא בספר המנהגים דברי שלום ואמת חלק ב עמוד 150 דהמנהג בצפון אפריקה לברך ז' ברכות גם שלא בבית החתן עצמו ע"כ ובספר אמת ליעקב עמוד צ"ד סעיף ק"פ וז"ל מברכים ז' ברכות כשבעת ימי המשחה בכל סעודה שנערכה לכבוד החתן והכלה בכל מקום בין בבית החתן והכלה או בבית אחרים קרוביו ומיודעיו או באולם ציבורי בין בעירו בין בעיר אחרת ובכל מקום שנעשתה שם סעודת שמחה לכבוד החתן והכלה ואפילו ברעתם לחזור לביתם אחר הסעודה מברכים ז' ברכות עכ"ל [כן דעת הרשב"א סוכה כ"ה ר"י הראב"ד מאירי הר"ן רש"ל ב"ח ט"ז כנה"ג בית עובד] וכן הובא ג"כ בספר נתיבות המערב עמוד רמ"ב אות נח וז"ל נהגו כל שבעת ימי המשחה לברך שבע ברכות בכל בית בו נערכת סעודת חתן וכלה עכ"ל ומרן הגאון השמ"ש יצא על הארץ הרב הראשי וראב"ד ירושלים ת"ו בשו"ת שמש ומגן חלק ב. סימן כ"א ס"ק ד. ובשמש ומגן חלק ג' סימן ס"ז באע"ז עמד על מדוכא זו ופסק אנו נוהגים לברך כל השבע ברכות כולם גם בהזמן החתן והכלה וקרוביו אצל קרוב או חבר והיו י בני אדם עם פנים חדשות ואפילו הוזמנו לעיר אחרת אצל קרובים נוהגים לברך כל הז' ברכות ומיוסד על פי דברי הר"ן הובא בב"י ט"ז מהר"ל מפראג הבי"ד באר היטב ס"ק י"ד והרבה פעמים הוזמנתי וראיתי שהיתה יותר

שמחה מכית החתן עצמו בכל מיני זמרה ודרשות ולכן לנוהגים כן אין לשנות המנהג ומש"כ עתה שאין עושין חופה כי אם או באולם או בבית כנסת ותו לא ואח"כ הולכים לבתיהם דאין מקום קבוע לחופה וא"כ בכל מקום שהוזמנו החתן והכלה נקרא חופה ומברכין ז' ברכות ע"כ עיין שם נועיין בשו"ת מקוה המים ח"ה סימן ג' אהע"ז אות א. ובספר נהגו העם עמוד ר"ח].

א) המורם מכל האמור דמנהג זה של קהילות רבות ספרדיות ובמיוחד צפון אפריקה ומרוקו לברך שבע ברכות בכל מקום ששם מוזמנים החתן והכלה ומכינים עבורם סעודה ופנים חדשות יסודתו בהררי קודש ואולי גם מרן יודה בזמן הזה שאין מקום חופה כל שבעה לחתן ולכלה מלבד באולם או בבית כנסת ואח"כ מקפלין החופה דודאי דכל מקום שמוזמנים שם החתן והכלה הוא מקום החופה ונקרא בית חתנים כמבואר בפוסקים הנ"ל והנוהגים כן ימשיכו במנהגם והמערערים ידם על התחתונה במקום מנהג המיוסד על אדני הפוסקים ראשונים ואחרונים.

ב) חתן וכלה שהוזמנו לשמחת ברית מילה שהסעודה נעשית לשם מילה ואין סיום מסכת וכדומה שהסעודה לא נעשתה במיוחד בשביל החתן והכלה בהא ודאי דאין לברך שם ז' ברכות [כן מבואר במאירי ובספר פחד יצחק מערכת ברכת חתנים ובארחות חיים הלכות ברכת המזון סימן ס"א וכן העלה הלכה למעשה הגר"ח פלאזי בספרו רוח חיים אהע"ז סימן ס"ב סעיף י' דכיון שהסעודה לא נעשית בשביל החתן והכלה אין לברך עיין שם].

עטרת אבות חלק ג' פרק כח סעיף לד

לד. נהגו במרוקו לערוך בכל יום את סעודת השבע ברכות בבית החתן, וכך היה אורה חייהם שאין החתן והכלה יוצאים מביתם כל שבעת הימים, וקרוביהם היו מביאים להם צרכיהם כל השבוע. אבל אם היו עושים הסעודה מחוץ לביתם, היו מברכים כל השבע ברכות בכל בית בו נערכת סעודת חתן וכלה, ולא הקפידו לברך ברכות אלו דוקא בבית החתן. ורק אם לא עשו הסעודה במיוחד בעבורם, כגון שהזמינו אותם לסעודת ברית מילה או בר מצוה, בזה לכולי עלמא אין מברכים השבע ברכות.

מקור אבות

כוסות, היינו דוקא בזמן שהיו מקפידים לברך ברכת המזון בכל ימות השנה על כוס, דאז היה מקום לדעתם לעשות שתי כוסות, אחד לברכת המזון ואחד לשבע ברכות, ותמה עליו היביע אומר דהרי האחרונים לא חילקו בזה, ועושה חדשות בעל מלחמות. והשיב עליו הרב שמש ומגן, דהנה המנהג במרוקו היה לעשות רק כוס אחד ולברך עליו גם השבע ברכות, ואף שכאן בארץ ישראל נשתנה המנהג מזמנו של מרן, על כל פנים מי שיעשה כדעת מרן וכמנהגנו לא יקרא עושה חדשות אלא אדרבה עושה ישנות, ומי ששינה הוא העושה חדשות. וכן כתב עוד שם הרב שמש ומגן (סימן פד אות ג), שכן הוא המנהג במרוקו, וכן הוא היה נוהג גם כאן בארץ ישראל. וכן כתב בספר נהגו העם (מנהגי חתונה אות יח), שכן היה המנהג במרוקו כדעת מרן וכמנהג ספרד, דהשבע ברכות אחרי הסעודה בברכת המזון היו מברכים רק על כוס אחד. וכן הובא בשו"ת עמרת שלמה (סימן לא), שכן הוא מנהג בני המערב כדעת מרן, והיו מתחילים מברכת בורא פרי הגפן. וכן כתב בסידור אבותינו (עמוד 762), וכך היה המנהג באלג'יר, כמו שכתב בספר זה השלחן (עמוד רס). ובעלי הדם (פרק כ אות כז) כתב, שכן היה המנהג הפשוט אף בתונים לעשות הכל על כוס אחד. נמצא דמנהג יהודי מרוקו ועוד מקהילות

והנה החיד"א בספרו שו"ת חיים שאל (ח"ב סימן לה אות ב) כתב, דמנהג ארץ ישראל וארץ מצרים לנהוג בזה דלא כדעת מרן, ויש להביא כוס אחר לשבע ברכות, ואל תתמה על זה היאך נהגו דלא כמרן, ובפרט בארץ ישראל דמארי דאתרא הוא, ויתכן שלרוב קדושתו וזרדת לימודו לא דקדק, וסבר שהמנהג כך ואינו כן, עכת"ד. ובספר ארץ חיים סתהון (אהע"ז סימן סב) כתב, כי מה שמרן כתב דפשמ המנהג כסברא אחרונה, נמשך אחר לשון הטור שכתב שכן נוהגין במדינות ספרד. וכן בשו"ת חזון עובדיה (ח"א סימן מח) כתב, דגם כעת בעיה"ק ירושלים נוהגים לברך על שתי כוסות, אלא שנוהגים שאיש אחד מברך ברכת המזון על הכוס עד ברכת בורא פרי הגפן, ולא עד בכלל, ואיש אחר מברך שש ברכות, ושוב חוזר אותו שבירך ברכת המזון ומברך בורא פרי הגפן, ומזוגים משני הכוסות זה עם זה לערבם ושותים. אולם בשו"ת שמש ומגן (ח"ד אבן העזר סימן פז) הביא דברי החיד"א וכתב, דכאמת קשה מאוד לומר על מרן דברים כאלו שלרוב קדושתו וזרדת לימודו לא דקדק, וסבר שהמנהג כך ואינו כן. והביא שם מה שכתב בשו"ת יביע אומר (ח"ט אהע"ז סימן כב) לתמוה על הרב שמש ומגן שהעלה דיש לברך הכל על כוס אחד וכדעת מרן, ואף אותם שהצריכו לברך על שתי

הספרדים, כדעת מרן השולחן ערוך שקבלנו הוראותיו וכמנהג ספרד הקדום, ואולם יש מבני עדות המזרח בימינו שנהגו כמנהג אשכנז להצריך שתי כוסות.

(לד) איתא בסוכה (דף כה:), אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב, חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה, מאי מעמא, משום דבעו למחדי [צריכים לשמוח], וליחדו בסוכה, אין שמחה אלא בחופה, וליכלו בסוכה וליחדו בחופה, אין שמחה אלא במקום מעודה. וכתבו התוספות שם (ד"ה אין), דמשמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו, אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר, אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, כיון דאין שמחה אלא בחופה. ובמסכת כתובות (דף ז:): אמרינן נמי, מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, משמע דוקא במקום חופה שהוא בית חתנים, ומיהו אין ראייה משם, דדלמא לאפוקי מרבי יהודה קא אתי, דקאמר אף בבית אירוסין. וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי במקום שבירכו תחלה קרי ליה חופה, פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולים ליכנס בבית, אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה, עכ"ד. הרי מבואר מדבריהם, שאין לברך השבע ברכות אלא דוקא בבית החתן, שזה עיקר דירתו, אבל אם עורכים לו הסעודה בבית אחר, כיון שאין זה אלא סעודת אקראי, ועיקר ישיבתו הוא בביתו, אין לברך שם שבע ברכות. והרא"ש בסוכה שם (פ"ב סימן ח) הביא כל דברי התוספות בסתם בלי להזכיר את שמם, וסיים, דנוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן והכלה, והוא נקרא חופה, ונראה דמהכא [דאין שמחה אלא בחופה] אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים

במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואחר כך חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו אחריו ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים, וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים, עכ"ל. וביאר בשו"ת שמש ומגן (ח"ג אהע"ז סימן כד), דמפשטות דברי הרא"ש מבואר שחלק על דברי התוספות בזה שהבינו שאין שמחה אלא בחופה היינו שהמקום שקבעו ישיבתם בתחלה הוא הנקרא חופה ואין שמחה אלא באותו המקום ולא במקום אחר, ואם ילכו למקום אחר לא יברכו שם השבע ברכות, ולזה בא הרא"ש לחלוק ולומר דמה שכתב אין שמחה אלא בחופה לא בא להוציא כל המקומות שכולם אין נקראים חופה, אלא בא להוציא סוכה והדומה לו דוקא, שאינו נכנס שם בתור שמחת חתן וכלה אלא לקיים מצות ישיבת סוכה ולחזור לחופתו לשמוח עם כלתו, אבל אם הלך עם חבריו למקום אחר לשמוח עם כלתו שם, אפילו הניח מקום הראשון שקבעו בתחלה, ואפילו יש שם אפריון, ואפילו אחר כך יחזור לביתו בלילה או מחר, גם שם נקרא חופה, דהיינו ישיבת חתן וכלה לשם שמחה ולא עראי כסוכה, ואפילו בעיר אחרת, אותו המקום חשיב כחופה ויברכו שם כל השבע ברכות. ובוה יובן מה שכתב הטור (אהע"ז סימן כב) בסתם בשם אביו הרא"ש, שאם יצא משם לאכול בבית אחר ולחזור לחופתו אין מברך שבע ברכות, דמוכרח לומר שכונתו שהלך לבית אחר עראי, דומיא דסוכה שאין בה שמחת חתן וכלה, או הלך לברית מילה לכבד חבירו וכיוצא דאין בהם שמחת חתן וכלה כלל,

(שם סימן בו), דאף שקבלנו הוראות מרן גם במה שכתב בבית יוסף, ולפי זה אם הלכו החתן והכלה לבית אחר ודעתם לחזור לביתם לא יברכו ברכת חתנים באותו המקום שהלכו, וכמו שהביא הרמ"א בדעת מרן. הגה יש לומר דכל זה היינו היכא שהשמיט מרן דין שלם בשולחן ערוך ממה שכתב בבית יוסף, בזה אנו פוסקים כמו שכתב בבית יוסף אף שלא הביאם בשולחן ערוך, אבל היכא שהעלה דבריו בבית יוסף ופסק אותם בשולחן ערוך והשמיט מהם דברים, כגון כאן שלא הביא התיבות "ואין דעתו לחזור", לזה ודאי דבכוונה השמיטם לומר דאפילו אם דעתו לחזור לא ימנע מלברך שם באותו המקום שהלך ברכת חתנים. וכעין זה מצינו שכתב החיד"א במחזיק ברכה יורה דעה (מ"ו ס"ק ד), דאפשר כי מרן בעשותו השולחן ערוך, רוח על פניו יחלוף, ברוח משפט וברוח באר, והדר ממשמעותיה אשר השמיענו בבית יוסף, ולבסוף סבר לה בפנים אחרות. וכן כתב עוד בספרו שו"ת יוסף אומץ (סימן טט), דכמה מילי מתוקנים בשולחן ערוך שחזר בו ממה שכתב בבית יוסף, עכת"ד הרב שמש ומגן. הרי נתבאר מדבריו בדעת מרן, דכל היכא שהלכו החתן והכלה למקום אחר שעושים להם שם סעודה במיוחד בעבורם, אף שדעתם בסיום הסעודה לחזור לביתם, רשאים לברך שם כל השבע ברכות, דהתם נמי מיקרי חופה. וכן מפורשים הדברים בדברי המאירי בכתובות (דף י:), אחר שביאר מהו בית חתנים ומהו חופה, מסיים בזה הלשון: ומכל מקום יש אומרים שבכל מקום שחתן מתקין בו סעודה מברכין בו ברכת חתנים, ולא אמרו כאן בית חתנים אלא למעט בית האירוסין, ולא פטרוהו מן הסוכה אלא מפני שהוא צריך לשמוח וסתם סוכה אי אפשר לשמוח בה, והדברים פשוטים שאם

החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבודם, שאין מברכין שם שבע ברכות בשבילו, שאין אותה סעודה שלו כלל, הא אם אחרים מזמנים אותו ועושין לו סעודה בביתם, לכבודו יראה, והדין בו כאלו הוא מתקין לו סעודה לברך שם ברכת חתנים, עכת"ד. וכן כתב הארחות חיים (ברכת המזון סימן פא), שאם הזמינו החתן והכלה לבית אחר, אומרים שם השבע ברכות אם יש פנים חדשות, הוץ מסעודת ברית מילה, דהיא לאו בשביל חתן היא. וכן כתב רבינו ירוחם (נהיב כב ח"ב דף קכו ע"ב), שאם יוצא החתן מחופתו וכלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר, מברכין שם באותו בית שאוכלים שם ברכת חתנים, כי לעולם במקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה, והיינו שבכל מקום שאוכלים שם החתן והכלה ונעשית הסעודה בשבילם, חשוב כמו בית החופה ויברכו שם השבע ברכות, ואפילו אם לא קבעו את עצמם שם.

והנה בשו"ת חזון עובדיה (ח"א סימן מה) כתב, דאין לברך השבע ברכות אלא אם עושים הסעודה בבית החתן עצמו, אבל שלא בביתו אין לברך אלא ברכת אשר ברא. וביאר שם, דהרא"ש לא פליג על דברי התוספות וסבירא ליה דאם הלכו למקום אחר לא יברכו שם השבע ברכות. ולפי זה דברי השולחן ערוך אליבא דהרא"ש שהסכים לדברי התוספות, ומה שכתב מרן דרשאי לברך השבע ברכות במקום האחר שהלך לשם, היינו כמו שכתב בבית יוסף בתחלת הדברים דכל זה דוקא כשאין דעתו לחזור לביתו, אבל אם הוא חוזר בסיום הסעודה לביתו, אף שעשו הסעודה שם במיוחד בעבורו לא יברכו השבע ברכות אלא ברכת אשר ברא בלבד, עכת"ד. אולם לעיל הבאנו מה שכתב מורנו הרב שמש ומגן בדעת מרן, דמה שכתב בשולחן ערוך שאם הלכו החתן והכלה למקום

אחר שרשאים לברך שם השבע ברכות, כן העיקר להלכה, ואין לומר כמו שכתב בבית יוסף דהיינו דוקא היכא שאין דעתו לחזור אחר כך לביתו, כיון דמה שהשמיט פרט זה בשולחן ערוך משמע שחזר בו ממה שכתב בבית יוסף, וכמבואר בהרחבה לעיל. ונמצא כי נחלקו הפוסקים מה דעת מרן בזה. ומצינו בלבוש (סא סעיף י) שגם כן הבין בדעת מרן כמו שכתב הרב שמש ומגן, ממה שכתב בזה הלשון: יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו, אפילו כלתו עמו שהולכים לאכול בבית אחר, שאין הסעודה שם בשביל הנישואין, אין אומרים שם ברכת חתנים וכו', אבל אם הולך לגמרי, גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים, ע"כ. והיינו כמבואר לעיל, שאם לא עשו סעודה במיוחד בעבורם, כגון שהוזמנו החתן והכלה לסעודת ברית מילה, לא יברכו שם ברכת חתנים, דלכולי עלמא לא עשו סעודה זו בעבורם ואין זה בית חתנים, אבל היכא שעשו הסעודה במיוחד בשבילם, הרי אותו המקום נקרא בית חתנים ורשאים לברך שם השבע ברכות. והנה המ"ז (סב ס"ק ב) נשאל על אדם שעושה נישואין לביתו, ואחד מקרוביו או אוהביו מסייע לו בהוצאות הנישואין, או שעושה לכבודו ועושה סעודה לחתן ולכלה ומוזמן שם קצת מאוהביו ביום אחד מימי המשתה, אם יש לברך שם ברכת חתנים, כי ראיתי הרבה פעמים שמברכין אפילו בבית אחר, אי עבדי שפיר או לא. והשיבו, דנראה שבימינו יש לברך אפילו בבית שהחתן והכלה הולכים ושמחים שם, דעיקר בית החופה ביארו התוספות שהוא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה, ושם מברכין כל השבע ימים, ונוהגין שעושים אפריון לכבוד החתן והכלה, והוא הנקרא חופה, ושם מברכין כיון שיש שמחה יתירה לחתן ולכלה בבית חופתם יותר משאר בתים, אבל

מה שאין כן בימינו שאין קורין חופה רק למה שמקדשים תחת ממלית הפרוסה על כלונסאות, ואין שום מעלה לבית שעושין בו סעודת הנישואין מפי משאר בתים אחרים, וקורא אני על זה שמחה מה זו עושה בבית זה מפי מבתיים אחרים, דמה לי כותלי בית זה מבית זה, על כן נראה ברור דיש לברך השבע ברכות בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן והכלה ושמחים שם, ושכן נוהגים היום לברך בכל אחת מהבתים אפילו שלא במקום חופה, ולפי מה שכתבתי נראה דאין פוצה פה עכשיו שלא לברך, ואחרי זה ראיתי בכתבי מהר"ל מפראג שפסק כוותי בזה הלשון, ואנו מברכים אף שלא היה שם החופה, אף על גב דאמרינן בסוכה אין שמחה אלא בחופה, שאני התם דלא יכול לשמוח כראוי, אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכין שם, עכת"ד. הרי נתבאר בהדיא דסבירא ליה להמ"ז דכל מקום שהוכן עבור החתן והכלה סעודה לכבודם, זה הוא בית חתנים ומברכים שם שבע ברכות, ושמנהג זה אתי שפיר אף אליבא דהתוספות. וכן כתב כעין זה בערוך השלחן (סב סעיף לו), דכל עיקר דין זה שאם החתן יוצא מחופתו, התייחד בזמנם שהיה מקום קבוע לחתן ולכלה עם השושבינין בכל שבעת ימי המשתה, ולכן אם הלכו משם באקראי אין שם שמחה, אבל אצלינו שהחופה ברחוב ואחר כך אין מקום קבוע לשבעת ימי המשתה, הדבר פשוט שבכל מקום שמתאספין החתן והכלה ואוכלין ושמחין שם, הרי הוא כמקום חופה כמו בהולך לגמרי לבית אחר או לעיר אחרת שאין דעתם לחזור, דנעשה שם מקום החופה, ע"כ.

וכתב הכנסת הגדולה (כב דגה"ט אות כו), דכן נוהגים לברך בכל מקום שאוכלים שם החתן והכלה, והיינו אף שלא במקום שעשו שם

את החופה והמשתה, אלא כל שבאים החתן והכלה לאיזה מקום ועושים לצרכם סעודה יש לברך ברכת חתנים. וכן בסידור בית עובד (עמוד שנט אות יח) כתב, דמברכין השבע ברכות אפילו במקום שלא היה שם החופה אם יש שם שמחה, לאפוקי סוכה דאין שם שמחה. ובשור"ת פעולת צדיק (ח"ג סימן רנב) כתב, שכן מנהג יהודי תימן לברך שבע ברכות בכל מקום שעושין שם סעודה לכבוד חתן וכלה. וכן הסכימו לזה רוב ככל רבותינו פוסקי הספרדים, ומהם: הגאון רבי חיים פלאנ'י בספרו רוח חיים (כב ס"ק יא), והרדב"ז בתשובה (ח"ד סימן אלף שכ). וכן הגאון רבי רפאל כדיר צבאן זצ"ל בספרו נפש חיה (מערכת ח אות י) כתב, דבזמן הזה שאין שום חופה בבית החתן, אלא עיקר החופה הוא באולם, לא נשאר לנו מקום חופה לגמרי, ואם נלך אחר מקום החופה לגמרי, בטלנו ברכת חתנים בשבעת ימי המשתה, ואפשר לומר שכל זה דוקא בזמנם שהיו קובעים את עצמם שבעה ימים במקום אחד, אבל בזמנינו מקום החופה הוא המקום שמוזמנים שם אנשים לכבוד החתן והכלה, ואם כן גם שזמינו הקרובים את החתן והכלה אל ביתם ועורכים להם סעודה, זה נקרא מקום חופה, ולכן נוהגים לברך שם כל השבע ברכות. ובספר עלי הדם (פרק כ אות כו) כתב, דמצד אורח חייהם של יהודי תונים אין נידון זה שייך, כיון שאין החתן והכלה יוצאים מביתם בכל שבעת הימים, וקרוביהם מביאים להם את צרכיהם בכל השבוע, אבל מצד ההלכה רוב חכמי ורבני תונים קבעו שמותר לברך אף שלא בבית החתן. ובספר נחלת אבות (מנהגי הנישואין אות ל) כתב, שכן מנהג יהודי לוב לברך כל השבע ברכות בכל מקום שהולכים אליו החתן והכלה. ומה מנהג יהודי מרוקו בזה. הנה מצינו להגאון רבי חיים משאש זצ"ל בספרו נשמת

חיים (עמוד קעה) שכתב, ברכת חתנים בדור שלפנינו רצו לבטל המנהג שמברכים שבע ברכות בבית הכלה, משום מאי דאמרו בכתובות מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, אך שלא להוציא לעז על הראשונים הניחו המנהג כמות שהוא, ושכן כתב בספר כתם פז לגאון המקובל הרב שמעון לביא, שמנהג המגורשים לברך בבית אבי הכלה, והביא ראיה שם לזה הענין בזה הלשון, ואני בריה קלה נראה לי להביא ראיה למנהגנו, מדכתיב ויקח בעז עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו, ופירוש פה בשער העיר, דכתיב לעיל מינה ובעז עלה השער וכו', ואמרו בכתובות (דף ז:): מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בעז עשרה אנשים מזקני העיר, משמע ששם בשער במקום מושב הדיינים ברכו שבע ברכות, ואחר כך לקחה והוליכה לביתו כמו שנאמר ויקח בעז את רות ותהי לו לאשה, ואם כן למה יגרע בית הכלה בזה ממקום מושב בית דין, ונוכל לומר בפשיטות דפירוש בית חתנים שאמרו היינו במקום שיהיה מצוי החתן ולא תספיק הכלה ליחוד, או דיבר בהווה על פי מנהגם בזמן הגמרא, והטור כתב מברכין ברכת חתנים ולא זכר בית חתנים, עכ"ל. הרי מפורש שמנהג מרוקו לברך ברכת חתנים בכל מקום שמוזמנים שם החתן והכלה. וכן כתב מורנו הרב שמש ומגן בחלק ב' (אבהע"ז סימן כא אות ד) ובחלק ג' (אבהע"ז סימן סו) ובחלק ד' (סימן פד אות א וסימן פה), דאנו נוהגים לברך כל השבע ברכות כולם גם אם הזמנו החתן והכלה וקרוביהם אצל קרוב או חבר, והיו שם עשרה בני אדם עם פנים חדשות, ואפילו הזמנו לעיר אחרת אצל קרובים, נוהגים לברך כל השבע ברכות, והרבה פעמים הזמנתי וראיתי שהיתה יותר שמחה מבית החתן עצמו בכל מיני זמרה ודרשות, ולכן

שבת חתן

לה. נוהגים בשבת זו להוסיף פיוטים לכבוד החתן קודם "נשמת כל חי" בשחרית, והוא מנהג עוד מימי רבותינו הראשונים.
לו. מעלים את החתן לתורה בעליית שישי, ויש מעלים אותו לעליית שביעי והוא משלים.

מקור אבות

אבל באמת אם היו יוצאים למקום אחר שעשו בעבורם סעודה, אף שם היו מברכים כל השבע ברכות, וכמו שהבאנו כעין זה לעיל אודות מנהג יהודי תונים. וכן כתב בהדיא בסידור אבותינו (עמוד 760), דנהגו במרוקו מימי הראשונים לערוך השבע ברכות בבית החתן בלבד, ולאחרונה בערים הגדולות היו עורכים השבע ברכות גם במקומות אחרים שבהם הזמינו את החתן.

לה כן כתב בספר נהגו העם (שבת אות טו), דנהגו במרוקו בשבת חתן לומר פיוטים ופזמונים בתוך נשמת, ושיש בזה סמוכות להתיר. וכן כתב בשו"ת שמו יוסף (סימן רסד). וכן בשו"ת שמש ומגן (ח"ג סימן פה אות יג) כתב, דהפייטן היה אומר פיוטים קודם נשמת בשבת חתן. וכן העיד על מנהגנו בספר נוהג בחכמה (עמוד רלא), ושפיוטים אלו הם מענין הברכה ושרי. וראה עוד מה שהבאנו בזה בספרנו חלק א' (פרק יד אות פח).

לו הנה בספר ברית כהונה (מערכת ה אות א) כתב, דמנהג ג'רבא להעלות את החתן לתורה אחר עליית שלישי. ובשו"ת דברי דוד מילדולה (סימן לג) כתב, דמנהג ויניציה להעלותו רק אחרי שגמרו סדר השבוע, דהיינו שבע גברי או יותר. והביא שם עוד (סימן לב), דמנהג פירארא שאין קביעות בדבר והכל לפי ראות עיני הגבאים. עוד הביא שם (סימן לד) תשובת כמה מחכמי תונים, שהיו נוהגים במקומם להעלות את החתן לתורה אחר עליית שישי. וכן

לנוהגים כן אין לשנות המנהג, ובפרט שעתה אין עושין חופה אלא באולם או בבית כנסת ותו לא ואחר כך הולכים לבתיהם, דאין מקום קבוע לחופה, ואם כן בכל מקום שהוזמנו החתן והכלה נקרא חופה ומברכין שבע ברכות, ע"כ. וכן כתב בשו"ת דברות אליהו (ח"ז סימן צב), דמנהג זה של קהילות רבות מבני ספרד ומכללם יהודי צפון אפריקה ומרוקו, לברך השבע ברכות בכל מקום ששם מוזמנים החתן והכלה, ומכינים עבורם סעודה ופנים חדשות, יסודתו בהררי קודש, ואתי שפיר אף לדעת מרן השולחן ערוך, והנוהגים כן ימשיכו במנהגם, והמערערים ידם על התחתונה במקום מנהג המיוסד על אדני הפוסקים ראשונים ואחרונים, ורק אם הוזמנו לשמחת ברית מילה, שהסעודה שם נעשית בשביל מילה ולא בעבורם, בהא ודאי שאין לברך שם השבע ברכות. והגאון רבי מאיר מאוזו בהגה בשו"ת שואל ונשאל (ח"ג אהע"ז סימן חלה) כתב, שכן נהג סדנא בבא סאלי זיע"א לברך את כל השבע ברכות אף שלא בבית החתן. אלא שבספר נהגו העם (מנהגי חתונה אות כג) כתב, דבמקום מושבו במרוקו לא היו מברכין ברכת חתנים אלא רק בבית החתן, לפי שהחתן לא היה יוצא מביתו כל ימי השבע ברכות, ע"כ. ונראה לומר, דכל זה מצד המציאות ואורח חיהם של יהודי מרוקו מקדמת דנא שאין החתן והכלה יוצאים כלל מביתם בכל שבעת ימי המשתה, וכמדוקדק בדבריו של הרב נהגו העם,

[נחלת אבות - מנהגי יהדות לוב עמ' רה](#)

נחלת מנהגי הנישואין אבות רה

(זגארית), ואומרים הנוכחים "סימן טוב" או "מזל טוב", וחכמי הקהלה היו מוחים נגד זה:

כה. נהגו בתום שבע ברכות, ניגשים ההורים ראשונה ומרעיפים ברכות על החתן והכלה, ומיד יוצאים לרקוד ולשמוח, ואין מנהג לצאת לחדר "יחוד" כנהוג אצל בני אשכנז:

כז. נהגו להקפיד מאד שלא ירקדו גברים ונשים יחד, וחכמי הקהילה היו מתריעים בכל עת ובכל מקום על כך:

ל. נהגו בשבעת ימי המשתה לברך "שבע ברכות" בכל סעודה שיש בה ברכת המזון, ובתנאי שיש שם עשרה אנשים מגיל המצוות וכן פנים חדשות דהיינו שני "אנשים" שלא היו נוכחים בחופה, ומברכים על שני כוסות, ואם אין

מקורות המנהגים

(ח"ד אה"ע סימן ט אות ג), ושזע שמחות (ח"צ עמ' קט):

כת. הנה בענין "היחוד" הנהוג היום, בני ספרד מעולם לא נהגו כזה וכמבואר בספר נהגו העם (עמ' ריא), ובספר שזע שמחות (עמ' קע"א ועמ' קע"ד), וראה גם בספר בית חתנים (עמ' קט), ובספר החופה והנישואין (סימן יג סעיף עו):

כז. מפי השמועה וראה כזה נשירי זרכה למרן החיד"א (אה"ע סימן כ"א ס"א), ובספר טהרת הבית (סימן א ס"ז), ובספר שזע שמחות (עמ' קלג), ובספר בית חתנים (סימן כד ס"י), ובספר החופה והנישואין (סימן י"ז ה"ה):

ל. כן המנהג ומוצא בספר נפש חיה (מערי' ח ס"י), וזש"ת שאל ושאל (ח"ג אה"ע סימן תלח), ובספר תרחס ליון (סימן יב), ובסידור בית עובד (דיני זרכת חתנים (אות ח'), וראה עוד בעלי הדם (עמ' קפ) מקורות נוספים, וראה כזה בהקדמת הגר"ש משאש ז"ל לסידור עוד אבינו חי, וזירחון אור תורה (אייר תשנ"ג), ובספר עשה לך רב (ח"ה עמ' רכ), ובספר שזע שמחות ח"א

טעמי המנהגים

או כדי לתת למדת הדין חלקה, ולפי"ז יש מקום לומר "בסימן טוב" עיי"ש:

כה. והטעם כי אמנם בארצות אשכנז נהגו ביחוד זה, והוא משום שסוברים כדעת הראשונים המחייבים זאת, ואילו אנחנו הספרדים נוהגים כדעת הראשונים הסוברים שעצם הביאה אל הבית לשם נשואין, או מקום עמידתם של החתן וכלה קרויים "חופה", ואין לשנות מן המנהג וכל המשנה ידו על התחתונה, ויש בו גם ביזוי אבותינו ורבותינו הספרדים שלא נהגו כן, וראה עוד בשזע שמחות שם:

כז. והטעם פשוט שהרי זו שמחה של מצוה ויסודה בא מקדושת ישראל, ובריקורים מעורבים עוברים בכמה איסורים חמורים ואין השמחה במעונו של הקב"ה, וה' יכפר בעד, והוא רחום יכפר עון ולא ישחית:

ל. והדבר נידון באחרונים וראה בזה באורך בשזע שמחות שם, אלא שמסקנתו שם שאין לברך אלא בבית החתן והכלה ממש, ואילו המנהג לא כן וכמבואר, והר"ר כריר צבאן זצ"ל בספרו נפש חיה כתב שאמנם בחו"ל היו גרים עם

(פרק יז סו), ובית תתניס (עמ' קנט), ונענין כוס
ראה בעלי הדס (שס):
לא. כן המנהג ומונח בספר השומר אמת (סימן חי

הוריהם, אבל כיום אין קביעות מקום לחופה ולכן
יש להתיר לברך ז' ברכות בכל בית בו מוזמנים
החתן והכלה, ובלבד שיהיו פנים חדשות ועשרה:

[נתיבות המערב - מנהגי מרוקו עמ' 132](#)

לג. יש נהגו שהכלה חותכת בד מההינומא שלה, ומחלקת לרווקים ולרווקות, והם כורכים זה בבהונות ידיהם:

לד. יש נהגו להגיש לחתן וכלה ערב חופתם, זוג "יונים" מבושלים:

לה. נהגו בשבע ברכות של ברכת המזון, לכרך על כוס אחד בלבד:

לו. נהגו לכרך שבע ברכות בכל בית בו מתקיימת הסעודה בשבעת ימי המשתה, ויש מחמירים שאין מברכים שבע ברכות אלא בבית החתן, ובשאר בתים מברכים ברכת "אשר ברא" בלבד:

לז. נהגו לקדם את החתן והכלה למחרת חופתם, בסופגניות דבש וחלב:

לח. נהגו בשבת חתן להרכות בפיוטים בקטעים שונים, בין ברוך שאמר לעמידה, וכן פיוטים לעולים לתורה, ובפרט כשהחתן עולה, שאז הממתקים מרחפים תוך כדי תרועת הנשים, והילדים מתרוצצים לאוספם:

לט. נהגו אחרי עליית החתן, קורא לו החזן את פרשת "ואברהם זקן" מתורגמת מתוך החומש ופותחים במלים: **בְּרֵשִׁית אֵל חַי אֱמֶת וְיִצְיִב, אֶתְרָגֶם פְּרִשְׁת וְאֶבְרָהִם סִיב, הַחֲזֵן קוֹרֵא פְסוּק וְאַחַר מֵתְרָגֶם:**

מ. נהגו כשהחתן יורד מהתבה, שרים לכבודו: **לֵךְ לְשָׁלוֹם בְּמִקוֹמְךָ, יִרְצֶה ה' אֶת מַעֲשֵׂיךָ, בְּרוּךְ אַתָּה בְּבוֹאֶךָ, וּבְרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתְךָ:**

לג. כן הביא בספר נוהג בחכמה (עמוד ס"ט), והוא סגולה לזוג טוב:
 לד. כן הביא בספר נו"ב (עמוד ס"ט), והוא סגולה לחיים טובים ואמינים ומאושרים, וכיונים אלו שאינם מחליפים זה את זה כידוע:

לה. כן נהגו, וכמובא בספר נהגו העם (עניני נישואין), וכדעת בני ספרד המובא בשו"ע (אה"ע סימן ס"ב), ושכן פשט המנהג וראה עוד בזה במקור חיים (סימן רל"ח סי"ז ובמקורות שם):
 לו. כן המנהג פשוט, וכפי שהעיד בגודלו הגר"ש משאש בתשובה לשאלתי, וכן כתב בהקדמתו לסידור עוד אבינו חי, וכן שמעתי שנהג רבי רפאל ברוך טולידאנו ז"ל, ובספר אוצר פסקי הסידור (עמוד ר"ט), כתב בפשיטות שכן מנהג מרוקו, וכן כתב בספר עשה לך רב (ח"ה עמוד ר"ג), ואולם בספר נהגו העם (עניני נישואין) כתב, שהמנהג רק בבית החתן, וכן דעת מרן הגרע"י שליט"א, ועל כיוצא בזה נאמר, נהרא נהרא ופשטיה:

משנה שלמה כתובות ז: סימן ב אות ח (הרב דוד שלוש) ([קישור](#))

אות ו'. ולכן קטן ואשה לא חשיבי פנים חדשות. ע"ש.

ח. **ברכת** שבע ברכות מה שנהוג היום שמומינים קרובים את חתן וכלה אם לברך ז' ברכות או רק ברכת אשר ברא. כתב הטור בס' ס"ב ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין מברך שם שבע ברכות אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים.

וכתב מר"ן בב"י שכתב הרא"ש לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך ברכת חתנים אינו סותר מה שכתב בפסקי תוס' פ"ק דכתובות דכתבו דכשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים. ע"ש דאפשר דהתם מיירי כשהולכים לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך ז' ודהרא"ש בהולכים להתישב ולדור באותה עיר אחרת ואפי' את"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא וכ"ש שאותו פסק לא נמצא בתוס' ודע שמתחילת דברי הרא"ש שכתב וצריך לדקדק מה נקרא חופה וכו' עד ושם מברכין ברכת חתנים כל ז' כ"כ גם התוס' והמרדכי בפ' הנזכר עכ"ד מר"ן הבי"י.

ובשו"ע אהע"ז ס' ס"ב סעיף י', י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים והני מילי כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכים ברכת חתנים. וכן לפעמים כשהולכין החתן וכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך שבעה ואין דעתו לחזור ע"כ.

וכתב הב"ח על מה שכתב הטור שאין מברכין אותה אלא במקום חופה. בפרק הישן האריכו שם התוס' דמשמע דחתן היוצא מחופתו לבית אחר אפי' לוקח כלתו עמו. לא צריכי לברוכי ברכת חתנים והשמחה במעונו כדאמר התם אין שמחה אלא בחופה ומדקאמר נמי בפ"ק דכתובות מברכין ב"ח בבית חתנים משמע בבית אחר אין מברכין מיהו יש לומר דמברכין כיון דחתן וכלה אוכלים שם והא דקאמר ברכת חתנים לא אתא לאפוקי אלא בית אירוסין וכל

מקום שחתן וכלה אוכלים שם עם בני החופה בית חתנים נקרו ומברכין שם ברכת חתנים ולגבי סוכה דוקא קאמר כיון שאין דעת להניח שם חופה בסוכה. אלא כדי לאכול שם לקיים בזה מצות סוכה אין שמחה אלא בחופה ולפיכך פטורים מן הסוכה אבל כשהלך לגמרי בבית אחר א"כ מניח שם החופה ובית חתנים הוא וכו'. וכתב סמ"ק דכן עמא דבר וכך הם דברי הרא"ש ע"כ.

ובב"ז ס"ק ז' נשאל על אדם שרוצה לעזור לאבי הכלה להשיא בתו ועושה להם סעודה בתוך שבעת ימי החופה אם יברכו שבע ברכות. והביא דברי הגמ' בפרק הישן אמר רב חתן ושושבינן פטורים מהסוכה מ"ט משום דבעי למיחדי ופרכינן וליכול בסוכה וליחדי בסוכה ותירצה הגמ' אין שמחה אלא במקום סעודה. ולעבדו חופה בסוכה אביי אמר משום יחוד ופי' רש"י שסוכות עושין בגגות ואם יצא החתן בחוץ יתיחד מישהו עם הכלה - רבא אמר משום צערא. שהמקום צר ופתוח ואין שם אלא ג' דפנות והחתן בוש מלשחק עם כלתו - וכתבו התוס' משמע מכאן שאם החתן יוצא מחופתו עם כלתו והולכים לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים. והרא"ש הביא דבריהם וכתב דמהכא אין ראייה דהכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו ועושה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים וכן היה מעשה באדם שהלך עם כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך ברכת חתנים ע"כ וכתב הט"ז ונראה דהרא"ש איירי בהולך לבית אחר ושם יגמור הד' ימי נישואין דבזה נעקר קביעת החופה. אבל אם יוצא לשמוח בבית אחר מקצת היום או אפי' כל היום אין לברך באותו בית ברכת חתנים וכו' וכן יש להוכיח מלשון הטור שכתב ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ אין לברך ברכת חתנים וכו' אבל הלך למקום אחר לגמרי וכו'. שכל שדעתו לחזור לא מברך ולפי"ז הו"ה בנדון דידן שעושה סעודה לכבוד חתן וכלה ודעתם לחזור לא מברך.

אמנם כי דייקת יפה לא תימא הכי דא"כ הרא"ש לא היה לו לדחות ולומר שאין מכאן ראייה שאם החתן והכלה הולכים לאכול

שיצאו לצורך סעודת חתן וכלה אע"פ שזה לא חופה כי ביום נוהגי' לפרוס טלית על כלונסאות. מה שכתב הר"ן דלפי הנראה לו לברך בכל גווני בכתים אחרות וכן נוהגים. אע"פ שלא במקום חופה. אלא שיש לחוש לדברי התוס' ע"כ וסיים הט"ז ולפי מה שכתבתי לעיל נראה דאין פוצה פה עכשו שלא לברך נאום דוד הוא קטן.

וכתב אחר זמן ראיתי את המהר"ל מפראג ז"ל פ"ק דכתובות שפסק כוותי וז"ל ואנו מברכים אף במקום שלא היתה שם חופה אע"ג דאמרינן בסוכה וליחדי בסוכה וליחבי בסוכה וקאמר שם אין שמחה אלא חופה שאני התם דלא ראוי לשמוח כראוי אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכין שם עכ"ל. וכ"כ הבאר היטב בשם הט"ז ומהר"ל מפראג והר"ן ועי' כנה"ג דף צ' ס' כ"ו. ע"כ. הרי מדברי הט"ז משמע מדינא מברכים והסביר דברי התוס' והרא"ש שלא יסתרו לשיטתו דמדינא מברכים. אמנם דעת המרדכי בפ"ב דסוכה והובא באור הזרוע ח"ב רצ"ט דרי בר' אברהם מנע חתן וכלה שלא היו אוכלים במקום חופה מלברך. וכ"כ ברקנטי ס' רל"ג וכ"כ הרשב"א והרא"ה כתובות יז. וצרור החיים לתלמיד הרשב"א וחידושי הרמב"ן שאין מברכין ברכת חתנים אלא בחופה.

ובחידושי הריטב"א כתובות כתב והיו יודעים שאין מברכים ברכת חתנים אלא במקום חופה כדאמרינן בסוכה אין שמחה אלא במקום חופה וכו' והוסיף דאפי' באותה חצר עצמה אין מברכין כ"כ הר"ן לדעת התוס' והרא"ה דהרי סוכה עושין בחצר ואפי' הכי לא מברכין כשיוצא מהבית לסוכה.

והנה החילוק שחילק הטור בין הולך למקום אחר ודעתו לחזור דלא מברך לאם עקר לגמרי הרי מקום השני נקרא חופה כן כתב רבינו ירוחם לחלק בין יצא לגמרי דמברך שאז המקום אליו יצא נהפך לבית חתנים ליצא ודעתו לחזור.

וי"ש חולקים על שיטה זו. וס"ל שמברכים שלש ברכות אפי' שלא במקום חופה כפי שכתב הבאר היטב ס"ק י"ד והם דברי הר"ן בסוכה והביאו הב"י. שכתב שז' ברכות אומרים אפי' שלא במקום חופה וכן נוהגים היום לברך ז' ברכות בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שחתן וכלה הם שם אלא שסיים דמ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס'. ובכתובות כתב

בבית אחר וכו' דמשמע לאכול לפי שעה הולכים אלא היה לו לכתוב הולכים לקבוע מקום הנישואין בבית אחר. רבזה תליא מילתא דצריך לעקור קביעות הראשונה. ועוד דהא סיים דגם זה נקרא חופה. משמע דהשני והראשון נקרא חופה. ועוד דהולך לסוכה אין שמחה בכלל ולכן לא מברך - משא"כ בבית אחר יש שמחה אפי' הולך על מקצת היום וכו' ולכן העלה דרק בסוכה אין שמחה ולכן לא מברכין משא"כ בהולך לשמוח בבית אחר. עם כלתו אע"ג שיחזור אח"כ לבית ראשון מ"מ באותה שעה הוא שמה בבית שני וזה נקרא חופה. ולכן לא הזכיר הרא"ש אלא הולך לאכול בבית ותו לו וכו' דהכוונה הולך לאכול ולשמוח שם כדרך אכילה ואז יהיה עיקר שמחתו שם משא"כ באכילת סוכה שאין שמחת נישואין דאינה ראוי לכן. וע"ז שפיר מסויים אבל אם הולך לגמרי לבית אחר כולי לאפוקי מסוכה. שאין לבבו שלם בשמחה ואין הולך שם אלא לאכילה הכרחית לצאת ידי חובתו ודעתו לחזור אח"כ עם כלתו לבית שמחתו משמע אם הולך לבית אחר. אע"פ שדעתו לחזור מברך ואינו חושב על בית חופתו כיון שיש לו שמחה בבית זה מה חסר לו אז שלא יברך שהשמחה במעונו וברכת חתנים.

ועל דרך זה מתפרש דברי הטור שכתב ואם יצא לאכול בבית אחר ודעתו לחזור לחופתו. פ"י שאינו צריך לשמוח בבית אחר. רק לאכול לחוד אכילה ולשוב אל מקום חופתו. אם לא יברך בבית אחר. וכן יש לפרש המרדכי פ' הישן והג' אשרי בשם ר"י ברבי אברהם. שהיה מעשה בחתן ושושבינן סועדים בבית אחר שלא בבית חופה. ולא הניח לברך ברכת חתנים מיירי שלא היו סועדים שם דרך שמחת נישואין ולא נעשית הסעודה לכבוד חתן וכלה. ודעתו היה לחזור ולשמוח בבית החופה אבל בנדרון דידן שאדם עושה סעודה לשמוח חתן וכלה למה לא יברך. שאין לך בית חופה גדול מזה. דמה לי מקום ששמחים שם ב' או ג' ימים ומה לי מקום ששמחים בו יום אחד. ומלבד כל הנזכר נראה דעכשו יש לברך אפי' בבית שחתן וכלה הולכים ושמחים שם דעיקר בית חופה שזכרנו שיש שם ביארו תוס' והרא"ש היינו מקום עיקר ישיבות החתן והכלה ושם מברכים ז' ברכות כל ז' וסיים הרא"ש והטור ונוהגים באשכנז לעשות אפריון לכבוד החתן והכלה והוא הנקרא חופה ושם מברכין עכ"ל. והעלה שמברכים בבית אחר

הר"ן רק דעת הרמב"ן שלא מברכין אלא בבית חתנים. וכ"כ הט"ז ומהר"ל מפראג - וכתב ערוך השולחן סעיף לח. דלשון הטור וש"ע לא מורה כהט"ז מ"מ הדין כהט"ז.

וראיתי בכנה"ג ס' ס"ב הג' הטור אות כז. וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת נב. עיין בתשובת הרא"ש כלל ר"ו ס' ב'. וכתב הרדב"ז ח"א ס' רמ"ח אבל שהשמחה במעונו אומר בכל מקום. וכו' ומ"מ אם יצאו מפני שהבית קטן מהכיל הקרואים מברכים ז' ברכות מפני ששם עיקר השמחה. וכו' והר"ן כתב וכן נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל א' מבתי החתונה כל זמן שחתן וכלה שם. אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס' ע"כ ומנהגנו כדברי הרן ע"ש. והרי משמע דא"פ שיש מחלוקת מ"מ נהגו היום לברך ובמקום מנהג לא אמרינן סב"ל.

ופשוט דברי מר"ן לחוש לדברי התוס' דאם יוצא מחופתו אפי' כלתו עמו לא מברך ז' ברכות. וראיתי מערכה מול מערכה בס' עמק יהושע חלק ה' סעיף ז' לגאון ר' יהושע ממזן שליט"א והגאון ר' שלום משאש שליט"א שנחלקו במנהג מרוקו. האם נהגו כמר"ן או כמו הר"ן. והרב משאש שליט"א בספרו שמש ומגן האריך למעניתו כיד ד' הטובה עליו להעמיד את מנהג עירנו מקנס עיר גדולה של חכמים וסופרים וגם הרה"ג ר' יהושע ממזן יודה בכך שעיה"ק מקנס עיר של רבנים וגאונים לכן קשה על דבריו שהעלים עינו מחכמי מקנס שכתב דאנשים שלא קראו ושנו ברכו. וכן בענין המחלוקת הויכוח בדברי הט"ז ומהר"ל. צדק ר' שלום משאש שליט"א דדברי הט"ז ברור מלילו דאם החתן הוזמן ע"י קרוביו גם שם נקרא חופה והרה"ג ר' שלום משאש גילה דרעיה ונפל נהורא בשו"ת שמש ומגן ח"ג ס' כ"ד באריכות והעלה דמר"ן ס"ל כדעת הר"ן והרא"ש דהיום נוהגים לברך בכל מקום שחתן יוצא והעמיס כדברי מר"ן שאם הולך לגמרי מברך היינו הולך למקום סעודת קבע ולא למקום עראי כגון סוכה או ברית מילה. ודייק דמר"ן לא כתב שאם יצא מחופתו למקום אחר ואין דעתו לחזור. רק הרמ"א כתב כן - על כן הסיק דאם חתן יוצא למקום אחר לשבע ברכות שם בית חופה ומברכין ז' ברכות. והאריך בזה. והביא מנהג ירושלים דלא מברכין אלא בבית חתנים וכשיוצאים מברך רק אשר ברא. לענ"ד למה

נדחה לומר דמנהג ירושלים כדעת התוס' ולא כדברי מר"ן דפשט מר"ן משמע שמדינא דגמ' מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וזה בית חתנים מקום מושב החתן והכלה - וא"כ זה מנהג ירושלים כדעת מר"ן ומר"ן בספרו בב"י שכתב שאפי' נימא דהתוס' והרא"ש פליגי אנן סמיכנן אהרא"ש דבהולך החתן והכלה למקום אחר ודעתם לגור בזה מברכין הרי דברי הרא"ש רק בהולך למקום אחר ודעתו לדור. וכן לשון הטור דכתב ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ למקום חופתו אין מברך שבע ברכות אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו נעשה אותו בית עיקר וכו' ולא תלה אם הלך לברית או לסוכה לשם מצוה. אלא הכל הלך לשמוח ותלוי אם עקר מקום השמחה וקבעו במקום אחר שם מברכין וזה פשוט דעת מר"ן.

ומ"מ במקום מנהג עבדינן נגד מר"ן השו"ע. והגם דהרב יוסף משאש זצ"ל בספרו אוצר המכתבים ח"ב ס' תתקצ"ד במנהגי מקנס כתב שחתן לא יוצא מביתו כל שבעה ומביאים ס"ת לביתו. ובוזה אתי שפיר דמברכין ברכת חתנים בבית חתנים מ"מ נאמנת עלינו עדותו של הרה"ג ר' שלום משאש שליט"א דבמרוקו במקום שהיו מזמינים היו מברכים. וכן הביא בשם הצדיק ר' יעקב אבוחצירא זצ"ל וכן נהגו חכמי תוניס בס' שואל ונשאל ח"ג ס' תל"ח וכן העיד הנאמ"ן. לכן במקום מנהג לא אמרינן סב"ל ומברכין אבל דעת מר"ן השו"ע נראה בפשטות דמברכין רק בבית חתנים ומ"מ במקום שאין מנהג אין לזוז מדברי מר"ן.

ט. ברכת חתנים בבהמ"ז אי בעי כוס אחד או שתי כוסות. גמ' פסחים קב: אין אומרים שתי קדושות על כוס אחת מפני שאין עושין את המצוות חבילות חבילות ולכן מי שגמר סעודתו עם כניסת השבת שאז צריך לברך בהמ"ז ולקדש קידוש היום מברך בהמ"ז על כוס אחת וקידוש על כוס שניה - היו שני הדברים מעניין אחד אומרים על כוס אחת כגון יו"ט שחל להיות מוצאי שבת - אומר על הכוס קידוש והבדלה יקנה"ז לפי שבשניהם מזכיר קדושת יו"ט דגם בהבדלה חותם המבדיל בין קודש לקודש. אבל קידוש והבדלה של חול בעיניו שתי כוסות. כגון מי שלא הבדיל במוצאי שבת שמבדיל עד ליל ג' - וחל בו יו"ט שלא אומר

שו"ת חמדה גנוזה (הרב דוד שלוש) חלק ג סימן כט (קישור)

סימן כט

שבע ברכות אחר ברהמ"ז בשבעת ימי החופה שלא בבית החתן

כדורנו שנוהגים לעשות סעודה לחתן וכלה בשבעת ימי החופה כל יום בבית אחד הידידים או הקרובים כדי לשמח חתן וכלה, ולעתים נוסעים לבית מלון בעיר אחרת, אם מותר לברך ז ברכות במקום הסעודה.

א

תשובה: גרסינן בסוכה (כה): א"ר אבא בר זבדא אמר רב, חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה, מ"ט משום דבעו למיחד, וליכלו וליחדו בסוכה, אין שמחה אלא בחופה, וליכלו בסוכה וליחדו בחופה, אין שמחה אלא במקום סעודה, וליעבדו חופה בסוכה, רבא אמר משום צער חתן, א"ר זירא אנא אכלי בסוכה וחדדי בחופה וכ"ש דחדדי לבאי דקא עבידנא תרתי,

ופירש"י: צער חתן שהמקום צר ופתוח שאין לה אלא ג דפנות, ובוש לשחק עם כלתו, עבידנא תרתי: שתי מצוות סוכה ונשואין, וכגון שנשא ערב הרגל, דאין נושאין במועד ע"כ, (מ"ק ח: כל אלו שאמרו אסורין לישא במועד, דאין מערבין שמחה בשמחה, מותרין לישא ערב הרגל), נראה שהיו נוהגים לישא אשה בבקר או בחצות היום, וכמ"ש שם: עיקר שמחה חד יומא הוא,

ב

הרי"ף בהלכותיו הביא דברי ר"א בר זבדא: חתן והשושבינין וכל בני חופה פטורים מן הסוכה, ולא כתב טעמא: משום דבעי למיחדו ואין שמחה אלא בחופה, וכתב ה"ף: משום שעוסקים במצוה הם, והביא דברי הברייתא שם: חתן ושושביניו פטורים מן התפלה ומן התפלין וחייבים בק"ש משום רבי שמלא אמרו חתן פטור, והשושבינין וכל בני חופה חייבין, וכתב ה"ף: משום דמצות כונת (ק"ש) אלא פסוק ראשון, יכולים ליישב דעתן שעה קלה כדי פסוק אחד, (משא"כ מצות סוכה, כל שבעת הימים עושה סוכתו קבע אוכל ושותה ושוהה בסוכה),

גם הרמב"ם בהל' סוכה כתב כלשון הרי"ף: חתן ושושביניו פטורין מן הסוכה, ולא כתב הטעם דאין שמחה אלא בחופה, (הרי"ף והרמב"ם) לית להו: אין שמחה אלא בחופה,

ג

וכתבו התוס': אין שמחה אלא בחופה, משמע מכאן שאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו

שלפנינו שושלת משפחתית שהם צאצאי המנוח שכתב את ס"ת, ומשום שמשפחת אביהם מדורות נשארה יחידה ממשפחת לביא בעיר טריפולי יחסו עצמם כצאצאי המקדיש ואין להם זכות בו, ובוה גם מהרי"ק יסבור שזכה בו הקהל,

ונראה אם יש זכות פרטית כיום לס"ת הנ"ל כדעת מהרי"ק והש"ע, היא זכות מי שיגע להעלות את הס"ת מטריפולי, ובדברים רכים שכנע את הקצין הערבי בטריפולי שאין זה אלא ספר קדש, ויש לו דין מציל מן הגייס ומוטו של ים, הרי אלו שלו, (ב"מ כד), ואעפ"י שעשה כן לפי מצות אביו, במות אביו יש לו זכות בס"ת יותר מכל אחד אחר, וזכותו קודמת להעבירו לביהכ"נ בעיר, שהוא גם כבודו של הס"ת מכל הטעמים הנזכרים

ואמנם, למען שלום המשפחה, והמדובר בס"ת שדרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום, והמנוח שהקדיש אותו, שמו שלום, בשנת ידבר שלום אל, אני פוסק כדלהלן:

א) יש לנהוג בס"ת הנוהג כמו שנוהגים בס"ת עתיק יומין בבית הכנסת "אבוהב" בצפת, שקוראים בו כמה פעמים בשנה: פסח, חג השבועות, יום ראשון של ראש השנה, יום כפור, יום שמחת תורה, וכן להוציא בשבת ההלולא של רשב"י לזכות הצדיק ראש משפחת לביא המקובל רש"ל מחבר פיוט בר יוחאי,

ב) ספר התורה יהיה מונח בקביעות בבית הכנסת "היכל רפאל" שהוא ביכנ"ס צבורי מפואר, ומתפללים בו רבים יום יום, וגם דורשים בו דברי תורה, מפני שמחצית האחים מתפללים בו, ורוב האחים גרים בעיר נתניה,

ג) הנכדים הגרים בשכון ותיקים יקחו את ספר התורה לקרוא בו ככל שנה בשלשה מהזמנים הנ"ל הרצופים כפי שיבחרו להם, ואחרי כן יחזירוהו לביהכנ"ס היכל רפאל, כן יעשו מדי שנה בשנה,

ד) מפני כבוד הס"ת ראוי להעבירו במנין אנשים בשתי מכוניות ולהכניסו בכבוד לבית כנסת בשירה,

ה) בכל מקום שיהיה יש לשמור על הספר תורה שמירה מעולה כראוי,

ו) פסק דין זה מותנה בכך שכל האחים הדורשים זכות בספר התורה הנ"ל ישתתפו חלק כחלק בהוצאות תקון הספר תורה והתיק שלו,

וע"ז חתמתי שמי היום יום שלישי בשבת כד סיון תשנ"ט פה נתניה,

הרב דוד שלוש
רב ראשי לנתניה

והולכים לאכול בבית אחר אין מברכין (בזמן) שהשמחה במעוננו, ולא ברכת חתנים (שבע ברכות) שאין שמחה אלא בחופה, ובכתובות (ז) אמרינן: מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, משמע דוקא במקום חופה, ומיהו אין ראייה משם, דדילמא לאפוקי מדרי"י דאמר אף בבית הארוסין מברכין אותה, וצריך לדקדק מה היא חופה, דאי מקום שכרכו תחלה ברכת נשואין קרי ליה חופה, פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולין ליכנס בבית, אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה, עכ"ל, ממה שכתבו: ומיהו אין ראייה משם וכו', משמע שהתכוונו לברייתא הראשונה שרבי יהודה אמר בה: אף בבית אירוסיין, ולא לברייתא דאירי בברכות שאתר ברהמ"ז, משמע שלא גרוסו בברייתא השניה ברכת חתנים בבית חתנים,

הרא"ש כתב דברי ר"א בר זבדא וכו' אין שמחה אלא בחופה, משמע מכאן וכו' (כמ"ש התוס'), והוסיף: ונהגין באשכנז עושיין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה, ואח"כ כתב: ונראה שאם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים, וכן היה מעשה באדם שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך ברכת חתנים, עכ"ל,

וכן נהגים הספרדים לעשות אפריון (בלשון ספרדית טלמון, מלשון חופה תהיה לצל), והיו מקשטין אותה כמ"ש בברכות (טז ע"א): רב אמי ורב אסי הוו קטרי גנא לרבי אלעזר, ובאותה חופה ממשיכים לשבת החתן והכלה כל ימי החופה, שחייב החתן לשמוח עם כלתו כפי תקנת חכמים (כתובות ז, רמב"ם אישות פ"י הל"ח) ובמקום החופה סוער עם השושבינין והאורחים, ולפי ימי שמחתו מברכים ז ברכות ברהמ"ז,

הטור הביא דברי הרא"ש: ואם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ומברכין ברכת חתנים, וכן לפעמים שהולכים חתן וכלה לעיר אחרת (לבדם) צריך לברך שם ברכת חתנים, ולא כתב שנראין כסותרין, הב"י שם כתב: מ"ש הרא"ש: וכן לפעמים שהולכים וכו', אינו סותר מ"ש בתוס' וכו', ואפילו את"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא ע"כ,

הר"ן הביא דברי התוס': משמע מכאן וכו', שאין שמחה אלא בחופה, וכתב: ומשמע דאפילו באותה חצר עצמה, והביא ראייה מ"ש: חתן ושושבינין פטורין מן הסוכה, משמע אעפ"י שהסוכה בחצר שדרים בה. אפ"ה אי' שמחה אלא בחופה. ובודאי שהשמחה

במעוננו אומרים אותה אפילו שלא בחופה דהא מכי רמו שערי באסינתא אמרינן ליה, דליכא חופה, וכיון שכך יש לנו לומר שאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים, דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה, והכא הכי קאמרינן דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה, וכך נהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה, כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, ומ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעל התוס' עכ"ל,

ד

ובכתובות (ז) ת"ר: מברכין ברכת חתנים (שבע ברכות) בבית חתנים, ר"י אומר אף בבית הארוסין, אמר אביי וביהודה שנו, מפני שמתיתד עמה, ופירש"י בבית חתנים: כשנכנסה לחופת נישואין, ביהודה שנו: שמתיתד עמה בארוסין כדי שיהא לבו גס בה, לפיכך מברכין ברכת חתנים בתחלה, דתניא כלה בלא ברכה אסורה לבעל כנדה,

עוד שם: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה, אר"י והוא שבאו פנים חדשות, רב אשי איקלע לבי רב כהנא, יומא קמא בריך כלהו, מכאן והלאה אי איכא פנים חדשות, ואי לא, אפוש שמחה בעלמא הוא, מברך שהשמחה במעוננו ואשר ברא, ע"כ, וכ"כ הרי"ף והרא"ש: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה,

הרמב"ם הל' אישות פ"י הל"ג: וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנשואין, ובהל' ברכות (פ"ב הל"ט"י) כתב: בבית חתנים מברכין ברכת חתנים אחר ארבע ברכות אלו וכו', ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אתרונה משבע ברכות של נשואין, בד"א וכו', אבל אם היו האוכלין אחרים שלא שמעו ברכת נשואין, מברכין בשבילם שבע ברכות כדרך שמברכין בשעת נשואין והוא שיהיו עשרה (הרמב"ם השתמש במלים "ברכת חתנים" גם לברכת אשר ברא ששון), גם לכל שש הברכות כשיש פנים חדשות,

וכתב הכ"מ בהלכות ברכות (פ"ז): בכתובות ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים בעשרה כל שבעה,

וז"ל הטור סי' סב: מברכין ברכת חתנים קודם כניסה לחופה, והן שש ברכות וכו', ומברכין אותם כל שבעה אחר אכילה והוא שיהא שם פנים חדשות שלא אכלו בחופה אפילו היו בשעת ברכה וכו', ואין מברכין אותם אלא במקום חופה, וכתב א"א הרא"ש ז"ל וכו', ואם הולך לבית אחר וכו' (ראה לשון הרא"ש והטור לעיל אות ג),

אחר ברהמ"ז כל שבעה, פירושו כפירוש הרמב"ם, (בהל' ברכות פ"ב הל"ט"י) וכמ"ש בב"י: **אנן אהרא"ש סמכינן** שכשהולכים החתן וכלה לעיר אחרת, מברכים ברכת חתנים, (אות ג),

י

ומ"ש בסוכה (כה): אין שמחה אלא בחופה, הוא לענין פטור חתן ושושבינן מסוכה, שכל שאין שמחה גדולה, אין מצוה מושלמת לפטור העוסקים בה ממצוה דסוכה, ואין שמחה גדולה אלא כשעורכין סעודה במקום אפריון של חתן וכלה, ואין ראייה משם לענין ברכת חתנים שאין מברכין אותה אלא במקום חופה, שאפילו שחתן והכלה לא יושבים במקום חופתם, כיון שמרבים בסעודת חתן וכלה, ויש פנים חדשות שבאו לשמחם ולסעוד עמהם, מברכין בשבילם שבע ברכות, שבוה מוסיפים שמחה לחתן וכלה, ואפילו מכי רמו חטי בשערי (כתובות ח ע"א), כמה שבועות לפני החופה, מברכין שהשמחה במעוננו, כי יש שמחה במעוננו של ה כביכול, שהחתן והכלה נישאים כדי לפרות ולרבות ולקיים את העולם שברא לכבודו ככתוב: ויברך אותם א ויאמר להם פרו ורבו, וכ"ש כשנישאו, החתן והכלה ביחד, ושמחתם רבה, שמצוה לשמחם בכל הברכות,

ז

לסכום: הרי"ף ורמב"ם לית להו הא דאין שמחה אלא בחופה, כברייאתא כתוב: מברכין ברכת חתנים כל שבעה, ולא כתוב: בבית חתנים, ומ"ש הרמב"ם (בהל' ט"י) מברכין בבית חתנים, כתב כן, מפני שבהלכה שלפני זאת כתב: בבית האבל, והר"ן כתב מפורש: שאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים וכך נוהגים היום, הש"ע כתב בבית חתנים כלשון הרמב"ם, וביאורו כביאור הרמב"ם, שמברכים ברכת חתנים בכל מקום שסועדים חתן וכלה, אפילו שלא במקום חופה, כשיש עשרה ומהם פנים חדשות,

בימינו גלה כבוד החופה והאפריון, החופה מוקמת באולם, או מועמדת בחצר בארבע מוטות לצורך ברכות הארוסין והנשואין, החתן והכלה לא יושבים בה רק עומדים לצורך הברכות בלבד, ואחר הברכות אין מושב קבוע לחתן וכלה בחופה בשבעת ימי חופה, ובכל יום מכבדים אותו קרובים וידידים בסעודה שעורכים בביתם, האם יעלה על הדעת לומר שההלכה לברך ברכת חתנים כל שבעת ימי החופה אחר ברהמ"ז בסעודות כשיש פנים חדשות, תתבטל, ולא יברכו לעולם שבע ברכות אחר ברהמ"ז כשבעת ימי חופה, ונמנע שמחה מתתן וכלה ששמחים כשמברכים לכבודם שבע ברכות בכל סעודה, מפני דעת התוס', שגדולי הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, לא סוברים אותה, גם מה

וכתב הבי"י: ומברכין אותם כל שבעה, ברייתא בכתובות (דף ז): ת"ר מברכין ברכת חתנים כל שבעה אר"י והוא שבאו פנים חדשות, ומ"ש ואין מברכין אותם אלא במקום חופה, כ"כ התוס' והרא"ש והמרדכי, והביא גם דברי הר"ן הנז"ל,

ה

מדברי התוס' הנז"ל מוכח שהברייתא השניה (שם) דאיירי ברהמ"ז לא גרסו בבית חתנים, גם הרי"ף והרא"ש כתבו: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז', ולא גורסים בבית חתנים, גם הר"ן שהביא דברי התוס' וכתב: יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס' התכוין למה שלמדו ממ"ש בסוכה (כה): אין שמחה אלא בחופה, כי מהברייתא הראשונה שכתוב בה בבית חתנים כתבו שאין ראייה משם, דדילמא וכו', גם הבי"י בהל' קדושין (סי' סב) אמ"ש הטור: ומברכין אותם כל שבעה אחר אכילה, כתב: בכתובות (ז) ת"ר: מברכין ברכת חתנים כל שבעה, ולא כתב ברכת חתנים בבית חתנים, לפי"ז מ"ש בכ"מ (הל' ברכות פ"ב הל"ט) אמ"ש הרמב"ם: בבית חתנים מברכין ברכת חתנים וכו', ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים בעשרה כל ז', טעות דפוס, כי בגמ' לא כתוב כן, גם בב"י (סי' סב) לא כתב כן כנז"ל, וכיון שהרי"ף וכל הפוסקים לא גרסו אותה, גם הרמב"ם לא גרס לה,

ומ"ש הרמב"ם בהלכות ברכות (הל"ט"י) בבית חתנים מפני שבהלכה (ח) כתב: כשמברכין בבית האבל, כתב: בבית חתנים מברכין, שכן היו נוהגים לערוך סעודות בחופה בבית הורי החתן, עד הדור האחרון, ואין ללמוד מלשוננו זה שאסור לברך ברכת חתנים בבית אחר, מדלא כתב: אין מברכין ברכת חתנים, אלא בבית חתנים, ובכל מקום שטועד חתן וכלה ויש עשרה אנשים ופנים חדשות מברכין ברכת חתנים כל שבעה לבחור או בתולה, כמ"ש כברייאתא: מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה, סתמא משמע בכל מקום שהחתן טועד,

ועוד יש להוכיח שכן הוא שכיון דרמב"ם לית ליה הא דאין שמחה אלא בחופה (כנז"ל), מה טעם לומר שאין מברכים ברכת חתנים אלא בבית חתנים, ובגמ' אמרו והוא שיהיו פנים חדשות, ולא אמרו ובמקום חופה,

יתר על כן גם בבית חתנים השנויה כברייאתא המדברת בז' ברכות של שעת החופה, נראה דגם לרמב"ם לאו דוקא, שהרי פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולין ליכנס בבית, ואמרו: בבית חתנים, למעט בבית הארוסין,

ונראה שגם הש"ע בסי' סב (סעיף ה) שכתב כלשון הרמב"ם: מברכין ברכת חתנים בבית חתנים

שלמדו מהגמ' סוכה שאמרה: אין שמחה אלא בחופה, אינו מוכרח וכמו שכתבתי, ועוד יש לי לומר: שאלו היו נוהגים בימי התוס' כמו בימינו, שאין מקום קבוע לחתן וכלה בימי חופתם, היו אומרים לברך שבע ברכות בכל מקום שסועדים חתן וכלה כשיש מנין ופנים חדשות כדברי הברייתא, והנלע"ד, כתבתי,

שו"ת פעולת צדיק חלק ג סימן רנב

שאלה על ענין ז' ברכות. אם יצא החתן להתארח אצל אחרים בז' ימי המשתה בין כשעיקר הסעודה לכבוד החתן בין בסעודת ברית מילה והחתן בתוך הקרואים. ראיתי ג' תורות. י"א ז' ברכות. ויש ברכה א' מעין שבע. ויש שאין מברכים כלל. ואנחנו לא נדע מה נעשה ובעיני ההמון תמוה הענין יבררו רבותי אמיתות הדבר בלי פקפוק דרך ישרה סלולה. תורה ברורה טהורה ונקייה מבלי שום פנייה ושכמ"ה.

תשובה: הנה מר"ן הקדוש [בא"ה] סי' ס"ב ס"י כתב י"א שאם יצא החתן מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים וכו'. והנה מדכתב דין זה ב' י"א משמע דיש חולקים ואף שהשכ"ג וסמ"ע כתבו דכן דרכו של מר"ן לכתוב דין חדש שלא זכרוהו הפו' בשם י"א. כבר השיבו עליהם האחרונים ס' כרם שלמה וס' דבר משה ואף אם לא נזכרו החולקי' בס' הב"י אפ"ה כל סתום לא עממהו וסוד ה' ידע וכל שערי הדחיות ובסברת החולקים. ובס' בה"ט וב"ש כתבו לחלוק על הא דכ' מר"ן ב' י"א ע"ש ב' ט"ז ור"ן ואחרים. ואם נפשך לידחק בפשט דבריהם הנה לך לשון א"ח בדף קט"ו ע"ב וז"ל: כ' הראב"ד שאם זימנו החתן בבית אחר שאומרים שם ז' ברכות אי איתיה פנים חדשות חוץ מברית מילה דההיא לאו בשביל החתן היא. והרמב"ן ב' ושמעתי שאין מברכים ברכת חתנים ולא אשר ברא אלא בחופה שאין שמחה אלא בחופה וכן נמי הרשב"א עכ"ל.

ובס' תניא כ' בשם בעל י' הדברות אומרין ז' ברכות כל היכא דאיכא פנים חדשות בכל היכא דאיתיה כיון דאיכא סעודה ואיכא משמחים ע"כ. וע"פ זה נתייחד המנהג בבית האדון הנשיא רבי' שלום כ"ץ עראקי במעמד בנו כה"ר יחיא מאריה דאתרין ואחיו כה"ר יוסף ומוריניו כה"ר דוד משרקי זכר כולם לברכה וגם היו בעוזרי המנהג. ומנהג זה לא חדש הוא כי אם מנהג קדמון מצאנוהו בכתב יד מה"ר שלמה מנזלי זלה"ה באגרת הבשורות 2 שמנהגם היה בעיר צנעא קודם גלותם להתם לעשות מערב שבת אוהל לצל בגן הנקרא אלגוזה ומציעים שם כרים וכסתות וכשמשלימים סעודת שחרית הולך החתן עם קרואיו לשם ואומרים שם שירים ותושבחות עד לעלות המנחה ואומרים ז' ברכות כדרך שאמרו שחרית יום ו' בכניסת הכלה פסוקים וכו' ואז מתפללים שם. ואח"כ הולכין לסעוד ג' בבית החתן ע"ש. למדנו מזה ג' דברים. האחד שאומרים ז' ברכות אף שלא בסעודה (וכ"כ ריטב"א ב' מס' סופרים וא"ח ב' הרבה פוסקים). והשני שאומרים ז' ברכות גם בבית אחר כי הכא שנעקרו מבית החתן (כסברת ראב"ד ואחרים). והשלישי שאומרים אותה במנחה (וכדעת הריטב"א במ' כתובות וא"ח והרמ"ע מפאנו בתשו' ואדרבה כתבו דסעודה שלישית מעלה ותוספת רב יש לה לפי הסוד. וכ' הרמ"ע שמר"ן שכ' היפך זה ב' י"א והיא סברת האגודה אנן לא קי"ל הכי דס' האגודה אזיל לשיטתיה דס"ל דסעודה ג' סגי במיני תרגימא ואנן לא קי"ל הכי אלא כסברת הרמב"ם והרי"ף וסמ"ג דצריך פת. ואל תרף ידיך בראותך מחלוקת פו' בזה לומר דספק ברכות להקל דזה לא נאמר אלא במקום שאין מנהג קבוע אבל במקום דאיכא מנהג מוכרע ועומד הוא ומינה לא תזוז. דוק בכיוצא בזה בפו' ותראה שכן הוא האמת ואין צריך להאריך בדבר פשוט כזה ומי שהוא אוהב האמת בלתי פנייה יכיר ויודה בפה מלא בכל הנזכר).

והא לך מ"ש הרב שער המים בסי' נ"ה ס"ק ל"א על מ"ש מר"ן שם סעיף ח' יש מי שכ' וכו'. כ' שם שער המים על זה דין זה הביאו הטור משם הרשב"א ותמה הב"י עליו. וכ' הרב כנה"ג דמשום הכי לא פסק מר"ן הדין בסתם אלא בשם יש מי שאומר משום ששאר הפו' שלא הזכירוהו לא ס"ל הכי יע"ש עכ"ל. והיה לך זה למאירת עינים בכל מקום שתמצא בש"ע בשם י"א או כיוצא בו ולא זכר אצלו חולק...

שו"ת ויצבור יוסף בר חלק ד פרק יז (קישור)

פרק שבעה עשר אם אפשר לומר שבע ברכות שלא בבית החתן

סימן א

המנהג בתימן

יש לעמוד ולברר שאלה זו, והיא, לאחר עריכת החופה ושבע ברכות הנישואין וסעודת מצוה ביום הראשון בבית החתן, אם אפשר לומר שבע הברכות בשאר שבעת ימי המשתה במקום אחר חוץ מבית החופה ומבית החתונה, דהיינו אם מארחים את החתן עם הכלה שם כפי שנהגו כיום בארץ ישראל קצת מבעלי בתים ותלמידי ישיבות מבני עדתינו עדת יהודי תימן.

יען כי ביהדות תימן לא היו נוהגים לארח איזה חתן אלא במקרים בודדים ובתנאים כאלה כפי שראינו בזמננו במעמד רבנים דגולים ותלמידי חכמים מובהקים, איך שהיו מארחים איזה חתן כשהוא לבדו מבלי הכלה ורק עם קצת מריעיו, הרי לא היו צריכים לעמוד בשאלה זו, יען כי לא היו מארחים אלא חתן שרק התחילו בשמחת חתונתו בשבת שלפני החתונה, כך, שעדיין לא נכנסה כלתו אצלו, ועדיין לא התחילו שבעת ימי המשתה שלו, ושעתידים לערוך לו חופה ושבע ברכות של הנישואין רק ביום חמישי או ביום ששי, אשר אם אירחו אותו אצל חתן אחר שכבר הוא שרוי בתוך שבעת ימי המשתה שלו. הרי הדבר פשוט שאינם זקוקים

לומר שבע ברכות אלא בשביל החתן המארח שכבר הוא שרוי בתוך שבעת ימי המשתה שלו.

ואם במקרה אירחו חתן שכבר נכנסה כלתו אצלו שהוא שרוי כבר בתוך שבעת ימי המשתה שלו, אעפ"י שלא היה דבר זה מידי דשכית, שיצא חתן מביתו להתארח תוך שבעת ימי המשתה שלו, בודאי שהיו אומרים שבע ברכות בעיקר בשביל החתן המארח שהוא שרוי בביתו תוך ימי המשתה שלו.

ואכן אם היו מארחים חתן לסעודת מצות ברית מילה, בין אם זה חתן שעדיין לא נכנס לחופה שלא התחילו עדיין ימי המשתה שלו, דודאי לא היו אומרים שהשמחה במעונו, מפני המילה דאיכא צערא דינוקא, ובין אם זה חתן שכבר הוא שרוי בתוך שבעת ימי המשתה שלו, דודאי לא היו אומרים שבע ברכות, משום דפשיטא מילתא, דלא שייך לומר בסעודה שנועדה לכבוד מצות מילה שום דבר מענין חתונה, לא שהשמחה במעונו ולא שום ברכה משבע ברכות.

על כן צריך לברר ולמצוא סמך כל שהוא למנהג חדש זה שנהגו בו כיום בארץ ישראל בעיקר בין חלק מתלמידי הישיבות, שיש מקרובי החתן, או מקרובי הכלה כמו אביה ואמה. או משאר קרובים. שמתנדבים ועורכים

ויצבור שבע ברכות שלא בבית החתן יוסף בר צנ

שקורים לו חופה, ושם מברכים ברכת חתנים כל שבעה, עכת"ד.

**י"א שאין מברכים שבע ברכות
אלא בבית החתן, אבל לא רק בחופה**

הדעה השנייה שאנו סומכים עליה באמרנו שבע ברכות בכל סעודה וסעודה שעושים בבית החתן לאו דוקא בחופה אלא גם בכל אחד מהחדרים שבבית, היא הלכה רווחת אליבא דרוב הפוסקים ראשונים ואחרונים ובראשם רבי הרמב"ם ומרן הקדוש בשולחן ערוך (עין אכן העזר סי' ס"ב סעיפים ה' י"א).

וכן העלה רבי יחיה הכהן בתשובתו (סי' כ') בשם רבי נסים בהדיא, שכן נוהגים לברך ברכות חתנים בכל אחד מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם עכת"ד, ורבי יחיה הוסיף שם יפה להסביר דברי הר"ן שהוא קורא לשאר החדרים שבבית החתן בשם בתי החתונה עיי"ש (כ"ט דיבור המתחיל עלה בדינו וכו').

וכן מוכח מלשון הרמב"ם שכתב בזה"ל, בבית חתנים מברכים ברכת חתנים אחר ברכת המזון וכו' (בכ"ט פ"ק ב' הלכה ט'), משמע דלאו דוקא בחופה, ומשמע דוקא בבית חתנים, לאפוקי אם מזמנים החתן למקום אחר שאינו בית חתונה שלו, שאין מברכים שם ברכת חתנים בשבילו.

וכבר העיר על זה הרב חיים כסאר ה"י, שכן בספרו שם טוב על רמב"ם (בכ"ט פ"ק ה' הלכה ה'), הוא כותב בזה"ל, הסועד בבית חתנים וכו', כן הוא בפרקא קמא דכתובות, ונראה משם שאין אומרים שהשמחה במעונו ושבע ברכות, אלא אם כן החתן בביתו, אבל אם נתארח בבית אחרים אין אומרים, דבעינן מקום שמחה וליכא, וכמו כן סעודה שהיא מחמת החיתון בעינן, לאפוקי סעודה שלא מחמת החיתון, וכך מורה לשון הרמב"ם ז"ל שכתב הסועד בבית חתנים וכו', וכך היא סברת רוב הפוסקים ז"ל, ועיקר. **ואעפ"י** שמהר"י צאלח ז"ל כתב בתשובות שלו

סעודה בביתם, בעבור להזמין ולארח בסעודה זו את החתן וכלתו ומכיריו תוך שבעת ימי המשתה שלו, על מנת שיזכו לומר שבע ברכות בביתם, ואחר הסעודה תזור החתן עם כלתו לביתו או לחופתו, האם כשר הדבר לומר בסעודה זו שבע ברכות ושהשמחה במעונו, או לא?.

סימן ב

**יש אומרים שאין מברכים שבע ברכות
אלא בסעודות שבחופה דוקא**

והתשובה, הנה זה יצא ראשונה, שכן יש דעה אחת והיא סברת רבים מגדולי הפוסקים, ובראשם רבותינו בעלי התוספות, שכן כתבו על הא דאמרינן אין שמחה אלא בחופה וכו' (גמרא סוכה דף כ"ה ע"ב), דמכאן משמע שאם יצא החתן מחופתו אפילו כלתו עמו שהם הולכים לאכול בבית אחר, שאין מברכים שהשמחה במעונו, ולא ברכות חתנים (שבע ברכות), לפי שאין שמחה אלא בחופה וכו' עיי"ש.

וכן כתב רבי ישראל מקרמזיר בהגהות אשרי (על הרא"ש סוכה פ"ק ב' סי' ח') שכן פסק באור זרוע, וכבר היה מעשה שהיו סועדים החתן ושושביניו במקום אחד שלא בבית החופה ולא הניחם רבי יצחק ב"ר אברהם לברך שבע ברכות וכו' עיי"ש, וכן העלה רבי אהרן הכהן ז"ל בארחות חיים (הלכות ניהמ"ז סי' ס"א) בזה"ל, הרמב"ן ז"ל כתב שמעתי שאין מברכים ברכת חתנים ולא אשר ברא אלא בחופה, וכן כתב הרשב"א ז"ל, עכ"ל.

ומכל זה מוכח, דלדעת רבים מן הפוסקים הראשונים, אין לומר שבע ברכות בסעודות שעושים בשבעת ימי המשתה, אלא בחופה דוקא, וכמו שביארו רבותינו בעלי התוספות (ס' בסוכה ד"ה אין) באמרם שאם צריך לדקדק כדי לדעת מה היא החופה, בודאי שהמקום שבו עיקר ישיבת החתן והכלה, הוא

היפך זה, כבר השיב עליו מהר"י הכהן ז"ל בתשובותיו והכריע כמו שכתבתי וכו', עכת"ד.

י"א שמברכים שבע ברכות אפי' בבית אחר, בתנאי שהלכו לשם כולם ואין דעתם לחזור לביתו

הדעה השלישית היא סברת רבי' הרא"ש וסיעתו הביאו אותה רבי' יעקב בטור אבן העזר (סי' ס"ג) ומרן הקדוש בשולחן ערוך (שם סעיף י') שאפילו יצא החתן מחופתו ומביתו לבית אחר, אם הלך הוא וכלתו וכל חבורתו לבית האחר לגמרי שאין דעתו לחזור לביתו ולחופתו, נעשה אותו בית עיקר, ומברכים שם ברכת חתנים, עיי"ש ושם. **יוצא** איפוא גם לדעה זו, כיון שהחתן חוזר לביתו ולחופתו אחר הסעודה שערכו לכבודו, שאינם רשאים לומר שם שבע ברכות.

לסיכום הדברים עלה בידינו ברור, דמה שנהגו כיום מקצת תלמידי הישיבות מבני עדתינו להזמין חתן וכלה לסעודת מתנדבים, ולאחר הסעודה, החתן והכלה חוזרים לביתם ולחופתם, **בודאי** שאינם יכולים לומר שבע ברכות אליבא דכל הפוסקים הראשונים שהובאו לעיל ברוב בנין ורוב מנין, שהם רבותינו בעלי התוספות, ורבי' הרמב"ן, ורבי' הרשב"א, ורבי' יצחק ב"ר אברהם, ורבי' האור זרוע, ורבי' ישראל מקרמזיר, ורבי' הרמב"ם, ורבי' נסים, ורבי' הרא"ש, ומרן הקדוש.

י"א שאפי' זימנו החתן בבית אחר,

מברכים שבע ברכות, חוץ מברית מילה

אך את זאת יש להם סמך מדברי רבי' הראב"ד, שכן העלה רבי' אהרן הכהן בארחות חיים (הלכות כרכמ"ז ס"י ס"א) בשמו, באמרו בזה"ל, כתב הראב"ד ז"ל שאם זימנו החתן בבית אחר, שאומרים שם שבע ברכות, אי איכא פנים חדשות, חוץ מברית מילה (אם זימנו את החתן

לסעודה), דההיא לאו בשביל חתן הויא, עכ"ל.

אם בעל הבית מקנה לחתן

רשות ביתו והסעודה, לכו"ע אפשר לברך

ואולם בראותי המנהג החדש הזה בארץ ישראל שבעלי בתים מארחים חתן וכלה בבתיהם לסעודה ולשבע ברכות עם אורחים ופנים חדשות, בעבור לצאת מידי ספק ברכות לבטלה, נהגתי שקודם שיתחילו באכילת פירות, לעשות בפני עדים קנין סודר תחלה, כך שבעל הבית מקנה רשות ביתו עם הסעודה לחתן ולכלה כדי שתיחשב הסעודה בביתו של חתן לומר עליה שבע ברכות, וכך אני אומר לבעל הבית כשהוא מחזיק בידו קצה הסודר, קנה בכלי הכשר הוזה שאתה מקנה רשות ביתך והסעודה שחיכנת קנין נמור לחתן ולכלה, כשהוא עונה קניתי. ובוזה אפשר לצאת ידי כל הדעות.

ומה שהביא מהר"י צאלח בתשובותיו (חלק ג' סי' כ"ג) עוד ראיה להתיר באמרו דבספר תניא כתב בשם בעל עשרת הדברות, אומרים שבע ברכות כל היכא דאיכא פנים חדשות בכל היכא דאיתיה וכו' עיי"ש, דמשמע דבכל מקום שהחתן ישנו שם אומרים שבע ברכות, אין זו אלא פליטת קולמוס, כי כל הרואה דבר זה במקורו לא ימצא את המלים בכל היכא דאיתיה, לא בספר תניא ולא בספר עשרת הדברות, וכבר העיר על זאת במיוחד רבי' יחיה הכהן בתשובתו, עיי"ש. והנה גם מהר"י צאלח בעצמו בעץ חיים (חלק א' כסדר כרכס המזון דף קע"א ע"א) כבר כתב בזה"ל, אם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר, אין מברכים שם ברכת חתנים, שאין שמחה אלא במקום החופה וכו' עיי"ש*.

* עיין עוד בעניין זה לקמן פרק כ"ו (סי' ז').

שו"ת ויצבור יוסף בר חלק ד פרק כו סימן ז ([קישור](#))

והנה הרמב"ן והר"ן והרשב"א מחמירים יותר מבלי לחלק בין בתי כנסיות שבחוצה לארץ ובין בתי כנסיות שבארץ ישראל, דסבירא להו שאפילו בחורבנן, לא מועיל התנאי להתיר להשתמש בהן, אלא אם יש דוחק, כגון אם יצטרכו להאכיל עניים בתוכן, או להשכיבם שם לצורך שעה, אז מועיל התנאי שהתנו בשעת הבנין, להתיר להשתמש בהן לדברים כאלה אפילו בישובן, כיון שהיא להם שעת דוחק.

ואפילו לדעת רש"י והרב אור זרוע, שמקילים וסבירא להו שאפילו בישובן מועיל התנאי להתיר להשתמש בהן, מכל מקום לקלות ראש ממש כגון שחוק והיתול וכדומה, פשיטא שאין התנאי מועיל.

הנה העליתי לפניך תמצית דברי הפוסקים המקילים והמחמירים, אם כי דבר פשוט הוא שאין שום פוסק שיעלה בדעתו להתיר נדון דידן אפילו באולמים, כל שכן וקל וחומר בבתי כנסיות. ובל"י שום צל של ספק, שכל מי שישתדל למנוע תופעה מוזרה זו, הרי הוא בכלל כל המזכה את הרבים, שזכות הרבים תלוי בו. ואחתום בברכת התורה לך ולכל עוזריך ולכל הנלוים אליך, לרומם ולכבד את בית אלהינו, יוסף בן יעקב צובירי ס"ט.

סימן ז

ברכת יין שרוף (ערק),

ושבע ברכות שלא בבית החתן

בס"ד, יום ד' תרומה תש"ל. למע"כ הרב הגאון המפורסם ר' יוסף יעקב צובירי שליט"א, שלום וברכה וכטו"ס. הנני לשאלו שתי שאלות, ושתיים זו שמענו.

א. הנה מנהג כל ישראל לברך על יין שרוף ואראק וכו' שהכל, הגם שעושים הפה"ל מענבים ולא רק משאר ירקות. והנה דעת החזון איש זצ"ל והגאון ר' צבי פסח פרנק זצ"ל לברך

קצר "עירום למחצה". שכל אחת מאלה, הרי היא נחשבת עבירה בפני עצמה, ותוצאותיה גירוי אש היצרים, ובמיוחד בעת עליית השלהבת לשיאה בריקודי זוגות. כל זאת לדאבוננו מציאות מוזרה. ואם כן פשוט, דלית דין ולית דיין שיעלה בדעתו להתיר באחת מאלה, ולו בהקלה שבהן, אפילו באולמים ובחדרים שונים, וכל שכן להבדיל כמה הבדלות להשתמש חס ושלום בבית הכנסת בתנאים כאלה, הס מלהזכיר.

ועתה נעבור הלאה, לבדוק לאור ההלכה בחדרי הפוסקים ז"ל. הנה הרמב"ם סתם לפסוק הלכה מבלי לחלק וז"ל, בתי כנסיות וכו' אין נוהגין בהן קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה, ואין אוכלים בהן ואין שותים בהן וכו', ואין נכנסים בהן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. וחכמים ותלמידיהם מותרים לאכול ולשתות בהן מדוחק. ואין מחשבין בהן חשבונות אלא אם כן היו חשבונות של מצוה, כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים וכיוצא בהן וכו' (רמב"ם פ"א מתפלה סלכות ו' ז'). וכן פסק מרן בשולחן ערוך (א"ח ר"ט סי' קנ"א).

ואם ישנם הטוענים שמותר להשתמש בבית הכנסת מפני שבשעת הבנין הם מתנים תנאי להשתמש בו, אין זה נכון, יען כי דיני התנאי מפורשים בהלכה, שאין התנאי מועיל להשתמש בבית הכנסת אלא לאחר חרבנו, היינו להשתמש בחורבה. אבל בזמן שעדיין בית הכנסת עומד ביישובו, אין התנאי מועיל להשתמש בבית הכנסת. וגם זה שמועיל התנאי להשתמש בחורבה, דוקא בתשמיש שאינו מגונה. אבל תשמיש מגונה כגון לזרוע זרעים או לחשב חשבונות של רבים באותה חורבה, אין התנאי מועיל (כן פסק מרן ע"ס סעיף י"א, וזוהי שיטת החוספות והלא"ש). וזה שהתירו להשתמש בחורבה תשמיש שאינו מגונה, על ידי תנאי, דוקא בחורבות בתי כנסיות שבחוצה לארץ. אבל בתי כנסיות שבארץ ישראל, אין שום תנאי מועיל להתיר בהן שום שימוש אפילו בחורבנן וכל שכן בישובן (כן פסק מרן ע"ס נכס החוספות).

בכהאיי גוונא אם הכהל הוא מענבים, בורא פרי הגפן, אך לא ראינו מי שנוהג כן.

והנה לפני שאני נגש ללמוד בל"ג הלכה זו, רצייתי לדעת איך היה המנהג בתימן, דשמה כמדומני היו עושים הכהל רק מענבים, וכולי עלמא ידעו מזה, ומה בירכו על אראק ויין שרף? דממנהג אשכנזים יש לבעל דין לחלוק ולומר שאין ראיה, דאפשר שמכיון שבחוצה לארץ היו עושים אצלנו כל היין שרף משאר ירקות כמו מתבואה וכו', על כן יש לומר דגם בבואם לארה"ק המשיכו במנהגם זה לברך שהכל, ולא הבחינו שכאן עושים מענבים. אבל בתימן הרי מנהגותיהם קדומים מגאוני ארץ דור אחר דור.

ב. הנה כידוע מנהג אשכנזים בכל העולם כולו לברך שבע ברכות גם אם הסעודה אינה בבית החתן, וכמו כל האחרונים החולקים על מרן באבן העזר (סי' ס"ב סעיף י'). אך מנהג ספרדים בירושלים כדעת מרן, שאין מברכים אלא בבית החתן.

בקשר למנהג תימן אני רואה מבוכה, דמהר"י צאלח בפעולת צדיק (חלק ג' סי' נ"ב) כותב דהמנהג הקדום לברך בכל מקום שהוא, וכן כותב הענף חיים בתכלאל (חלק א' עמוד ט"ז). לעומת זה משמע מדברי מהר"י צאלח בעץ חיים (עמוד קע"א) שלא לברך בכל מקום. וכן דעת הגאון שם טוב (כסאר) על הרמב"ם (פסק ס' מהלכות נכוחות), ושם מביא גם כן דכן העלה מהר"י הכהן בתשובותיו. ובכך איך היה מנהג תימן? יידרו שריח דבליצקי.

תשובה

ב"ה, יום חמישי י"ג באדר א' תש"ל. לכבוד הרה"ג שריח דבליצקי שליט"א, שלום רב. רב נכבד מאד. קבלתי את שתי שאלותיו מיום ד', תרומה תש"ל, והנני עונה בעז"ה בקצרה, לאדם מערכי לב ומה' מענה לשון.

א. מה היו מברכים על היין שרוף בתימן? קודם כל ידע נא כת"ר, כי גם בתימן עשו יין

שרוף, גם ממיני פירות שונים, מתאנים, מתמרים וגם מדבש דבורים וכדומה, מדברים מתוקים, אולם בדרך כלל ועל פי רוב, בין אצל בעלי בתים ובין אצל בעלי מקצוע שמכרו אותו בסיטונות או בקמעונות, עשו אותו מצמוקים שסתמן ידוע היה שהם צמוקי ענבים (פיין מזה למטה"י אאלח ז"ל בפעולת לדיק חלק שני סי' קמ"ד, וכחלק ראשון סי' (קע"ד) קע"ב).

וראה להר"ר דוד משרקי ז"ל (רבו של מהר"י צאלח), בספרו שתילי זתים על השולחן ערוך (או"ח סי' קע"ד סס"ק כ"א), דמוכח מדבריו דיין שרוף שלנו הוא בעצמו מה שקורין לו אצלנו בשם ערקי עיי"ש, יען כי שם "ערק" בערבית תרגומו זיעה בעברית, שאין בו שום ממשות מהפרי או טעם מהפרי, שאינו אלא זיעה בעלמא.

וכן מוכח מדברי הרב שתילי זתים הנ"ל (בסי' קפ"ב ס"ק ר'), דיין שרוף מברכים עליו שהכל, ושארין לו מעלה יתירה על שאר משקין, ומבואר שם דמן השכר שהזכיר הרב מגן אברהם דמברכים עליו שהכל, נלמד ליין שרוף במכל שכן, שאינו אלא רק זיעה בעלמא וכו' עיי"ש.

וראה עוד לתלמידו מהר"י צאלח בפעולת צדיק (חלק ג' סי' מ"ה), דמוכח מדבריו שם דעל היין מברכים בורא פרי הגפן ועל השכר שהכל וכו' עיי"ש, וסתם שכר אצלנו הוא היין שרוף, כדמוכח מדבריו שם (כחלק שני רס"י קמ"ד), דקרי ליה בשם שכר וקרי ליה בשם יין שרוף עיי"ש, וראה עוד מפורש שם (כחלק שני רס"י כ"ח), דמברכים על היין שרוף שהכל וכו' עיי"ש, וכן מוכח עוד שם (כחלק שלישי רס"י קל"ו), עיין עליו.

והנה גם אם נתבונן באופני עיבודו, נבין שאין מקום לברכת פרי הגפן לגבי היין שרוף. שכן אופן הכנתו כפי שידוע, מביאים צמוקים של ענבים, שורים אותם במים תוך חבית במשך שמונה או תשעה ימים, ובכל יום, פעם או פעמיים מהפכים בהם ומערבבים אותם ביד למהר תהליך עכולם, וכעבור אותם הימים כשהמים צפים והצמוקים שוקעים שאז סר טעם

ומה שהזכיר מהר"י צאלח בפעולת צדיק (חלק ג' סי' רנ"ב), שהיה מנהג קדום שאמרו שבע ברכות במנחת שבת בצאת החתן לאהל שהיו מכינים לו מערב שבת בגן וכו', הנה מנהג כזה לא היה בזמננו ולא ראינוהו, כי מזמן רב כבר לא היה קיים, שאפילו בזמנו של מהר"י הכהן שחלק על מהר"י צאלח, מוכח מדבריו כפי שעיינתי בתשובותיו, שכבר נשכח מנהג זה עוד בזמנו, לפני מאה שנה, שהרי מהר"י הכהן חי היה לפני מאה שנה, כי הוא נאסף לחיי נצח בשנת ה'תרכ"ז לבריאה.

והנה כפי שראינו המנהג בזמננו לא קרה אף פעם שהחתן יוצא להתארח מחוץ לבית החתונה שלו כל שבעת הימים, כך שאי אפשר לקבוע ולומר, כך היה המנהג על יסוד מקרה בודד, שאם במקרה יצא החתן להתארח היום, יכול להיות שהיום יודמן רב לאותה מסיבה שיורה אליבא דמאן דאמר לומר שבע ברכות, ולמחר יודמן רב אחר למסיבה דומה ויורה אליבא דמאן דאמר שלא לאמרם, כך שאי אפשר לקבוע ולומר, כך היה המנהג, ועוד משום דלא הוה שכיח שהחתן יצא מביתו כל שבעת הימים*. ואחתום בברכת התורה ובהוקרה רבה, יוסף יעקב צובירי.

סימן ח

קריאת ההפטרה או תרגומה ע"י שנים

נדרשתי לאשר שאלוני אם מותר שיקראו את ההפטרה שנים? **תשובה**, בראש וראשונה, לא ראינו ולא שמענו ביהדות תימן שיקראו ההפטרה שנים בשום פנים. וכן פסק רבי' הריב"ש (סי' ל"ז) ומביא פסק זה רבי' הרמ"א

* **ועתה** שבאנו לארץ ישראל, לפי שרבים מארחים את החתן והכלה בבתיים לסעודה ולשבע ברכות, הנהיג הרב המחבר שליט"א, לקרוא לבעל הבית בפני שני עדים, ולחקנותו בקניין סודר, שהוא מקנה את ביתו ואת הסעודה לחתן ולכלה, ושפיר הוי כאלו אומרים שבע ברכות בבית החתן והכלה, עיין לעיל פרק י"ז.

מתיקותם ונהפך טעמם קהה, מייבש ומכווץ את הלשון הלוחכתו, כטעם פרי בוסר שאינו לא מר לא מתוק ולא חמוץ, כך שהוא נפסד עד שאינו ראוי לא לאכילה ולא לשתייה, שופכים אותם לתוך יורה ומכסים במגופה צמודה שיש בה שפופרת בולטת שמחברים אותה למערכת צנורות מפולתלות בתוך חבית כשהיא מלאה מים קרים אשר תפקידם לצנן את הצנורות מבחוץ, ואז מסיקים אש תחת היורה, ומתוך לחץ חום האש והרתיחה, האדים והזיעה מתרכים בפנים ונלחצים לצאת דרך השפופרת אל הצנורות שהוא המוצא היחיד להם, ובהגיע האדים אל הצנורות המצוננים במים שמסביבם, נהפכים מאדים לטיפין כעין מים, ויורדים טיף טיף או כעין קילוח דקיק לתוך כלי מקבל (עיין מזה קלה בפטולת לדיק חלק א' סי' (קט"ז) קט"ב), וזה הערק הנקרא יין שרוף, כך שאין בו שום ממשות מהפרי או טעם מהפרי, ומשום כך דור אחר דור כמקובל בידנו וכדמוכח מהמובא לעיל, אין מברכים עליו אלא שהכל דוקא.

ב. **בענין שבע ברכות**, מה שהוקשה לכת"ר שיש מבוכה וסתירה בדברי מהר"י צאלח מדידיה אדידיה, אין זה מקרה בודד, כי בהרבה מקומות ובכמה ענינים, תמצא שדבריו סותרים זה את זה, ואין כאן המקום להאריך, איך ולמה.

ובדרך כלל ידע נא כת"ר, דברוב מנהגי תימן לא היה מנהג אחיד בכל ארץ תימן, כי אפילו בעיר הבירה צנעא, היו מנהגים חלוקים זה מזה מדורי דורות, ממש כמחלוקת הפוסקים וכפי שנחלקו הגאונים ביניהם בכמה מנהגים מאז ומקדם, ועל כן, כל רב בחוגו, וכל מנהיג רוחני בקהלו או בבית כנסת שלו, הנהיג כפי המקובל בירו מרבותיו ואבותיו על יסוד גאונים ופוסקים אלו, בו בזמן שחבירו כמוהו רב ומורה, הנהיג אחרת כפי המקובל בירו, גם כן מרבותיו ואבותיו על יסוד גאונים ופוסקים אחרים, ועל כן אין לתמוה אם מהר"י הכהן ז"ל חלק בתשובותיו על מהר"י צאלח בענין אמירת שבע ברכות שלא בבית החתן.

שלחן ערוך המקוצר סימן רז סעיף לב (קישור)

[לב] חתן שיצא מביתו להתארח בבית אחרים שעשו במיוחד סעודה או שמחה לכבודו, ויש שם עשרה ופנים חדשות, מנהגינו לומר לו שבע ברכות, אף-על-פי שאין זה המקום הקבוע לשיבתו לשמוח בשבעת ימי המשתה [רפז], וזאת אף כשאין [הכלה מתארכת עמו שם] {רפז}. והוא הדין אם אירע להיפך, דהיינו שהכלה מתארכת שם מבלעדי החתן {רפח}. וכל-שכן שאומרים באופנים אלו בזימון, שהשמחה במעונו {רפט}. וקל-וחומר בזמנינו שאין לחתן ולכלה מקום קבוע כלל לשמוח שם בשבעת ימי המשתה, לא בבית אבי החתן כפי שהיה נהוג בדורות הקודמים {רצ}, ואף לא בביתם הנפרד כנהוג היום, אלא מזמינים את שניהם בכל-פעם להתארח בבית אחר, ואפילו בעיר אחרת ובריחוק מקום רב. כגון פעם בבית אבי הכלה, ופעמים אחרות בבתי שאר קרוביהם ומכיריהם {רצא}, וכן באיזה אולם, או בחדר-אוכל של-ישיבה וכדומה. ולכן נוהגים לומר שהשמחה במעונו ושבע ברכות, כי בכל מקום שהם באים, שם הוא מקום שמחתם {רצב}. וכן הוא מנהג האשכנזים, זולת מקצת מן הספרדים שאינם אומרים באופנים אלו שם רק ברכת אשר ברא {רצג}. ולפי מנהגינו אומרים שבע ברכות גם כשלא נעשתה הסעודה (או השמחה {רצד}) במיוחד לכבוד החתן, כגון שהוזמן לברית-מילה או פדיון הבן או חינוך בית {רצה}, אבל זה בתנאי שהקרואים שימחו אותו שם {רצו}, דהיינו כגון שהוסיפו במיוחד שיר לכבודו, או איזה מאכל או משקה {רצז}. ואף-על-פי שבסעודת ברית-מילה אין אומרים בזימון שהשמחה במעונו, מפני צער התינוק, כאן הואיל ויש שמחת חתן, יש נוהגים לומר גם שהשמחה במעונו {רחצ}:

תסב שלחן ערוך המקוצר סימן ר"ז

לקום מפניו בעת כניסתו לבית-הכנסת, וגם לא כשהוא עולה לספר-תורה^{פא}. והוא עצמו עומד מלוא קומתו לכבוד תלמיד-חכם או שיבה^{פב}, וכל-שכן לאביו^{פג}. ויש נוהגים לכבד את החתן להיות שליח-ציבור בכל התפילות, הן בחול הן בשבת, ויש נוהגים רק בחלק מן התפילות^{פד}. ויש נוהגים שאינו עוֹטף טליתו כשאר כל אדם, אלא בדרך קישוט, דהיינו שמגביה את צדדי הטלית על כתיפיו וזרועותיו מימינו ומשמאלו, במשך כל התפילה, בין כשהוא שליח-ציבור בין כשיושב במקומו. וטוב לעשות כן^{פה}:

לב חתן שיצא מביתו להתארח בבית אחרים שעשו במיוחד סעודה או שמחה לכבודו, ויש שם עשרה ופנים חדשות, מנהיגו לומר לו שבע ברכות, אף-על-פי שאין זה המקום הקבוע לישיבתו לשמוח בשבעת ימי המשתה^{פו}, וזאת אף כשאין

עיני יצחק – ציונים והערות

מהשמחה יעו"ש. ובהנישואין כהלכתם פרק ו' הערה קל"ט הביא משו"ת פנים מאירות חלק ב' סימן ל"ג שהיה מנהגם שהחתן ביום חתונתו, מושיבים אותו בבית-הכנסת במקום מכובד ומיוחד ע"כ. ואצלינו זה גם בכל שבעת ימי המשתה (וכעין זה מנהיגו שהוא מברך על הפת בכל ימים אלו, כדלעיל הערה ק"ל), במקומות שנהגו שהוא בא להתפלל בבית-הכנסת כדלעיל סעיף ל', ולכל-הפחות בשבת בבוקר כדלעיל סעיף כ"ד. ועיין עוד נטעי גבריא פרק ט"ל סעיף ה'. ועיין עוד לקמן הערה ש"י.

פא מה שאין כן בעת כניסתו למסיבה, יש מקומות נוהגים שעומדים כולם לכבודו וכדלעיל הערה ל"ז, כיון שהמסיבה מיוחדת לשמחתו.

פב ידוע. וכן העלו בבית חתנים פרק כ"א סעיף ה', והנישואין כהלכתם פרק ט"ז סעיף ס"ה, ונטעי גבריא פרק ע"ה סעיף ב', שלא כדעת התשבץ למהר"ם מרוטנבורג סימן תס"ה הסובר שחתן אינו צריך לעמוד מפני תלמיד-חכם, והובא בטעמי המנהגים דף תי"ג.

פג עיין לעיל הערה רכ"ב ד"ה כאשר.

פד ידוע. ובפרט המתפללים בביתו (ועיין לעיל סעיף ל'), נוהגים שמכבדים בכך אותו, ובכלל זה ערבית בליל שבת. ויש הנוהגים להזמינו להיות שליח-ציבור גם בבית-הכנסת אף לשחרית ומוסף. ויש רק לשחרית, ויש רק למוסף. אך יש שמזמינים לשחרית ולמוסף אדם מכובד מן האורחים ולא אותו, כיון שהזמינו אותו כבר בליל שבת. הכלל, כל מקום לפי מנהגו, ולפי העניין. ועיין עוד לעיל הערה רס"ד.

פה כדלעיל בהלכות נישואין סימן ר"ו סעיף מ"ח והערה תט"ז שם.

פו מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק חלק ג' סימן רנ"ב, דלא כדעת היש אומרים שהובאה

הלכות ז' ברכות כשיצא החתן להתארח תסג

עיני יצחק – ציונים והערות

בשלחן ערוך סימן ס"ב סעיף י', וכדבעינן לאתויי בסמוך. **והוספתי** גופך מדיילי לבאר שזה לאו דוקא כשעשו סעודה לכבודו אלא הוא הדין שמחה, וזאת לפי מנהגינו, וכדמוכח ממאי דמסיק התם מהרי"ץ על פי איגרת הבשורות שאומרים שבע ברכות אף שלא בסעודה כמבואר במסכת סופרים וכו' וכדלעיל סעיף י"ג. וזה דלא כתורת חכם ושושנת המלך [ונמשכו אחריהם בשתילי זיתים סימן ס"ב ס"ק כ"א, ובפתח האהל דיני קידושין סימן ב' סעיף י"ג] שהעלו לדינא בשם מהרי"ץ כיון דאיכא "סעודה" ואיכא משמחים יעו"ש, וכן כתב הראת"נ בענף חיים כדלקמן ד"ה ובהגהות. שזה אמנם העלה מהרי"ץ מעיקרא בשם ספר תניא [לאחד מהראשונים שלא נתברר שמו. יב"ץ] בשם בעל עשרת הדיברות [הוא בעל העיטור. יב"ץ]. אבל לפום מאי דמסיים לדידן, סעודה נמי לא בעינן. ואעיקרא יש לתמוה על הרבנים תורת חכם ושושנת המלך שהשמיטו מלהעלות לדינא מסקנא גלויה זו של מהרי"ץ שם, שאומרים שבע ברכות אף שלא בסעודה, וצ"ע. ועיין עוד לקמן ד"ה והוקשה, ולעיל הערה קס"ד.

ולהעמיק ולהרחיב בהבנת עיקרי עניין זה של חתן שיצא להתארח, הדק היטב, כאשר השיגה דעתנו החלושה וכפי שהאירו עינינו מן השמים, נקדים להביא לשון מהרי"ץ עצמו, שנשאל על פתגמא דנא מחכם אחד [כאשר נראה מסגנונו דלקמן שהיה תלמיד-חכם] אשר שלח אליו בזה"ל, על עניין שבע ברכות, אם יצא החתן להתארח אצל אחרים בשבעת ימי המשתה, בין כשעיקר הסעודה לכבוד החתן, בין בסעודת ברית מילה והחתן בתוך הקרואים. ראיתי שלוש תורות [ר"ל שהרבנים נחלקים בזה, ולכל אחד כביכול תורה אחרת, על דרך "ובתורתו" יהגה יומם ולילה ותהלים א', ב'] שדרשו חז"ל בקידושין דף לב: דתורה דיליה היא. ועיין עוד לעיל הלכות קידושין סימן ר"ו הערה שצ"ט ד"ה והלוחות. ואם-כן לשון זה הוא לשבח. ואפשר שנתכוון לגנאי, על דרך מה שאמרו בסוטה דף מז: ובסנהדרין דף חפ: משרבו תלמידי שמאי וחלל שלא שימשו כל צרכם, רבו מחלוקות בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות ע"כ. ומרן בתחילת הקדמתו לבית יוסף כתב, נתקיים בנו בעוונותינו וכו' לא נעשית התורה כשתי תורות, אלא כתורות אין מספר, לסיבת רוב הספרים וכו' ע"כ. גם מהרד"ם בהקדמתו לשתילי זיתים העלה דברי מרן אלו, שצווח ככרוכיאי כי לא לבד נעשית התורה כשתי תורות, אלא חס ושלוש לכמה תורות ע"ש. יב"ץ, יש אומרים שבע ברכות, ויש ברכה אחת מעין שבע [ביארנו זאת בס"ד לעיל בהערה קפ"ח ד"ה בדברי יב"ץ], ויש שאין מברכים כלל. ואנחנו לא נדע מה נעשה, ובעיני ההמון תמוה העניין. יבררו רבותי אמיתת הדבר בלי פקפוק, דרך ישרה סלולה, תורה ברורה טהורה ונקייה, מבלי שום פנייה. ושכמ"ה אכ"ר. **והשיב** לו בזה"ל, הנה מרן הקדוש סימן ס"ב סעיף י' כתב, יש אומרים שאם יצא החתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים וכו'. והנה מדכתב דין זה בשם יש אומרים, משמע דיש חולקים. ואף שהשיירי כנסת הגדולה וסמ"ע כתבו דכן דרכו של מרן לכתוב דין חדש שלא זכרוהו הפוסקים בשם יש אומרים, כבר השיבו עליהם האחרונים, ספר כרם שלמה וספר דבר משה. ואף אם לא נזכרו החולקים בספר הבית יוסף, אפילו הכי כל סתום לא עממוהו, וסוד ה' ידע וכל שערי הדחיות ובסברת החולקים. ובספר באר היטב ובית שמואל כתבו לחלוק על הא דכתב מרן בשם יש אומרים, עיין שם בשם

הלכות ז' ברכות כשיצא החתן להתארח תסג

עיני יצחק – ציונים והערות

בשלחן ערוך סימן ס"ב סעיף י', וכדבעינן לאתויי בסמוך. **והוספתי** גופך מדיילי לבאר שזה לאו דוקא כשעשו סעודה לכבודו אלא הוא הדין שמחה, וזאת לפי מנהגינו, וכדמוכח ממאי דמסיק התם מהרי"ץ על פי איגרת הבשורות שאומרים שבע ברכות אף שלא בסעודה כמבואר במסכת סופרים וכו' וכדלעיל סעיף י"ג. וזה דלא כתורת חכם ושושנת המלך [ונמשכו אחריהם בשתילי זיתים סימן ס"ב ס"ק כ"א, ובפתח האהל דיני קידושין סימן ב' סעיף י"ג] שהעלו לדינא בשם מהרי"ץ כיון דאיכא "סעודה" ואיכא משמחים יעו"ש, וכן כתב הראת"נ בענף חיים כדלקמן ד"ה ובהגהות. שזה אמנם העלה מהרי"ץ מעיקרא בשם ספר תניא [לאחד מהראשונים שלא נתברר שמו. יב"ץ] בשם בעל עשרת הדיברות [הוא בעל העיטור. יב"ץ]. אבל לפום מאי דמסיים לדידן, סעודה נמי לא בעינן. ואעיקרא יש לתמוה על הרבנים תורת חכם ושושנת המלך שהשמיטו מלהעלות לדינא מסקנא גלויה זו של מהרי"ץ שם, שאומרים שבע ברכות אף שלא בסעודה, וצ"ע. ועיין עוד לקמן ד"ה והוקשה, ולעיל הערה קס"ד.

ולהעמיק ולהרחיב בהבנת עיקרי עניין זה של-חתן שיצא להתארח, הדק היטב, כאשר השיגה דעתנו החלושה וכפי שהאירו עינינו מן השמים, נקדים להביא לשון מהרי"ץ עצמו, שנשאל על פתגמא דנא מחכם אחד [כאשר נראה מסגנונו דלקמן שהיה תלמיד-חכם] אשר שלח אליו בזה"ל, על עניין שבע ברכות, אם יצא החתן להתארח אצל אחרים בשבעת ימי המשתה, בין כשעיקר הסעודה לכבוד החתן, בין בסעודת ברית מילה והחתן בתוך הקרואים. ראיתי שלוש תורות [ר"ל שהרבנים נחלקים בזה, ולכל אחד כביכול תורה אחרת, על דרך "ובתורתו" יהגה יומם ולילה ותהלים א', ב'] שדרשו חז"ל בקידושין דף לב: דתורה דיליה היא. ועיין עוד לעיל הלכות קידושין סימן ר"ו הערה שצ"ט ד"ה והלוחות. ואם-כן לשון זה הוא לשבח. ואפשר שנתכוון לגנאי, על דרך מה שאמרו בסוטה דף מז: ובסנהדרין דף חפ: משרבו תלמידי שמאי וחלל שלא שימשו כל צרכם, רבו מחלוקות בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות ע"כ. ומרן בתחילת הקדמתו לבית יוסף כתב, נתקיים בנו בעוונותינו וכו' לא נעשית התורה כשתי תורות, אלא כתורות אין מספר, לסיבת רוב הספרים וכו' ע"כ. גם מהרד"ם בהקדמתו לשתילי זיתים העלה דברי מרן אלו, שצווח ככרוכיאי כי לא לבד נעשית התורה כשתי תורות, אלא חס ושלוש לכמה תורות ע"ש. יב"ץ, יש אומרים שבע ברכות, ויש ברכה אחת מעין שבע [ביארנו זאת בס"ד לעיל בהערה קפ"ח ד"ה בדברי יב"ץ], ויש שאין מברכים כלל. ואנחנו לא נדע מה נעשה, ובעיני ההמון תמוה העניין. יבררו רבותי אמיתת הדבר בלי פקפוק, דרך ישרה סלולה, תורה ברורה טהורה ונקייה, מבלי שום פנייה. ושכמ"ה אכ"ר. **והשיב** לו בזה"ל, הנה מרן הקדוש סימן ס"ב סעיף י' כתב, יש אומרים שאם יצא החתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים וכו'. והנה מדכתב דין זה בשם יש אומרים, משמע דיש חולקים. ואף שהשיירי כנסת הגדולה וסמ"ע כתבו דכן דרכו של מרן לכתוב דין חדש שלא זכרוהו הפוסקים בשם יש אומרים, כבר השיבו עליהם האחרונים, ספר כרם שלמה וספר דבר משה. ואף אם לא נזכרו החולקים בספר הבית יוסף, אפילו הכי כל סתום לא עממוהו, וסוד ה' ידע וכל שערי הדחיות ובסברת החולקים. ובספר באר היטב ובית שמואל כתבו לחלוק על הא דכתב מרן בשם יש אומרים, עיין שם בשם

עיני יצחק – ציונים והערות

טורי זהב ור"ן ואחרים. ואם נפשך לידחק בפשט דבריהם, הנה לך לשון ארחות חיים בדף קט"ו ע"ב וז"ל, כתב הראב"ד שאם זימנו החתן בבית אחר, שאומרים שם שבע ברכות אי איתה פנים חדשות, חוץ מברית מילה, דההיא לאו בשביל החתן היא. והרמב"ן כתב, ושמעתי שאין מברכים ברכת חתנים ולא אשר ברא אלא בחופה, שאין שמחה אלא בחופה. וכן נמי הרשב"א עכ"ל [הלשון בסוף דבריו חסר, ונראה שצ"ל וכן נמי דעת הרשב"א. ובארחות חיים שלפנינו בהלכות ברכת המזון דף ל"ו עד הלשון, וכן "כתב" הרשב"א. ולפני מהרי"ץ היה ארחות חיים כתיבת יד, כדלקמן ד"ה אכן. יב"ן]. ובספר תניא כתב בשם בעל עשרת הדיברות, אומרים שבע ברכות כל היכא דאיכא פנים חדשות בכל היכא דאיתיה, כיון דאיכא סעודה ואיכא משמחים ע"כ. ועל פי זה נתייסד המנהג בבית האדון הנשיא רבינו שלום כ"ץ עראקי, במעמד בנו כה"ר יחיא מאריה דאתרין, ואחיו כה"ר יוסף, ומורינו כה"ר דוד משרקי זכר כולם לברכה, (וגם) [והם. כן הוא בכתי"ק. יב"ן] היו בעוזרי המנהג. ומנהג זה לא חדש הוא, כי אם מנהג קדמון וכו' [השמטתי כאן, כי כבר נעתק לעיל בהערה קי"ט ד"ה וכדין]. ואל תרף ידיך בראותך מחלוקת פוסקים בזה לומר דספק ברכות להקל. דזה לא נאמר אלא במקום שאין מנהג קבוע, אבל במקום דאיכא מנהג, מוכרע ועומד הוא, ומינה לא תזוז. דוק בכיוצא בזה בפוסקים ותראה שכן הוא האמת. ואין צריך להאריך בדבר פשוט כזה [ועיין עוד לעיל הערה קפ"א]. ומי שהוא אוהב האמת בלתי פנייה, יכיר ויודה בפה מלא בכל הנזכר וכו' עכ"ל מהרי"ץ.

והמתבאר מדבריו כי קביעת מנהג זה בקהילותינו לומר שבע ברכות גם כשיצא החתן להתארח, אינה נגד הכרעת מרן, אלא אדרבה כך היא נטיית דעת מרן עצמו שדקדק לכתוב דעה זאת רק בשם יש אומרים, שהיא סברת התוספות בסוכה דף כה: ד"ה אין שמחה אלא בחופה, להודיעך שאין זו הלכה פסוקה ומבוררת, אלא יש חולקים עליה. הגם שבבית יוסף הוא גופיה לא הביא חולקים, מכל מקום כשבא לכתוב השלחן ערוך לקבוע מסמרות הלכה למעשה, העיר אותנו על זאת, כי כל שתום לא עממוהו וכו' כפי לשון הזה"ב המועתק לעיל. ועיין עוד מה שציינתי בזה לעיל הערה ר' ד"ה ובשלחן, ובחלק אורח-חיים הלכות נטילת ידיים סימן כ"ז הערה א' ד"ה ובפחות. אבל תמוה מאד לכאורה, הלא כל רואה יראה שהביא מרן בבית יוסף את דברי הר"ן שחולק על התוספות וסובר לברך. והגם שסיים הר"ן דמכל-מקום יש לחוש לדבריהם, משמע שאינו אלא דרך חשש לחומרא בעלמא ולא מדינא, ובפרט שהביא הר"ן שכך נוהגים לברך. ואולי לכן דקדק מהרי"ץ לכתוב ואף "אם" לא נזכרו החולקים בספר הבית יוסף, בלשון ספק, דהיינו שיש צד לומר שזה לא נחשב מחלוקת כיון שאין הר"ן חולק עליהם אלא לחלכה ולא למעשה. ועיין עוד לקמן ד"ה ולחזק, וד"ה ובהגהות. על-כל-פנים לא יתכן לומר שלא ראה אז מה שכתוב בבית יוסף. חדא, דלא מסתברא שידון עליו בלא לעיין בו. ולא עוד אלא שהלך להביא לחמו מרחוק, ארחות חיים בשם הראב"ד. ותו, שהוא עצמו בעץ חיים דף קע"א סוף ד"ה אם, העלה את הדברים הללו שכתב הבית יוסף בשם הר"ן בהדיא, וכדלקמן ד"ה ובשתילי. והמבין יבין שבתשובתו בחר לו דרך קצרה להביע דעתו במה שנוגע למעשה, בלא שיאריך להביא מקורי הדין וחילוקי הדעות שזכרו כבר בפוסקים. ולא מסתברא לתרץ שנתכוון מהרי"ץ רק להתלמד מזה

הלכות ז' ברכות כשיצא החתן להתארח תסה

עיני יצחק – ציונים והערות

אף לעניין מקומות אחרים, אבל אין הכי נמי בנדון דידן אין צורך, שנמצא דן בדבר צדדי שאינו נוגע לעניינו כאן, ובשלמא אם היה זה רק דרך אגב. ולא עוד אלא שחזר אחרי כן לחזק את הדברים, כיעויין שם בגוף תשובתו בד"ה והא לך מ"ש הרב שער המים, משמע אם כן שנושא זה הוא עיקרי הנוגע בגוף שאלתא דידן. **הלכך** נראה לענ"ד ביאור עומק דברי מהרי"ץ, שהלא כנגד דברי הר"ן הביא הבית יוסף בשם התוספות והרא"ש והמרדכי שלא לברך, וכן נראה דעת הטור, נמצא שהר"ן יחיד לעומת ארבעה, ואם-כן הא כיצד העלה דעתם בלשון יש אומרים כאילו זו שיטה טפלה, אדרבה הלא רובא דרבוותא סוברים בהיפך, ודבריהם העיקר, שיחיד ורבים הלכה כרבים. על זה מתרץ מהרי"ץ שלפי האמת רבים הם החולקים, הגם שבמפורש לא נמצא אלא דעת הר"ן שכתב כן בגלוי, אבל הבית יוסף ברוח מבינתו המלאה לה דעת, ידע והבין כל צדדי הדחיות והסברות והבין שסברת התוספות והרא"ש והמרדכי והטור המחודשת, לא יסכימו לה גדולי הפוסקים, ובתוכם הרי"ף והרמב"ם, שהרי בגמרא שם לא נזכר זה לגבי שבע ברכות, ולכן צמצם זאת להעלותה רק בשם יש אומרים. [ועיין עוד שו"ת מהר"ם שיק סימן צ"ג].

ולחזק הדבר, הביא מהרי"ץ דברי הבית שמואל ס"ק י"ג והבאר היטב ס"ק י"ד שאכן חלקו על זאת, בשם הר"ן והטורי זהב ואחרים, כמובא לעיל. והנה הבית שמואל לא העלה דברי הר"ן בזה, רק לעניין שהשמחה במעונו, כאשר יראה המעיין, ונראה שטעמו מפני שיש לדון במסקנתו של-הר"ן, וכדבר האמור לעיל. מכל-מקום הבאר היטב הביאו לעניינינו. ואעפ"י שכבר הובא בבית יוסף, מכל-מקום ארווחן מהבאר היטב שהוא לא הוסיף מה שסיים שיש לחוש לדברי בעלי התוספות, שמע מינה שתופס כן עיקר בדעתו. ו"אחרים" שכתב מהרי"ץ, הכוונה למהר"ל מפראג שהובא בבית שמואל ובאר היטב הנז"ל, וגם לכנסת הגדולה אות וכו' [כ"ז] שציין אליו הבאר היטב, כאשר יראה המעיין בגוף ספר כנסת הגדולה שהעלה דברי הר"ן שנוהגים לברך ברכת חתנים בכל אחד מבתי החתונה וכו', וסיים עליו ומנהגינו כדברי הר"ן ע"כ. **ומלבד** זאת הוסיף מהרי"ץ לכתוב שאם נפשך לידחק בפשט דבריהם, הנה לך לשון ארחות חיים וכו'. ואפשר שכוונתו בזה שיד הדוחה היתה נטויה לפרש מה שכתבו הבית שמואל והבאר היטב שעכשיו מברכים שבע ברכות אפילו במקום שלא היתה החופה ע"כ, שהכוונה רק באותו בית עצמו באחד מן החדרים רק שאינו מקום החופה ממש, וממילא אין ראייה לנדון דידן שיצא לבית אחר, לכך הביא דברי הארחות חיים שם מפורש כן לעניין אם הזמינוהו לבית אחר. אבל לפי האמת זה אינו, כאשר יוכח המעיין בטורי זהב עצמו סק"ז אשר ממנו המקור, שם מפורש שהנדון על בית אחר, אלא לפי שלא היה ספרו של-הטורי זהב על אבן-העזר לפני מהרי"ץ, לא כתב זאת רק מסברא דנפשיה שדוחק לפרש כן, דכיון דמפיקת ליה ממקום חופה, שוב אין לחלק. [אגב יש להעיר שלכאורה דקדוקי הטורי זהב מלשון הרא"ש והטור, אינם מוכרחים כל-כך. כגון מה שכתב שהיה לו להרא"ש לכתוב הולכים לקבוע מקום הנישואין בבית אחר וכו' יעו"ש, י"ל דנקט לשון התוספות שבא לחלוק עליהם. ומה שהביא שם הטורי זהב מהגהות אשירי בשם ר"י בר אברהם, צ"ע דהתם אזלי כסברת התוספות, ועלייהו פליג הרא"ש. וקיצרתי]. **אלא** שלכאורה מדברי הר"ן יש לדקדק כן, שכתב שנוהגים

עיני יצחק – ציונים והערות

לברך בכל אחד מ"בתי החתונה" כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, שנראה לענ"ד שכוונתו בזה דוקא באותו בית ממש [וכן פירש יפה מהר"י הכהן דברי הר"ן, כדלקמן ד"ה ועל. וכיוצא בזה לשון ספר פחד יצחק ערך ברכת חתנים דף ס"ב ע"א, הסכימו רבני הישיבה הכללית לברך ברכת חתנים באחד מן הבתים אשר שם החתונה, אפילו לא יהיה בית החופה ממש וכו' ע"כ. והובא ברוח חיים סימן ס"ב אות י"א ד"ה ותבט, ובחן טוב שהובא בענף חיים כדלקמן ד"ה ובהגהות. ובעוד ספרים], והקדים שם כלפי סברת התוספות שהוא חולק עליהם שלדעתם שאין מברכין, משמע דאפילו באותה חצר עצמה יעו"ש ובחידושי הריטב"א. כי כיון שהוכחתם ממה שפטרנו מן הסוכה את החתן ושושביניו, מטעם דבעו למחדי ואין שמחה אלא בחופה, ומשמע אפילו שהסוכה קרובה להם באותה חצר והם בבית הסמוך לה, ממילא למאי דסבירא להו למילף מינה גם לעניין שבע ברכות מיירי נמי אף בכי האי גוונא. אבל נראה דקושטא קאמר הר"ן, כי מציאות המנהג היתה באופן זה, לפי שבזמנם לא הוה שכיח להזמינו לבית אחר, לכן לא יכול היה לקבוע זאת מצד המנהג, אבל הסברא מכרעת שהוא הדין והוא הטעם, ולכן כתב תחילה בלשון כוללת, שיש לנו לומר דאפילו שלא במקום חופה מברכין, ר"ל בכל מקום שיהיה. וכלשכך לפי הבנת הטורי זהב בדברי הר"ן דקאי על בתים אחרים לגמרי, וכן ראיתי שכתב בפשיטות בספר ברכת השם חלק ד' פרק ה' אות ט"ו דף ש"ס אגב רהטא, בבתי החתונה היינו בית אחד מקרובי החתן יעו"ש. ויש שהבינו שהכוונה לבתים שנעשית שם סעודת הנישואין, כדלקמן ד"ה וגדולה.

ויתכן עוד לפרש שהיה מקום לדחות מדנקט הטורי זהב "עכשיו" מברכים וכו', וכוונתו מבוארת באריכות להמעין בגוף ספרו שהוסיף לחזק דבריו מטעמא אחרינא, דעיקר בית החופה שנזכר בגמרא ובראשונים הוא מקום קבוע לשיבת החתן והכלה כגון אפריון שעושים באשכנז, ששם הם מתייחדים ואין לזרים אתם זולת בעת שמשמחים אותם נכנסים אצלם לאותו חדר, ובאופן זה שפיר חילקו בין הבתים. מה שאין כן עכשיו שהחופה אינה רק מטלית פרושה על כלונסאות שמקדש החתן את הכלה תחתיה כמ"ש הרמ"א בסימן נ"ה סעיף א', אס"כ אין שום מעלה לבית שעושין בו סעודת הנישואין יותר משאר הבתים, דמה לי כותלי בית זה או בית אחר יעו"ש"ב. ונימוק זה לא יועיל בעירו שלמהרי"ץ שנהגו לקשט את בית החתן בסדינים מרוקמים וצבעוניים כדלעיל בהלכות נישואין סימן ר"ז הערה כ"ד ד"ה וכך, והגם שלא החשיבו זאת לחופה האמורה בהלכה, מכל"מ מקום סוף סוף ודאי יש הבדל בין הבתים. כלשכך במחוזות שבדרום תימן, שעשו לחתן ולכלה כילה נפרדת לשבעת ימי המשתה כבזמן הש"ס והראשונים וכנזכר שם בד"ה ובזמן. ועיין עוד לקמן ד"ה ועל-דרך. [אמנם בשאר הרבה מחוזות, נהגו לא כך ולא כך, וקל-וחומר בזמנינו כאן. לכן הורגלו כיום לעשות סעודות בשבעת ימי המשתה, בשאר בתים. אמנם גם בתימן אפילו במקומות שלא היה שום שינוי בבית החתן, דהיינו בית אביו, לא קישוטים ולא כילה, מכל"מ מקום דרד"כלל לא היו סועדים שלא בבית החתן. ועיין עוד למהרי"ץ בתשובותיו פעולת צדיק חלק ב' סימן י"ט בשם גנת ורדים דבזמנינו שאין דרך להסב ולסעוד עם החתן והכלה בתוך החופה, השושבינים ובני החופה חייבים בסוכה יעו"ש]. אך קשה לומר שלזה נתכוון מהרי"ץ, חדא משום דמשמע שלא היה לפניו גוף ספרו של הטורי זהב וכדקאמר, ותו, שלא

הלכות ז' ברכות כשיצא החתן להתארח תסז

עיני יצחק – ציונים והערות

יצדק לומר על זה שהוא דוחק בפשט דבריהם. לכן נראה כמו שביארנו לעיל ד"ה ומלבד.



ולאחר שהראינו מהרי"ץ את כל זאת, הודיענו כי על פי זה נתייסד המנהג בבית האדון הנשיא וכו', ר"ל שנהגו כן הלכה למעשה, בחתן או חתנים שנתארחו בביתם [ואולי אף בסעודת מילה, לפי מ"ש בס"ד לקמן הערה רצ"ו ד"ה ואחזה], על פי הפוסקים שהביא לעיל. אם מפני שעמדו על דברי הפוסקים הללו בעצמם, אם מפני שמהרי"ץ העלה אותם לפניו והסכימו לכך, ועזרו לייסד המנהג. [וכעין זה העלה מהרי"ץ בתשובותיו חלק ב' סימן ע"ז בשמו שלמהר"ד משרקי שחזר מלפני י"ב שנה לנהוג בעצמו להסתפר בימי העומר כמנהג הקדום, אעפ"י שבספרו שתילי זיתים עדיין לא הזכיר מהרד"ם זאת, כי זה היה רק בסוף ימיו כדמוכח מדהזכירו בברכת המתים נע"ג]. ולפי שכל הרבנים הללו הם מן המייסדים והמחזיקים במנהג ונוסח השאמי כידוע, דהיינו שנטו לשיטת הספרדים היפך מנהג תימן הקדום, כיעויין במבוא ספרנו זה בכרך א' נוכח השלחן פרק ששי ד"ה כדי וד"ה ובפרט, על כן הוזקק מהרי"ץ לבאר בהדיא שמנהג זה לא חדש הוא, כי אם מנהג קדמון. ולולא זאת, לא היה מסכים לכך. ואחרי גלות מוצע נתרחקו מאותו גו, ולא יכלו להגיע אליו. לכן נשתכח המנהג, ולא שנשתנה. ולקמדין מנהג ממה שהיה בעבר מכח שינוי המציאות, כמו שכתבנו בס"ד לעיל הערה קס"ז ד"ה אך, בשם הש"ך. [אגב, מה שהודיענו מהרי"ץ כי נקרא הגן בשם אַלְגֵּזָה בלשון ערבי, דהיינו האגוז בלשון הקודש, יתכן כי אינו מילתא בעלמא, אלא על שם הכתוב (שיר השירים ו', י"א) אל גנת אגוז ירדתי, שקליפותיו רומזות לצניעות בנות ישראל שמשמרות את עצמן. וכמו שיסדו בברכת בתולים, אשר צג "אגוז" בגן עדן, כדלעיל חלק יורה-דעה הלכות כלה סימן קנ"ג סעיף ט"ז. אי נמי לפי ש"אגוז" בלשון ערבי, פירושו אשה, בת-זוג. כי זואגה בלשונם, היינו נישואין. וזכורני ששמעתי מאאמור"ר זצ"ל כי "גֵּזָה" בלשונם, הוא ממש כמו זוגה, אלא שהאותיות מתחלפות. כפי שאצלינו כשב, כבש. שלמה, שמלה, כנודע]. ולא מובן כל-כך מדוע אותם רבנים הכניסו עצמם לספק, הואיל ומחלוקת היא בין הפוסקים, בפרט שהם היו הולכים טפי בעיקבות מרן השלחן ערוך, והוא הרי חש לדעת התוספות. אלא אס-כך ראו גם הם את איגרת הבשורות, על כן סברו וקיבלו דלדין שיש לנו מנהג, לא אמרינון ספק ברכות להקל, וכמו שביאר מהרי"ץ בהמשך. [והגם שבדברים אחרים לא עשו הם כפי המנהג, כגון לגבי ארבעה כוסות וכדלעיל בחלק אורח-חיים הלכות סדר ליל פסח סימן צ"א סעיף ב', שאני התם שמרן העלה בשלחן ערוך שלא לברך אלא על כוס ראשון ושלישי, מה שאין כן כאן שהעלה הדין רק בלשון יש אומרים]. אי נמי מפני שסמכו על הבית שמואל ובאר היטב וסיעתם. **והנה** מהר"י הכהן שהקשה על דברי מהרי"ץ בתשובותיו (כדלקמן ד"ה וחזות) אחרי התנצלות מפליאה באריכותה, ובחרדת-קודש אשר בה (ועיין מ"ש על זה בס"ד בהקדמה לשו"ת פעולת צדיק הנדפס מחדש על ידינו דף ו' סוף ד"ה ויפת) ופסק שאין לברך שבע ברכות כשיצא החתן לבית אחר, גם הוא היה מהנהגים שאמי, אלא שמנהגיהם באופן שונה קצת מהרבנים עראקי ומשרקי הנזכרים שהיו מחכמי ומנהיגי בית-הכנסת אלאוסטא [ומסכים עמהם

עיני יצחק – ציונים והערות

בנדון דידן גם בעל שושנת המלך (כדלקמן ד"ה ובשתילי), שהיה אף הוא שאמין. מה שאין כן הוא שהנהיג את בית-הכנסת של-משפחת פסאר, שלכן מהר"ח כסאר נמשך ונוטה אחריי, כאן (כדלקמן ד"ה וראיתי) ובעוד מקומות. לדוגמא, יש ביניהם חילוק בעניין סדר התקיעות בראש השנה, כמ"ש בס"ד לעיל בחלק אורח-חיים הלכות ראש השנה סימן ק"י הערה כ"ז. וכן בתשובתו של-מהר"י הכהן שם סימן ג' נתוכח באריכות עם הר"ר אהרן הכהן עראקי בעניין ברכת המוציא כשיש כמה שולחנות, וכיעויין עוד בספר אוצרות תימן חלק א' דף ס"ח ע"ט, ושם מהר"י הכהן הולך אדרבה בעיקבות מהרי"ץ. ובד"ה ואחר המחילה, הקדים מהר"י הכהן, כי לא הביאו למהרי"ץ ע"ה לכתוב כן אלא לרוב אהבתו לקיים ולאשר את המנהגים כדרכו וכו' יעו"ש, משמע דסבירא ליה שאהבה זו מקלקלת את השורה וכלשון חז"ל בבראשית רבה פרשה נ"ה אות ח' לפי דעתו, ועל-כפנים שמע מינה שהם אינם אוהבים הרבה. ואני הקטן אומר שמהרי"ץ אהב רק את האמת, לא במדה גדושה ולא מצומצמת, ודבר ה' בפיחו אמת. ואנחנו מקטני תלמידית-תלמידיו, ממשיכים להחזיק ולחזק את ענווד האמת. ועיין עוד מה שהבאתי בס"ד בדברים כהוייתן אות ג' מהקדמתו של-מהר"י הכהן לסידורו כת"י.



והוקשה לי בעניי מה שכתב מהרי"ץ כי למדנו שלושה דברים מאיגרת הבשורות, האחד שאומרים שבע ברכות אף שלא בסעודה, והשני שאומרים שבע ברכות גם בבית אחר וכו', כדלעיל הערה קי"ט ד"ה וכדי. מדוע הקדים בראשונה את העניין שלא דן עליו כלל מעיקרא, והיה לו לפתוח בנושא שבשבילו הביא אותו. וצריך לומר דמכל-מקום כיון שזהו עניין כולל, ששייך אפילו בבית החתן עצמו לומר שבע ברכות שלא בשעת סעודה, על כן הקדימו. וכל-שכן לפי מה שכתבנו בס"ד לעיל ד"ה והוספת, דלפי זה אין צורך למה שהביא לעיל בשם ספר עשרת הדיברות ותניא דאיכא סעודה. אלא סגי בדאיכא משמחים. [נהגם דבעל עשרת הדיברות עצמו, כתב אחרי-כן שנהגו לברך בשבת בבקר כשיוצאים מבית-הכנסת, וכדלעיל הערה רל"ב, מכלל דסבירא ליה דמברכים אף בלא סעודה, וסגי בכינוס של-שמחה. נראה מדבריו שם שיהיה עצמו מקשה זאת, ומתרץ שדוקא אז, כדי שיקיימו בכך כל הקהל מצוה שמחת חתן וכלה. והראיה כי אף שגם במוצאי שבת היו מתכנסים, כמו שסיים שם, מכל-מקום לא חזרו שוב לברך, כי אין צורך, הואיל וכבר בירכו בבקר יעו"ש. ונראה שנדחק בזה. גם במסכת סופרים שהבאנו לעיל ריש הערה קט"ז מפורש שזה כל שבעת ימי המשתה, וכן מדברי הרמב"ן וסיעתו מתברר שלא כדבריו, אלא הוא הדין בשאר ימים מברכים בלא סעודה, כמ"ש לעיל הערה קי"ט ד"ה ומצד, וכן משמע מדברי הרשב"א דלעיל הערה רמ"ו ד"ה ומצינו]. **ואולי** הקדים זאת משום דנפקא מינה לעניין כשמתארח החתן בסעודת מילה, לומר שאעפ"י שהסעודה שם אינה לכבודו, וחשיב כאילו אין שם סעודה, מ"מ הלא כבדו גם בלא סעודה כלל כיון דאיכא משמחים, ובדרך כלל בכל מקום שנתארח החתן היו מכבדים אותו. ועיין עוד לקמן הערה רצ"ו ד"ה ואחזה. **ולפום** קושטא נראה שדבר זה קשור לעניינינו, שהרי לשיטת התוספות שלמדו מן האמור בסוגיא דתלמודא בסוכה דף כה: שאין שמחה אלא בחופה,

הלכות ז' ברכות כשיצא החתן להתארח תסמ

עיני יצחק – ציונים והערות

דהוא הדין שאין לומר שהשמחה במעונו ושבע ברכות כשיצאו לבית אחר, ממילא יש ללמוד כמורכב ממה שאמרו עוד שם בסוגיא דתלמודא שאין שמחה אלא בסעודה דהוא הדין שאין לומר שבע ברכות כשאין סעודה. ולדין דלא נקיטינן הכי [כמו שהאריך מהרי"ץ עצמו בעץ חיים, וכדלעיל הערה קי"ט ד"ה ובעץ] על כרחנו צריך לומר על דרך שכתבו הר"ן ומהר"ל מפראג דהכי קאמר שעיקר השמחה כראוי אינה אלא בחופה, אבל בעלמא נמי איכא שמחה ומברכים יעו"ש, כמו כן י"ל לגבי אין שמחה אלא בסעודה.

ובשתילי זיתים סימן ס"ב ס"ק כ"א העלה דברי הבית שמואל בשם טורי זהב ובאר היטב בשם כמה פוסקים, שעכשיו מברכים אפילו במקום שלא היתה החופה, והוסיף להביא בשם תשובת מהרי"ץ דלעיל שבין נתארח לכבודו, בין עניין אחר [ר"ל שנתארח בסעודת ברית מילה וכיוצא בה, ועיין לקמן הערה רצ"ו] וכו' אומרים שבע ברכות. וסיים להעיר בזה"ל, אבל מדבריו בסידור נראה היפך זה, וצ"ע עכ"ל. והיינו בעץ חיים דף קע"א ד"ה אס, שם העלה מהרי"ץ דברי הרדב"ז בתשובותיו חלק ד' שלהי סימן רמ"ט שאם יצאו החתן והכלה מחופתם, אין מברכים וכו' והר"ן כתב שנוהגים היום לברך בכל אחד מבתי החתונה, אבל יש לחוש לדברי בעלי התוספות וכו' יעו"ש"ב. ובשושנת המלך כתב שהעיקר כמו שכתב בתשובה, שהרי מטי בה מטעם המנהג, ושראה כמה גדולים עושים כן, ושם בסידור לא זכר מהמנהג כלום ע"כ (והובא גם כן בפתח האהל דיני קידושין סימן ב' סעיף י"ג), ודברים שליטעם הם. וכן נראה דעת הר"ל נגאר שציין בהערת עץ חיים שלו, עיין בדברי מהרי"ץ בתשובותיו, וסיים הר"ל מודנפשיה שכן המנהג "בזמנינו", כמובא בהערות הרש"ץ על תכלאל עץ חיים שבהוצאתו דף שני"ז ע"א, ושכן כתב חכם נוסף בהדיא שהרב המחבר חזר בו בתשובה וכו' יעו"ש. וכן מהר"י הכהן בשו"ת חיי שלום סימן ב' כתב, ראיתי למהרי"ץ בתשובותיו היפך מה שהעלה בספרו עץ חיים וכו' יעו"ש. **ובהגהות** ענף חיים להראח"נ על עץ חיים דף ט"ז ע"ג אות י"ב, רוח אחרת עמו, כי יוצא מדבריו דאעיקרא ליכא שום סתירה. שהרי שם אחרי שהעלה מה שכתב בספר חן טוב [דף ר"ל אות כ"ז] בשם פחד יצחק [ועיין עוד לעיל ד"ה אלא] סיים, וכן נוהגים שמברכין בכל מקום שאכלו שם החתן והקרואים יחד, ששם הוא עיקר השמחה, וכמ"ש הרב המחבר לעיל עכ"ל. נראה שהבין שגם לדברי מהרי"ץ בעץ חיים, המנהג שהעלה הר"ן, שריר וקיים נמי לדין [וכבר כתבנו לעיל בהלכות נישואין סימן ר"ז הערה צ"ט ד"ה והגם, שלפעמים די לו למהרי"ץ להעתיק המנהג מתוך ספרי הפוסקים שהזכירו מנהג קהילותיהם, בלא להוסיף שכן המנהג גם בקהילותינו. ועיין עוד לעיל בסימן זה הערה קע"ב ד"ה ומתבאר]. ולא קשיא ליה ממה שסיים שיש לחוש וכו', כי נראה לו דאין זה אלא חשש לחומרא בעלמא ולא מדינא, ועיין עוד לעיל ד"ה אבל. ובמהדורא בתרא של-ענף חיים, חיזק הדברים במה שהוסיף על האמור לעיל בזה"ל, ואחר זמן ראיתי להרב המחבר בתשובותיו שאם יצא החתן להתארח וכו', בין כשעיקר הסעודה לכבודו בין בסעודת מילה [עיין לקמן הערה רצ"ו] והחתן בין הקרואים וכו' בכל היכא דאיתיה מברכין שבע ברכות, כיון דאיכא סעודה ואיכא משמחים. וכן הוא מנהג קבוע אצלנו וכו' ע"כ, כמובא בהוצאת הרש"ץ דף שני"ז ע"ב ודף שני"ח. **וברור** על-כל-פנים שהתשובה נכתבה באחרונה, שהרי האריך לבאר בה ערשי הדין והמנהג, ואילו היתה בשעת

עיני יצחק – ציונים והערות

כתיבת עץ חיים לא היה מתעלם ממנה, מה שאין כן בהיפך. ועיין עוד לעיל הערה קע"ה, ובחלק אורח-חיים הלכות הדלקת נרות שבת סימן נ"ז הערה נ"ד. [ובמאמר שבגליון דרך התורה תמוז ה'תשס"ג דף ב' ע"ב ראיתי שרוצה חכם אחד לחלק ביניהם, דמה שכתב בעץ חיים מיירי שיצא החתן מעצמו, מה שאין כן בתשובה מיירי שהוזמן להתארח ולכן מברכים, ומטעם שכתב הרא"ש שכיון שיצאו לגמרי, נעשה אותו בית עיקר וגם שם נקרא חופה וכו' יעו"ש"ב. ולא נהירא. ועוד שאם כן מדוע הוצרך מהרי"ץ בתשובה להיסמך על מה שכתב מרן זאת בשם יש אומרים דמשמע שיש חולקים, הרי בנדון זה שיצא לגמרי גם מרן פסק לברך].



וראיתי למהרח"כ בשם טוב על הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה' הלכה ה' שכתב שמהגמרא פרקא קמא דכתובות נראה שאין אומרים שהשמחה במעונו ושבע ברכות אלא אס"כ החתן בביתו. אבל אם נתארח בבית אחרים, אין אומרים, דבעינן מקום שמחה וליכא, וגם כן סעודה שהיא מחמת החיתון בעינן, לאפוקי סעודה שלא מחמת החיתון. וכך מורה לשון רבינו שכתב הסועד בבית חתנים וכו'. ואעפ"י שמהרי"ץ העלה בשו"ת היפך זה, כבר השיב עליו מהר"י הכהן בתשובותיו והכריע כמו שכתבתי ע"כ. וכן גבי מה שכתב הרמב"ם פרק י' מאישות הלכה ג' צריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין וכו', כתב בשם טוב שם ממה שהוסיף רבינו לכתוב עוד בבית החתן, שמעינן שאם יצא החתן וכלתו להתארח במקום אחר באקראי, שאין מברכין שבע ברכות, וכל-שכן אם נתארח לבדו יעו"ש, ובתשובותיו החיים והשלום סימן י'. והנה את הראיה מן הלשון בית חתנים שבגמרא, שקדם בזה רבינו מנוח בפירושו על הרמב"ם שם לדייק דמשמע שאם הלך לסעוד בבית אחר לא, כבר דחו בעלי דעה זו עצמה שהם התוספות בסוכה דף כה: וכן רבים מהמפרשים, שאין הוכחה מזה, דדילמא לאפוקי מדרבי יהודה קא אתי, דאמר שמברכין שבע ברכות אף בבית האירוסין יעו"ש. וממילא אפשר לומר כן גם בדעת הרמב"ם, דנקט כלשון הגמרא. ונמצא שעיקר המובן בזה שהוא בית שמחת החתונה, וכמו לגבי בית האבל שהקישם הרמב"ם זה לזה בפרק ב' מברכות, שכן כתב שם בהלכה ח' כשמברכים ברכת-המוזן בבית האבל, אומר בברכה רביעית המלך החי הטוב והמיטיב וכו', ובהלכה ט' בבית חתנים מברכים ברכת חתנים אחר ארבע ברכות אלו וכו'. וכי סלקא דעתין שאם האבל יצא מביתו ואכל בבית אחר לא יאמרו המלך החי. אלא דיבר הכתוב בהווה שבדרך-כלל הוא בביתו. ומינה נילף לבית חתנים. ועיין עוד לקמן ד"ה אכן, ולעיל הערה ק"צ ד"ה ושמה. **ועל-דרך** זה יש לומר לגבי לשון התכלאל המובא בעץ חיים דף ק"ע ע"א בלשון ערבי בית אלע"ר, שתרגומו בית החתונה. ונקטו לשון זה, תמורת בית חתנים שבש"ס ופוסקים, כפי השימוש הרגיל באותה שפה. ועל דרך זה נקרא בית האבל, בית האבלים. ועיין עוד לעיל הערה רט"ו, והערה רצ"ב ד"ה ואין. ובבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ הלכות ברכת המוציא דף י"ט ס"ק כ"א כתבתי בס"ד שמדקדוק לשון בית אלע"ר בית החתונה, משמע לכאורה גם שלא בבית החתן יעו"ש"ב. אמנם אפשר דהיינו דוקא מקום קבוע שמכינים שם החופה, כפי מנהג זמנם, כיעויין לעיל ד"ה ויתכן, ואין ראיה מזה לסתם בית שמתארחים שם. ועיין עוד מ"ש בס"ד בנפלאות מתורתך

הלכות ז' ברכות כשיצא החתן להתארח תעא

עיני יצחק – ציונים והערות

פרשת שלח על פסוק ראשית עריסותיכם ד"ה ואולי. וממילא י"ל שאין לדייק בית חתנים ולא בית כלות, כיעויין לעיל הלכות קידושין ונישואין סימן ר"ו הערה קי"ז ד"ה ויש. **ודקדוקו** מדהוסיף הרמב"ם בהלכות אישות תיבות בבית החתן, תמוה מאד, כי שם לא מיירי כלל בשבעת ימי המשתה דבהו עסיקינן, מצד שאינו מקום עיקר השמחה, אלא בשבע ברכות של-נישואין בפעם הראשונה שהן חובה גם אם אין שמחה, והזקק הרמב"ם להוסיף בבית החתן לפי שיטתו לעיל מינה בהלכה א' שהנישואין הוא כשיביא את הכלה לתוך ביתו ויטייחד עמה יעו"ש, קא משמע לן השתא דלא סגי בהכי אלא בעינן לברך תחילה קודם הנישואין, כעין מאי דבעינן בשאר מצוות לברך עובר לעשייתו ועיין עוד לעיל בהלכות נישואין סימן ר"ז הערה תרכ"ז. זה מצד הזמן. וגם מצד המקום, בעינן שיהא זה בבית החתן, ולא בבית אחר, שלא יהא הפסק. ואם הדברים כפשוטן, הכוונה לברך ממש בתוך חדר הייחוד. והעולם שלא נוהגים כן, סבירא להו דהוא הדין סמוך לאותו חדר, וסגי באותו בית באופן כללי. ועיין עוד לעיל בהלכות נישואין סימן ר"ו הערה כ"ד ד"ה וחידוש. **וגדולה** מזו מתבאר בתשובות הרדב"ז חלק ד' שלהי סימן רמ"ט שאפילו בסעודה הראשונה של-נישואין, מברכין שבע ברכות לכולי עלמא אף כשיצאו מבית חופתם, דכיון שהחתן והכלה והשושבינים שם, שם הוא עיקר השמחה. ולא דיברו בעלי התוספות אלא בשאר הסעודות יעו"ש, והעלהו גם-כן מהרי"ץ בעץ חיים דף קע"א ע"א ד"ה אם, ולא מצינו חולק על הרדב"ז בזה. [וממה שכתוב באוצר הפוסקים כרך י"ז דף מ"ז ע"ב לבאר מאי דסיים עלה הרדב"ז שם, והר"ן כתב שנוהגים לברך ברכת חתנים בכל אחד מבתי החתונה וכו', שכוונתו שלדעת הר"ן אליבא דהתוספות גם בסעודת החתונה שהיא הסעודה הראשונה אין מברכים וכו' יעו"ש, נראה שהבינו שבתי החתונה דקאמר, היינו סעודת החתונה, ולא נהירא אלא הכוונה כמ"ש בס"ד לעיל ד"ה אלא. ועיין עוד שם באוצר הפוסקים דף י"ח אות ח' ריש ע"ד, בשם אמרי דוד סימן מ"א. והר"ן שהביא הרדב"ז, לא על זה הוא חולק, אלא על עיקר העניין שהקדים הרדב"ז שם, שהיא שיטת בעלי התוספות]. ובאוצרות תימן חלק א' דף מ"ח מ"ט ישב על מקצת מדוכה זו אם יש להוכיח מלשון בית חתנים. [ועיין עוד להמאירי בכתובות דף ט"ל ד"ה ברכת]. ומ"ש שם שבתכלאל הקדמון השמיט מלשון הרמב"ם תיבות בבית החתן, ואפשר כי הטעם לפי שהמנהג הקדמון היה לברך אפילו יצא החתן כמ"ש מהרי"ץ וכו' ע"כ, צ"ע, כי הרואה יראה בהעתק תכלאל מהריב"ש ההולך כמנהג הקדמונים שאליו הוא המכוון, בדף קע"ז ע"א ובדף קפ"א ע"ב, שישנן התיבות בית חתנים, בית החתן. וכן הוא בשאר תכאליל ובכללם ראיתי כן גם בכתי"ק של-מהר"י ונה, וכן הבאנו מלשונו לעיל הערה ק"צ ד"ה ולאידך. [לפי זכרוני כוונתי היתה אז ללשון התכלאל שהדפיס הרש"צ בעץ חיים סוף ח"ג. איתמר. ואכן שם דילג מלהעתיק פיסקאות אלו. יב"ן].



וחזות קשה הוגד לי גם במה שנשען השם טוב על דברי מהר"י תכהן, שהם בשו"ת חיי שלום סימן ב', כי המעיין יראה שיש לדחות את כל הטענות אחת לאחת. אמנם כדי שלא להאריך חנם, לא נעתיק לשונות הגמרא והמפרשים והפוסקים, אשר

עיני יצחק – ציונים והערות

עליהם נבנה שקלא וטריא דלקמן, ומהגם שמהר"י הכהן עצמו כבר העלה אותם שם, רק נכתוב בקיצור את העיקר, ומי שיקדים לעיין בגוף הספרים יבין הדברים לאשורם. כי על מה שכתב מהרי"ץ שמרן כתב בלשון יש אומרים משמע שיש חולקים, השיב שרצה מרן בסברתו הזכה לכלול בסעיף זה שתי הדיעות, דעת התוספות ודעמייהו שאמרו שאין מברכין ברכת חתנים אלא בחופה דוקא ולא חוצה לה, ואפילו יצאו החתן וכלתו לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים. וגם לכלול דעת הרא"ש ודעמיהו שפירשו דהני מילי כשדעתו לתזור אחר-כך לחופתו, אבל אם הולך הוא וכלתו לגמרי לבית אחר, גם שם נקראת חופה ומברכים ברכת חתנים, הואיל ונעשה אותו בית עיקר. והואיל והסעיף הזה כלול משתי דיעות, כתב תחילתו בשם יש אומרים שהיא דעת התוספות ודעמייהו, וסיים והני מילי וכו' שהיא דעת הרא"ש ודעמיהו, שרצה מרן ע"ה לפסוק כדעת התוספות וסיעתם וכפירוש הרא"ש וסיעתו ע"כ. **ולטענה** זו יש להשיב, כי מהר"י הכהן לא כתב כן אלא לפי הבנתו בפשיטות שהרא"ש חולק על התוספות, וכמבואר שם בהדיא לעיל מינה ד"ה אתה, שהרא"ש ודעמיהו מקילין, והתוספות ודעמייהו מחמירים. ואעפ"י שיש לזה מקום, ובפרט דהכי מוכח להמעין בתוספות רבינו פרץ שם, ורבינו ירוחם בנתיב כ"ב חלק ב'. ברם מכל-מקום הטור בנו של-הרא"ש והבית יוסף (וכן הבית חדש) לא הבינו כן אלא שהרא"ש בא בדבריו להוסיף חילוק בדעת התוספות גופייהו, והם לא דיברו באופן שהולך החתן לגמרי לבית אחר הוא וחבריו וכו' [ויש להרחיב ולפלפל בזה, אבל לא ראיתי צורך בכך אחרי ראותי שכבר האריך בזה בספר ברכת השם חלק ד' פרק חמישי דף שס"א אות ט"ז, וכן באור תורה אייר ה'תשמ"ח סימן קמ"ו. ועיין עוד שם אב ה'תשנ"ב סימן קנ"ה, ואייר ה'תשנ"ג סימן ק"ב, וכסלו ה'תשנ"ד סימן כ"ו, וכסלו ה'תשנ"ח סימן כ"א. ובאוצר מפרשי התלמוד סוכה דף תרמ"ז], וממילא גם לשיטתו של-מהר"י הכהן אי אפשר לפרש דבריו בשלחן ערוך היפך דעתו בבית יוסף. אבל בלאו הכי נמי אפילו אם אכן הרא"ש חולק, הרי לדבריו נמצא שמרן לא העלה בשלחן ערוך שיטת התוספות אלא הכל כשיטת הרא"ש, ולא שייך לכתוב יש אומרים. [וכן בבאר הגולה ציין רק לרא"ש, ועיין עוד ביאור הגר"א אות כ"ט].

ועל הטענה השנית שכתב כי אף לדעת הר"ן והרדב"ז ומהר"ל מפראג והטורי זהב ובית שמואל ובאר היטב, לא אמרו אלא באחד מבתי החתונה, ופירושו בשאר החדרים שבבית החתן דוקא אף שהוא חוץ מהחדר שנתייחדו בו, ולכן די בחתן או כלה. אבל לא נמצאת שום סברא לברך כשהולך החתן להתארח אצל אחרים, כפי מנהגינו שאין הכלה הולכת עמו יעו"ש [ולקמן סעיף ל"ג והערה שי"ד שם], י"ל כי אף שהר"ן כתב בלשון זה שנוהגים לברך בכל אחד מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, מכל-מקום הטורי זהב בשלהי דבריו כשהעלה זאת נקט בכל אחד "מהבתים" בסתם, משמע שהבין שזה לאו דוקא, אי נמי פירש שהכוונה לבתים שסועדים שם לכבוד החתונה, ולכן נסתייע ממנו לשיטתו. מיהו אפילו תימא דהר"ן בדוקא נקט, זהו רק מציאות המנהג, דבכי האיי גוונא היו עושים, אבל לפי עיקר סברת הר"ן אין לחלק בכך, וכמ"ש לעיל ד"ה אלא. גם מהר"ל מפראג ובית שמואל ובאר היטב לא התנו דוקא באחד מבתי החתונה, וכן מפורש בטורי זהב דמייירי בכל גוונא.

הלכות ז' ברכות כשיצא החתן להתארח תעג

עיני יצחק – ציונים והערות

ומה שטען בשלישית כי דברי הראב"ד שהעלה הארחות חיים, אפשר לפרשם כדעת הרא"ש וסיעתו. והראיה ממאי דמסיק הרב ארחות חיים עצמו שם, שכתב אחר דברי הראב"ד שהביא ז"ל, והרמב"ן כתב ושמעתי שאין מברכין ברכת חתנים ולא אשר ברא אלא בחופה, שאין שמחה אלא בחופה, וכן נמי הרשב"א עכ"ל. הרי לך שדעת הרמב"ן והרשב"א כדעת התוספות וסיעתם, שמע מינה שדעת הראב"ד כדעת הרא"ש וסיעתו ע"כ. קשה כי אפילו נעמיס בדברי הראב"ד דמיירי דוקא כשהלך לגמרי וכו' אף שזהו דוחק מאחר שהוא לא חילק רק מברית מילה, אבל מכל-מקום הרי הוא הזכיר רק זימנו "החתן", משמע דלא בעינן כלה, ולא כל החבורה. וכן נראה מהמאירי בכתובות דף ל"ד ל"ה שהולך בשיטתו של-הראב"ד, ולא הזכיר רק את החתן. והראיה שהביא מהר"י הכהן, אינה מוכרחת כלל, כי אין קשר בין הספרים. ולא עוד אלא שזה רק לשיטתו שהרא"ש חולק על התוספות. וכבר ביארנו בס"ד לעיל ד"ה ולטענה, שאין זה מוסכם.

וברביעית טען על מה שנתייע מהרי"ץ מספר תניא בשם בעל עשרת הדיברות. אומרים שבע ברכות כל היכא דאיכא פנים חדשות בכל היכא דאיתיה, כיון דאיכא סעודה ואיכא משמחים ע"כ, דבספר תניא סימן צ"א דף קל"א ע"ב לא נזכר "בכל היכא דאיתיה" אדרבה אמר תחילה מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, ועלה קאי דברי בעל עשרת הדיברות יעוש"ב. והדברים מתמיהים ומרפסין איגרי, היעלה על לב איש כי מהרי"ץ אביר הרועים זיע"א ישים דברים בפייהם מה שלא אמרו. הלכך המשכיל יבין ויעלה השערה מדעתו כי אולי לא מהרי"ץ הוא המביא, אלא סיוס דברי ספר ארחות חיים ניהו. ומה שלא קלל אותו עם הראב"ד, הוא מפני שיש חילוק ביניהם, להראב"ד בסעודת מילה אין אומרים שבע ברכות כמו שכתב בהדיא, אך לבעל עשרת הדיברות אומרים גם שם כדמוכח מהרחבת לשונו זה **בכל היכא דאיתיה**, שבא לרבות כל סעודה, העיקר שיהיה שם החתן. וממה שהעתיק תחילה מאמר הגמרא "בבית חתנים", הלא כבר הבאנו לעיל ד"ה וראיתי, בשם התוספות ודעמייהו, שאין מזה הוכחה שלא לברך כשיצא החתן מחופתו, דאיכא למימר דאין זה אלא לאפוקי בית האירוסין יעו"ש. ומהר"י הכהן לא העלה על דעתו שהם דברי הארחות חיים, מפני שבארחות חיים ליתא סיוס זה. ובפרט שיש תיבות עכ"ל בנתיים, ועיין לקמן ד"ה ולכשנדקדק. [וגם בזמנינו שנדפס בעבר בשנת ה'תשכ"ה ספר פעולת צדיק, התחילו המוציאים לאור פיסקא חדשה בתיבות ובספר תניא וכו', וזה טעות. כי גם אם אין זה המשך דברי הארחות חיים, על-כל-פנים אין לחבר זאת עם ההמשך שעל פי זה נתייסד המנהג בבית האדון הנשיא וכו', שהרי יסודו לא על פי ספר תניא בלבד, אלא על פי הרבה מרבוותא שהזכיר בפיסקא הקודמת לה. וכיוצא בזה חילקו בדפוס הנזכר בהרבה מקומות שלא כהוגן באופן שמבלבל הבנת המעיין, כגון מה שכתבתי בס"ד בקונטרס כללי מהרי"ץ פרק א' סוף אות י'. וגם בדקתי בכת"ק של-מהרי"ץ עצמו והנה הכל כאן המשך אחד בחדא מחתא. ושוב ראיתי כי גם בעל שושנת המלך הבין כן מבפשיטות, כדמוכח מדציין באות ט' מקור דין זה **ארחות חיים בשם ספר תניא** וכו' יעו"ש, והרי זה כמבואר]. **אכן** דע כי לפני מהרי"ץ היה הספר ארחות חיים בכת"י, כמו שציין אליו בהדיא בכמה מקומות [עיין בדברינו לעיל חלק אורח-חיים הלכות שבת סימן

עיני יצחק – ציונים והערות

נ"ז הערה נ"ח. והנה בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ הלכות לולב דף קפ"ו ס"ק ע"ט כתבתי כן דרך השערה, מזה שהעתיק דבריו שם ובעוד מקומות בשינוי מאשר לפנינו בדפוס, טרם ראיתי כי הוא עצמו הזכיר מפורש ארחות חיים כת"י, וברוך ה' אשר הנחני בדרך אמת] לא זה שנדפס לראשונה בפירינצי, אעפ"י שהוא כבר הופיע בזמנו שלמהרי"ץ [ויש עוד דפוס קדום לו, שנותרו ממנו כיום לפליטה רק שני דפים]. ובנדון דידן הדבר נראה מוכח מיניה וביה, שהרי מהרי"ץ ציין עניין זה לארחות חיים דף קט"ו ע"ב, ובנדפס אינו שם, אלא בדף ל"ו ע"ד אות ס"א, והנה מהרי"ץ עצמו בספרו עץ חיים מהדורא בתרא ציין בעניין אחר לארחות חיים בדף הנזכר, דהיינו דף קט"ו ע"ב, בזה"ל, ושוב ראיתי בספר **ארחות חיים** כ"י דף קט"ו ע"ב הביא בשם הרשב"א דשבע ברכות, כל שבעה מברכין אותן, בין בשעת אכילה וכו' ע"כ, ודברים אלו הם גם-כן בארחות חיים הנדפס שם דף ל"ו ע"ג. [כמורכך בהמשך התשובה סוף ד"ה ואגב, ציין מהרי"ץ לארחות חיים דף קט"ו, פנים חדשות שיהיה אדם גדול ונכבד וכו'. וכן הוא בנדפס שם]. וממילא מובן שאין להעיר על דברינו איך יציין מהרי"ץ דף לספר שאינו בדפוס אלא בכת"י, דבשלמא אילו היה בדפוס שהם ספרים רבים שווים דף בדף, אבל בכת"י הרי המעתיקים משנים הדפים זה מזה כידוע, ולפי האמור על כרחנו שכוונתו להועיל בזה למי שיגיע ספר כת"י זה עצמו לידו, או שהיה הספר הזה מצוי וגלוי לרבים בבית המדרש, ולכל-הפחות יהיה זה זכרון לו לעצמו. וכיוצא בזה מצינו למהרי"ץ שציין לספר אור זרוע כת"י ע"ה קי"ד ע"א, כמובא בפסקי מהרי"ץ הלכות לולב סעיף נ"א דף שט"ז, והיינו דף היינו ע"ה כידוע שיש קוראים כן על שם דקותו כעלה של-עץ, וכל זה פשוט למבינים וליודעים. **מעתה** ברור כי אין בדברי מהרי"ץ נפתל ועיקש לפי הנוסחא בספר ארחות חיים שלפניו, ואין לו לדין אלא מה שענינו רואות, וכידוע שבהעתיקות ספרי הראשונים יש הרבה שינויי נוסחאות, אם מפני המעתיקים והמגיהים, ואם מהמחבר עצמו שהוסיף ותיקן במהדורות נוספות שעשה. לכן אעפ"י ששם בספר תניא שלפנינו דף צ"ח ע"ד, וגם בספר עשרת הדיברות עצמו ליתניהו להני תיבות, כאשר יראה המעיין בדפוס שלפנינו בדף ס"ה ע"ב, וגם יתר הלשון הוא בשינוי קצת, מכל-מקום לפניו היתה נוסחא אחרת. וזכורני שכתב מרן בכסף משנה להשיב על השגת הראב"ד, כי בנוסחאות אין השגות. וכעת לא ידעתי איה מקומו. ועיין עוד שו"ת פעולת צדיק חלק ב' סוף סימן קמ"ז, וחלק ג' סימן קכ"ג. וכמו בנדון דידן שיש תוספת לשון שלוש תיבות, בכל היכא דאיתיה, כך גם בדברי הרמב"ן שהעתיק מהרי"ץ מהארחות חיים שלפניו נוספו ארבע תיבות שאין שמחה אלא בחופה. [גם בזמנו של-בעל שדי-חמד היה בעיר חברון ת"ז ספר ארחות חיים כת"י, כמו שנזכר בספרו מערכת הלמ"ד כלל קמ"א ד"ה וידידי הרב, שביררו מתוכו אם לא נפלה טעות סופר במה שהביא הבית יוסף ממנו שלולב הכבוש והשלוק פסולים, וצ"ל כשרים יעו"ש"ב]. **ולכשנדקדק** יותר, נראה שיותר טוב ונכון לומר שהיה למהרי"ץ ספר תניא כת"י, כי אחרי מה שכתב הארחות חיים וכן נמי [כתב] הרשב"א, כתוב **עב"ל**. וכיון שלא העלה הארחות חיים לשון הרשב"א, לא ייאות לכתוב עכ"ל, אלא שמע מינה כי הוא סיומו של-מהרי"ץ להעתיק את דברי הארחות חיים, ואחר-כך הוסיף מהרי"ץ מדנפשיה את דברי התניא. והכי נמי מסתברא, כי אם הארחות חיים ראה את התניא, היה מביאו סמוך להראב"ד, שדבריהם קרובים,

הלכות ז' ברכות כשיצא החתן להתארח תעה

הכלה מתארכת עמו שם רפי'. והוא הדין אם אירע להיפך, דהיינו

עיני יצחק – ציונים והערות

ולא להכניס באמצע את דעת הרמב"ן והרשב"א שחולקים לגמרי וסוברים שאין לומר כלל שלא במקום חופה. וא'זון מ'לין ת'בחן, ראשיתיות אמת. ואל תתמה על כך, כי היו לפני מהרי"ץ ספרים רבים בכת"י חוץ מספרי חכמי תימן כמובן, ואזכיר מן הבא בזכרונני כעת, כגון אגודת איזוב, בעץ חיים סדר תפילת שחרית דף נ"ד ע"א ד"ה ואחר. כת"י בשם תשובת רב האיי גאון, שם דף נ"ז ע"ב ד"ה וז"ל. כת"י ירושלמי, בשחרית ראש השנה דף ס"ח ע"ב סוף ד"ה רמ"ז. שו"ת מן השמים כתיבה ירושלמית להר"י מריש, שם דף ע' ע"ב ד"ה והנה. פירוש סדר עבודת יום הכיפורים להר"ד אבודרהם, שלא נגלה עדיין למדפיסים [בזמננו], שם דף צ' ע"ב. הגהות מהריק"ש על השלחן ערוך בכת"י חוץ מהנדפס, הזכיר בזבח תודה סימן א' ס"ק נ"ג. וכבר סידר בני הרב משה נר"ו רשימה שלימה בסוף שו"ת פעולת צדיק שזכה להוציא לאור מקרוב בדף תע"ג תע"ד.

סוף דבר הכל נשמע שכל דברי מהרי"ץ שרירים וקיימים. וכבר כתב בעצמו בשלהי תשובתו הנז"ל כי מי שאוהב האמת בלתי פנייה, יכיר ויודה בפה מלא בכל הנזכר יעו"ש. ופירש זאת כלפי מה שביקש ממנו השואל דבר ה' זו הלכה, לברר אמיתות העניין תורה נקייה מבלי שום פנייה, בלתי לה' לבדו. על כן המברך גם בבית אחר שבע ברכות, יתברך ממעון קדשו מן השמים בשפע ברכות. [חלק מן הדברים דלעיל ודלקמן בנושא דנן, אמרתי בס"ד בשיעור בפני עשרות תלמידי-חכמים ביום עיון במשנתו של-מהרי"ץ, שנערך פה עיה"ק בני-ברק ביום כ"ח תשרי ה'תשס"ד, ופורסמו לאחר מכן על ידינו בקלטת ויאמר יצחק מספר 46. וכעת סיון ה'תשס"ה שזכיתי לשבת שוב על מדוכה זו, במטרה ללבן את כל העניין כדי להעלותו על הכתב, הוספתי ותיקנתי כמה דברים. וכמובן העיקר ככתוב כאן, שהיא כמשנה אחרונה].

רפז הכי משמע מלשון השאלה למהרי"ץ שהבאנו לעיל הערה רפ"ו ד"ה ולהעמיק, אם יצא "החתן" להתארח. וכן מוכח ממה שהביא שם בשם הראב"ד, שאם זימנו "החתן" בבית אחר וכו' וממה שלמד שם שכן הוא מנהגינו קדמון מן הכתוב באיגרת הבשורות שכשהשלימו סעודת שחרית בשבת, הולך "החתן" עם קרואיו לגן ואומרים שם שירים ותושבחות עד לעלות המנחה, ואומרים שבע ברכות ומתפללים מנחה. וכן מפורש בשו"ת חיי שלום למהר"י הכהן סימן ב', החולק מטעם זה על דברי מהרי"ץ הללו, לפי שמנהגינו שאין הכלה הולכת עם החתן להתארח, לדעתו כולי עלמא סבירא להו שאין לברך בכי האיי גוונא, וכדלעיל שם בהערה רפ"ו ד"ה ועל. וכן כל חכמי תימן שהעלו דברי מהרי"ץ להלכה ולמעשה, הזכירו חתן בלבד. **ומצינו** בזה מחלוקת בין הראשונים. שהריטב"א בכתובות דף ח. כתב הוי יודע שאין מברכין ברכת חתנים אלא במקום חופה, ושיהיו שם החתן והכלה וכו', מאידך הר"ן בסוכה דף כה: כתב לברך בכל אחד מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, וכדלעיל שם בהערה רפ"ו ד"ה אלא, ומבואר דסגי בחד מינייהו ואפילו כלה לחודה, אם ננקוט דבתי החתונה דקאמר לאו היינו דוקא בבית ששם החופה, וכמו שביארנו שם. וכן מפורש עכ"פ במאירי כתובות דף ל"ד ל"ה יש אומרים שכל מקום שהחתן מתקין בו סעודה מברכין ברכת חתנים וכו' אם אחרים

שהכלה מתארכת שם מבלעדי החתן רפ"ח. וכל-שכן שאומרים

עיני יצחק – ציונים והערות

מזמנים אותו ועושים לו סעודה בביתם לכבודו, ייראה שהדין בזה כאילו הוא מתקין לו סעודה שם וכו' ע"כ. ונחלקו בזה כמה רבנותא קמאי ובתראי, וכדאיתא בשובע שמחות פרק א' דף ל"ו ל"ז הערה צ"ח, ואוצר הפוסקים כרך י"ז דף מ"ח מ"ט, ונטעי גבריאל פרק ק' הערה א', וברכת השם חלק ד' פרק ה' דף שמ"ז אות ח', ושם הובא בשם שו"ת חסדי אברהם (תאומים) סימן ל"ד, ועורה שחר אות ב' סימן כ"ד דהריטב"א והר"ן לשיטתם, הריטב"א כיון שסובר שאין לברך רק במקום חופה ששם השמחה גדולה ביותר, הלכך מצריך גם-כן שיהיו שניהם החתן והכלה, מה שאין כן דעת הר"ן דסגי נמי במקום שאינו עיקר השמחה, והא בהא תליא יעו"ש. נמצא דאנן דנקיטינן להלכה ולמעשה כהר"ן וסיעתו, שפיר נקיטינן בהא נמי כוותיה. ועיין עוד בדברי שאול (להגרי"ש נתנזון) על אגדות חלק שני, ובתורה תמימה בראשית גבי פסוק (כ"ב, ס') ויברכו את רבקה, אות ל"ב. וכן שמעתי כי ישנם שנהגו כשבית אבי החתן היה צר מלהכיל כל הקרואים לסעודת מצוה שאחרי הנישואין, הלכו כולם לבית-הכנסת וסעדו שם ואמרו שבע ברכות, אף שהכלה לא באה לשם כלל. ועיין עוד לעיל הערה קמ"א ד"ה וגדולה.

רפח כן נראה לענ"ד, יען כי כן מפורש בר"ן דאזלינן בשיטתיה, וכמו שהבאנו לעיל בהערה רפ"ז ד"ה ומצינו. אף שאין זה תלוי בזה. אמנם ממחרש"ל בים של-שלמה פרקא קמא דכתובות סימן כ', נראה לא כן, כי שם כתב שאין לומר דלא שייך לברך אלא במקום סעודת חתן וכלה, דהא עיקר הברכה על שמחת החתן נתקנה, ואלמנה לבחור יוכיח ע"כ, ר"ל שמברכים כל שבעה בגללו. ולא זכיתי להבין, הלא גם בתולה לאלמון תוכיח, שמברכים כל שבעה בגללה, וכדלקמן סעיף ל"ו. ועיין עוד חכמת שלמה (קלוגר) הנדפס בגליון השלחן ערוך סימן ס"ב סעיף י', ולעיל הערה קפ"ו, ובהלכות נישואין סימן ר"ז הערה קי"ז ד"ה ויש, והערה קי"ח. **ומצאתי** מבואר כדברינו, גם בחן תורה כת"י למהר"י השאש [עיין עליו לקמן בהלכות כתובות סימן ר"ח הערה קס"ד ד"ה והגם] דף תרמ"ז בזה"ל, כתב הרב מ"ו יוסף מסעוד בפסקיו [עיין מה שציניתי לעיל בחלק יורה-דעה הלכות טריפות סימן קכ"ו הערה י' ד"ה ומצוה. יב"ן] וז"ל, כשהולך החתן "או הכלה" לאכול בבית חבירו, אעפ"י שדעתו לחזור לביתו [לאפוקי מדעת האומרים דבעינן שיקבע מקומו שם עד סוף שבעת ימי המשתה. יב"ן] שמברכין שהשמחה במעונו ואשר ברא. ואם יש פנים חדשות שהזמינום בשביל החתן [מובן דהוא הדין לכלה שהזכיר לעיל. יב"ן] מברכין שבע ברכות, כדין מה שהיו חייבין לברך בביתו, אחר כל סעודה וסעודה. אבל בסעודת ברית מילה אם יש חתן שם, אין לברך שהשמחה במעונו, (וטעמא) [מטעמא] דגמרא כתובות דף ח' ע"א משום דטרידי דאית להו צערא דינוקא ע"כ. אבל בשאר סעודות כגון פדיון הבן וכיוצא, אם יש שם חתן מברכין לפניו בשבילו, והביא ראיה לדבריו בשם מרן השלחן ערוך סימן ס"ב והרמב"ם בפרק ב' מהלכות ברכות. ופנים חדשות עשרה, או לפחות שנים דוקא. אבל יחיד לא מיקרי פנים חדשות דו"ק, עכ"ל ספר חן תורה. **וסתם** ולא פירש לגבי שבע ברכות בסעודת ברית מילה, שיש לדון בזה וכדלקמן הערה רצ"ו. דאיכא למימר דפשיטא ליה דמברכים כברישא, ואינו מחלק בזה מצד שלא נעשתה לכבודו,

הלכות ז' ברכות כשיצא החתן להתארח תעז

באופנים אלו בזימון, שהשמחה במעונות^פ. וקל-וחומר בזמנינו שאין לחתן ולכלה מקום קבוע כלל לשמוח שם בשבעת ימי המשתה, לא בבית אבי החתן כפי שהיה נהוג בדורות הקודמים^א,

עיני יצחק – ציונים והערות

רק אתא לאשמועינן שעכ"פ שהשמחה במעונו אין לומר. ואיכא למימר איכא, דפשיטא ליה שאין מברכים, רק הוה אמינא דעכ"פ שהשמחה במעונו אומרים מצד שהחתן שם. אמנם פשוטות סתימת דבריו שמברכים גם שם, כמו שכתבתי תחילה. והסיום ופנים חדשות עשרה וכו', נראה דלאו המשך דברי ה"ר יוסף מסעוד ניהו, אלא תוספת המחבר חן תורה הנז"ל. וסיים לכתוב דוק, מפני שיש מחלוקת בזה בין הפוסקים כידוע, לכך קאמר דוק ותשכח דאנן נקיטינן כהכרעת מהרי"ץ דבעינן שניים, ויעויין בזה לעיל הערה קע"ט ד"ה ונראה, והערה קפ"ב ד"ה ולעניין. ושמעתי שיש להר"י מסעוד תשובה ארוכה בכת"י על נושא זה, ואולי מה שהובא לעיל אינו אלא קיצורה, ואם-כן מסתמא מהתשובה יתבארו כל הספיקות דלעיל, אלא שעדיין לא הגיעה לידי. **ומה** שכתב הר"א בנו של הרמב"ם שהברכות הן לחתן כדלעיל בהלכות נישואין סימן ר"ו הערה תקי"ח ד"ה וכן, ברור ופשוט דלא אתא לאפוקי את הכלה, זולת שלא יברך אותן לעצמו, שבנושא זה הוא המדובר שם. ועיין עוד בתולעת יעקב סוד ברכת הנישואין לכלה העליונה והתחתונה, והובא בשל"ה שער האותיות דף ס"ז ע"ד, ומקורו בזה הקדוש תרומה דף קס"ט ע"ב. ועיין עוד בספר סגולות למה"ר שלום הקרחי פרק ז', ולעיל הלכות קידושין ונישואין סימן ר"ו הערה תקל"ו, והערה תקפ"א ד"ה וראיתי.

רפט שבה ישנם אפילו מהסוברים שלא לומר שבע ברכות שלא במקום החופה, המודים כי שהשמחה במעונו עכ"פ אומרים, כיעויין בחידושי הרשב"א והריטב"א והר"ן בכתובות דף ה. ובסוכה דף כה: ובשו"ת הרדב"ז חלק ד' סימן רמ"ט (והביאו מהרי"ץ בעץ חיים דף קע"א ע"א ד"ה אס), ועוד רבוותא, מטעם שהרי אומרים אותה אפילו קודם כניסתה לחופה, מכי רמו שערי באסינתא. דלא כהתוספות בסוכה דף כה: וסיעתם שכתבו שלא לומר שהשמחה במעונו ולא שבע ברכות יעו"ש. ומזה שמרן השלחן ערוך בסימן ס"ב סעיף י' העלה דעתם לעניין שבע ברכות בלבד, יש לדקדק שלעניין שהשמחה במעונו הכריע לומר. **וליישב** דעת התוספות נראה לומר דשאני התם כשעדיין אין חופה, שאז השמחה היא בכל מקום שיהיה. אבל כשיש חופה ויצאו ממנה, גרע טפי. אי נמי אף שאומרים שהשמחה במעונו מכי רמו שערי באסינתא, סבירא להו שזהו דוקא במקום שתהיה אחר-כך החופה. ושוב מצאתי כיוצא בזה בשיטה מקובצת בשם שיטה ישנה, שיש אומרים כי זה דוקא שאכלו בבית שיעשו בו החופה וכו' יעו"ש. [ונפקא מינה נמי לבית הכלה לפני הנישואין, לפי מנהגינו שמתחילים לומר שהשמחה במעונו בשבת-ההתחלה, כדלעיל בהלכות קידושין ונישואין סימן ר"ו הערה קי"ח].

רצ ולא עוד אלא שאין קיימת כיום כלל "חופה" עבורם בכל משך שבעת ימי המשתה כמו שהיה בזמן הש"ס והראשונים, וגם עד הדורות שלפנינו במקצת ארצות ומקומות, כדלעיל בהערה רפ"ז ד"ה ויתכן. וכן נזכר מנהג חופה במקום גבוה בחצר, באהל ישרים להר"א ענתיבי סוף שער הנשים. גם בחילוקי מנהגים שכתב מהר"ץ חיות במנחת קנאות איתא, הספרדים נוהגים שיהיו החתן והכלה יושבים תחת החופה

תעח שלחן ערוך המקוצר סימן ר"ז

ואף לא בביתם הנפרד כנהוג היום, אלא מזמינים את שניהם בכל-פעם להתארח בבית אחר, ואפילו בעיר אחרת ובריחוק מקום רב. כגון פעם בבית אבי הכלה, ופעמים אחרות בבתי שאר קרוביהם ומכיריהם^{רצא}, וכן באיזה אולם, או בחדר-אוכל של-ישיבה וכדומה. ולכן נוהגים לומר שהשמחה במעונו ושבע ברכות, כי בכל מקום שהם באים, שם הוא מקום שמחתם^{רצב}.

עיני יצחק – ציונים והערות

כל שבעת ימי המשתה, והשושבינים משתדלים בכל עוז לשמחם ולעמוד לפניהם [ועיין עוד לקמן הערה שי"ז ד"ה וכפי. יב"ן] מה שאין כן האשכנזים ע"כ. והר"ר יהוסף שוורץ באיגרתו (נדפסה בספר איגרות ארץ ישראל דף שע"ג) כתב על מנהג חופה אצל הספרדים בארץ ישראל, שבשבעת ימי המשתה חוגגים בחוג המשפחה. כל אותם הימים עומדת בבית החתן והכלה חופה נאה ומקושטת, שתחתייה הם יושבים ומקבלים את פני האורחים והידידים הבאים לברכם. בדרך-כלל נושאים בארץ ישראל אשה, הנערים כשהם בני ארבע עשרה והנערות נישאות כשהן בנות שתים עשרה [עיין לעיל הלכות פריה ורביה סימן קצ"ח הערה ד' ד"ה וזמן. יב"ן]. מנהג קדמון הוא בירושלם שאין נערה נישאת אלא אם-כן מלאו לה ארבע עשרה שנה. אם לא הגיעה הנערה לשתיים עשרה, מסדרים את הנישואין מחוץ לעיר, באחד הכפרים הסמוכים ע"כ. ועיין עוד בדרישה על הטור יורה-דעה סימן שס"א סוף אות א', ובגנת ורדים אורח-חיים כלל א' סימן כ"ה, ובכתר שם טוב חלק א' דף תקצ"ז אות ב', ולקמן הערה שי"ז ד"ה כיוצא, ולעיל בהלכות נישואין סימן ר"ז הערה רט"ו ד"ה ולכאורה. [וסגנון ויצ"ב חלק ד' פרק י"ז דף צ"ד, נהגו כיום מקצת תלמידי הישיבות להזמין חתן וכלה לסעודת מתנדבים, ולאחר הסעודה החתן והכלה חוזרים לביתם "ולחופתם" וכו' ע"כ, תמוה, כי כיום אין שום חופה בשבעת ימי המשתה].

רצא ועיין עוד לעיל הערה קכ"ג ד"ה ובזמנינו, והערה קכ"ח ד"ה רבים. וכל-שכן אם הסעודה שם על חשבון החתן, וכן מפורש במאירי כדלעיל הערה רפ"ז ד"ה ומצינו.

רצב פשוט. ויש לדעת כי לפי מנהגינו אפילו אם אירע שרק אחד מהם משתתף, החתן או הכלה, כגון מחמת שינה או חולי רח"ל, די בכך, וכדלעיל הערה רפ"ח. **ואין** צורך שישכור החתן את הבית כדי שייחשב "בית חתנים", אף שיש אומרים דבכי האי גוונא מועיל גם להמצריכים בית חתנים כפשוטו [ועיין לעיל הערה רפ"ו ד"ה וראיתו] כיעויין באוצר הפוסקים כרך י"ז דף מ"ח ע"א ד"ה וביד דוד, וכן הוא מנהג העולם שאינו שוכר, ועיין עוד לעיל הלכות נישואין סימן ר"ז הערה כ"ד ד"ה ועוד. ושם באוצר הפוסקים עמוד ב' ד"ה ויש, הביאו בשם סידור בית יעקב וסידור דרך החיים וקיצור שלחן ערוך סימן קמ"ט סעיף ו' ואמרות שלמה, המצריכים למזמין את החתן והכלה שיתארחו בביתו לסעודת שבע ברכות, לייחד להם חדר שיוכלו לשמוח שם לבד יעו"ש. אבל גם זה לא נהגו העולם, וכמ"ש בשו"ע שמחות פרק א' דף נ"ג הערה ח"פ בשם ברכת הבית ושמלה לצבי יעוש"ב. ועיין עוד ברכת השם חלק ד' פרק ה' דף ש"ס ד"ה והנה.

הלכות שבע ברכות בסעודת ברית-מילה תעט

וכן הוא מנהג האשכנזים, זולת מקצת מן הספרדים שאינם אומרים באופנים אלו שם רק ברכת אשר בראי"ג. ולפי מנהגינו אומרים שבע ברכות גם כשלא נעשתה הסעודה (או השמחה רצ"ד) במיוחד לכבוד החתן, כגון שהוזמן לברית-מילה או פדיון הבן או חינוך בית-רצה, אבל זה בתנאי שהקרואים שימחו אותו שם רצ"ו, דהיינו כגון שהוסיפו במיוחד שיר לכבודו, או איזה

עיני יצחק – ציונים והערות

רצג עיני טעמי המנהגים דף תט"ו, שובע שמחות פרק א' סעיף י"ז דף ל"ד, בית חתנים פרק י"ד סעיפים א' ב' ג', יל"י שובע שמחות דף רכ"ח, אור ישראל גליון ב' טבת ה'תשמ"ז דף כ"ב כ"ג, וברכת השם חלק ד' פרק ה' סעיף ג' דף שס"ג. ובדין בית הורי הכלה לשיטת הספרדים, עיין מ"ש בס"ד לעיל הלכות נישואין סימן ר"ו הערה קי"ח ד"ה והאחרונים.

רצד על פי האמור לעיל הערה רפ"ו ד"ה והוספתי. ואין שיעור מוגדר לשמחה, אלא לפי העניין. ועיין עוד לקמן הערה רצ"ז.

רצה ואם שידך לומר שבע ברכות בבית אבלים, עיין מ"ש בס"ד בתשובתי עולת יצחק חלק ג'.

רצו כך העלו לדינא הרבנים תורת חכם ושושנת המלך, בכלל מה שכתבו את מסקנת מהרי"ץ בתשובה הנזכרת לעיל הערה רפ"ו ד"ה והשיב, כיון דאיכא סעודה ואיכא משמחים יעו"ש, ואחריהם נמשכו בשתילי זיתים סימן ס"ב ס"ק כ"א [ועיין לעיל שם ד"ה ובשתילי], ובפתח האהל דיני קידושין סימן ב' סעיף י"ג. וכן הביא הראח"נ בענף חיים מהדורא בתרא, וכדלעיל שם ד"ה ובהגהות. וכן מוכח להמעין בשם טוב פרק ה' מברכות הלכה ה' שהבין כן דעת מהרי"ץ למסקנא. **ברס** לכאורה קשה כי האף אומנם שהלשון הזה הוא מפורש בתשובת מהרי"ץ הנזכרת לעיל בשם ספר תניא בשם ספר עשרת הדיברות, וממנו יוצא שהדין כן, אך לעיל מינה הביא בהדיא בהיפך בשם ארחות חיים בשם הראב"ד שבברית מילה אין מברכים, ומי מפיס ביניהם, והרי לא מצינו שפסק מהרי"ץ כחד מינייהו. ואדרבה לפום רהטא יש לדייק ממנו בהיפך, מזה שסיים ללמוד מאיגרת הבשורות שאומרים שבע ברכות גם בבית אחר, כי הכא שנעקרו מבית החתן, כסברת הראב"ד ואחרים ע"כ, ולא הזכיר את ספר תניא, שמע מינה שתופס עיקר כהראב"ד. וטעמו לפי שמאיגרת זו אין שום ראיה לנדון כשהסעודה אינה לכבודו. ומה שציין ראב"ד ואחרים, היינו הר"ן והטורי זהב ובית שמואל ובאר היטב שציין לעיל, וכן מהר"ל מפראג וכנסת הגדולה כמו שביארנו בס"ד לעיל הערה רפ"ו ד"ה ולחזק. ואעפ"י שנזכר נושא זה בשאלה, מכל-מקום כיון שבתשובה לא חזר מהרי"ץ לקבוע מסמרות בפרט זה, יש לומר שהנוהגים לברך יש להם על מה לסמוך, אבל לכתחילה אין לעשות כן מטעם ספק ברכות להקל [לפי שאין לנו מנהג קבוע בזה], וכדרך שכתב הוא עצמו בהמשך אותה תשובה בתר הכי לגבי פנים חדשות שיש מצריכים שניים. [ומהגם שבספר תניא עצמו, יש נוסחאות שלא נזכר זה בהדיא, וכדלעיל הערה רפ"ו ד"ה וברביעית]. וכנראה שכך סבר הרשי"ה, שכן ראיתי לו שהגיה בגליון עץ חיים דף קע"א סוף

תפ שלחן ערוך המקוצר סימן ר"ז

מאכל או משקה רצו. ואף-על-פי שבסעודת ברית-מילה אין

עיני יצחק – ציונים והערות

ד"ה אם יצאו בזה"ל, המחבר כתב בתשובותיו חלק ג' סימן רנ"ב שמנהג קדמון לברך שבע ברכות אף שהחתן מתארח בבית אחרים תוך שבעת ימי המשתה כל היכא דאיכא פנים חדשות. וכתב שם שדבר זה נעשה בפני רבני דורו. ונראה משם דהני מילי כשהסעודה נעשית בשביל החתן. אבל בסעודת ברית מילה וכיוצא, לא עכ"ל. **אלא** דהא גופא לא ניחא לי מדוע לא פירש מהרי"ץ שיחתו בהדיא במסקנא לחלק בכך, וקשה לומר שדוקא בזה סמך על המבין. ולא עוד אלא שתלמידיו של-מהרי"ץ אחריו וההולכים בדרכו, נהגו לברך, כאשר יבין המבין מתוך תשובת הרש"ק החולק, שנדפסה בנספחות שבסוף שו"ת רביד הזהב דף קכ"ט ע"ב, ובספר אוצרות תימן חלק א' דף מ"ז ד"ה עוד זאת. והדבר מתבאר גם משושנת המלך וענף חיים ופתח האהל הנזכרים לעיל, שכן הוא המנהג לברך בכי האיי גוונא. וכן נראה דעת מהר"י מסעוד המובא בחן תורה דלעיל הערה רפ"ח ד"ה וסתם.

ואחזה אנכי אשית לבי לעיין ולהתבונן בדבר, אל י"י ויאר לנו לתרץ העניין לאמיתתה של-תורה, בהנחה שמהרי"ץ וכולהו הנך רבנן, הבינו שאין כלל מחלוקת בין הראב"ד לספר תניא, אלא שיש לתרץ כי הראב"ד דיבר בסתמא כשאין משמחים, אבל כשיש משמחים מודה. מעתה הכל מובן. ואולי גם הרשי"ה הבין כן, ולא כתב מה שכתב אלא בסתם סעודת ברית מילה שאין משמחים בה את החתן. ומה שהעלו כל הבאים אחרי מהרי"ץ רק את לשון התניא, לאו משום דפליג על הראב"ד, ולהורות דנקיטין כוותיה דהתניא, אלא מפני שלשונו ברור וכולל. ועיין עוד לעיל הערה רפ"ז ד"ה ולאחר, וד"ה ואולי. **וסייעתא** לדברינו מהמאירי בכתובות דף ל"ה דאזיל בשיטת הראב"ד, שכתב בסגנון המובן כן וז"ל, אם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבודם, אין מברכים שבע ברכות בשבילו, שאין אותה סעודה שלו כלל ע"כ. מדכתב לכבודם, וגם ממה שהוסיף תיבת כלל, יש לדייק כי כשמכבדים אותו שם, ומוסיפים משהו בגללו, שפיר יברכו. ועיין עוד במאירי ובספר המכתם במסכת סוכה דף כ"ה ע"ב, וברוך השלחן חלק ד' דף ר"ז. וכן פסק מדנפשיה בשובע שמחות פרק א' סעיף י"ח כהראב"ד והמאירי שאין מברכים, ומאידך סיים שאם הוסיפו איזה מאכלים לכבודם מברכים כמ"ש בעזר מקודש וכדלקמן הערה רצ"ג, הרי שלא ראה בזה שום סתירה. ואף שבהנישואין כהלכתם פרק י"ד סעיף כ"ג נזהר להעלות דברי העזר מקודש רק בלשון יש מי שאומר, ובשם אמרי דוד (פדר) סימן מ"א הביא שאין לברך אלא כשכל הסעודה נערכה עבור שמחת הנישואין יעו"ש, ולכן גם בנטעי גבריאל פרק ק"ג סעיף ה' העלה בסגנון יש מקילים אם מוסיפים איזה מאכל או משקה וכו', ויעויין שם עוד בסעיפים ו' ח', הם לא ראו דברי ספר תניא שהעלה מהרי"ץ, וכבר עשינו שלום בינו לבין הראב"ד, וקיימא לן דאפושי פלוגתא לא מפשינן. ועל-כל-פנים לדין הוראת מהרי"ץ והמנהג קובעים, זממילא ליכא למיחש לספק ברכות להקל, דקיימא לן דבמקום מנהג לא אמרינן ספק ברכות להקל.

עין עזר מקודש סימן ס"ב ריש ד"ח עוד מצאתי, מועדים וזמנים חלק ג' סימן רמ"ז דף קי"ג הערה ג', ושובע שמחות פרק א' דף ל"ו אות צ"ה [ולעיל בסמוך הערה רצ"ג ד"ה וסייעתא]. ושם הצריך עיין אם די בשירה וריקוד לכבודם יעו"ש, ולענ"ד

הלכות שימור חתן וכלה תפא

אומרים בזימון שהשמחה במעונו, מפני צער התינוק, כאן הואיל ויש שמחת חתן, יש גוהגים לומר גם שהשמחה במעונו ריחצ:

לג אין להניח לחתן או לכלה ללכת לבדם בשבעת ימי המשתה, כי אמרו חז"ל רצט שהם צריכים שימור מן המזיקים. שמתוך קנאתם בהצלחת החתן והכלה, הם מתגרים בהם, והשטן מקטרג בשעת השמחה^ש. ומעשה נורא אירע

עיני יצחק – ציונים והערות

אפילו בשירה לחד בלא ריקוד סגי, אם מזכירים בה מעניין נישואין. ואדרבה יותר יש היכר בזה מאשר במאכלים. ועיין עוד לעיל הערה ל' ד"ה ובמילי, והערה קע"ג גבי ריבוי בשמחה ובמנות לעניין שיקראו פנים חדשות, והערה רצ"ד, ובמילי דבי הילולא פרק ל"א סעיף כ"א.

רחצ ידוע. וכן נראה לענ"ד עיקר כהנוהגים לומר, וכבר הובא במאירי ובמכתם במסכת סוכה דף כ"ה ע"ב שיש סוברים ונוהגים כך, וכמ"ש בס"ד בברית יצחק דף ע"ד אות ס"ב, ולעיל בספרנו זה חלק יורה-דעה הלכות ברית מילה סימן קנ"ט הערה נ"ט*. וכן פסקו בספר כורת הברית דף ק"י ע"ג, ובשו"ת מנחת שלמה חלק ג' סימן ק"ג אות כ'. ועיין עוד שובע שמחות פרק ד' סעיף י"ד, קניין ובניין דף קט"ז, שו"ת רבבות אפרים חלק ג' סימן קנ"ז, בית הלל גליון ט' טבת ה'תשס"ב דף י"ט אות ד', מבקשי תורה קובץ כ"ו תמוז ה'תש"ס סימן שי"ט, ולעיל הערה רפ"ח ד"ה ומצאתי.

רצט בברכות דף נ"ד ע"ב, והובא להלכה ברי"ף ובראבי"ה (סימן קמ"ו) וברא"ש שם [אף שברמב"ם ובשלחן ערוך לא הובא. וכיוצא בזה עניין שינה בבית יחידי בלילה, כמ"ש בס"ד בשו"ת עולת יצחק חלק ב' סימן קנ"ז, ועיין עוד לעיל חלק יורה-דעה הלכות דברים האסורים משום סכנה סימן קל"ט סעיף ב'] ובאלפסי זוטא שם, ובמגן אברהם אורח-חיים סוף סימן רל"ט ושאר אחרונים שם, ובכללם בשת"ז שם סק"ו.

ש עיין רש"י ותלמיד רבינו יונה על הגמרא בברכות שם, ובעיין יעקב על עין יעקב שם, ובשמירת הגוף והנפש סימן ק"פ דף תקל"ב אות א'. ועיין עוד לקמן הערה שי"ח ד"ה ובספר. [ועל דרך זה מצינו בירושלמי פרק ב' דשבת הלכה ו' ובמדרש הגדול פרשת כי תצא דף תק"כ שאין השטן מקטרג אלא בשעת הסכנה, שנאמר (דברים כ"ג, י') כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת וגו']. **ומדנקטו** חז"ל שימור בלשון כבוד, ולא שמירה, משמע דבעי שמירה חזקה, על דרך דאמרינן מצה משומרת ולא שמורה, ועיין לעיל בחלק אורח-חיים הלכות החטים והקמח למצות סימן פ"ה סעיפים א' ב' ג'. ואם-כן שפיר הא דאיתא בישמח לב חלק ב' דף תצ"ח אות ה' שלא יצא החתן אף לרגע קט ללא שומר יעו"ש. וכזאת הובא בטעמי המנהגים דף ת"כ בשם יוסף אומץ שאין מניחים יולדת אפילו רגע אחד ביחידות יעו"ש. והרי בגמרא שם נזכרו יחדיו, חולה תיה (ואשה שילדה. רש"י) חתן וכלה. שוב ראיתי כן בשמירת הגוף והנפש סימן ק"פ דף תקל"ג בשם ספר זכירה, שסכנה להניח היולדת לבדה בבית אפילו רגע אחד יעו"ש, וכן נהגו להקפיד בזה עד שלושים יום, וגם אינה יוצאת חוצה, ואכמ"ל. ועיין עוד לקמן הערה ש"נ ד"ה ולכן.

שו"ת דברי בניהו חלק א אבן העזר סימן ד (קישור)

שאלה: חתן המוזמן לבית קרוביו, והוא מעדת הספרדים, ומנהגם לברך, האם יכולים להמשיך במנהגם לברך שם שבע ברכות.

תשובה: איתא בגמ' במס' סוכה (כה:): וא"ר אבא בר זבדא אמר רב, חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה, מ"ט משום דבעו למיחדי וליכלו בסוכה וליחדי בחופה? אין שמחה אלא במקום סעודה. וכ' התוס' ד"ה אין שמחה אלא בחופה. משמע מכאן שאם יצא חתן מחופתו אפילו בלתי עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו, ולא ברכת חתנין, כיון דאין שמחה אלא בחופה וכו'. וצריך לדקדק מה היא חופה. דאי במקום

שברכו תחילה ברכת נשואין קרי ליה חופה. פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה וכו', אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא. ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה. המתבאר מדבריהם שבית חתנים נקרא היכן שקובעים שם החתן והכלה את שבעת ימי המשתה. וכך היא דעת המרדכי בפ"ב דסוכה וז"ל. אלא עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין כל שבעה ימים, וכ"כ הרא"ש בפ"ב דסוכה סימן ח', שעיקר מקום ישיבת חתן וכלה הוא הנקרא חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא. וכ' הרא"ש ונ"ל דמהכא אין ראיה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר דהכי פירושו הכא. אין שמחה אלא בחופה כיון דאין דעתו להניח החופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר, וחבריו עמו ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ויכול לברך ברכת חתנים שם. וכן היה מעשה באדם אחד שהולך בלתי לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים. וכ"כ בהנהגות אשר"י שכן פסק האור זרוע, וכבר היה מעשה שהיו סועדין החתן והכלה והשושבינין במקום אחר שלא בבית החופה, ולא הניח ר' יצחק ברבי אברהם לברך ז' ברכות כהך שמעתין.

המתבאר מדבריהם שכדי לברך ז' ברכות צריך שיהא אותו מקום קבוע לחתן ולכלה. אבל אם אחר שקבע את עצמו בביתו הולך למקום אחר לאכול, אין לו לברך, אלא א"כ עושה את אותו מקום שבא אליו לקבוע ועוקר את מקום חופתו הראשון. וכן מתבאר מדברי הריטב"א כתובות דף ח'. בהוצאת מוסד הרב קוק שכ' וז"ל, ואותן שמוליכין את הכלה ממקום למקום אי איכא חופה בדרך במקום לינה מברכין ז' ברכות בפנים חדשות, ואם לא, לא יברך רק שהשמחה במעונו ואשר ברא. א"כ גם מדברי הריטב"א מוכח שצריך מקום קבוע. אלא שהריטב"א לא הצריך לעקור את מקום חופתו, אלא אפילו אם יחזור אח"כ עוד פעם לביתו כל שמוליכין את הכלה וקובעים שם את עצמם, דהיינו שאוכל שם וישן שם אף שאח"כ חוזר לביתו, יברכו שם ז' ברכות. עיין בהערות שם. א"כ יצא שהריטב"א לא ס"ל ממש כהרא"ש כי להרא"ש בעינן שיעקור את חופתו למקום שהולך לשם, ואילו להריטב"א אם קובע א"ע שם אפילו לזמן מועט ג"כ חשיב קביעות. וע"ע להרשב"א בחידושו לסוכה כה: שאפילו ז' ברכות אומרים במקום שהחתן והכלה יושבים שם אע"פ שאינו מקום חופה, ולא אמרינן אין שמחה אלא בחופה אלא למעוטי בית אירוסין. תוספות. המתבאר מדברי הראשונים הנ"ל שמירי בקבעו א"ע במקום מסויים ואז אם יוצאים מאותו מקום למקום אחר באקראי לא חשיב קביעות מאחר ועתיד הוא לחזור למקום חופתו, וכן הוא לשון השו"ע סימן ס"ב סעיף ה' "א שאם החתן יוצא מחופתו אפי' בלתי עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת

חתנים, והני מילי כשרעתו לחזור, אבל אם הולך לנמרי לבית אחר געשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים. ונראה מדבריו שבגלל שהחתן יוצא מחופתו, היינו יוצא ממקום שקבע לעצמו לעשות את ימי המשתה שלו אם יוצא לאקראי ודעתו לחזור לחופתו אין לו לברך במקום שהולך שם, ורק אם עוקר א"ע לנמרי למקום אחר. אז גם שם חשיב בית חתנים ויכול לברך שם.

(ב) והנה הר"ן בחידושיו לסוכה כ' ח"ל, כ' התוס' דמהא שמעינן שאם יוצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, דאין שמחה אלא בחופה. וכ' הר"ן דהשמחה במעונו אומרים אותה אפילו שלא בחופה וכיון שכן י"ל שאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים דהא ברכתה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא. לא תליא בחופה. והכא הכי קאמרינן דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה, וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן והכלה הם שם, אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס'. ונראה שכוונתו שלדעת התוס' דוקא במקום חופה אומרים ז' ברכות, ולא בכל מקום שהולכים שם החתן והכלה. אמנם הרשב"א בחידושיו לסוכה כה: כ' ע"פ דברי התוס' שאפילו ז' ברכות אומרים במקום שהחתן והכלה יושבים שם אע"פ שאינו מקום חופה, ולא אמרינן אין שמחה אלא בחופה אלא למעוטי בית אירוסין.

וחזיתיה לכנסת הגדולה בסימן ס"ב שבי' ח"ל, והר"ן כ' וכו' ומנהגינו בדברי הר"ן לברך בכל מקום שאוכלים שם החתן והכלה, והיינו אף שלא במקום שעשו שם את החופה והמשתה, אלא כל שבאים החתן והכלה לאיזה מקום ועושים לצורכם סעודה יש לברך ברכת חתנים ע"כ. וכן דעת המאירי ח"ל, זה שאמרנו ברכת חתנים בבית חתנים לא סוף דבר ביום ראשון אלא כל ז'. כל שמברך ברכת חתנים אינו מברכה אלא בבית חתנים, ר"ל בבית החופה, אלמא שאם החתן עושה סעודה במקום אחר שלא במקום שנכנסה שם עמו לחופה אינו מברך שם ברכת חתנים אפילו היו שם החתן והכלה. וכי עוד, מ"מ יש אומרים שככל מקום שחתן מתקין בו סעודה מברכים שם ברכת חתנים, ולא אמרו בית חתנים אלא לאפוקי בית אירוסין ולא פטרוהו מן הסוכה אלא מפני שהוא צריך לשמות וסתם סוכה א"א לשמות וכו', וסיים המאירי זמ"מ הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבדם שאין מברכים שם ז' ברכות מאחר ואין הסעודה בשבילו. הא אם אחרים מזמינים אותו ועושין לו סעודה בביתם לכבודו יראה שהדין לברך שם ברכת חתנים. וכ"כ הארחות חיים הלכות ברכת המזון ח"א סימן ס"א שאם

הזמינו החתן והכלה בבית אחר שאומרים שם ז' ברכות, אם יש שם פנים חדשות חוץ מברית מילה דההוא לאו בשביל חתן הוא. וכ"כ ר' ירוחם בחלק חוה ח"ב דפוס וינציה ע"מ קפ"ו צד ג', שאם יוצא החתן מחופתו וכלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר, מברכין שם באותו בית שאוכלים שם ברכת התנים, כי לעולם במקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה, והיינו שבכל מקום שאוכלים שם החתן והכלה ונעשית הסעודה בשבילם חשוב כמו בית החופה ויברכו שם ז' ברכות. ואפילו אם לא קבעו את עצמם שם. וכ"כ בספר הכתים על הרמב"ם לר' דוד בר"ש כוכבי בפב' מהלכות ברכות בסוף אות ז' ח"ל יש מן הגדולים שכי שאין מברכין ברכת חתנים אלא בבית חתנים, אבל אם זימנו החתן והכלה בבית אחר אין מברכין שם ברכת חתנים. והראב"ד כי כל מקום שהחתן מיסב שם מברכין ז' ברכות ונראין דבריו. עכ"ל. ועוד עיין בספר הפרדס לרש"י בסימן רצ"ה שכ', שגם בבית הכלה אפשר לברך, והיינו שאף שהחופה לא נעשית שם אפשר לברך. ואף דידוע דרש"י אינו פסקן אלא מפרש כמ"ש מר"ן הב"י באו"ח סימן י'. עיין במאירי בהקדמתו למסכת אבות שכ' שאני ספר הפרדס לרש"י שהוא פסקי דינים ולא פירוש. וכן מתבאר מדברי הרדב"ז סימן רמ"ט. ובשבולי הלקט ח"ב סימן ע"ג ס"ל שאפילו אם עוקרים את מקום קביעותם והולכים החתן והכלה לבית אחר יש לברך שם ז' ברכות. חזינן מכל הני רבנותא דס"ל שאף אם עוקרים החתן והכלה את מקומם והולכים למקום אחר שזימנו אותם שם, אם עושים את הסעודה לכבוד החתן והכלה יש לברך ז' ברכות.

ג) והנה בט"ז בסימן ס"ב סעיף ז' כי ח"ל, שאלה. אדם שעושה נשואין לביתו ודרך שאחד מקרוביו או אוהביו מסייע לו בהוצאת הנישואין, או שעשה לכבודו ועושה סעודה לחתן ולכלה ומזמין שם קצת מאוהביו ביום אחד מימי המשתה אם יש לברך שם ברכת חתנים. אם יש איזה חלוק. כי ראיתי הרבה פעמים שמברכין אפילו בבית אחר אי עבדי שפיר או לא. ושאלה זו נשאל גם בשו"ת קול שחל נכדו של השאגת אריה בסימן י"ד, ובתשובתם כתבו ונראה שעכשיו יש לברך אפילו בבית שהחתן והכלה הולכים ושמחים שם דעיקר בית החופה שזכרנו שיש שם. ביארו התוס' והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת חתן וכלה. ושם מברכין ז' ימים. וסיים הרא"ש והטור ח"ל, ונהגים באשכנז שעושין אפריון לכבוד החתן והכלה והוא הנקרא החופה ושם מברכין. והיינו ששם יש שמחה יתירה לחתן ולכלה בבית חופתם יותר משאר בתים, משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק למה שמקדשים הכלה תחת מטלית הפרוסה על כלונסאות כמו שהביא רמ"א בסימן ג"ה, אין שום מעלה לבית שעושין בו סעודת הנישואין מפי משאר בתים אחרים. וקורא אני ע"ז

שמחה מה זו עושה בבית זה מפי מבתי אחרים. דמה לי כותלי בית זה מבית זה. וע"כ נראה ברור דיש לברך ז' ברכות בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן והכלה ושמוחים שם. וכ"ש לפי מה שאמר הר"ן דלפי הנראה לו יש לברך בכל גווי בבתים אחרים. ושכן נוהגים היום לברך בכל אחת מהבתים אפילו שלא במקום חופה וכו', ולפי מה שכתבתי נלענ"ד דאין פוצה פה עכשיו שלא לברך. ואחר זמן ראיתי בכתבי מהר"ל פמרא"ג בפ"ק דכתובות שפסק כוותי. וז"ל, ואנו מברכין אף במקום שלא היה שם החופה, אע"ג דאמרינן במסכה ולחדי במסכה וליתבי במסכה וקאמר אין שמחה אלא בחופה, שאני התם דלא יכול לשמוח כראוי, אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכין שם. עכ"ל דברי הט"ז. ובקול שחל הג"ל סיים דכן נ"ל להלכה אבל למעשה עד שיסכימו עמי שני רבנים. ע"כ נראה שדעתו כן ומה שבי' עד שיסכימו עמי בי רבנים דרך ענוה כי כן, דכן מבואר בשדי חמד כללי הפוסקים סימן ט"ז סקמ"ז עיי"ש באריכות, שכן הסכימו האחרונים שבכה"ג אומר דרך ענוה. עיין לסדרי מהרה סימן ק"ץ סקג"ב, ולנחפה בכסף ח"ב מיו"ד סימן ה', ובתשובה מאהבה הביאו הפת"ש ביו"ד סימן ש"צ סק"ג הביא דברי הנודע ביהודה ח"א באו"ח סימן י"ד, ושם סיים כ"ז נראה להלכה ולא למעשה עד שאתיישב בדבר. הביאו התשובה מאהבה, וכ' שהיו מורים כמותו. נראה דסברו אותם המורים דאע"ג דלא החליט הדין ההוא עד שיתיישב, מ"מ דעתו כן היא ורק דרך ענוה כי כן, וע"ע לעקרי הד"ט חאו"ח סימן כ"ז אות ה'.

ד) והנה כדעת הט"ז ס"ל גם לחכמת אדם אות ג', וע"ע לקיצור שו"ע סימן קמ"ט סעיף י' שבי' שיש לייחד לחתן וכלה חדר בפנ"ע שיכולים להיות ביהוד מתו שאין בני אדם איתם, ואז בכה"ג הוי בית חתנים. וכ"כ בסידור דרך החיים. וכ"כ בשו"ע שמחות פ"א סי"ו, וכן ראיתי בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סימן רנ"ב שמנהג אחינו בני תימן לברך בכל מקום שעושין שם סעודת החתן וכלה והם שם. והוכיח כן מדברי בעל י' מאמרות שבי' שאומרים ז' ברכות במקום שיש שמחה והחתן והכלה נמצאים שם ויש פנים חדשות. וכ"כ בספר חן טוב בחידושו אות כ"ז דף ר"ל והביא את דברי הפחד יצחק במערכת בית חתנים, שבי' וז"ל, הסכימו חכמי הישיבה הכללית לברך ברכת חתנים בשבת בכ"א מן הבתים אשר שם החתונה, אפילו לא היה בית חופה ממש ושם תהיה הכלה. אבל לא יברכו ברכת חתנים בבית החתן אשר הלך משם החתן. וכן היה מעשה ושאלו לחכמי הישיבה וכך הסכימו לברך בכל מקום שהחתן והכלה נמצאים שם. וכן דעת העזר מקודש. וכן דעת הסידור בית עובד סעיף י"ח שהעתיק דברי האחרונים, וכ' שעכשיו מברכין ז' ברכות אפילו במקום שלא היה שם החופה אם יש שם שמחה לאפוקי במסכה דאין שמחה. חזינו

מהכא דגם דעת גדולי האחרונים מסכמת שיש לברך ז' ברכות אף במקום שלא היה שם החופה.

ולענ"ד נראה שדברי האחרונים הנ"ל, וגם מדברי הראשונים שהבאנו לעיל דעתם שאף אם קבעו את עצמם מעיקרא במקום מסוים לשמוח בו ואח"כ יוצאים למקום אחר וחושבים אח"כ לחזור למקומם הראשון אפ"ה דעת הגדולים הנ"ל שאפשר לברך. ונראה שבזמננו שאין קביעות מעיקרא לשמוח במקום אחד. אלא מעיקרא קובעים לעצמם שביום פלוני עושים את הסעודה לכבוד החתן בבית קרובו זה, וביום אחר אצל קרובו השני, וכן ע"ז הדרך. נראה שבכה"ג גם לדעת מר"ן השו"ע חשיב כל מקום שהולכים שם בית חתנים ויברכו שם ז' ברכות. וחילוק זה לחלק בין זמן מר"ן לבין זמננו מצאתי בדברי האחרונים. דעיין לשו"ת הרב"ך תלמיד הרמ"ז סימן ע"ג שכ' וז"ל, בא מעשה לידי בחתן וכלתו שהלכו למשתה בתוך ז' ימי החופה הוין מהבית שעשו שם הנישואין ונסתפקתי אם יש לברך ז' ברכות בשביל מה שפסק השו"ע סימן ס"ב סעיף י', שאם חתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו שאין לברך, ועלה ברעתי לחלק, דזה דוקא בימיהם שהיו נוהגים לעשות אפריון למושב החתן והכלה כל ז' ימי המשתה וכמו שנוהגין וכו', אך לדידן דאין חופה קבועה רק בשעת ברכת הנישואין, כל היכא שהחתן וכלתו עמו נמצאים שם הוא נקרא חופה ומברכין שם. ועוד כי לכך נראה לי דלא שניא, שכל מקום שהולכים החתן והכלה שם איכא אפושי שמחה, ורק שיכואו פנים חדשות בשביל החתן והכלה ואז יברכו ז' ברכות ולא סתם יזמנו שם. וסיים, כך נראה לי, אמנם אמרתי שצריך להתיישב בדבר ע"כ. ועיין בשדי חמד הנ"ל שכשכותב פוסק כן משמע שדעתו כן אלא שכותב כן דרך ענוה עי"ש.

(ח) ובספר עצי ארזים על אבן העזר סק"כ כ', שמה שכתב השו"ע בשם י"א אפשר לומר דס"ל שעיקר דיוקא מהא דמוכה, דמהא דקאמר בית חתנים י"ל דנקט לאפוקי בית אירוסין אבל בכל מקום שעושים סעודה לכבוד החתן והכלה חשיב בית חתנים ויש לברך שם ז' ברכות. וכן ראיתי לערוך השלחן בסימן ס"ב סעיף ל"ו שכ' וז"ל, אמנם כל עיקר דין זה שאם החתן יוצא מחופתו וכו' כל זה התייחד שהיה מקום קבוע לחתן וכלה עם השושבינים על כל ז' ימי המשתה. ולכן כשסרין משם באקראי אין שם שמחה. אבל אצלנו שהחופה היא ברחוב, ואח"כ אין מקום קבוע לז' ימי המשתה, הדבר פשוט שבכל מקום שמתאספין החתן והכלה ואוכלים שם ושמהים שם הוא כמקום חופה, כמו בהולך לגמרי לבית אחר או לעיר אחרת כשאין דעתם לחזור דנעשה שם מקום החופה כן אצלנו. ויש מהגדולים שאמרו עוד

שאפילו במקום אפריון קבוע, אם הלכו באקראי למקום אחר אפילו דעתם לחזור לאפריון אין הפטור אלא אם אוכלים שם ררך הכרח כמו בסוכה שאין שם שמחה. אבל אם שמחים שם, אפילו אם דעתם לחזור, יברכו להם שם ז' ברכות, כן מתבאר מדברי המ"ז. וזה דלא כהשו"ע. כלומר הפרט הזה שעוקר את חופתו באקראי שדעת השו"ע לא לברך ככה"נ, ולדעת המ"ז שכן לברך. אבל אם אינו עוקר מקום כגון שלא קבע את עצמו מתחילה במקום מסויים, גם לדעת השו"ע יש לברך שם. עיי"ש בדבריו. וכן מצאתי לאחרוני זמננו עיין בנפש היה לרבי כדיר צבאן במערכת ח' אות י' שכ' ז"ל, בזמנינו שאין שום חופה בבית החתן ועיקר החופה הוא באולם. לא נשאר לנו מקום חופה לגמרי, ואם נלך אחר מקום החופה אז ביטלנו לגמרי ברכת התנים בז' ימי המשתה, ואפשר לומר שדוקא בזמננו שהיו קובעים את עצמם ז' ימים במקום אחד אבל לא בזמננו. ובזמננו מקום החופה הוא המקום שמוזמנים שם אנשים לכבוד החתן והכלה. וא"כ גם שיזמינו החתן והכלה אצל הקרובים והידידים ומזמינים אנשים לכבודם זה נקרא מקום חופה ולכן נוהגים לברך שם ז' ברכות ויש להם על מה שיסמוכו. וכן דעת הנאמן"ס"ם ראש ישיבת כסא החמים שכ' שם ז"ל, ושמעתי מידידנו הרה"ג ר' גיסים כהן שליט"א נכדו של מר"ן מוהר"ך זצ"ל, שבדידה הוה עובדא כימי התונתו שנתארח אצל קרובים בגרב"א ובירכו ז' ברכות בנוכחות מר זקנו זצ"ל, וא"כ נמצא שמנהגנו בחו"ל לברך אף שלא בבית החתן. ומדברי מר"ן השו"ע אהע"ז אין הכרע וכמ"ש אצלי במקום אחר. ואף שבירושלים נתנו שלא לברך אין מנהגם מחייב לכל ערי הארץ. וא"כ שפיר דמי לדין לברך. והלום ראיתי בספר נשמת חיים משאש עמוד רכ"ב שכ' שמנהג מרוקו לברך ז' ברכות בבית הכלה. ובדור שלפניו רצו לבטל מנהגם ע"פ דברי הגמ' כתובות ז': מכרכים ברכת התנים בבית החתן, ושוב ראה בנימוקי הרה"ג רבי רפאל בירדוגו שכבר ביטל הוא המנהג, עד שהראוהו בספר כתם פז שמנהג המגורשים מקסטליה לברך בבית הכלה והמחבר כ' ליישב המנהג, שפירוש בית התנים היינו מקום שיהא מצוי שם החתן ולא מספיק הכלה או שדבר בהוה ע"פ מנהגם בזמן הגמרא. ובטור כ' מברכין ברכת התנים ולא הזכיר בבית התנים. עכת"ד שם.

ז) וכן שמעתי שבמרוקו נוהגים לברך ברכת התנים גם אצל קרובים. ומנהג זה נהגו גם בעוד עדות המזרח. וכן נהגו בתימן ע"פ פעולת הצדיק (סי' דנ"ב) וספר חן טוב (סי' כ"ז) וכ"כ הגאון מהר"א אל גדאף בענף החיים שכן המנהג. ועוד עיין בספר אוצרות תימן (דף מ"ז סעיף קמן קג"ה) ש"כ כן בשם עוד רבנים שכן היה מנהגם ע"פ דברי תשובת המהרי"ץ פעולת צדיק. ועוד עיין ברוח חיים פלאג"י (באהע"ז סי' ס"ב בסעיף י') שנשאל אם החתן יצא מחופתו לשמחת ברית מילה והכינו את

האוכל בבית החתן, אבל הסעודה נעשית לשם מילה, אם יברכו ז' ברכות, והביא את דברי הפחד יצחק במערכת ברכת חתנים וכ' שם שהסיקו המורים חכמי הישיבה לברך בכל מקום. המורס מדבריו שיש לברך גם שלא במקום החופה כל שהחתן נמצא שם. אמנם נראה לענ"ד שבנידון הרב שם אין להורות בכה"ג לברך, שהרי מבואר לעיל בדברי המאירי שכ' ח"ל, ומ"מ הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבודם, שאין מברכין שם ז' ברכות, מאחר ואין הסעודה בשבילו, וכ"כ במפורש בארחות חיים (בה"ל ברכת המזון סי' ס"א) שאם זימנו את החתן והכלה אין לברך שם ז' ברכות, כי אותה סעודה לא נעשית לכבוד החתן והכלה אלא בשביל המילה. וכן ראיתי לה"זכרי כהונה' (מערכת ב' אות כ"ד) שנשאל במעשה שעשו סעודת סיום מסכתא, והיה החתן מן הקרואים ויש להתסתפק אם יש לברך ז' ברכות. והסיק ע"פ דברי המאירי שמכיון שהסעודה לא נעשית בשביל החתן אין לברך, ה"ה בסעודת סיום מסכתא. וא"כ ה"ה אם הולך לברית מילה ואין הסעודה לכבודו שאין לברך שם ז' ברכות, וא"כ נראה בנידון הרוח חיים פלאג"י שאין לברך בכה"ג. ורק אם עושים את הסעודה לכבוד החתן והכלה אף שהוא לא במקום החופה יש לברך. וכן ראיתי בחוברת אור תורה חודש אדר תשמ"ב תשובה להגר"ח הלוי רבה הראשי של ת"א יפו שנשאל ג"כ בזה אם הספרדים יכולים לברך ברכת חתנים אצל הקרובים. והסיק שהיום שאין קביעות של בית חתנים, אלא כל יום עושים במקום אחר זה, גופא נחשב בבית חתנים בכל מקום שעושים שם משתה וסעודה לכבוד החתן והכלה. וגם הספרדים יכולים לברך עי"ש. ולאחר כמה שנים אחרי שהדפסתי תשובה זו בירחון מטה בנימין בחודש שבט שנת תשמ"ח נתפרסמו ב' מאמרים ארוכים בנידון זה בירחון אור התורה שנת תשנ"ג בחודשים אב ואלול להרב בנציון כהן והאריך הרב שם בנדון זה, וכ' לייסד את המנהג שנתפשט בזה ונוהגים בו הרבה עדות לברך ז' ברכות בכל מקום שהחתן והכלה מוזמנים שם ובלבד שיעשו את הסעודה לכבודם עי"ש. וכן עיין באור תורה בחודש אייר שנת תשנ"ג במה שכ' בזה הרב עבדאי יצ"ו שכן נהגו קהלות הספרדים לברך בכל מקום ושכן נהג הצדיק מהר"י אביחצירא זצ"ק לברך בביתו לחתנים קרוביו עי"ש.

(ז) ובספר בית חתנים להרב משה פנירי כפרק ח' אות א' כ', אין מברכין אלא בבית החתן בלבד. אבל בסעודה שנעשית לכבוד החתן אין לברך ז' ברכות ואף לא אשר ברא לבדה וכו'. ודבריו צ"ע וכבר האריך בזה לדחות דבריו הרב בנציון כהן בירחון אור תורה בחודש אלול עי"ש. ושם בסעיף ה' הביא שבית הורי החתן נחשבים לבית חתנים כן היא דעת הגר"צ שליטא והוא מטעם שישנה שם שמחה מרובה. וסברא זו צ"ע. דאם בבית אביו לא קובע ז' ימים של המשתה מה בכך

האוכל בבית החתן, אבל הסעודה נעשית לשם מילה, אם יברכו ז' ברכות, והביא את דברי הפחד יצחק במערכת ברכת חתנים וכ' שם שהסיקו המורים חכמי הישיבה לברך בכל מקום. המורס מדבריו שיש לברך גם שלא במקום החופה כל שהחתן נמצא שם. אמנם נראה לענ"ד שבנידון הרב שם אין להורות בכה"ג לברך, שהרי מבואר לעיל בדברי המאירי שכ' ח"ל, ומ"מ הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבודם, שאין מברכין שם ז' ברכות, מאחר ואין הסעודה בשבילו, וכ"כ במפורש בארחות חיים (בה"ל ברכת המזון סי' ס"א) שאם זימנו את החתן והכלה אין לברך שם ז' ברכות, כי אותה סעודה לא נעשית לכבוד החתן והכלה אלא בשביל המילה. וכן ראיתי לה"זכרי כהונה' (מערכת ב' אות כ"ד) שנשאל במעשה שעשו סעודת סיום מסכתא, והיה החתן מן הקרואים ויש להתסתפק אם יש לברך ז' ברכות. והסיק ע"פ דברי המאירי שמכיון שהסעודה לא נעשית בשביל החתן אין לברך, ה"ה בסעודת סיום מסכתא. וא"כ ה"ה אם הולך לברית מילה ואין הסעודה לכבודו שאין לברך שם ז' ברכות, וא"כ נראה בנידון הרוח חיים פלאג"י שאין לברך בכה"ג. ורק אם עושים את הסעודה לכבוד החתן והכלה אף שהוא לא במקום החופה יש לברך. וכן ראיתי בחוברת אור תורה חודש אדר תשמ"ב תשובה להגר"ח הלוי רבה הראשי של ת"א יפו שנשאל ג"כ בזה אם הספרדים יכולים לברך ברכת חתנים אצל הקרובים. והסיק שהיום שאין קביעות של בית חתנים, אלא כל יום עושים במקום אחר זה, גופא נחשב כבית חתנים בכל מקום שעושים שם משתה וסעודה לכבוד החתן והכלה. וגם הספרדים יכולים לברך עי"ש. ולאחר כמה שנים אחרי שהדפסתי תשובה זו בירחון מטה בנימין בחודש שבט שנת תשמ"ח נתפרסמו ב' מאמרים ארוכים בנידון זה בירחון אור התורה שנת תשנ"ג בחודשים אב ואלול להרב בנציון כהן והאריך הרב שם בנדון זה, וכ' לייסד את המנהג שנתפשט בזה ונוהגים בו הרבה עדות לברך ז' ברכות בכל מקום שהחתן והכלה מוזמנים שם ובלבד שיעשו את הסעודה לכבודם עי"ש. וכן עיין באור תורה בחודש אייר שנת תשנ"ג במה שכ' בזה הרב עבדאי יצ"ו שכן נהגו קהלות הספרדים לברך בכל מקום ושכן נהג הצדיק מהר"י אביחצירא זצ"ק לברך בביתו לחתנים קרוביו עי"ש.

(ז) ובספר בית חתנים להרב משה פנירי כפרק ח' אות א' כ', אין מברכין אלא בבית החתן בלבד. אבל בסעודה שנעשית לכבוד החתן אין לברך ז' ברכות ואף לא אשר ברא לבדה וכו'. ודבריו צ"ע וכבר האריך בזה לדחות דבריו הרב בנציון כהן בירחון אור תורה בחודש אלול עי"ש. ושם בסעיף ה' הביא שבית הורי החתן נחשבים לבית חתנים כן היא דעת הגר"צ שליטא והוא מטעם שישנה שם שמחה מרובה. וסברא זו צ"ע. דאם בבית אביו לא קובע ז' ימים של המשתה מה בכך

ריח דברי אה"ע סימן ה בניהו

חיים דף מ"ח. מכתב לחזקיהו תשובה סימן ג' וסימן י'. נשמת כל חי ח"א סימן ס"ד. לב חיים ח"ב סימן רנ"ט. בירך את אברהם סימן צ"א אות י"ב. ובעיקרי הד"ט חיו"ד סימן כ"ח אות ס"ו. ובשו"ת אור לי סימן פ"ג. ובכף החיים סופר סימן י"ד באור"ח סק"ד. ועוד עיין בא"ח פרשת לך לך שנה א' הלכה ה'. שמכל הגי רבוותא מוכח שאין לומר סב"ל במקום מנהג, ולכן עדה או קהילה שמנהגם לברך ז' ברכות בכל מקום שהולכים שם החתן והכלה והסעודה נעשית בעבורם. יכולים להמשיך במנהגם כי מנהגם מיוסד על פי ראשונים וגם אחרונים.

בסיכום: נראה שעדה או קהילה מאחינו הספרדים שנהגו לברך ז' ברכות בכל מקום שנעשית הסעודה לכבודם, יכולים להמשיך במנהגם. הנלע"ד כתבתי וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות.

שו"ת דברי בניהו חלק יג אבן העזר סימן נט (קישור)

סימן נט

בדין ברכת חתנים

בס"ד א' טבת תשס"ו

לכבוד הבחור המצוין השוקד באהלה של תורה לילה כיום יאיר כחשכה כאורה ומזכה הרבים בשיעוריו ודרשותיו ובחיבוריו להגדיל תורה ולהאדירה הרב ישי מזלומיאן שליט"א.

קבלתי את החוברת מנחה לחיים העוסקת בעניני נישואים אשר אסף כעמיר גורנה מדברי גדולי הפוסקים האחרונים. ובקשני להעיר ולהאיר באיזה מקומן.

א). בעמוד ת. (אות יט) כתב בשם החזו"א שהורה שאף מי שלא אכל בסעודת ז' ברכות יכול לברך ברכת חתנים. וכן (בעמוד לה אות טו) כתב דהגר"ח קניבסקי שליט"א נשאל אם יש ששה שאכלו בשבע ברכות והשאר לא, האם אלו שלא אכלו יכולים ג"כ לברך הז' הברכות. וענה כן. ושכן הובא בספר שאלת רב שם (עמוד עא אות ז).

נ.ב. אמנם לענ"ד נראה דאנן לא פסקינן הכי. דעיין בזכרונות אליהו ח"ב (מערכת ב אות כז) וכן בספר מעשה אליהו (סימן ו) שכתב נשאלתי אם הלך בבית החתן ושתה עמהם יין וכבדו אותו שיברך שבע ברכות, לדידן שעושים שני כוסות לברכת המזון, הנה ראיתי ששאלה זו הובאה בספר זכור לאברהם ח"ב אהע"ז (אות ברכת חתנים) ולא איפשיטא, וראיתי בספר עט"ר מר אבי וצ"ל זכרונות אליהו אהע"ז (סימן כז) שפסק שלא יברכו אלא אוכלי הפת יע"ש, משם חינא וחסדא ח"א (דף קיב) שכתב ונראה דלא שפיר דמי לברך אתר אפילו דנצטרף לזימון ואפילו שתה כוס יין, לא מבעיא לנוהגים לברך שניהם על כוס אחד,

דנראה דהנכון דיברך המברך ברכת המזון הוא ולא אחר, אלא אפילו לנוהגים לברך על ב' כוסות, יען האי כוס דברכת חתנים על ענין אכילה דאכלו הוא בא, דבלא"ה אפילו אכלו פת הבאה בכסנין לא שייך ברכת חתנים, וכמ"ש התוס' בפסחים (קב) וכ"מ במפרשים, ויש קצת ראייה לזה ממ"ש הש"ך ביו"ד (רס"י רסה) לענין ברכת בפה"ג וברכת אשר קידש, דאחר המילה, שכתב דיברכנה המוהל בעצמו, והכי הוא מנהג הראשונים, ואפילו למש"כ בשו"ע שם שיכול לברכם אחר, י"ל דשאני התם דהנהו ברכות אינם תלויים עם מצות המילה, כמ"ש הב"י והב"ח שם, משא"כ הנך ז' ברכות דנגררות אחר האכילה וברכת המזון, לכו"ע לאו שפיר דמי לברך אחר שלא נתחייב בברכת המזון, כי אם אחד מהמסובין האוכלים בסעודה ע"ש.

(ב). וראה עוד בשו"ת יביע אומר ח"ג חאהע"ז (סימן יא אות ז) שג"כ כתב הכי שכתב ועכ"פ המברך ז' ברכות צריך להיות מאוכלי הפת וכמו שהעלה בספר חינוך וחיסודא שם לפשוט ספק הזכ"ל"א בזה, וכ"כ בספר פני יצחק (אות קא) שכתב דלפי מה שכתב הזכור לאברהם בתר הכי בשם השלחן גבוה דהכל תלוי אם אוכלים מסעודת חתן, א"כ ודאי דלא יברך אלא מי שאכל מסעודת חתן, ודי לנו שנאמר דמי שלא אכל מצטרף, ואותו חזן שבירך אף שלא אכל לדעתו לאו שפיר עבד, ומ"מ אם אין אחד מהאוכלים שיוודע לברך אזי מצי לברך מי שלא אכל ע"ש. חזינן מדבריו דרק אם אין מי שיוודע לברך רק אז יוכל לברך מי שלא אבל בלאו הכי לא. וראה עוד בספר בית חתנים (פרק יב דף קי) שכתב שדיבר בזה עם הגרי"ש אלישיב שליט"א, והסכים לזה שאין לברך ברכת חתנים אלא א' מאוכלי הפת, והוסיף שאף בני אשכנז שפוסקים בזה כהרא"ש שאין ברכת המזון גורמת לברכת חתנים צריכים להזהר ג"כ בפרט זה, דספק ברכות להקל. ע"ש.ועיין באוצר הפוסקים (סימן סב סעיף ה ס"ק כה אות ז) שכתב עיין בשו"ת חשב האפוד ח"א (סימן ט) שכתב ומעולם אני תמה על הא דיש נוהגין שמכבדין באמירת שבע ברכות למי שלא אבל פת עמהם, דנראה ברור דאין ברכת חתנים אלא הוספה לברכת המזון, וכנראה העולם סוברים דבמקום אשר הציבור מברכין ברכת המזון, וחייבים בשבע ברכות יכול להוציא אותם אף מי שלא אכל פת, ואינני יודע מקור לזה עכ"ד ע"ש.וכן חיזק דבריו בח"ב (סימן ג) שכתב שלדעת הרמב"ם וכמו פסק השו"ע (סימן סב סעיף ה) שאין ברכת חתנים כל ז' אלא בסעודה. והרמב"ם (בפ"ב מהלכות ברכות) דעתו כדעת הי"א בר"ן, ומדמה ברכת חתנים בבית החתן לרצה בשבת, וליעלה ויבוא ביו"ט שאינו אלא הוספה לברכת המזון.ולכן מה שנהגו הרבה לכבד בשבע ברכות גם את מי שלא סעד בסעודה, ולפי דעת הרמב"ם והשו"ע הדבר נראה פלא בעיני, ועל זה כתבתי בח"א (סימן ט) שכנראה שהעולם סוברים שאף מי שלא אכל עמהם יכול

להוציא אותם בברכה זו, ואולי סומכים לענין זה על דעת הר"ן, ואם כת"ה מוצא סמך למנהג זה מה טוב ומה נעים עכ"ד ע"ש. חזינן דכתב שלדעת הרמב"ם ומרן אין לברך ז' ברכות רק אותם שאכלו פת.

ג). וראה עוד בשו"ת תשובות והנהגות ח"ג (סימן ת) שכתב והנה מסברא אמינא שלשיטת הרמב"ם (פ"ב דברכות ה"ש) שבבית חתנים מוסיפין השבע ברכות בברכת המזון, משמע דשייכי לברכת המזון והוספה עליה כעין ברכת אבלים בבית האבל בברכת המזון, וכיון שלדעתו זהו חלק מברכת המזון נראה כשם שבברכת המזון מי שלא אכל אינו מוציא האוכלים יד"ח ברכת המזון, כן בהוספה מי שלא שייך לברכת המזון אינו יכול להוציא הברכות, שהם חלק דברכת המזון, ואם כן לשיטת הרמב"ם נראה שצריך לאכול מהסעודה כדי להתחייב בברכת המזון, ואז מתחייב ויכול לצאת ולהוציא אחרים שחייבין, וכתב עוד שוב מצאתי בספר הנשואין כהלכתם שמביא משו"ת באר משה שהגה"ק מסאטמר זצ"ל נהג לברך ז' ברכות אף שלא אכל פת אבל אכל דגים ושתה שכר, וכן דעת האגו"מ שאמנם אין צריך פת אבל יש להחמיר שעכ"פ יאכל וישתה בסעודת הנישואין ועיין בספר שובע שמחות (פ"ד הערה עג) מביא שמנהג העולם להקל לצרף מי שלא אכל כלל, ושכן יש מגדולי תורה שנהגו כן, מיהו מסיק שהמחמיר לאכול פת וכדעת המחבר תע"ב ע"ש. המתבאר מדבריו ג"כ שלדעת הרמב"ם ושכמותו פסק מרן השו"ע בעינן דוקא שיאכל פת ורק אז יוכל לברך ז' ברכות של הסעודה, או אחד מהברכות, ובלא"ה לא, ורק חלק מהאשכנזים מקילים, ובפרט אם הוא ראש הישיבה או אדמו"ר ע"ש. אמנם לדידן אם הוא לא אכל פת אין לתת לו לברך אלא יברכו אחרים שאכלו מסעודת החתן דהוי ספק ברכות וקי"ל דסב"ל ואין לברך אלא א"כ אכל פת או מזונות כדברי האחרונים הנ"ל.

ב. בעמוד לא (אות ו). כ' הורה רבנו שבחור הנושא בתולה או אלמנה או גרושה מברכים להם ז' ברכות במשך שבעה ימים. (אות ז). בחור הנושא בעולתו מברך ז"ב כל שבעת ימי המשתה.

גב. וכן העלנו בספרי שו"ת דברי בניהו ח"ב (סימן לא שאלה ז) שבחור שבא על משודכתו לפני הנישואים מברכים ז' ימים בשביל שהוא בחור. וה"ה אם היא גרושה או אלמנה. אמנם באלמון וה"ה גרוש שבאו על משודכתם לפני הנישואים דינה כאלמנה ואין לברך להם ז' ימים מטעם סב"ל עיין בטעמי הדינים שם.

ג.שם (אות ח). כתב דעת רבנו שאין לברך ברכת חתנים בז' ימי המשתה אלא בבית החתן.

ג.ב. עיין מה שהארכתי בזה בספרי שו"ת דברי בניהו ח"א חלק אהע"ז (סימן ד) והעלנו במסקנא דנראה שעדה או קהילה מאחינו הספרדים שנהגו לברך ז' ברכות בכל מקום שנעשית הסעודה לכבודם יכולים להמשיך במנהגם ולברך, שכן נהגו הרבה עדות וכפי שציינתי בפנים התשובה שכן נהגו במרוקו. וכן נהגו חלק מהעירקאים. וכן נהגו בגרב"א. וכן הוא מנהג אחינו התמנים ועוד ועוד. וראה שם (אות ז) שהבאנו מה שכתב בספר בית חתנים (פרק ח אות א) בשם הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל שכבית הורי החתן יברכו. ושם תמהנו ע"ז, כפי שיראה הרואה באורך שם, דאם בבית אביו לא קובע ז' ימים של המשתה, מה בכך שיש שמחה מרובה, הרי הוא לא מקום החופה ואם אפשר לברך גם במקום שהוא לא מקום החופה, א"כ ה"ה במקום אחר כמו שכותב הט"ז (סימן סב אות ז), וכי כותלי הבית הם עושים את השמחה, דמה לי כותלי בית זה מבית זה וע"כ נראה ברור דיש לברך ז' ברכות בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן והכלה ושמחים שם ע"ש. אלא הטעם שבסוכה פטור בגלל שא"א שם לשמוח, אבל בשאר מקומות שאפשר שם לשמוח מה לי בית אביו או בית קרוביו או ידידיו בכל מקום שנעשה שם סעודה לכבוד החתן והכלה יש לברך שם ז' ברכות כמו שהוכחנו לעיל וזוהי גם לסברת מר"ן כמו שנתבאר לעיל בתשובה באורך דעיין בשו"ת הרב"ך תלמיד הרמ"ז (סימן עג) שכתב וז"ל, בא מעשה לידי בחתן וכלתו שהלכו למשתה בתוך ז' ימי החופה חוץ מהבית שעשו שם הנישואין, ונסתפקתי אם יש לברך ז' ברכות בשביל מה שפסק השו"ע (סימן סב סעיף י), שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו שאין לברך, ועלה בדעתי לחלק, דזה דוקא בימיהם שהיו נוהגים לעשות אפריון למושב החתן והכלה כל ז' ימי המשתה, וכמו שנוהגין וכו', אך לדידן דאין חופה קבועה רק בשעת ברכת הנישואין, כל היכא שהחתן וכלתו עמו נמצאים שם הוא נקרא חופה, ומברכין שם, ועוד כתב לכך נראה לי דלא שנא שכל מקום שהולכים החתן והכלה שם איכא אפושי שמחה, ורק שיבואו פנים חדשות בשביל החתן והכלה ואז יברכו ז' ברכות, ולא סתם יזמנו שם כך נראה לי, אמנם אמרתי שצריך להתיישב בדבר עכ"ד ע"ש. ועיין בשדי חמד כללי הפוסקים (סימן טז ס"ק מז) באריכות שכתב שדרך ענוה אומר כן. וממילא גם מה שכתב (אות י) לא נראה כן. אלא כמו שהסקנו שבמקום שנהגו לברך יכולים להמשיך במנהגם לברך גם בבית קרובים וידידים ושכן הסכימו רבים מן האחרונים וכפי שציינתי שם בתשובה.

ואסיים בברכה שיהי רצון שיזכה בקרוב להקים בית נאמן בישראל על אדני
התורה והיראה ויתברך בכל מילי דמיטב וימשיך הלאה להגדיל תורה
ולהאדירה.

בברכת התורה

בניהו דיין



שו"ת דברות אליהו (אברז'ל) חלק ז סימן צב
[אוצר ברכת חתנים](#) (הרב מיכאל פרץ) סימן ו

שבע ברכות

סימן ו'

בברכת שבע ברכות בבית חתנים

סימן ס"ב סעיף א'

א. הרצוי ביותר לקבוע סעודת שבע ברכות בבית החתן, ושם לברך את השבע ברכות לכל הדעות ולכל השיטות. אם אין מנהג ברור. אבל מנהג אשכנז, איזמיר, פירארא, צנעא, תוניסא, מקנס מרוקו, לברך בכל מקום.

ב. אם אי אפשר בבית החתן, הרי בית הורי החתן הוא השני במעלה, ואם אפשר גם יקנה אבי החתן לחתן את הבית, ע"י מסירת מפתח וקנין סודר.

ג. השלישי במעלה בית של אחרים, ולהזמין מחמנים רבים, כך שבית החתן לא יהא ראוי להכיל את כולם, ואז יכול לברך שבע ברכות ע"פ דעת הרדב"ז וכנה"ג. וגם ישתדל להקנות את הבית לחתן ע"י מסירת מפתח וקנין סודר.

ד. במקום שבית החתן גדול, ויש מעט מחמנים, שודאי בית החתן מכיל את כולם. ועורכים שבע ברכות שלא בבית החתן, שאז אין את היתר הרדב"ז. תלוי בכל אחד ואחד כמנהגו. ועכ"פ ודאי עדיף יותר שיקנה את הבית לחתן כנ"ל, אם נוהג לברך שבע ברכות. ואם אינם נוהגים, יברכו רק ברכה אחרונה.

ה. ההולך לעיר אחרת ומשתקע שם עם כלתו כגון מי שערך נישואין בארץ ישראל, ואח"כ נסע לארצו ולמקומו באמצע שבע ברכות לכל הדעות יוכל לברך שבע ברכות בביתו בארצו שהוא ביתו הקבוע.

מקורות והערות

א. כתובות ז', ב' תנו רבנן מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה. ע"כ.

ורש"י ז"ל פירש: בבית חתנים. כשנכנסה לחופת נישואין: אף בבית האירוסין. כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים כדמפרש, עכ"ל.

והנה פשוטו של רש"י שהכוונה בבית חתנים, לא לומר שבעיני בית של חתן אלא לומר כשנכנסה לחופה ולאפוקי משנתארסה שלא מברכין. וכן דחו תוס' בסוכה (כ"ה, ב' ד"ה אין שמחה).

ובספר שערי הבתים (שערי ברכות, שער ה' דין ז') כתב, וז"ל: יש מן הגדולים שכתב שאין מברכין ברכת חתנים אלא בבית חתנים, אבל אם זימנו החתן בבית אחר אין מברכים שם ברכת חתנים. והראב"ד כתב, כל מקום שהחתן מיסב שם מברכים שבע ברכות ונראים דבריו. עכ"ל.

ב. סוכה כ"ה, ב' וא"ר אבא בר זבדא אמר רב חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה מ"ט משום דבעו למיחדי וליכלו בסוכה.. וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה ע"כ.

והתוס' ד"ה אין שמחה אלא בחופה. משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, דאין מברכין שהשמחה במעונו, ולא ברכת חתנים, כיון דאין שמחה אלא בחופה, ובפ"ק דכתובות (דף ז' ושם) אמרינן נמי מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע דוקא במקום חופה דהוא בית חתנים. ומיהו אין ראייה משם, דדלמא לאפוקי מדרבי יהודה קא אתי דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה. וצריך לדקדק מה היא חופה דאי במקום שברכו תחלה ברכת נישואין קרי ליה חופה פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובים ואין יכולים ליכנס בבית. אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא. ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה. עכ"ל.

ד. והריטב"א בסוכה (ד"ה אמר רב) הביא שתי הדעות. כלומר שיטת התוס' ושיטת הרא"ש עיי"ש עם טעמיהן.

ה. והר"ן בסוכה כתב (י"א ע"ב מדפי הר"ף) ח"ל: וכתבו בתוס' דמהא שמעינן שאם יוצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכין לבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים דאין שמחה אלא בחופה. ומשמע דאפילו באותה חצר עצמה. וכדכתיבנא. ובודאי שהשמחה במעונו אומרים אותה אפילו שלא בחופה (כתובות ח') דהא מכי רמו שערי באסינתא אמרי' ליה דליכא חופה, וכיון שכן י"ל, דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים. דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה. והכא הכי קאמרינן דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה, וכן נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה שם, אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס'. עכ"ל. וחזינו שכותב שיש לחוש אבל נהגו לברך כל מקום שהחתן

ודבריהם ברורים דמברכין ברכת חתנים במקום עיקר ישיבת חתן וכלה.

עיי' תוספות רבינו פרץ שחולק על התוס' ומיהו ודאי יש לנו לומר דמברכים וכו'. ואפילו בבית אחר כיון שהחתן והכלה הלכו לאכול בתוכו וכו'.

ג. וכתב הרא"ש (סוכה פרק שני סימן ח') לאתר שהביא דברי התוספות, ח"ל: ונראה דמהכא אין ראיה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חזר לחופתו. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו אחריו ועושים אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה, ויכול לברך שם ברכת חתנים. וכן היה מעשה באדם אחד שהוליך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים. ע"כ. וא"כ לדעת הרא"ש להדיא שיכול לברך בכל מקום שהחתן קובע מקומו. וממילא מי שמוליך כלתו לעיר אחרת מברכים ברכת חתנים.

והכלה נמצאים שם.

ויוצא שלרש"י והרא"ש וספר הבתים ותוס' רבינו פרץ והראב"ד יכולים לברך כל היכא שנמצאים החתן והכלה ולהתוס' רק בבית חתנים. והריטב"א הביא שתי הדעות. והר"ן כתב שיש לחוש שלא לברך, אמנם נהגו לברך.

ו. המאירי בסוכה כתב, ח"ל: וממה שאמרו כאן אין שמחה אלא בחופה, כתבו רבים שסעודה שהחתן אוכל בה אפילו אחרים עשאוה לכבודו או אף שהוא עצמו עשאה אין מברכין בה ברכת חתנים, שאין ברכת חתנים אלא במקום שמחה, ואין שמחה אלא בחופה. עכ"ל.

ומשמע שמברכין במקום חופה ולכאורה כהתוס'. אבל במאירי (כתובות ח:) בשם גדולי המפרשים [הראב"ד] כתב: ומ"מ הדברים פשוטים שאם החתן הולך לו לאכול בסעודת אחרים לכבודם, שאין מברכים שם שבע ברכות בשבילו, שאין אותה סעודה שלו כלל. הא אם אתרים מזמנים אותו ועושים לו סעודה בביתם לכבודו, יראה שהדין בזה

כאילו הוא מתקין לו סעודה לשם. עכ"ל.

ז. ובשיטה מקובצת (כתובות ז' ע"ב ד"ה בבית) כתוב, בבית חתנים. כתב רש"י כשנכנס לחופת נשואין עד כאן. ולא בעי לפרושי דאתא לאשמועינן דדוקא בבית חתנים, פירוש בבית שעושין בו החופה מברכין אותה ולא בבית אחרת שלא עשו בו החופה, ורבי יהודה פליג ואמר דאפילו בבית האירוסין מברכין אותה, פירוש בבית שעשו בו האירוסין, דהא ודאי ליתא דהא מפרש אביי וקאמר דביהודה שנו, אלמא דפלוגתייהו לאו בהכי תליא אלא אי מברכין בשעת חופה או מברכין בשעת קידושין, ולא איכפת לן באי זה בית שיהיה, והיינו שמסיים רש"י אף בבית האירוסין כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים כדמפרש עד כאן. כן נראה לי. עכ"ל.

ח. אמנם הביא שם בשטמ"ק שבפירושי הגאונים כתבו, ח"ל, בבית חתנים, פירוש בבית שעושין בו חופה, אף בבית האירוסין מברכין אותה, פירוש שמברכין ברכת נשואין עם ברכת אירוסין

בבית אביה של כלה. ע"כ.

ט. ובבית יוסף (אבה"ע סימן ס"ב ד"ה וכתב), ח"ל: ובזה שכתב הרא"ש לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך ברכת חתנים אינו סותר מ"ש בפסקי התוספות פ"ק דכתובות כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתן, ע"כ. דאפשר דהתם מיירי כשהולכין לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך ז'. ובהרא"ש בהולכים להתישב ולדור באותה עיר אחרת, ואפילו את"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכין דפוסק מובהק הוא וכ"ש שאותו פסק לא נמצא בתוספות. עכ"ל.

ובאמת נמצא בהתוס' בסוכה. ואישתמיטתיה להב"י שנמצא התוס' בסוכה. וכל מה שפירש נראה תמוה. שהרי הרא"ש באר עצמו בסוכה, שרק לסוכה, לא. משום שדעתו על מקום החופה. אבל אם עוקר לגמרי הוא וחביריו חייב לברך. ואין צורך שידור שם אלא הכוונה שדעתו לגמרי על אותו מקום כלומר זאת היא ישיבתו הקבועה ולא רק כעראי של סוכה ובודאי שאין החילוק

לדור שם כפי שמבואר בהרא"ש. ועכ"פ חזינן שפסק כהרא"ש שהוא פוסק מובהק. וצ"ע דברי הבית יוסף.

י. ובשו"ע (סימן ס"ב סעיף י'), כתב: "א שאם החתן יוצא מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר אין אומרים שם ברכת חתנים וה"מ כשדעתו לחזור אח"כ לחופתו. אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים. וכן לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת החתנים אם הוא בתוך ז' ואין דעתו לחזור.

י"א. ולכאורה נראה מהרא"ש דהא דאין מברכים בסוכה משום שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חזר לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו אחריו ועושים אותו בית עיקר גם שם נקראת חופה, ויכול לברך שם ברכת חתנים. והלשון גם מוכח שבשני המקומות נקראת חופה ואע"פ שדעתו לחזור. ועיקר

הלכות יד דוד ח"ג דף י"ב. וערוך השלחן סי' ס"ב סעיף ל"ו. ובסידור דרך החיים, וקיצור שר"ע סי' קמ"ט סעי' ו' כתבו, שאם מיחדים חדר לחתן ולכלה בבית של אחרים אפילו אם הם חחרים לביתם אחר הסעודה מברכים שם ברכות נשואין.

ונתפשט המנהג בכל קהלות האשכנזים לברך ברכות נשואין בכל סעודה הנערכת לשמחת הנשואין. אף על פי שאינם בביתם של החתן והכלה ואין הם משתהים שם. ואפילו כשלא ייחד חדר מיוחד בשבילם. וכהט"ז. וכ"כ בשובע שמחות (פ"א סעיף י"ז). וכ"מ בשלחן העזר ח"ב (דף קט"ו ב').

ובשובע שמחות הוסיף שהמחמיר לייחד להם חדר תבוא עליו ברכה. וכתב עוד שם, שאפילו אם הגיעו החתן והכלה לבדם, ללא אנשים אחרים מבני חבורתם מברכים ברכות נשואין, ואף על פי שבט"ז הנ"ל כתב שצריך שילכו כל בני החבורה עם החתן נראה שמדובר בזמנם שהיה לחתן וכלה בני חבורה מיוחדים המשמחים אותם, ולא כזמנינו שאין בני חבורה

הנקודה שבסוכה לא שייך שמחה. מה שאין כן אם הזמינהו לבית אחר ובבית האחר הוא מקום ראוי לשמחה הרי שם הוא גם כן מקום חופה ויכולים לברך. וכן בהולך לעיר אחרת לא כתוב שאין דעתו לחזור. ומשמע שאפילו דעתו לחזור יברך. ודו"ק. ועיין בט"ז שדייק הכי והכי מסתברא. אלא שהגר"א ועוד הבינו כהבית יוסף. והב"ח (סימן סב) כתב, כל מקום שהחתן והכלה אוכלים שם עם בני החופה בית חתנים קרינן ליה, ומברכים שם ברכת חתנים, וכתב בסמ"ק ישן שכן עמא דבר. עכ"ל. יב. ובט"ז סימן ס"ב סק"ז כתב שאפילו התוס' וסיעתם לא אמרו שאין לברך אלא אם הולכים לבית אחר לשם אכילה בלבד ולא על דעת לשמחה, ועוד שהם לא דיברו אלא לפי מנהג זמנם שהיו מייחדים חדר מיוחד לחתן וכלה לכל שבעת ימי המשתה, ושם באים ומשמחים אותם, אבל בזמנינו שאין קובעים להם חדר מיוחד אין הבדל בין סעודה הנערכת בביתם לבין סעודה הנערכת בבית אחרים וכ"פ מהר"ל מפראג. וכ"פ בפסקי

לעיכובא כלל, ואורחא דמילתא נקט שכן סתם החופה נעשית בבית החתן. אבל פשיטא שיכול לעשות החופה בבית הכלה או היכן שירצה, וכמנהג העולם. ובחוברת "אור תורה" אלול תשנ"ג (סימן קס"ז עמוד תתק"ג), הביא ראייה להתיר שבע ברכות אפילו שלא בבית החתן ממה שפסק מרן בסעיף י"א שאם אוכלים בד' וה' בתים כולם מברכים אפילו אין השמש מצרפן. ע"ש. וברור שאותם ד' וה' בתים אינם כולם בבית החתן ואפ"ה מברכין כולם אפילו שאין החתן עמהם רק באחד מהם, וא"כ כ"ש כאשר כולם אוכלים במקום אחד עם החתן שמברכין אפילו שאינו בית החתן. עכת"ד.

וראייה זאת ליתא, שהרי אם החתן והכלה בבית חופתן, ואיכא שמחה, הרי כל הטפלים להם וסועדים משום שמחתם, גם הם מצטרפים ומברכים. שהרי עיקר הברכה מחמת החתן והכלה והם בבית חופתם. אבל אם העיקר דהיינו החתן והכלה אינם בבית חופתן, אם עיקר ליכא גם טפל ליכא. ויתכן שאף אחד לא יברך

אפילו נמצאים עמם.

י"ד. וכן הביא ראייה שם מסעיף י"ב, השמשים האוכלים אחר סעודת נשואין י"א שאין מברכין ד' ברכות, וי"א שמברכים ולזה הדעת נוטה. עכ"ל. וגם מכאן משמע דלא בעינן בית החתן שהרי השמשים אוכלים אחרי שכבר אכלו החתן וחבורתו ומסתמא אוכלים בחדר אחר ולא במקום שנמצא החתן, ואפ"ה קאמר שמברכים, וכ"ש כשאוכלים כולם עם החתן במקום אחד שמברכים, עכת"ד.

ומובן שגם ראייה זאת ליתא שהרי השמשים מברכים מדין טפל לעיקר שהוא חתן והכלה שהיו בבית חופתן. שלא כן כאשר העיקר אין לו שמחה מספיק כאשר אינו בבית החתן מנ"ל שיברכו.

ושם כתב שמנהג תוניסא לברך בכל מקום. והביא עדות שכן נהגו בהרבה קהלות הספרדים לברך בכל מקום, שכן נהג הצדיק מהר"י אבוחצירא זצוק"ל לברך בביתו להחתנים קרוביו. חו עדות שכן המנהג פשוט במרוקו. והוסיף עוד סברא שדוקא בזמנם

שהיו נוהגין לישב באפריון והוא הנקרא חופה ובימינו שנתבטל שוב לא שייך לומר שאין לברך אלא בחופה. כיון שאין חופה כלל. ושכך הסכימו עמו.

והנה באור תורה (שבט תשנ"ב סימן נ"א) הביא שם להוכיח שלא לברך ברכת חתנים כי אם בבית החתן, והאריך בזה. אמנם לבסוף מסיק שאם בעל הבית יקנה לחתן את הבית על ידי מסירת המפתח וקנין סודר אז הוי כביתו שלו ואפשר לברך שם שבע ברכות. עיי"ש.

ולדינא נראה לומר:

א. הרצוי ביותר אם אפשר בבית החתן.

ב. אם אפשר הרי בית הורי החתן הוא השני במעלה, וגם יקנה את הבית לחתן, ע"י מסירת המפתח וקנין סודר.

ג. בבית של אחרים ולהזמין הרבה מחמנים כך שלא יהא ראוי בית החתן להכיל את כולם ואז יש לנו

דעת הרדב"ז וכנה"ג. וגם יקנה את הבית לחתן, ותרתי לטיבותא. ד. במקום שבית החתן גדול ויש מעט אורחים שאז אין את היתר הרדב"ז, הרי תלוי כל אחד ואחד במנהגו, ועכ"פ ודאי עדיף טפי שיקנה את המקום, ע"י מסירת המפתח וקנין סודר אם מברך.

ה. וההולך לעיר אחרת ומשתקע שם כגון הגר בארץ אחרת וערך את חתונתו במקום אחר הרי ודאי יוכל לברך בביתו במקומו שהרי דעתו לגור שם.

ו. מנהג אימיר (כעדות כנה"ג) מנהג פירארא (כעדות פחד יצחק) סידור בית עובד (ברכת חתנים אות יח). מנהג צנעא (פעולת צדיק ח"ג סימן רנ"ב). מנהג תוניסיא (אור תורה אלול תשנ"ג). מנהג מקנס מרוקו (כסלו תשנ"ח אור תורה). מנהג מהר"י אבוהצירא (אור תורה אלול תשנ"ג), הוא לברך שבע ברכות אפילו שלא בבית החתן.

שו"ת ברכת יהודה חלק ד אבן העזר סימן יד ([קישור](#))

סימן יד

בדין ברכת שבע ברכות כשאינו בבית
החתן והכלה

(שייך לאה"ע סי' סב סעיף י)

שאלה: קהלות מעדות המזרח (מרוקאים תונסאים ועוד) הנוהגים לברך שבע ברכות שלא בבית החתן, האם יש להם על מה שיסמוכו.

תשובה: (א) שנינו בגמ' סוכה (כה:) וא"ר אבא בר זבדא אמר רב חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה, מ"ט משום דבעו למיחדי, וליכלו בסוכה, אין שמחה אלא בחופה, וליכלו בסוכה וליחדו בחופה, אין שמחה אלא במקום סעודה. וכתבו התוס' (ד"ה אין) וז"ל אין שמחה אלא בחופה. משמע מכאן דאם יצא חתן מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, דאין מברכין שהשמחה במעונו, ולא ברכת חתנים, כיון דאין שמחה אלא בחופה וכו'. אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה. עכ"ל. ומבואר מזה לכאורה שכדי לברך ברכת חתנים צריך שיהיה מקום קבוע, ולפ"ז בזה"ז שאין שום מקום קבוע לחתן וכלה, וכל יום הם מוזמנים במקום אחר, הרי זה כשישבת עראי, ולא מברכין שבע ברכות, וברא"ש (סוכה פ"ב הלכה ה) כתב כדברי התוס' הנ"ל, וכתב שנוהגין באשכנז שעושין אפריון למושב החתן וכלה והוא נקרא חופה. ועוד כתב הרא"ש שאם הולכים החתן והכלה לעיר אחרת ועושין אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה, ויכול לברך שם ברכת חתנים. ומה שאמרו כאן בגמ' שאין שמחה אלא בחופה, כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה, ואח"כ חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחביריו אחריו ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך ברכת חתנים. ע"ש. ומבואר מזה לכאורה שכל שאין קביעות למקום החתן והכלה אין לברך שם. והר"ן (יא: ד"ה וכתבו) הביא את מ"ש התוס' הנ"ל דאין לברך ברכת חתנים שלא במקום חופה, והעיר על כך ממאי דאמרינן (כתובות ח.) מכי רמו שערי באסיתא אמרינן ברכת שהשמחה במעונו, אע"ג דליכא חופה, וכיון שכן, י"ל דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים, דהא ברבא אע"ג דמשום שמחה קא אתיא, לא תליא בחופה, והכא הכי קאמרינן דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה [א"ה. ר"ל דעיקר דברי הגמ' קאי על הפטור מסוכה לחתן ושושביניו, משום שעיקר שמחתו הוא במקום חופה. ובהו שהוא בא לסוכה הוא

ממעט מהשמחה, ולפיכך פטרוהו חז"ל מהסוכה, אולם אם מרצונו הולך לבית אחר וסועד שם, יש לברך להם שבע ברכות, כי דין של שבע ברכות נתקנה לכל מקום שהחתן סועד שם, וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס'. ע"כ. [א"ה. בספר ב"ח אה"ע סי' סב כתב לדחות את הראיה מהגמ' הנ"ל בעוד אופן, דו"ל שרק לגבי סוכה דוקא קאמר כיון שאין דעתו להניח שם החופה בסוכה, אלא כדי לאכול שם לקיים מצות סוכה, אין שמחה אלא בחופה, ולפיכך פטורים מן הסוכה, אבל כשהלך לגמרי בבית אחר, א"כ מניח שם החופה, ובית חתנים הוי. ע"ש. (וע"ע ברא"ש שם). וע"ע מ"ש בזה הט"ז (סק"ז), ובמ"ש בסוף דבריו בשם מהר"ל מפראג. ע"ש ודו"ק]. ובספר אוצר הפוסקים (סי' סב ס"ק נח אות א) הובאו עוד ראשונים שחלקם הסוברים כדעת התוס', וחלקם הסוברים כדעת הר"ן. ע"ש.

והזיגן שכבר בזמן הקדמונים היו נוהגים לברך בכל מקום, ואף שהר"ן כתב שיש לחוש לתוס', לא התכוין לבטל את המנהג, אלא לומר דהיכא שאין מנהג בזה שאין לנהוג כן, כי יש לחוש לדעת התוס'. עיין ודו"ק. וע"ע בראשונים שהובאו בספר אוצר הפוסקים (שם). ודו"ק.

ב וז"ל מרן השו"ע אה"ע (סי' סב סעיף י), י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים וכו'. ע"כ. והנה נודע מ"ש הסמ"ע בחו"מ (סי' טז סק"ח) דכל מקום שהשו"ע מצא דין שאינו נזכר בשאר פוסקים, כתב עליו ויש מי שאומר. ע"כ. והסכימו לדבריו עוד כמה אחרונים. הובאו בספר יד מלאכי בכללי השו"ע (אות יב), ובספר ברכ"י חו"מ (סי' טז סק"ג). וע"ע מ"ש בזה בספר שר"ת כרך ו בכללי הפוסקים (סי' יג ס"ק כא ואילך), ובשו"ת יבי"א (ח"ב חאו"ח סי' ד סק"ג). אולם דבריהם צ"ע דהא בנ"ד הר"ן פליג על דעת התוס', ואפ"ה כתבו בלשון י"א, [ומ"ש בספר עצי ארזים (סק"כ) לתמוה על מרן מדוע כתב דין זה בשם י"א, שהרי הוא דין מוסכם, במכת"ר לא דק בזה, שהרי הר"ן העיר העיד בנו שהמנהג לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה, ואף שהר"ן סיים דמ"מ יש לחוש לדברי רבותינו הצרפתים בעלי התוס', מ"מ לא ביטל את המנהג וכנ"ל, ולפ"ז שפיר כתב מרן לישנא דו"א, כדי לרמוז שאין דין זה מוסכם, ושיש נוהגים אחרת. ושור"ר שגם בשו"ת וישב הים (ח"ב סי' כא עמוד שני בהערה) תפס עליו בזה].

וכן ראיתי בספר יד מלאכי (שם) שכתב להעיר על דבריהם הנ"ל ממאי דאשכחן בכ"ד שמרן כותב לשון זה, אף שיש חולקים בדבר, ומסיק שהנכון הוא דכוונת הסמ"ע שברוב המקומות יהיה כן, לא שהוא כלל גמור לכל המקומות. ע"ש. גם מרן החיד"א בספר ברכ"י (שם) כתב, שאין כוונת הסמ"ע לומר שזה כלל בכל מקום, אלא שהרבה פעמים מצאנו כן, אולם גם אשכחנא שהיכא שיש פלוגתא בדבר הביא השו"ע לשון של יש מי שאומר, שכוונתו לומר שיש חולקים בדבר.

והשתא יש להסתפק בדבר האם כוונת מרן היתה לומר שאף שיש חולקים הלכה כדעת הי"א, או"ד שהלכה כדעת החולקים, ולא הביא דעת הי"א אלא לומר שיש לסמוך עליהו במקום הצורך. ומצאתי שנחלקו בזה גדולי עולם שהרב שלחן גבוה בכ"ד למד בדעת מרן שדעתו להורות כדעת החולקים שזכר בשו"ע, ובדרכו הלך בספר כה"ח סופר בכ"ד, אולם מאידך גיסא ראינו בספר כנה"ג (חומ"ס סי' תכ הגה"ט ס"ק לט) שכתב שאעפ"י שנראה שכוונת השו"ע התם במ"ש יש מי שאומר וכו', לומר שיש חולקים בדבר וכמבואר בב"י, מ"מ דברי רבינו ב"י ברור מללו שכן הלכה. ע"ש. ורמז לדבריו מרן החיד"א בספר ברכ"י הנ"ל, ולפי"ז נראה שכן גם דעתו של מרן החיד"א. גם בספר שד"ח בכללי הפוסקים (שם) נראה שמסכים לזה. וכן מבואר בספר בני ציון ליכטמן (סי' שח סעיף ה). ע"ש. גם מו"ר בשו"ת יחוד"ד (ח"ג סי' מה בהערה) כתב שדעתו של מרן שהעיקר כדעת הי"א, אעפ"י שיש חולקים בדבר. ושנה פרקו בשו"ת יבי"א (ח"ז חאו"ח סי' לט סק"א). ע"ש. וע"ע מ"ש בזה בשו"ת ברכת יהודה (ח"א חיו"ד סי' לט, עמוד רנד ד"ה ובעצם).

ולמעשה אף שנראה עיקר כמ"ש הכנה"ג שדעת מרן היתה להורות כדעת הי"א, מ"מ היכא דאשכחנא שנהגו כדעת החולקים (וכמו בני"ד), נראה שדעת מרן היתה לומר דאף דיש לחוש לדעת הי"א, מ"מ היכא דנהגו כדעת החולקים, ימשיכו במנהגם. ויכמו כן לגבי דיני ממונות המוחזק בממון יכול לומר קי"ל כדעת הסוברים שדעת מרן היתה להורות כדעת החולקים (היכא דאשכחנא שיש חולקים בדבר). ומעתה מקומות שנהגו לברך שבע ברכות בכל מקום, יש להם על מה שיסמוכו, שהרי כבר בזמן הראשונים היו מקומות שנהגו כן, ולא בטלו מנהגם, וכנ"ל. ושור"ר בספר אוצר הפוסקים (שם) שכתבו בשם הרב חיים דוד הלוי זצ"ל שמרן כתב דין זה בשם י"א, משום שעדותו של הר"ן, שהעתיק דבריו בב"י, שהעיד דנוהגים לברך

בכל אחד מבתי החתונה, היו לו מקור הסתייגות מדברי התוס', ולכן לא כתב דין זה כדרכו בסתם, אלא בשם י"א, ולכן רשות נתונה לנו להתיר ברכת חתנים בכל מקום שמתכנסים שם לסעוד לכבוד החתן והכלה. ע"ש. והוא כמ"ש בס"ד.

ויתרה מזו כתב בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' רנב) לבאר בדעת מרן השו"ע דדעתו לפסוק דלא כדעת הי"א, כי אם כדעת הר"ן. והביא התם מ"ש הסמ"ע הנ"ל דכל מקום שהשו"ע מצא דין שאינו נזכר בשאר פוסקים, כתב עליו ויש מי שאומר, וחלק עליו. ע"ש. ונמה שצ"י שם לשו"ת דבר משה דפליג על הסמ"ע, הוא בחלק ב סי' עו, וכפי שצוין בשו"ת פעולת צדיק (חלק ב סי' לב). ע"ש. וכ"כ בשו"ת וישב הים (ח"ב סי' כא) שהעיקר בדעת השו"ע דלא כדעת הי"א, וצ"י שם לפוסקים דפליגי על הסמ"ע הנ"ל. ע"ש. (וע"ע בספר גבורת אנשים סי' מד שהעיר על מ"ש הרמ"א באה"ע סי' קנד סעיף ד בהגה בשם י"א, דכל זה בידו או כרגלו אחת, אבל בכ' ידיו וב' עיניו וב' רגליו, כופין אותו להוציא. ע"כ. דממה שכתב דין זה בשם י"א, נראה דליה לא ס"ל. הובא בפת"ש (שם סק"י). ומינה שכן י"ל לגבי דעת מרן בשו"ע. ועיין בספר שד"ח בכללי הפוסקים (סי' יד אות יב) שמבואר בדבריו שהכללים שנאמרו לגבי השו"ע, יש לאומרו אף לגבי הרמ"א, וע"ע בספר שם בצלאל (סי' טל עמוד רסב). ודו"ק.

אולם אנא עניא קשה לי לומר שמרן יפסוק כדעת הר"ן, בו בזמן דהר"ן גופיה כתב בסוף דבריו דיש לחוש לדעת התוס'. [וכ"כ בספר חינוך וחסדא (ח"א דף קיב בסופו) שדעת מרן לפסוק כדברי הרא"ש. ע"ש]. אולם לפי ביאורנו נחא, דאף דמרן היתה דעתו לדעת הי"א, מ"מ אתא למימר דהיכא דנהגו כדעת החולקים, ימשיכו במנהגם.

ואף לדעת הסמ"ע והפוסקים דעימיה הנ"ל דסברי דכל מקום שהשו"ע מצא דין שאינו נזכר בשאר פוסקים כתב עליו ויש מי שאומר, הנה הרה"ג רבי אליהו מאדאר שליט"א בספר אמרות טהורות (ח"ב סי' כח) העיר שהפוסקים הנ"ל לא השוו את דבריהם בזה, ולפיכך הגיע למסקנא דאף לדידהו אם נראה סיבה נכונה ללשון ויש מי שאומר שכתב השו"ע, כך יש לבאר בדעת השו"ע. ע"ש. והשתא לפ"ז י"ל בנ"ד שכוונת מרן היתה לומר דיש אומרים דאין לברך אם אינו בבית חתנים, אולם במקום שנהגו לברך אף כשאינו בית חתנים, שפיר דמי להמשיך במנהגם ולברך ברכת חתנים. אולם דא עקא שהרב הנ"ל הביא (באות יח) את מ"ש בשו"ת פעולת

צדיק הנ"ל שדעת מרן לפסוק דלא כמ"ש בשו"ע הנ"ל בשם י"א, והעיר על כך, דשאני הכא שהוא לישנא די"א, וכל מאי דכתבו הפוסקים הוא היכא דכתב לישנא דיש מי שאומר. ע"ש. איברא דאין דבריו מוכרחים בפרט זה, וי"ל דאף היכא דכתב מרן לישנא דויש אומרים, הוא בכלל הכלל של ויש מי שאומר שכתבו הפוסקים הנ"ל. [והנה מובא בשם מו"ר הגר"ע יוסף שליט"א דס"ל דאין לברך שבע ברכות כי אם בבית חתנים, וזה מתאים לשיטתו בכ"ד דס"ל כדעת הסמ"ע דהלכה כיש מי שאומר, אולם לפי האמור אין זה מוכרח].

ג וע"ע בט"ז (סק"ז) שכתב שמרן השו"ע כתב דין זה רק לאותם מקומות שנוהגים לעשות חופת אפריון למושב החתן וכלה (וכפי שזכר ברא"ש הנ"ל). דאז מי שמשנה מזה הרי הוא ממעט מהשמחה, אולם במקומות שלא נוהגים לעשות חופת אפריון, אפשר לברך ברכת חתנים בכל מקום, שהרי אין הבדל בזה בין בית החתן לבית אחר, דלא ניכר שום שינוי ביניהם. ע"ש. והובאו דבריו להלכה בספר בית שמואל (סק"ג), ובבאר היטב (סק"ד). ע"ש. ולפ"ז יובן אמאי נקט מרן לישנא דחופה ולא לישנא "רבית חתנים" כדי להורות שדין זה נאמר רק היכא דנהוג חופת אפריון. עיין ודו"ק. [אולם מ"ש לחדש בתחילת דבריו, דהרא"ש פליג על דעת התוס' וס"ל דדוקא בסוכה שאין בה שמחה, אין מברכין משא"כ בהולך לשמוח עם כלתו בבית אחר, אף שיחזור אח"כ לבית הראשון, מ"מ באותה שעה שהוא שמח בבית שני, נקרא גם אותו הבית אז חופה. ע"ש. מדברי הב"י (כמה שכתב שאין הרא"ש סותר מ"ש בפסקי התוס' כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת, אין לברך אלא בבית חתנים. ע"כ. דאפשר דהתם מיירי כשהולכין לעיר אחרת לטייל, ודעתם לחזור לביתם תוך ז', ודהרא"ש בהולכין להתיישב ולדור באותה עיר אחרת. ע"ש). מוכח דלא כוותיה. וגם מסתמות לשון השו"ע נראה דלא כוותיה. אולם חילוקו האחרון מתאים אף לדעת מרן זצ"ל. וכן ראיתי בספר ערוך השלחן (שם סעיף לו) שכתב שאין לשון הטור והשו"ע מורים כדברי הט"ז הנ"ל, מ"מ אצלינו לדינא ודאי הדין כן, כיון שאין אצלינו אפריון קבוע לכל שבעת ימי המשתה. ע"ש. וכן צידד בשו"ת הרב"ך (סי' עג). ע"ש.

ומ"ש הגר"י יוסף שליט"א בספר שובע שמתות (חלק א פרק יז עמוד ריד) שמרן לא חילק כחילוק הט"ז, ומשמע שגם בזה"ז אין מברכין שבע ברכות שלא בבית החתן. ע"ש. במכת"ר לא ראיתי שום הכרח לזה, ומאחר ומילתא דמסתברא הוא, אית לן למימר דמרן מסכים לזה.

ד ויש לחזק את דברינו, שהרי דעת הי"א המובא בשו"ע הנ"ל, הם דעת התוס' והרא"ש אשר היו רבם של יהדות אשכנז, וא"כ כיצד הט"ז והפוסקים דעימיה יחלקו עליהם, אתמהא! וגם הרמ"א משתק שתיק למ"ש מרן בשם י"א דבעינן בית חתנים, וש"מ דסבר כוותיה, (עיין בספר עין יצחק עמוד תרד להגר"י יוסף שליט"א מ"ש בפרט זה), ואם איתא שהט"ז פליג בזה על מרן, ממילא יוצא דאיהו פליג אף על הרמ"א, והשתא היאך נוהגים אחינו האשכנזים לברך שבע ברכות אף כשאינו בית החתן, והרי הם קיבלו על עצמם את הוראות הרמ"א, וא"כ היאך נהגו לעשות היפך דבריו, ובפרט שיש בזה חשש של ברכה לבטלה, ונודע מ"ש בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי' קכ) דאשכנזי שהורה כקולת מרן, צריך תשובה וכפרה. ע"ש. הביאו החיד"א בספר שם הגדולים (מע' ספרים ערך אות ט סי' יב), אלא ע"כ למימר דאינהו סברי שחידושו של הט"ז אינו סותר את דברי השו"ע והרמ"א, אלא הוא ביאור לדבריהם.

ה אולם חד צורבא מרבנן העיר על דברינו ממ"ש מרן בשו"ע סעיף ה וז"ל, מברכין ברכת חתנים "בבית חתנים" אחר ברכת המזון בכל סעודה וסעודה שאוכלין שם. ומקור דבריו הם מהרמב"ם פרק ב מהלכות ברכות הלכה ט, ומבואר מזה שדעת מרן דבעינן בית חתנים. ע"כ ההערה.

אולם הרי כתב ה"ה שמקור דברי הרמב"ם הם ממה שאמרו בגמ' כתובות (ז): ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים. והשתא יש לשאול לפי דעת הר"ן והפוסקים דעימיה הסוברים שיש לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה, כיצד יסבירו את הגמ' הנ"ל. אלא ע"כ למימר כמו שפירש הגאון המובהק רבי דוד מקרלין זצ"ל בספר פסקי הלכות הנקרא יד דוד (חלק ג עמוד ח) את דברי הרמב"ם [והשו"ע] הנ"ל, שבכל מקום שסועדין לשמחת חתן וכלה, הרי זה נחשב בשם בית חתנים. ע"ש. וע"כ למימר הכי, דאם לא כן רבנו הט"ז והפוסקים דעימיה שכתבו דלא בעינן בית חתנים, אמאי לא העירו מדברי השו"ע הנ"ל, אלא ע"כ למימר דסברי שאין ראיה מיניה היפך דבריהם.

ובן מבואר ממה שהביא הב"י את שיטות הפוסקים בזה, ולא העיר מדעת הרמב"ם הנ"ל, אלא ע"כ דסבר שאין ראיה מיניה. (וגם מ"ש בשו"ת וישב הים (שם) לבאר כדעת הרמב"ם והשו"ע הנ"ל, דלא בעינן בית חתנים, מזה שלא התנו דאם לא היה בית חתנים, א"א לברך, אלא ע"כ למימר דאין זה מעכב. ע"ש. אין זה מוכרח כלל, וההוכחה לכך ממאי

ברכת

אה"ע סימן יד

יהודה

רמז

דחב"י לא העיר מדעת הרמב"ם, וש"מ דליכא ראייה מיניה כלל וכלל).

1) ועוד יש לצרף את מ"ש בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' אלף שכ) דאם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר, מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים, מברכין שם שבע ברכות, לפי ששם הוא עיקר השמחה. ע"ש. הובא בספר כנה"ג (הגה"ט סי' סב ס"ק כז). והשתא מאחר והשתתחה המציאות של זמנינו, ורוב הזוגות שנישאים גרים בדירה פרטית לעצמם, ולא בבית הוריהם כפי שנהגו בדורות שלפנינו, וטורח להם לערוך סעודות ולהזמין אורחים בדירתם הפרטית, ושמחים יותר כשעורכים סעודה לכבודם בבית אחר, לכל הרעות יש התם לברך שבע ברכות. וכן ראיתי להגר"מ הלוי בספר ברכת ה' (חלק ד פרק ה סעיף ג) שכתב כן. ע"ש. וע"ע מ"ש בזה בתשובה שהובאה בספר ויען שמואל (חלק יב בקונ' תורת משה סי' ה), ובמה שכתב בספר ברכת ה' חלק ה במכתבי תורה (סי' ה-ו). (אולם מ"ש להביא ראייה ממ"ש בשו"ת אהלי יוסף בתשובה שהובאה בהשמטות הספר, יש לדחות דשאני התם דסוף סוף הנשים אכלו בבית החתן, ורק הגברים מחמת צפיפות המקום אכלו אצל השכן, ולפיכך אין מזה ראייה לגבי נ"ד שמתארחים כל הקרואים בבית אחר. עיין ודו"ק. וכן ראיתי להרה"ג ר' דוד עידאן שליט"א בתשובה שהובאה בספר ויען שמואל (חלק יב סי' טו) שהעיר כן. אולם מ"ש לדחות את הראיה ממ"ש בשו"ת הרדב"ז הנ"ל, משום ש"ל שכתב זאת בצירוף מ"ש בחר הכי וז"ל ועוד מסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא בשאר סעודות, אבל בסעודה ראשונה כיון שהחתן והכלה והשושבינין שם, שם עיקר השמחה ומברכין שבע ברכות. ע"כ. ולפ"ז מ"ש בטעמו הראשון דאם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר, מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים, מברכין שם שבע ברכות, לפי ששם הוא עיקר השמחה. ע"כ. מיירי בסעודה ראשונה, ולא התיר לברך שבע ברכות כי אם

בצירוף מ"ש בטעמו האחרון הנ"ל דמסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא בשאר סעודות, אבל בסעודה ראשונה כיון שהחתן והכלה והשושבינין שם, שם עיקר השמחה ומברכין שבע ברכות. עכ"ד. במכת"ר הפשט לא יופשט, דאם איתא דאיהו מיירי בסעודה הראשונה בלבד, הוה ליה להקדים ברישא את מ"ש בסיפא דמיירי בסעודה הראשונה בלבד, ובתר הכי לכתוב את טעמו הראשון דאף המקום היה צר מהכיל. אלא ע"כ למימר דתרי ענינים קאמר, חדא דאם בית החופה קטן מהכיל הקרואים, מברכין שם שבע ברכות, ועוד דאף אם היה בית החתן גדול, מ"מ בסעודה ראשונה רשאים לברך אף שלא בבית החתן, מאחר שהחתן והכלה והשושבינין שם, שם עיקר השמחה).

ומ"ש הגר"י יוסף שליט"א בספר שובע שמחות (שם עמוד רטו) שמרן לא הזכיר חילוק זה, ומשמע דבכל אופן בעינן בית חתנים. ע"ש. במכת"ר לא ראיתי שום הכרח לזה, ומאחר ומילתא דמסתברא הוא, אית לן למימר דמרן מסכים לזה.¹

2) הנה העולם רגילים לומר שמנהג אחינו האשכנזים לברך אף שלא בבית חתנים, ואילו בני הספרדים לא מברכים כי אם בבית חתנים, ולפענ"ד נראה דאדרבא אנן בני ספרד אית לן למינקט טפי שיש לברך ברכת חתנים בכל מקום, וק"ו איכא בדבר, ומה אחינו האשכנזים דאזלי ונקטי בדרך כלל בשיפולי גלמיהו דהתוס' והרא"ש רבם, ואינהו סברי דאין לברך ברכת חתנים כי אם בבית חתנים, ואפ"ה נהגו היום לברך ברכת חתנים בכל מקום שהוזמנו לכבודם (וכפי שחידש הט"ז דכנה"ג אף אינהו יודו שיש לברך, וגם משום שהיום אין לנו אפריון), השתא לפ"ז אנן בני ספרד, דהעד העיד בנו הר"ן שנהגו בספרד לברך ברכה זו בכל מקום, ודלא כמ"ש התוס', ק"ו דאית לן לסמוך על הט"ז הנ"ל, ולברך ברכות אלו בכל מקום.

פטור מסוכה, ולפ"ז שפיר דמי לברך שבע ברכות אף שלא בבית חתנים, וכנ"ו בריש התשובה בשם הר"ן והב"ח, אלא אף לדעת התוס' והרא"ש שלמדו מדין סוכה לדין של שבע ברכות, שלא לברך כי אם בבית חתנים, מ"מ י"ל כמ"ש הט"ז דאינהו מיירי על זמנם דעבדי בית חתנים עם אפריון, או י"ל כמ"ש הרדב"ז דכל זה מיירי במקום רחב המכיל את האורחים, הא לאו הכי, שפיר יש לברך אף בבית אחר.

וחן אמת כי הגר"י מליסא זצ"ל כתב בסדר דרך החיים (בדיני ברכת המזון בבית חתן אות ט) דאין לברך ברכת חתנים בבית אחר אא"כ יחדו להם טם חדר בפני עצמו, שיכולין להיות ביחד לבד ולשמוח שם, וכ"כ בספר קטו"ע (סי' קנט), כ"מ המנהג אינו כן. וכן העירו מזה כמה אחרונים, הובאו בשו"ת וישב הים (ח"ב סי' כא עמוד שסא). וכן מבואר בקובץ תשובות (ח"א סי' קסא) להגר"י אלישיב שליט"א. ע"ש.

1. והנה ידידנו הרה"ג רבי משה אליצור שליט"א העיר על כך, שדברי הרדב"ז יכוננו למה שפירש המאירי כמס' סוכה (כה): את מ"ש שם בגמ' שחתן פטור מן הסוכה, וליעבד חופה בסוכה, אמר רבא משום צער חתן. ופירש המאירי שצער הוא לחתן להתלקט בסוכה אחת עם כל חבורתו. וכן פירשו עוד ראשונים, הובאו כמ"ב (סי' תרמ בשער הציון סק"ג), ובספר חזו"ע על סוכות (עמוד קנח). ע"ש. ולפ"ז שפיר כתב הרדב"ז דאם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר, מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים, מברכין שם שבע ברכות, לפי ששם הוא עיקר השמחה, אולם לפי מה שפירש רש"י וז"ל צער חתן. שהמקום צר ופתוח שאין לה אלא שלש דפנות, וכוש לשחק עם כלתו. עכ"ל. לפ"ז י"ל דכל שיוצא החתן מביתו שאינו יכול לשחק עם כלתו, אין לו לברך ברכת חתנים. ע"כ ההערה.

אולם לא מבעיא לדעת הפוסקים שפירשו את הגמ' דומא לגבי

והנני להוכיח כעת דאף לאחר גלות ספרד שהיתה בשנת רנ"ב, המשיכו הספרדים במנהג זה, [וידוע שהר"ן איתן מושבו בארץ ספרד, שהוא המקום אשר ממנו מושבתים רוב מנהגי הספרדים בכל אתר ואתר ובפרט באותם מקומות אשר הגיעו לאחר גלות ספרד].

זה יצא ראשונה מרן החבי"ב בספר כנה"ג (סי' סב הגה"ט ס"ק כז) שהעיד שמנהגם כדברי הר"ן הנ"ל, וידוע שאיתן מושבו של הכנה"ג היה בעיר איזמיר אשר במלכות תוגרמה, הנקרא היום בשם תורכיה. גם בספר חינוך וחסדא (ח"א דף ק"ב בסופו) כתב שבספר כנה"ג (שם) כתב דמנהגינו כדברי הר"ן. (ומ"ש בשו"ת שערי יושר חלק א סי' לו לבאר בדת הר"ן דאיהו מיירי בחדר וחדר הסמוכים לחדר החופה, ושכן מוכח ממ"ש בספר חינוך וחסדא (שם ד"ה ולענין). ע"ש. במכת"ר לא סיימה קמיה דמר מ"ש הרב חינוך וחסדא (שם בסוף ד"ה והנה) לבאר בדת הר"ן והכנה"ג דמשמע מדבריו דאיהו מיירי אפילו דהבית שהחופה שם היא מרווחה והלכו למקום אחר לאפושי שמחה טפי על שום סיבה. ע"ש. ודו"ק). וע"ע בספר רוח חיים אה"ע (סי' סב ס"ק יא) להגר"ח פלאגי זצ"ל. ודו"ק. ומר ניהו רב העיר איזמיר, וכנודע.

ובן נראה שהיה המנהג בארץ הקודש, וכדמוכח ממ"ש בספר ארץ חיים (סי' סב סעיף ח). ע"ש. וכן מבואר להדיא ממה שהביא בשתיקה בסדור בית עובד (דני ברכת חתנים עמוד ר ע"ב אות יח) מ"ש בספר בית שמואל הנ"ל. ומר ניהו הרה"ג רבי יהודה שמואל אשכנזי זצ"ל יליד העיר טבריא, ושד"ר של עניי טבריא, ובסוף ימיו קבע מושבו בעיר ליורנו שבאיטליה. (וסדור זה היה אף נפוץ בארצות המגרב, ומסתמא שנהגו על פיו אף כפרט זה). וכן מתבאר עוד בספרו ישא ברכה (דף ק"ז ע"א) דהעיקר לדינא כמ"ש בספר בית שמואל הנ"ל. גם בספר כה"ח (סי' תרמ סוף אות דן) ציין לדברי הב"ש הנ"ל, ולא העיר דאיכא מנהג היפך מזה, וש"מ שאכן המנהג אף בארצנו הקדושה כדעת הרב בית שמואל. גם מרן החיד"א לא העיר בשום דוכתא דאיכא מנהג היפך דעת הב"ש, ואף בספר מנהגי ירושלים לא העירו מאומה דאיכא מנהג היפך מזה, וש"מ שאכן המנהג היה לברך ברכת חתנים בכל מקום.

ובן המנהג במרוקו, וכמבואר בשו"ת שמש ומגן (ח"ב חאה"ע סי' כא, וח"ג סי' כד-כו, וח"ד סי' פד אות א, וסי' פה). [אולם כעת ראיתי בשו"ת עמק יהושע (ח"ו חאה"ע סי' א, וחלק ז חאה"ע סי' ז) שתפס בזה על הרב שמש ומגן

הנ"ל, ושדי נרגא במ"ש לגבי מנהג מרוקו, והתבסס התם על מ"ש המלאך רפאל בירדוגו בספר תורות אמת (סעיף א) וז"ל צריך לברך וכו', [לשון השו"ע], משמע דאין לברך ברכת נישואין אלא בבית החתן, וכן לשון הברייתא בפ"ק דכתובות מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, וקצת תימה על מנהגינו שמברכים בבית הכלה בשעת קידושין, ונראה שיש לבטל המנהג, וכבר תלי"ת בטלנו המנהג וקבענו לברך בבית חתנים וכו'. ונראה שגם המגורשים בטלו המנהג ההוא כאשר אנו רואין בעיר פאס יע"א מקום המגורשים שמברכין בבית החתן, וכן בכל ערי המערב ע"כ. אולם אי משום הא לא איריא, שהרי הרב זצ"ל כתב לתמוה על מה שנהגו שמברכים בבית הכלה בשעת קידושין, ולפיכך ביטל בזה את מנהגם וקבע שיש לסדר את הקידושין בבית החתן, ואילו בדור האחרון חזינו דנהוג עלמא למעבר את סדור הנשואין באולם וכיו"ב, ולא בבית החתן, ובכלל זה מברכים שם שבע ברכות, נמצא א"כ שמנהג העולם לא להצריך בית חתנים. (א"ה. ומדברי הרב תורות אמת הנ"ל למדנו, דאם עורכים את החופה באולם, ומברכים שם שבע ברכות, ש"מ דאין בית החתן מעכב, ומעתה בזה"ז שעורכים את החופה באולם, ש"מ דנקטינן עיקר דלא בעינן דוקא בית החתן, אולם בסק"ז הבאנו את מ"ש בשו"ת הרדב"ז וז"ל, ועוד מסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא בשאר סעודות, אבל בסעודה ראשונה כיון שהחתן והכלה והשושבינין שם, שם עיקר השמחה ומברכין שבע ברכות. ע"כ. וכן העיר מזה בספר בית חתנים (פרק יד הלכה ו) דאיכא חילוק בין שמחה הנערכת באולם כליל החופה לשאר ימים. וע"ש עוד מ"ש בזה), ומלבד זאת, כל דברי הרב תורות אמת אמורים לגבי זמנם שהיו עושים את שבעת ימי המשחה בבית החתן, אולם השתא האידנא כהיום הזה שהשתנתה המציאות, ועושים שבעת ימי המשחה בבתים אחרים, י"ל דאף איהו יודה דשפיר דמי לברך שבע ברכות שלא בבית החתן, וכנ"ל. ובעצם מה שהעיר הרב תורות אמת ממ"ש בברייתא ובשו"ע מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, כבר כתבנו לעיל סק"ה ליישב זאת. ע"ש].

ובן נהגו בג'רבא, וכמו שהוכיח הגאון הנאמ"ן בהגהתו בספר נפש חיה (מע' ח אות י) ממעשה רב אצל הרמ"ך זצ"ל. ע"ש. [ומבואר מזה שמסכים לזה שבני קהילת ג'רבא יברכו שבע ברכות אף שלא בבית חתנים, ולפ"ז על כרחך דסבר שמנהג זה אינו היפך דעת מרן, הרי בהערותיו לספר ברית כהונה כתב שיש לבני קהילת ג'רבא לשנות עשרה דברים כאן בארץ הקודש, ובכללם שלא לברך ברכות היפך דעת מרן. ע"ש. והשתא היאך משתק שתיק למנהג הנ"ל שמברכים שבע ברכות אף

ברכת

אה"ע סימן יד

יהודה

רמה

שלא בבית חתנים, אלא ע"כ למימר שמנהג זה אינו היפך דעת מרן. ואף שרבי חזיתיה הכהן זצ"ל בספר זכרי כהונה (ח"א מע' ב אות כד) כתב דאין לברך שבע ברכות אם אינו בית חתנים. ע"ש. וע"ע מ"ש בזה בספר ילקוט כהונה (חלק אה"ע עמוד מט הערה 2-3). מ"מ נראה שלא ידע מדעת רבו הרמ"ך הנ"ל, ואי הוה שמיע ליה מדבריו, הוה הדר ביה. ואין טענה היאך לא ידע מהמנהג של ג'רבא, די"ל שלא היה מנהג זה שכית, משום שעיקר סעודות החתן היו בבית החתן, שההורים היו מקצים להם חדר בחצר ביתם, אולם מאחר וראינו מעשה רב אצל הרמ"ך, שברך שלא בבית חתנים, ש"מ שכך התברר לו המנהג בזה.

ובן נהגו בעיר טריפולי, וכדמוכח ממ"ש בספר השומר אמת (סי' לד אות כה). ע"ש.

גב באיטליה היה המנהג כן, וכמבואר בדברי הגאון רבי בנימין הכהן זצ"ל בשו"ת הרב"ך (סי' עג ד"ה וניל לדייק). ע"ש היטב. ודו"ק. וכן כתבו בשמו בספר אוצר הפוסקים (שם). והרב הנז' היה בעיר מריג'יו שבמדינת איטליה. גם בספר פחד יצחק (ערך ברכת חתנים דף סב ע"א, וריש ע"ב) מבואר שכך נהגו בעירו פירארה הנמצאת בחבל מדינת איטליה. וע"ע מ"ש בכיאוור דבריו בשו"ת וישב היס (שם עמוד שנט).

ובן נהגו בארם צובא (חלב) וכפי שהעידו בפני כמה ת"ח חשובים, אלא שבקהילה החלבית בעיר בונס איירס המרא דאתרא הרה"ג רבי יצחק שחיבר זצ"ל שינה את מנהגם מפני שהבין שמנהג זה הוא נגד דעת מרן השו"ע, וכמבואר כל זה בשו"ת דיליה אשר בפיו יקובנו בשם מכתבי הלכה (סי' פה עמוד רלא). ע"ש. וכן אמר לי נכדו הרה"ג רבי יעקב שחיבר שליט"א בשם מר אביו הרה"ג רבי יוסף שחיבר שליט"א רב הקהילה הנ"ל, ששמע ממר אביו זצ"ל שהמנהג היה בחלב לומר שבע ברכות אף שלא בבית חתנים, אלא דאיהו שינה את המנהג מכח דברי השו"ע הנ"ל. [אולם השתא דהתברר לן שאין גילוי מהשו"ע היפך המנהג, שפיר יש לקיים מנהג זה].

ובן המנהג בתימן, וכמו שכתב בשו"ת פעולת צדיק (ח"ג סי' רנב). ע"ש. וכ"כ באורך בשו"ע המקוצר (סי' רז סעיף לב).

ונראה שכן היה המנהג גם בעיר בגדאד, וכדמוכח ממ"ש בספר בא"ח (שנה א' פרשת שופטים הלכה טו) את התנאים כדי לברך ברכת חתנים, ולא כתב תנאי

זה של בית חתנים, וש"מ דס"ל עיקר כדעת הט"ז, ושכן הוא המנהג. (ושור' בשו"ת שערי יושר (שם) שכתב להוכיח ממ"ש בספר בא"ח סוף פרשת חוקת וז"ל וכן אם "בבית חתן" נמשכה הסעודה עד ליל שמיני אינו מברך שבעה ברכות על הכוס של בהמ"ז. עכ"ל. וש"מ דבעינן בית חתנים, אינו ראייה, וכל שהוזמנו להתארח אצל קרוביהם כדי לשמחם ולערוך את הסעודה לכבודם, הרי זה בכלל בית חתנים. ועיין בספר חינוח וחסדא (שם דף קיג ע"ד ד"ה ולענין) שכתב וז"ל ולענין אם סעודו "בבית החתן" ביום ה' לעת ערב וכו'. עכ"ל. והרי איהו גופיה כתב דאף שלא בבית חתנים מברכים, וכנ"ל, וא"כ היאך כתב הכא לישנא דבית חתנים, אלא ע"כ למימר כמו שכתבנו דכל שהוזמנו להתארח אצל קרוביהם כדי לשמחם ולערוך את הסעודה לכבודם, הרי זה בכלל בית חתנים. עיין ודו"ק). [ועיין בספר מנחת שלמה (ח"ג סי' קג אות כ) שכתב, הספרדים נקטו כדעת המחמירים ואין מברכים ד' ברכות שלא במקום קביעותם של החתן והכלה, "אך גם ביניהם יש מנהגים שונים ומשונים", אכן מנהגנו בני אשכנז דאין שום הבדל].

ח וע"פ האמור יש להשיב על מ"ש אחרוני זמנינו בשם הגאון ר' עזרא עטיה זצ"ל שמנהג ירושלים שלא לברך כי אם בבית החתן (עיין בספר שובע שמחות להגר"ש דבליצקי שליט"א פרק א עמוד לד, ושו"ת שערי עזרא חלק א סי' קה, ועוד) אולם הרי הוכחנו שמנהג א"י לומר ברכת חתנים אף שלא בבית חתנים, ולפ"ז ע"כ למימר דרבי עזרא עטיה זצ"ל קאי על מנהג ירושלים הקדום בעיר העתיקה, שהיה עיקר ישיבת החתן והכלה בביתם, אלא שהוזמנו באקראי לבוא לבית אחר, וע"ז קאמר שאין לנהוג בזה כדעת הט"ז שהוא היפך לשון מרן, אולם השתא האידנא כהיום הזה שעיקר קביעות החתן והכלה הוא בבתי אחרים, ממילא זהו חופתם, ושפיר דמי לברך ע"ז. ועכ"פ אנו אין לנו אלא מ"ש גדולי הדורות שמנהגנו לברך ברכת חתנים אף שלא בבית החתן.

ט ואף שהשתרבו המנהג אצל הרבה מבני התורה הספרדים שלא לברך ברכת חתנים שלא בבית החתן, מ"מ בהגלות נגלות המנהג האמיתי בזה, יש לחזור ולקיים את המנהג הקדום, וכאן המקום לציין את מ"ש ר' יוסף חזן ז"ל בעל שו"ת חקרי לב בתשובה שהובאה בספר סמיכה לחיים (חי"ד סי' ד, דכ"ג ע"א), דאם ראינו מנהג להתיר, ובאנו לומר שידעו בו חכמי העיר ולא מיחו אף שרבו הפוסקים לאסור, אין לנו לדון אלא שלא נגלו להם כל דעות האוסרים, וחשבו שרבו המתירין, וכל כי האי הו"ל מנהג בטעות דאינו מנהג, כ"ש בזמנינו שזכינו בימינו שנדפסו תורתן של ראשונים

שדורות שלפנינו לא זכו בזה. עכת"ד. ודון מינה ואוקי באתרין.

י ומלבד מ"ש להוכיח שמנהג בני ספרד היה לברך שבע ברכות אף שלא בבית חתנים, איכא בזה כמה ספקות, חדא ספק אם הלכה כדעת הראשונים דסברי דלא בעינן בית חתנים, ואת"ל כדעת הסוברים דבעינן בית חתנים, שמא הלכה כדעת הט"ז שכתב שמרן השו"ע כתב דין זה רק לאותם מקומות שנוהגים לעשות חופת אפריון למושב החתן וכלה דאז מי שמשנה מזה הרי הוא ממעט מהשמחה, אולם במקומות שלא נוהגים לעשות חופת אפריון, אפשר לברך ברכת חתנים בכל מקום, שהרי אין הכרח בזה בין בית החתן לבית אחר, דלא ניכר שום שינוי ביניהם. ע"ש. ועוד שע"פ מ"ש בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' אלף שכ) דאם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר, מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים, מברכין שם שבע ברכות, לפי ששם הוא עיקר השמחה. ע"ש. יש ללמוד דהשתא מאחר והשתנתה המציאות של זמנינו, ורוב הזוגות שנישאים גרים בדירה פרטית לעצמם, ולא בבית הוריהם כפי שנהגו בדורות שלפנינו, וטורח להם לערוך סעודות ולהזמין אורחים בדירתם הפרטית, ושמחים יותר כשעורכים סעודה לכבודם בבית אחר, לכל הדעות יש התם לברך שבע ברכות. ודעת רבים מן הפוסקים דהיכא דאיכא ס"ס, שפיר דמי לברך על כך, ואף לדעת החולקים, כתב בשו"ת מכתם לדוד (סי' ג) דכל דאיכא תרי ספיקי, תו ליכא איסורא דלא תשא, לא ריחא ולא קיוהא, דס"ס מהני להתיר כל איסורין שבתורה, וגם זה כאחד מהם. ע"ש. וע"ע מ"ש בזה בשו"ת יבי"א (ח"י חאו"ח סי' נב). וע"ע מה שהאריך בזה בספר ברכת יעקב סופר (סימן י עמוד 174). ועוד דהוא מילתא דמסתברא [וכ"כ בשו"ת הרב"ך (שם) "שהסברה" מחייבת שיש בזה אפושי שמחה בלכת החתן והכלה לבית מרעיהם], ובגמ' כתובות (כב.) אמרו למה לי קרא, סברא היא. ע"ש. וש"מ דמילתא דאתיא מסברא, דינו כדין תורה. [ובעצם הענין להפקיע שבע ברכות, הוא דבר תמוה, דאטו ענין של בית חתנים הוא גזרת הכתוב, ואינו אלא משום שמחה, ומעתה אם מהות השמחה השתנתה ושמחת חתן וכלה היום היא בבתי אחרים, מה הטעם שנפקיע מהם ברכות יקרות וחשובות שניתקנו ע"י חז"ל ע"ה. והוא דבר של סברא אלימתא, ולית נגר ובר נגר דיפרקינה. כעת הודיעני הרב משה חגיבי שליט"א שמכח סברא הנ"ל, מורה הרה"ג רבי שמעון בעדני שליט"א לברך את השבע ברכות במקומות שהחתן והכלה מתארחים אליהם, ואף שאינו בבית החתן].

וב"כ למעשה אחרוני זמנינו הלא הם הרב רפאל כדיר צבאן זצ"ל בספר נפש חיה (שם), הרב הנאמ"ן (שם), הרב המובהק הגר"מ הלוי זצ"ל (שם), הרב יעקב הלל שליט"א בשו"ת וישב היס (שם), ושו"ת דברי בניו (חלק א חאה"ע סי' ד), ושו"ת דברות יעקב (ח"ב סי' כא), והרב חיים עבאדי בתשובה שהובאה בירחון אור תורה (אייר תשנ"ג), והרב בנציון כהן בתשובה שהובאה בירחון אור תורה (אב ואלול תשנ"ג), והרב אברהם ישעיהו נגר בקונ' שמחה לאיש (על עניני שבע ברכות סי' א). ואף שבספר בית חתנים (פרק יד הלכה ב), ובספר שובע שמחות (שם), ובשו"ת שערי יושר (שם), ובשו"ת אלקבץ (חאה"ע סי' א) כתבו להחמיר בזה. וכ"כ הראש"ל הגר"מ אליהו בשו"ת מאמר מרדכי (ח"ב סי' ו) שאין לברך רק בבית חתנים חוץ מיום שבת, [ועוד כתב שם דאף ברכת אשר ברא אין לברך. אולם בפרט זה כתב הגר"י יוסף בספר שובע שמחות (שם) דאפשר לברך ברכת אשר ברא אף שלא בבית חתנים], וכן העלה בשו"ת עטרת פז (כרך ג חאה"ע סי' ח). וע"ע מ"ש בזה הרב משה בן פורת בירחון יתד המאיר (גליונות 94-98). העיקר לדינא כמ"ש הרבנים הנז'.

המורם מכל האמור: קהלות מעדות המזרח (מרוקאים תונסאים ועוד) הנוהגים לברך שבע ברכות שלא בבית החתן, יש להם על מה שיסמוכו. ולפענ"ד נראה דאף מאן דלא ברירא ליה מנהג אבותיו בזה (ומה גם שגדרי מנהגי הקהלות בארץ איכא ביה עקולי ופשוטי, ובמקום אחר כתבתי בזה), רשאי לברך שבע ברכות אף כשאינו בבית החתן. וכל זה כתבתי כמציע לפני מרנן ורבנן גדולי ישראל, כי להם משפט הבחירה לקרב או לרחק. והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן.

סימן טו

ברין שהייה עם אשתו בזמן הזה בלא כתובה

(שייך לאה"ע סי' סו סעיף ג)

לכבוד האברך היקר והנעלה מיחידי סגולה כש"ת רבי שמואל אוהיון שליט"א אחרי עתרת החיים והשלום.

מה ששאלת אודות אנשים שאברו את כתובותיהם, האם הם חייבים לכתוב כתובה מחדש, או"ד שיש לסמוך ככה"ג על העתק כתובה הנמצא ברכנות.

שו"ת ברכת יהודה חלק ה אבן העזר סימן ט ([קישור](#))

ומה שכתב בשו"ת יבי"א להוכיח שמונים משעת החופה, ממה שהיו ביהודה מברכים שבע ברכות עם האירוסין, ובודאי שבנישואין גם הם היו מברכים שבע ברכות בכל שבעת ימי המשתה משעת החופה ואילך. ע"כ. [נא"ה. ובעצם הענין אם היו ביהודה חוזרים לברך שבע ברכות, עיין מ"ש בזה בשו"ת יבי"א (שם סוף סק"א)]. הנה לפי מ"ש בספר ברכת הבית הנ"ל, דאיכא חילוק בין אם הלכו החתן וכלה מיד לאחר החופה לעיר אחרת, לבין היכא דדעתם ליכנס תיכף אחר החופה. ע"ש. לפ"ז י"ל דשאני מנהג אנשי יהודה, שהיתה החופה רחוקה, שפיר יש להתחיל את ז' ימי המשתה, משעת החופה, משא"כ בנ"ד שדעתם ליכנס תיכף אחר החופה, יש למנות את ז' ימי המשתה, משעת הברכות. (ומ"ש הגר"מ פנירי שליט"א להשיב ע"ז, שבגמ' כתובות (יב). הגירסא שהיו מיחדים אותם שעה אחת קודם החופה, ומוכח שלא היו מיחדים אותם לאחר האירוסין, אלא קודם החופה ממש, ושפיר איכא למימר שהיו מונים ז' ימי המשתה משעת אמירת הברכות, ולא משעת היחוד. ע"כ. במכת"ר נעלם מיניה מ"ש בגמ' כתובות (ז): ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים. ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה. אמר אביי וביהודה שנו מפני שמתייחד עמה. ועיין בשו"ע אה"ע (ר"ס נה). ודו"ק. ומ"ש ברף יב ע"א שהיו מיחדים אותם שעה אחת קודם החופה, נראה דשאני התם שהיו מיחדים אותם לכתחילה, ומדרבנים אותם לכך, כדי שיהיה לבו גס בה, משא"כ בשעת האירוסין לא היו מדרבנים אותם לכך, אלא שאותם שהיו עושים כן מעצמם, לא היו מוחים בהם).

ונוסף לכל הנ"ל, יש לציין את מ"ש בספר טהרת המים (מערכת הב' אות עא) להוכיח מדברי תשובת הרשב"א המובא בב"י אור"ח (ס' תקמו) דלא כמ"ש בשו"ת כנסת יחזקאל (ס"ו ס) שמונין את שבעת ימי החופה מהסעודה הראשונה, שהרי כתב שם הרשב"א להתיר לישא בערב הרגל אע"פ שאין עושין הסעודה אלא בלילה ברגל, וליכא בזה משום אין מערבים שמחה בשמחה, משום דעיקר השמחה חד יומא, והוא בתחילת הנישואין "בעת שמברכים הז' ברכות", והסעודה שעושין בלילה טפלה היא לעיקר השמחה. ע"ש. אולם בב"י גופא בשם ברשב"א איתא שעיקר השמחה הן הנישואין, ולא הוזכר ענין הברכות, ועכ"פ מדברי הרב טהרת המים מבואר שמונין את שבעת ימי המשתה מזמן אמירת הברכות.

נמצינו למדים: חופה שנערכה לפני השקיעה, והסתיימו הברכות ברגע צאת הכוכבים, יש למנות את שבעת ימי המשתה מאותו לילה, ולפיקך יש

לברך את שבעה ברכות עד יום השביעי, לפי מנין הימים מאותו לילה. וכן ראיתי כעת להגר"ש דבילצקי שליט"א בספר שובע שמחות (פרק א הערה יב) שכתב שאם נסתיימו הברכות ברגע צאת הכוכבים, אף שהקידושין וקריאת הכתובה היו בבין השמשות, הרי זה כאילו קויימה החופה בלילה. ע"ש. וכן העלה בספר ברכת ה' (חלק ד פרק ה הלכה טו) ששבעת ימי המשתה מתחילים מיד לאחר סיום אמירת שבע הברכות בחופה. וכן מבואר בדברי הרה"ג רבי שלמה זעפרני שליט"א בספר יבא ידיד (חאה"ע ס"י) דאזלינן בתר סיום הברכות. [וכל זה דלא כמו שמבואר בשו"ת דברי בניו (חלק ב ס"י לא אות ג) דאזלינן בתר זמן פריסת הטלית. ע"ש]. ובאופן הנ"ל שהחופה נערכה לפני השקיעה, יש לכתוב בכתובה את התאריך של אותו יום, ולעשות את הקנין עם החתן באותה שעה, ובכה"ג אף אם נגמרה החופה לאחר צאת הכוכבים, לית לן בה, וכמ"ש בספר משפט הכתובה (חלק א פרק ו הלכה טו).

והיכא שסיימו את ברכת המזון בבין השמשות של יום ז', כיצד ינהגו לגבי אמירת שבע ברכות, עיין מ"ש בזה בשו"ת יבי"א (שם סק"ה), ובספר אוצר הפוסקים (סק"ל סוף אות ב), ובספר ברכת ה' (שם הלכה טז ובהערה 74), ובמ"ש ידידנו הרה"ג רבי אליהו סעדון שליט"א בירחון אור תורה (סיון תשע"ג ס"י צו עמוד תשעב). ולמעשה נראה דשב ואל תעשה עדיף.

סימן ט

מי שנקלע למקום שנוהגים לברך שבע ברכות כשאינו בבית החתן, וכיבדו אותו לברך אחת משבע ברכות, רשאי לברך ברכה זו.

(שייך לאה"ע ס"י סב סעיף ח וסעיף י)

שאלה: מי שנוהג שלא לברך שבע ברכות כי אם בבית החתן, ונקלע למקום שנוהגים לברך שבע ברכות אף שלא בבית החתן, וכיבדו אותו לברך אחת משבע ברכות, האם רשאי לברך ברכה זו.

תשובה: מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (חלק א ס"י צט) כתב שרשאי ספרדי לעלות חזן ולברך בעיר שנוהגים לברך על ההלל בר"ח, ולהוציאם ידי חובה, וטעמו, שכיון שהם נוהגים ע"פ דעת הפוסקים המצריכים לברך על ההלל בר"ח, ממילא גם הוא מחוייב בדבר לסברתם, ומצי מפקי להו. ע"ש. ולפ"ז

שהכל יבינו שיצא משום שחולק עליהם, אולם לא יברך, כי זהו בצנעה, ואם היה באופן שיהיה ניכר שלא בירך, נראה שצריך גם לברך, וראיה מפסחים דף קו וכו'. ע"ש. ומזה יש ללמוד גם לגבי נ"ד שאם כיבדו אותו לברך אחת משבע ברכות, שלא יסרב. אולם בספר מועדים וזמנים (חלק ז סי' קטט) פליג על דבריו. ע"ש. אולם בנ"ד י"ל דאף איהו יודה דשפיר אפשר לברך. עיין ודו"ק.

אולם אי איתא שמורנו נקט עיקר כפי תירוץ בתרא הנ"ל, א"כ אמאי כתב בספר חזו"ע ימים נוראים (עמוד קסה) שתוקע שהוא ספרדי, בבית כנסת של האשכנזים, אע"פ שהם נוהגים לברך שהחיינו גם ביום השני של ר"ה, מ"מ לא יברך להם שהחיינו, כיון שאנו קבלנו הוראות מרן, שסובר שאין לברך שהחיינו ביום השני, ולדידיה הוי ככרכה לבטלה, אלא אחד מהקהל יברך להם שהחיינו, והספרדי יתקע. ע"כ. והרי הכא ליכא "וצונו" ואפ"ה כתב שלא יברך, אלא ע"כ למימר דאיהו חושש לשאר חילוקים שזכר בשו"ת יבי"א הנ"ל, ומאי דכתב בשו"ת יבי"א חלק י הנ"ל, צריך לומר שאינו אלא רק לגבי נדונו התם, שמרן פסק בשו"ע אור"ח (סי' תכח סעיף ח) שיש להפטיר בצום גדליה במנחה הפטרת דרשו. אלא שבב"י (סי' תקעה) כתב שלא נהגו כן מחמת טורח ציבור. ע"ש. וכן מבואר התם ביבי"א שבצירוף טעם זה סמך ואזיל.

ובן ראיתי בספר בית חתנים (סוף פרק יד) שכתב שבן עדות המזרח המשתתף בסעודת חתן וכלה מבני אשכנז, הנערכת לכבוד החתן שלא בבית החתן, ונתכבד לברך ברכות חתנים, אינו רשאי לברך. וכתב שהרי למנהגינו אסור לברך בכה"ג. ולא דמיא למ"ש האחרונים בדין ספרדי שנודמן לכה"כ"נ של אשכנזים בת"צ וכובד בעליית שלישי שצריך להפטיר בנביא לפי מנהגם, שרשאי להפטיר בברכות, דהתם סמכו על דברי הב"י שכתב שמה שלא נהגו להפטיר בת"צ הוא משום שחששו לטורח ציבור, וא"כ אין זו מחלוקת בעיקר הדין אלא שהמנהגים חלוקים, משא"כ בנ"ד שישנה מחלוקת בהלכה. ע"ש. וכן העיר לנכון האברך היקר הרב פלג בן שטרית שליט"א. וכיו"ב אשכנזא בשו"ת יחו"ד חלק ד (סי' לא), שכתב שספרדי שהתפלל בבית הכנסת של אשכנזים בר"ח, ועבר לפני התיבה כש"ץ, שאינו רשאי לברך על קריאת ההלל כמנהג אשכנז. ע"ש. הרי לפנינו שאינו סומך למעשה על החילוק שכתב ביבי"א חלק א הנ"ל דשאני הלל בר"ח שכבר פשט המנהג בכל ישראל לאמרו. והאי טעמא משום

נראה דה"ה בנ"ד שרשאים לברך שבע ברכות, בביתו של אדם הנוהג לברך שבע ברכות אף שלא בבית החתן, שכיון שהם נוהגים ע"פ דעת הפוסקים שמברכים שבע ברכות בכל מקום, ממילא גם הוא מחוייב בדבר לסברתם, ומצי לברך בחצריהם ובטירותם. אולם בשו"ת יבי"א (חלק א סי' כט) נשאל האם רשאי ש"ץ ספרדי לברך על מגילות רות ושיר השירים, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מקרא מגילה כמנהגם, או יש בזה חשש ברכה לבטלה. והביא שם את מ"ש בשו"ת ח"ש הנ"ל, וכתב דשאני התם שנמצא במקום שכולם נוהגים לברך, משא"כ במקומות שיש ב' קהלות אשכנזים וספרדים. ועוד י"ל דשאני הלל בר"ח שכבר פשט המנהג בכל ישראל לאמרו. וידידנו הרב דוד יונגרייז חילק עוד, דשאני הכא שמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו, ולא דמי לקידוש שאינו אומר "וצונו" רק ברכת שבח, (וכן יש להשיב על ראית החיד"א הנ"ל), והביא ראיה לזה מדברי ספר שבולי הלקט (סי' קעד). ע"כ. והשתא לפי החילוק שכתב בשם הרב דוד יונגרייז, לפ"ז בנ"ד שלא אומר "וצונו", שפיר רשאי לברך שבע ברכות במקום שנוהגים לברך אף שלא בבית החתן, ואילו לפי ב' החילוקים הראשונים, י"ל שאין לברך.

והנה בשו"ת יבי"א חלק י (חאו"ח סי' מד) כתב שספרדי שהלך להתפלל מנחה בצום גדליה בבית הכנסת של אשכנזים, ומנהגם שהעולה שלישי לס"ת מפטיר דרשו ה' בהמצאו, והזמינו את הספרדי לעלות שלישי ולהפטיר כמנהגם, שרשאי לעלות ולהפטיר כמנהגם, מאחר ואינו אומר "וצונו". ע"ש. וכ"כ עוד בספרו חזו"ע ארבע תעניות (עמוד קג). ולפ"ז נראה דנקיט עיקר כפי תירוץ האחרון הנ"ל. [ואף שבשו"ת יבי"א חלק ח חאו"ח סי' מו העלה שאף החיד"א יודה לגבי בן א"י הנמצא בחו"ל ביוט"ב של גליות, שלא יברך על ההלל לפטור את הקהל, מאחר שאין לו שום שייכות לאמירת ההלל ביום זה. ע"ש. מ"מ שאני נ"ד שסוף סוף אינו אומר "וצונו". עיין ודו"ק]. ולפ"ז נראה דה"ה בנ"ד שרשאים לברך שבע ברכות, בביתו של אדם הנוהג לברך שבע ברכות אף שלא בבית החתן, כיון שלא אומר "וצונו". ועיין בשו"ת יבי"א חלק ה (חאה"ע סי' ח סק"ב). ודו"ק. וכן העלה הרה"ג רבי ראובן אוחנה שליט"א בירחון אור תורה (תמוז תשס"ז סי' קד). ע"ש. [וע"ע בשו"ת אג"מ (חאו"ח ח"ב סי' צד) שהעלה דמי שנמצא בבית הכנסת שנוהגים לברך על ההלל בליל יוט"א של פסח, אע"פ שמנהג קהילתו שלא לומר הלל, מ"מ אסור לו לשנות מפני המחלוקת, ואם יצא בשביל זה, הרי נמי איכא טעם דאסור מפני המחלוקת, כיון

שחושש לשאר חילוקים, וכפי שמבואר שם בשו"ת יחו"ד. ומינה דאף לגבי נ"ד, י"ל דחושש לשאר חילוקים. עיין ודו"ק.

אולם למעשה נראה דשפיר יכולים לברך ברכת שבע ברכות, ואף שלא בבית החתן, במקומות שנוהגים לברכם. שהרי ביררנו בס"ד בשו"ת ברכת יהודה (חלק ד חאה"ע סי' יד. ע"ש) שהעיקר לדינא שאפשר לברך ברכת שבע ברכות אף שלא בבית החתן. ע"ש. ואף למי שעדיין חושש בזה, מ"מ בנ"ד דאיכא עוד צד חשוב שלא אומרים וצונו, שפיר יש לסמוך על חילוק זה. ועכ"פ הא איכא הכא כמה ספקות, וידוע מ"ש בשו"ת מכתם לדוד (חאו"ח סי' ג) דכל דאיכא תרי ספיקי, תו ליכא איסורא דלא תשא, לא ריחא ולא קיוהא, דס"ס מהני להתיר כל איסורין שבתורה, וגם זה כאחד מהם. ע"כ. ולפ"ז מאחר וליכא איסורא דלא תשא, סמוך לכו לא ירא מלברך שבע ברכות שלא בבית החתן, היכא שכיבדו אותו לברך אחת מברכות חתנים. ונהעיר ידידי הבחור היקר ר' יאיר מדלסי נר"ו שלפי האמור, נראה שאפשר לענות אמן לכו"ע (שיטות הפוסקים הובאו לעיל בחאו"ח סי' כ) על ברכת שבע ברכות הנ"ל, שמאחר ואף אנו רשאים לברך ברכות הללו, במקום שכיבדו אותנו לברכם, ק"ו שאנו רשאים לענות אמן על ברכתם].

וע"פ האמור נראה שאדם ספרדי שכוּבד באמירת שבע ברכות בסעודה שלישית, אצל אחד מאחינו האשכנזים, שהם נוהגים לומר שבע ברכות בסעודה שלישית, אע"פ שאין בסעודה פנים חדשות, וכמ"ש הרמ"א בשו"ע אה"ע (סי' סב סעיף ח) להעיר ע"ד השו"ע שכתב שאין לברך שבע ברכות בסעודה שלישית, אלא א"כ יהיו פנים חדשות, ושכן המנהג. וכתב ע"ז הרמ"א וז"ל, ועכשיו נהגו במדינות אלו לברך ז' ברכות בסעודה ג', ואפשר משום דרגילים לבא בפנים חדשות, וי"א מטעם דרגילין לדרוש, והדרשה הוי כפנים חדשות. ע"כ. שיש לו להמנע, ולא לברך.

סימן י

חיובי האשה כלפי בעלה בעניני שלמות הבית

(שייך לאה"ע סי' עו עו)

ראיתי לנכון לכתוב את חיובי האשה כלפי בעלה בעניני שלמות הבית, וחילקתיו לג' חלקים. וזה החלי בעזרת השם וישועתו.

א. שנינו במשנה בכתובות (סא:) העונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום, הפועלים שנים בשבת, החמרים אחת בשבת, הגמלים אחת לשלשים יום, הספנים אחת לששה חדשים דברי רבי אליעזר. ובגמ' (סב:) אמרו עונה של ת"ח אימת, אמר רב יהודה אמר שמואל מערב שבת לערב שבת. וכן נפסק בשו"ע אה"ע (סי' עו). ולכאורה נראה שכשם שהבעל לא מחוייב לקיים עונתו יותר מהזמנים שקבעו לו חז"ל, כך גם האשה לא מחוייבת להיות עמו יותר ממה שהוא חייב לה, אולם חזינן לאבי התעודה רבנו הרמב"ם בפט"ו מהלכות אישות הלכה יח שכתב וז"ל ולא תמנע מבעלה כדי לצער עד שיוסיף באהבתה, אלא נשמעת לו בכל עת שירצה. וכתב ה"ה וז"ל ולא תמנע מבעלה וכו'. מבואר שהמונעת התשמיש נקראת מורדת, ופשוט הוא בהרבה מקומות שהיא משועבדת לכך. עכ"ל. ומבואר מזה שהאשה משועבדת לבעלה להשמע לו בכל עת שירצה.

אולם חזי הוית בשו"ת מהרי"ט (ח"א סי' ה) שכתב דלא מצינו מורדת אלא באומרת מאיס עלי או מצערנא ליה, אבל אם היא טוענת בעונה האמורה בתורה הטיילין בכל יום וכו', לא כייפינן לה, שאינה שבוית חרב להזדקק לו בכל שעה. והובא בספר כנה"ג (אה"ע סי' עו סק"ז), ובספר באר היטב (שם סק"ז). ולכאורה דבריו נסתרים מדברי ה"ה הנ"ל. [פרט זה נעלם מהרב אבני ישפה (ח"ה סי' קמד), שמבואר בדבריו שאשה חייבת להיות עם בעלה בכל עת שירצה. ע"ש. ונעלם מינייה דברי הפוסקים הנ"ל].

איברא הרי מבואר בפוסקים דכוונת הרמב"ם במ"ש ולא תמנע מבעלה כדי לצער עד שיוסיף באהבתה אלא נשמעת לו בכל עת שירצה, שהיא דוחה אותו זמנית עד שיוסיף באהבתה, ואז תהיה נשמעת לו, נמצא א"כ שאינה מסוג מורדת, כי מורדת היא דוקא אם מתכוונת לצער, עבור דברים מסויימים שציער אותה, וכמ"ש המרדכי ועוד פוסקים, ואילו הכא מתכוונת לטובת שלימות הבית, שתתרכה אהבה ביניהם, ואפ"ה קאמר הרמב"ם שלא תנהג כן (דברי הפוסקים הובאו לעיל בסי' ה), ולפ"ז צ"ל דמ"ש ה"ה שהמונעת התשמיש נקראת מורדת, מפני שהיא משועבדת לכך, הוא לאו דוקא, אלא הכוונה היא לענין קריאת השם בלבד, ולא שידונו בה דין התלמוד במורדת, וכמ"ש כיו"ב הב"ח בס"ס עו, ואף אליבא דהאחרונים דפליגי עליה, י"ל שידודו בנ"ד. עיין ודו"ק. ועל כרחך למימר הכי, שהרי דיני מורדת התבארו ברמב"ם בפרק יד, ואילו הכא קאי בהנהגת הבית. עיין

שיח יעקב (קצינ) אבן העזר סב:י (קישור)

סעיף י

י"א שאם החתן יוצא מחופתו, אפילו כלתו עמו, והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים, והני מילי כשדעתו לחזור אחר כך לחופתו, אבל אם הלך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו, נעשה אותו בית עיקר גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים, וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת, צריך לברך שם ברכת חתנים, אם הוא תוך שבעה (ואין דעמו לחזור) (נ"י).

א. אם צריכים בית חתנים כדי לברך ז' ברכות:

כתב הבית יוסף שנחלקו הראשונים אם אפשר לברך ז' ברכות בבית אחר שאינו בית החתן, והשו"ע פסק שצריכים בית חתנים, ועיין בט"ז שהאריך בענין זה וכתב דדוקא בימיהם היה שמחה יתירה בבית שהיה החתן מתייחד שם עם כלתו ושם היה נקרא חופה והיו עושים אפריון והיתה עיקר ישיבת החתן והכלה שם, ולכן היה חילוק בין זה לבית אחר, משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק למה שמקדשין הכלה תחת מטלית הפרוסה על כלונסאות, אין שום מעלה לבית שעושין בו סעודת הנישואין טפי מבתים אחרים וקורא אני על זה שמחה מה זו עושה בבית זו טפי מבתים אחרים דמה לי כותלי בית זה או בית אחר, על כן נראה ברור דיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן וכלה ושמתים שם, וכן כתב בשם המהר"ל מפראג.

והנה מנהג האשכנזים להקל בזה כדברי הט"ז והמהר"ל מפראג, ומברכים ברכת חתנים בכל פעם שעושים להם סעודה מיוחדת לכבודם, וכתב בספר שובע שמחות בפרק א' סעיף י"ח שאם באו או הוזמנו לאיזה סעודה קבועה שלא הוכנה לכבודם באופן מיוחד, בין סעודת מצוה או סעודת רשות, אין מברכים, אמנם אם בבואם הוסיפו איזה מאכלים לכבודם, מברכים ז' ברכות, ובהע' צ"ה הוסיף דדבר זה מצוי בסעודה שלישית שהסעודה לא הוכנה בשבילם, שאם מוסיפים במאכלים לכבודם יש לברך ז' ברכות, ואם לאו יש לחוש לברכה לבטלה ולא יברך, ובספר מועדים וזמנים ח"ג סי' רמ"ו הע' ג' משמע דדי גם בשירה וריקוד לכבודם, אמנם השובע שמחות כתב דצ"ע בזה, ולכן כתב דיש להוסיף מאכל מיוחד לזה.

ובקרב הספרדים יש מחלוקת הפוסקים בזה, יש אומרים שנהגו כדברי הט"ז כ"כ הכנה"ג הפחד יצחק ובסידור בית עובד ובספר פעולת צדיק [הובאו בספר ברכת ה' הערה 18] ולעומת זה יש אומרים שאין לברך אלא בבית החתן כפשטות דעת מרן, וכן כתב הרה"ג רבי עובדיה יוסף שליט"א והוסיף שכן היה מורה הרה"ג רבי עזרא עטייה זצ"ל [הובאו בספר

ברכת ה' בהערה 20 ובספר שובע שמחות פרק א' הערה צ"ב, ויש להעיר שראיתי בשם הרה"ג רבי שמעון בעדני שליט"א שהעיד בשם הרה"ג רבי עזרא עטייה זצ"ל שמברכים ז' ברכות בכל מקום שעושים סעודה לכבוד החתן, ומאידך הרה"ג רבי יעקב תופיק שליט"א אמר שהגר"ע עטייה זצ"ל היה מחמיר בדבר וכדברי הגר"ע יוסף שליט"א, ועיין גם בספר בית חתנים בפרק ח' סעיף א' שמחמיר בזה.

אמנם הרדב"ז בחלק ד' תשובת אלף ש"כ [סימן רמ"ט] כתב שאם צר המקום מלהכיל את כל הקרואים ויצאו כולם לבית אחר, מברכים שם, ולפי זה הוא הדין בזמנינו שאין עורכין את ז' ימי המשתה בבית החתן מחמת טירחה וכדומה בודאי שיכולים לברך במקום שנערכה הסעודה לכבודם, ועיין גם בספר ברכת ה' בפרק ה' סעיף ג' שכתב דבזמנינו שרוב הזוגות גרים בדירה פרטית ולא בבית הוריהם כפי שנהגו בדורות שלפנינו, וטורח להם לערוך סעודות ולהזמין אורחים בדירתם הפרטית, ושמחים יותר כשעורכים סעודה לכבודם בבית אחר, לכל הדעות יש לברך שבע ברכות בסעודה שעורכים לכבודם בבית אחר אע"פ שאינו מקום ישיבתם העיקרי, וגם מו"ר הרה"ג רבי גבריאל טולידנו שליט"א נוקט שיש לברך ז' ברכות אפילו שלא בבית החתן, וכן פסק הרה"ג רבי יעקב הלל בספרו וישב הים, וכתב שם שהמנהג אצל הספרדים הוא כן לברך, והנה הטור כתב דאם נאמר שבית החתן הוא החופה אם כן לפעמים לא ימצא שיברכו ז' ברכות כיון שעורכים את החופה ברחוב, משמע שסובר דאי אפשר שיעקר תקנת חז"ל לברך ברכת חתנים, ולפי זה יש לומר שגם בזמנינו אם נאמר דבעינן דוקא בית חתנים הרי נעקר תקנת חז"ל כי כולם עושים את הסעודות בבית אחרים, ועיין.

ועיין בספר בית חתנים בפרק ח' סעיף ג' שכתב דאולם החתונה נחשב כבית חתנים כיון שנמצאים שם החתן והכלה והשושבינים, ויש שם שמחה יתירה, וכן שמע מהגאון ר' בן ציון אבא שאול זצ"ל, וכן הורה הגאון ר' עובדיה יוסף שליט"א, אולם אם שוכרים אולם או מסעדה כדי לקיים אחת הסעודות שלאחר החתונה לא נחשב אותו המקום בית חתנים כיון שאין שם כל כך שמחה כמקום החתונה, ע"ש.

ולפי הנ"ל יש לעיין כשעושים סעודת ז' ברכות שלא בבית החתן אם יכול אשכנזי לברך ז' ברכות לחתן ספרדי, והנה בספר שובע שמחות בפרק א' הערה צ"ב כתב דרק אפשר לעשות כן אם בסעודה ההיא השתתפו על ידי אכילת פת לפחות ששה אשכנזים, אבל בלאו הכי אין להם לכבד גם אשכנזי, כיון שלשיטת המחמירים שהם חוששים לה, לא נתחייב בשבע ברכות, ואם יש שם שני אשכנזים לפחות, יכול אחד מהם לברך אשר ברא, כי לאשר ברא די ששנים יאכלו פת ואחד יצטרף עמהם לזימון.

ומאידך בספר חופת חתנים בפרק ח' סעיף ז' כתב שאשכנזי המשתתף בסעודה שנעשתה לכבוד חתן וכלה ספרדים בבית אחר, אינו יכול לברך שבע ברכות, ובהערה 9 כתב שכן שמע מהגרי"ש אלישיב שליט"א וטעמו דכיון שברכת חתנים מברכים לכבוד החתן והכלה, והם ספרדים, הרי לשיטתם אין לברך אלא בבית חתנים, וכתב שאפילו ישנם בסעודה רוב מנין אשכנזים גם כן אין לברך ודלא כהשובע שמחות הנ"ל, כיון שהחתן ספרדי והברכות נתקנו לכבודו, וכלפיו אין חיוב לברך, וסיים שכן דעת הגר"ע יוסף שליט"א.

ב. בענין אם מברכים ברכת אשר ברא שלא בבית החתן :

נחלקו הראשונים במקום שעורכים סעודה שלא בבית החתן האם מברכים ברכת אשר ברא או אין מברכים שום ברכה, לדעת הריטב"א בפרק קמא דכתובות ברכת אשר ברא נאמרת בכל מקום אפילו שלא בבית החתן, ומאידך דעת הר"ן בשם הרמב"ן דאין מברכים אשר ברא אלא בבית החתן, וכתב בספר בית חתנים בפרק ח' סעיף א' דאם הסעודה נעשית בבית אחר אין לברך שום ברכה אלא בורא פה"ג על כוס בהמ"ז בלבד, והוסיף שיש נוהגים לברך ברכת אשר ברא בכל סעודה שנעשית שלא בבית החתן ויש להם על מה שיסמוכו, ובהע' 2 ביאר שכן דעת הגר"ע יוסף שליט"א וטעמו דכיון דקיי"ל דברכת אשר ברא נאמרת בג' אנשים ולא בענין עשרה כי אינה נחשבת ברכת חתנים הוא הדין דמה שאמרו ברכת חתנים בבית החתן הוא דוקא לשאר הברכות, אמנם יש לדחות כמו שכתב בספר בית חתנים שם שהרי הרא"ש הוא מהסוברים דמברכים אשר ברא בג' אנשים ומ"מ הוא נוקט שאין לברך שום ברכה אלא בבית החתן, והוסיף שכן שמע מהגר"צ אבא שאול זצ"ל שאין לומר שום ברכה, וכך נוקט לדינא הרה"ג רבי יעקב תופיק שליט"א, ויש להדגיש שלפי הסוברים שבזמנינו אומרים ז' ברכות אף שלא בבית החתן, כל שכן שאומרים אשר ברא שלא בבית החתן.

הרב אברהם יוסף - שבע ברכות (קישור)

1. ראיתי בילקוט יוסף שאין לברך שבע ברכות אלא בבית החתן (לכל עדות הספרדים). אך ראיתי שכתב הרב יהודה ברכה שכיון שבימינו החתן לא יכול להזמין אליו הביתה את כולם (כמו בעבר שהיה לו בית חתנים - בית גדול להזמין את כולם - וזה היה שיא השמחה שלו שבאים אליו) ממילא השמחה שלו היא שהוא מזמין ועושים לו שבע ברכות בבתי אחרים והוסיף הרב ברכה שכן נראה מדברי הכף החיים. ושמעתי עדות ממקור ראשון ששנתיים לפני שהרב עובדיה צצוק"ל נפטר עשה הגר"ע שבע ברכות בביתו לנכדו שבא מחוץ לארץ והורה הרב למסובים לברך את כל שבע הברכות, ותמהו התלמידי חכמים, והסיקו שכנראה הרב עובדיה חזר בו כיון שראה את השו"ת ברכת יהודה (שהיה מונח באותה תקופה על שולחנו של הרב), ולא רצו להדחק ולומר שהקנה הרב לחתן את הבית משום שכיון שהדבר תלוי בשמחת הלב שהחתן מארח את כולם בביתו, ודאי שהטקס הסימלי של

הגבהת הסודר לא עושה לו יותר שמחה ברמה כזו שכאילו הוא מארח את כולם בביתו ולא יועיל להקנות את הבית. האם אמת נכון הדבר שחזר בו הגר"ע ?

התשובה:

מאת: הרב אברהם יוסף

א. נא ראה בחזון עובדיה שבת ד (עמוד מא עמודה ב) וד"ל. להד"מ, לא היה שבע ברכות לבן חו"ל בבית הרב שנתיים לפני הסתלקותו ! בכל הכבוד לשו"ת ברכת יהודה, לא הוא שיגרם שינוי בדעת מרן זצ"ל.